Yaşar Kemal

İNCE MEMED 3

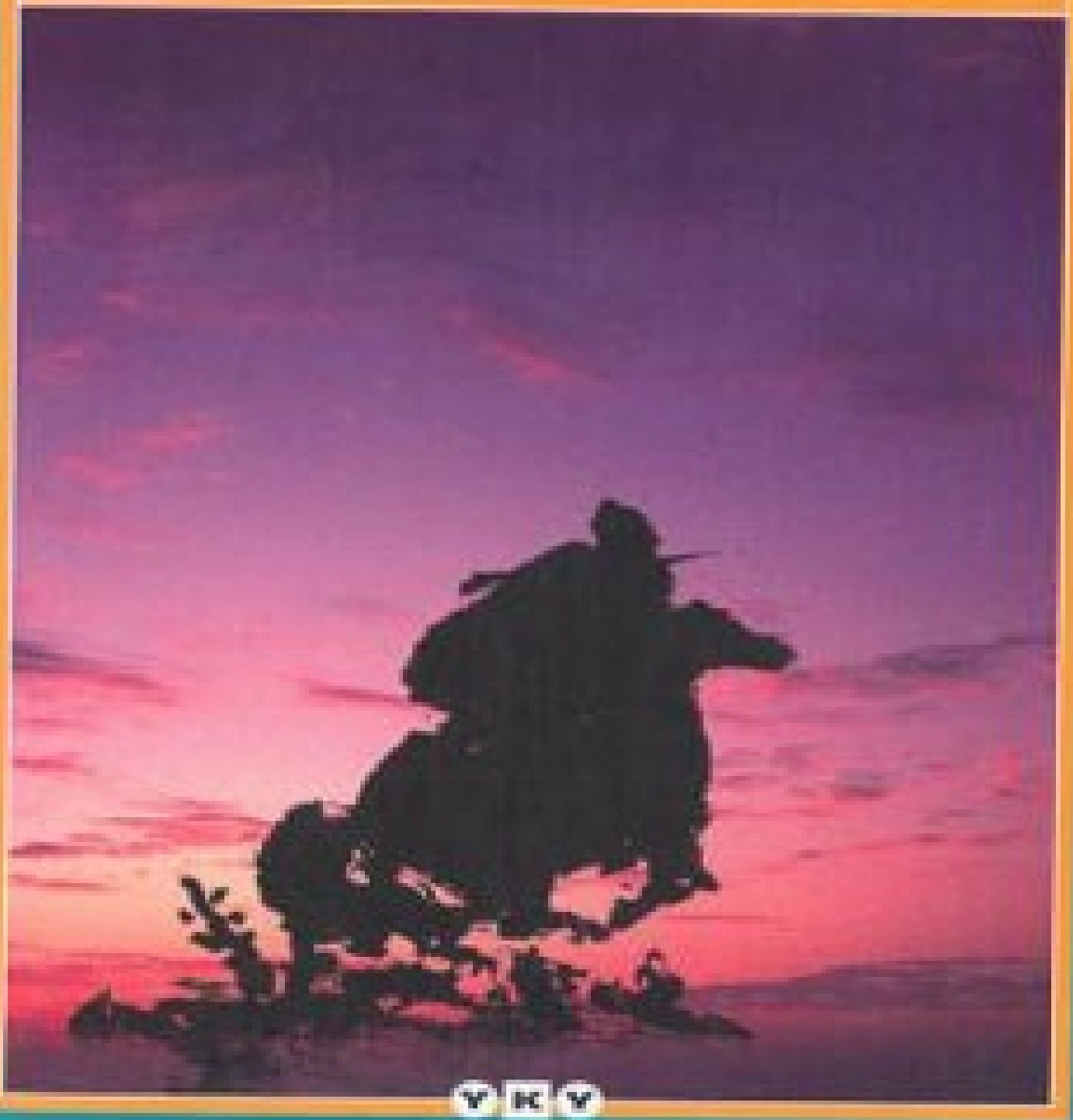

YAŞAR KEMAL

İNCE MEMED 3

ROMAN

Yapı Kredi Yayınları - 1954

Edebiyat - 553

İnce Memed 3 / Yaşar Kemal

Kitap Editörü: Tamer Erdoğan

Düzelti: Eylül Duru

Kapak Tasarımı: Yeşim Balaban

İNCE MEMED 3

Yaşar Kemal 1923'te Osmaniye'nin Hemite (bugün Gökçedam) köyünde doğdu. Komşu Burhanlı köyünde başladığı ilköğrenimini Kadirli'de tamamladı. Adana'da ortaokula devam ederken bir yandan da çırçır fabrikalarında çalıştı. Ortaokulu son sınıf öğrencisiyken terk ettikten sonra ırgat kâtipliği, ırgatbaşılık, öğretmen vekilliği, kütüphane memurluğu, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük yaptı. 194O'lı yılların başlarında Pertev Naili Boratav, Abidin Dino ve Arif Dino gibi sol eğilimli sanatçı ve yazarlarla ilişki kurdu, 17 yaşındayken siyasi nedenlerle ilk tutukluluk deneyimini yaşadı. 1943'te bir folklor derlemesi olan ilk kitabı Ağıtlafı yayımladı. Askerliğini yaptıktan sonra 1946'da gittiği İstanbul'da Fransızlara ait Havagazı Şirketi'nde gaz kontrol memuru olarak çalıştı. 1948'de Kadirli'ye döndü, bir süre yine çeltik tarlalarında kontrolörlük, daha sonra arzuhalcilik yaptı. 1950'de komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı. Kozan cezaevinde yattı. 1951'de salıverildikten sonra istanbul'a gitti, 1951 - 63 arasında Cumhuriyet gazetesinde fıkra ve röportaj yazarı olarak çalıştı. Bu arada 1952'de ilk öykü kitabı San Sıcatı, 1955'te kendisine büyük bir ün kazandıran ilk romanı İnce Memed'i yayımladı. 1962'de girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde genel yönetim kurulu üyeliği, merkez yürütme kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmaya uğradı, 1967'de haftalık siyasi dergi Ant'm kurucuları arasında yer aldı. 1973'te Türkiye Yazarlar Sendikası'mn kuruluşuna katıldı ve 1974 - 75 arasında ilk genel başkanlığını üstlendi. 1988'de kurulan PEN Yazarlar Derneği'nin ilk başkanı oldu. 1995'te Der Spiegel'de yayımlanan bir yazısı nedeniyle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandı, aklandı. Aynı yıl Index on Censorship'te yayımlanan "Türkiye'nin Üstündeki Karabulut" başlıklı yazısı dolayısıyla 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edildi, cezası ertelendi. Şaşırtıcı imgelemi, insan ruhunun derinliklerine nüfuz eden kavrayışı, anlatımının şiirselliğiyle yalnızca Türk romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimlerinden biri olan Yaşar Kemal 1973'ten bu yana Nobel Edebiyat Ödülü adayıdır. Yapıtları kırka yakın dile çevrilen Yaşar Kemal, Türkiye'de aldığı çok sayıda ödülün yanı sıra yurtdışında aralarında Uluslararası Cino del Duca Ödülü (1982), Legion d'Honneur nişanı Commandeur payesi (1984), Fransız Kültür Bakanlığı Commandeur des Arts et des Lettres Nişanı (1993), Premi Internacional Catalunya (1996), Alman Kitapçılar Birliği Frankfurt Kitap Fuarı Barış Ödülü'nün (1997) de bulunduğu 19 ödüle değer görüldü.

Ateşi yandıran kavdır
Demiri dövdüren tavdır

1

Kimi yıllar Çukurovaya bahar birdenbire iner. Çiçekler tomurcuklar, kuşlar, arılar, böcekler, otlar birdenbire bastırır. Ilık güneş, apaydınlık ortalığı doldurur. Kurdu kuşu, börtü böceği, yılanı karıncasıyla bütün yaratık yuvalarından dışarıya uğrayıp şaşkın, telaşlı, yeni, taze bir dünyaya kavuşmanın sevinci içinde yumuşacık toprakta gezinirler. Akdenizin üstünden yekinen parça parça ak bulutlar, ovanın toprağına koyu, pul pul gölgelerini bırakarak Toros dağlarına giderler. Ve birdenbire, nereden geldiği belirsiz yağmurlar yağar. Ortalığı seller götürür. Sular taşar, yörelerine sapsarı milleri yayarak Akdenize deli bir hızla akarlar, mavi suyu kırmızıya boyarlar. Keskin, mor kayalıkların aralarında ışıltılı sarı çiğdem çiçekleri açar, sarvan kurmuş sarı çiğdemlerin bir ulu bahçesi olur dağlar. Ve binbir çiçekle, kokuyla nennilenirler. Turaç sesleri gelir durmadan, kuytulardan, bucaklardan. Ovanın insanları, bahar böyle birdenbire patlayınca küskün, kınalı cerenleri beklerler. Eskiden, aşağıdan, çölden, bahar gelince binlerce kınalı ceren akardı ovaya, kırmızı yalımlar gibi sünerek, Anavarzadan Kozan altına, oradan Tarsus düzlüğüne, Yüreğir toprağına, oradan Payasa, Osmaniye altına, oradan Dumluya sürülerle dolaşırlardı. Ve Çukurovalılar, atlarını ceren kovarak denerlerdi. En soylu at, binicisine en çabuk ceren yakalayan attı. Çukurovanm kır atları ta Asurlulardan bu yana soyunu korumuş, ününü getirmişti.

Çukurovaya böyle birdenbire gelen baharlarla birlikte Akdenize de taze, pırıl pırıl maviler inerdi. Baharla birlikte denize inen bu ışık mavisi göğe, ovaya, ak bulutlara vurur, çiçekten, yeşilden, ışıktan patlamış verimli toprağın üstünden ağır ağır yürüyerek Toros dağlarına kavuşurdu. Koyaklarına mor gölgeler düşmüş, ovayı bir yarım ay gibi kuşatmış dağlar birdenbire maviye batar, ağacı, kuşu, kayası, suyu, ormanıyla bir mavide yıldız yıldız ışıyarak savrulur, kaynaşarak dönerdi.

Ilık güneş, esen yeller deniz kıyısından, bulutlar gibi ak çiçekler açmış portakal, limon, turunç bahçelerinden kokular getirir ve ovadaki tekmil yaratıklar bir tapınma sevincinin esrikliğinde kendilerinden geçerlerdi.

Böyle baharın birdenbire bastırdığı yıllarda yaz da birdenbire çöker, sansıcaklar kurşun gibi inerdi insanların tepelerine. Erken gelen baharın sevinci kursaklarda kalırdı. Güneş bir kocaman köz yığını gibi, yöresine kıvılcımlar fışkırtarak, toprağı, otları, çiçekleri yakar, suları buğuya döndürüp alır götürür, küçük çayların yatakları parça parça yarılır, uçsuz bucaksız büyük bir örümcek ağına benzerdi toprak. Türküler söylenirdi bu birdenbire çöken sıcak üstüne. Çukurova yana yana ördolur, her sineği bir alıcı kurdolur, diye başlayan...

Baharın bütün görkemini, esrikliğini yaşayan ova insanları bu başlarına birdenbire bir keskin kılıç gibi inen sarısıcağın altında neye uğradıklarını bilemezler, gözlerini yakan ışıkların karanlığında kalıp ortalıkta yordamlayarak yürürler, yordamlayarak çalışırlardı bir süre, bu ışık karanlığına alışmcaya kadar. Yeller artık kokular yerine toz bulutları getirirdi. Köyler, kasabalar, evler, otlar, ağaçlar, insanlar apak, kalın bir toz tabakasının altında kalırlardı. Tozlarla birlikte de sivrisinek akınları, sıtma salgınları da başlardı. Kasabalarda, köylerde, tarlalarda, yollarda bellerde sıtmaya yakalanmışlar titreşir dururlardı. Çocuklara kıran girer ve köy mezarlıkları küçücük, taze toprak yığınlarıyla dolardı. Bataklıklardan, sazlardan, çeltik salaklarından bulut bulut gelen sivrisinekler insanlara, hayvanlara saldırır, onları yerlerdi. Ve bedenleri kıpkızıl kana keserdi insanların, hayvanların.

Eskiden yaz gelince, yazdan da önce, baharın ucu gözükünce Çukurun insanları sıcağa, toza, sineğe yakalanmadan göçlerini yükletip yaylaya, o mavi dağlara göçer, mavi, soğuk suların başına çadırlarını, alacıklarını kurarlardı. Şimdi dağlar yitirilmiş bir cennet, bir acı özlemdi. Yarpuz kokulu serin pınarlar, yediveren dağ çiçekleri, alageyikler, her evin önünde bir çatala kondurulmuş alıcı kuşlar, beli uzun büyük gözlü, kız yeleli Arap atlar ve ince uzun bacaklı tazılar onlar için artık erişilmez bir eski düştü. Dededen kalma kıl çadırlar ottan, kamıştan yapılmış evlerin köşelerinde, ahırlarında, samanlıklarında çürümeye bırakılmışlardı. Baharın ucu gözüküp, ilk çiğdem kayalıkların arasında sarı sarı parlaymca ve dağlara giden ilk Yörük göçleri gözükünce samanlıklarda çürümeye bırakılmış çadırlar yerlerinden çıkarılıp yıkanır, temizlenir, yeniden yerlerine konurdu. Her Çukurovalınm gönlünde, bir gün gene eski yaşama dönmenin yalımı parlardı. Dağlara giden Yörüklere imrenerek, öfkelenerek, biraz da sevinerek bakar, Çukurun sıtmasında, sarısıcağında, kan gibi ılık suyunda, pıtıraklı tarlalarında çalışmanın acısında eski günlerin bir gün geri geleceğine inanarak kendilerini avuturlardı.

Çukurova insanlarının yüreklerinde ne kadar mor gölgeli dağların, o yitirilmiş cennetin özlemi varsa, dağ insanları da onlar kadar, belki onlardan da daha çok aşağının, Çukurun, bu bire bin veren verimli toprakların özlemini çekerler, kayalıklardan, ormanlardan, inanılmaz yoksulluklarından kurtulmanın, oralarda, Akdenizin kıyılarında yumuşacık, sıcacık tarlalara kavuşmanın bir yolunu ararlardı.

Verimli, milli düzlüklerden sonra Torosun kıraç, kepir taşlı etekleri başlar. Ovanın en bereketsiz, verimsiz yerleridir buralar. Bu kepir taşlığın köylüleri hem Çukurun sıcağının, sineğinin, hastalığının, belasının içindedirler, hem de

toprakları ot bitirmez verimsizliktedir, Anavarza, Yüreğir, Tarsus ovaları, Osmaniye düzlüğü, Kozan altı onların erişmek istedikleri yerlerdir. Uzun yıllardan bu yana, buralara köy kuran dedelerine karkışlar yağdırırlar. Karkışlarla birlikte düşünmeye de başlamışlardır, iskandan sonra, verimli Çukurova toprağı kabarmış, bor, kızoğlan kız, çalışacak insanını, sabanını, pulluğunu beklerken bunlar burayı ne demişler de yurt tutmuşlar, diye. Bu yıllar, Çukurovada verimli topraklar pay edilirken, eteklerde de bir kaynaşma başlamıştır.

Eteklerden sonra birdenbire gür ormanlar, yarpuzlu pınarlar, bol otlu küçük düzlükler başlar. Bu düzlüklere birer ikişer ev kurulmuştur. Bu, ormanlar, keskin kayalıklar arasındaki küçük toprak parçaları ancak bir, iki, en çok da üç evi besleyebilir. İşte bu yüzden Maraştan Antalyaya kadar, Akdenizi çevreleyen dağlardaki köylerin evleri çok dağınıktır. At yürüyüşüyle çoğu köylerin ilk evinden son evine üç, beş, altı saat çeker. Bu küçük toprak parçaları da ekile ekile zaman geçtikçe verimlerini yitirmişler, üstündekileri besleyemez bir duruma gelmişlerdir. Yamaçlardaki düzlüklerin birçoğunun toprağını seller almış götürmüş, buraya yerleşmiş evler de kayalıkların taşlıkların aralarında dirliksiz, üç beş keçileriyle baş başa kalmışlardır.

Dağlardan yukarılara çıkıldıkça ormanlar seyrelir, daha yükselince de kısa boylu meşelere, onların ardından da bodur, yerle bir çalılara gelinir. Çalılardan sonra artık dağlar doruklarına kadar çırılçıplaktır. Bu çırılçıplak yerlerin en göze batan bitkisi de keven dikenidir. Güz aylarında sert çiçekleri kuruyup da diken parlaklığını yitirince kevenlerin içine yüzlerce, binlerce uğurböcekleri dolar. Diken öbekleri, uzaktan bakıldığında günün kimi saatlarmda bir yalım gibi gözükür.

Çukurovaya bahar birdenbire indiği yıllar, dağlara da birdenbire yağmurlarla, sellerle, fırtınalarla gelir. Çayları taşıran, kuru dereleri, koyakları dolduran seller, inanılmaz bir hızla yamaçlardaki, koyaklardaki küçücük düzlükleri toprağı sökerek aşağılara, ovaya, Akdenize alır götürür. Ve dağ insanları bu erken gelen bahardan sonra, birdenbire binbir rengiyle fışkıran çiçeklerin, kokuların, yunmuş arınmış yıldızların, nennilenmiş dağların esrikliğinde kalırlar, ne yapacaklarını, ne edeceklerini bilemezler. Ve Çukurovaya çöken sıcağı, öldüren sivrisineği, kan gibi ılık, içeni ağılayan suları bilirler. Ve gene de Çukurovayı varılmaz, ulaşılmaz bir cennet olaraktan düşlerler. Ama onlar Çukurovadan gene de korkarlar. Ovalıların son yıllarda dağlardan korktukları gibi.

2

Keven dikeni ağaçsız kıraç yüksek yamaçların, tepelerin bitkisi olduğu kadar, uçsuz bucaksız Anadolu bozkırlarının da bitkisidir. Her birisi üç karışla beş, altı, yedi karış çapında yuvarlak öbeklerdir. Bu öbekler ağaçsız, çalısız yüksek dağ tepelerinde, yamaçlarında, derin bozkırlarda, yaylalarda küme küme biterler. Bazan beş, on, elli, yüz öbek bir aradadır. Bazan da ağaçsız, çalısız toprak silme kevenle döşelidir. Kimi zaman öbekler sık, üst üste biterler, kimi zaman da öbekler seyrek, aralıklıdır. Aralıklar bir adımdan on, on beş adıma kadar çıkar. Her öbekte binlerce yaprak diken bulunur. Bu dikenlerin en az otuzu kırkı bir sapın üstüne yıldız gibi biçimlice sıralanmıştır. Ana kökten, böylesi saplardan yüzlercesi toprağın üstünde örülerek, keleplenerek yuvarlak, yumru bir öbek oluştururlar. Kevenin çiçekleriyse uzun saplarla bu diken yaprakların üstüne çıkarlar.

Baharın ucunun gözükmesiyle yüksek yamaçlardaki, bozkırlardaki keven dikenlerinin yumuşak, ılık, incecik yeşili de ortalığı alıverir. Bu sıralar bozkıra, yüksek yamaçlara, belli belirsiz, tüten uçuk yeşil bir bulut inmiş gibi olur. Bu incecik yeşildeki diken yapraklar da yumuşacıktır. Gittikçe koyulaşan yeşiliyle birlikte bu yaprakların uçları da sertleşir, diken olgunlaşır, iğneleşir. Bitkiler koyu yeşildeyken keven öbeklerinden çiçekler fışkırıverir. Bu sefer de gene bozkırın, ağaç bitmez yüksek tepelerin, yamaçların üstünü, belli belirsiz, içlerinde mavi çelik kıvılcımlar çakan pembe bulutlar örter. Öbeklerden, yıldız yıldız diken yaprakların aralarından yükselen çiçek saplarının uzunluğu beş santimden yirmi beş santime kadar olur. Her sapta da on, on beş, yirmi, otuz çiçek bulunur. Bunlar çok koyu, maviye kaçan pembe çizgili, içlerine bir karıncanın, küçücük bir arının girebileceği kadar küçücük pembe çiçeklerdir. Öylesine sıktırlar ki bu mavi kıvılcımlı çiçekler uçsuz bucaksız bozkırda ve dik yamaçlarda, yaylalarda uzun bir süre pembe pembe balkırlar. Öbeklerin altı, kümelerin araları bozkır ve yayla böceklerinin, küçücük kuşların, hayvanların sığıncasıdır.

Değirmenoluktan doludizgin çıkan atlı, atını önce geniş bir düzlükten karşıdaki moraran dağlara sürdü. Kararan bir ormana girdiğinde ortalığa alaca gölgeler düşmüştü. Ormanın ucunda atın başını bir süre çekip bekledi. Orman hışırdıyor, derinden de uğulduyordu. Çok uzaklardan da, aralıklarla bir kuşun sesi geliyordu.Atlı bu ormanı eskiden beri biliyordu ya, ikircikliydi. Onu izleyen candarmalar, içerde yoluna pusu kurabilirlerdi. Ormanı geçince belki de işler biraz kolaylaşırdı. İçeriye girmeyip sola, aşağıya sapsa, orası da tehlikeliydi. Oralarda ne bildiği bir köy, ne de tanıdığı bir insan vardı. Sağ yanda,

gündoğusunda da kimseyi tanımıyordu.Bir bellisize atını süremezdi. Ormanı geçip de yaylalara ulaşırsa Yörük çadırlarına, belki de Kerimoğlunun obasına varabilirdi. Yörüklere kavuşmak onun için kurtuluş demekti. Topal Ali de onu Yörüklerde bulabilirdi. Bir ara dönüp Koca Süleymanın köyüne gitmeyi düşündü. Ama orası çoktan candarmalarca sarılmıştı. Bundan hiçbir kuşkusu yoktu. Faruk Yüzbaşı, Asım Çavuş onun Yörüklere gideceğini de bilirlerdi ya, belki daha ormana ulaşamamışlardı. Altındaki at köpüğe batmış, göğsü inip inip kalkıyor, burun delikleri açılmış seslice soluklanıyordu. Ormanı doludizgin çıkabilmek için Kırk suyun yolundan başka bir yerden geçemezdi. Sık ormanlara, kayalıklara, çalılıklara at işleyemezdi. Atı bırakıp yaya olaraktan girse ormanın içine, bu ormanı çok iyi bildiği halde, dışarıya birkaç günde bile zor çıkabilirdi. Atından inip onu bir çalıya bağladı, sırtını bir çınar ağacına verdi oturdu. Ormanın uğultusu gittikçe artıyor, o kuşun boğuk sesi aralıklarla uzaklardan ormanı aşıp çıtırtılarla, başka seslerle birlikte geliyordu. Adam kulağını yere dayayıp bir süre ormanın derinliklerini dinledi. Uğultulardan, çatırtılardan, o kuşun sesinden başka sesler de arıyordu. Gene çok uzaklardan belli belirsiz bir çan sesi geldi kulağına. Çan üç kere öter gibi oldu, sonra da sustu. Adam kulağı yerde, çan seslerini bir daha duyabilmek için bekledi bekledi, ama bir daha o sesleri duyamadı. Bu çan sesleri bir devenin, bir katırın, bir sığırın çan sesleri mi, yoksa bir tekenin, bir keçinin çanının sesi miydi, sesler o kadar uzaktan geliyordu ki ayırt edemedi. Sesler biraz yakın olsaydı bunu ayırt etmek çok kolay olurdu. Çan sesi bir duyulur gibi olmuş sonra da hemen sönmüştü. Doğrulup yukarısındaki çınarın geniş, yaygın dallarına baktı. Ağacın yapraklarında en küçük bir kıpırtı yoktu. Ve en kalın, en uzun daldan aşağıya bir kırmızı karınca katarı yol yaptıkları gövdeye iniyor, oradan da çam pürlerinin öbek öbek yığıldığı bir başka ağacın altına doğru akıyorlardı. Küçücük, yumru, kırmızı sırtlarında son ışıklar ipiliyordu. Sırtını yeniden gövdeye dayayan adamı birden bir uyku bastırdı. Kısılmış gözlerinin önündeki yorgun at sağ art ayağını karnına çekmiş, tüyleri de domur domur olmuş, donu yağızdan karaya dönmüştü. Başını da uysal, yorgun yere sarkıtmış, uzun yelesi toprağa değecek kadar aşağılara dökülmüştü. Adamın gözlerinin önünden Kel Hamzanın uzayıp safran sarısı kesilmiş, gerilmiş, bir ölüm çığlığına dönmüş yüzü durmadan geçiyor, kocaman, ardına kadar açılmış ağzı, pörtlemiş gözleriyle yalvarıyordu. Uçan kuştan, dosttan düşmandan, yerdeki karıncadan car umuyordu. Adam yarı uykuda, yarı düşte, bir insan canının ne kadar tatlı, vazgeçilmez olabileceğini, kimi insanların, belki de büyük bir insan çoğunluğunun canlarını vermemek için ne kadar alçalabileceklerini ilk olarak düşünüyordu. İnsan canı bu kadar

alçalmaya değer miydi? Ne pahasına olursa olsun insan yaşamını sürdürmeli miydi? Sıtmalar, hastalıklar, zulümler, buyruklar, açlıklar, yoksulluklar insan soyunun yaşama direncini kıramamış, insanoğlu kıyımlardan, aşağılamalardan, sakatlıklardan, kırımlardan sonra bile yaşamını sürdürmüştü. Bu korkunç güç, bu sonsuz direnç, bu yaşamak için katlanılan en aşağılık durumlar neydi, ne içindi? Kel Hamza, atının önüne düşmüş köyü, bütün bedeniyle korkuya kesmiş dolanırken, arada bir durup ona öyle bir, öyle köpekçesine yalvarışla bakıyordu ki insan yüreği dayanamaz. Onu öldürmemek için kendisiyle çok savaşmış, sonunda da, böylesine insanlıktan çıkmış bir insanın yaşaması haramdır diye düşünmüştü. Ali Safa Bey de onu görünce, "Benim adım İnce Memed, beni bilebildin mi Ağa?" deyince, yüzü gerilmiş, kocaman olmuş gözleri inanılmaz bir korkuda açılmış açılmış kapanmış, bir ara, bir göz açıp kapayıncaya kadarki bir sürede gözleri namluya inanılmaz bir yalvarışla dikilmişti. Bu bir anlık yalvarışta da belki insan soyunun düşebileceği en beter aşağılanma, alçalma vardı. Bu kadar alçalmaya değer miydi bir can? Can bu kadar, her şeyden değerli miydi? Örneğin Hürü Ana böyle bir ölüm karşısında kalsaydı bunca alçaltır mıydı kendi kendini, canını bağışlayacaklarını da yüzde yüz bilse? Ya Topal Ali? Topal Ali deyince ikirciklendi. Sonra da birden pişman oldu Topal için böyle düşündüğüne. Topal hiçbir zaman, hiçbir koşulda kendisini alçaltamazdı. Benim canım söz konusu olunca da yalvarmaz mı, diye düşündü, o adama, beni öldürecek olana? Burada ikircikliydi, kesin bir şey düşünemedi. Ah, şimdi Ferhat Hoca olsa da bütün bunları ondan sorsaydı... Mahpustaki Hocayı düşününce yüreği sızladı. Hocacık, o yumuşak, ipek gibi adam şimdi ne yapıyordu acaba orada, onu aşağılıyorlar mıydı, Yobazoğlu içerde ona gereğince hizmet edebiliyor muydu, Seyran onlara giyecek, para, yiyecek götürebiliyor muydu? Hoca içeri girer girmez sigarayı terk etmişti, oysa o sigara içmeyi ne kadar çok sever, bir sigaraya sarılıp dumanı içine çekerken gözlerini yumup kendinden öyle bir geçerdi ki... Niçin sigarayı bıraktı acaba? Şimdi Hoca içerde o güzel sesiyle gürül gürül Kuran okuyor, bütün ayetleri de bir bir mahpuslara açıklıyordu. Hoca için bu dünyada akıllı, deli, büyük küçük yoktu. O, herkesle yürekten konuşur, akıllı da, deli de, yaşlı da, çocuk da ondan nasibini kendi yeteneğince alırdı. Ferhat Hoca duyunca ne derdi acaba, o gene iki kişiyi öldürmüş, gene dağlara düşmüş, gene ölümle karşı karşıya gelmişti. Ama o öldürdükleri şimdi onun ardındaydılar ve kanma susamıştılar. Neyi halletmişti? Vayvay köyü kurtulmuş muydu, Ali Safanm yerine bir başkası gelmeyecek miydi, Kel Hamzanın da yerine? Öyleyse bu savaşım ne içindi? Bundan sonra ne olacaktı, şu anda gideceği bir yer bile yoktu. Ve candarmalar şimdi onu belki dört

bir yandan kuşatmışlardı. Köylüler, onun parmağının ucunu görseler hükümete haber vermezler miydi? Uzak yemyeşil ince bir yoldan, çelik mavisi kıvılcımlı pembe çiçekleri bir bulut gibi ağmış kevenlerin arasından, yukardan aşağıya, sırtlarında filintalar, arka arkaya, karınca katarları gibi sıralanmış köylüler iniyorlardı, sayısız. İniyor, Alidağmın önündeki düzlükte toplanıyorlardı. Ferhat Hoca bir tepenin üstüne çıkmış Kuran okuyor, ardından da açıklıyordu. Sonra da boynunu uzatarak, gırtlak kemiği inip kalka kalka insanlara yürekten, kendi sözlerini söylüyordu. Ve diyordu ki, hiçbir umarsızlık elimizi kolumuzu bağlamamalı. Savaşmak haktır. Sonra da kalabalık seller gibi Toroslardan, ormanlardan, kayalıklardan, sel yataklarından aşağıya, Çukurova düzüne iniyordu. İniyor, Anavarza ovasını, Yılankaleyle Dumlu arasını, oradan Kozan altını, oradan Misisi, İncirliği, oradan da Akdenize kadar o ovaları dolduruyordu. Kalabalık koca Çukurova düzünde sessiz bir deniz gibi dalgalanıyor, susuyordu. Anavarza kalesinden Ferhat Hoca gök gürler gibi konuşuyor, güzel, akıllı, kanatlı sözler söylüyordu. Onun büyüsüne kapılan kalabalık da şehirler üstüne yürüyordu. Ferhat Hoca durmadan konuşuyor, onları yüreklendiriyor, kalabalık da bir sele kapılmışçasma durmadan akıyordu. Bütün Çukurovanın göğünü bir toz bulutu kaplamıştı. Kalabalık şehirleri, köyleri içine alıyor, şehirler, köyler kalabalığın içinde yitip gidiyordu. Yüce bir dağın yamacında yanan, köz gibi bir sıcağın içinde kalan Memed, yukardan kopan bir sele kapılıyor, kökünden sökülmüş ağaçlar, kayalar, taşlarla birlikte sürüklenerek aşağıya hızla iniyor, sular onu yutuyordu. Ferhat Hoca da, "Kurtarın, kurtarın o sellerin alıp götürdüğü kişiyi, İnce Memeddir o, amanın kurtarın onu," diye bağırıyor, kimsecikler de onun bağırmasına çağırmasına aldırmıyordu. Kalabalık donmuş kalmıştı. Faltaşı gibi açılmış gözlerle ona bakıyorlar, yerlerinden kıpırdamıyorlardı. At ayaklarının tapırtıları geliyordu çok uzaklardan. Ferhat Hoca kulağını yere dayamış dağların arkasını dinliyordu. At ayaklarının tapırtısı gittikçe yaklaşıyor, çoğalıyordu. Atlılar geldiler geldiler, Memedin başının üstünden doludizgin geçtiler. Atlılar geliyorlar geliyorlar, Memedin üstünden doludizgin akıp gidiyorlardı. Memedse başını bir türlü kaldıramıyordu. Ortalığı kurşun geçmez bir karanlık basmış, göz gözü görmüyor, soluk da aldırmıyordu. Atlılar bir dursa da Memed bir başını kaldırabilseydi... Karanlığın üstüne kırmızı sası sası kokan bir kan şorluyor, Ali Safadan, Kel Hamzadan şorlayan kan hiç durmuyordu. Kanın altından candarmalar ve Faruk Yüzbaşı çıkıyordu. Öfkeli gözleri, kırmızı çizmesi, yalım gibi saklayan kırbacıyla... Birden, üstünden geçen at ayaklarının sesi kesildi, kalabalık çekildi gitti, karıncalar da yuvalarına çoktan dönmüşlerdi, kan yağmuru durdu, Ali Safa Bey, Kel Hamza gözleri, ağızlan

kocaman kocaman açılmış öyle ortalıkta kalakaldılar. Sessizlikten de beter, çm çın öten bir sessizlik ortalığı alıverdi. Memed, uçsuz bucaksız, mağrıptan maşrıka kadar silme bir düzlüğün ortasında kalıverdi. Üstüne çok mavi bir gök bütün ağırlığıyla usul usul iniyordu. Memed o yana kaçıyor, üstüne inen yoğun, mavi bir mermer taş gibi ağır gökyüzünün altından kurtulamıyordu. O yana kaçıyor kurtulamıyor, bu yana kaçıyor, sağa sola... Ortalıkta dört dönüyor, bu, ovanın üstüne kapaklanmış gökyüzü ona soluk aldırtmıyordu. Gökyüzünün bir yanı denize iner, derin suyu bütün ağırlığıyla ezerken, tepeler, dağlar, kayalar, ağaçlar dümdüz olurken, orman titredi, sallandı, ağaçları yattı yattı kalktı, büyük gıcırtılarla. Dünya çatırdamaya, yer yerinden oynamaya başladı. Memed de oturduğu yerden tam bu anda ayağa fırladı. Az ilerisindeki at kulaklarını dikmiş, başını kaldırmış, ormanın derinliklerine bakar gibiydi. Sonra birden eşinmeye başladı. Ardından şaha kalktı. Fokurtularla burnundan soluyor, eşiniyor, tepmiyor, yularını koparıp kurtulmaya uğraşıyordu. Memed, yarı uykulu, yarı uyanık, yarı düşte kulak verip ormanı dinledi. Karanlık iyice çökmüş, orman koygun koygun uğulduyor, o tek başına uzaklarda öten kuşun sesi gene geliyordu. Ortalıkta atı böylesine tedirgin edecek hiçbir şey yoktu ya, böylesi soylu atlar kırk günlük yolda yaprak kıpırdasa sezerler, burun delikleri alabildiğine açılırdı. Tetikte olmak gerekti. At da gittikçe azgmlaşıyor, yerinde duramıyordu. O eski, kendi yöresinde dönme deliliğine iyice kapılıp gitmişti. Şimdi yularından kurtulsa varır şu alanda durur, kendi yöresinde bir topaç gibi döner dururdu. Biraz daha vakit geçerse azgın ata yaklaşmanın hiçbir olanağı kalmayacaktı. Memedin apış arası, bacakları koparcasma ağrıyordu. Günlerce yol yürüdüğü halde bacakları hiçbir zaman böylesine hamlamamış, bedeni hiç böyle taş gibi ağırlaşmamıştı. At gittikçe azgmlaşıyor, yuların çevresinde dönüyor, ön ayaklarıyla havayı dövüyor, burnundan, fokurtusu ta uzaklardan duyulacak biçimde soluyordu. Memed artık hiçbir şey düşünemezdi. Birden yerinden fırlayıp yuları çalıdan çözdü ata atladı, geldiği yöne dönüp Alidağma doğru sürdü. Hızla giden at, bir sel yatağını geçerken ürküp olduğu yerde direkledi. Memed az daha yere düşüyordu, zor kurtuldu. Atın başını ormana çevirdi, ormana hızla girdi. Yanından yönünden su gibi orman akıyor, gittikçe hızlanan atın yeli onu bir hoş üşütüyordu. Kulağının dibinden de kurşun seslerine benzer, cıv cıv, birtakım sesler geçiyor, üstüne yapraklar dökülüyor, bazan yumuşak, bazan da sert, onu sarsacak, öbür yana yatıracak kadar sert dalları sıyırıyordu. Kulaklarındaki uğultu artarken uzaktaki kuşun sesi de yaklaşıyordu. Kısılmış gözlerinin ucuyla yanda bir ışık gördüğünü sandı, bir anda da orayı geçti. Bir ışık, ardından bir ışık daha, bir, bir ışık daha... Belli

belirsiz ışıkları ardı ardına geçiyor, ışıklar biribiri üstüne yıkılıp karman çorman oluyordu. İncecik bir çiğirden gittiğini, üst üste küçük suları geçtiğini biliyor, nerede olduğunu az çok kestiriyordu. Belinin ortasına az önce giren sancı da onu kıvrandırıyordu. Bir süre sonra sancının geçtiğini anlayınca sevindi. Atı tekmelemenin hiçbir gerekliği yoktu. At, boynunu alabildiğine uzatmış, burnundan gürültülü sesler koyvererek yönünü doğrultmuş gidiyordu. Atın da, kendisinin de ter içinde kaldığını anladı. Gittikçe bütün bedeni uyuşuyor, atın böğürlerini sıkan bacakları feldirdiyordu. Böyle uyuşmuş, atı ne kadar sürdüğünü bilemeden gidiyor, at küçük suları, hendekleri, önüne gelen kütükleri, küçük kayaları, sel yataklarını atlarken yanına, başına, sırtına dallar sert sert vururken altındaki atm farkında oluyordu. At biraz yavaşlayıp da ayaklarında da bir suyun serinliğini duyunca, ormanı çıkmakta olduğunun farkına vardı. Birdenbire de, binlerce kuşun hep bir ağızdan vıcırdaştığmı duydu. Demek tanyerleri ışıdı ışıyacaktı. Suyu geçerken doğu sandığı yöne başını çevirip baktı. Yıldızlar silinmiş, gök belli belirsiz ağarmaya başlamıştı. Kuş vıcırtılan da gittikçe, kulağını sağır edercesine, artıyordu. Sığırcıklar, diye gülümsedi kendi kendine. Önlerine büyük bir kaya çıkınca at bir an durdu, bekler gibi edip sonra da koşmasını sürdürdü. Kayanın yanı yönü, ağaçları göğe ağmış, her ağacın gövdesini üç adam el ele verse çeviremez eski bir ormandı. Memed bu ormanı çalı çalı biliyordu. Burada geçen eski günleri olduğu gibi gözlerinin önüne gelince gevşedi. İçinden ince bir umut, bir sevinç ışığı geldi geçti. Az sonra ormanı çıkacak, uçsuz bucaksız, ağaçsız yamaçtaki pınarların başına konmuş Yörük çadırlarına varacaktı. Çoğunlukla Kerimoğlunun obası konardı buralara... Kerimoğlu obası daha da çok dağın gündoğusundaki geniş, doruğu kılıç gibi keskin kırmızı mor kayalığın dibindeki gür kaynağın başını yurt tutardı. Ya Kerimoğlu obası başka yerdeyse, ya onu öteki Yörükler yakalarlar da candarmaya teslim ederlerse? Ya?.. Bu anda kendini düşünmüyor, bileğindeki kelepçelerle güzel, hüzünlü gözlü, ince, kıvırcık kara sakallı Ferhat Hoca gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. At biraz yavaşlamış, Memedin düşünceleri de daha açılmış, atın ayağının düzgün tapırtılarına uymuştu. Şimdi Ferhat Hoca olsaydı, ya da Koca Süleyman, ona yol gösterirler, Yörüklere güvenilip güvenilmeyeceğini ona söylerlerdi. İçini dehşet bir korku sarıp atın başını birden geriye çevirip, köpük içinde kalmış atı daha hızlı geldiği yöne sürdü. Biraz önce geçtiği çayın serin suyu ayağına değince kendine geldi. At çayın içinden geriye döndü. Gene o kayaya geldiler. Kuşlar daha çok, bütün ormanı doldurmuş binlerce, on binlerce dallara üst üste konmuşlar vıcırdaşıyorlardı. Atın başını çekti, gökyüzü usuldan ağanyordu, ince bir mavi gökyüzünün oralarda

uçuşuyordu, at yorulmuştu, kendiliğinden durur gibi oldu. Azıcık sonra Memedin içindeki korku büyüdü, onu kılıçla çarpar gibi çarptı, derinden sarstı. At yeniden geriye dönüp çaya geldi. Çayın suyunun serinliği onun ayaklarına, ayak bileklerine değmeden önce o çayı gördü. Hayal meyal suya benzer bir koyu karanlık önünden akıyor, ormanın kuytusunda yitip gidiyordu. Aşağılardan da bir çağıltı geliyor, küçücük bir çağlayanın çığıltısını duyuyordu. At bu sefer de kendiliğinden geriye döndü. Böyle bir süre gidip geldikten sonra kayalığın tam ucunda bitmiş, dalları gürleyen ulu bir ağacın altında durdu. Memed hiçbir şey yapmıyordu. At da, kendisi de bitmişti. At az sonra kulaklarını düşürüp sağ arka ayağını karnına çekti. Memed de atm boynuna doğru eğilmiş, onun boynundan fışkırmış köpükleri koklar gibi öyle kalakalmıştı. Bir süre durumlarını bozmadan öylece oldukları yerde kaldılar. Atm terli boynundan acı bir koku geliyordu. Birden sert bir sesle irkilen at ürker gibi yaptı, kulaklarını dikip ortalığı dinledi, sonunda da aldı yatırdı. Çıldırmış gibi cıvıldayan kuş seslerinin arasından geçtiler, geniş, iki yanında pespembe ağın ağaçlarının çiçeğe durduğu çakıltaşlı kuru bir dereye indiler, çıkarlarken sol yandaki ağaçların arkasından gelen bir yaylım ateşiyle karşılaştılar. At bir yassıldı, ardından da sağa vurup çakıltaşlarınm üstünden kayarak koşmaya başladı. Öndeki kıvrımı, küçük burnu dönerlerken Memed, sağ küreğinin altında acıya benzer bir şey duydu. Acının az altında ona benzer bir acı daha... Bir de kalçasının tam üstünde daha da belirli bir başka acı... Atın boynuna yatmış, at onu dereye yukarıya götürüyor, Memedin sırtındaki acılar belli belirsiz artıyordu. Arkadan da bir ses durmadan, "İnce Memed, İnce Memed, bu sefer elimden kurtulamazsın, bu sefer elimden, elimden, elimden..." diye yineliyordu. "Bütün orman sarıldı, sarıldı." At yumulmuş çalıların arasından, sık ormanların içinden geçiyor, çakıltaşlı kuru dereye iniyor çıkıyor, Memedin burnuna kuru yarpuz, çamsakızı kokusu, bir de yaş bir odunun duman kokusu geliyordu. Arkalarda, kayalığın ardında kalanlar da ateşlerini kesmemişler, ha bire kurşun yakıyorlardı. Tanyerleri ışımaya, ağaçlar, otlar, çiçekler seçilmeye başlamıştı. At bir düzlüğe çıktı. Bir sürü çan sesi, insan sesiyle karşılaşınca bir an durdu. Ayaklarının dibinden dağın doruğuna kadar, çıplak yamacı içinde çakan mavi kıvılcımlarıyla balkıyan pespembe açmış keven dikenleri baştan aşağı sarmış, doldurmuş, tanyerlerinin dumanları içinde tütüyordu. Memed ortalığı dinledi, kurşun sesleri kesilmişti. Atı ormana döndürecek hali yoktu. Karşıdaki kırmızı, mor, doruğu kılıç gibi keskin ipileyen kayanın ardından birkaç mavi dumanın havaya süzüldüğünü görür gibi oldu. Başında dünyanın bütün kuşları vıcırdaşıyordu. Omuzundan göğsüne, oradan da karnına ılık bir kanın aktığını duydu. "Eyvah Ferhat Hoca,"

diye söylendi, "kader böyle imiş." Sonra birtakım insan sesleri geldi kulağına. Yukardan aşağıya da kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu sessiz, ayaklarının ucuna basa basa, çıt çıkarmadan bir kalabalığın indiğini gördü. Önlerinde de, başını önüne eğmiş Ferhat Hoca... Bütün bedeni tepeden tırnağa sevince kesti. Gözlerini iyice açıp keven dikenlerinin balkıyan pembe bulutu arkasından dingin, ağırbaşlı gelen Hocayı bir daha görmek istedi ama, gözlerini bir karanlık perdesi örttü. Tam bu sırada da atın üstünden kayarcasına yere sağıldı, boylu boyunca çoban yastığı da dedikleri keven dikenlerinin üstüne uzandı.

Bir süre onun başında bekleyen atın gözlerine doğru ötelerden bir yalım sünüp geldi. Yalım uzadı, kısaldı, çoğaldı. Sesler, gürültüler, ayak tapırtıları da arttı. Kulaklarını dikip bir süre bekleyen at birden ileriye fırladı. Keven çiçeklerinin üstünde, bir harman yerinde döner gibi halkalar çizerek, çizdiği halkaları da gittikçe küçülterek dönmeye başladı. Bir süre de topaç gibi kendi yöresinde döndükten sonra görkemli, büyük gözlü başını, güzel kulaklarını dikerek kaldırdı dağın doruğuna baktı, ardından da doludizgin oraya doğru aldı yatırdı.

3

Dün geceden bu yana, daha kurşun sesleri duyulur duyulmaz Ali Safa Beyin avlusu insanla dolmuştu. Kara haber en uzak köylere kadar ulaşmış, yakın köylerin ağıtçı kadınlarının bir kısmı çoktan gelmişler, işlerine başlamışlardı bile. Ali Safa Beyin kanlı ölüsü başında ağıtlarını söyleyerek ığranıyor, ölüyü göklere çıkarıyorlar, onun görkemli yaşamını, iyi niteliklerini, insanlığını sayıp döküyorlar, onu öldüren eli kanlı, yüreği kara İnce Memedi de yerin dibine batırıyorlardı. Memedi candarmalar az sonra yakalayacaklar kasabaya getireceklerdi. Arif Saim Beyle Taşkın Bey onu caminin avlusundaki çınar ağacına bağlayacaklar, Ali Safa Beyin hatununun, kardeşlerinin, akrabalarının, tüm kasabanın gözlerinin önünde onun diri diri derisini yüzeceklerdi. Onu, o kan içiciyi, o din düşmanını bu kartal gibi beyler yaşatırlar mıydı hiç? Kesmez, doğramazlar mıydı onu? Bari Ali Safa gibi bir yiğidi, bir çiftlik sahibini, hükümetin gözünün bebeğini de öldüren de keski bir insan olsaydı. O, İnce Memed dedikleri de fıkara, yalınayak, kabak yiye yiye karnı şişmiş, boyu bir karış da, boynu çöp gibi ince, gözleri pörtlemiş, karıncadan ürken bir öksüz köylü. Böyle bir yiğidi, Ağayı, adamoğlu adamı da vuran, fakir fıkaranm sığıncasmı da öldüren bir adam olsa, bir sümüklü de bir sürgün oğlan... İnsan gibi bir insan olsa Ali Safa Beyi öldüren de insanın yüreği yanmaz...

Avludaki kalabalık bir anda çoğalmış, avludan yola, yoldan da aşağıya, caminin avlusuna taşmıştı. Kalabalık öğleye doğru bütün çarşıyı, çarşının altındaki alanı doldurmuş, oradan da suyun kıyısına kadar inmeye başlamışlardı. Atlar, arabalar, kağnılar suyun kıyısındaki pazaryerini doldurmuşlardı.

Ölüyü bir kısım akrabaları, kasaba ileri gelenleri hemen gömdürmek istiyor, Safa Beyin karısıyla, Karadağlıoğlu Murtaza, Çoymakzade Bekir, Taşkın Halil Bey, Muallim Rüstem Bey buna razı geliniyorlardı. Ötekiler, yazıktır, hava sıcak, ölü daha şimdiden şişti, koktu, diyorlar, berikilerse, koksun, şişsin ama, onun kanlı ölüsünü cümle alan görsün, böyle kutsal bir ölünün cenaze törenine bütün insanlar katılsınlar, diye dayatıyorlardı.

Karısının dediği oldu ve ölü ertesi gün bile gömülmedi. Kasabada ne kadar kolonya bulmuşlarsa, çarşıda, evlerde hepsini getirmiş, Ali Safa Beyin kutsal ölüsünün üstüne bir güzelce boşaltmışlardı. Ölü gene de şişmiş, davul gibi olmuş, kokusu da evden, avludan taşıp ta aşağılara, çayın kıyısına, pazaryerine kadar ulaşmış, şişmiş ölü kokusu suya, ağaçlara, toprağa, insanların bedenlerine sinmişti. Bu arada cenaze törenine de milletvekili Arif Saim Bey, candarma alay komutanı, Adana Vali yardımcısı, öteki ileri gelen memurlar, Ali Safa Beyin Adanadaki büyük çiftçi arkadaşları, Kozandan, Osmaniyeden, Ceyhandan eski

Türkmen Beyleri, daha bir sürü insan gelmişlerdi. Karadağlıoğlu Murtaza Ağa ortalığa düşmüş dövünüyor, inliyor, önüne gelenle konuşuyordu.

"Öldürdü," diyordu, "öldürdü bir karış boylu da, armut boyunlu öksüz İnce Memed, Ali Safa Bey gibi bir aslanı. Öldürdü arkadaşlar, akrabalar, hısımlar. Öldürdü koca İstiklal Savaşı yiğidini, Tufan Paşanın, Doğan Paşanın arkadaşını. Buna yürek nasıl dayanır. Kokuttu ölüsünü de bu sarısıcakta. Buna da yürek hiç dayanmaz. Daha önce de Abdi Ağamızı öldürmüştü. Beş köyün ağasını, dinimizin direğini. Onu da böyle, kasabamızı basarak öldürmüştü. Fıkarayı ala gözlerinden kurşunlayarak... Daha kimleri, kimleri öldürmedi bu İnce Memed... Hançeriyle Ağa kadınlarının karnını deşip bebeklerini dışarı çıkarıp, ölü bebekleri de nişan tahtası yapıp kurşunluyormuş. Zenginlere böyle yapıyormuş, o neysem ne, ya fıkaralara ne diyelim, onların da kızlarının, karılarının ırzlarına bir iyice geçtikten sonra kellelerini kesip kazıklara çakıyor, onları da yollar boyunca diziyormuş. Şimdi buradan dağlara gitmiş, Çiçeklideresine, İstiklal Mücadelesi kahramanımız Çiçekli Mahmut Ağayı öldürmeye. Ahdetmiş o İnce Memed, işte bu söylüyor, bu. Bu namlı Topal Ali ki, gökte uçan kuşun yerdeki izini sürer. Bu Topal Ali ki Abdi Ağanın has bir adamıydı. Bu Topal Ali ki, o kafir bunun eline bir geçerse etini kebap edecek. İşte bu Topal Ali ki, bu bile onunla başa çıkamadı."

Eliyle önüne gelene gösterdiği, övgülere boğduğu Topal Ali başı önünde, derin kederlere gömülmüş, onun sağ başından bir adım gerisinde, gözleri yaş içinde kalmış yürüyor, övgülere ilgisizmiş gibi yüzünde en küçük bir kıpırdama, değişiklik olmadan Ağasını dinliyordu.

"Candarmalarımız yetişmezse oraya, o Çiçeklideresine gidene kadar, Çiçekli Mahmut Ağa da, İstiklal Mücadelesinin göğsünü düşmana karşı tunç siper etmiş yiğidi de ölecek. Öteki tunç siper göğüslü Ağalar da... Kadınlarımız, vay kızlarımız... Sonra İnce Memed arkasına taktığı ipten kazıktan kurtulmuş, ipe kazığa müstahak canavar kişilerle dağlardan inecek, önce bizim kasabamızı basacak, sonra Adanayı, Mersini, Kozam, tüm Çukurovayı alacak... Hepimizin bir bir derimizi yüzüp, kellemizi kesecek. Vay avratlarımıza, vay kızlarımıza, vay tarlalarımıza... Vay vay vay başımıza gelenlere... Biliyorum, o bütün Çukurovayı alsa da, biz gene İstiklal Mücadelemizde olduğu gibi Fransızları bu vatanın harimi ismetinde, Toros dağlarında nasıl boğmuşsak bunu da, bu İnce Memedi de öyle, öyle boğacağız."

O böyle konuştukça Topal Ali bir duruyor, bir tuhaf tilki gözleriyle kaşlarını yukarıya kaldırıp ona yandan şöyle bir bakıyor, hemen o anda da yürümeye başlıyordu.

Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın durumu gerçekten kötüydü. Bütün bu söylediklerine yürekten inanıyor, İnce Memedden ödü kopuyor, bu kan içici, bu canavar adamdan dolayı gözlerine uyku girmiyordu. Hele Ali Safanın öldürüldüğünü de duyunca iyice zıvanadan çıkmış, kendisini bir ölüm korkusuna kaptırmıştı. Tek sığmcası, güvenci, sarıldığı tek dal Topal Aliydi. O da olmamış olsaydı Karadağlıoğlu Murtaza Ağa çoktan korkudan çıldırmış, dağlara düşmüştü. Topal Aliyi yere göğe koyamıyor, onu bir an için bile olsa yanından ayırmak istemiyordu. O yanında olmayınca bir korku karanlığının, boşluğunun içine yuvarlanıyordu. Aliye inanıyordu. Eğer Ali candarma karakoluna vardığında, "yetişin, yetişin, İnce Memed Ali Safa Beyi öldürmeye gidiyor," diye bağırdığında candarmalar harekete geçmiş olsaydılar, Ali Safa Bey şimdi yaşıyor olurdu, aaah, yaşıyor olurdu... Topal Ali ağlamış, inlemiş, kendini paralamış, candarmaları bir türlü yerinden kıpırdatamamıştı. O elinde çıplak filinta, çıplak ata binili İnce Memed de gitmiş Ali Safa Beyi öldürüvermişti. O sebepten Topal Ali bir yiğit, bir fedakar kişi, bir güvenilir adamdır. O her şeyi, dağları, ovaları, kurdun kuşun yattıkları yeri, tekmil insanların yüreklerini bilir.

"Ben yılanın başı daha küçükken ezilmelidir, diye çok söyledim. İşte ezilmedi. İşte, koskoca yedi düvelle, on beş devletül azimeyle dövüşmüş ve hem de onların ocağına incir dikmiş koskoca Türkiye Cumhuriyetini parmağına takmış oynatıyor. Parmağına, parmağına, ve hem de parmağının ucuna... Şimdi eğer biz bir orduyla yarından tezi yok dağları sarmazsak ve hem de o İnce Memedi ve hempalarını derakap yakalamazsak bu iş büyüyecek, bütün dağlara, oradan da tüm Anadoluna yayılacak, ondan sonra da bu baldırıçıplaklarla hiçbir zaman başa çıkılamayacak. Yoktan var ettiğimiz, düveli muazzamanın o kokmuş ellerinden aldığımız gül gibi vatanımız yok olacak. İşte bu, işte bu izci Topal Ali yiğidimiz olmamış olsaydı, zaten bu vatan çoktan elimizden uçmuş gitmiş, kellelerimiz dahi sırıkların ucunda köy köy dolaştırılmıştı."

Murtaza Ağa dudakları uzayarak, titreyerek, ter içinde kalarak konuşuyor, yırtınıyor, bağırıyordu. Arzuhalci Siyasetçiden Kaymakama, Kaymakamdan Taşkın Halil Beye gidiyor geliyor, kasabanın içinde, kalabalığın arasında dört dönüyordu.

Arzuhalci Siyasetçi önünde daktilosu, başında da Ağalar, durmadan Adanaya, Ankaraya telgraflar yazıyor, posta müdürü de bekletmeden o telgrafları üst üste Adanaya, Ankaraya çekiyordu. Siyasetçi hem telgrafları yazıyor, hem de bir yandan dili diline dolaşarak konuşuyordu:

"Ancak bir alay bu adamla baş edebilir. Bir tümen asker. Şimdi Torosta her çalı bir İnce Memed olmuştur. Murtaza Ağa efendimizin hakkı alisi var ki var derim

size."

Ve bunu her söylediğinde de Murtaza Ağa onun cebine gizliden bir on lira atıyordu. O da yalnız Murtaza Ağa gözükünce dükkanının önünde, ne konuşursa konuşsun, hemen sözünü kesiyor, "Murtaza Ağa zatıalilerinin dağlar kadar hakkı var, Torosta her çalı bir İnce Memed oldu daha şimdiden," diye bağırıyordu. "Bu vatanı onlara, o çarıklı köylülere payimal ettirmeyeceğiz. Değeri bin altın eden her adamımızı boğazlıyorlar, o ayak yalınlar, ama görecekler, Ankaradan bir alay gelince...

Bir yandan da ter içinde kalarak ardı arkası gelmeyen arzuhallerini yazıp başında bekleyen adamlardan birisine veriyor, para pusulasını yazıp masasının çekmecesine, içinden İnce Memede dualar ederek atıyor, yeni bir arzuhale de hemen başlıyordu.

Arzuhalci Deli Fahriyeyse Ağalardan hiç kimse uğramıyordu. Deli Fahri de, dükkanı fabrika gibi işleyen Siyasetçiye yan gözle bakıyor, Ağalara, Siyasetçiye basıyordu küfürü.

"Gelmezler, gelmezler bana. Onlar bana düşman oldular. Çünküleyim ki ben İnce Memedin Hatçesini bir arzuhalle mahpustan kurtardım. Çünküleyim ki gül yüzlü, Allah adamı, mahpusanedeki adı güzel, kendi güzel Ferhat Hocanın arzuhalini yazıyorum. Çünküleyim ki, benim mermer taşa geçen arzuhallerim onu kurtaracak. Yalan, Ferhat Hocanın adam öldürdüğü... İftira ediyorlar Allahm ermişine... Yalan, İnce Memedin adam öldürdüğü..."

Dükkanın önündeki kalabalık kaynaşınca da Deli Fahri çok ileri gittiğini anlıyor, sözünü değiştirir gibi ediyor, sonra kendini yenemiyor, yeniden veryansın ediyordu.

"Belki, belki," dedi, "Ali Safa Beyi öldüren İnce Memeddir, belki. Belki Safa Beyin hakkını yediği bir ırgat, belki de tarlasını elinden aldığı bir köylü öldürmüştür. Nedir bu şamata, bu rezalet... Bir insan için Ankaradan bir ordu çıkarmışlar, bir insan için kocaman bir orduyu buraya getirmek günah değil mi? Bir koca ordu bir tek İnce Memedi nerede bulur ki? Çok insanın, çok fıkara köylünün canını yakacaklar, çok..."

Tam bu sırada Murtaza Ağanın başı dükkanın kapısının ardından çıkıverdi:

"Ulan köpek, deli köpek," diye bağırdı. "Şu parmağımı, şu iki gözüne sokunca pörtletiveririm." Parmağını bir ok gibi onun gözüne uzattı. Fahri sakmmasaydı Ağanın parmağı onun gözünü çıkaracaktı, öyle sert, hızlı gelmişti parmak onun gözüne doğru. "Sus köpek."

Deli Fahri sapsarı kesilerek:

"Aman Ağam sustum," dedi. Sonra da boynunu büküp: "Ben ne dedim ki,"

diye ekledi.

"Ne dediğinin hepsini duydum köpek," diye gürledi Murtaza Ağa, öfkeden boyun damarları şişerek... "Ulan bu konuştuklarını bir hükümet adamı duysa seni ipe çekerler ulan, hem de derakap... Hem de şu meydandaki şu ağaca, derakap. Ulan senin o sarhoş kulakların ne dediğini hiç duymuyor mu ulan?"

Deli Fahri ayağa kalkıp boyun bükmüş, iki büklüm olup ellerini de göğsüne kavuşturmuştu.

"Aman Ağam, aman eline ayağına düştüm, elaman Ağam... Tövbe, tövbe... Siz de bana hiç arzuhal yazdırmıyorsunuz ki... Hep Siyasetçi, hep Siyasetçi... Zengin oldu Siyasetçi... Sabahtan beri hep o yazıyor, hep o..."

"Sus! Daha konuşuyor uyuz köpek, sus!"

"Sustum Ağam... O kafir İnce Memed diyordum Ağam, bu akşam değil de, yarm akşam dağdan yüz on bir adamıyla inecek, bizim gül kasabamızı yakacak, diyordum. Sor sor, işte şunların hepsi duydu." Dükkanın önündeki köylülere yalvarırcasına baktı. "Söyleyin kardaşlar, ben öyle demiyor muydum?"

Murtaza Ağa:

"Neee?" diye telaşlandı. "Sen nerden aldın bu haberi?"

Deli Fahri rahatladı:

"Ben duyarım, hem de çok sağlam yerlerden."

"Dur öyleyse," diye yöresine bakındı Murtaza Ağa. Gözüne kestirdiği yaşlı köylüye: "Sen gel buraya," dedi. Köylü onun yanma doğru kalabalığı yararak yürüdü.

"Buyur Murtaza Ağa."

"Sen şimdi Fahri Efendinin yazacağı telgrafı Ankaraya çekeceksin. Okuryazarlığın yoksa parmak basacaksın."

Fahri hemen sandalyasına çöküp kağıdı makinaya geçirirken:

"Sen hiç küsüm etme Ağam," dedi. "Ben telgrafı bir donatırım ki, Ankaranın dağı taşı ve de Mustafa Kemali ve de ordusu, candarması hep dile gelir."

"Ne yazacaksın?" diye yumuşayarak sordu Murtaza Ağa.

"Aman Murtaza Ağa Efendim, aman yüksek Beyim, Deli Fahri ne yazacağını bilmez mi?"

"Ne yazacaksın?" diye gene sertleşti Murtaza Ağa. "Ne yazacaksın?"

Fahri yeniden ayağa kalkıp elpençe divan durdu, telaşlı, kanlı gözleri yuvalarında korkuyla dönerek.

"Ne yazacaksın?"

"İnce Memedin bütün dağları adamlarıyla tuttuğunu... Bütün yolları belleri...Kızların, gebe kadınların... Yetmiş yaşında kocakarıların..."

"Yok olmaz. Onlar hep yazıldı. Başka, başka, başka... Çalıştır kafanı..."

"İnce Memed bu gece emrindeki üç yüz atlısıyla gelerek... Kasabamızı..."

"Oldu," diye güldü Murtaza Ağa. "İşte şimdi oldu. Şimdi sen on kişi daha bul, her birisine bir telgraf yaz, önlerine de düşüp telgrafhaneye götür. Bizim orada hesabımız var, telgraf müdürüne ver o kağıtları... Parmak bastırmayı da unutma. Şu parayı da al..." Eline epeyce yüklü bir para sıkıştırırken de: "Deli kavat," dedi, "az daha, ben yetişmesem, bu deli kafanla sen ipi boyluyordun."

"Baş üstüne Ağam, var ol Beyim, Allah sana zeval vermesin."

Fahrinin paraları tutan eli titriyordu.

Murtaza Ağa oradan hızla uzaklaştı. Arzuhalci de kapıdaki birikmiş kalabalığa bağırdı:

"İçeriye gelin," dedi, "sen sen, sen... Kaçmak yok... Bu telgraflara parmak basmayanın cezası çok büyüktür. Sonra hepimiz cunhalı düşeriz. Bakın, işte şimdi gözünüzün önünde oldu. Az daha ipi boyluyorduk."

On beş kadar sessiz köylü geldiler, küçük dükkana sığıştılar, kağıdı daktiloya geçirmiş Deli Fahri de çatır çutur yazmaya başladı.

"Pişman oldular," diye konuştu. "Pişman olup sonunda bana geldiler. O Siyasetçi ne bilir telgraf yazmayı, telgraf yazıp da Ankarayı tavlamayı. Benim telgrafımı Ankarada okuyan her kişi iki gözü iki çeşme ağlamazsa..." Önündeki eski, dökülen makinayı kaldırdı, "Ben de bu makinayı, işte böyle kaldırır taşa çalar paramparça ederim. O Siyasetçi ne bilirmiş arzuhal yazmayı... O, götünün deliğini bile bilemez. Onun arzuhaline eğer Ankara bir tek candarma bile gönderirse, ben de ona anlı şanlı güzel Ankara demem. Şimdi görün bakalım, yarın, ve hem de yarından da daha yakm ordumuz nasıl geliyor da çullanıyor şu Torosların üstüne..."

Yaratarak, gülümseyerek yazıyordu. Arzuhallerinin o yüksek yerlerdeki büyük etkisini çoktandır biliyor, bununla da övünüyordu. Şimdi ne kadar bulabilirse o kadar parmak bastıracaktı. Ve de çok şükür, bu kasabada parmakları olan çok adam vardı. Bir yandan telgrafları özenle yazıyor, bir yandan da eksilen adamların yerine yenisini bulup oturtuyordu. Bu minval üzere Fahri Efendi durmadan akşama kadar yazdı. Eğer Murtaza gelip de:

"Yeter bre Fahri Efendi biraderim, yeter artık, ocağımızı batırdm. Senin bugün yazdığın telgraflara giden parayla alimallah ben bir çiftlik alırdım. Yeter bre Fahri Efendi kardaşım, hiç din iman, insaf denen nesnenin zerresi yok mu sende?" demeseydi, hızını almışken sabahlara kadar yazacaktı.

Fahri Efendi onun bu sözlerine çok kızdı. İçinden, bunlar nankör adamlar, diye geçirdi. Bunlar iyilik bilmezler... Başını kaldırdı, kanlı gözleriyle ona gücenmiş

bir köpeğin hüzünlü gözleriyle baktı, yorgun bir sesle de yumuşacık:

"Benim bu yazdığım telgrafları acaba Adanadaki, Ankaradaki, İstanbuldaki bütün avukatlar bir araya gelseler yazabilirler mi? Ben canımı, yüreğimi, ciğerimi koydum bu telgraflara." Küskün, başını geri indirdi.

Murtaza Ağa söylediklerine pişman oldu:

"Tamam," dedi gülerek, "tamam Fahri Efendi arkadaşım. Ne de alıngansın bre ulan..." Sırtına okşarcasma bir tokat indirdi, ardından da usul usul sıvazladı. "Gücenme bre kardaşım."

Fahri:

"Ben gücenirim arkadaş," dedi. "Ben çünküleyim ki işimin erbabıyım. Çünküleyim ki şu benim kalemimin üstüne... Bizi mahveden bu sarhoşluk, sarhoşluk..." diye ekledi arkasından. Dudakları büzüldü, yüzü gerildi, gözlerine yaş doldu. "Aaah, sarhoşluk... "

"Bak arkadaş, sana da hiç şaka edilmiyor. Bak arkadaş, şimdi Ankarada yeryüzü gökyüzü senin telgraflarına kesti. Şimdi bütün Ankara o senin her birisi taşa geçen, insanları dilhun eden o yüce telgraflarından dolayı feryadı figan içinde. Elin dert görmesin, sağ ol, var ol... Yarın da, daha gün ışımadan, aynı faaliyeti hulusu kalbile sürdürmelisin. Ne kadar gücün varsa o kadar yaz. Sen ki bu kasabanın birinci, hem de baş birinci, her arzuhali çeliğe işler arzuhalcisi Fahri Efendisisin, ne kadar biliyorsan o kadar yaz ki, şu İnce Memedin ölüsü bir eşeğin üstüne atılmış kasabaya getirilene kadar yaz. Yaz ki yaz... Ve hem de benim şakalarıma gücenme. İnsan hiç ağası Murtazaya gücenir mi?"

"Gücenmem," diye güldü Deli Fahri. "Ben senin sözlerine hiç alınır mıyım? Ben hiçbir şeye gücenmem muhterem Karadağlızade Murtaza Ağaefendi. Ben sana, velinimetim Efendime, Ağalar sultanına hiç gücenir miyim ki, Allah benim, sana nankörlük edersem, şu iki gözümü önüme akıtmaz mı ki... İyi oldu, çok, çok iyi oldu yazdığım arzuhaller, bu sefer senin yüzünden ve hem de gül yüzünden dolayı birer arzuhal numunesi oldu ki, okuyanın dili boğazına akar şaşkınlığından. İşte bana böylesi arzuhalleri sen, sen yazdırdın. Sana hiç insan gücenebilir mi ki, ağaların sultanı?"

Ayağa kalktı, söylev çeker gibi sağ kolunu ileriye uzattı:

"Bu gece, bu gece, benden arzuhal bekle," diye bağırdı. "Geceler altın sabahlara gebedir. Ve hem de altın arzuhallere... Şimdi ben bu gece hayatım boyunca yazdığım en güzel, en tesirli, en usta arzuhalleri bulacağım, bir de büyük üstatların yazdıklarını göz önüne alarak, akla hayale gelmedik arzuhaller yaratacağım ki okuyanın karnını çatlata. Ve de o İnce Memed canavarını tutalar, ve hem de o kan içiciyi ve de onun ala gözlerine mor sinekler çokuşmuş ölüsünü

uyuz eşeklerin ve hem de Çıplak ve uyuz eşeklerin sırtına ataraktan kasabaya getireler. Ve hem de ve de altmış yedi köyün ortasında onun derisi yüzülmüş ölüsünü ve hem de Kozanda, Kadirli ve hem de Adana vilayetinin tüm köylerinde, Ankaranın, İstanbulun içinde dolaştıralar, sonra da oturup Büyük Millet Meclisinin önünde keskin kasap bıçaklarıyla güzel güzel derisini yüzeler."

Fahri Efendi bütün bu güzel, kanatlı ve de görkemli sözleri yaratırken şimşekler çakan gözlerini Murtaza Ağanın gözlerine dikmiş onun beğenisini bekliyordu. Murtaza Ağaysa biraz alaycı, biraz kederli bir yüzle onu dinliyor, arada bir de usuldan, belli belirsiz başını sallıyordu. Fahri Efendi soluyarak yerine oturunca Murtaza Ağa konuşmak zorunluğunu duydu:

"Evet," dedi, "yerden göğe kadar haklısın. İnşallah dediğin olur da şu İnce Memedin derisini yüzerler de ötekilere de ders olur."

"Ders olur," diye ayağa fırladı Deli Fahri, sonra da gene yorgun, soluyarak yerine oturdu. Ardından da hayıflı hayıflı başını sallayıp, "Ah, ah," dedi, "aaah, ah! Ben böyle olacak adam mıydım, ben arzuhalci kalacak kişi miydim... Felek gözün kör olsun, evin yıkılsın Felek... Yerin dibine gömül sarhoşluk ve hem de yoksulluk... Her kötülüğün başı yoksulluk..."

"Kader böyle imiş Fahri Efendi, ne yapalım, kader. İnsanın elinden her kötülük gelir, arkadaş. Bak işte kanı ciğeri on para etmez bir ayağı yalın köylü çocuğu bizim Milli Mücadelemizin en yiğit kahramanını gözünü kırpmadan öldürüyor, sonra da elini kolunu sallaya sallaya dağlarımızda dolaşıp duruyor." Murtaza Ağa bunları ona acımış, sevgi dolu bir sesle söylerken sırtını da usul usul okşuyordu. "Bu kasaba senin bu büyük iyiliklerinin altında kalmayacak. Seni mükafatlandıracak. Sen yeter ki çalış kasabamız için ve de Ankara üstüne ateşe devam."

"Devam!" diye gürledi Fahri Efendi. "Devam ki devam. Ve hem de havan topu ateşiyle ve hem de dağlar aşırı... Yangın yerine çevireceğim Ankarayı."

"Evet arkadaş, çevir ki çevir yangın yerine dünyayı. Senin, benim, vatanımızın ve bilcümle halkımızın, toprağımızın, tekmil mahlukatımızın hayatı büyük tehlike içinde."

Karadağlıoğlu ona biraz daha para uzattıktan sonra kaykılarak yürüdü, köprü başına doğru gitti. Onu gören köylüler saygılıca hazır ola geçer gibi yapıyorlar, bir köşeye çekilip geçmesini bekliyorlardı. O da göğsü ilerde, başı dik önünden geçtiği köylülere tepeden bir selam verip geçiyordu. Topal Ali de sessizce onun üç adım arkasından geliyordu.

Köprünün üstüne gelip bir süre çok aşağılarda akan çayın sularına baktı. Suyun içinden biribirleri arkasına tirkenmiş kıvrak, ürkek balıkları görünce sevindi.

"Daha gözlerim gençliğimdeki gibi görüyor," diye kendi kendine söylendi. "İşte bu iyi," diye de bıyıklarını burdu. Böyle sevinerek bir süre aşağıdaki suya baktı. İnce Memedi düşünüyordu. Niye böylesine düşman kesilmişti bu çocuğa, bu kadar mı korkuyordu ondan, ne gelirdi böylesi kimsiz kimsesiz, üstelik de öksüz, dediklerine göre de boyu küçücükmüş onun, küçücük, okuryazar bile olmayan bir çocuğun elinden? Ateş olsa cirmi kadar yer yakardı. Yakardı ya, bütün dağların, bütün köylüleri tutuyorlardı onu. İşte Ali Safa Bey bu yüzden gitmedi mi? Vayvay köylüleri saklamadı da kim sakladı İnce Memedi, kim öldürttü ona Ali Safa Beyi? İnce Memedin Ali Safayla ne ilgisi olabilirdi ki, durup dururken niçin öldürmüştü adamcağızı? Demek, demek bütün Ağalara düşmandı o. Demek Çukurovadaki her iyi insanın kanına susamıştı. Belki beni de, diye düşünürken Murtaza Ağa, tepeden tırnağa ürperdi. Demek ki benim de kanıma susamış o İnce Memed. O yalınayak köylüler hepimizin kanma susamıştır. Bu İnce Memed eğer o dağlarda bir yıl daha kalırsa olmaz, olamaz. Alıştırır köylüleri. Bize düşman olmaya da alışırlarsa köylüler, işte sen o zaman seyreyle gümbürtüyü. Yıkmadık ev, söndürmedik ocak koymazlar Çukurovada. O köylüler, o dünyanın en ikiyüzlü insanları ellerine bir fırsat geçmesin, derimizi havada yüzerler. Ankarayı böyle telaşa vermek iyidir ve de gerçektir. Yılanın başı küçükken ezilmeli dedik. Söyleye söyleye dilimizde tüy bitti. İnce Memed köylüye önder oldu, yetişin imdada dedik, kimsecikler inanmadı. Amanın vatan gidiyor, dedik, kulak asan bile olmadı. Bir oğlancık dediler geçtiler. Alın size oğlancığı, alın işte Ali Safa Beyi de öldürdü. Daha da kimleri öldürecek... Ve kendi öldürülüşünü getirdi gözünün önüne. Soysuz adam, insanlıktan nasibi olmayan bu canavar kurbanlarının tam gözlerinin bebeğine sıkıyormuş kurşunu. Zavallı Abdi Ağayı da böyle öldürmüştü. Hem de üç saat yalvartarak, Abdi Ağaya ayaklarını öptürerek, yalatarak, onu yerde yılanlar gibi süründürerek. Ali Safa Bey de ona çok yalvarmış, yakarmış, çiftliklerim, malım mülküm, şu dünyada neyim varsa senin olsun, demiş, bir tek canımı bağışla İnce Memed... Çok ağlamış, zarılamış, diller dökmüş, yerlerde onun ayaklarının dibinde sürünmüş, çarıklarının altını yalamış, o pis çarıklarının, öteki Nuh demiş de Peygamber dememiş. Onu bir gece sabaha kadar yalvarttıktan sonra, tam şafağın yeri ışırken, şu doğan güne bak Ağa, demiş, bir daha göremeyeceksin. Tüfeği gözüne dayamış, çökmüş tetiğe, Ali Safanm da başı bin parça olmuş, başının etleri kemikleri de, dilim dilim, odanın duvarlarına yapışmış. İşte bir tek bunu duysa, Ankara kıyameti koparır, bu vatan batmış der. Öyle köylü telgraflarıyla olmaz bu iş. Bu vatanın altı oyuluyor, şimdi bir tane İnce Memed, yarın iki öbür gün üç... Sonra sonra yüz, iki yüz, üç yüz, bin... İki bin, on bin, yüz bin... Çık

çıkabilirsen başa! Her köylü bir İnce Memed kesilir... Böyle düşünerek köprüden aşağıya doğru yürüdü. Yöresindeki köylü kalabalığına korkuyla, öfkeyle, biraz da iğrenmeyle bakıyordu. Allah bunlara kel versin de tırnak vermesin, diyordu. Dosdoğru, koşarcasına Taşkın Halil Beyin konağına vardı, konağın avlusunda otomobiller duruyordu. Buna çok sevindi, yüksek Beyler daha gitmemişlerdi. Onlara söyleyeceği, yürek paralayıcı çok sözleri olacaktı. Taşkın Halil Bey, sen çok konuşma Murtaza, demişti ya, varsın desin. Konuşmamıştı da, kibar konuşmuştu da ne olmuştu? İşte Ali Safa Bey öldürülmüştü. Daha da çok kişi bu canavarın gözlerine sıktığı kurşunlarla can verecekti.

"Sen burada bekle," dedi Aliye. Avlu kapısının yanındaki zeytin ağacını gösterdi. Biraz çekinerek, yüreği çarparak Taşkın Halil Beyin büyük kapısı açık duran konağının merdivenlerine tırmandı. Halil Bey onu merdivenin çıktığı salonun ortasında karşıladı:

"Aman ha aman Murtaza," dedi, "sen sen ol, Arif Saim Bey, Vali Muavini, Candarma Albayı bir şey söylemezlerse İnce Memed lafını açayım deme. Aman ha aman, Arif Saim Bey dün akşamdan bu yana yağıp gürlüyor, adam deli divaneye dönmüş. Ankara bunu duyarsa bütün Çukurovayı yaktırır, diyor da başka bir şey demiyor. Amanın Murtaza, aman ha usul ol."

"Olur," dedi Murtaza Ağa suratını asarak. "Peki bu İnce Memed ne olacak?"

"Arif Saim Bey onu iş edindi, onun işi tamam artık. Bugün değilse yarın... Sen onun için hiç korkma. Dağlar candarmayla doldu."

"Korkuyorum Halil," dedi Murtaza Ağa. "Ben çok korkuyorum. Hani geçen sefer de Abdi Ağa öldürüldüğünde de tamamdı bu oğlanın işi?"

"Bu sefer tamam," dedi Taşkın Halil Bey. İçeriye girdiler. Murtaza Ağa ceketinin düğmelerini ilikleyip iki büklüm olaraktan önce Arif Saim Beye koşup ellerine sarıldı. Bey elini hızla çekmeseydi öpecekti. Sonra Vali Muavinine geçti. Ardından da Albaya. Odada tanımadığı birkaç adam, üç de candarma yüzbaşısı vardı. Onların teker teker ellerini sıktıktan sonra köşeye geçip büyük pencerenin altındaki ak patiskadan kırmızı gül işlemeleri olan sedire gitti oturdu. Odada ceviz ağacından oymalı boş birkaç koltuk vardı ya, Murtaza Ağa kocaman milletvekilinin oturduğu koltuk gibi bir koltuğa oturamazdı. Böylesi bir davranış saygısızlık olurdu.

Arif Saim Beyin yüzü azgındı. Hep önüne bakıyor, konuşmuyordu. O konuşmayınca ötekiler de konuşamazlardı. Derken Molla Duran Efendi, onun arkasından Mustantık Rüştü Bey, arkasından da Kozanoğlu Fahri Bey ve Tapucu Zülfü geldiler. Arif Saim Bey hiç kimseye başını kaldırmadı, ellerini uzatanların ellerini iki parmağıyla tutup bıraktı. Tapucu Zülfü gelincedir ki ayağa kalkıp

boynuna sarıldı ve gülümseyerek de sordu:

"Nerdesin be kardeşim Zülfü, ne alemdesin? Çoktandır senden bir haber alamadım. Bizim hanım da üzülüyor, geçen gün Zülfüye ne oldu, diye sorup duruyordu. Sahi, ne oldu sana Zülfü be?"

"İyiyim Bey, bir kederimiz yok Beyim," derken Zülfü onun gösterdiği gül kabartmalı ceviz ağacından koltuğa oturdu, ayak ayaküstüne attı. "Eeee, sen nasılsın Bey arkadaşım. Bizim burada durumumuz iyi. Senden başka bir kederimiz olur mu ki... Derdimiz günümüz siz Bey kardeşimizi düşünmektir. Hanımefendiye selam söyle, onun mübarek ellerinden öperim. Onunla birlikte diktiğimiz nar ağaçları büyüdü. İnsan başı kadar çok pembe narlar verdi. Narlar o kadar kocaman ki incecik dallar o narları götüremiyor da altına destek koyuyorum. Yakında büyük bir sepet nar göndereceğim ona ki hiçbir narı kesmeye kıyamayıp Hanımefendi, karşısına koyup onları günlerce seyredecek. Bir parıltılı pembe ki narların her birisi, böyle bir pembe, şafağın yerinde, günün batımında bile yok. Gönderdiğim incirleri aldı mı Hanımefendi kardeşim?"

Gülerek, sevinerek:

"Aldık," dedi Arif Saim Bey. "Aman Allah ben hayatımda böyle incirler görmedim. Eve Aydın mebusu arkadaşımız gelmişti, incirleri gördü, o da hayretinden öyle kalakaldı. Ne Aydında, ne de İzmirde ben böyle incirleri görmedim, dedi. Aman efendim, aman efendim, çok memnun oldum. Hanım da sevincinden göklere uçtu. Bizim Hanım bu Zülfüyü kardeşi gibi sever. Kardeşi ne demek, çocuğu, anası, babası gibi sever. Evet efendim, biz gelelim incirlere. Nah, her birisi bunun kadar." Yumruğunu sıkıp gösterdi. "İşte bunun kadar. Afedersiniz her birisinin kıçından, afedersiniz kıçından şıp şıp bal damlıyor. Bal damlaları ki, her birisi ışıltılı, sarkmışlar sarı, kehribar incirlerin afedersiniz kıçlarından, afedersiniz kehribar. İşte bu bizim Zülfü hergelesi böyle incirler yetiştirir. Narları da göreceğiz, göreceğiz ki ne Fransa, ne Almanya ne de İngiltere böyle narlar yetiştirmemiş, ne de yetiştirebileceklerdir."

"Ne de İtalya," diye onu tamamladı Tapucu Zülfü.

"Ne de İtalya," dedi Arif Saim Bey sevinç içindeki yüzüyle.

Arif Saim Beyin bu Tapucu Zülfüyle hukukları çok eskiydi. Zülfü küçük bir kasaba tapucusuydu ama, anasının gözü bir kişiydi. Sırasında bir kaymakam, bir vali, bir milletvekili kadar etkiliydi. İttihatçılarla çalışmış, sonra Çukurovanm işgalinde Fransız askerleriyle birlikte Adanaya girmiş, Fransız kumandanının yanına bir yaver gibi kapılanmış, işte bu sırada da Adananın bir ilçesinde candarma kumandanı olan Arif Saim Beyi tanımış, onunla kardeş olmuşlardı. Fransızların Çukurovadan çekileceklerini bütün ovada ilk anlayan Zülfü olmuş,

işbirliği yaptığı arkadaşı Arif Saim Beye bunu anında bildirmişti. Kozanda üç gün üç gece oturmuşlar, uyku uyumadan, yemek yemeden konuşmuşlar, sonunda da Kuvayı Milliyecilerin saflarına katılmışlardı. Uzun bir süre Fransızların buyruğunda çalıştıktan sonra, her ikisi için de Kuvayı Milliyecilere katılmak kolay olmamıştı. Ama Zülfünün cin gibi aklı her bir zorluğu yenmiş, bunlar da Mülkilerle birlikte savaşa katılmışlardı. Arif Saim Bey almış yürümüş, Başkumandan Paşanın en güvendiği üç adamından birisi olmuştu. Zülfüye gelince o, devletten hiçbir şey istememiş, salt ilçe tapuculuğunu ona yeniden vermelerini istemişti. Ve başta Arif Saim Bey olmak üzere, Toros dağlarında müstevliye karşı kanlarını akıtmışlara, kanlarının karşılığı, her avucu bir kan eder toprakları büyük bir uzmanlık rahatlığıyla pay etmişti. Bu kan pahası topraklardan en büyük pay da Arif Saim Beyle canı biraderi Zülfüye düşmüştü. Fransızlar Çukurovadan çekildikten, Kurtuluş Savaşı bitip yeni hükümet kurulduktan sonra o kadar çok kişi kahraman kesilmişti ki, bunların toplamı Toroslarda çarpışanların belki de on mislini geçmişti. İşte burada da Zülfü, Arif Saim Beyin, yeni kurulan devletin yardımına yetişmiş, kim Toroslarda çarpışmış, kim askerden kaçmış, inanılmaz bellek gücüyle, onları bir bir ayırmıştı. Ve öyle de bir hüneri vardı ki Zülfünün, kim savaşa katılmış, kim yalan söylüyor hemencecik ayırt ediyordu. Eğer Zülfü isteseydi şimdiye çoktan milletvekili, dahası da bakandı. Ama Zülfü bunların hiçbirisini istemiyor, şu küçücük üç bin beş yüz kişilik kasabanın küçücük tapucusu olmayı üne, bütün onurlandırmalara yeğ tutuyordu. O, öyle bir adamdı ki, Arif Saim Beyin bütün yakarılarına, dayatmalarına karşın İstiklal Madalyası için bile başvurmamış, bunu ona Arif Saim Bey bizzat Başkumandana söyleyerek verdirtmişti. Onun bir tek derdi vardı, o da topraktı. Bu verimli topraklarda dünyanın en güzel meyvelerini, çiçeklerini yetiştirecekti. Pamukçulukta da ovada devrim yapacaktı. Ahdetmişti. Bunun üstesinden kesinlikle gelecekti. Bu Arif Saimde de öyle sanıldığı kadar da iş yoktu. Paşanın gözünün bebeği olduğu halde gönderdiği, afedersiniz, kıçlarından kehribar gibi ballar damlayan, afedersiniz her birisinin kıçlanndaki damlaların üstüne bakanların sureti çıkar, işte böyle incirleri azıcık yüreklilik gösterip de Paşaya ulaştıramamıştı. Zülfü bu incirleri Paşaya öyle yaranmak, bir şeyler koparmak için göndermemişti Allah bilir, salt, ülkemizde de böyle cennet meyveleri yetişiyor demek için, bu ulusun en büyüğü yürekten sevinsin diye göndermişti.

"Asmalar diktim beyler, her asmayı teker teker aşıladım. Sonra İspanyadan turunç getirtip limon aşılattım. Limon, portakal aşılamak tecrübe isteyen işlerdir, kendime güvenemeyip ta Rodos adasından usta aşıcılar getirttim. Sonra efendim,

narları da kendim aşılıyorum. Yakında bütün Akdenizi dolaşıp... Aaah Arif Saim Bey aaah, ah kardeşim, o incirleri Paşaya bir ulaştırsaydın, Paşa Çukurovamn ballı incirlerini bir tatsaydı, ya da o ballı incirleri, afedersiniz, şeylerinden kehribar bal damlayanları hiç olmazsa bir görseydi, belki de bu ülkenin başı olaraktan mutlu olurdu."

Arif Saim Bey sapı altın bastonunu üç kere yere vurarak:

"Paşa senin incirlerini münasip bir zamanda görecek," dedi. Sözleri kesindi. Zülfü buna çok sevinip bahtiyar oldu. "Belki de Paşayı senin bahçelerine, çiftliğine getireceğim. Paşa böyle müteşebbis adamları görüp tanıyınca bahtiyar olup sevincinden gözleri yaşarıyor. Hele bu müteşebbis insanlar onun cephe arkadaşları olunca sevincinden ne yapacağını bilemiyor. Seni tanıyor Zülfü." Göbeğini hoplata hoplata güldü. Göbeğiyle birlikte elindeki altın başlı bastonu da hopluyordu. "Seni, seni tanıyor."

Arif Saim Bey sonra ciddileşti, kaşlarını çattı, dalıp pencereden görünen Sülemiş tepesine bir süre baktı. Karadağlı Murtaza onun yüzündeki bu değişikliğe sevindi. Şimdi artık Ali Safa Beyin ölümüne gelecek, İnce Memedden söz edecek, diye düşündü. Yüreği ağzında, Arif Saim Beyin konuşmasını bekliyordu. O meseleyi açınca artık konuşmak onun için farz olurdu. Şu namussuz, Allanın belası Zülfü de bir türlü açmıyor ki İnce Memed sözünü. Ulan deyyus, bir kerecik olsun İnce Memed desen, Ali Safa Beyi gözbebeğinin tam ortasından vurdular, kızıl kanlara belediler onu, diye söylesen ne olur. Öfkeden deliye dönmüş, dişi dişini yiyor, içi alıp alıp veriyor, ulan iki bin yüzlü Zülfü, ben ne bilirdim senin Beyle bu kadar laubali olduğunu, diye düşünüyordu, yoksa seni Erciyesin ejderhası gibi kuşatır, sana İnce Memedin şu fıkara millete yaptıklarını bir bir ezberletirdim, sen de onun yüksek huzurlarında şimdi bülbüller gibi öterdin. Aaah, bir yanılıp yazılsa da surdan bir tanesi bir Ali Safa Bey lafı açsa... İşte sen o zaman gör Karadağlıoğlu Murtaza Ağayı ki, ne sözler söyler Başkumandanın öz bir arkadaşına ki söz derim sana.

Arif Saim Bey daldığı karşıki tepenin doruğundan gözlerini içeriye getirdi. Bir süre gene dalgın, amaçsız yöreye bakındıktan sonra birden anımsamış gibi durdu, bastonunu yerden bir karış kaldırdı:

"Hazır ol Zülfü," dedi, "önümüzdeki bahara hazır ol. Seni bir ziraat heyetinin başında Avrupaya göndereceğim. Gider misin?"

"Gider misin de ne demek," diye güldü Zülfü. "Gider misin de ne demek, can atarım."

"Öyleyse hazır ol Zülfü."

"Hazırım."

"Herkesi, bütün savaşa katılan kahramanları bu millet mükafatlandırdı. Bir tek kişi, bir alçakgönüllü kahraman bu mükafatlardan payını alamadı, o da benim canı azizim Zülfü biraderim, kahramanım. O da şurada gördüğünüz işte bu kişi, bir kasaba tapucusu. Onu Tapu Genel Müdürü yapsak, Ziraat Vekili yapsak, Zülfü bunların hiçbirisine tenezzül etmez. İşte bu adamdır o. İşte bu canı azizim olan Zülfüdür. Paşa beni ne zaman görse sorar, Zülfüyü gördün mü, Zülfü nerde, Zülfü ne yapıyor diye... İncirleri, afedersiniz her birisinin kehribar renkli kıçından bal akan incirleri Paşa Hazretleri, vatan kurtarıcı ulu insan bir görse, deli olur. İşi gücü bırakıp doğru Çukurovaya koşar."

Karadağlıoğlu içinden söylendi, gelsin de görsün Çukurovayı. Gelsin de Zülfü deyyusunun portakal bahçesi dediği o çalılığın içinde iki gözbebeğinin ortasından İnce Memedin kurşunlarını yesin. Yesin de aklınız başınıza gelsin. Ulan Arif Saim Bey, ulan dürzü, ulan şu meymenetsiz Zülfüden bile beter ikiyüzlü, bekle bakalım bekle. Altı ay sonra İnce Memed gelip de Ankarayı basmazsa ben de o ayağı yalın, götü açık İnce Memed Çocuğuna İnce Memed demem. Senin iki kaşının arasından vurmazsa... İnce Memed seni gözbebeğinden değil de iki kaşının arasından vursun ki, seni kim öldürdü göresin.

"Evet Paşamız böyle işlere çok meraklı. Kendileri Dörtyolda bizzat bir portakal bahçesi kurdular. Kendileri toprağa çok meraklıdırlar. Şimdiye kadar binlerce dönüm toprak aldılar. Kendileri toprağı ne yapacaklar, salt numuneyi imtisal olmak için fertlere, bunu yaptılar. Ve bizler de numuneyi imtisal olmak için alıyoruz toprakları."

Zülfüye döndü, ona sevgiyle, sevecenlikle gülümsedi:

"Sen daha toprak alıyor musun?"

"Hiç almaz olur muyum Bey! Tabii alıyorum. Ben de bu Çukurova köylülerine canlı, gözlerinin önünde, öyle bir numuneyi imtisal oluyorum ki... Şu portakal, şu nar, şu incir bahçelerini kuraraktan öyle bir numuneyi imtisal olacağım ki... Pamuk çiftliklerini kurup Avrupalıların gözlerini kamaştıracağım. Sen sağ olasın, var olasın Bey. Allah senin sayini üstümüzden eksik etmesin."

"Teşekkür ederim Zülfü. Hele seni bir Avrupaya gönderelim de, ilmini artırarak oradan bir dön de..."

"Çok şeyler öğreneceğim Beyim yüksek sayenizde... O kadar, o kadar çok ki... Ne, ne yapıyorum biliyor musun Bey?"

"Ne yapıyorsun Zülfü?"

"Şimdi Bey, beni iyi dinle, beni iyi dinledikten sonra da bana delisin deme." "Demem."

"Bütün kasaba bana deli diyor."

"Desinler. Ben demem."

"Şimdi ben... Biliyor musun, bütün paramı zeytin fidanlarına harcıyorum. Köylülere dağlardan zeytin fidanları söktürüp getirtiyor ve de diktiriyorum. Çukurova bir de sayenizde bir büyük zeytinlik olacak. Ne kadar çok zeytin fidanı diktim biliyor musun, çoğu da tuttu?"

"Ne kadar?"

"Otuz bin."

"İşte Cumhuriyet bizden böyle yenilikler istiyor. Sen ne dilersen dile Paşadan, senin için yok yok."

"Biliyorum Beyim ya, burada çok dedikodu yapıyorlar. Onlara göre ben bütün bu yaptıklarımı vatanın hayrı için değil de salt toprak almak için yapıyormuşum."

Arif Saim Bey göbeğini hoplata hoplata uzun uzun güldükten sonra:

"Hay Allah," dedi, "senin ne ihtiyacın varmış böylesi uydurmalara ki... Bütün Çukurova senin. Dilediğin yerde dilediğin kadar büyük çiftlik kurabilirsin. Bu beyler bunu bilmiyorlar mı? Bu vatanı biz kurtardık. Azıcık, bir çiftlik kadar toprağın da hakkımız olduğunu bilmiyorlar mı? Aldırma sen onlara. İşine bak. Ne kadar toprak istersen, beğendiğin yerden o kadar toprak alabilirsin, bu kasabalılar bunu bilmiyorlar mı? Bunun için kimse sana bir şey söyleyemez. Bu yüzden sana bir tek kelime söyleyeni vatan haini ilan eder ve hem de astırırım. Sen kimsin sen, bunlar seni bilmiyorlar mı? Sen de bunu bilmiyor musun?"

"Biliyorum Beyim."

Murtaza Ağa karşıda, sedirin üstünde hırsından çatlıyor, Taşkın Halil Beye, Molla Duran Efendiye, ötekilere kaşla gözle, elleri ayaklarıyla işaretler yağdırıyordu İnce Memedden söz açılsın diye. Ötekiler put kesilmişler, derin bir huşu içinde Zülfüyü dinliyor, hayranlık dolu gözlerini bir an için olsun Arif Saim Beyden ayıramıyorlardı. Murtaza Ağaysa içinden alıp alıp veriyor, Arif Saim Beyi, oradakileri baştan aşağı kalaylıyor, öfkesinden patlayacak gibi oluyor, sonra birden Ali Safa Bey, İnce Memed sözünü biri açacak diye umutlara düşüyor, bekliyordu. Ötekilerse hiç oralı olmuyorlar, arada sırada da öfkeyle Murtaza Ağaya bakıp boyun kıvırıyorlar, içlerinden de bu adam bizi Beyin huzurunda rezil rüsvay edecek, diye geçiriyorlar, korkuyorlardı.

Öğleyi az geçe odanın ortasına birkaç masa getirilip birleştirildi, üstlerine de ak patiskadan turuncu iri gülle işlenmiş örtüler atıldı. Rakılar, şaraplar getirildi karla doldurulmuş kovaların içinde. Tandır kebapları, ayranlar, pilavlar, öteki kebaplar, bahçede eşkıya kebabı bile yapılmıştı, türlü türlü yemekler aşağıdaki mutfaktan sofraya taşınıyordu. Getirilen yemeklerden, rakısını içen Arif Saim

Bey şöyle bir tadıyor, çiğnerken duruyor, düşünüyor, eğer yüzü azıcık asılmışsa, önündeki kalaylı sahan hemen kaldırılıp yerine bir başkası konuyordu.

Öğle yemeği tam akşama kadar sürdü. Arif Saim Bey eşkıya kebabını çok sevmişti:

"Yahu Taşkın Ağa," dedi, "yahu biz Toroslarda düşmana karşı çarpışırken, sen o dağlarda bize eşkıya kebabını niçin hiç yapmıyordun?"

Taşkın Ağa sevinç içinde güldü:

"Dövüşmekten yemek yemeye fırsat mı bulabiliyorduk, sen söylesene Bey?"

"Doğru, doğru," diye güldü Arif Saim Bey. "Yerden göğe kadar hakkın var."

Murtaza Ağa içinden veryansın ediyordu, şu deyyuslara bakındı hele şu deyyuslara, düşmanla öylesine çarpışmışlardı Toros dağlarının doruklarında ve hem de kovuklarında yemek yemeye fırsat bulamamışlar! Yalancının o güzel avradını cümle alem düdüklesin mi? Hem böyle düşünerek sövüyor, hem de oradakilerin gözlerinin içlerine anlamlı anlamlı bakıyordu. Oradakiler onun yüzünden epeyce tedirgindiler. Bir ara Murtaza, elleri karnında iki büklüm yerinden kalkıp Zülfünün yanına geldi, kulağına eğildi:

"Ulan Zülfü," diye fısıldadı. "Ulan ocağın bata bre ulan senin. Ulan zeytin çiftliklerinin sırası mı? Ülkenin asayişi bozulmuş. İnce Memed önüne geleni gözbebeğinin tam ortasından kurşunluyor. Dağlar taşlar eşkıyayla, insanları tam gözlerinin bebeklerinden vuranlarla doldu, amanın Zülfü, amanın oğlunu öldürdüm ocağına düştüm, amanın bu ne haldır, söyle Beye ki, bir alay, bir fırka, bir kolordu göndersin ki... Dağlar taşlar, tüm köylüler hali isyanda..."

"Sus ve git," diye kaşlarını çattı Zülfü. "İnşallah Bey duymadı bu konuştuklarını."

Beyse pencereden dışarıya bakıyor, eşkıya kebabından bir parçasını gövdeye indirdikten sonra uzun uzun parmaklarını yalıyordu. Yalamayı bitirince de kadehine yapışıp gözlerini kapatıp rakısını bir tapınmada mest olarak içiyordu.

"Gidiyorum Zülfü," diye inledi Murtaza. "Gidiyorum ama sen de bunu unutma."

Odadan dışarıya çıktıktan sonra kapının yanına çekilip orada durdu. Arif Saim Bey onu saklandığı yerde göremiyordu. Öteki de canını dişine takmış işaretlerle Zülfüyü çağırıyor, yanma gelmesini istiyor, ona önemli, çok önemli bir şeyler söyleyeceğini anlatmaya çalışıyordu. Zülfüyse gelmemekte diretiyor, yüzünü buruşturuyor, onu elleriyle kovuyordu.

Aralarındaki sessiz tartışma uzun sürdü. Sonunda Murtaza öyle bir işaret yaptı ki Zülfü artık yerinde kalamazdı, hemen yerinden fırlayıp kapıya vardı:

"Ne istiyorsun be Allahm belası kafasız herif, senin elinden hiçbir yerde bize

rahat yok mu?" diye dişlerini sıkarak yılan gibi fısıldadı. "Söyle ne istiyorsun benden?"

Murtaza gözlerini belerterek:

"Farkında değil misin Zülfü kardeşim, biz hepimiz ölüyüz. Bugün Ali Safaya, yarın bana, öbür gün de sana. Kurdun ağzına kan bulaştı. Toros dağlarını tuttu İnce Memed. Dağlar hali isyanda. Yılanın başını daha küçükken ezmezsek, bir İnce Memed iki, iki İnce Memed dört, dört İnce Memed... Çok kalabalık var şu dağların arkasında, şu kocaman Anadolunda, çok insan, çok insan... Amanın gün geçirip fırsat vermemeli zamana. Aman ha... Şimdi söyle Beye ki... Halimiz duman... Şimdi bizim halimiz duman, altı ay sonra da onların... İnce Memed altı ay sonra Ankaranın kapısına dayanmazsa... "

"Suuusss," diye onun ağzını kapattı Zülfü. "Sus, Bey bunu duymasın, seni ipe çektirir. Kim oluyormuş İnce Memed de Ankaranın kapısına dayanıyormuş. Sus, kimsecikler duymasınlar bunu, suuus!"

"Ama biz öldük."

"Kimseye bir şey olmaz, sus, delirme."

Murtaza Ağa yalvardı yakardı, Zülfünün ayaklarının altını öptü, o aldırmadı. O konuştukça, öteki gülüyordu.

"Kendi düşen ağlamaz," diye sonunda merdivenlere atıldı Murtaza Ağa. Koşarak dışarıya çıktı. Topal Ali onu zeytin ağacının altında bekliyordu. Ali Safanın evine yürüdüler. Ev, avlusu, salonu, balkonu, odalarıyla ağzına kadar uzaklardan gelen konuklarla zınkazınk dolmuştu.

"Ne kadar çok insan, ne kadar çok insan," diye şaşkınlığını söyledi Murtaza Ağa.

"Ne kadar çok da seveni varmış," diye karşılık verdi Topal Ali. "Abooov!"

Murtaza Ağa bir süre durdu, düşündü:

"Ali Safa eceliyle ölse, onun cenazesine bu kadar insan gelir miydi Ali?"

"Gelmezdi Ağam!"

"Gelmezdi Ali, gelmezdi. Pekiyi Ali, sen bu dünyanın en akıllı adamısın, malım da sana kurban, canım da... Sana bir sual soracağım, amma sen korkmadan benim bu sualime karşılık vereceksin."

"Veririm Ağam."

"Eğer Ali Safayı İnce Memed değil de başka birisi öldürmüş olsaydı, bu cenazeye bu kadar kalabalık gelir miydi?"

"Gelmezdi."

"Gelmezdi yaaa. Bunun yüzde biri bile gelmezdi. İnce Memed sayesinde Ali Safa Bey İran Şahı gibi gömülüyor."

Avlu kapısından döndüler.

"Çok kokuyor Ali."

"Kokuyor."

"Koku burnumun direğini kırdı."

"Benim de," dedi Ali.

"Ali!"

"Buyur Ağam."

"Gayret dayıya düştü. Kurda ne demişler?" Gözlerini ok gibi Alinin gözlerinin içine dikti baktı.

"Demişler ki, senin boynun niye böyle çok kalın, bu değil mi Ağam?"

"Kurt da demiş ki Ali, kendi işimi kendim görürüm de... Onun için Ali biz kendi işimizi kendimiz görmeliyiz. Ne candarmadan, ne Ankaradan, bize hiçbir yerden bir hayır yok."

"Yok," dedi Ali.

"Bundan sonra İnce Memed kimi öldürecek?"

"Kimi olacak Ağam, elbette seni."

"Keski bulaşmayaydım bu kadar bu İnce Memede."

"Keski," diye içini çekti Ali."

"Bundan sonra sıra bende."

"Sende," dedi Ali.

"Onun için ne yapıp yapmalı İnce Memedi öldürtmeliyiz."

"Öldürtmeliyiz."

"Bu geceden itibaren evde de kalmamalıyız. Her gece başka bir yerde... Seni de öldürür mü İnce Memed?"

"Senden sonra da beni öldürecek."

"Ne biliyorsun?"

"Bilirim. O İnce Memed var ya... O, bela bir adamdır."

"Bilirim beladır."

"O her şeyi görür, bilir. Şimdi bizim burada ne konuştuğumuzu bile görür, duyar. Onun her yerde gözü, kulağı vardır. Ona her şey ayan beyandır. Gökteki uçan kuş, yerdeki yürüyen karınca bile bu dünyada ne olup bitiyor, ona ulaştırır. O, şu dağın arkasına baksın, gözleri dağı deler geçer ve arkasında ne var, görür."

"Şimdi bizim burada şu konuştuğumuzu bile duymuş mudur?"

"Duymuş mudur da ne demek, elbette duymuştur. Onun duymadığı bir şey olamaz.

Şu ağaçlardaki yapraklar onun gözüdür. Şu akan sular, biten otlar, yağan yağmurlar, esen yeller onun kulağıdır."

"Tevatür. Tevatür değilse de biz yandık."

"Biz yandık Ağa. Biz ölmüşüz de üstümüze ağıt yakan yok."

"Tevatür. Böyle bir insan bu dünyaya gelmemiştir."

"Hayır, hiç gelmemiştir."

"O zaman işte, o her şeyi duyuyor, görüyorsa, biz de bir kapalı yere sığınıp işaretlerle konuşalım, gene de duyar mı?"

"Onun orasını bilemeni Ağa."

"Tevatür."

"Tevatür Ağa."

Kasabayı çıkmışlar Kabasakıza doğru yürüyorlardı. Uzun bir süre konuşmadan yürüdüler. Murtaza Ağanın alnı kırışmış, derin düşüncelere dalmıştı. Arada bir de durup tepeden tırnağa, üç adım arkasından gelen Topal Aliyi süzüyordu. Kimi hayranlıkla, kimi de küçümser bakıyor, Ali onun aklından nelerin geçtiğini bir türlü anlayamıyor, o da İnce Memedi düşünüyordu. Acaba kaçmış kurtulmuş, selamete erişmiş miydi, yoksa candarmalar onu yakalamışlar vurmuşlar mıydı? Ya da bir kovukta aç susuz, kimsiz kimsesiz sıkışmış kalmış mıydı? Doğrusu Ali çok endişe ediyordu. Dağ taş candarmayla dolmuştu. Bir de Memedin sığınacak belli bir yeri yoktu. Çok deneysiz bir çocuktu. Onunla gitmediğine kimi zaman bin pişman oluyor, kimi zaman da seviniyordu. Bundan sonra bu kasabada Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın yanında İnce Memede çok yardım edebilir, onu çok belalardan kurtarabilirdi. Ama işte bu günler kötü günlerdi. Memed bu günleri bir atlatabilse gerisi kolaydı. İnşallah Yörüklerin içine düşmüştür. Yörükler Kerimoğlundan dolayı onu severler. Belki onlar candarmaya vermezler Memedi. Kim bilir, insanoğlu belli olmaz ki, belki de bütün bu dağların adamları gözlerinin bebeği imişçesine korurlar onu. Belki de hemencecik yakalar candarmalara veriverirler onu. İçinde onulmaz bir acı, bir pişmanlık, ne demişti de onunla birlikte dağlara gitmemişti... Birlikte olsalardı, onları şu koskocaman dağlarda kim yakalayabilirdi. Onun şu mor dağlarda bilmediği kovuk, delik, mağara, tanımadığı insan mı vardı...

Az daha durmasa, önüne gelmiş dikilmiş, tepeden tırnağa onu süzen Murtaza Ağaya çarpacaktı. Murtaza Ağa gözlerini sert, dimdik onun gözlerine dikmiş bakıyordu.

"Söyle Topal Ali," diye bağırdı. "Bana doğruyu bir bir söyleyeceksin ki..."

Alinin birden yüreği cızz etti, acaba bu Murtaza Ağa her şeyi biliyor muydu, biliyor da kendisiyle eğleniyor muydu, böyle eğlene eğlene şu ilerde kendisini öldürecek miydi? Bir daha da İnce Memedi hiç göremeyecek miydi? Alinin üstünde tabancası yoktu. Bir küçücük hançeri, bir çakısı bile yoktu. Tetik

bulunmalıydı, o tabancasını çekince belki elinden alabilir, onu vurabilirdi. Böylelikle İnce Memed bir Ağa daha öldürmüş olurdu.

Yay gibi gerilmiş Topal Ali:

"Buyur Ağa," dedi. "Zatına her şeyi bir bir söylerim." Sesi bir meydan okumaydı.

"Söyle bakalım, sen İnce Memede niçin bu kadar düşmansın?"

Topal bunu hiç beklemiyordu. Sevinmesiyle çözülmesi bir oldu. Sendeledi. Hemencecik de kendine geldi.

"Ağama bak hele Ağama, kara gözlü de yiğit, cömert Ağama, sen benim İnce Memede niçin düşman olduğumu bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum."

"Bil öyleyse. Abdi Ağa, o gül yüzlü, mezarında ışıklar içinde yatası, fıkaralar babası, insanlar cömerdi, yüreği insanlık dolu, o, dünyamızın biriciği, o Hazreti Ali ayarı Ağa kimin ağasıydı, kimin gözünün bebeği, yüreğinin bağıydı, benim... Onu öldüren, dört kitaptan murtat, dört kitapta katli vacip olan kim, İnce Memed... Yeter mi?"

"Yetmez," dedi, başını kaldırmış, gözlerini onun gözlerinin içine dikmiş Murtaza Ağa.

"Ağamı öldürdüğü yetmez mi, ekmek kapımı, çoluğumun çocuğumun, benim sıtaramı öldürdüğü yetmez mi?"

"Yeter," diye güldü Murtaza Ağa.

"Şimdi de canımı alacağı yetmez mi?"

"Yeter," dedi Murtaza Ağa, kendine bir ortak bulduğuna sevinerek.

"Yıllardır ölüm korkusundan, Allah düşmanımın başına vermesin ölüm korkusunu, dünyada bir şey vardır her şeyden beter, ölümden de zalim, o da ölüm korkusu, ben ölüm korkusundan ölmüşüm, tükenmişim, ölmüşüm. Benim kıymetli Ağam Abdi Ağa öldürülmeden çok önceleri zaten ölüm korkusundan dolayı ölmüş gitmişti."

"Öyleyse, biz de Abdi Ağaya, Ali Safa Beye benzemeden İnce Memedin hakkından gelmeliyiz. Sen bundan sonra benim öz bir kardaşımsın, oğlumsun, gözümün bebeğisin. Demek bunca yıl bu kadar korktun?"

"Korkudan öldüm ve hem de ölüyorum."

"Ben de..."

"Bu adamın vücudu ortadan kalkmadan..."

"Bize bu dünyada yaşamak haram."

"Haram," dedi Topal Ali.

Geriye dönüp ağır ağır kasabaya yürümeye başladılar. Gün Çok aşağılara inmiş

gölgeler uzamıştı. Kasaba evlerinin camlanndan bir ışık, bir parıltı seli çağlıyor, evler, ağaçlar, tepeler bir aydınlığın ortasında, buğusunda dönüp duruyorlardı.

"Ali!" Sesi yumuşacık, sevecendi.

"Buyur Ağam?"

"Ali sen bu izciliği kimden öğrendin?"

"Hiç kimseden Ağam."

"Sen anandan izci mi doğdun?"

"Doğmadım ama, ona benzer bir şey."

"Ne demek ona benzer bir şey, ya doğdun, ya doğmadın."

"Hem doğdum, hem doğmadım."

"Peki nereden öğrendin sen bu hüneri?"

"Baka baka..."

"En çok neye baktın?"

"En çok izlere baktım."

"İzlerde ne gördün?"

"İzler sahiplerine benzer. Bir at izine baksam, üç aşağı beş yukarı o atın nasıl bir at olduğunu anlarım. Yelesini, kuyruğunu, boyunu boşunu sana gerçeğine yakın söyleyebilirim. Hele insan izlerini... İzlerden insanların yüreğini okurum. Hangi yöne gitmişler, ne düşünerek, nasıl düşünerek gitmişler bilirim. Sevinçli mi, öfkeli mi, küskün mü, kederli mi, içi karanlık mı bilirim. Aydınlık mı, dost mu, düşman mı bilirim."

"Tevatür."

"Tevatür değil Ağam."

"İzime bak öyleyse. Bak ve ne düşündüğümü söyle."

Ali hemen gerisin geri dönüp eğildi, izleri inceleye inceleye sel yatağına kadar geldi:

"Öyleyse şimdi beni dinle Ağa," dedi. "Bak, önce kuşkulusun. İnce Memedden daha çok benden korkuyorsun, doğru mu?"

"Doğru..."

"Gittikçe korkun azalıyor. Sonra, ne İnce Memedden korkuyorsun, ne de benden. İçinde şahlanmış bir yürek. Bütün dünyayla tek başına cenk edebilirsin. Arkasından birden gene onulmaz, dehşet bir korkunun içine düşüyorsun. Birileri seni aşağılıyor, sen susuyor, yutuyorsun bunu. Sonra yalvarıyorsun ona. Sonra da öfkeden deliriyor, patlıyorsun. Birden yanındaki adama kanın kaynıyor, o, ben olacağım, gönlün sağ yana doğru Ş/ bütün kuşkuların bitiyor, ona kardeş gibi bağlanıyorsun."

Birden Topal Ali olduğu yerde durdu kaldı. Sarı çiçekli bir dikenin dibindeki

ize takıldı, yüzü sapsarı kesildi. Ağzı kurumuştu, zor konuştu, sözler ağzından yarım yamalak döküldü.

"İşte bu izde beni öldüreceğin yazılı." Doğruldu, yalvararak Murtaza Ağanın gözlerinin içine baktı. "Beni niçin öldürmeye karar verdin Ağa?" diye sordu. "Ben ne yaptım sana?"

Murtaza Ağa telaşlandı, çabuk çabuk konuştu:

"Doğru, amennah... Korkuyorum senden. Şimdi bile. Ben İnce Memedden değil, senin o gözlerinin dibindekilerden korkuyorum. Doğru, seni öldürmeliyim ben."

"Öyleyse ben gideyim Ağam," diye boynunu büktü Topal Ali. "Adam adamdan korkar, anlarım. Adam benden hiç korkar mı?"

"Korkar korkar, adam senden korkar ya, sen bir sonraki izlere bak... Seni öldürmekten vazgeçtiğimi görürsün."

Ali öteki izlere bakınca sevindi:

"İşte böyleee," dedi, Ağanın kolundan sevgiyle tuttu. "İşte burada kardeş olmuşuz." Bir izleri araştırıyor, bir Murtaza Ağanın yüzüne durup bakıyordu.

"Vazgeç Ali," dedi Murtaza Ağa. "Bundan böyle sen benim can bir kardaşımsın."

"Kardaşmım."

"Anamsın, babamsın."

"Bu kadar da korkma Ağa İnce Memedden. Bundan sonra yanında ben varım."

Ağa, sevinç içinde kalmış gülüyordu:

"Ali sen kuşun kanadının izini..?"

"Evelallah."

"Sudaki balığın izini..?"

"Evelallah!"

"Ali sen Arif Saim deyyusunun izini..?"

"Evelallah!"

"Yahu Ali kardaşım, böyle de insanlık olur mu? Koskocaman, Ali Safa Bey gibi bir Milli Savaş kahramanı öldürülmüş... "Alinin kolundan tuttu. "Şimdi herkes, Zülfü bile, Arif Saim bile milli kahraman, fıkara, korkak, karıncadan ürken Ali Safa neden kahraman olmasın... Kim bilir İnce Memedi görünce ne kadar da korkmuştur fıkara... Daha tüfeğini görünce İnce Memedin, daha Memed tetiğe basmadan canı çıkıvermiştir fıkaranm, korkudan. Eşkıya da ölüye sıkmıştır kurşunu. Gittim gördüm ölüsünü, bir damla kan çıkmamış. Kafası parçalanmış, odanın duvarlarına yapışmış, dediğim gibi, tevatür. Ölülere kurşun sıkarsan bir damla kanları çıkmaz."

"Bilirim, çıkmaz," diye onu onayladı Topal Ali.

"İşte bu zavallı, karıncadan ürken fıkarayı kurşunlamadan öldürmüş de İnce Memed, onlar da oturmuşlar onun cenazesi üstüne keyfediyor, rakı içiyorlar. Ulan bir tanesi, yazık oldu şu karıncadan ürken Ali Safaya demiyor, bu nasıl insanlık?"

"Bu nasıl insanlık?"

"Ama gelecekler İnce Memedler, koyunlarından önce karılarını alıp dağa kaldıracaklar. Buna sevinirler."

"Sevinirler," dedi Topal Ali.

"Ardından da gelecekler, mallarını mülklerini yağma edecekler."

"Ardından da," dedi Topal Ali, "kellelerini kesecekler."

"Öyleyse şimdi gülsünler onlar Safanın mezarının üstüne. Duvarlara yapışmış beyniyle alay etsinler... Gene de şu fakir fıkaraya bak Ali, sanki her birisinin kardaşı ölmüş, sanki her birisinin evinden bir ölü çıkmış gibi yas içindeler. Ağıt yakıp ağlıyorlar. Eeee, fırsat bulunca da bizi bunlar parçalamayacaklar mı?"

"Parçalamazlar Ağam."

"Ne dedin, ne dedin, parçalamazlar mı?"

"Parçalamazlar. Onlar insana kıymazlar. Onlar insana kıysalardı bu dünya böyle olmaz başka türlü olurdu. Onlar çok yumuşaktırlar, tıpkı ipek gibi."

"İpek gibi," diye derin, rahat bir soluk aldı Murtaza Ağa. "Demek onlar günü gelince bizi parça parça doğramazlar?"

"Doğramazlar," dedi Ali göğsü kabararak, kıvançla.

Murtaza Ağanın yüzü ışıdı, olduğu yerde durup Alinin yanma gelmesini bekledi:

"Ben de biliyorum Ali," dedi, "onlar bizi doğramazlar. Doerasalardı zaten bu dünya böyle olmazdı." Sesini hemencecik kesti, başını yere dikip derin düşüncelere daldı. Epeyce sonra başını yerden kaldırdığında yüzü keder içinde kalmıştı. "Sen Kuyucu Murat Paşa diye birisini duydun mu?"

"Duymadım," dedi Topal Ali.

"Bir zamanlar, belki bundan iki yüz yıl önce şu Toros dağları azmış, gene böyle baş kaldırmıştı. O senin kimseyi öldürmez dediğin, benim de öyle bildiğim baldırıçıplaklar konaklar yıkıyor, evler yakıyor, kelleler kesiyor, azgınlaştıkça azgınlaşıyordu. Başlarında gene böyle boyu bir karış İnce Memedler, gene böyle Ferhat Hocalar. O Ferhat Hoca var ya, ne idiği bellisiz bir kişi. Belki de casus. Onu astıracak Arif Saim Bey. O asılacak ki biz rahat edelim. O, İnce Memedin akıldanesi imiş, doğru mu?"

"Doğru," dedi Ali.

"İnce Memedi Ağalara karşı o kışkırtıyormuş."

"Biliyorum, doğru."

"Sen İnce Memedi görsen tanır mısın?"

"Tanırdım."

"Şimdi tanıyamaz mısın?"

"Bilmem ki, ben onu bildiğimde küçücük bir şeydi. Sümüklü bir çocuktu. Diyorlar ki şimdi koskocaman olmuş, boyu kavak gibi uzamış. Yüzüne bakılamıyormuş korkudan."

"Öyle diyorlar. Ben de öyle duydum. Sen demek Kuyucu Murat Paşayı duymadın?"

"Duymadım," diye sıkılarak söyledi Topal Ali.

"Gene bunlar gemi azıya almışlar. Gene İnce Memed, Ferhat Hoca başlarında, gene tekmil Toros dağları, Urum toprakları ayağa kalkmışlar. Kızgın millet, öfkeli, kızgın boğalar gibi düşmüşler ovaya, taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmamışlar. Kimse de bu durumu Padişahımıza söyleyemiyormuş. Padişahımız gazaba gelir diye ürküyorlarmış. Sonunda bunlar öylesine azıtmışlar ki İstanbulu almaya, Padişahımızın kellesini kesmeye ant içip İstanbula yönelmişler. Padişahımızdır ki olanı biteni duymuş... Ben bunları büyük tarihlerde okudum Ali Ağa kardaşım."

"Biliyorum Ağam, senin yüksek okumuş olduğunu, aklının her bir şeye erdiğini. Yalnız ben değil, bütün cümle alem biliyor senin ne kadar akıllı bir kişi olduğunu. Ne kadar okumuş..."

"Sağ ol Ali kardaş, var ol Ali kardaş. İşte bunu duyan Padişahımız çok korkmuş. İstanbulun üstüne yürüyen bir kişi, iki kişi değil ki, yüz bin, yüz milyon kişi. İşte o zaman Padişahımız seraskeri Murat Paşayı çağırmış, ya Murat, demiş, bu ne haldır, koca Toros dağları, Konya, Sivas ovaları, Akçadeniz, Karadeniz kıyıları ve Van gölü üstümüze yürümüş ki yer götürmez insan ile. Tez hazırlan, doludizgin git Torosa. Yılanın başı oradaymış, var git oraya ve de oradaki yılanın başını ez! İnsaf, merhamet yok. Bütün Torosu yediden yetmişe kılıçtan geçir."

Topal Ali:

"Tevatür."

"Kuyucu Murat Paşadır çekmiş ordusunu, gelmiş Torosa, çıkmış dağlara. Önce birkaç gün yatıp dinlenmiş ordusuyla çamların altında, ak çağşaklı, yarpuz kokulu pınarların başında. Kestirmiş emlik kuzuyu, yemiş kebabı. Murat Paşadır bu, seksen, doksan yaşındadır. Tecrübeli bir adamdır ki, Osmanlı İmparatorluğunu kurtaran. Üç gün sonra orduyu ayağa kaldırmış, ellerine kazma

kürekler vermiş, nerede bir düzlük görmüşse oraya kuyular kazdırmış. Bunu gören, duyan millet de şaşırmış, Padişah da... Amanın şu ihtiyar Murat Paşa aklını kaçırmış olmasın? Paşa durmadan kuyu kazdırıyormuş. Torosta kuyu kazdırmadık yer bırakmamış, bir iki hafta durmadan kuyu kazdırmış. Sonra da orduyu çekmiş asilerin üstüne. Asileri dağların doruklarına kadar kovalamış, hepsini de yakalamış. Başlamış çoluk çocuk doğramaya, doğrayıp kazdırdığı kuyulara doldurtmaya. Başkaldıran insan o kadar çokmuş ki, kazdırdığı kuyular yetmemiş. Yeni kuyular kazdırmış, o da yetmemiş. Kumandanları demiş ki, kıymetli seraskerimiz, bu kadar insanı kuyulamakla nasıl başa çıkarız? Murat Paşadır, dini bütün Müslüman bir adam, buna çok öfkelenmiş, bağırmış, bağırtısından, öfkesinden taşlar sallanmış, toprak çatlamış, ben, demiş, hiçbir Müslümanın ölüsünü açıkta bırakıp kurda kuşa yem edemem. Orduyu ikiye ayırmış bundan sonra, yarısı kuyu kazıyor, yarısı da çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın kız demeyip Müslümanları doğruyormuş. Murat Paşa elhamdülillah Müslüman adam, dini bütün adam, o savaşta, tepeden tırnağa kana batmış çıkmışken bile bir kerecik olsun namazını kazaya bırakmamış Murat Paşa öyle dini bütün bir Müslümanmış ki bir kuyuya kadını erkeği bir arada gömdürmezmiş. Müslümanlıkta kadınla erkeğin bir arada, üst üste yatması var mı?" Alinin gözlerinin içine baktı.

Ali:

"Yok," dedi.

"İşte dini bütün Murat Paşamız da doğradığı Müslümanların bebelerini ayrı bir kuyuya, çocuklarını, kızlarını, kadınlarını, yaşlılarını, gençlerini de ayrı ayrı kuyulara gömdürmüş. Sonra da başlarını yakalamış asilerin, sormuş, niye yaptın sen bunu, demiş. O da zulüm gördük biz, demiş. Bize Müslümanlık harici işler yaptılar, sipahiler, Padişahın adamları dinimize tecavüz ettiler, son meteliğimize, son koyunumuza, son kadınımıza kadar elimizden aldılar, kızlarımızın da ırzlarına geçtiler. Murat Paşa sormuş, vay ocağın yıkıla, siz bunun için mi başkaldırdınız? Bunun için demiş asilerin başı. Sen Padişah olmak için başkaldırmadın mı? Adam çok yakışıklı, büyük ela gözlü, gençten birisiymiş. Çok da utangaçmış. Adam şaşkın şaşkın, ben nasıl Padişah olurum, ben Padişah efendimizin kemter bir kuluyum. Benim Padişah olmak aklımın köşesinden geçmez. Benim Paşa olmak bile aklımdan geçmedi. Bize zulmettiler, biz de ayaklandık. Kuyucu Paşa efendimiz de bunu duyunca bir aah çekmiş ki dağlar inlemiş. Vah, demiş, vah benim kara başım, bu kadar insanı ben bunun için mi kuyuladım, vah, vah bana ki vaaah! Ocağım yıkıla ki benim, bu kadar insanı kuyuladım. Çok acımış, çok zarılamış ama dini bütün Murat Paşamız, iş işten

geçmiş. Yanma almış asiler başını Padişaha götürmüş, hal keyfiyet böyle böyle Padişahım, demiş. Toros dağlarında insan, kurt kuş, börtü böcek hiçbir canlıyı bırakmayıp kuyuladım ama, iş başkaymış. Olanı biteni Padişaha anlatmış. Padişahtır gözlerinden kanlı yaşlar dökerek zarılamış, oy vatandaşlarım, kuyuların içinde yatan vay vatandaşlarım, demiş. O kadar üzülmüş ki, cennet mekan Padişahımız, asiler başını çağırıp iki gözlerinden öpmüş. Duydun mu Ali kardaş?"

"Duydum," dedi Topal Ali. "İki gözlerinden öpmüş."

"Öpünce de, oğlum asiler başı, sana üç değil, yedi değil, dokuz tuğlu vezirlik verdim ve de seni hem de Anadolu üstüne, bilcümle Urum üstüne Beylerbeyi yaptım, demiş. İşte böyle bu dünya kardaşım, öz bir kardaşım Topal Ali. Urum dediği de o Kayseri, Sivas yöreleri."

"Böyle," dedi Topal Ali boyun kırarak. "Tam böyle."

"Sonra ne olmuş?"

"Ne olmuş?" diye sordu Ali.

"Sonra da efendim, o asiler başı var ya, ordulara serasker olmuş, o da Van dağlarında başkaldıranların üstüne yürümüş. Varınca Van dağlarına ne yapmış dersin?"

"Ne yapmış?"

"Ne yapacak, o da ilk önce kuyu kazdırmış. Şimdi Ankara duyacak bu işi, İnce Memedi... Nasıl olsa duyacak, bütün Toroslar ayağa kalkınca. İsmet Paşa da, Deli Sinan Paşa kumandasında, Deli Sinan Paşa buraları çok iyi bilir, bir kucak da sakalı vardır. Sen hiç onun adını duydun mu?"

"Duydum," dedi Ali.

"Sen onun ne deli bir bela olduğunu biliyor musun?"

"Biliyorum," dedi Ali yüzünde en küçük bir değişiklik olmadan.

"İşte bu delinin kumandasında bir büyük, yer götürmez orduyu gönderecek İsmet Paşa Torosa. Deli Sinan Paşa ne yapacak, önce kuyular kazdıracak."

Ali:

"Allah göstermesin!"

"Allah gösterecek," diye göğsünü kabarttı Murtaza Ağa. "Böyle giderse, İnce Memed de dağlarda padişah olursa, bu vatanın altını oymaya devam ederse Deli Sinan Paşa gelecek ve hem de en önce bin tane kuyu kazdıracak."

"Allah göstermesin!"

"Yılanın başı küçükken ezilmeyince Allah gösterecek."

"Ölüyü ne zaman gömecekler Ağam?"

"Hemen olmaz," diye dönüp yürüdü Murtaza Ağa. Ham yolda rugan

kunduraları toza batıp çıkıyor, yöreye sıcak tozlar fışkırtıyordu. "Hemen olmaz Ali kardaşım. Beklemeli ölü. Alemi ibret için ölüyü bilcümle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları görmeliler, duymalılar."

"Ölü kokuyor, hava çok sıcak."

"Koksun varsın. Onun ölüsü beklemeli, bekleyecek. Üç , bir hafta..."

"Kasabada kokudan kimse duramaz. Ölü bugün de kalırsa hepimiz ölü kokusundan dolayı soluğu dağlarda alırız. Ölü kokusu kötüdür. Ölü yarına kalırsa bu kasabada kokudan kuş, böcek, karınca, köpekler bile duramaz. Çok sıcak var."

Murtaza Ağa durdu, havaya, yolun kıyısındaki kavrulmuş, toz altında kalmış otlara, bitkilere baktı, birden de ceketini çıkarıp koluna aldı.

"Amma da terlemişim. Gerçekten de çok sıcak var." Sonra da tepeden tırnağa, ilk olarak görüyormuşçasına Aliyi süzmeye, ikircikli, kuşkulu, korku dolu gözlerle ona bakmaya başladı. Önce parmağını Alinin başına dayayıp: "Bu böyle olamaz Alim, kardaşım," dedi. "Sen benim öz kardaşım mısın, bunu kabul ediyor musun?"

Ali hemen toparlanıp hazır ola geçti.

"Ne demek ola ki... Senin ayağının vardığı yere bizim başımız varamaz. Zatınız bizi kardaşlığa kabul ettikten sonra..."

"İşte ol sebepten Ali Efendi kardaşım, Karadağlıoğlu, İstiklal Savaşının gözünü daldan budaktan esirgememiş, göğsü tunç siper kahramanı Murtazanm kardaşmm başında böyle yırtık bir takke olamaz."

"Ne yapayım Ağam, fıkarahk..."

"Şimdi, derakap sana bir fötür şapka alacağız ki, o Arif Saim alçağı bile giymemiş ola." Sonra da onu yırtık, bir zamanlar sırmalı olan çizgili, yarım kollu Maraş abasının kolundan tuttu: "Bu ne?"

"Abadır Ağam."

"Bu da olmaz. Benim kardaşım... Hemen şimdi çarşıya... Doğru terziye." Gözlerini şalvara indirince bir iyice öfkelendi. Sonra da acıyla güldü: "İşte bu hiç olmadı Ali kardaşım. Benim can bir biraderim böyle el dokuması, bir iplik çeksen bin yama dökülür bir şalvarı nasıl giyer?"

"Ne yapalım, fıkaralık, evi yolu yıkılsın fıkaralığın."

"Bundan sonra sen fıkara olamazsın, değilsin. Söyle, değilsm.

Alinin yüzü soldu:

"Değilim..." Dili diline dolaştı. "Sayende değilim, değilim, olmayacağım da..."

"Doğru terziye. Bu mintan, Maraş inanışından, benim yanaşmalarım bile bunu giymiyorlar. Olur mu Ali?"

Ali artık konuşmuyor, susuyordu.

"Peki, bu kırmızı postallar nedir Ali? Ayağını kaldır bakalım, kaldır hele, allalem bunların dibi de delik! Göster, göster hele tabanlarını. Utanma göster bakalım."

Ali utanarak önce topal, eğri, yamru yumru olmuş ayağını gösterdi. Postalın altından yumruk gibi kocaman bir nasır parçası gözüktü. Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın gözleri yaşardı:

"Vay kardaşım vay," dedi, "biz ne düşüncesiz adamlarmışız, vay kardaşım vay... Ben böyle Avrupadan hususi getirilmiş giyitler içinde gezeyim, sen de çıplak gez... Ben böyle İstanbulda hususi surette yapılmış kunduralar giyeyim de ayağıma, sen postallarla dolaş, böyle kardaşlık olur mu? Doğru çarşıya!"

"Yalnız Ağam..."

"Ne yalnızı?"

"Ben postallardan başkasını giyemem. Bu ayağıma hususi postal gerek."

"Şimdi gideriz köşker kocamana, akşama kadar sana bir postal diker, hem de Maraşta bile görülmemiş."

Çabuk çabuk yürüyerek çarşıya geldiler, kumaşçıya gittiler, kumaşçı çok yaşlı, bir deri bir kemik, beli kırmızı göçmen kuşaklı bir adamdı.

"Çabuk çabuk, bir kat elbiselik, benim öz bir kardaşıma. Bak, bak Ali, beğen beğen beğendiğini al. Bak bak, ne kadar çok kumaş var."

Bir yandan topları gözden geçiriyor, bir yandan Alinin yöresinde dönüp kumaşları gösteriyor:

"Bunu mu istersin?" diye soruyordu.

Ali suskun, dili boğazına akmış, hayran kumaş toplarına bakıyor.

"Bunu mu?"

Ali konuşmuyor.

"Bunu mu Ali kardaş, bak, çizgileri mor, halis yün."

Ali susuyor, öteki boyuna gösteriyor.

Sonunda dükkancı baktı ki bunlar doğru dürüst bir kumaş seçemeyecekler, en üstteki kumlu, koyu mavi kumaş topunu indirdi.

"Kumaş arıyorsanız, işte bu. Ben Murtaza Ağa gibi bir soylu Beye bu kumaştan başkasını bu dükkanda layık göremem."

Murtaza Ağa dükkancının bu davranışına sevindi:

"Beğendin mi, beğendin mi Ali Kardaş," diye onun yöresinde birkaç kez döndü.

Ali bir çocuk gibi utanarak kızararak:

"Beğendim," dedi. "Beğendim ama ne zahmet. Yazık değil mi bir çuval

paraya?"

Kumaşçı:

"Ağa, sen paraya bakma," dedi. "Murtaza Ağada para ton kadar."

Murtaza Ağa da onu onayladı başını sallayarak:

"Hiçbir kıymeti yok."

Kumaşı alıp dükkandan çıktılar. Murtaza Ağa kumaşı alırken para vermemiş, salt, "Yaz deftere," demişti kumaşçıya.

Terzi dükkanı iki dükkan ötedeydi. Hemen oraya vardılar. Terzi posbıyıkları ağarmış kısa boylu, yuvarlak yüzlü, küçük gözleri fıldır fıldır yuvalarında dönen birisiydi.

"Hemen, hemen, hemen yarın isterim bu elbiseyi terzi başı. Hemen yarın. Paraya pula bakma, hemen yarın. Bu benim öz bir kardaşım Ali Ağadır. Böyle bir adam şu Çukurova toprağına şimdiye kadar gelmemiş, bundan böyle de hiçbir zaman gelmeyecektir."

"Aman Ağam, buyruğun baş üstüne ama, yarın akşama yetişmez."

"Yetiştireceksin."

"Yetişmez."

"Yetişecek."

Terzi bir anda yumuşadı, uzun uzun Topal Aliye baktıktan sonra:

"Olur Ağa," dedi. "Ne yapalım, bir elbise için senin hatırını kıracak değiliz ya... Gece sabaha kadar uğraşır bitiririz."

"Sağ olasın, var olasın," diye coşan Karadağlıoğlu Murtaza Ağa, terzinin sırtına bir tokat indirdi.

Oradan köşkere uğradılar, sonra gömlekçiye. Ustalar yarın akşam biltekmil her şeyi vereceklerdi.

Murtaza Ağa önde, Ali arkada çarşıyı birkaç kere bir uçtan bir uca geçtiler. Koca çınarın altındaki nalbantın yanında bir süre durdular. Murtaza Ağa saraca Aliyi, "Şu Çukurova ülkesine böyle bir adam gelmedi, bundan sonra da kıyamet kopsa gelemez," diye tanıttı. Saraç, "Vasuphanallah," diye hayretini gizleyemedi.

Bunun arkasından camiye gidip, uzun uzun aptes aldıktan sonra namaza durdular. Namazdan sonra da ölü evine uğradılar. Ölü evi sessizdi, ne ağıt sesi, ne de herhangi bir ses. Ortalıkta çıt yoktu.

Kasabanın içindeki köylü kalabalığı da çekilmiş, ortalık bomboş kalmıştı.

Ali:

"Demedim mi?" diye Murtaza Ağanın gözlerinin içine baktı.

"Neyi?"

"Kokuyu... Bak, kokla Ağam, koku dünyayı almış, bütün kasabayı sarmıştır.

Yarın sabaha kadar da... Vay Allah vay..."

Murtaza:

"İnşallah Arif Saim Beyin burnuna gider de bu koku, inşallah, Ali Safa Beyin, İnce Memedin lafı açılır. İşte o zaman da Deli Sinan Paşa..." Alinin gözlerinin içine uzun uzun baktıktan sonra: "Bunlardan bir hayır gelmez ya Ali," dedi, "gelir mi?"

"Gelmez," dedi Ali.

"Sinan Paşa da çok yaşlandı. Belki de tekaüt olmuştur. Hiç adı geçmiyor. Belki de asmışlardır. Delinin biriydi zaten."

"Ben de duydum, ağaçlara talim ettirir, hazır ola geçmeyen ağaçları kırbaçlatırmış."

Murtaza Ağa güldü:

"Belki de asmamışlardır. Belki de İsmet Paşa onu gönderir. O bir gelirse Toroslara Kuyucu Paşaya rahmet okutur. Sen Faruk Yüzbaşıyı tanıyor musun?"

"Görmüşlüğüm var."

"İnce Memedi yakalayabilir mi?"

"Yakalayamaz."

"Neden?"

"O köylüye çok zulüm ediyor."

"Haaa, doğru... Böylesi zamanlarda köylüye zulmetmeyeceksin, değil mi?"

"Köylü hakareti, zulümü hiç sevmez..."

Gene yürüdüler. Murtaza Ağa durup durup ona bakıyor, sonra gene yürüyorlardı. Aralarında uzun bir sessizlik oldu. Köprüye kadar ayaklarının ucuna bakarak yürüdüler. Köprünün korkuluğuna yan yana durup aşağıya, suya baktılar bir süre. Murtaza birden sordu:

"Senin şimdi üstünde silahın var mı?"

"Yok."

"Şimdi İnce Memed gelse de önce seni, ardından da beni öldürmeye kalksa ne yaparsın?"

"Hiçbir şey yapamam."

"Peki, düşman sahibi adam hiç silahsız dolaşır mı?"

"Katiyyen dolaşmaz."

"Peki sen?"

"Gözü çıksın, fıkaralık."

"Sen iyi bir nişancı mısın?"

"Sayılırız Ağam," diye alçakgönüllü boynunu büktü Ali.

"Tabanca mı, mavzer mi?"

"İkisi de... "

"Pekiyi, İnce Memed mi iyi atış yapar, sen mi?"

Topal Ali utandı, kıvrandı, gözlerini aşağıdaki suya dikti, gülümsedi, Ağaya baktı, Ağa bekliyordu.

"Söyle, söyle, gerçeği söyle, ben kardaşın gerçeği bilmeliyim."

"İnce Memed..."

"Eeee, ne olmuş İnce Memede?"

"Demem o ki..."

Gene utangaç sustu, başını öte yana çevirdi, suya baktı, gözlerini karşıdaki bahçenin uzun, telli kavaklarına dikti.

"Söyle, ne diyorsun?"

"İnce Memed daha dünkü çocuk... Bize gelince, biz ki izci Topal Aliyiz..."

"Haydi eve gidelim. Sen bundan sonra bizde kalacaksın. Beğendiğin tabancayı, filintayı sana vereceğim. Tabanca nagant. Zinhar naganttan başkasını kullanmayacaksın. Ötekiler tutukluk yapar."

"Doğru."

"Sapı fildişinden on dört tabancam var, beğen, beğendiğini al.

"Sağ ol Ağam."

"Kundağı işlemeli Alaman filintalarıyla bir orduyu donatırım, her birisi yeni fabrikadan çıkmış. Onlardan da seç."

"Seçerim Ağam."

"Sandık sandık da mermi..."

"Sağ ol Ağam."

"Kaç yıldır silah kullanmıyorsun?"

"Yirmi bir yıldır."

"Elin alışkanlığını yitirmiştir."

"Yitirdi Ağam."

"Yarın öbür gün, cenaze kalktıktan sonra atlara binip Akarcaya çıkacağız. Orada atış talimleri yapıp, elimizi alıştıracağız."

"Haklısın Ağam."

"Şimdi eve."

"Olur Ağam."

"Çoluk çocuğun?"

"On bir kölen var."

"Allah bağışlasın. Onlar orada mı kalsınlar, dağda, yoksa bizim çiftliğe mi indirelim?"

"Onlar orada kalsınlar. Onlar düze inince İnce Memed benden kuşkulanır."

"Doğru. O İnce Memed senden korkar mı?"

"Azıcık çekinir."

"Sen var iken yanımda bana dokunamaz mı?"

"Beni öldürmeden dokunamaz."

Murtaza Ağa ona gene dönüp uzun uzun, onun gözlerinin içine baktı, ardından da alelacele beline davranıp tabancasını bel kemerinden çıkardı Aliye verdi.

"Al " dedi, "ne olur ne olmaz, benim tabancam eve varınva kadar sende dursun. Gözlerinden öperim Ali Ağa kardaşım şu kuş gibi canım sana emanet."

"'Hiçbir küsüm çekme kıymetli ve de ala gözlü Ağam. Senin canın bundan sonra benden sorulur."

"Doğru mu, yürekten mi söylüyorsun bunu Topal Ali Ağa?"

"Yürekten söylüyorum ki, hem de ne yürekten."

"Gene de korkuyorum senden. Senin o gözlerinin altında bir şeyler saklı."

Murtaza Ağa gitti bir kerpiç bahçe duvarının üstüne sekilendi. Topal Ali de vardı onun yanına sokuldu.

"Benden korkuyorsun da ne demeye tabancanı bana verdin?" Ali bu sözleri yumuşacık, sevecenlikle söyledi.

"Nasıl olsa sen beni öldüreceksin, ya şöyle, ya da böyle. Sen İnce Memedin adamısın."

Bir süre aralarında bir sessizlik oldu. İkisi de başını yere dikmiş ayaklarına bakıyorlardı. Sonra Ali yerinden çok dingin, aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi kalktı, onun karşısına geçip gözlerini onun gözlerine dikti, uzun bir süre büyülenmiş gibi böyle kalakaldılar.

Murtaza Ağa:

"Sen İnce Memedin adamısın, bunu bu dünyada bir ben bilirim. Sen İnce Memed için canını verirsin. Çünküleyim sen en akıllı köylüsün. Bir de İnce Memedin başına bu işleri sen açmadın mı?"

"Ben açtım," diye güldü Ali. Gülüşü içtendi.

"O yüzden ona canını verirsin."

Ali susuyordu.

"Niçin konuşmuyor, bir söze varmıyorsun Ali? İnce Memed isterse beni öldürmez misin? Söyle Ali."

Ali karşılık vermiyor, yüzü uzamış, kırmızı bıyıkları iyice sarkmıştı.

"Öldürmem Murtaza Ağa. Ben adam öldürmeyi sevmem. Allah verdiği canı ancak kendi alır. Adam öldürmek kötü bir şey."

"Kötü," diye sevindi Murtaza Ağa. "Ama İnce Memed öldürüyor."

"O başka," dedi Ali gür, kendine güvenmiş bir sesle.

"O başka mı, o başka mı? Demek o haklı, öyle mi?"

Birden tepeden tırnağa korkuya kesip gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Demek sen beni öldürürsün, o başka... İnce Memed beni öldürür, o başka..."

Korkusu gittikçe artıyor, Topal Ali de onun bu elle tutulur, gözle görülür ölüm korkusunu onunla paylaşıyordu.

Ali elini beline atıp:

"Ağa," dedi, "al şu tabancanı. Sende bu korku, bende bu doğruluk varken biz bir araya gelemeyiz. Sen bana hiçbir zaman güvenemeyecek, hep korku içinde yaşacaksın. Al şu tabancanı da ben gideyim. Gideyim de başımın çaresine bakayım." Alinin uzattığı tabancayı Murtaza Ağa bir türlü alamıyor, gözlerini onun gözlerinin içine dikmiş bekliyordu. "Al Ağa tabancanı."

Murtaza Ağa sapsarı yüzüyle, merak dolu gözleriyle, bütün canını, duyarlığını, sezgilerini gözlerine toplamış, çok uzaklardaki iğne kadar bir ışıltıyı görecekmiş gibi boynunu uzatmış Aliye bakıyordu.

Alinin sesi bu sefer kesin ve inatçıydı:

"Al Ağa tabancanı!"

Murtaza Ağa gene elini uzatmadı. Ali de elindeki tabancayı onun yanına koyuverip geriye döndü, köprüye aşağı yürüdü.

"Dur Ali, dur!" diye can havliyle bağırdı Murtaza Ağa. "Dur bre kardaşım. Biz sana kardaş dedik, biliyorum beni öldüreceksin. Ama öldürürse de kardaşım öldürsün beni. Dur ve de hemen geriye dön!"

Birkaç adım atıp sertçe onu kolundan tuttu, kendine çekti, buyuran, sert bir sesle:

"Al o tabancayı oradan. O tabanca benim sana armağanımdır. Şimdi beni iyi dinle Ali, benim hayat sana bağlı. Al, ne yaparsan yap! İster öldür, ister kaldır. İstersen götür de İnce Memede teslim et. Ama bundan sonra sen sen ol, beni bırakıp da bir yerlere gitme."

Ali gitti usulca tabancayı oradan aldı, beline takıp Ağanın yanma geldi.

"Kusuruma bakma Murtaza Ağa."

"Ne kusuru Ali. Kusur bende. Haydi eve gidelim."

Eve vardıklarında gün battı batacaktı. Işıklar evlerin camlarına bütün görkemiyle vurmuş, sırtını bu zeytin ağaçlı yamaca dayamış kasabayı bir peri sarayına çevirmişti. Bu saatlarda kasaba uzaktan, Anavarzanm bu yanından bakınca yerden savrulan renk renk bir ışık yumağında döner, yöreyi ta uzaklara kadar tarifsiz bir aydınlığa boğardı.

Murtaza Ağa, Türkmen Beylerinden birinin oğluydu. Babası buralarda çok sayılan Kekeme Adem Ağaydı. Cömert, sofrası yerden kalkmayan bir adamdı.

Eski kışlaklarını çiftlik olarak kapatmış, tapusunu da üstüne yaptırmıştı. İleriyi gören bir kişiydi. Belki bu kasabada ilk sağlam tapu onundu. Tapusu yedi bin dönümlüktü ama, tapu sınırları içinde belki kırk bin dönümlük tarlalar kalıyordu. Öyle ötekiler gibi hazinenin, ya da Ermenilerin topraklarına konmamıştı Murtaza Ağa. Ve hem de bununla övünürdü. Yalnız, şimdi bu oturduğu konağı, kaçarken ona Ermeni dostu Karabet Keklikyan vermişti. Herkes konağın Karabetten zorla alındığını söylüyordu ya, Murtaza Ağa bu iftiraya cin ifrit oluyordu. Hayır, o, bu görkemli konağı gasp etmemiş, Ermeni dostu Keklikyana çil çil altınlar sayarak satın almıştı. Konakları gasp edenler Zülfüydü, Taşkın Halil Beydi, Molla Duran Efendiydi, Mustantık Rüştü Beydi. Ötekilerdi. Bir kuruş vermeden, ne devlete ve ne de konakların sahiplerine, onlar gidince, babalarının malları gibi gelip oturuvermişlerdi.

Murtaza Ağa kapının tokmağını üç kere hızlı hızlı vurdu. Kapı hemencecik açıldı. Konak iki katlıydı ve on dört odası vardı. Bir oda da çatı katmdaydı ve tavan arasından küçük bir merdivenle çıkılır, icabı hal, başka, gizli bir merdivenden de sokağa varılırdı. Kasabanın en güzel, beyaz badanalı, büyük yapılarından birisiydi. Karabet Keklikyan, ustayı ta Sivastan getirmişti. Konak yapıldığında hem Ermeniler ve hem de Türkler arasında dillere destan olmuştu. Her odasının duvarı nakışlı ak dişbudak ağacından işlenmişti ki, hiçbir odanın yapısı ötekine benzemiyordu. Birinci katın tabanı çakıl taşlarıyla renk renk döşenmiş, döşemenin tam ortasına da Anavarzanm oralardan bozulmadan getirilmiş, üstünde geyikler, sülünler, mor çiçekler olan bir Bizans mozaiği yerleştirilmişti.

Pırıl pırıl bir tahta merdivenden yukarıya çıktılar. Karşılarına gelen duvarda gene Anavarzadan getirilmiş büyük bir mozaik daha vardı. Bu mozaikse bir kuş cennetiydi. Bir bataklıkta yürüyen leylekler, uçan turnalar, kırmızı bir yılan, kınalı keklikler...

Ali büyük salonun ortasında dikilmiş kalmış, hayran hayran bu mozaiğe bakıyordu.

"Ne bakıyorsun Ali?"

"Tevatür Ağa! Kim yapmış ola?"

"Küffardan kalma. Karabet bunu yerin altından çıkarttırmış, çok kıymetliymiş. Öyle dediler. Bundan, odalarda üç tane daha var."

"Tevatür! Tıpkı canlı gibi. Yılan da akıyor."

Merdivenin tam karşısındaki büyük cumbaya gidip fırdolayı işlemeli yastıklarla çevrilmiş sedirlere oturdular. Ortalık yahni kokuyordu.

"Amma da acıkmışız," dedi Murtaza Ağa.

"Acıktık," dedi Ali.

"Soğan yahnisi sever misin?"

"Bir kere yemiştim bir seferinde, tadı daha damağımda."

"Şehriyeli pirinç pilavı, taze yağlı?"

"Kim sevmez ki," diye güldü Ali.

"Ardından da püren balı."

"Bizim yaylada çok olur," dedi Ali. "Ağama en hasmı, süt gibi apağını getirtirim. Ama biz çok az tadarız."

"Var ol Alim, kardaşım."

Ortalıkta kimsecikler gözükmüyordu. Tam bu sırada odalardan birisinden iriyarı, geniş kalçalı, memeleri dışarıya taşmış, çizgili, ayaklarını örten bir fistan giymiş, beline yeşilli kırmızılı püskülleri sarkan bir kuşak dolamış, ayağında rugan kundura, başında yeşil bir ipekli başörtü, büyük kara gözlü, dimdik yürüyen, boynu çok uzun, kırmızı dudaklı, azıcık da soluk yüzlü bir kadın geldi:

"Hoş geldin Ali Ağa kardaşım," dedi.

Ali, "Hoş bulduk," derken yere bakıyordu.

"Vay, vay, vay," diye başladı kadın ardından da. "Ölüsü davul gibi şişmiş Ali Safa Beyin. Yatağa yorgana sığmıyormuş, Hüt dağı gibi olmuş. Bir de kokuyormuş. Bu gece bütün kasaba vı sarar bu koku, diyorlar. Bu gece biz kokudan kasabayı terk ederiz, diyorlar."

Hüsne Hatun Murtaza Ağanın ilk karısıydı ve otuz altı yaşındaydı. İskenderun yörelerinden bir Türkmen Beyinin tek kızıydı. Onu almak için Murtaza Ağa her şeyi yapmış, elinde avucunda ne varsa onun uğruna harcamıştı. Onu, ondan sonra evlendiği öteki genç karılarından daha çok severdi her zaman. Hüsne Hatun ona üçü erkek beş çocuk doğurmuştu. Öteki genç kadınlarmsa altışar çocukları vardı, daha da doğuruyorlardı.

Öteki kadınlar Aliye, hoş geldine, gelmediler. Töreye göre, eve gelen yakın akraba ya da çok yakın dost, bildik tanıdık değilse onlar yüze çıkamazlardı.

"Varsın koksun," dedi Murtaza Ağa. "Nasıl olsa bir gün gömülür. Toprak bütün kokuları örter."

"Örter," dedi Hüsne Hatun, "örter... Ne olmuş o İnce Memede, ondan hiçbir haber yok mu Ağa?"

"Yok," dedi Murtaza.

"Kim bu adam, ne bu adam, cin mi, peri mi, var mı, yok mu, kartal gibi ağaları, beyleri öldürüyor da ona kimse bir şey yapamıyor."

"Biz adam değiliz ki," dedi Murtaza Ağa. "Biz adam olsak o Abdi Ağayı bile öldüremezdi. Arif Saim Bey burada, Halilin evinde, korkularından ona kimse bir

şey söyleyemiyor, benim de ağzımı kapattılar, sanki şu bizim Arif Saim Tanrının öz bir vekili... Ödleri kopuyor herkesin ondan, donlarına sıçıyorlar korkularından. Ali Safa da gitti gider. Bundan sonra sıra bizde. Bizden sonra da Arif Saimde. Arif Saimden sonra da... "

"Hüt dağı gibi şişti fıkaranın ölüsü, kokuyor," dedi gene Hüsne Hatun. "Yemeğinizi yiyin de..."

"Hamamlığı yakın Hatun, büyük bir kazan su ısıtın. Ali kardaşım çok uzaklardan geliyor, bir iyice yunsun arınsın. Bir kalıp da kokulu sabun verin. Bir kat da benim donumdan, gömleğimden verin. Ali kardasın yatağını da benim odama serin. Bundan böyle biz aynı odada yatacağız. Bu İnce Memed azıttı, hiç belli olmaz ki... "

"Hiç belli olmaz," dedi Hüsne Hatun içini çekerek. "Bu azgın insanların ne yapacakları hiç belli olmaz. Küçükalioğluna, dağlar kartalma ne yaptılar, evini basıp onu paramparça ettiler. Ben işte şu gözlerimle gördüm olanı biteni. Hem de parçalayanlar yabancılar da değil, kendi eli aşireti. İnsanlar azgın, azgın... Ali kardaşı ben çok duydum. Yemek gelsin mi?"

Murtaza Ağa Topal Aliye baktıktan sonra:

"Gelsin," dedi.

Hüsne Hatun Topal Aliyi tepeden tırnağa süzerek yerinden kalkıp mutfağa ağır ağır, salınarak gitti, az sonra da genç bir kız koskocaman, işlemeli bir bakır sini, bir cicim sofrayla geldi, cicimi kilimlere serip siniyi üstüne koydu. Ardından da yufka ekmek dürümleri, bakır sahanlarda yahni, pilav, yoğurt, kızartılmış keklik eti geldi. Sofraya bağdaş kurup başladılar tüten yemekleri kaşıklamaya. Yemek uzun sürdü. Yemekten sonra gene aynı kız ibrik, leğen ve boynuna atılı apak bir havluyla geldi, Alinin eline su döktü.

"Su ısındı mı?" diye bağırdı içeriye Murtaza Ağa.

İçerden Hüsne Hatunun, "Hazır" diyen sesi geldi.

Kız, Alinin önüne düşüp hamamlığı gösterdi. Ali alelacele soyunup yıkanmaya başladı.

Yatak odasında büyük bir gaz lambası yanıyordu. Şişesi de pırıl pırıl parlıyordu. En küçük bir is bulaşmışlığı yoktu. Lambanın karpuzu koskocamandı ve pembesine mavi çiçekler işlenmişti.

Murtaza Ağa yer yatağına girmiş, ipekli ak ince bir çarşafı boğazına kadar çekmişti. Ali, uzun bir süre sonra Ağanın gömleğini, uzun paçalı donunu giymiş, odaya büzülmüş, sıkılmış girdi. Bütün bedeni kokular içindeydi. Anadan yeni doğmuş gibi olmuştu. Hemencecik Ağanın yanma serili yer yatağına girip o da ipek çarşafı boğazına kadar çekti. Ömründe hiç böyle bir yatak görmemişti.

Birden aklına düştü, Ali Safa Bey de, şu Hüt dağı gibi şişmiş adam da bütün ömründe böyle yataklarda mı yatmıştı? Böyle sakız gibi, böyle yumuşacık, böyle ipeği insanın tenine değince ürperten...

"Demek Ali sen her yaratığın izini bilirsin, arıların bile?"

"Az çok Ağam."

"Nereden belledin bütün bunları?"

"Kendiliğinden, meraktan, avcılıktan..."

"Hiç ustan muştan yok muydu, örnek aldığın bir adam?"

"Vardı. Adına Kel Hacı derlerdi. Gökteki turnanın, uçan sineğin, yerdeki yılanın izini bile sürerdi. Allah vergisi... Ve hem de her izi tanırdı. Ben önce onu tanıdım, babamın çok bir can arkadaşıydı. Ondan sonra ben keklikleri çok severim. Keklik palazlarının izini sürmeye başladım ilk olaraktan. Bir iyice öğrendim kekliklerin huyunu suyunu. İzlerini sürerek yuvalarını bulurdum. Yılda belki beş yüz keklik palazı yakalar, büyütürdüm. İşte böyle. Kel Hacıya gelince hünerini kimseye öğretmedi, oğluna bile. Yanma da hiç çırak almadı. O nerdeee, biz nerdeee... Öyle bir izci bu dünyaya ne geldi, ne de gelir. Biz onun yanında çocuk kalırız. Yel Musa bile onun eline su dökemez."

"Tevatür."

"Tevatür," diye yineledi Ali.

Ondan sonra da Ali öteki kuşlara merak sarıyor, sarp, üç kavak boyu bir kayalığa, şahin yavrusu almak için tırmanırken düşüp ayağı kırılıyor, bundan dolayı da işte böyle topal kalıyor, ama gene de kuşların izini sürmeyi bırakmıyor. İzlerin ardınca dağ taş, bayır demeyip dolaşıyor. Bir iz gördü mü bir yerde, o izin ne izi olduğunu ölüyor, bitiyor, tükeniyor ama gene de o izi buluyor, öğreniyor. Kuşlardan sonra da yabani hayvanların izlerine merak sardırıyor, bundan dolayı koyak, kaya, doruk, yamaç demeyip şu koca Torosu dolaşıyor. Sonra küçük böceklerin, karıncaların, kelebeklerin, sümüklüböceklerin izlerini öğreniyor. Ardından da insanların... Alinin bu dünyada işi bu, hüneri bu. Yeryüzünde çok az ölümlüye nasip olmuştur böyle bir hüner. Bu iz merakından dolayı Ali suların, ağaçların, sudaki balıkların, her bir şeyin huylarını öğrenmiştir. Ali bir seferinde karşısına çıkan bir yılanla karşı karşıya, göz göze gelmiştir. Ne o ondan gözünü ayırabilmiş, ne de bu... Büyülenmiş gibi böylece bir gün akşama kadar gözlerini biribirlerinin gözlerinden çekmeden, gözleri biribirlerine kenetlenmiş kalakalmışlardır. Böyle bakışırlarken Ali yılanın yüreğinin içindekini, aklından geçenleri okumuş, yılan da Alinin içinden geçenleri... Sonra gün batarken yılan başını yere indirmiş, arkasını dönmüş, çıngırağını öttürmeden akmış gitmiş, neden sonradır ki, ta uzaklardan onun sevinç içindeki çıngırağının sesi gelmişti.

"Ali, sen kayıptan da haber verirmişsin."

Ali o anda yatağının içinde doğruldu, korkuyla:

"Yok, haşa! Biz kim, kayıptan haber vermek kim... Yok, haşa..."

"Ben öyle duydum da...

Ali Torosta dolaşırken tilkilerin, kurtların, yabanıl parsların, vaşakların, yabankedilerinin, ayıların da izlerini sürüp onların yuvalarını, inlerini buluyordu. Birkaç gece kış uykusuna yatmış ayıların mağarasında, ayılara sarılarak yatıyordu. Çok çok yağmurca, çok sığın, çok karaca, çok susamuru, çok sansar vuruyordu. Şahinlerin, kartalların, doğanların yuvalarını buluyordu izlerini sürerek... Çiçeklerle de konuşuyordu. İnce Memed, şu dünyadaki yaratıkların en soylusuydu. İnce Memed onun iki gözünün bebeğiydi.

"Çoluk çocuğunu da dağlardan getirmelisin Ali."

"Sana daha önce de söyledim ya Ağam, ben evi dağdan alır da ovaya indirirsem İnce Memed bundan kuşkulanır. Anladın mı?"

"Anladım," dedi Murtaza Ağa, hiçbir sebep yokken içini çekerek. Ardından da ekledi, "aaah, Ali, aaah," diye ciğeri sökülürcesine soludu, "aaah. Şu kafirin pis bedeni bir ortadan kalksın, bak ben sana neler yapacağım, ne iyilikler..."

Ali başını ona doğru döndürmüş ona bakıyor, bekliyordu.

"Buyur Ağa."

"Bak sana ne yapacağım, seni senin köye gönderip evini barkını aldırtıp getirteceğim. Sana çiftlikte, istersen kasabada, kasabada olsun daha iyi, seni ölünceye kadar yanımdan ayırmayacağım da, bir ev yaptıracağım. Çiftlikten tarlalar vereceğim, altına da bir Arap at çekeceğim ki, Çukurovada böyle bir at bir tane olsun." Coşmuştu: "Ali!"

"Buyur Ağam."

"Yarın senin altına bir at çekeceğim Çerkeş eyerli, bir Arap atı. Hem de yaşı dört, donu da demirkır. İnce Memed duysun da çatlasın. Çatlasın, değil mi?"

Ali:

"Çatlasın," dedi.

"Uyuyalım öyleyse. Unutma, yarın senin giyitleri alacağız. Yarın akşama. Fötür şapkayı da unutma. Yarın bambaşka bir insan olacaksın. Bir de aaah, bir de ayaklarına postal değil de kundura, hem de parlak kundura olsaydı... Sen benim kardaşım değil misin, Mustafa Kemal Paşa gibi giyinmelisin. Hiç ömründe ceket pantolon giymedin, başına da fötür şapka takmadın, değil mi?"

"Takmadım."

"Haydi uyuyalım... Kokuyor..."

"Ölü kokuyor."

Ali hemen uyudu. Murtaza Ağanınsa sabaha kadar gözlerine uyku girmedi. Birkaç kere de Alinin uykusu ağır mı, hafif mi, diye denedi. Alinin uykusu kuş uykusu gibiydi, en küçük bir çıtırtıda hemen uyanıp yastığının altındaki tabancaya o anda hemen el atıyor, ses çıkaranın Murtaza Ağa olduğunu anlayınca da gülümseyerek başını yastığa koyuyor, koyar koymaz da uyuyordu.

Sabahleyin uyandıklarında ikisi de sevinç içindeydi. Ali gittikçe Murtaza Ağayı sevmeye başlıyordu. Ve bu onu korkutuyordu.

Hüsne Hatun bu sabah çok güzel bir kahvaltı hazırlamıştı muteber konuğuna. Bir top, daha ayran kabarcıkları üstünde tereyağı, ak petekli bal, taze kaymak, süt, çay, kendi eliyle yoğurup pişirdiği fırın ekmeği, peynirler... Kahvaltı sofrasında bir kuşsütü eksikti. Gene akşamki gibi hiç konuşmadan kahvaltılarını bitirdiler. Bu sabah Hüsne Hatunda da bir hafiflik vardı, içi, her nedense pırıl pırıldı.

"Haydi gidelim Ali, belki azıcık yalnız bulurum da Arif Saim dedikleri dümbüğü, asker kaçağını, Fransız casusunu da şu ince Memed belasını onunla konuşmak yolunu bulurum. Bu yılanın nasıl bir ejderha olduğunu belki ona anlatabilirim. Bir ay daha geçerse Kuyucu Murat Paşa Hazretleri Efendimiz de gelse, artık onunla şu Torosun kayalıklarında başa çıkamayacağını bir bir ona anlatırım da onlar da akıllarını başlarına toplarlar. Dur bakalım, bu kanlı katil de derdimizi Ankaraya anlatabilecek mi?"

"Anlatır," diye inançla konuştu Hatun. "Yeter ki sen onun yakasını bir kez eline geçir, kurban olduğum Ağam."

Murtaza Ağa hızla merdivenlere atıldı. Siyah fötr şapkası elindeydi. Bugün lacivert bir takım elbise giymiş, ak bir gömleğin üstüne de kırmızı çizgili mor bir kravat takmıştı. Rugan pabuçları pırıl pırıldı. Yakasında da kırmızı bir mendil sokuluydu. Büyük gözleri her zamanki gibi bir korkudan, bir telaştan fıldır fıldır dönüyordu. Yüzü uzun, yüz çizgileri derindi. Alnı, gözlerinin kenarları kırışmıştı. Güldüğü zaman çıkık elmacık kemikleri, derin çizgileriyle cana yakın, sıcak, dost bir insan oluyordu.

O önde, Ali arkada merdivenleri inip Taşkın Halil Beyin konağının yolunu tuttular, oraya vardıklarında Murtaza Ağanın sevinci arttı, Beyin otomobili avluda yunmuş arınmış, silinmiş taptaze duruyordu.

"Dur orada," diye otomobile konuştu Murtaza. "Dur orada ki Murtaza Ağa senin kara gözlerini öpsün." Ardındaki Aliye döndü. "Sen de şu ağacın altında bekle, bekle ki, koca Tanrı belki yüzümüze güle. Oooof bu koku da ne, burnumun direği kırılacak. Neredeyse bayılacağım. Tabancan yanında mı?"

"Yanımda."

"İyi öyleyse, kokuyla sen nasılsın?"

"Ölüyorum."

"İyi, öyleyse bekle. Ölüdür kokar. Çok sıcak var. Ölüdür, katlanacağız."

Kapı açıktı, ikircikiz içeriye girip merdivenleri çıktı. Taşkın Halil Bey onu merdivenin başında karşıladı.

"Yaktın bizi, mahvettin Murtaza," dedi öfkeyle. "Rezil ettin dünyaya. Nedir o telgraflar, Ankarayı topa tutmuşsun. Sen delirdin mi, ne oldu sana? Küçücük bir eşkıya çocuk bir adam öldürmüş dağa kaçmış. Daha yakalanıp yakalanmadığı da belli değil, sen sanki bütün dünya ayaklanmış gibi kasabadaki her kişiye telgraf çektirmişsin, sen delirdin mi? Bey şimdi uyanır da bunları duyarsa... Onun mebus olduğu bir bölgede böyle asayişsizlik olsun, Bey bunu bir duyarsa, elbette duyacaktır, h hiç karışmam, seni çengele asar, ya da otomobilinin arkasıbağlar Adanaya kadar bir parçan kalmaz."

Ötekiler de şaşkın şaşkın onlara bakan Murtaza Ağanın yöresini sardılar, onlar da Halil Beyden daha sert konuştular. Bereket Bey uyuyordu da seslerini fazla yükseltip bağıramıyorlardı. Ama her sözleri Murtaza Ağanın yüreğine bir ağılı hançer gibi saplanıyordu. Ne yapacağını, kendini nasıl savunacağını bilemez, ortada kalmış gözlerini kirpiştirip duruyordu. Sonunda:

"Kokuyor," diye bağırdı, "amanın ne kadar da çok kokuyor. Amanın ölüsü batsın, dirisi de, telgrafı da batsın, her şeyi de... Amanın burnumun direği kırıldı kokudan. Amanın ha... Bey uyanmasın. Ya Bey uyanırsa bu koku içinde yandık. Ne yapalım?"

"Ne yapılabilir, ölü evi burnumuzun dibinde. Gerçekten koku dehşet... Ne yapılabilir?"

"Ölüyü Bey uyanmadan evden alıp hemen camiye götürmeli."

"Götürmeli," dedi Mustantık Rüştü Bey.

Kaymakam da gelmişti:

"Derhal götürmeli"

Savcı:

"Hemen şu anda... Bey bir uyanır da..."

Emekli yargıç Hüdai telaşlandı:

"Kolonya, kolonya..." diye.

"Bütün kasabadaki kolonyaları ölü evine taşıdılar."

Birden içerden böğürür gibi bir ses duyuldu.

"Uyandı," dedi Halil Bey. "Bu kokuyu Beyin burnunun almamasının mümkünatı yok."

Hemen odaya koştu.

Bey uyanmış ortada don paça dönüyor, pijamasını çıkarıyor, yeniden giyiyor, pantolonunu, gömleğini arıyor, bulamıyor. Şaşkın, perişan...

Kendine azıcık gelince bas bas bağırmaya başladı:

"Kokuyor, kokuyor, dayanamayacağım, kokuyor! Bu böyle kokan şey nedir? Kokan, kokan..? Bu koku ne kokuyor? Pantolonum nerede?"

"İşte, işte burada... Buyurun Bey."

"Kokuyor."

"Buyurun ceketinizi."

"Kokuyor."

Çabuk çabuk, elleri ayakları titreyerek giyinen saçı sakalı karmakarış Arif Saim dışarı fırladı.

"Aman Beyler kokuyor! Ben ömrümde böyle bir kokuya rastlamadım. Bütün dünya kokuyor. Kokudan öleceğim. Kolonya, kolonya... Bir şey... Ne olursa olsun kokuyor. Ne kokusu bu?"

"Ölü kokusu..."

"Ölü mü, kimin ölüsü?"

"İnce Memed eşkıyası," diye atıldı Murtaza Ağa, "Birkaç gün önce Ali Safa Beyi öldürdü de, şimdi de dağa kaçtı. Dağdaki köylülerin hepsini de öldürecekmiş. Köylülerimizi kazığa çakacakmış. Yılanın başı... Aman Beyim... Kuyucu Murat Paşa... Yakında bu yılan ejderha olacak..."

"Kolonya... Kokuyor..."

"İnce Memed... Yılan... Öldürdü... Kokuyor..."

"Kokuyor... Şoför... Derhal..." Arif Saim bel kemerini bağlarken merdivenlere atıldı. "Çabuk çalıştır otomobili oğlum. Kumandan Bey, Vali Bey, arkadaşlar çabuk olun, vedalaşmanın sırası değil. Ben öldüm bittim, bayılacağım..."

Ötekiler hemen gelip otomobile doluştular.

"Çabuk, sür!"

Ve otomobil var hızıyla avludan dışarıya atılıp, ortalığı bir toz bulutu içinde bırakarak kasabayı çıktı gitti.

"Kurtulduk," diye sevindi Arif Saim Bey," kurtulduk."

Otomobilin arkasından bakakalan kasabalılara Murtaza Ağa:

"Söyledim," dedi övünerek, "anlattım. Yakında bir büyük orduyu çeker gelirler. Kuyucu Murat Paşa örneği."

O konuşurken, yöresine bir baktı ki kimse kalmamış. Herkes bir yana almış yatırmış. "Ali," diye bağırdı, "Ali, haydi biz de gidelim. Her şeyi Beye söyledim. Ölünün koktuğu iyi oldu, yoksa şu köpekler bana ağzımı açtırmazlardı. Haydi koş, buradan kaçalım, kasabanın dışına çıkalım."

Köprüye aşağı koşmaya başladılar. Köprüyü geçtikten sonkumlukta, hayıtların içinde durdular. Koku çayı geçememiş, öte yanda kalmıştı.

"Gördün mü Ali, kasaba bomboş kalmış. Bütün köylüler kaçmışlar. Kim gömecek ölüyü dersin?"

"Bulunur Ağa."

"Dur bakalım. Biz gitsek olmaz mı Ali?"

"Olur ama, gitmeyelim Ağa."

"Beğendin mi tabancayı?"

"Çok beğendim Ağa."

"Benim tabancam."

"Sağ ol Ağam."

"At da yarın çiftlikten geliyor. Bana öyle geliyor ki, bu yavşak hükümet İnce Memedle başa çıkamayacak, gayret bize düşecek Ali kardaş."

"Kim bilir, belli olmaz."

"Bize düşerse?"

"O zaman da düşünürüz Ağam."

"Düşünür müyüz?"

"Düşünürüz Ağam."

Murtaza Ağa gözlerini Topal Alinin gözlerinin içine dikmiş, çok derinlerde, uzaklarda bir şey ararcasına gene bakıyordu. Aliyse onun ne aradığını biliyor, içinden gülüyordu.

"İçinden bana gülüyorsun Ali."

"Vazgeç Ağam."

"Neden vazgeçeyim."

"Aramaktan. İnsanoğlu hiç belli olmaz Murtaza Ağam. Bugün böyleyse, yarın şöyle. İnsan her gün yeniden doğabilir isterse Ağam. Ama her sabah anadan yepyeni, başka bir insan olarak doğabilir. İyi de doğabilir, kötü de... Şimdi bu baktığın, gördüğün benim, Aliyim, yarın bir iş yaparım ki senin de, benim de aklımızın köşeciğinden geçmemiş ola. Onun için tevekkül ol, daha çok arama, üstüne varma. İnsanoğlunu anlamak o kadar kolay değil. Kuşlar da, böcekler de göründükleri gibi değiller. Bu dünyada her canlının bir huyu vardır, insanın da yüz bin huyu vardır. Bak Ağam, dünyada bir insanı, karımı, kardeşlerimi, kızımı oğlumu, anamı babamı tanıdım dersen yalandır."

"Biliyorum, yalandır."

"İnsan, tanıdığını sandığı insanı kendisine benzeterek tanır.

"Doğrudur, benzeterek."

"Bir insan ne kadar sana benzerse, o kadar da benzemez. Hiçbir insanın bir

başka benzeri yoktur."

"Yoktur," diye düşündü Murtaza Ağa," olamaz da..."

"Öyleyse beni öğrenmeye çalışmaktan vazgeç."

Murtaza Ağa güldü:

"Al işte vazgeçtim gitti," diye sağ kolunu savurdu. "Vazgeçtim ama, seni kimsin, nesin diye de bir merak ediyorum ki... Ben senin gibi bir adamı hiç görmedim. Şu dünyada senin gibi bir adam yok."

"Var," dedi Topal Ali, "hem de çok. Bir hüner bir kişide varsa her insanda da var demektir. Yeter ki merak et, yürekten merak et, insanoğlunun elinden hiçbir şeyin kurtuluşu yoktur."

"Ben şimdi yürekten isteseydim senin gibi bir izci olabilir miydim?"

"Olurdun, candan yürekten sarılınca, merak edince olurdun."

"Sen neden bu işe merak sardın da, bütün ömrünü şu izciliğe verdin de başka bir şeye vermedin, şu izcilik, bu kadar bir hüner ya, ne işe yarıyor, yarayacaktı ya da... Hiç düşündün mü? Bu işe başlarken, izciliği yani, yeni öğrenirken, bu hünerin hiçbir işe yarayıp yaramayacağını hiç düşündün mü?"

"O zaman hiç düşünmemiştim. Şimdilerde, yaş kemale erince düşünmeye başladım."

"Ne düşünüyorsun, neye yaradı şu senin hiç kimsede olmayan ince hünerin?"

"Çok düşündüm, uzun bir süredir buna bir cevap bulamadım."

"Sonra?"

"Sonra birden aklıma geldi..."

"O gelen ne?"

"Yaşamak ne işe yarıyor diye sordum kendi kendime. Yaşamak ne işe yarıyor, söylesene Murtaza Ağam?"

Murtaza Ağa sustu bir süre, gene gözlerini gözlerinin içine dikti uzun uzun baktıktan sonra yürekten gülerek Alinin koluna girdi:

"Sahi bre Ali, yaşamamız, ölmekten bu kadar korktuğumuz, yaşamak ne işe yarıyor? Uğruna bu kadar alçaldığımız, zulmettiğimiz, haram yediğimiz, insan öldürdüğümüz yaşamak ne işe yarıyor? Sonunda işte böyle ya bir kasabayı, ya da küçücük bir mezarlığı kokuyla dolduruyoruz. Vay babam, insan ölüsü de ne kadar kokarmış böyle, it leşinden de beter. Ben de böyle kokacak mıyım?"

"Haşa."

"Kokarım, kokarım... Belki bundan da beter... Ali!"

"Buyur Ağam."

"Benden sana vasiyet, beni İnce Memed öldürürse, beni hemen, derakap gömsünler."

"İnce Memed seni öldürmeyecek."

"Öldürecek," diye inatlaştı Murtaza Ağa, hem de üç kere ayağını yere vurdu, ayağının dibinden kumlar fışkırdı. "Öldürecek!"

"Orasını ben bilmem Ağam."

"Doğru sen bilmezsin. Bilmezsin ya öğreneceksin. Şimdi bu kasabada sıra bende. Keski onunla o kadar uğraşmasaydım."

Ali susuyordu.

Uzun bir süre çayın kıyısında, portakal bahçelerinin içinde dolaştılar. Aşağıdaki köye inip Murtaza Ağanın portakallarını, limonlarını, narlarını gördüler. Dallardaki portakallar daha küçücük, yemyeşildi. Her birisi bir güvercin yumurtası kadar. Murtaza Ağa söylemiyordu ya, bu bahçe de ona Ermeni dostundan kalmıştı.

Uzaktan öğle ezanını duyunca oldukları yerde durdular. Kasabanın camlarına gün vurmuş, ortalığı ışıltıya boğmuştu. Yalnız kasaba değil, yöreleri bile ta uzaklara, yukardaki ormana kadar bu ışıltılardan ipiliyordu.

"Sela okunuyor."

"Az sonra Ali Safa Beyi gömecekler."

Ali Safa Beyin ölüsünü camiye kadar köylüleri, akrabaları zor taşımışlar, bir ikisi salacayı taşırken bayılıp yerde kalmıştı. Zar zor camiye getirilip musalla taşına yerleştirilen ölüyü imam yıkamak istememiş, yanaşmalardan yaşlı Hürrük Ağa tabancasını çekip imamın ayağının dibine üç el ateş etmiş, bunun üstüne titreyerek ölünün yanma giden imam Ali Safa Beye birkaç maşrapa su döküp işi bitirivermişti. Namazı altı kişi kılmış, mezarlığa üç kişi gitmişti.

Kasabanın pencereleri, kapıları sıkı sıkıya kapatılmıştı. Kasaba ıpıssızdı onlar kasabaya girdiklerinde. Ortalıkta ne bir kedi, ne de bir köpek vardı. Ortalık o kadar sessizdi ki, burasını sanki bin yıl önce şu bitip tükenmeyen kokudan ötürü bütün yaratıklar terk edip gitmişlerdi.

"Koku daha duruyor."

"Duruyor Ağa."

"Azalmış ama..."

"Azalmış."

"Senin giyitleri yarın alırız."

"Yarın Ağam."

"Atı da çiftlikten yarın getirirler. Şimdi adam gönderirim çiftliğe."

"Var ol Ağam."

4

On dört yaşındaki çoban çocuk Müslüm dün geceden beri bu yamaca oturmuş kimi ûyuklayarak, daha çok da uyanık burada öylecene kendi kendine bekliyordu. İşlemeli kızılcık değneğini önüne, ayaklarının ucuna uzatmış, göğsünde turuncu bir güneş nakısı olan kepeneğini de yanına, bir keven çiçeğinin üstüne sermişti. Yandaki kayanın dibinde de sarı kocaman çoban köpeği büyük başını uzattığı ön ayaklarının üstüne koymuş uyukluyordu. Boynundaki tohtun dikenleri bir hançer gibi uzundu. Koyunlar, aşağıdaki tek tük ağaçlar bitmiş yemyeşil düzlükte uyukluyorlardı. Buradan dağın doruğuna kadar pespembe keven çiçekleri yamacı örtmüştü. Doğan güneş bütün bolluğuyla ışıklarını ortalığa salıvermiş, ormanı, kayaları, gökyüzünü pembe bir aydınlıkla doldurmuştu.

Çoban çocuk Müslüm hiç de rahat değildi, arada bir ayağa kalkıyor, günbatısındaki uzun kayanın tepesine çıkıyor, gündoğusundan kıvrılarak akan ince suyu, aşağıdaki binbir yeşilde kaynaşan, dalgalanan ormanı, günbatıdaki karşı dağın çıplak yamacına tırmanıp öte yüze aşan yolu gözlüyor, sonra gelip gene kepeneğinin yanına uzanıyordu. Yüzü de durmadan renkten renge giriyordu. Dün gece, ormanın içinden, oradaki yüksek kayalığın ardından yaylım ateşleri gelmiş, sonra da kesilmişti. Sabaha karşı da şu koyunların yayıldığı düzlüğün alt yanında bir bağırtı olmuş, bağırtının ardından da üç el kurşun atılmıştı.

Çoban Müslüm Sarıkeçili obasından olurdu. Oba her zamanki yaylağına dağın gündoğusundaki büyük Kızılkartalh koyağına kurulmuştu. Yemyeşil koyağın tam ortasından bir değirmen döndürecek kadar, dağın tam doruğunun altındaki ulu kayanın dibinden ak köpükler saçarak bir su kaynardı.

Obada dün geceden beri bir sessizlik vardı. Herkes fısıltıyla konuşuyor, çadırdan çadıra gidip gelmeler, bir telaş, biraz korku, daha çok sevinç. Çoban Müslüm her şeyi biliyor, koyunlarını buraya çekmiş dün akşamdan beri bekliyordu. Obadaki korkuyu da, sevinci de ta yüreğinin başında duyuyordu. Ona hiçbir kimse bir şey söylememişti ve hem de, hay Müslüm çocuk sen şöyle yap, böyle yap dememişlerdi. Çimeni yeşil gözleri bir ışıklı sevinç, bekleme içindeydi. Ara sıra yüreğine de bir korku, ardından da bir acı çökmüyor değildi. Ama o ne yapması gerektiğini biliyordu. Şu aşağıdan, Çukurovadan, kim nereden gelirse gelsin, işte şu ormanın içindeki, o küçük çayın dolandığı yeşil yosunların tepeden tabana kadar örttüğü kayalığın dibindeki yoldan geçecek, koyunların yayıldığı düzlüğün ortasındaki yola gelecek, oradan ya Kızılkartal koyağına, ya da uzaktaki dağı aşan yola vuracaktı. Ve Çoban Müslüm yolların

ağzını tutmuştu. İçi alıp alıp veriyor, yüreği durmadan atıyordu.

Uzun bir süre olduğu yerde keven çiçeklerinin ardında yattı. Diken öbeklerinin altı, kırmızı kara benekli uğurböcekleriyle kaynaşıyordu. Bu yamacın keven çiçekleri çok pembe olduğu gibi, dikenler bir billur ışıltısında çakarak gün ışığı altında yanar söner, fışkırırlardı, buranın uğurböcekleri çok kırmızıydı, bir yalım gibi kırmızı kırmızı çakarlardı.

Çoban Müslüm sabırsızlanmaya başlamıştı. Gözleri uzak bir karartıda, kulakları ufak bir çatırtıdaydı. Koyunlar aşağıdaki düzlükte rahat otluyorlardı. Köpekse yanda uyuyordu. Biraz da acıkmıştı ya, sabırsızlığından karnını doyurmak aklına gelmiyordu. Sonunda belindeki çamçağını alıp aşağıya, koyunların yanma indi, mor büyük bir koyunu yakalayıp sağmaya başladı. Çamçağı sıcak, köpürmüş sütle dolunca geriye güneşli kepeneğinin yanına geldi, dağarcığından ekmeği çıkarıp kokulu sütü içmeye başladı. Bir ak bulut ormanın üstünden yukarı doğru ağıp geliyordu. İncecik bir yel esti söndü. İlk güz güneşi gittikce aydınlığmı artırıyor, orman, pembe keven dikenlerinin çiçekleri derin bir yeşilde, yoğun bir pembede biribirlerine karışmış tütüyorlardı. Orman, buradan dağın yamacından ta aşa" lara, belki de Çukurovanın ucuna kadar inip gidiyor, çıplak amacı bürümüş keven çiçekleri de ormandan dağın doruğuna kadar balkıyarak, ışıkları savurarak, bir sırma ışığında, pembede, morda, kırmızıda yukarıya çıkıyordu. Çok uzaklardan birtakım uğultuya benzer sesler geliyor, yücelerde kanatlarını iyice germiş iri kartallar uçuyor, yerlerinden hiç kıpırdamıyor, göğe yapışmışlar gibi oldukları yerde süzülüyorlardı. Uzun boyunlu, kırmızı salkımıyla bir çiçek, bir çalılığın ortasından güneşe doğru uzanmıştı. Kısacık mavi, mor, sarı çiçekler kevenlerin aralarını doldurmuşlardı. Kaim, kara, güçlü arılar çok sesli, gürültüyle vızılayarak çiçekten çiçeğe uçuşuyorlardı. Küçücük, bir başparmak kadar küçücük, renkli kuşlar kevenden kevene konuyorlardı. Karnını doyuran Müslümün canı sıkılıyordu. Oysa onun canı hiç sıkılmazdı. Bir küçücük kuşa, bir karıncaya, bir arıya, böceğe, kartala dalar, onların yaşamına katışır, kendini unutur giderdi. Gökyüzü de onun için bir tuhaf, kocaman mavi bir çiçek, koskocaman, kanatlarını açmış bir kuştu. Karnını doyurduktan sonra hep çiğdem soğanı çıkarmaya gider, çiğdemin çiçeklerinden, yeraltındaki en kocaman soğanları bulur çıkarırdı. Solgun, kurumuş çiçeklerin soğanları büyük ve çok sütlü olurdu. Müslüm kökücüyle bir abanmada bir kökü dışarıya alıverirdi. Bu işte çok ustalaşmıştı. En iri çiğdemler de taş dipleriyle çalı aralarında, kevenlerin altlarında biterlerdi. Koyu sarı, kısa saplı çiçekleri göz kamaştırırdı. Öylesine parlak, öylesine sarı. Müslüm çiğdem köklerini kazarken hiç bilmediği taze, buğulu bir kokuyla toprak kokar, onun başını döndürür,

sarhoş ederdi.

Çiğdem çıkarması epeyce uzun sürdü. Günbatıya yıkılıp gitmiş, o çiğdem çıkarma telaşesinden her şeyi unutmuştu. Torbası soğanlarla dolunca, birazıcık ağrımış belini doğrulttu aşağılara ormana, ardından da yukarıya, dağın doruğundaki süzülen kartallara baktı. Sonra da oturdu, somurtarak çiğdem soğanlarını soymaya başladı. Soğanların üstünü zar gibi açık kahverengi bir ağ kaplardı. Ağı soğanın üstünden sıyırıp alınca iri bir nohut tanesinden biraz daha iri soğan apak ortaya çıkardı. Çiğdem çiçekleri ister çiğ, ister sütle kaynatılıp yenirdi. Her derde deva sayılır, kokusu uzun bir süre insanın genzinden gitmezdi.

Müslüm bir yandan usul usul çiğdemlerini soyuyor, bir yandan da ağır ağır çiğneyerek yiyordu. Yüzü terlemiş, keven çiçekleri gibi pespembe olmuş, çimeni yeşil gözleri kartal gözleri gibi yöreyi araştırıyordu durmadan. Bir ara köpeğinin başını kaldırıp, kulaklarını diktiğini gördü. Ayağa kalktı, bir yandan soyduğu çiğdemleri avuç avuç atıştırıyor, bir yandan gözleri ormanı, yöreyi araştırıyordu. Sonra köpek ayağa kalkıp ormana doğru ürmeye başladı, sonra da koyunlara doğru ürerek koştu. Tam bu sırada da ormanın içinden ilk candarmanın şapkasının altındaki pirinç ay yıldızı parlayıp söndü. Ardından da kır bir ata binili Faruk Yüzbaşı çıktı. Yüzü azgındı. Onun ardından da tüfeklerini omuzlarına asmış candarmalar gözüktü. Düzlüğün sağ yanındaki pınarın orada Yüzbaşı atından indi. Göğsündeki dürbün ilk anda göze çarpıyordu. Tabancasını manevra kayışının tam altına bağlamıştı, kocaman bir tabancaydı. Parlayan çizmeler giymişti. Bıyıklarını da sipsivri burmuştu. Bu bıyıklar ona heybet veriyordu. Giyitleri yeni ütüden çıkmış, az önce giyilmiş gibiydi. Candarmalar da pınarın üst başına tüfeklerini çatıp sırasıyla çam oluktan mataralarını doldurup su içtiler. Onlara üren köpeğini durdurmak için Müslüm yıldırım gibi koşmuş, düzlüğe inip köpeğini tutmuş, bomboş, şaşkınlık dolu gözlerle orada dikilmiş kalmış, onlara bakıyordu.

Onbaşı Kertiş Ali, çoban çocuğu Yüzbaşıya gösterip:

"Bir çoban," dedi, "ilk olarak buralarda bir insanla karşılaşıyoruz."

Yüzbaşı az ötedeki çocuğa başını kaldırıp baktıktan, elindeki sapı gümüş savatlı kırbacıyla oynadıktan sonra, başını önüne geri indirdi:

"Bu bir çocuk," dedi yavaşça.

Kertiş Ali, şu karşıki kıraç dağların koyağına yerleşmiş, ot bitmez, verimsiz, fıkaralıktan canı çıkmış bir köyden olurdu. Askere gidince tezkere bırakmış, uzatmalı olmuştu. Birçok karakolda komutanlık yaptıktan sonra kendi kasabasına atanmıştı. Çok kıvançlıydı bundan. Burada karakollardaki gibi fazla rüşvet alamıyorsa da, şimdiye kadar kazandıkları yeterdi de artardı bile. Daha

şimdiden kasabaya büyük, Ermenilerden kalma bir bahçe içerisine bir ev yaptırmıştı. Kendisini göstermek, köyündeki ününe ün katmak, bütün Çukurovaya namını salmak istiyordu. Onun için para pul hiçti. Onun naçizane düşüncesine göre insana nam gerekti. Bu nam için de onun İnce Memedi yakalaması, ya da vurması gerekti. İnce yakalansa, ya da vurulsa bütün nam Yüzbaşının olurdu ya, küçük de olsa ona da bir pay düşerdi. Asım Çavuşu dersen, o ne nam istiyordu, ne de şan. O zaten canından bezmişti. Üstelik de İnce Memede, o kan içiciye, Abdi Ağamızı, Hamza Efendimizi, Ali Safa Beyimizi, çiçeği burnundaki Cumhuriyetimizin daha nice kıymetlisini gözlerinin yaşına bakmadan ta gözbebeklerinin ortasından kurşunlamış, beşikteki bebekleri süngülemiş, ben Ağayım, ben Beyim diyenlerin dillerini kökünden kesmiş, ardından da bu insan insanlarımızı kazığa oturtmuşa hayrandı. Şu dağlar eşkıya doluydu. Kertiş Ali Onbaşı iyi biliyordu ki, dağlardaki birçok eşkıya çetesine dokunulamazdı. Mustafa Kemal Paşa benzeri Yüzbaşı Faruk Bey değil, İsmet Paşa bile dokunamazdı. Çünkü onların birçoğu aşağıdaki Çukurova Beylerinin, Ağalarının adamlarıydılar. Bir de kimsesiz eşkıyalar vardı. İnce Memed namlıydı, onu gene fakir fıkaralar, köylüler tutuyorlar, canları gibi, onu gözbebekleri gibi koruyorlardı. Ya ötekiler, hiç kimseye yar olamamışlar... Ne Beylere, ne köylülere... İşte onları kırıp geçiriyorlardı. Onlar da o kadar çoktu ki dağlarda, her ay beş onunu öldürüyorlar, gene bitiremiyorlardı. Kertiş, eşkıya öldürmekte, kurşunu gözlerinin içine sıkmakta ün yapmıştı. Ona daha şimdiden, eşkıya kasabı Allahsız Kertiş Ali diyorlardı. Şu candarmalar içinde köylüleri dövmekte de onun üstüne yoktu. Hele dağ köylülerini... Karakollarda öyle bir dayak uzmanı olmuştu ki, Ankaradakileri on yıl okuturdu. Onun karşısında kurt kuş, yılan çıyan, taş bile dile gelirdi, değil köylü yaratığı. "Bu köylüler sadece dayak atılmak, donlarına işeyinceye, altlarına sıçıncaya kadar dövülmek için kurban olduğum yüce Tanrı tarafından halk edilmişlerdir," derdi. Birkaç yılda uzatmalı onbaşılıktan istifa edecek, Anavarza ovasında Akçasaz yakınlarında bir çiftlik sahibi olacaktı. Daha şimdiden yolunu yapmıştı. Bunun için de Zülfü Efendiye, Arif Saim Beye yanaşmak gerekti.

"Çocuklar bu iş için daha iyidir Yüzbaşım," dedi Kertiş Ali. Yüzbaşının karşısında taş kesilmiş dimdik, göğüs ilerde, karın içerde, başı yukarda hazır olda duruyordu. "Çocuktan al haberi."

"Çağır öyleyse..."

Kertiş Ali koşarak Müslümün yanına gitti. Çocuk daha orada durmuş, köpeğinin tohtundan tutmuş candarmalara bakıyordu. Kertiş Alinin koşarak kendisine doğru geldiğini görünce çok sevindi ya sevincini belli etmemeye

çalıştı.

"Çabuk gel! Bırak o köpeği de gel, Yüzbaşım seni istiyor." Alnı kırışmış, boyun damarları şişmişti. "Kov o köpeği de çabuk gel."

Müslüm boynundan tuttuğu köpeği bırakıp koyunlara doğru saldı. Köpek onun buyruğunu dinleyip sürünün yanına gitti.

Kertiş önde, Müslüm arkada Yüzbaşının yanına vardılar.

Yüzbaşı başını kaldırdı, tepeden tırnağa Müslümü süzdükten sonra:

"Sen buralarda ne yapıyorsun?" diye oralı olmayarak sordu.

"Çobanım," dedi Müslüm kıpkırmızı kesilip eli ayağı titreyerek.

"Nerede oturuyorsun, hangi kabiledensin?"

"Sarıkeçili oymağındanım."

"Kimin oymağı o?"

"Bizim oymağımız."

Yüzbaşı gülümsedi.

"Sen ne kadardır buradasın?"

"Bir gece, iki gündüz oluyor."

"Buradan geçen bir atlı, bir adam, bir silahlı, bir yaralı kişi gördün mü?"

"Hiç kimseyi görmedim. Buralara hiç kimsecikler gelmez ki... Ben burada hiç adam görmem, kaç yıldır koyun güderim burada. Siz adam arıyorsanız o aşağılardadır."

"Anladım Yüzbaşım, bu it yalan söylüyor."

Yüzbaşı elindeki kırbacı ona doğru, sus, diye kaldırdı.

"Sen bu gece hiç kurşun sesi duydun mu?"

"Duymadım."

"Nasıl olur, nasıl duymazsın, bütün orman kurşun sesinden biribirine girdi, çarpışma oldu, nasıl duymadın?"

"Uyuyordum. Benim uykum ağırdır."

"Sen nasıl bir çobansın ki uyuyorsun, koyunları kurt kapmaz mı?"

"Kapamaz," diye övündü çoban çocuk. "Sen o sarıyı görüyor musun, on tane kurdu yer. Onun gibi bir köpek yok."

Onun köpeği, o sarı tıpkı insan gibiydi. Her şeyi bilir, anlar, düşünürdü. Bir tek konuşamıyordu. Meram etse belki de konuşurdu.

"Benim bu sarı var ya, hiç çobana bir gerek olmadan bu sürüyü alır bir hafta, on gün, bir ay dağlarda güder. Benim bu sarı var ya, küçücük tehlike olsun, bir yılan, bir akrep, bir insan, ben de uyuyor olayım, gelir beni usulca kolumdan tutar uyandırır."

"Bu gece seni uyandırmadı mı, kurşun seslerini duymadı mı?"

"Kurşun seslerini duysa o beni uyandırırdı."

"Uyandırmıştır," diye bağırdı Kertiş Ali, "ama o duymadım diye yalan söylüyor."

"Uyandırırdı," diye karşılık verdi Müslüm. "Demek ki duymamıştır. O kurşun seslerini bilir. Eşkıyayı, candarmayı, iyi adamı, kötü adamı biribirinden ayırır. Geçenlerde bir adamın boynunu kaptı şu aşağıdaki ormanda az daha adamı boğuyordu. O adam var ya, bir kızın başına çöktükten sonra da onu parçalamışmış. Ya benim sarı öyle bir sarıdır. O, köpeklerin ağası, piridir."

"Çok mu seversin köpeğini?"

"Herkesten çok... O benim arkadaşımdır."

"Anasıdır Yüzbaşım, babasıdır," diye alay etti Kertiş Ali.

Müslüm de ona sert çıkıştı. Onun kim olduğunu iyi biliyordu. Onbaşı olunca on beş candarmayla kendi köyüne gitmıŞ, bütün köyü üç gün üç gece sopadan geçirmişti.

"Ne sandın ya..."

"Yalan söylüyor Yüzbaşım. Bu adam İnce Memedin ne yana gittiğini biliyor. Şunun ifadesini alayım."

"Al," dedi Yüzbaşı soğukkanlı.

"Burada mı, ormanda mı?"

"Burada," dedi Yüzbaşı. "Şu aşağıda. Bakalım bu deyyusu nasıl konuşturacaksın?"

Kertiş, Müslüme yumuşacık, sevecenlikle yaklaştı:

"Bak yavrum," dedi, "dün sabah ortalık ışırken, bir yağız ata binmiş, hem de çıplak bir yağız ata, doludizgin önünden geçen tüfekli adamı görmedin mi? Atın üstündeki adam senden az irice... Söyle yavrum, tam ormandan çıktı, senin üstüne geldi, at ayaklarının tapırtısından da sen uyandın, ya da seni köpek uyandırdı. Sen de uyanınca o doludizgin atlıyı gördün. Hangi yana gitti o atlı?"

"Görmedim."

"Görmedin mi?"

"Hiç görmedim."

"Yavrum, senin adm ne?"

"Müslüm."

"Müslüm yavrum, söylemezsen senin için iyi olmaz."

"Hiçbir atlı görmedim."

Dört candarma çoktan hazırlanmışlar bekliyorlardı. En iriyarısının elinde kalın bir sopa vardı.

"Yıkın şunu."

Hemencecik Müslümü yıkıp tüfeğin kayışını ayaklarına geçirdiler.

"Çıkarın çarıklarını."

Çabucak çarıklarını, çoraplarını çıkarıp öteye, bir keven öbeğinin üstüne attılar. "Başla."

İriyarı candarma bütün gücüyle sopayı Müslümün ayaklarına durmadan indiriyor, çocuktan hiçbir ses şada çıkmıyordu. Yüzbaşı gözlerini şaşkınlıkla açmış bu tansık işe bakıyordu.

"Devam, daha sert."

Yüzü gözü ter içinde kalmış Müslüm salt dişlerini sıkıyor, sopa her indikçe bedeni bir geriliyor, hopluyor, ardından da çözülüyordu.

Aradan epey bir süre geçti, Müslümden çıt çıkmadı. Yüzbaşı gözlerini faltaşı gibi açmış şaşkınlıkla ona bakıyor, o ses çıkarmadıkça öfkeleniyordu.

"Ali, sen al sopayı eline," diye sert bir komut verdi. "Bu da nasıl bir iş böyle!"

İriyarı candarmadan sopayı eline alan Ali, bütün gücü, hüneri ustalığıyla abandı çocuğun üstüne. Müslüm, gene gık demiyordu.

Köpek de gelmiş az ilerde, dört bir yanını mavi çiçekli yarpuz almış pınarın ayakucunda duruyor, kaygılı gözlerle yere yıkılmış, ayaklarına boyuna sopalar inen Müslüme bakıyordu başını dikmiş, tetikte bir hali vardı. Ama Müslümden en küçük bir çıt, bir işaret gelmiyordu.

Yüzbaşı dayanamadı, yerinden kalktı, gitti çoban çocuğun başucunda durdu. Kertiş Ali kapkara kesilmiş, dişlerini sıkmış, kaim sopayı kaldırıyor, bütün gövdesiyle abanarak indiriyor, çocuktan, hoplayıp gerilmekten başka en küçük bir tepki gelmiyordu.

Sonunda çocuğun ayakları kanamaya başladı.

Yüzbaşı:

"Olamaz Ali Onbaşı, olamaz. Sen hiç böyle bir mahlukata rastlamış mıydın?"

Soluk soluğa, ter içinde kalmış Kertiş Ali, "Yok," diye karşılık veriyordu ona, var gücüyle, hıklayarak sopasını indirirken, "yok Yüzbaşım, ben ömrümde böyle bir bela görmedim."

"Söyle oğlum, sen İnce Memedi gördün, değil mi?"

Müslümün dişleri kenetlenmişti, açılmıyordu.

"Söyle oğlum, yoksa bu Ali Onbaşı seni öldürecek. O, böyle döve döve çok adam öldürmüştür."

"Çok öldürdüm, çok öldürdüm," diye bütün bedeni gerilmiş, boyun damarları şişmiş Kertiş Ali, Yüzbaşıyı onaylarken, ayağa inen kalın sopa sanki bükülüyordu. Ve ayaktan kanlar fışkırıyordu. Sopa bir anda kıpkırmızı oldu.

Gözü bir ara orada dikilmiş kalmış köpeğe ilişen Yüzbaşı Faruk:

"Dur," diye sevinç içinde buyurdu Kertiş Aliye, "dur Ali Onbaşı."

Ali Onbaşı derin bir soluk alarak durdu.

"Kaldır onu."

Kertiş Ali çocuğu elinden tutup zorla ayağa kaldırdı. Müslüm ayakta duramayıp boylu boyunca yere serildi.

"Kaldır şu köpeği."

Kertiş Ali çocuğu yerden kaldırdı, koluna girdi. Çocuğun öteki koluna da bir candarma girdi. Çocuk aralarında cansızmışcasma sallanıyordu.

Asım Çavuş başından beri olanı biteni boş gözlerle seyretmiş, sonra ayağa kalkıp yanlarına gelmişti.

"Bu çocuk ölüyor Yüzbaşım. Bakın, can çekişiyor."

"Bunlar yedi canlıdır, bir şey olmaz bunlara," diye sert çıkıştı ona Yüzbaşı. "Görmedin mi, bu kadar sopa yedi de of bile demedi."

"Yedi canlıdırlar," dedi Kertiş.

"Ben onu konuşturmasını bilirim," dedi Yüzbaşı. Tabancasını belinden çıkardı, orada durup kalmış köpeğe çevirdi: "Aç gözlerini şimdi çoban bey, aç da şimdi az sonra ne olacak onu gör!" Sesi bıçak gibi keskindi, öfkeli, utkulu bir sevinç doluydu.

Çocuk ağır ağır gözlerini açtı, bir tabancaya, bir Yüzbaşıya, bir köpeğe baktı.

"Şimdi söyle," diye gürledi Yüzbaşı. "Eğer şu anda doğruyu hemen söylemezsen köpeğini öldüreceğim."

Çocuk gözlerini kirpiştirdi, çabucak bir köpeğine, bir güneşten menevişlenen Yüzbaşının tabancasına, bir uçları titreyen Yüzbaşının bıyıklarına baktı: "Söyleyeceğim," dedi. "Sarıyı vurma. Hemen söylerim. İnce Memedi gördüm."

"Ha şöyle," diye güldü Yüzbaşı. "Getirin şunu..."

Gitti eski yerine bir sekinin üstüne çöktü. Çocuğu karşısına getirdiler oturttular.

"Ne bildin İnce Memed olduğunu onun?"

"Tüfeği vardı."

"Başka?"

"Altındaki at yağızdı."

"Başka?"

"Altındaki at çıplaktı."

"Başka?"

"Benim kadar bir çocuktu."

"Başka? Hangi yana gitti?"

"Şu yana..." Günbatıyı gösterdi. "Ben onun gittiği yeri de biliyorum... "

"Nereye gitti?"

"Bakırgediği var ya, işte oradaki mağarada Kel Eşkıya var, dokuz kişisiyle. İnce Memed işte onlara karışmaya gitmiş."

"Ne biliyorsun bütün bunları?"

"Onlar konuştu."

"Kim?"

"Dün Kel Eşkıya burada, şu pınarın başında konuşurken, İnce Memed geliyor, dedi, ondan haber geldi. Onu Bakırgediğindeki mağarada bekleyeceğiz. Sonra da gittiler. Başlarında kırmızı fesleri vardı."

"Peki, daha önce niçin söylemedin bunları?"

"Çok korktum."

Yüzbaşı ayağa kalktı, gerindi, bacaklarının üstünde birkaç kere yaylandıktan sonra, önüne getirdikleri atma atladı ve hareket emrini verdikten sonra, atını orada dikilmiş kalmış köpeğe doğru sürüp tabancasını çıkardı, köpeğe doğrultmasıyla tetiğe asılması bir oldu. Köpek derinden bir venildedi, kıvrandı, kendi yöresinde dönmeye başladı. Yüzbaşı tabancasındaki bütün kurşunları üst üste köpeğin başına boşalttı. Bir anda kan golüne batıp çıkan köpek oraya, yeşil çimenlerin üstüne cansız serildi. Kurşun sesini duyan Müslümün kalkmasıyla köpeğe koşması bir oldu ya, köpek çoktan ölmüş, kevenlerin arasına bir insan gibi upuzun serilmişti.

Candarmalar çekilip giderlerken Müslüm köpeğini kucaklamış, kanlı başını kucağına almış, bir ölü çocuğa ninni söyler gibi ığranıyordu usul usul...

5

Yağız at uzakta, açık kahverengi keskin çakmaktaşından kayalığın üstünde duruyor, usul usul da kuyruğunu sallıyordu.

Kertiş Ali Onbaşı:

"Yüzbaşım," diye bağırdı, "işte o at, İnce Memedin atı. Ali Safa Beyin atı. Demek İnce Memed buralarda. Çoban çocuk doğru söylemiş. Demek İnce Memedi Bakırgediği mağarasında sıkıştıracağız."

"Bu atı vur," diye bağırdı Yüzbaşı.

"Çok uzakta," dedi Kertiş Ali Onbaşı. "Ama onu vurmalı."

Kayalığa doğru koşmaya başladı.

Yüzbaşı arkasından:

"Dur," diye bağırdı. Kertiş Ali Onbaşı olduğu yerde durdu. Yüzbaşı atını üzengiledi, onun yanına vardı. "Ver tüfeğini bana. Sen oraya yetişinceye kadar o at gider." Yamaca doğru atını doldurdu. Yamaç kepir taşlıktı ve bu kepir taşlıkta Yüzbaşının atı zor koşuyor, durmadan tökezliyordu. Yüzbaşı birkaç kere attan düşme korkusu geçirdi ama düşmedi. Kayalığın dibine gelip durduğunda atı köpüğe batmıştı, körük gibi de soluyordu. Yağız at bal rengi, pul pul ışıltılı kayalığın sivrisinde duruyor, daha usul usul kuyruğunu sallıyordu. Yüzbaşı aşağıdan yukarıya bir iyice nişan aldıktan sonra tetiğe bastı, o tetiğe basar basmaz da yağız at ortadan o anda yitti gitti. Yüzbaşı bu işe çok şaşırdı, sağa sola bakındı, attan bir iz bulamadı.

Onu bekleyen askerlerine döndüğünde çok öfkeliydi:

"Vuramadım," dedi. "Nasıl olur?"

Kertiş Ali Onbaşı:

"Yüzbaşım," dedi, "ben buradan iyice baktım, siz daha tüfeği doğrultur doğrultmaz o at gözükmez oluverdi. Ne oldu, nereye gitti göremedim. Köylülerin dedikleri gibi bu at büyülü."

Yüzbaşının alnı kırışıp bıyıkları titredi:

"Ne büyülü, ne bir şey," dedi yere tükürerek. "Vuramadım gitti. Çoktan beridir mavzer kullanmıyorum. Keşki benim yerime Asım Çavuş ateş etseydi."

Asım Çavuş gülümsedi:

"Haşa Yüzbaşım," dedi, "haşa, sizin vuramadığınızı ben hiç vuramazdım. Ali Onbaşının da dediği gibi, siz daha tüfeği ona doğrulturken, o, bir sündü, upuzun bir çizgi oldu, bir anda boşluğa aktı gitti. O çok kurnaz, hem de deli bir at. O öldürülen Ademi, Yobazoğluyla Ferhat Hoca bunun için öldürüyorlar, bu at için..."

"Fıkara Adem, bu at yüzünden gitti. Rahmetli Ali Safa Bey anlatırdı, o,

dünyanın en büyük avcısı, nişancısıymış. Öyle bir adam bu atın ardından yıllarca dolaşmış da onu vuramamış... Sonunda da Ferhat Hocayla atın sahibi Ademi..."

"Ferhat Hocayla Yobazoğlu asılacak, değil mi?"

"Asılacak ya, Ağırceza Reisi çok sert bir adam."

"Kılı kırk yarıyor."

"Giyseler giyseler on sekiz yıl giyerler, diyorlar."

"Onlar asılacaklardır."

"Keski tez günde asılsalar. Başımıza çok iş açacaklar."

"Ne işi?"

"İnce Memed..."

"İnce Memed mi?" Yüzbaşı güldü. "Az sonra onu yakalayacağız."

"Ben bu İnce Memedden bu sefer korkuyorum. Çok deneylerden geçti. Eğer bu sefer onu elimizden kaçırırsak, başımıza Çok bela açacak."

"Atı gibi, öyle mi Çavuşum?"

"Atı gibi Yüzbaşım," diye çekinerek gülümsedi Asım Çavuş.

Yüzbaşı atını sürdü. Asım Çavuş sağ yanında, Kertiş Ali Onbaşı solunda, candarmalar da arkadan yürüyorlardı.

"Çoban çocuk sence doğru mu, Asım Çavuş?"

"Bilemem," dedi Asım Çavuş. "Bunlar hiç belli olmazlar. Belki de bizi İnce Memedden uzaklaştırmak için..."

"Peki ya, o kadar dayağı niçin yedi?"

"Bizi inandırmak için."

"Az daha ölüyordu..."

"Ölürdü de... Dedim ya Yüzbaşım, bu sefer İnce Memedi elimizden kaçırırsak işimiz zor."

"Kaçırmamalıyız," dedi Yüzbaşı.

"Kara İbrahimi de bulmalıyız."

"Onun köyünden geçelim mi?"

"Adam gönderip onu köyün dışına çağıralım bu gece. O bilir İnce Memedin yerini."

"Bilir," dedi Asım Çavuş.

"Bakın Yüzbaşım," diye onların konuşmalarını kesti Kertiş Ali Onbaşı.

Yüzbaşı başını çevirip onun gösterdiği yere baktı, yağız at orada bal rengi, pul pul ipiltili çakmaktaşı kayalığın sivrisinde duruyor, kuyruğunu da usul usul sallıyordu. Yüzbaşı onu görür görmez:

"Ali ver mavzerini," dedi, onun elinden mevzeri kapar kapmaz da atını üzengileyip yokuş yukarı kepir taşlık yamaca sürdü. Kayanın dibine gelir gelmez

de tüfeği doğrultup tetiğe çökmesi, onun tetiğe çökmesiyle de atın yitip gitmesi bir oldu.

Yüzbaşı bal rengi kayalığın dibinde bir süre bekledikten sonra aşağıdaki candarmaların yanına ağır ağır atını sürdü.

"Ne oldu, bu sefer vurabildim mi?"

Kertiş Ali Onbaşı başı yerde susuyordu.

"Al şu tüfeğini. Bu at bizimle alay ediyor..."

Gün batarken Üçoluklara geldiler. Üçoluklar mor kayalıklı, kayalıklarda üst üste kevenler bitmiş, her keven de sikirdim gibi çiçeğe durmuş, sarp bir yamaçtan kaynıyordu. Oluklardaki sular üç yerden bu kayalığın dibinden köpürerek fışkırır, mor bir topraktan geçer, ardından da kırmızı çizgili ak bir gediği üç yerinden aşar, büyük çam ağaçlarından oyulmuş oluklara dökülürdü. Olukların altı, yöresi yarpuzlu bir gölcüktü. Gölcüğün dümdüz kıyılarını çok yeşil çimenler kaplamıştı. Yılın on iki ayında, karda kışta kıyamette bile bu çimenler hep böyle yemesil kalırdı. Tüfekleri, içinde binlerce kırmızı benekli alabalık vüzen gölcüğün kıyısına çatıp dinlenmeye geçtiler.

Dinlenmeye geçmişler, Yüzbaşı oturmuş sırtını oradaki bir kayaya dayıyordu ki Kertiş Ali Onbaşının sesi duyuldu:

"Yüzbaşım, Yüzbaşım, işte orada."

Yüzbaşı başını kaldırınca karşıdaki çıplak tepenin üstünde, batan günün son ışıklarıyla kapkara bir elmas taş gibi ışılayan atı gördü:

"Bunu vurmalıyım Asım Çavuş," diye ayağa kalktı. "Bu at..." Sözünün gerisini getiremedi, bu sırada da Kertiş Ali Onbaşı mavzerini ona uzattı. Tüfeği alan Yüzbaşı aşağıdaki derin dereye indi. Dere kıvrılarak atın durduğu tepenin tam arkasına iniyordu.

Yüzbaşı, bu sefer de gez, göz, arpacık bir iyice nişan aldı, kurşun vızıldadı, ama gene at bir anda ortadan silindi. Yüzbaşı yorgun argın Üçoluklara dönmüştü ki, tepenin ardından bir at kişnemesi geldi, karşı kayalıklarda uzun uzun yankılandı. Yüzbaşının atı da ona bir kişnemeyle karşılık verdi.

Karşıdan, aşağıdaki düzlükten, derenin kıyısındaki ince yoldan bir atlı doludizgin tozu dumana katarak geliyordu.

"Kara İbrahim bu gelen Yüzbaşım," dedi Kertiş Onbaşı.

"Ne bildin?"

"Ben o kadar uzaktan bile onun gelişini bilirim. Üstelik de bize mühim bir haber getiriyor."

"Mühim," dedi Asım Çavuş. "Bizim buralarda olacağımızı biliyordu."

"Yaman adam."

"Çok yaman adam bu İbrahim, Yüzbaşım. Her kaya, her Çalı, her ağaç onun gözü kulağı."

Yüzbaşı sustu. Onlar da susup Kara İbrahimin gelişini beklediler.

Atından gölcüğün kıyısında yere atlayan Kara İbrahim hemen Yüzbaşıya koşup, hazır ola geçip bir selam verdikten sonra:

"Sana haberim var Yüzbaşım," dedi. "Tam dokuz kişiler. Ben kendim teker teker saydım onları."

"İnce Memedi de gördün mü, içlerinde mi?"

"Bilemem, ben İnce Memedi tanımıyorum Yüzbaşım, belki de içlerinde. Ona benzer bir adamı gördüm."

"Nasıl bir adam?"

"İnce Memedin tarifine uygun... Geniş omuzlu, kısa boylu, kalın kaşlı... Bir de Maraş abası giymişti. Bir de dizleme çorapları vardı bacaklarında. Püsküllü fesini sağ yana yıkmıştı. Dört koşar fişeklik bağlamıştı. Silahı da Alaman filintasıydı. Sol kolu omuzuna asılıydı, hem de öne eğilerek bir hoş, yaralı gibi yürüyordu."

"Ne dersin Asım Çavuş?"

"Bilmem, ben onu görmedim ki Yüzbaşım. Görmedim ama, bu tarif İnce Memed tarifine uyuyor."

"Uyuyor, odur," dedi Kertiş Ali. "Ben onu vurdum, bunu iyi biliyorum."

"Ne dersin İbrahim?"

"Yakalanınca o mudur, değil midir belli olur. Üç adam şimdi onların izini sürüyor.

Bu gece nereye sığınırlarsa sığınsınlar, onlar avucumuzun içindeler."

"Erat yemek yesin, istirahata geçsin. Sabaha karşı onları kuşatalım Yüzbaşım."

"Olur Çavuş," dedi Yüzbaşı Faruk. "Şafağa karşı onlar uykudayken."

"Orasını siz bana bırakın Yüzbaşım," dedi Kara İbrahim. "Onların yerini ben bu gece elimle koymuş gibi bulurum. Çok uzakta değiller ve de candarmayı beklemiyorlar."

Yüzbaşı:

"Kara İbrahim," diye onun omuzuna yavaşça, okşarcasına elini koydu, "eğer bu dokuz eşkıyanın içinde İnce Memed varsa, işte o zaman dile benden ne dilersen. Çukurova ağaları seni zengin, Karun ederler. Hele bir etmesinler."

Ve daha tanyerleri ışımamış, ortalık ıhırcık karanlıktı. Eşkıyaların nöbetçi koydukları iriyarı, fesli olduğu alacakaranlıkta bile belli olan eşkıya bir kütüğün üstüne yumulmuş oturmuştu. Uyuklar gibi bir hali vardı.

"Ben bu adamı tanıyorum Yüzbaşım," dedi Kara İbrahim"Benim öz bir

dayımın oğlu olur. Eşkıya olmadan yiğit oğlandı işte sonu buymuş, ne yapalım. Su testisi su yolunda kırılır. Ne yapayım, kader böyle imiş. Onu canım kadar severdim."

Yüzbaşı:

"Hazır mısınız Asım Çavuş?" diye sordu.

"Hazırız Yüzbaşım."

"Ben işaret verince toptan yaylım ateşi başlayacak. Ben gnûr vermeden de durmayacaksınız, isterse hepsi öldürülmüş olsun eşkıyaların."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"Ali Onbaşı!"

"Buyur Yüzbaşım."

"İlk kurşun senden!"

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"Şu kütüğün üstündekini ilk atışta..."

"İlk atışta Yüzbaşım..."

Kara İbrahim içini çekti:

"Vay dayım oğlu vay, vay kadersizim, kimsesizim, vay gün görmemişim vay, az sonra öyle mi? Hay benim iki gözüm çıkaydı da bu günleri görmeyeydim, hay," diye kendi kendine söylendi durdu bir süre.

Ve ilk kurşunu Kertiş Ali Onbaşının sıkmasıyla kütüğün üstündeki yumulmuş iri adam havaya sıçrar gibi oldu, sonra da kütüğün bu yanma düşüp cansız yere serildi. Kurşun sesleriyle birlikte de Yüzbaşının atı uzun uzun kişnedi, kayalıkların ardından başka bir at da yankılanan kişnemesiyle ona karşılık verdi.

6

Çiftliğe gönderilen yanaşma İngiliz kırması al bir atı alıp gelmişti. At, beş yaşında, dayanıklı, bineği iyi, rahat bir attı. Murtaza Ağa gerçekten, kendi bindiği attan sonra bunu severdi, iyi de koşan bir attı. Aliyle birlikte avluda duran atın yöresinde dönüyorlar, ata hayran bakıyorlardı. Demek Ali bu ata binecekti... Ali gözlerine bir türlü inanamıyordu. Parlak güz güneşinde atın tüyleri pırıl pırıldı. Alnı sakar, sağ ayağı dize kadar sekili at onlar yöresinde dönerlerken keyifli kuyruğunu sallıyordu.

"Çerkes eyeri mi Ali, Türkmen eyeri mi, hangisini seversin?"

Ali sıkıldı, ellerini ovuşturdu, başını yere dikti, yüz etleri gerildi.

"Sıkılma bre Ali, sen benim kardaşımsın."

"Ağam bilir."

"Git içeriye, içerde bir oda dolusu eyer var, hangisini beğenirsen al."

"Ağam bilir. Sen hangisini münasip görürsen."

Murtaza yanaşmanın elindeki atı aldı:

"Git de içerden kaşı gümüş savatlı Çerkeş eyerini getir," dedi.

"Baş üstüne Ağam."

Eyer gelince Ali gözlerine inanamadı. Eyer, çok değerli bir eyerdi, attan bile değerliydi.

"Ali, eyeri atına sen vur."

Ali, yanaşmanın elindeki eyeri elleri titreyerek aldı, ata gitti, usta bir binici gibi alışkın, eyeri atın sırtına yerleştirip kolanı bir iyıce sıkıladı.

"Bin ata da şöyle köprünün ötesine, dün gittiğimiz yerlere sür."

Ali kıpkırmızı kesilmiş, terlemiş, elleri titriyor, konuşamıyor yerinden de kıpırdayamıyordu.

"BinAli."

En sonunda Ali kendini zorladı, konuştu:

"Binemem Ağam."

"Neden imiş o?"

"Çünküleyim ben kimim ki Ağamın şu görkemli atına bineyim. Ben kim oluyorum... "

"Sus," diye bağırdı Murtaza Ağa, "sus! Sen benim öz bir kardaşım değil misin, bu at da senin değil mi? Derakap ata bin!"

Ali ne yaptığını bilmeden kendini atın üstünde buldu.

Murtaza Ağa geriye çekilip gerindi, bir ata bir Aliye baktı:

"Vasüphanallah, Allah nazardan saklasın! Demek yiğidin yakışı da at imiş... Ali!"

"Buyur Ağam," hafif bir ses çıkardı Ali, atın boynuna doğru yumulmuş.

"Giyitlerini yarın alacağız. Belinde nagant tabanca, elinde de Alaman filintası, başında fötür şapka..." Sevinçle bağırdı: "Haydi şimdi sür ve de yel gibi kasabayı çık da geri gel, işimiz var."

Ali atı üzengiledi, al at avlu kapısından dışarıya bir uzun yalım gibi sünüp gözden yitti.

Murtaza Ağa arkasından:

"Aliye de pıravo, kardaşıma," diye bağırdı.

Hüsne Hatun, öteki kadınlar, çocuklar, evdeki konuklar, konağın balkonunda durmuşlar onları seyreyliyorlardı.

Murtaza Ağa avludan ayrılmamış, bir duvardan bir duvara gidip gelerek giden atlıyı bekliyor, başını önüne eğmiş düşünüyordu. Arada sırada da yüzünü avlu kapısına çevirip bir süre duruyor, sonra gene yürümesini sürdürüyordu. Ali gittiği yerden döndüğünde onun haberi bile olmamıştı. Öylesine dalmış gitmişti. Ağanın kendisini görmesini, attan in, demesini bekleyen Ali konak kapısının önünde atın üstünde dikilmiş duruyor gidip gelerek kendi kendine konuşan Ağaya bakıyordu.

Hüsne Hatun yukardan balkondan seslendi sonunda:

"Ağa, Ağa, Ali geldi, duymadın mı?"

Murtaza Ağa başını kaldırdı, şaşırmış, Aliye bir baktı. Az sonra da sert, gerilmiş yüzü yumuşadı:

"Alim, kardaşım geldin mi," dedi. "Nasıl atın iyi mi?"

Ona doğru yürüdü.

Ali attan ineyim mi, inmeyeyim mi diye ikircik içindeydi. Murtaza Ağa birkaç adım ötede durdu, bir ata gözlerini dikip uzun uzun bakıyor, bir Aliye. Ali de ona gözlerini dikmiş buyruğunu bekliyordu.

"Çok güzel, çok münasip," diye gülümsedi sonunda Murtaza Ağa. "Ve de uygun. Ve de başka türlüsü olamaz. Dünyalar izcisi Aliye ve hem de Murtazanın öz bir kardaşma yakışsa yakışsa böyle soylu bir at yakışır."

Hayran hayran, sevgi dolu gözlerle Aliye bakıyor, ona attan in demek aklına gelmiyordu.

Yukardan gene Hatun seslendi:

"Ağa, buyur da Ali Efendi kardaşımız attan insin, senin buyruğunu bekliyor."

"Ne, ne?" diye kendi yöresinde telaşla dönen Murtaza Ağa bağırdı. "Estağfurullah, haşa! İn kardaşım Ali..." Yanaşmaları çağırdı: "Çocuklar, neredesiniz, Ali Ağanın atının başını tutun..."

İki yanaşma birden koşup attan inmiş Topal Alinin elinden atın dizginini

aldılar. "Çarşıya çıkalım Ali Efendi kardaşım, önce Hacı İsmaile gidelim, sana oradan bir fötür alalım, hem de mebus fötürü."

Ali sıkılmış, başını yere dikmiş, korkarak konuştu:

"Ağam ben fötür giyemem ki... Ben hiç giymedim ondan... Beni bağışla gözünü sevdiğim Ağam."

"Olmaz," diye gürledi Ağa. "O sana ısmarladığım takım elbise fötürsüz giyilmez. Beni ele aleme rezil mi edeceksin Ali, el ne diyecek, söyle, ne diyecek? Murtazanın kardaşmın fötür şapkası bile yok, diyecekler. Düş önüme!"

Murtaza Ağa önde, Ali arkada avlu kapısından çıktılar. Ağa çabuk çabuk yürüyor, hem de durmadan konuşuyordu:

"Olur mu, olur mu böyle işler, kardaşım? Hem takım elbise ek, soylu İngiliz atına binecek, beline fildişi saplı, sapı altın kaplı nagant tabanca takacaksın, bir de Karadağlıoğlu Murza Ağanın büyük hünerli, dünyada bir tanecik usta olan, izci1 r başı olan, ve de izciler şahı olan, er lakabıyla anılır, gözümüzün bebeği ve hem de tüm Çukurovanın umudu Topal Ali olasın, ondan sonracığıma da sen fötür şapka giymeyesin, olamaz kardaşım olamaz."

Durdu, geriye döndü, gene gözlerini bir şeyler arayarak çivi gibi Alinin gözlerinin içine dikti, ardından da:

"Olamaz kardaşım olamaz. Böyle bir adam Arap atsız, fötür şapkasız, nagantsız ve hem de Alaman filintasız, ve hem de Ali Efendi kardaşım, fötür şapkasız olamaz. Hem de öyle bir fötür şapka ki yalınız be yalınız onu ancak mebus beyler ve hem de emekli büyük paşalar giyer. Oldu mu?"

"Baş üstüne Ağam, sen nasıl buyurursan öyle olsun."

"Hah, böyle işte." Yürümeye başladı. Bir, hızla coşkuyla yürüyor, bir, durup Aliyle konuşuyordu. "Yarından tezi yok Ali kardaş, şu Sülemiş tepesinin öte yamacına nişan talimine gideceğiz. Elimiz alışsın. Bakmışsın ki İnce Memedle karşı karşıya gelmişiz, o daha tetiğe basmadan, biz ikimiz iki yerden basacağız tetiğe." Gene durdu: "Ali!"

"Buyur Ağam?"

"Ali sen bir insanı gözünün bebeğinden vurabilir misin?"

"Eskiden vurabilirdim Ağam."

"Mavzerle, uzaktan?"

"Uzaktan Ağam."

"İnce Memedle karşılaşırsak..."

Ali de durmuş, o da çivi gibi gözlerini onun gözünün içine dikmişti. Murtaza Ağa gözlerini onun gözlerinden kaçırıyor, yere, sağa sola bakıyor, nereye bakarsa baksın Alinin gözleri onun gözlerine yapışmış bir türlü bırakmıyordu.

Sonunda Ağa dayanamadı bağırdı:

"Söyle Ali, söyle kardaşım, söyle benden ne istiyorsun?"

Ali de sesini yükseltti:

"Ağa, Ağa," dedi, "sen bana iyi bak, ben Topal Aliyim. Öyle İnce Memed, Mince Memed benim yanıma yaklaşamaz. Mademki sen bana kardaş dedin, bu kadar itibar ediyorsun bana İran Şahım ağırlar gibi ağırlıyorsun, sen artık gerisine karışma Senin yanma hiç kimse yaklaşamaz. Değil İnce Memed, Mustafa Kemal Paşa bile yaklaşamaz. Mademki biz kendimizi Topal Ali olarak bilmişiz, sen bundan sonra kimseden korkmadan çekinmeden rahat uyu." Sesini biraz daha yükselterek: "Bir daha da beni denemeye kalkma, olur mu? Mademki biribirimize kardaş dedik. Var mı bundan ötesi?"

"Yok," diye gözleri sevinç içinde kalmış Murtaza onun koluna girdi, yürüdüler. "Yok, ben ayıp ediyorum. Can korkusu, ne varsa bu canda, nasıl olsa ölecek değil miyiz, insan gene de korkuyor, korkup zıvanadan çıkıyor. Kusura kalma kardaşım, sana ta başta kardaş dediğimde güvenmeliydim."

Murtaza Ağanın ayakları sevinçten uçuyor, Topal Aliyi kolundan yakalamış sürüklüyordu.

"Koktu," dedi, "çok koktu."

"Kokar," dedi Ali.

"Şişti."

"Şişer," dedi Ali, "güz günü de olsa, Çukurova çok sıcak."

"Ali!"

"Buyur Ağam."

"Sen saata bakmasını bilir misin?"

"Bilirim."

"Sana bir de altın ve hem de bir okka altın köstekli Longines marka saat gerek."

Ali susuyordu.

"Evet ve hem de evet, sana böyle bir saat yakışıp gelir... Saati yeleğin bir cebine, kösteğin ucunu da yeleğin öteki cebine sokarsın, bir okka kösteği de göbeğinin üstüne sarkıtırsın..." Kendi saatini gösterdi, "İşte böyle, işte böyle gece gündüz ışıldar durur."

"Sağ ol Ağam, kardaşım."

Ne giyitler, ne at, ne tabanca, ne mavzer, hiçbir tanesi saat kadar etkilememişti Topal Aliyi. Saat sözünü duyunca heyecanlandı, yüzü sarardı, dudakları titredi, ayakları feldirdedi. Alideki bu değişiklik de Murtaza Ağanın gözünden kaçmadı.

"Evet ve hem de bin kere evet, sana bir altın saat yazıp duVe hem de altının

parıltısı yüzüne vurup durur."

Hacı İsmailin dükkanının önüne gelmişler, orayı çoktan geçmişler, Murtaza Ağa, Alinin saat işine çok sevindiğini anlavınca, veryansın ediyordu saatlar üstüne. Alinin koluna iyice eirmiş, uzun gövdesiyle ona abanmış, kendinden geçmiş, alacağı saatm ne biçim bir saat olacağını, onu İsviçreden doğrudan doğruya saatm fabrikasından getirteceğini söylüyor, saati, taşlarını, nakışlarını, kösteğinin ağırlığını, minelerini bir bir sayıp döküyordu.

"Yiğide dört şey gerek. Bir yiğit dört şeysiz olamaz. Hem de senin gibi bir yiğit. O dört şeyden birincisi saat, ikincisi güzel, kalın sağrılı avrat, üçüncüsü silah, dördüncüsü yavuz, kulağı kalem gibi, tüyleri yıldırdayan attır."

Çarşıyı dışarıya çıktılar gittiler, Murtaza Ağa coşmuş konuşuyordu. Neredeyse kasabayı çıkacaklardı.

Murtaza:

"Ali!" diye gene durunca, farkına vardı ki neredeyse kasabayı dışarı çıkacaklar. "Kasabayı çıkmışız Ali, dönelim."

Döndüler, Hacı İsmailin dükkanına geldiler. Hacı İsmail onları yerden temennanla karşıladı:

"Buyur, buyur, buyur karagözlü, soylu Ağam benim. Seni görmeyeli... Gözleyi gözleyi gözümüz dört oldu. Şu İnce Memed işi de... Duydun mu karnı Hüt dağı gibi... Kokusu daha kasabayı dolanıp durur, ağaçlara, toprağa, duvarlara sinmiş çıkmıyor..." Hemen kasadan kolonya şişesini çıkardı, önce Murtaza Ağanın üstüne, sonra Topal Aliye, ardından da dükkana, sonra da kendine sepeledi. "Kokuyor. O İnce Memed zavallı Ali Safayı tam gözünün bebeğinden..."

"Gözünün bebeğinden," dedi Murtaza. "İnce Memedin merakıdır, vurduğu kimseyi vurunca tam gözünün bebeğinin orta yerinden, yıldızından vuruyor, öyle değil mi Ali?"

Ali:

"Huyudur," dedi.

"Evet huyudur. Bundan sonra da bu kasabadaki Ağaların hepsini gözlerinin bebeklerinden vuracakmış. Haber göndermiş, ahdetmiş, ant içmiş, Peygamberin başı için, Allahın adı üstüne, ben Çukurovada, diyormuş gözbebeğinden vurmayacağım ağa bırakmayacağım, hem de domdom kurşunuyla. İsterse hacı olsun, hoca olsun, benim için fark etmez..."

"Allah göstermesin, aman Allah göstermesin, aman Allaaah... Musibet, felaket, bela... Demek Allahın bir gazabı... Buyurun, oturun..." İkisine birer sandalya uzattı. Kendi de titreyerek oturdu. Çember sakalının üstündeki yanakları kıpkırmızı olmuştu. "Musibet..." Hacı latasını savurarak oturduğu sandalyasmı

onların karşısına çekti. "Demek yemin etmiş, ant vermiş Allahın adı üstüne? Hiçbir kimseyi... Öyle mi? Gözbebeği demek..." Hacı dualar okuyor, ardından da: "Lain," diyordu, "şeytanı lain, demek bütün ağaları?"

Murtaza gülerek Alinin kulağına fısıldadı:

"Bir ben kalacağım, gözbebeğinden kurşun yemeyecek, o da senin yüksek sayende, kardaşlığının yüzü suyu hürmetine."

Ali de gülmeye başladı:

"Evet Hacı Bey, hiç kimse aldırmıyor ama, bu musibet, bu şeytanı lain bence bir şeyler yapacak."

Hacı okuyup üfleyerek:

"Yapacak," dedi. Ardından da gene okuyup üfleyerek: "Bir emriniz mi?"

Murtaza, Aliyi anlatmaya başladı Hacı İsmail Efendiye.

"Biliyorum Ali Ağa kardaşımızı," dedi Hacı İsmail. "Öyle bir ünlü kişiyi kim bilmez ki... "

"Kimse bilmiyor," diye gene başladı Murtaza Ağa. Alinin bütün marifetlerini, izciliğini, gökteki kuşun, sudaki balığın bile izini sürebildiğini bir bir söyledi. Anlattıkça coşuyor, coştukça Alinin akla hayale sığmaz marifetlerini sayıp döküyordu, sonunda sözünü: "İşte bu adam benim öz bir kardaşımdır. Şu darı dünyada tek şeyim budur. İşte bu kardaşıma bir fötür şapka istiyorum ki mebus şapkası olacak ve de Arif Saim Beyin şapkasına benzeyecek."

"Baş üstüne, öyle bir şapka var, var," diye ayağa fırladı sevinçle Hacı İsmail. "Sakladım, kıymetini bilmezler görüp de almasınlar diye bu güzel şapkayı. İnşallah Ali Ağanın başına uyar"

Dükkanın ardiyesine girmesiyle elinde büyücek bir bohça çıkması bir oldu. Bohçayı masanın üstüne koydu, kırılıp dökülecekmişcesine parmaklarının ucuyla incitmeden açtı. Şapka simsiyah, sol yanında kırmızı tüyüyle ortaya çıktı. Gerçekten göz kamaştırıyordu.

Murtaza Ağa hemen ayağa kalktı:

"Ne güzel," dedi. "İnşallah Ali Efendi kardaşımın başına uyar."

"Uyar," dedi Hacı ismail, şapkayı masadan iki eliyle usulcana aldı, yavaş yavaş Alinin yanma geldi: "Lütfen Bey kardaşım serpuşunuzu çıkarır mısınız?"

Ali hemen takkesini başından alıp dizinin üstüne koydu. Doğruldu, başını dikti, Hacı İsmail gene usulca getirdi şapkayı onun başına koydu. Koyduktan sonra da şöyle bir baktı:

"Tam oturdu," diye de ellerini çırptı.

Murtaza Ağa çok ciddi bir yüz takınarak Aliye yaklaştı, uzaklaştı, baktı, eğildi, doğruldu, sağdan soldan gözden geçirdi:

"Oldu," dedi. "Sağ ol. Ceremesi ne kadar?"

Hacı:

"Kıymeti yok," dedi. "Hele siz şapkayı alın götürün, ben deftere yazarım."

Çaylar geldi, içtiler, dükkanda biraz daha oturdular. Ali daha öyle dimdik, kaskatı kesilmiş duruyor, sağına soluna bile bakmıyordu.

"Bir de aynada kendinize bakmaz mısınız efendim?" diye onu elinden tutup baldırdı Hacı İsmail. Ali, gene dimdik, kaskatı, bir kalıp gibi ayağa kalktı. Aynanın önüne gittiler. Ali aynanın önünde hazır olda gibi kaskatı durdu kaldı. Eğer Murtaza Ağa, "Ali kardaş işimiz var, haydi gidelim," demeseydi, belki de Ali sonuna kadar kıpırdamadan aynanın önünde öyle dikilip kalacaktı.

Oradan köşkere gittiler. Köşker çok güzel bir deriden kırmızı, uzun konçlu postalı hazırlamıştı. Ali postalı giyip dükkanın içinde şöyle bir dolaştı.

"İyi mi, ayağına iyi geliyor mu Ali kardaş?"

"İyi geliyor," dedi Ali. "Sağ ol Ağam."

"Öteki, hele öteki, öyle olan ayağına da? Hani şahin yuvasından düşüp de..."

"Ona da, ona da çok iyi geldi."

Murtaza Ağa köşkere çıkardı parasını verdi.

"Sağ ol Ağam, Allah ziyade etsin. Efendi kardaşımıza bir postal diktim ki üç yılda eskitemez."

"Sağlıcakla kal. Haydi gidelim Ali."

Ali bekliyordu.

"Haydi Ali, ne duruyoruz?"

"Ağa," dedi, durdu Ali.

"Söyle!"

"Eski postalım nerede acaba?"

"Ne yapacaksın eski postalı, altları delik, paramparça olmuş."

"Gerek olur Ağam."

"Haydi canım, ne gereği olacak o eski postalın, bizim canımız sağ iken!"

Ali başında fötr şapkası, ayaklarında kırmızı postalıyla köşker dükkanının ortasında dikilmişti. Sonunda köşker eski postalları getirip eline tutuşturdu.

"Yok," diye bağırdı Murtaza Ağa, "olamaz, bu eski paramparça postallarla çarşıda dolaşamayız. Zinhar, böyle bir şey olamaz! Elalemi üstümüze güldürme kardaşım Ali."

Alinin elindeki postalları alıp dükkanın bir köşesine fırlattı, koluna girdi dükkandan çıktılar. Doğru terziye gittiler, terzi onları epeyce uzaktan görmüş karşılamaya çıkmıştı. Sevinç içinde onları karşıladı, dükkana geldiler.

"Kumaş çok güzel," diye konuşuyordu terzi. "Böyle güzel kumaş geçecek ki

insanın eline, işte böyle güzel elbise dike... Demek bu kardaş namlı izci Topal Ali Ağa? Böyle bir adama elbise dikmek benim için şereftir Ağamız."

"Sen izciler başı Topal Ali Ağayı nereden biliyorsun?"

"Onu kim bilmez ki Ağamız? Onun namı yedi düveli tutmuştur. O öyle bir izciymiş ki, kara taş üstünde kara karıncanın izini karanlık gecede sürer imiş."

Ağa kahkahalar atarak güldü. Sevinç içindeydi.

"Tevatür, tevatür," diyordu durmadan, "hem de ne tevatür." Gülmesi geçince: "Bak, terzibaşı," dedi, "senin o dediğin yanlış"

Terzi üzüldü:

"Neymiş o yanlış olan Ağam, bir kusur mu işledik?"

"Her şey doğru da, haşa, ne kusur olacak terzibaşı, haşa... Yalnız o karınca işinde bir hata var. O kara taşın üstünde karanlık gecede kara karıncanın izini süren Ali kardaş değildir. Kara karıncayı gören Allahtır, öyle derler. Ali kardaş gökte uçan kuşun bile izini sürer."

"Karıncanın da," dedi terzi. "Bütün Çukurova, bütün Türkiye onu tanıyor. Hem de Avrupa gazeteleri onun için yazılar yazıyorlar. Dünya da tanıyor onu."

Murtaza Ağa ciddileşti:

"İşte bunu duymamıştım, demek Avrupa gazeteleri onun fotoğrafını basıyor?" "Basıyor," dedi terzi. "İşte şu kulaklarımla öğretmen Zeki Beyden duydum. Tam şu kulaklarla. Zeki Bey yedi düvelin gazetelerini okur mu okumaz mı?"

Murtaza Ağa yüzünü buruşturarak:

"Okur ama, o bir zındık," dedi.

"Bütün dünyayı bilir mi bilmez mi?"

"Bilir ama, zındık..."

"Zındık olsun," dedi terzi. "O diyor ki, Ali gibi bir adam Avrupada olsa onu baş tacı ederler. Karun kadar da zengin olur, diyor. Böyle bir hüner yeryüzünde kimsede yokmuş. Ama, diyor Zeki Bey..."

"Ne diyor, ne diyor?" diye telaşlandı Murtaza Ağa.

"Diyor ki, çok yazık, diyor, İnce Memed onu yaşatmaz, diyor. İnce Memedin başına gelenler bu Ali Ustanın yüzündenmiş."

"Hiçbir şey yapamaz İnce Memed," diye gürledi Murtaza Ağa. "Onun, o İnce Memedin bizim üstümüze geleceği varsa, göreceği de var. Şu Avrupanın Karun işine gelince, Ali kardaş yakında burada da Karun olacak. Sen tapucu Zülfüyü biliyor musun, onun Arif Saim Beyle nasıl konuştuğunu gördün mü? Selam söyle Zeki Beye, Ali kardaş burada da Karun olacak. Burada da onu baş tacı edeceğiz." Elini terzinin omuzuna pat, diye indirdi: "Bak," dedi, "iyi bak Ali Kardasın şu başındaki fötür şapkaya, böyle bir şapkayı Arif Saim Bey, Mustafa

Kemal Paşa giymiş mi?"

Terzi, Topal Alinin yöresinde birkaç kere döndükten sonra, saygılıca:

"Ustam," dedi, "şu başındaki şapkaya bakabilir miyim?" sesinde hayranlık vardı.

Topal Ali öyle dimdik, değnek yutmuş gibi duruyor, gözlerini bir noktaya dikmiş donmuş kalmış, hiç kıpırdamıyordu. Sağ eliyle, al, dercesine işaret etti. Terzi şapkayı Alinin başından usulcana aldı, sağma, soluna, üstüne, içine baktı, birkaç kere hafifçe fiskeledi:

"Abooov Ağam!" dedi ardından da. "Bu İtalyan şapkası, abooov, bu bir kucak para... Bunu Adanadaki Deli Memet bile giyemez."

"Giyemez ya," diye övündü Murtaza Ağa.

"Elbiselerini şimdi burada mı giyecek Ali Ustamız, evde mi, bohça yapayım mı?" "Evde," dedi Murtaza Ağa. "Ancak ev münasiptir böyle bir elbiseye."

Terzi elbiseleri hemen bir bohça yapıp Aliye uzattı:

"Buyur ustam, hayırlı olsun, güle güle giy."

"Yaz deftere."

"Baş üstüne, baş üstüne Ağam."

Murtaza Ağa önde, Topal Ali arkada terziden çıktılar. Konağa doğru gelirlerken:

"Avrupaymış, kadir kıymet bilirmiş Avrupa, deyyus zındık Zeki Bey, biz sanki bilmiyormuşuz gibi. Değil mi Ali kardaş?"

"Öyle Ağam."

"Muallim zındık Zeki gelsin de şu fötürü, şu elbiseyi görsün, Avrupada böylesini giymişler mi bakalım, söylesin. Dillerine pelesenk etmişler, Avrupa da Avrupa! Aaah, ayağındaki şu kırmızı postallar da olmasaydı, o zaman işte, kim kadir kıymet biliyor, kim bilmiyor bütün dünya görürdü."

Avluyu geçip konağın kapısına geldiler. Yukardan, balkondan Hüsne Hatun onları gülümseyerek, sevinerek izliyordu. Aliyi sevmişti. İnceliğine, davranışına, insanlığına hayran kalmıştı.

Merdiven başında onları karşıladı: "Aldınız öyle mi giyitleri? Şapka da ne güzel! Hayırlı olsun, hayırlı olsun..."

"Büyük, aynalı oda açık mı?"

"Açtım," dedi Hüsne Hatun. "Açık ama beni bekleyin kanıda azıcık." Hemen çabucak gidip elinde bir bohçayla geriye döndü. "Bu da Ali kardaşa benim hediyem. İki kat don gömlek, üç çift çorap, mendiller... Buyur Ali Efendi kardaş."

"Gel!" Murtaza Ağa kapıyı iteleyip Aliyi içeriye soktu. "Sen giyin, ben

geliyorum. Donunu gömleğini de değiştir. Çorap da giy Sonra da berbere gideceğiz."

Kapıyı kapadı, onu balkonda beklemekte olan Hatunun yanına gitti:

"Sağ ol," dedi. "Bu adamı el üstünde tutmalıyız. Onu herkes tanıyor. Muallim Zeki Bey diyormuş ki, onu dünyanın gazeteleri yazıyormuş. O zındık okumuş. İnce Memedden bizi korursa bu adam korur. Millet gittikçe azgınlaşıyor. Koskocaman Bey öldürüldü de kimsenin tüyü kıpırdamadı. Korktuğuyla kaldı Ali Safa Bey..."

"Öldüğüyle kaldı," diye öfkelendi Hüsne Hatun. "Fıkaranın ölüsünü de it ölüsü gibi kokuttular. Allah Ali Safa Bey gibi kimseyi etmesin. Bu adam iyi bir adama benziyor."

"İnce Memedin de adamı..."

"Ne biliyorsun?"

"Ben biliyorum, anlıyorum. Ama yavaş yavaş bizim tarafımıza geçiyor. Bir hain, bir kafir, ama bir insan yanı var bu adamın. Ekmek yediği sofraya bıçak sokuculardan değil. İçtiği bir kahvenin hatırını kırk yıl sayıcılardan..."

"Becerikli, akıllı. İnsan böylesi insanlara güvenmeli."

"Sağ ol Hatun, ona sen de hediyeler yaptın. Biliyordum zaten. Hele ben gideyim bakayım bakalım, giyinmiş mi bizim Ali Ağa!"

İçeriye girdiğinde Ali giyinmiş, aynanın karşısına geçmiş kendisine şaşkın şaşkın bakıyordu.

"Gel Hatun, gel!" diye dışarıya bağırdı Murtaza Ağa, "gel de Ali kardaşımızı gör. Gel gör de ne biçim yiğit, yakışıklı bir adam olmuş bizim kardaşımız, gör!"

Hatun koşarcasına odaya girdi, aynadaki Aliye uzun uzun baktı, çok ciddi bir yüzle:

"Ne güzel bir elbise yaptırmışsınız," dedi. "Çok da yakış, mış Ali kardaşa, tıpkı mebus gibi olmuş. Hayırlı olsun. Güle güle eskit Ali kardaş."

Alinin "Sağ ol," diye sesi ancak duyulabildi.

Murtaza Ağa da Alinin yöresinde dönüyor, şapkaya, elbiseye, gömleğe bakıyor, Aliyi tepeden tırnağa inceliyordu. Sonunda dingin bir sesle:

"İyi, münasip, güzel," dedi. "Yalnız bel kemeri eksik, onu unuttuk. Hatun, benim bel kemerlerinden birisini al da getirsene."

Hatun hemencecik çıktı geldi:

"Al," dedi, "bunu daha yeni getirmiştin Adanadan."

Murtaza Ağa kemeri aldı, kendi eliyle Alinin pantolonuna geçirdi, tokayı sıktı.

"İstersen gevşeteyim."

Ali başıyla, iyi işareti yaptı.

Murtaza Ağa geriye çekildi, yana gitti, öne geçti Aliye baktı. Aynanın içinde onu seyreyledi. Pencerenin önüne ışığa götürdü bir süre de inceledi orada onu:

"Oldu," dedi. "Ali kardaşı böylece al götür Büyük Millet Meclisine, orta yerine oturt, herkes Başkan geldi sanır. Aaaah, şu postallar da olmasa... Yakışmıyor, üstte fötür, İtalyan malı, altta da kırmızı dağlı çarığı, yakışmıyor."

"Yakışıyor," dedi Hatun, "hem de bir güzel... Postal bizim geleneğimiz, göreneğimiz değil mi, hem de dede yadigarımız, Mustafa Kemal Paşa da onu istemiyor mu?"

Murtaza Ağanın gözleri parladı:

"Doğrusun Hatun," dedi. "Geleneğimiz, göreneğimizdir bizim kırmızı postal. Orta Asyadan bu yana dede yadigarımızdır. Mustafa Kemal Paşa bunu duysa, bilse, kendisi de bizim Ali Ağa gibi bu postalı giyer, Büyük Millet Meclisinin içinde zort zort gezinirdi... Sen sağ ol hatun. Teşekkür ederim, konuğuma, hem de bana iyi davrandm. Asil azmaz, yol tezikmez, demişler. Sen ki bu dünyanın, koca Türkmenin en soylu Beyinin kızısın... Biz şimdi Ali kardaşlan berbere gidiyoruz."

"Güle güle," dedi Hatun, onlar oda kapısından çıkarlarken.

Ali dimdikti, gerilmişti. Kaskatı yürüyor, önüne bakamadığından bastığı yeri görmüyordu. Merdivenleri inerlerken nerHevse yuvarlanıyordu. Murtaza Ağa onu kolundan muhkem kavradı da Ali yukardan aşağıya tepetaklak düşüp bir yerini kırmadı.

"Güle güle gidin. Akşama gelecek misiniz yemeğe?"

"Dur Hatun dur," diye telaşlandı Murtaza Ağa. "Az daha unutuyordum. Ali Ağanın partallarını ateşe at da gözüm görmesin kardaşım Alinin böyle paramparça giyitler giydiğini... Amanın ihmal etme Hatun, derakap yak!"

"Olur, Ağa, olur, hemen şimdi," diye yukardan aşağıya konuştu Hatun.

Ali boğazlanmaya götürülen birisi gibi derinden inledi:

"Elini ayağını öpeyim Ağam, oğlunu öldürdüm ocağına düştüm, yaktırma benim partalları. O şalvarı bizim köroğlu dokumuştu yedi yıl önce kendi eliyle. İpliğini kendi eğirmiş, boyasını kendi boyamış, kendi elceğiziyle dokumuş, biçmişti, dikmişti. Ayağını öpeyim Ağam, yakmayın benim partallarımı."

"Olmaz," diye kükredi Murtaza Ağa. "Olmaaaz, benim gözüm bir daha göremez senin, kardaşımın, o eski halini anımsatan partalları. Dayanamam, göremem, duramam. Yakın onları, yakın!" Sesi konağın içinde çın çm öttü.

"Hemen," diye kesin konuştu Hatun. "Hemen şimdi, ocak yanıyor zaten."

Ali sustu, bir imdat arar gibi sağa sola bakındı, Ağa onun koluna girmiş dışarıya sürüklüyordu.

Çarşıyı böylece geçtiler, dut ağacının altındaki berber dükkanına girdiler. İçerde berberden başka kimsecikler yoktu. Murtaza Ağa Alinin başındaki fötrü alıp duvardaki çiviye ashktan sonra:

"Ali Ağayı saç sakal... Bir güzel tıraş edeceksin ki..."

"Baş üstüne Ağam..."

Murtaza Ağa orta yerde durmuş kalmış Aliyi kolundan çekerek götürdü koltuğa oturttu.

Berber:

"Demek izci Ali Ağayı da tıraş etmek bize nasip olacakmış Allah bu güzel günü de bize gösterecekmiş..." Beyaz önlüğünü özenle bağladı. Makas şakırdamaya başladı.

Murtaza Ağa biraz öteye, kirli koltuğa dört köşe olup oturmuş, ünlü izci kardeşi Topal Alinin tıraşının bitmesini bekliyordu, kendi kendine övünerek.

7

Dağların doruklarına gün vurmuştu. Ortalıkta çıt yoktu. Silah sesleri kesileli epeyi olmuştu. Aşağıdaki bir çalının dibinden bir inilti geliyor, Kertiş Ali Onbaşı oraya bir kurşun sallıyor, inilti kesiliyor, bir süre sonra da gene başlıyordu. O başlar başlamaz da Kertiş Ali Onbaşı gene öfkeyle silahını çalıya doğrultuyor, bir kurşun daha sallıyordu oraya.

Candarmalardan hiç ölü yoktu. Yalnız Dörtyollu Muhsin kolundan bir yara almış, kurşun sol bilek kemiğini paramparça etmiş, Yüzbaşı da onu aşağıdaki Çiçeklidere köyüne yollamıştı. Onlar da Dörtyollunun kolunu köydeki cerraha sardırmışlar, bir ata bindirip kasabaya yollamışlardı.

Gün yavaş yavaş aşağılara, dağların yamaçlarına iniyor, ışıltılı bir keven çiçeği pembesi usuldan, ince bir bulut kalkar gibi buğulanıyordu. Yüzbaşı bir kayanın üstüne oturmuş sigara içiyor, düşünüyor, bıyığının da bir ucunu, sigarayı dudaklarından aldıkça ağzına götürüp çiğniyordu. Ihırcık karanlık kalkroıŞ/ ortalık seçilmeye başlamıştı. Çalının dibindeki inilti daha geliyor, inilti duyuldukça da hemen arkasından Kertiş Onbaşı bir el ateş ediyordu.

Biraz sonra gün iyice açıldı, aşağıdaki düzlükte, kayaların, kevenlerin aralarında, kütüklerin arkalarında birtakım insanlar karılmışlar yatıyorlardı.

"Asım Çavuş!"

Asım Çavuş derin bir uykudan yeni uyanmışcasına yorgun ayağa kalktı, geldi Yüzbaşının karşısına selamı çakıp ayakta di. kildi.

"Asım Çavuş, bu çete kimin çetesiydi?"

Bilmiyorum Yüzbaşım. Benim bildiğime göre buralarda çe. te falan yoktu. Buralarda çete barınamaz. Üstelik de bu kapana hangi eşkıya gelir de kısılır, anlamıyorum. Bu, yeni bir çete olacak."

"Bunların, bu imha ettiklerimizin arasında İnce Merrıed olabilir mi?"

"Bence olabilir Yüzbaşım. Çünkü o da çok tecrübesiz bir eşkıya."

"İnce Memedi öldürdük diye mi bu kadar üzüntülüsün, belki öldürememişizdir. Ne diyorsun?"

"Bence öldürdük Yüzbaşım."

"Ali Onbaşı!"

"Buyur Yüzbaşım!"

"İnce Memed şunlarm arasında mı?"

"Onların arasında."

"Ne biliyorsun?"

"Çünkü Yüzbaşım, bir çoban çocuk ancak İnce Memed için o kadar dayağı yer, başka hiçbir eşkıya için ölmeyi göze almaz? bir Yörük."

"Köpeğini İnce Memedden çok seviyormuş demek ki."

Asım Çavuş:

"Onlar köpeklerini analarından da, babalarından da, kardeşlerinden karılarından da, bu dünyada herkesten de çok severler."

"Öyleyse bundan sonra işimiz kolay Çavuşum."

"Kolay..."

"Sen bir köpeğin bu kadar olduğunu biliyordun demek?"

"Biliyordum Yüzbaşım. Ama herkes bu çoban çocuk gibi değil. Bu çocuk köpeğine karasevda bağlamış." Sözünü bitirir bitirmez, "Bak Yüzbaşım," diye de karşı kayalığın doruğunu gösterdi.

Yüzbaşı başını kaldırıp oraya bakınca gözlerine inanamadıKekeleyerek:

"O mu, o at mı?" diye kendi kendine söylendi. "Ne tuhaf. Demek İnce Memedin ölüsünü görmeye gelmiş."

Asım Çavuş:

"Çok tuhaf. Köylüler bu at için türlü şeyler söylüyorlar. Sözümona bu ata kurşun değmiyormuş, değse de geçmiyormuş."

Yüzbaşı güldü:

"Bir kere daha deneyelim öyleyse."

"Uzak," dedi Asım Çavuş. "Kurşun yetişmez."

"Ali Onbaşı, şu ata ne diyorsun?"

"Bir deneyelim Yüzbaşım."

"Boş ver," dedi Yüzbaşı. "Şunları çok merak ediyorum, öldürdüklerimizi... Acaba İnce Memed aralarında mı?"

"Aralarında Yüzbaşım."

"Sen hiç İnce Memedi gördün mü Ali Onbaşı?"

"Görmedim..."

"Sen Asım Çavuş?"

"Ben bir kere gördüm gibi ama, tanıyamam."

"Köylüler?"

"Onlar tanırlar Yüzbaşım."

Köylüler de yavaş yavaş, aşağıdaki koyağın dibindeki düzlüğe toplanıyorlardı ama yukarıya, candarmaların yanlarına çıkamıyorlardı.

"Haydi eratı alalım da aşağı inelim, bakalım içlerinde sağ, yaralı bir kimse var mı?"

"O inleyenin de sesini kestim Yüzbaşım."

Aşağıya indiler, o çalının ardındaki inleyen adam ağzı yukarı serilmiş, daha ölüsü soğumamıştı. Bıyıkları yeni terlemiş gencecik birisiydi. Sadece belinde bir

tabanca gözüküyor, o da kabından çekilmemiş bile. Başında fes bile yok.

"Bu İnce Memed olamaz," dedi Yüzbaşı. "O daha yaşlı olacak."

"Daha yaşlıdır," dedi Asım Çavuş. "Bu genç Kara İbrahimin yiğeni olmasın?"

"O nerede?" diye sordu Yüzbaşı.

"O gitti. Yiğeninin ölüsünü görmemek için, son inilti kesimce atına bindi de gitti."

Ölüleri teker teker dolaştılar, hepsi de dokuz kişiydi. O genç, ölüsü daha soğumamış kişiden başka hepsinin başında da fes vardı. Hepsi de koşar koşar fişek bağlamışlar ve iyi giyimliydiler. Ellerindeki mavzerler de yepyeniydi, fabrikadan dün çıkmış gibi. Sabah ışığında namluları menevişliyordu.

Kuşluk oluncaya kadar ölülerle uğraştılar, saçlarına, gözlerine, boylarına boşlarına baktılar, İnce Memeddir, diye bir kişi. nin üstünde karar kılamadılar. Şu yandaki çukurda yatan, daha parmağı tetikte olan, gözleri ardına kadar açılıp öyle kalmış, sırtındaki sırmalı abası yepyeni kişi İnce Memed olabilirdi.

"Benziyor mu İnce Memede Çavuşum?"

"Bu olabilir Yüzbaşım. İnce Memedin tarifine uyuyor. Omuzları geniş, boyu kısa, avurtları çökük, bıyıkları gösterişsiz, gözleri büyük, dizleme çoraplar, Çerkeş hançeri... "

"Uyuyor bütün bunlar ona, öyle mi?"

"Tıpkı, uyuyor."

"Bu olabilir öyleyse." Yüzbaşı kahkahalarla gülüyordu. "Hala orada duruyor..."

"At sabahın gür ışığında ipileyen kayaların üstünde dimdik durmuş, salt arada bir kuyruğunu sallıyordu. O da olmasa bu at kayadan bir parçadır denebilirdi.

Köylüler de yavaş yavaş gelmişler, koyağın yarlarının üstüne sıralanmışlardı. Çıt çıkarmadan, soluk bile almadan, onlar da oralarda dikilmiş kalmışlardı.

Yüzbaşı onlara seslendi:

"İçinizde İnce Memedi tanıyanlar, görenler, bilenler var mı?"

Yüzbaşı sorusunun karşılığını bir süre bekledi, kalabalıktan çıt çıkmıyordu.

"Hiç kimse İnce Memedi görmedi mi içinizden?"

Kalabalıktan gene bir ses çıkmadı.

Bu sefer Kertiş Ali Onbaşı bağırdı:

"Yahu siz nasıl adamsınız, içinizde eşkıya İnce Memedi bir gören yok mu? Nasıl olur? Hacı Musa sen, sen görmedin mi İnce Memedi, gel buraya."

"Sen de gel ihtiyar," diye öfkeyle bağırdı Yüzbaşı. "Ne haindir bunlar. Hepsi tanır İnce Memedi bunların, ama söylemezler. Ben de onlara gösteririm."

Yaşlı kişi, Hacı Musa uzun ak sakalını savurarak yokuştan aşağıya indi, ölülerin yanına vardı:

"Buyur Yüzbaşım."

Boynu incecik, bir deri bir kemik kalmış, sakalları ta göbeğine kadar inmiş yaşlı adam, teker teker ölülere bakmaya başladı.

"Bunu," dedi, "bunu tanıyorum. Bu Köstebek Bekirin keloğlu. Buna Kel Eşkıya derler, yılını unuttum, çoktan beri dağlardadır. Öldürmüşler işte."

Yüzbaşı onu elinden tutup gözleri faltaşı gibi açılmış eşkıyanın yanına götürdü:

"Bu İnce Memed değil mi?"

Yaşlı adam eğildi kıvrılmış yatan eşkıyanın yüzüne uzun uzun baktı. Eşkıya kurşunu karnından yemiş, kurşunlar onun belden aşağısını parçalamış, bacakları bir kan göleği içinde kalmıştı.

"Bilemedim ama bu İnce Memede benziyor."

Yukardan bir delikanlı hızla indi geldi:

"Ben tanıyorum onu," dedi. "Çiçeklideresinde ona azık götürmüştüm."

"Öyleyse bu adam mı o?" Gözleri faltaşı gibi açılmış adamı gösterdi Yüzbaşı.

Delikanlı eğildi, uzun uzun karnı parçalanmış adamı inceledi:

"Bu değil," diyerek doğruldu.

"Bak bakalım şunlara, hangisi İnce Memed bunların?"

Delikanlı hemen o nöbette olan, uyurken ilk kurşunu yiyen iriyarı adamı gösterdi:

"İşte İnce Memed bu, azık götürdüğüm adam. İşte o boyu kavak kadar olan İnce Memed bu."

"İyi biliyor musun? Yoksa elimden kurtulamazsın. Kemiklerini kırarım."

"Bu Yüzbaşım. Ben Çiçeklideresinde üç gün üst üste azık götürdüğüm İnce Memedi bilmez miyim... Konuştuğum, üç gun yanında oturduğum İnce Memedi tanımaz mıyım. İşte bu adam İnce Memeddir."

Asım Çavuş:

"Allah Allah," dedi, "demek bize İnce Memedin eşkalini kendi köylüleri yanlış vermişler."

"Vay alçaklar," dedi Kertiş Ali Onbaşı.

"Bu İnce Memedse, ben de o Değirmenoluk köylülerine ya. pacağımı bilirim. Zaten hepsi bir olup Hamza Beyi linç etmiş, ler, onu da İnce Memedin üstüne atmışlar. Bunun hesabını, İnCe Memedin de hesabını ben onlardan soracağım."

Yağız at daha orada, kayanın doruğunda, sabahın güneşi vurmuş, pırıltılar içinde bir heykel gibi şavkıyarak duruyordu.

"İçinizde İnce Memedi gören, tanıyan, bilen başka bir kişi var mı?"

Yukardan genç bir kadın:

"Yüzbaşı Efendi, Yüzbaşı Efendi," diye bağırdı, "bak aşağıdan Çiçeklideresinin köylüleri geliyorlar, onların hepsi İnce Memedi tanırlar."

"Çavuş, Mahmut Ağa Çiçeklideresinin Ağası değil miydi, o buraya gelirse..."

"O burada yok Yüzbaşım, ovaya indi, çiftliğinin başında."

"Hani gürleyip duruyordu, o İnce Memed de kimmiş, kimmiş, diye..."

"Gürler Yüzbaşım."

"Bekleyelim Çiçeklideresi köylülerini de İnce Memedi bir iyice teşhis edelim de, ondan sonra kasabaya haber ulaştıralım. Yanlış bir iş yapmayalım. Yoksa bütün dünyaya rezil olduğumuzun resmidir."

Hem konuşuyor, hem de başını kaldırıp orada dikilmiş kalmış ata bakıyordu.

Az sonra Çiçeklideresi köylüleri geldiler, yokuştan aşağıya öteki köylülerle birlikte döküldüler, ortalıkta derin bir sessizlik vardı.

Çok yaşlı, tel tel ak sakalları uzun, beli iki büklüm biri ortaya çıktı, eğilerek, uzun uzun inceleyerek, bütün eşkıyalara baktı, "cık" etti, "Bunların arasında İnce Memed yok," dedi. Ellerini göğe açtı, "Çok şükür koca Allahıma," diyerek dua ettikten sonra kalabalığa karıştı.

"Gel bakalım ihtiyar," diye Yüzbaşı komut verir gibi bağırdı. "Şunu al getir Ali Onbaşı."

Ali Onbaşı yaşlı adamı kalabalığın arasından buldu çıkardı, Yüzbaşının önüne getirdi.

"Ne dedin, ne dedin?" diye bağırdı Yüzbaşı. "Bunların aranda İnce Memed yok mu, dedin? Bir de dua ettin öyle mi?"

"İnce Memed yok," diye yaşlı adam kendisinden beklenmeyen bir sesle gürledi. "Ben İnce Memed oğlumu severim."

"Sever misin o kafiri, o kanlı katili?" diye var gücüyle bağırdı gene Yüzbaşı.Yumruklarını sıkmış ayağını yere vuruyordu

"Ne bağırıyorsun?" diye başını kaldırıp Yüzbaşıya baktı yaşlı. "Niye öyle yırtmıyorsun yavrum, sen daha belekteyken ben Çanakkalede, Sarıkamışta, Yunanda düşman kurşunlarını yiyordum. Sen öyle bağırmasana. Bana

kim derler biliyor musun, bana Sarı Çavuş derler, hiç adımı duydun mu?"

"Seni şimdi Ali Onbaşıya bir teslim edersem..."

"Et bakalım et! O dinsiz imansız Kertişe, ben de Mustafa Kemal Paşaya bir telgraf çekeyim de, bakalım o size ne yapar... Kertişi de, seni de bir güzelce... Çanakkalede ben onun neyi olurdum bir sorsana Yüzbaşı Faruk Efendi..." Uzun sakalını tuttu kaldırdı. "Çok şükür, çok şükür ki Allaha bunların içinde İnce Memed yok. Sen mi kaldın, bu Kertiş mi kaldı İnce Memedi öldürecek..." Asım Çavuşa döndü, sevgiyle baktı: "Buna sözüm yok," dedi. "Bu Asım Çavuş değil

mi? Buna sözüm yok. Bu Asım var ya, yiğit adam, has adam, taşağı dört okka adam. Haydi teslim etsene beni Kertişine, o soysuz celladına, Mustafa Kemal de bunu bir duysun da..."

Yüzbaşı:

"Bu adam bunamış," dedi gülerek. "Bunak ihtiyar! Alın götürün şunu."

"Bak bak Yüzbaşı," diye bağırdı Sarı Çavuş. "Bak İnce Me orada." Kayalıktaki atı gösterdi. "Yiğit isen onu yakalasana.

Yöredeki köylüler:

"Onun kusuruna kalma Yüzbaşım," dediler. "O çok bunadi. Ne gözü görüyor, ne de kulağı duyuyor."

"Eskiden böyle miydi bu Sarı Çavuş?"

"Bir zabit görse ta uzaktan hemen sıçrayıp ayağa kalkar esasa geçerdi."

"O hiç böyle konuşur muydu kumandanın karşısında..."

"O bunadı."

"O, eskiden olsa hiç böyle konuşur muydu..."

"İnce Memed ölmedi diye dualar okur muydu..."

"O, İnce Memedi yakalar, elini kolunu bağlar, YüzbaşısıA teslim ederdi."

"O böyle beli bükülmüş bir adam mıydı ki, o bir diz çökerdi, mavzerini şöyle doğrulturdu göğe, bir kartal havadan tenger menger yere düşerdi."

"Kusuruna kalma Sarı Çavuşun Yüzbaşım..."

"O İnce Memedi hiç görmedi. Görse bile tanımaz ki..."

Sarı Çavuşun kalabalığın arasından daha sesi geliyor, ama söyledikleri anlaşılmıyordu.

"Susturun şu bunağı," diye bağırdı Yüzbaşı.

Sarı Çavuşun sesi bir daha duyuldu, kolunu ötedeki ata doğru uzattı:

"İşte İnce Memed orada düdüğüm, yiğit isen onu vursana. Bak, aslanlar gibi, gün parçası gibi orada yıldırdayıp duruyor, vurabilirsen vursana onu."

Bundan sonra da susturuldu.

Bozulmuş, ikirciklenmiş Yüzbaşı gülümsemeye çalışarak boynunu kıvırıp duruyordu.

"Şimdi söyleyin bakalım bana, İnce Memed hangisi?"

Köylüler arasında bir tartışma çıktı, biribirlerine düştüler. Uzun bir süre aralarında tartıştılar. Sonunda ortaya mavi dolamalı, kapı gibi, iri bir yaşlı kadın atıldı.

"Ne biribirinize düştünüz bre ulan köylüler..." Eşkıyaların başında teker teker duruyor: "Bre ulan köylüler şu adam İnce Memed olabilir mi, bakınsana şuna, boynu armut çöpü gibi ince, bir gözü de yılık, kıvrılmış yatar, bacaklarını da

karnına çekmiş."

"Olamaz," dediler köylüler.

Öteki eşkıyanın başucuna vardı. Bu uzun yüzlü, sarı sakallı birisiydi. Kurşun kafatasını almış götürmüş, beyni görünüyordu.

"Ya bu, ya bu sarı çıyan, böyle bir İnce Memed gördünüz mü siz hiç?"

"Görmedik," dedi on beş, yirmi köylü hep birden. "Böyle bir İnce Memed olamaz."

"Suna bakın çocuklar, eli de tetikte daha... Korkusundan k kurşun sıkamamıştır. Bakın bir ayağı da topal..."

Bu geniş omuzlu, kısa boyunlu eğri bacağının birisi kısa, asker pantolonu giymiş, azıcık kambur birisiydi. Bir çukurdaydı. Her bir yanı da kan içinde kalmıştı.

"Ulan köylüler, Allah billah aşkına söyleyin şu topal gibi bir İnce Memedi siz hiç gördünüz mü?" Burun kıvırdı. "Ya bu kel Kel Eşkıyayı bu yörelerde bilmeyen var mı?"

"Yok," dediler hep bir ağızdan kadın, erkek, çoluk çocuk bütün köylüler.

"Köylere gelir, çok güzel türküler söyler, Köroğlu hikayeleri anlatır, Vezir Kizir oyunu oynar, bütün köylüleri gülmekten kırar geçirirdi. Bir elinde sazı, bir elinde tüfeği... Biz ona eşkıya eözüyle bakmazdık ki... Vay Kel Eşkıya kardaş vay..."

"Uzun etme," dedi Yüzbaşı sabırsızlıkla.

"Dur Yüzbaşı," diye dikeldi kadın. "Dur bacım, dur Yüzbaşım. Dur ki sana şu Kel fıkaraya yazık ettiğini söyleyeyim. Biz yayla zamanı gelince dört gözle Kel Eşkıyanın gelmesini beklerdik. O geldi miydi, bütün köyler obalar şenlenirdi."

"Geç otur."

"Dur Yüzbaşı Ağam, dur, sarı yavrum dur! Bu Kel Eşkıyanın hiç kimse karıncayı bile incittiğini duymadı, görmedi. O bir ahır zaman ermişiydi. Öyle değil mi köylüler, elinizi yüreğinizin üstüne koyun da söyleyin, o bir ermiş değil miydi, söyleyin?"

"Ermişti, ermişti," diye kalabalıktan sesler yükseldi.

Bu sırada Asım Çavuş kadının yanına geldi, sevecen bir sesle:

"Emiş Hatun," dedi, "dur senin ermişinin hünerini ben sana göstereyim."

"Göster bakalım Asım Çavuş Ağam," diye dikeldi Emiş Hatun.

Asım Çavuş eğildi Kel Eşkıyanın önündeki kapçık yığınını gösterdi:

"İşte bu kadar kurşunu o sıktı bize, candarmaya. Bak, hiçbir eşkıyanın önünde bu kadar çok kapçık yok."

Emiş Hatun ona pek aldırmadı, gene köylülere döndü:

"Bu ermiş yapılı, eli sazlı, güzel türkü söyleyen, tatlı adam hiç İnce Memed olabilir mi?"

"Olamaz," dediler.

"Ya bu çocuk? Daha bıyıkları yeni terlemiş. Bir tek kurşun bile sıkamamış. Önünde hiç kapçık yok..."

"Hangisi İnce Memed, burada İnce Memed var mı yok mu, biz sana onu soruyoruz Emiş Hatun."

"Burada İnce Memed var," diye derin derin içini çekti Emiş Hatun. "Bizim ocağımız battı da söndü Çavuşum, burada, bu ölüler arasında İnce Memed var Çavuşum. Bu dünyaya bir daha böyle bir İnce Memed gelir mi ki..." Gitti, o iriyarı, sağ yanına yatıp kıvrılmış, kütüğün üstündeki ilk kurşunu yiyince böğürerek havaya fırlamış, sonra da yöreyi çırmalayarak, ancak altı kurşun yedikten sonra zorla can vermiş eşkıyanın yanına diz çöktü: "Vay İnce Memedim vay," diye ığralanmaya, ağıt yakmaya başladı usul usul. Öteki köylü kadınlar da geldiler, ölünün yöresine halkalandılar, usuldan ağlamaya, ağıt söylemeye başladılar.

"Muhtar kim?" diye kalabalığa bağırdı öfkelenmiş, tir tir titreyen Yüzbaşı.

"Benim Yüzbaşım."

Yüzbaşı kadınları gösterdi:

"Bu ne, ne oluyor bu köyde, bir eşkıyaya, bir katile böyle ağlamak?"

"Bizde kim olursa olsun, gelenek görenektir, ağlarlar, ağıt yakarlar."

"Yerin dibine batsın böyle bir gelenek görenek! Gel yakına."

Muhtar Yüzbaşının karşısına gelip hazır ola geçti: "Emret komutanım."

Bu sırada Yüzbaşının gözüne kayalıktaki at ilişti:

"Senden üç gün içinde bu atın kellesini isterim."

"Emret Yüzbaşım, baş üstüne Yüzbaşım... Üç gün içinde."

"Şimdi beni dinle Muhtar, dokuz tane beygir bulacaksın, bulabilir misin?"

"Bizim köyde yalnız üç beygir var Yüzbaşım. Ama yakın köylerde çok at var, isteriz."

"Hemen buluruz beygirleri Yüzbaşım..." dedi Kertiş Ali.

"Birkaç saat içinde isterim. Beygirler çıplak gelecek."

"Anladım Yüzbaşım, baş üstüne Yüzbaşım."

"Bir de İnce Memedin öldürüldüğünü en erken kasabaya nasıl ulaştırırız, Asım Çavuş, sen söyle."

Asım Çavuş hüzünle, dokunsalar boşanacak yüzüyle Yüzbaşının karşısında çoktandır dikilmiş duruyordu, taş gibi.

"Buralarda çok hızlı giden at bulunur mu?"

"Öyle at bulunmaz Yüzbaşım. Bulunsa da sarp kayalıkları aşamaz atlar."

"Ya ne yapacağız?"

"Mutlu haberimizi en erken ancak ayağına çabuk bir kişi ulaştırabilir kasabaya." "Böyle bir kişiyi tanıyor musun?"

"Biliyorum."

"Kim o?"

"Tazı Tahsin."

"Burada mı?"

"Kalabalığın arasında gördüm."

Yüzbaşı elini çenesine verip bir süre durduktan sonra mağaranın ağzındaki çınarların altına yürüdü. Asım Çavuş da arkasından gitti. Ulu çınarın gövdesinin altına döndüler. Yüzbaşı yavaşça sordu:

"Bu eşkıya İnce Memed mi gerçekten, onun bizdeki eşkaline hiç benzemiyor. O küçücük bir adam, buysa dev gibi."

"Anlamadım," dedi Asım Çavuş. "Bunca yaş yaşadım, feleğin çemberinden geçtim, otuz yıldır bu dağları dolaşırım, ben bu işi anlamadım. Bu adam İnce Memed değil bence, ama ağıt yakıyorlar."

Yüzbaşı o yöne doğru baktı, ölünün başındaki kadınlar çoğalmışlar, belki birkaç köyün kadını bir araya gelmişler hüngürdeşiyor, ağıtlar söylüyorlardı. İnce Memedin yiğitliğini, inceliğini, yakışıklılığını, sevdasını, Hatçesini, Abdi Ağayı öldürüşünü, köylüleri kurtarışını, gökteki meleklerin onu alıp götüreceklerini, cennetin kapısının daha o uzaktan gözükünce açılacağını, onun yeşil donlu Kırk Ermişlere daha şimdiden katıldığını söylüyorlardı.

"Başkasına, başka eşkıya ölüsüne ağıt yakmazlar mı?"

"Bakın, görüyorsunuz Yüzbaşım, sekiz tane daha eşkıya yatıyor orada, hiçbirisine bakıyorlar mı, ermiş dedikleri Kel Eşkıyanın ölüsü bile köpek ölüsü gibi olduğu yerde kaldı. Bakın bakın, üstünde dolaşıyorlar öteki ölülerin..."

"Çiçeklideresinde kaldı, değil mi, İnce Memed?"

"Ben onu orada kuşattım da kıl payı elimden kaçırmadım mı Yüzbaşım? Hani saz çalan bir aşık vardı, o Sefil Aşık dedikleri Çiçeklideresinden olurdu. O da sonunda kaybolmuştu ya, hatırladın mı?"

"Hatırladım," dedi Yüzbaşı gülerek, gözleri sevinçten parlayarak. "Evet, anlaşıldı, bizdeki eşkal ne olursa olsun, bu ince Memeddir." Çizmelerini kırbaçladı. "Şimdi bana Tazı Tahsini çağır."

Kalabalığa doğru yürüdüler. Yüzbaşının sonsuz sevinirken birden öfkelendiğini gören Asım Çavuş, bunu bir şeye yoramıyor, bekliyordu. O, Yüzbaşısını çok iyi tanırdı, böyle çizmelerinin üstünde her adımda yaylanarak

yürürse, demek ki o çok öfkelenmiştir. İşte o zaman seyreyle gümbürtüyü.

Yüzbaşı kalabalığın ucunda zınk diye durdu. Kadınlar gittikçe çoğalarak, İnce Memedin yöresinde ağıtlarını sürdürüyorlardı. Olayı duyan öteki köylüler de yollara bellere dökülmüşler, genç yaşlı, kadın erkek, çoluk çocuk daha bir uçtan geliyorlardı. Kayalıklarda öyle durmuş kalmış yağız at da Yüzbaşının sinirini bir iyice bozuyordu.

"Asker, hazır ol!"

Komut sesi kayalıklarda yankılandı. Kadınların ağıtları sürüyor, kayalıklardaki at da dingin dingin kuyruğunu sallıyordu.

"Kadınlara hücum! Onları dağıtın."

Candarmalar kadın kalabalığına saldırdılar ya, kadınlar karşı koydular, candarmalar önce bir insan duvarına çarpıp sonra kadınların arasında yittiler. Bağrıltılar çağrıltılar kayalıklarda yankılandı. "Sizin ananız yok mu, sizin bacınız, sizin avradınız, nişanlınız yok mu, kafirler!" sözleri de gürültü arasından duyuluyordu.

Yüzbaşı baktı ki kadın kalabalığı bölüğünü yutuverdi.

"Süngü tak!"

Muhtar:

"Aman Yüzbaşım," diye onun yanına koştu. "Bir vukuat çıkmasın, candarmayı geri çek. Biz erkekler dağıtırız onları."

Yüzbaşı komut verdi, candarmalar gelip önünde hizaya girdiler. Onlar da öfke içindeydiler.

Muhtar koşarak erkeklere gitti, onları toplayıp konuştu. Bu sefer oradaki erkek kalabalığı saldırdı kadınlara, kimi karısını, kimi kardeşini, anasını yakalayıp sürükleyerek İnce Memedin ölüsünün başından uzaklara götürüyor, onların ellerinden kurtulan kadınlar da gene gelip İnce Memedin başına diz çöküp oturuyorlardı. Diz çökmüş kadınlara erkekler gene saldırıyorlardı.

Yüzbaşı:

"Bu ne haldir Çavuşum?" diye Asım Çavuşa şaşkınlığını söyledi.

"Bu böyledir, Yüzbaşım."

"Asi insanlar. Bunlara çok kötek gerek."

"Çok kötek yediler ama Yüzbaşım, yüzyıllardan bu yana, uslanmıyorlar."

"Uslanmayacaklar da... O tazı mı nedir, o nerede?"

"Tazı Tahsin... Burada Yüzbaşım."

Tazı Tahsin hazır ola geçmiş çoktan beridir orada duruyordu.

"Sen misin o?"

"Benim Yüzbaşım."

"Çok, çok, çok çabuk kasabaya gidecek, benim sana vereceğim pusulayı Kaymakam Beye ulaştıracaksın. Ne kadar çabuk gider de İnce Memedin ölümünü o kadar çabuk kasabaya ulaştırırsan, kasaba Ağalan seni paraya boğar, seni zengin ederler. Ne kadar zamanda ulaşırsın kasabaya?"

"Bilemem ama, en çabuk..."

Muhtar:

"O bir attan daha hızlı koşar," dedi.

Yüzbaşı bir taşın üstüne çöktü, cebinden bir kalem, defter Çıkarıp çabucak pusulayı yazdı Tazı Tahsine verdi.

"Göreyim seni Tahsin, bu akşama kadar..."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"Tazı Tahsin yel gibi koşarak kalabalığın içinden sıyrılıp! çıktı, bir anda da gözden iradı yitti gitti.

Erkekler daha kadınlarla cebelleşiyor, ağlaşmalar, kargışlar ortalığı almış sürüp gidiyordu ya kadınların inatları da yavaş yavaş kırılıyordu. Bir anda her şey duruluverdi. Ortalıkta ne ses, ne şada kaldı. Çıt bile çıkmıyordu. Kadınlarsa başlarını önlerine eğmişler, karşı, pembe pembe ışığı savrulan yamaca akıp gidiyorlardı. Ak bir başörtüsü denizi aydınlığın içinde dalgalanıyordu.

"Ne oldu Muhtar?" diye sordu Yüzbaşı. "Ne oldu bu kadınlara da böyle süklüm püklüm yamaca çıkıp gidiyorlar?"

Muhtar, İnce Memedin soyulmuş ölüsünü gösterdi. Kadınlar ölünün donundan gömleğinden, bir de tüfeğinden başka her şeyi almışlardı.

"Bu ne demek?"

"Efendim, bir ölü önlerinde olmazsa, kadınlar ölünün giyitleri üstüne de, tıpkı ölü önlerindeymiş gibi ağıt yakarlar, şimdi öteki koyağa ağıt yakmaya gidiyorlar."

"Bela," dedi Yüzbaşı.

"Bela," dedi Asım Çavuş.

"Bela," dediler Kertiş Ali Onbaşıyla Muhtar.

Tazı Tahsin koşuyordu. Sevinç içindeydi. Kasabaya bir haber ulaştıracaktı, isterse İnce Memedin kara haberi olsun. Bunun karşılığında da kim bilir ona ne armağanlar vereceklerdi. Belki Çukurovada bir çiftlikte ona bir iş de bulurlardı. Böylesine at gibi koşmasını göz önüne alarak, belki de çok başka, güzel bir iş verirlerdi. Belki de asker olduğunda onu candarma yazarlar, o da Kertiş Ali Onbaşı gibi bir uzatmalı olur, belki de Çavuş olup şu dağlarda padişahlığını ilan ederdi. Önünde birkaç dağ vardı, eğer yüksek dağları aşmak olmasa Tazı Tahsin alimallah gece yarısına doğru kasabaya varırdı.

Tazı Tahsin yemek yemeden, su içmeden, bir an için olsun dinlenmeden, bütün gün, bütün gece koştu. Kasabaya girdiğinde ayaklarını zorla sürüklüyordu ya, kıvanç içindeydi. Onun bu kadar tez bir sürede haberi kasabaya, böylesine çaba harcayarak, ta Bakırgediği mağarasından buraya kadar bir gün, bir gecede geldiğine kimse inanmayacaktı. Bereket Kaymakamlığı imliyordu, onun için hiç aranmadan doğru oraya varabilecekti. Kaymakamlığın merdivenlerini çıkarken gün kuşluk oluyordu, rtık soluk alıp verecek hali bile kalmamıştı. Merdivenin basma geldiğinde tükenmişti. Yüzbaşının verdiği kağıdı elinde tutuyordu. Kapıdaki odacıya bir şeyler söyledi ama, anlaşılmadı. Elini adama uzattı, uzatmasıyla da boylu boyunca oraya, tahtaların üstüne düşmesi bir oldu. Kendinden geçmişti. Gürültüyü duyan Kaymakam odacıyı çağırdı:

"Ne oluyor?"

"Bir adam kapının önüne geldi düşüverdi. Suya batmış çıkmış gibi... Her bir yanından ter fışkırıyor. Elinde de bir kağıt var. Sımsıkı tutmuş, bırakmıyor."

Kaymakam, biraz şişmanca, inek gözlü, gerdanlı, dazlak kafalı, gözleri yuvalarında fıldır fıldır dönen, feleğin çemberinden geçmiş birisiydi. Cumhuriyetten önce de kaymakamdı. Tam otuz üç ilçede kaymakamlık yapmıştı şimdiye kadar. Merakla dışarıya fırladı. Tazı Tahsin kapının önüne boylu boyunca serilmiş yatıyor, göğsü körük gibi inip inip kalkıyor, oluk oluk da terliyordu.

"Ölüyor mu?"

"Ölmüyor," dedi odacı. "Çok koşmuş, uzak yerlerden uzun koşarak gelmiş."

"Elindeki kağıdı al bakalım, neymiş."

Odacı Tazı Tahsinin yumulmuş elini açıp kağıdı almaya çalıştı, bir türlü eli açamadı.

"Açılmıyor."

"Allah Allah, nasıl olur da açılamaz, gayret et!"

Odacı diz çöküp Tazı Tahsinin elini iki elinin arasına aldı, çabaladı çabaladı, gene açamadı.

"Olacak gibi değil!"

Kaymakam kendisi eğildi, o da denedi. El kenetlenmiş bir türlü açılmıyordu.

"Allah Allah, çok merak ettim, nedir acaba?"

"Bu kadar, böyle ölürcesine koştuğuna göre çok mühim bir iş olsa gerek. Açılmıyor... "

"Açılmıyor," dedi Kaymakam. "Derhal doktoru çağır. Anlat ona. Gelsin de bir iğne yapıp, şu adamın elini açsın. Ölüyor mu?"

"Ölmüyor Efendim," dedi odacı merdivenlere doğru koşarken. Bu sırada

Tahrirat Katibi, öteki memurlar da haberlenmişler, merdivenin altında birikişmişlerdi. Korkularından yukarıya, Kaymakamın katma çıkamıyorlar, yukarıda bir şeylerin döndüğünü anlıyorlar, ama ne olduğunu bilemiyorlardı. Önlerinden merdivenleri üçer üçer atlayarak inen odacı da onlara bir şeyler söyleme fırsatını bulamamıştı.

Az sonra yakında, karşı sokakta olan Doktor, çantası elinde koşarak geldi. Hiçbir şey sormadan diz çöküp uzanmış yatmış adamı, göğsünü açıp dinlemeye başladı.

"Bir şeyi yok," dedi. "Şimdi kendisine gelir."

"Eli açılmıyor," dedi Kaymakam.

"Nasıl olur?" diye şaştı Doktor. Güçlü bir adamdı, kendisi de denedi açamadı. "Bekleyelim," dedi. "Az sonra kendine gelir."

"Bir iğne yapsana."

"Lüzumu yok Kaymakam Bey. Az sonra... Bekleyelim."

"Buyurun," dedi Kaymakam, Doktoru odasına çağırdı. "Ne olabilir ki? Bir kahve?" "Sade."

"Anlamadım."

"Bir şok olabilir."

"Nereden geliyor, nereye gidiyor, belli değil... Elindeki kağıt... Durmadan da terliyor, bakmsana... "

"Şimdi kendine gelir."

Dışardan:

"Gözlerini açtı," diye bağırdı odacı.

Kaymakamla Doktor kapıya çıktılar. Tazı Tahsin gözlerini açmış, şaşkın şaşkın yöresine bakıyor, gözleri bir Kaymakamın, bir Doktorun, bir odacının üstünde gelip duruyor, soru dolu bakışlarla onları izliyordu. Sonra da ağır ağır doğruldu. Birden eline baktı, kağıdı gördü. Kağıdı görünce her şeyi anlayıp ayağa fırladı:

"Kaymakam Bey, Kaymakam Bey yetiştim," dedi. "Yetiştim! Bir gün bir gecede..."

"O elindeki ne?"

"Yüzbaşı Faruk Bey... İnce Memedi öldürdü."

"Neee?" diye bir çığlık attı Kaymakam. "Kim? İnce Memed mi? Yüzbaşı Faruk...

Ver o kağıdı."

Tazı Tahsin elini Kaymakama uzattı, eli açılmıyordu.

"Ver o kağıdı bana!"

Tazı Tahsin daha soluyordu:

"Açılmıyor," diye boynunu büktü. "Dur Beyim, ben onu şimdi açarım." Bir yandan elini açmaya uğraşıyor, bir yandan da soluk soluğa anlatıyordu: "Bakırgediği mağarasında çevirdi Yüzbaşım, sabaha karşı. Gün ışıyıncaya kadar müsademe ettiler. Yüzbaşı, İnce Memedi kendi eliyle öldürdü. İnce Memed de öyle İnce Memed değil, senin benim gibi dört adam eder, çam yarması gibi bir şey. Yüzbaşım tam iki kaşının ortasından vuruvermiş." Tazı Tahsin sonunda elini açabildi: "Açtım," dedi sevinçle, kağıdı Kaymakama uzattı. Kaymakamın, Doktorun, odacının ağzı kulaklarındaydı.

Kaymakam durup durup elindeki pusulayı bir daha bir daha okuyordu.

"Bu İnce Memed başımıza çok gaile açacak sanmıştım, eh, o da halledildi. Şimdi rahatız. Öbür eşkıyaların hiçbir ehemmiyeti yok. Asıl canavar olan buydu. Halk bunu tutuyor, koruyordu. Ankara da, Adana da bizi çok sıkıştırıyorlardı. Evet, bu iş de bitti. Kasaba eşrafı da bu çocuktan çok korkuyorlardı. O, Ali Safa Beyi öldürdükten sonra uyumamaya başladılar. Sanki İnce gelecek, hepsini teker teker gözlerinden kurşunlayacak... Hele Murtaza Ağa, o ne gece, ne gündüz yerinde duramıyor, hep İnce Memed gelecek de onu gözbebeğinden kurşunlayacak sanıyordu. Şimdi tamam."

Tazı Tahsin ayakta dikilmiş kalmış sallanıyordu. Kaymakamın gözü ortada kalakalmış Tahsine ilişti:

"Demek İnce Memedle birlikte Yüzbaşı Faruk Beyin öldürdüğü eşkıya sayısı dokuz, öyle mi?"

"Tam dokuz tane. Hepsi de ölü. Yüzbaşım bana dedi ki ulan Tazı, kuş kanadıyla uçsa bu haberi senden daha çabuk Kaymakamıma ulaştıramaz. Yarın sabah bu haberi Kaymakamımıza yetiştirmeni senden dilerim, dedi. Ben de düştüm yola, bir at bile, Beylerin Arap atları bile benden daha çabuk koşamaz, dört günlük yoldur Bakırgediğiyle kasaba arası, ben de koşup bu haberi zatına ulaştırdım. Benim adım Tazı Tahsin. Asker olurken beni candarma yazmanı ve hem de beni uzatmalı onbaşı, istersen de çavuş yapmanı zatından dilerim. İşte o zaman gör eşkıyaların kökü nasıl kazınırmış. O Kertiş Ali var ya, o vizzo... Onun köylüyü dayağa çekmekten, karakola her düşenden rüşvet almaktan başka bir bildiği yok. Çok da korkak... Ben rüşvet de almam, beni uzatmalı onbaşı yaparsan. İstersen de bütün köylüyü, anamı babamı bile öyle bir sopadan geçiririm ki, Kertiş Ali Onbaşı da, Yüzbaşım da, Mustafa Kemal Paşa da yanımda vız kalır."

"Adım ne, adım ne demiştin?"

"Tazı."

Kaymakam önündeki kağıda yazdı.

"Tazı ne?"

"Tazı Tahsin derler bana. Ben bu dağlarda attan daha hızlı koşarım. Bir keresinde çocukluğumdaydı, bir tavşanı koşarak yakaladım da işte ol sebepten benim namıma Tazı dediler, Tazı Tahsin. Adımı da imam koymuş Tahsin diye, yüzbaşısının adıymış."

"Gidebilirsin."

"Buyur?"

"Gidebilirsin."

"Gidebilir miyim?"

"Gidebilirsin."

"Buyur, ya muştuluğum, ya müjdem?"

"Gidebilirsin."

Tahsinin ağzı açık kaldı. Bir şeyler daha söyleyecekti ki odacı onu kolundan tutup dışarı çıkardı.

"Yüzbaşım bana... Muştuluğunu... Seni, dedi, altına, gümüşe, tarlaya takıma boğacak Ağalar, Beyler, dedi..." Boynunu büktü. "Ben öldüm yahu. Az daha canım çıkıyordu. Görmedin mi şu gözlerinle kardaşım? Ben ölmüyor muydum? Bırak kolumu kardaşım."

Odacı onun kolunu ancak aşağıda, Hükümet konağının avlusunda bıraktı:

"Çek git buradan," dedi. "Ulan hayvan, Hükümetin koskoca Kaymakamına böyle konuşulur mu?"

"Buyur?"

"Dedim ki Hükümetin koskoca bir Kaymakamına böyle konuşulmaz."

"Buyur?"

"Sen bilmiyor musun ki Kaymakam onbaşıdan da, yüzbaşıdan da daha büyüktür?"

"Buyur? Ya benim muştuluğum?"

"Bre ulan sersem sepet, mankafa, hiç Kaymakamdan muştuluk istenir mi?"

"Buyur?"

"Şimdi sen buralarda durma beni dinlersen, buralarda başına bir iş açacaksın sen."

"Buyur?"

Odacı onu orada bırakıp yukarıya çıktı, Tazı Tahsin de gidip konağın avlusunda işlemeli antika iri bir mermer taşının üstüne oturdu.

Odacı Tazı Tahsinin eli açılır açılmaz, Kaymakam, Yüzbaşının pusulasını okuyup da iş muhkemleşince hemen aşağıda, merdivenin dibinde bekleşen memurlara koşmuş, memurlar da bu mutlu haberi hemen dışarıya

yetiştirmişlerdi. Kasaba bir anda bu inanılmaz haberle çalkalanmaya başlamış, dükkanını kapatan pazaryerine, pazaryerindeki Tevfiğin kahvesine koşmuşlardı.

Murtaza Ağa haberi duyduğunda konağında Topal Aliyi karşısına almış, ona gelecekteki tasarımlarını anlatıyor, onu zengin, Karun, çiftlik sahibi edeceğini söylüyordu. Bu sabah da ona tam yüz lira vermişti. Bu yüz lirayla beş altı tane kırmızı, ay boynuzlu öküz alınabilirdi. Küçük bir tarla bile alınabilirdi. Ali içten içe, gerçekten Murtaza Ağayı sevmeye başlamıştı. O, göründüğü kadar saf, temiz, doğrucu bir adam değil, hinoğlu hin, kurnaz, dalkavuk, kan içici, çıkarcı, yalancı, berbat bir kiŞiydi, bunu Ali birkaç günde iyice öğrenmişti ya, onu gene de sevmeye başlamıştı. Bu mendebur, bu aşağılık adamı sevmek istemiyordu, içinden, derinden gelen bir duyguyla da onu sevmekten kendini alıkoyamıyor, bu yüzden kendinden, kendi insanlığından utanıyordu.

Haberi getiren kebapçı Nusretti.

"Doğru mu ulan bu getirdiğin haber?" diye ayağa fırladı Murtaza Ağa. Boynu kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları şişmişti. "Doğru mu getirdiğin haber?" Kebapçıya bir sarılıyor, onu öpüyor, soluk soluğa kalmış soruyordu: "Doğru mu bu haber? Doğruysa seni Murtaza Ağan... Murtaza Ağan seni... Sana yeni bir dükkan açarım. Ne istersen yaparım. Muştuluğun başım üstüne, dile benden ne dilersen..." Kendinden geçmiş, durmadan da doğru mu, doğru mu, diye soruyor, ardından da: "Murtaza senin kara gözlerine kurban ve hem de hayran olsun, kebapçı Nusret Efendi," diyordu. "Murtaza senin güzel dillerine..."

Bu sırada odalardaki kadınlar, yanaşmalar, hizmetçiler de salona döküldüler.

Hüsne Hatun yere diz çökmüş:

"Çok şükür, çok şükür Allahım senin bu gününe, bu dirliğine, bu düzenine. Şu adamın bize ölü yüzünü gösterdin ya, bizi bu adamdan kurtardın ya çok şükür, çok şükür sana büyüklerin büyüğü Allahım," diyor, ardından da dudakları kıpır kıpır dualar okuyordu. "Onun ölüsünü şu gözlerimle görürsem, sana çifte kurbanlar keseceğim Allahım... Sen bana onun ölü yüzünü gösterdin ya..."

Murtaza Ağa en sonunda kebapçıya sormayı akıl etti:

"Kim getirmiş haberi, nasıl olmuş bu iş, kebapçım, Nusretim? Bu haberi bana sen getirdin ya, muştuluğun baş üstüne. O dükkanı sana alacağım, mülkiyeti senin muştun olacak. Hiçbir kıymeti yok bizim için. Kim, kim getirmiş haberi?"

"Bir köylü. Bakırgediği mağarasından dün sabah yola düşmüş, bu sabah, az önce, kuşluklaym Kaymakama, odasına gelmiş, canı çıkmış. Avucunda bir kağıt varmış, zorlan ölünün avucunu açmışlar, Murtaza Ağama söyleyim, içinden bir mektup çıkmış. Mektupta Yüzbaşı yazıyormuş ki, İnce Memed de içinde dokuz eşkıyayı çevirip bir mağarada sabaha karşı hepsini teker teker geberttim,

diyormuş. Yalnız İnce Memed bizi bir iki saat uğraştırdı, otuz kurşun yedi adam, bana mısın demedi/ diyormuş. Diyormuş ki, sonunda onu yaralı yakalayıp tam gözbebeğinin ortasına ben kendim ateş ettim, diyormuş."

Murtaza Ağa ellerini havaya açtı:

"Çok şükür koca Allahım sana," dedi, "bu günü de bana gösterecek miydin?"

Hemen odaya koşup en güzel, düğünlerde bayramlarda, Ankaralara, Adanalara gittiğinde giydiği lacivert İngiliz kumaşı giyitini giydi. Kırmızı da bir kravat taktı. Yaka cebine de kravatın renginde bir mendil soktu. Yeni İtalyan fötrünü de bugün ilk olarak giyiyordu, İnce Memedin ölümü onuruna. İstanbuldan getirttiği kundurayı da ilk olarak giyiyordu. Murtaza Ağa odadan çıktığında iki dirhem bir çekirdekti.

Hemen cüzdanını çıkardı, kebapçı Nusrete bir deste uzattı:

"Şimdilik bu kadar, bu kadar... Sonra, sonra o dükkanı, çalıştığın kebapçı dükkanını senin mülkiyetine geçireceğim. Sen bana bu hayırlı haberi verdin ya..."

Merdivenlere atılıp ikişer ikişer indi basamakları. Ayakları sevinçten uçarak avlu kapısından dışarıya dimdik, büyük meydan savaşı kazanmış kumandan gibi çıktı.

Haberi duyduğundan bu yana bir kere dönüp de, arkasından ona yetişmeye çalışarak gelen Alinin yüzüne bakmamıştı. Ali ona ulaşabilmek için arada bir koşmak zorunda kalıyordu. Çarşıyı hızla geçip Kaymakamlığa geldiler. Avluya girince Murtaza geriye dönüp ona şöyle bir tepeden baktıktan sonra:

"Ulan Topal," dedi, "dur bakalım burada."

Haberi duyduğundan bu yana Alinin bir yumruk gelmiş boğazına tıkanmıştı. Ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Murtaza Ağadan çekindiğinden, hiçbir kimseden çekindiğinden değil, dosta düşmana karşı ağlamak istemiyordu. İnce Memed öldükten sonra onun Murtaza Ağaya ne gereksinmesi kalırdı ki... Bu alçak köpeğe de, şunun sevincine de bak... Herkes nasıl da seviniyor... Haberi bir anda duyan kasaba çiçeğe durmuş ulu bir ağaca benzemişti. Herkes gülüyor, şadımanlık ediyordu. Ya da Aliye öyle geliyordu. Hükümet konağının avlusunda yapayalnız kalmıştı. Dünyanın ortasında da kimsiz kimsesiz kalmıştı. Farkında olmadan gözlerinden iri iri damlalar dökülmeye başladı. Ağladığını dosta düşmana göstermek istemeyen Ali, gitti avlu duvarının bir köşesine çömeldi, başını da önüne eğdi.

Onun ağladığını gören Tazı Tahsin, bu ağlayan kelli felli adamın yanına gelip karşısına dikildi. Fötr şapkalı adam tıpkı dağ köylüleri gibi omuzları sarsıla sarsıla ağlıyordu. Adama içi kaynadı, ona doğru azıcık eğildi:

"Ağlama emmi," dedi. "Ne diye ağlıyorsun ki? Ne oldu, bir hal mi geldi başına?"

Bu sözleri duyan Ali ayağa kalktı, tıpkı köylüler gibi mavi kumaş ceketinin yeniyle gözlerini sildi. Ama bir türlü kendini tutamıyordu.

Tazı Tahsin akıl etti:

"Yoksa İnce Memede mi ağlıyorsun sen emmi?" dedi. "Öldürdüler onu." Birden o da ağlamaya başladı: "Kim ağlamaz ki İnce Memede," diyordu, "öyle bir babayiğide. Bir kolları vardı, benim gövdem kadar. Yedi köyün avratları da onun ölüsünün başına toplanıp ağıtlar yaktılar. Bunu gören Yüzbaşı da süngü taktırıp candarmasmı avratların üstüne hücum ettirdi. Avratlarla candarmalar arasında yaman bir cenk oldu. Köylerin erkekleri de candarmaların tarafına geçip avratları hep bir olaraktan püskürttüler İnce Memedin ölüsü başından. İşte o zaman avratlar ne yaptılar, ne yaptılar, avratlar da İnce Memedi bir iyice soyup giyitlerini, silahlarını aldılar, onun giyitlerinin üstünde ağıt yakmaya Kmalıkoyağa gittiler. Ben buraya gelirken avratlar Kınalıkoyağa birikmişler ağıt yakıyorlar, ağıtlarından dağlar, taşlar inliyordu. Ağa emmim ağla, İnce Memed gibi bir babayiğide, aslan parçasına kim ağlamaz ki..."

Kendisi de gözlerinden sel gibi yaşlar döküyordu.

Az sonra kendini toparlayan Topal Ali, karşısında ağlayan dağlı delikanlısını tepeden tırnağa bir süzdü:

"Sen nereden olursun kardaş?" diye sordu.

"Çiçeklideresinden olurum emmi."

"Sen niye geldin de bu Hükümetin içinde duruyorsun ki, sana kim derler, güzel adını bağışla."

"Bana Tazı Tahsin derler," diye gözlerini sildi delikanlı. "Ben var ya, bana Yüzbaşı pusula verdi, amanın, dedi, İnce Memedin ölüm haberini çabuk ulaştır ki kasabaya, seni göreyim... Kaymakam, Ağalar, Beyler sana bir muştuluk verirler ki, seni askercilikte uzatmalı onbaşı, istersen çavuş da yaparlar, sana da çok para verirler. Ben de burada muştuluğumu bekliyorum."

"Seni bize öldü dedilerdi de..."

"Ölür gibi oldum. Kaymakamın odasının önüne öldüm de düştüm. Sonra eli çantalı Doktor geldi de beni diriltti."

"Derdin neydi de böyle koştun?"

"Yüzbaşı dün kuşluklayın bana dedi ki, bu kuşluklayın sen eğer haberi kasabaya ulaştırırsan, dile benden ne dilersen, ben de dün kuşluklayın Bakırgediğinden çıktım."

"Ne? Bakırgediğinden mi, neee?"

"Bakırgediğinin mağarasından... İnce Memedin atı da mağaranın kayalığının yüce doruğuna dikilmiş öyle kartal gibi duruyordu, kıpırdamadan, yağız bir at."

"İnce Memedin ölüsünü sen şu gözlerinle gördün mü?"

Alinin gözyaşları kesilmişti.

"Gördüm."

"Nasıl bir adamdı dedin?"

"Kocaman, iri gözlü, kara çangal bıyıklı, uzun..." Kulacını açtı. "İşte bu kadar geniş göğüslü, altın dişli..."

"Sen İnce Memedi daha önce görmüş müydün?"

"Görmemiştim."

"Yüzbaşı da İnce Memed mi, dedi, o çangal bıyıklı, altın dişli eşkıya için?"

"Öyle dedi. Sevincinden deli oluyordu. Bir de o kayalıkta duran atlan, avratlara öfkeleniyordu. Bütün Çiçeklideresi köylüleri de baktılar onun yüzüne, vay vay, dediler, zarıladılar, İnce Memede yazık oldu, dediler."

"Öteki eşkıyalara da baktın mı?"

"Teker teker baktım, hele birisi vardı, bıyıkları daha yeni terlemiş on altısında bir şey... "

Topal Ali Tazı Tahsini kolundan tuttu, işlemeli antika mermer taşın oraya götürdü. Yan yana taşa oturdular. Topal öldürülmüş eşkıyaları Tazı Tahsine en ince ayrıntılarına kadar anlattırdıktan sonra:

"Bre Tazı oğlum," dedi, "sen Yel Musadan da yaman bir adammışsın. O kadar yolu nasıl geldin?"

"Geldim ama, öldüm de dirildim. Beni o eli çantalı Doktor diriltti."

Ali gülmeye başlamıştı. Bütün bedenini bir sevinç almış, bıyıklarından, gözlerinden, ellerinden, giyitlerinden, topal ayağından sevinç fışkınyordu. Onun bu sevinci Tazı Tahsine de geçmiş, delikanlı da duruyor duruyor, kahkahalarla gülüyordu.

Topal Ali:

"Bekle burada," diyordu Tazı Tahsine. "Bekle de muştuluğunu al. Şimdi içerden Murtaza Ağa çıkacak, ben onu sana gösteririm, muştuyu ben getirdim, diye ona söyle... Öteki Ağalara da söyle. Sana çok para verirler. Vermezlerse, buradan bir yere ayrılma. Az daha ölüyordun."

"Ölüyordum değil emmi, ben öldüm; öldüm de öbür dünyaya gittim geldim."

Kasabanın ileri gelenleri, birer ikişer, güzelce giyinmişler, şakalaşarak, kahkahalar atarak geliyorlar, Hükümet konağına çıkıyorlar, yukardan da ha bire sevinçli bağrışmalar, kahkahalar geliyordu. Ali de onlar kadar sevinçliydi ya, içini bir ikircik kurdu kemiriyordu. Midesini şu kadınların yaktıkları ağıt

bulandırıyordu. Bu ağıt işi de olmasa, şimdiye kadar çoktan sevincinden kanat takıp uçmuştu.

Duruyor duruyor, düşünüyor, keskin gözlerini Tazı Tahsine dikiyor, ona bakıyor, inceliyor, ardından da soruyordu:

"Sen İnce Memedi hiç görmüş müydün?" diyor, ardından da bütün eşkıyaların eşkalini inceden inceye ona anlattırıyordu.

"Biz İnce Memedi hiç görmedik," diye başlıyordu Tazı Tahsin. "Görmedik ama biliriz onu biz. Onu bütün Toros dağları da bilir... "

Ondan sonra öldürülmüş öteki eşkıyalara geçiyordu.

"Nasıl bir adamdı, bir daha söylesene İnce Memedi."

"Ben onu iyice görmedim. Yüzbaşı pusulayı elime verince düştüm yola, üç günlük yolu bir gün, bir gecede geldim. Az daha ölüyordum. Öldüm de. Doktor diriltti. O da bir işe yaramadı. Muştuluğumu verirler mi?"

"Kim bilir, belki de verirler."

"İnce Memed var ya, dağ gibi, çangal bıyıklı bir adammışAlnının ortasında bir ben varmış, Peygamber mührü. O sebepten ona kurşun geçmez imiş."

"Nasıl geçmiş öyleyse?"

"Onun orasını bilemem, onu ancak koca Allahımız bilir. Belki de ölmemiştir. Bizim köylülerimiz diyor ki, öteki köylüler de o kayanın doruğunda bekleyen at İnce Memedin atıymış. O at da Köroğlunun atı gibi ölümsüz bir atmış. Dünyada bir tek at varmış Kırk Ermişlere, Ölmezlere karışmış, o da Köroğlunun atı imiş Bengisu içmiş de o, Köroğlu içememiş, at bu suyu içince Kırk Ölmezlere karışmış. Ondan sonra da Köroğlu Kırk Ölmezlere katışmış. O da fakir fıkaraya yaptığı iyiliklerden dolayı. İnce Memedin atı o yüce dağın kayalıklı doruğunda İnce Memedin ölüsünü bekliyormuş, onu alıp sırtına Kırk Ölmezlere götürecekmiş. Ben ne bileyim ben, bütün köylü öyle söylüyor."

Önde Kaymakam, yanında Belediye Başkanı, yargıç, savcı, sorgu yargıcı, arkalarında Zülfü, Taşkın Halil, Murtaza Ağa, Molla Duran Efendi, avukat Kozanoğlu, kasabanın öteki ileri gelenleri Hükümet konağının kapısından çıktılar. Hepsi de ziller takınmış gibiydiler, gülüyorlar, bağırarak konuşuyorlar, şakalaşıyorlardı. Belki de hiçbirisi ömründe böylesine utkulu, mutlu bir günü yaşamamıştı. Ali onların arkalarından giderken Tazı Tahsine:

"Bak işte Murtaza Ağa şu," dedi. "Şu yakasında kırmızı mendil olan. Onun yanma var, korkma, hakkını iste, muştuluğunu versinler."

Onlar cümbür cemaat Hükümet konağının kapısını çıkmışlardı ki, Tazı Tahsin onların yolunu kesti, geldi Murtaza Ağanın karşısına dikildi:

"Benim adım Tazı Tahsin," diye hazır ola geçip selam durdu. "İnce Memedin

kara haberini ben getirdim size. İstersen şuna sor." Orada durmuş gülümseyen Kaymakamı gösterdi. "Üç günlük yolu bir günde aştım da koşarak geldim. Hiçbir Arap ah benim gibi koşamazdı. O kadar çok koştum ki, işte bu adamın kapısına gelince ölüverdim. İşte bu iyi adam Doktor getirtmiş de beni diriltmiş." Kaymakamın yanına kadar gitti, bu sefer de onun önünde hazır ola geçti. "Doğru değil mi Kaymakam Ağam?"

Kaymakam gülerek:

"Doğru," dedi.

Bu sefer Murtaza Ağanın önüne geçti Tazı Tahsin:

"Şimdi anladınız ya, benim ölüp dirildiğimi, onun için benim muştuluğumu verin. En çok muştuluğu da senden isterim Murtaza Ağa."

Ötekiler orada durmuşlar, bu incecik, çıta gibi dağlı delikanlısına sevgiyle bakıyorlardı.

"Şu adam var ya..." Sağ elini uzatıp en geride durmuş sevinç içinde dişleri, gözleri ışılayan Topal Aliyi gösterdi. "İşte bu adam sizin her birinizin deve dişi gibi çok büyük adam olduğunuzu söyledi. Her biriniz Mustafa Kemal Paşaya yamaç, Gizik Duran gibi birer büyük adammışsınız." Gene sağ eliyle Murtaza Ağayı gösterdi: "İlle de bu Ağa, çok büyük bir ağa imiş. Öyleyse hemen ne demeye benim muştuluğumu vermiyorsunuz?"

Oradakilerin hepsi kahkahayla güldüler. Önce Murtaza Ağa, arkasından ötekiler, Kaymakam bile, ellerini ceplerine atıp cüzdanlarını çıkardılar.

Önce Murtaza Ağa cüzdanından bir yüzlük çekip Tazı Tahsine uzattı, Tahsin gözleri faltaşı gibi açılmış parayı onun elinden aldı:

"Bunun hepsini bana mı veriyorsun güzel Ağam?" dedi.

"Hepsini sana veriyorum, ne şaştın öyle?"

"Ben şaşmayım da kimler şaşsın Ağam... Ben üç yıl Yüreğir toprağında yanaşmalık yaptım da bunun yarısını vermediler..."

Belediye Başkanı:

"Yavrum Tazı Tahsin, Murtaza Ağa gibi bir ağayı sen Yüreğir toprağında, koca Anadolunda, bu dünyada var mı sandın?" diye laf attı.

"Amenna yokmuş..." dedi Tazı Tahsin.

Ötekiler de beşer onar sıkıştırdılar Tazı Tahsinin eline. Taşkın Beyle Tapucu Zülfü de yüzer lira verdiler. Buna Murtaza Ağa çok içerledi. Onlar kim oluyorlardı da İnce Memedin ölüm haberine muştuluk olarak onun kadar para veriyorlardı. Çok öfkelenmiş, onların bu davranışı onurunu kırmıştı. Birisi nereden geldiği belirsiz bir tapucu, ötekiyse İstiklal Mücadelesinde dağlarda saklanmış, bir köstebek gibi çalı diplerinden başını çıkaramamış, bunun karşılığı

da İstiklal Madalyası almış, kabak yiye yiye acından ölmüş, sözümona bir köy ağasının oğluydu. Ayıp ettiler, diye düşündü Murtaza Ağa, bana karşı derecesiz ayıp ettiler...

Tazı Tahsin ellerinde sıkı sıkıya tuttuğu paralar, gözleri şaşkınlıktan faltaşı gibi açılmış, ne yapacağını bilemez, ortada öylece kalakalmış, bir imdat ister gibi, karşıda tek başına ağzı kulaklarında duran, tekerlek şapkasını gözlerinin üstüne indirmiş, ona bütün iyilikleri eden Topal Aliye bakıyordu.

Murtaza Ağa, Tazı Tahsini sert çağırdı:

"Gel buraya oğlum."

Tazı Tahsin korktu, ikircikli, birkaç kere Topal Aliye baktı, bu sert adamın ellerindeki parayı geri alacağını sandı. Gözleri bir Kaymakama, bir Aliye, bir Belediye Başkanına korkuyla gitti geldi. Şuradan alıp yatırsa arkasından kurşun bile yetişemez, bir de dağları tutunca onu bir daha şeytan bile arasa bulamazdı. Tazı Tahsin tam kaçmaya hazırlanırken Murtaza Ağanın sesini bir daha duydu ve de elindeki cüzdanı gördü. Murtaza Ağa elinde iki yüzlük daha tutuyor, içten, sıcacık, sevecenlikle ona gülümsüyordu:

"Gel yavrum gel, sana o kadar az para layık değil. Sen ki, o canavarın, o ırz, o millet, o vatan düşmanının ve de öz bir, can bir kardeşimiz Ali Safa Beyin katilinin ölüm haberini ilk olaraktan sen haber verdin, hem de ölümün pahasına..."

Taşkın Halil Beye, Belediye Başkanına şöyle meydan okurcasına gerinerek parayı Tazı Tahsine uzattı. Tazı Tahsin o anda dondu kaldı, elleri titredi, yüzü sarardı, paralar ellerinden yere döküldü. İşte o zaman Murtaza Ağa sert, tepeden düşmancasına Aliye baktı. Ali koştu yerdeki paralan toplayıp Tazı Tahsine verdi.

Murtaza Ağa:

"Yavrum Tazı Tahsin," diye onun omuzunu okşadı, "bundan sonra bir hacetin olursa doğru bana geleceksin. Murtaza Ağa diye sor, benim konağı sana gösterirler. Sen de kendi evinmiş gibi gel. Asker olunca da..."

Tazı Tahsinin dili tutulmuştu, konuşamıyordu, yalnız göğsü heyecandan inip kalkıyordu.

"Demek Yüzbaşı Faruk İnce Memedi yakaladı, tam gözbebeğinin ortasından vurdu. Var olsun vatanın ortadireği, Cumhuriyet çocuğu, kahraman, hem de milli kahraman... Söyle yavrum, tam gözbebeğinin ortasından mı?"

Tazı Tahsin yutkunuyor, söyleyemiyordu.

"Şu paraları cebine koysana."

Aliyi gene düşmanca tepeden tırnağa süzdü. O da hemen koşup Tazı Tahsinin elindeki paraları düzeltip şalvarının cebine koydu. Dalkavukça da:

"Söyle Ağamıza," dedi, "söyle de Ağamız sevinsin, Yüzbaşı İnce Memedi nasıl öldürdü... "

"İki gözünün ortasından, Peygamber mührünün tam üstünden vurmuş Yüzbaşı İnce Memedi."

Murtaza Ağa Alinin sesindeki alayı fark etti ama, şimdilik aldırmadı.

"Tam ortasından," diye gürledi. "Haydi gidelim." Topal Aliye de öldürücü bir bakış fırlattı. Kinli, soğuk. Bu bakışla çok şey söylemek istiyordu.

Kaymakam önde, ötekiler arkada Belediyeye gittiler. Burada Yüzbaşıyı karşılama töreni hazırlıklarını konuşacaklar, bu büyük haberi Ankaraya, Adanaya, Arif Saim Beye bildireceklerdi. Bir de mutlu haberi herkes duysun diye, kasabada duymayan kalmamıştı ya, çarşıya tellal çıkaracaklardı.

Belediyede ilk olaraktan tellal Kambur Ahmedi çağırdılar. Ona söyleyeceği sözleri bir bir ezberlettiler. Ezberletmenin hiçbir gerekliği de yoktu ya, Kambur Ahmet öyle bir tellal çağırırdı ki, bu Çukurovada hiçbir aşık, Aşık Torun Paşa bile onunla boy ölçüşemezdi.

Topal Ali Belediyenin dış merdivenlerinde kalmış, gene dışarda Ağasını bekliyor, başına gelecekleri düşünüyordu. Çarşının köşesinde durmuş kalmış Tazı Tahsin de onu gözlüyordu. Sonunda bütün yürekliliğini topladı, Topal Aliye koştu:

"Ben gidiyorum Ağam," dedi. "Sağ ol. Bu iyiliği bana sen ettin. Adını bağışla bana, olur mu?"

"Benim adım Topal Ali..."

Tazı Tahsin onun sağına baktı, soluna döndü baktı:

"Yani," diye sordu, "ünlü izci Topal Ali sen misin, hani gökte uçan kuşun izini bile süren?"

"Benim," dedi Ali.

"Abooov," diye şaştı Tazı Tahsin. "Sen böyle ne kılığına girmişsin böyle abooov, vay vay babam vay! Ben varayım da gideyim, belki akılları başlarına gelir de paramı elimden geriye alırlar. Ben bu paraylan on çift öküz bile alırım değil mi, istersem?"

"Alırsın. Beş de at alırsın. Bir de gelin getirirsin eve. Dört de inek, bir sürü de koyun... "

"Hele ben yola düşeyim, yolcu yolunda gerek... Abooov, Topal Ali Ağam sen de ne hallere girmişsin. Sen eskiden de böyle miydin yoksa?"

"Böyle değildim," dedi Topal Ali yüzünü buruşturarak.

"Sağlıcakla kal. Senin bu iyiliğini unutmayacağım."

"Güle güle..."

Tellal bağırmaya daha Belediyenin önünden başlamıştı. Kambur Ahmedin öyle bir sesi vardı ki neredeyse Alinin kulaklarını patlatacaktı.

"Eeeey ahali, duyduk duymadık demeyin, bugün, az önce Yüzbaşı Faruk Beyden gelen bir habere göre İnce Memed namlı kan içici eşkıya öldürülmüştür. Eeeey ahali, ilan olunur."

Elindeki büyük çanı çalarak, aynı sözleri söyleyerek çarşının başına kadar vardı. Orada bir süre durup kendine çekidüzen verdikten sonra, birkaç kere öksürdü, ardından da daha gür bir sesle bağırmaya başladı.

"Eeeey ahali, duyduk duymadık demeyin, İnce Memed dün gece tanyerleri ışırken Yüzbaşı Faruk Bey kumandasındaki candarmalarca sekiz kişilik çetesiyle birlikte imha edilmiştir. Bunun için Yüzbaşı Faruk Bey ve müfrezesi için büyük karşılama merasimi yapılacaktır. Her dükkan bayrak asacak, bütün çarşı süslenecektir, tıpkı Cumhuriyet Bayramlarında olduğu gibi. Eeeey ahali, duyduk duymadık demeyin, o kan içici, o yediden yetmişe eline geçen kadının ırzına geçen ırz düşmanı, o gebe kadınların karınlarındaki bebeleri kurşunlayan, o yaşlı kimselerin gözlerini kızgın demirleri sokarak oyan, o genç kızların ırzına geçtikten sonra derilerini yüzen, o İnce Memed, gözlerinin bebeğinden kurşunlanarak öldürülmüştür. Onun ve de adamlarının leşleri yarm değilse öbür gün kasabamıza getirilecektir. Ve her vatandaş o canilerin leşlerine tükürecektir ve de bu kan içicilerin, hususiyetle İnce Memedin cesedine kim tükürmekten imtina ederse cezalandırılacaktır. Hem de en ağır bir cezayla... Eeeey ahali, Yüzbaşı Faruk Beyimizle müfrezesi kasabamız ve köylülerimiz tarafından büyük, muzaffer bir kumandan, İstiklal Mücadelesini kazanmış bir kumandan gibi karşılanacaktır. Eeeey ahali, duyduk duymadık demeyin."

Tellal Kambur Ahmet çarşıyı bırakmış, mahallelere dalmış, oralarda da, elindeki çanı sallayarak, var gücüyle bağırıyordu. İnce Memedin zalimliği, kan içiciliği üstüne neler, neler söylemiyordu. Her duyanın tüyleri diken diken oluyordu.

Topal Ali Belediyenin geniş merdivenleri üstüne oturmuş, içerden çıkacak Murtaza Ağasını bekliyor, bir de onun, bundan sonraki kendisine karşı alacağı tavrı merak ediyordu. Bir de şu Tazı Tahsini düşünüyordu. Başına devlet kuşu konmuştu. Şimdi o, iyi biliyordu, o kadar aç, yorgun, bitkin olduğu halde, geldiğinden daha hızlı koşuyordur, hem de arkasına dönüp baka baka, birisi arkamdan geliyor mu, diye. Gelip de elimden paracıklarımı alırlar mı, diye.

Tazı Tahsin tıpkı onun düşündüğü gibi yapmış, koşarak yola düşmüş, bir anda da kasabayı çıkmış, dağların yolunu tutmuştu. Canını dişine takmış, ne olursa olsun bir an önce kasabadan uzaklaşmaya, ormana varmaya çalışıyordu. Bir ulu

ağaçlı ormana ulaşırsa, artık onu değil Hükümet, izci Topal Ali bile bulamazdı, on yıl arasa...

Kaymakam önde, Belediye Başkanı ve ötekiler arkada gülüşe şakalaşa Belediyeden çıktılar. Bu sırada da pazaryerinden davulların sesi gelmeye başladı. Topal Ali de on beş, yirmi adım geriden onları izliyordu. Hepsi doğruca kasabanın tek içkili lokantası olan Nazifoğlunun lokantasına gittiler. Nazifoğlu bütün hazırlıklarını yapmış onları epeydir bekliyordu. Lokantaya girince Murtaza Ağa Kaymakamdan izin istedi:

"Bir saata kalmaz eve gider gelirim Kaymakam Bey, bir işim var da."

Ali lokantanın karşısındaki dut ağacının altında onu bekliyordu. Murtaza Ağa Alinin yüzüne bile bakmadı, ama Ali ne yapsın gene onun ardına düştü.

Murtaza Ağa önce pazaryerindeki Deli Fahriye uğradı, onun omuzlarını okşadıktan sonra:

"Pıravo," dedi, "hem de sedhazar pıravo, öyle arzuhaller vazdm ki Fahri Efendi biraderim, arzuhal derim sana. Çok teşekkür eder ve de yüksek hürmetlerimi sunarım zatına."

Deli Fahri ayağa kalkmış, ceket düğmesini iliklemiş, eli düğmenin üstünde:

"Aman efendim, aman efendim, hiçbir kıymeti yok. Zatınız için, şerefi aliniz için değil mi, biz değil Ankarayı, arzuhalle yedi düveli donatırız, ve hem de ayağa kaldırırız. Yüksek zatınız yeter ki emir buyursunlar."

"Artık kestin değil mi?"

"Tabii kestim efendim," diye önünde boyun büktü Deli Fahri, hacıyatmaz gibi de birkaç kez eğildi kalktı.

"Şimdi senden bereketli ve de kamil, taşa, çeliğe işler kaleminden bir ricam daha var."

"Baş üstüne efendim, emir buyurula efendim, emriniz derakap yerine getirilecektir."

"Şimdi beni iyi dinle, Dahiliye Vekaletine, bir, Adana Valiliğine, iki, Büyük Millet Meclisi Reisliğine, üç, bir de pek muhterem mebusumuz Arif Saim Beyin çok ali zatına tebrik, teşekkür telgrafları yazılacak, bu telgraflarda büyük sergerde İnce Memedin imha edildiği ve hem de sekiz hempasıyla birlikte. Ve hem de büyümeden, Yüzbaşı Faruk Bey ve müfrezesi tarafından yılanın başının ezildiği... Burada Faruk Beyi göklere çıkaracaksın ki, o minval üzere işte. Öyle göklere çıkaracaksın ki onun ayakları hiçbir yere değmeye... Binbaşı ola, kaymakam, miralay ve hem de paşalığa kadar pervaz vurarak, yani kanat açarak yüksele..."

"Pervazın ne olduğunu, haşa huzurunuzdan, biliriz efendim."

Deli Fahri yerlere kadar birkaç kez daha eğildi.

"Biliyorum, sen her şeyi, şeytanın yattığı yeri bile bilirsin. Ol sebepten işte biz de Siyasetçiye gitmeyip, böyle mühim işler için zatı devletlerine geliyoruz."

"Estağfurullah efendim."

Hacıyatmaz birkaç kere daha eğilip kalktı.

"Evet, kıymetli arkadaşımız Fahri Efendi, arzuhallere şunu da ilave edeceksin, İnce Memed sergerdesinin itlafından dolayı bütün Çukurova ve hem de bütün Toros dağlarının halkı, düğün bayram ediyorlar, diye yazacaksın. Ve hem de bu düğün kırk gün kırk gece süreceğe benzer. Olacaktır deme, süreceğe benzer demek lazım. Faruk Yüzbaşı ve hem de müfrezesinin bu sergerdeyi, yılanın başını ezmesi tüm milleti sevince gark eylemiştir ki, onların sevinçlerini görmeye sezadır."

"Baş üstüne. Yüce zatınıza... Yüce zatınız var olsun, sağ olsun... Bende öyle telgraf örnekleri var ki ta İstiklal Mücadelesi günlerinden kalma. Okuyanı hüngür hüngür ağlatır. Sen hiç küsüm çekme."

"İlk telgrafları ben imza edeceğim, yani benim adımı yazıp ilk telgrafları ben çekeceğim. Benim çekeceğim telgraflar çok başka, çok yüksek kelimelerle olacak."

"Biliyorum."

"Bilirsin tabii... Şimdi beni dinle."

"Baş üstüne, seni dinliyorum Ağam." Deli Fahri hazır ola geçmiş put gibi duruyordu.

"Bundan sonra buraya köylerden çok kalabalık gelecek. Kaymakam bütün muhtarlara emir gönderdi, yediden yetmişe kim varsa, İnce Memedin ölümü bayramına gelsinler diye. İşte sen o zaman tuttuğun köylüye telgrafların altına parmak bastıracaksın. Çocuk olsun, kör, sakat olsun, sen aldırma, yeter ki adını yaz, parmağını bastır."

"Çok gelecek. Zaten köylü emir vermeseydi de Kaymakam, kendiliğinden İnce Memedin ölüsünü görmeye gelecekti. Göreceksin, bugün yarın yer gök insan olacak. O kadar insan gelecek ki kasaba o kadar insanı almayacak, dolacak taşacak."

"Tamam. Yaz sen. Şu parayı da al. Postacıya para vermek yok. Bu sefer bütün paraları Taşkın Halil Beyle Molla Duran Efendi ödeyecekler. Onun için dayan, bir hafta gece gündüz demeyecek, fabrika gibi telgraf yetiştireceksin."

"Baş üstüne Beyim. Siyasetçiyi de kendime yardımcı alırım.

"Ne yaparsan yap... Yap da Ankaraya dolu gibi telgraf yağsın yeter ki..."

"Başvekile de çekmek lazım değil mi, yavuz İsmet Paşaya?"

"Amman ha, az daha yavuz İsmeti unutuyorduk. Amman ha, unutma onu."

Arkasına dönünce, ilerde akasya ağacının altında dimdik, utkulu bir kahraman gibi duran, yüzünden gözünden, giyitlerinden, tırnak uçlarından bile sevinç fışkıran Aliyi gördü. Onu küçümseyerek, dudaklarını büzüp aşağılayarak baştan ayağa süzdü. Sonra da tükürür gibi başıyla yürü, diye bir işaret çaktı. Bu işaret altında çok şey yatıyordu ya, Alinin umurunda değildi. Onun derdi İnce Memed öldürülmüş müydü, değil miydi. Tazı Tahsine bakarsan öldürülmemişti, anlattığı kişilerin hiçbirisinin kıbalı İnce Memede benzemiyordu. Ya kadınların ağıt yakmaları, ya yaşlı adamların onu tanımaları? Çiçeklideresinin insanları İnce Memedi tanırlardı. Ya onların tanıklıkları? İkircik içinde kıvranıyor, kahroluyordu.

Doğruca, koşarcasına yürüyerek eve geldiler. Avluya girince Murtaza Ağa öfkeli, küçümseyen, onu aşağılayan bir yüz ve sesle:

"Topal oğlan, sen burada azıcık bekle bakalım," dedi.

Ali avlu duvarının dibine çömelip cebinden bir sigara aldı yaktı. Başka zamanlarda sigara içmek aklına gelmezdi. Böyle ikircikli zamanlarda sigara içmese deli olurdu. Sigaranın birini söndürüp birini yakıyordu.

Biraz sonra onu bir yanaşma balkona çıkıp çağırdı.

Ali ağır ağır merdivenleri çıktı. Yukarda beş tane iri adam ayakta durmuş, bekliyorlardı. Murtaza Ağaysa bir aşağı, bir yukarı gidip geliyordu. Bir süre öfkeyle böyle gidip geldi. Yüzü de gittikçe azgmlaşıyordu. Hüsne Hatun odanın kapısında durmuş, kocasının gidip gelişini endişeli bir yüzle izliyor, bir eli başındaki ak başörtüsünde sinirli sinirli oynuyordu.

Murtaza Ağa geldi, adamların biraz ilerisinde dikilmiş kalmış Topal Alinin karşısında durdu:

"Eeee Topal Ağa, söyle bakalım, İnce Memedin geberdiğine çok sevindin öyle mi?" diye sordu.

Ali usulca:

"Ağam bilir," dedi.

"Ağan bilir ya, yukardan baktım ağzın kulaklarına varıyordu. Demek bu kadar sevindin. Canın kurtuldu, değil mi?"

"Kurtulduk Ağam."

"Yüzbaşı Faruk Bey..."

"Yiğit adammış, pıravo."

"Pıravo ki pıravo... Yılanı gebertti. Eee Topal Ali Ağa, biz seninle ne yapacağız şimdi? İnce Memed de öldü artık."

"Allah rahmet etsin öldü."

"Neee, neee, Allah rahmet mi etsin diyorsun o köpeğe?"

Murtaza Ağa, ayaklarını yere vurarak, bütün konağı zangırdatarak, tüyleri diken diken eden bir sesle avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

"Yani, yani..."

"Ulan Topal köppek, ne yani yani... Ne demek yani yani?"

"Yani Müslüman da, her Müslüman ölüsü için, Allah rahmet etsin derler de... Allah rahmet etsin."

"Susss, susss, susss Topal köpek sus! Kapımda beslediğim bir uşak bile... Kardaş deyip de yatak odamı paylaştığım birisi ona rahmet okursa..."

"Yani Müslüman dedik de... Yani, yani... Yani Kuranda yazar da... Her kim olursa olsun... Müslüman da..."

"Ulan Topal köpek sen hiç yılandan Müslüman gördün mü? Domuzdan, canavardan, sırtlandan, ejderhadan, kan içici keneden Müslüman gördün mü?"

Topal Ali başını önüne eğmiş artık karşılık vermiyor, öteki de durmadan:

"Ejderhadan, sırtlandan, Anavarza ejderhasından..." diye bağırıyor, ortalığı çınlatıyordu. Boyun damarları şişmiş, ter içinde kalmış, yüzü mosmor olmuştu.

Hüsne Hatun onun koluna yapışmış yatıştırmaya çalışıyor:

"Aman Ağa dur, dinginle azıcık. Topal Ali Ağa ağzından kaçırdı. Dur, bu kadar öfkelenme, sana bir şey olacak."

Uzun bir süre Murtaza Ağa bağırdıktan sonra kendi kendine dinginledi, geldi, başı yerde Topal Alinin karşısında durdu:

"Ulan Topal köpek," dedi, "sen kim oluyordun da benim baba yadigarı tabancamı alıp beline takıyordun, ulan, ulan.ulan köpek, bu tabanca senin gibi bin tane kanı ciğeri beş para etmezin kanını değmez mi? Söylesene ulan, sen kim oluyordun da Karadağlıoğlunun tabancasını beline takıyorsun, söylesene düdüğüm?" Gülüyordu, sesi öldürücü bir alaydaydı. "Topal Ali Ağa, şimdi çıkar bakalım belindeki o tabancayı."

Ali, başı önünde beline davranırken, oradaki üç kişi birden Ağayla onun arasına girip perde oldular. Ali tabancayı çıkarır çıkarmaz en baştaki çok iri adam tabancayı hızla kapıverdi. Ardından da Ağaya uzattı.

Ağa tabancayı alıp şöyle bir havaya kaldırdı, kolunu birkaç kere salladıktan sonra:

"Ulan Ali Ağa," dedi, "ne de güzel bindin de Karadağlıoğlunun küheylanma zort atarak çarşıda geziyordun, lenger şapkayı da, mebus şapkasını da başına geçirmiş... Ulan o şapka senin gibi bin itin kanını değmez mi?"

Durdu alay ederekten gene onu baştan aşağı süzdü: "Şuna bak, şuna," diye kahkahalarla güldü. "Şuna bak şuna, daha o şapkayı başında tutuyor, utanmadan

da... Ulan sende hiç utanma arlanma yok mu, ulan adam, senin gibi bir adam, kıyamet kopsa da öyle bir şapkayı giyebilir mi?"

Geriye çekildi:

"Teh," dedi, "amma da yakışmış mebus şapkası dağlı Topal Aliye... Eşeğin sikinin üstündeki gül, kelebek gibi..."

Kahkahalarla gülüyor, ha bire de yineliyordu, "eşeğin zekerinin üstündeki gül, üstündeki gül!"

Oradakiler de gülüyorlardı. Yalnız Hüsne Hatun, salonun ortasında dimdik durmuş kalmış, başı önünde kıpırdamadan duruyor, başörtüsünün bir ucu ağzında çiğniyordu.

Murtaza Ağa birden gene öfkeyle, pencereleri zangırdatarak bağırdı.

"Çıkar o şapkayı başından. Daha, daha gözümün önünde o kılıkta duruyor, dahha, dahha..."

Ali sağ elini zorla, tükenmiş bir adamın eli gibi kaldırdı, Şapkayı başından alırken yere düşürdü, hemencecik de eğildi, yerden aldı, gözlerini kırpıştırarak yalvarırcasına oradaki adamlara baktı. Bir yerlerden bir imdat ister gibiydi. Gene tabancayı alan adam uzandı şapkayı aldı götürdü sedirin üstüne koydu.

"Şuna bakın allahaşkma, daha durmuş orada tilki gibi bakıp duruyor. Ne utanmaz adamlar varmış şu dünyada..." Gene bağırdı: "Çıkar o üstündekileri..." Sesi gene aşağılayıcı, alaycı bir hal aldı. "Şuna bak şuna... Şuna da bak Topala da ne yakışmış İngiliz kumaşından elbise! Daha da durmuş bakıyor! Çıkar onları, Toppal köpek. İnce Memede Allah rahmet eylesinmiş! Çıkar... "

Ali hemen sırtındaki ceketi çıkardı yere koydu.

"Verdiğim paralar cebinde mi?"

Ali usulca ceketi yerden aldı, cebinden çakmağını, tütün tabakasını, mendilini, çakısını çıkardı, sol eline aldı, parayı da ceketin üstüne koydu.

"Çıkar!"

Ali yere oturup postalları çözdü. Ötekiler durmuşlar, bir hoş gözlerle, biraz da alaycı gülümseyerek ona bakıyorlardı. Yalnız Hüsne Hatunun daha başı önündeydi. Sararmış yüzünde hiçbir kıpırtı yoktu.

Ali postalı çözdü, çıkardı ceketin yanma koydu.

"Çıkar!"

Ali yalvarırcasına oradakilere bir daha imdat istercesine baktı. Ardından da Hüsne Hatuna baktı. O hiçbir şeyi duymuyor, görmüyor gibiydi. Edemedi pantolonu da çıkardı. Arkasından da mintanı çıkarıp öteye fırlattı.

"Çıkar!"

Birden Hüsne Hatun:

"Yeter, yeter!" diye bağırdı. "Bir insana bu kadarı da yapılmaz." Aliye döndü: "Yürü git kardaşım," dedi.

Ali don gömlek, yalınayak başı kabak merdivene doğru gitti, sonra da arkasına dönüp Murtaza Ağaya baktı, göz göze geldiler, Murtaza Ağa onun bu bir anlık bakışından ürperdi, tepeden tırnağa titredi.

Ali merdivenin başında durmuş kalmış, bir şeyler söylemek istiyor, ardından da vazgeçiyordu. Birkaç kere ağzını açtı açtı kapadı. Sonra vakur, ağır, merdivenlere yürüdü, kapıyı açtı çıktı gitti.

8

Topal Ali, böyle don gömlek, yalınayak başı kabak çarşının içinden geçmemek için, Murtaza Ağanın konağından yukarıya teneke mahallesine saptı, bir ev aralarına sinerek, bir koşarak kasabayı soluk soluğa çıktı. Kan ter içinde kalmıştı. Kuru derede bir kovuğa sığınıp terinin soğumasını bekledi. İlerdeki köyde tanıdıkları vardı ama oraya bu kılıkta gitmek istemiyordu. Sabahtan bu yana ağzına bir lokma koymamıştı. Karnı zil çalıyordu. Daha ikircik içindeydi, durmadan İnce Memedi düşünüyor, bir türlü bir karara varamıyordu, acaba o vurdukları adamlardan bir tanesi İnce Memed miydi? Yolda getirilen ölüleri beklemeli, önünden onlar geçerlerken görmeliydi. Candarmaların hangi gün gelecekleri belli değildi. Ya bugün gelebilirlerdi, ya da iki gün sonra. Ölülerin iki gün içinde kasabaya ulaşacakları kesindi. Bütün hazırlıklar yapılmış, köylere kadar buyrultular çıkarılmış, kasaba onları tez günde bekliyordu. Yüzbaşı Faruk da bunun böyle olacağını bilirdi. O da şimdi kasabaya bir an önce varabilmek, yaptığı büyük işin tepkilerini bir an önce görebilmek için can atıyordu.

Bakırgediği mağarasından Çukurovaya iki yol inerdi, birisi yukardaki dereboynunun yolu, öbürü de çay boyunca inen yoldu. Çay boyunca inen yol, uzundu ama düzdü. Dereboynu yolu ise yokuşlu inişliydi ya, keseydi. Şimdi candarmalar yorgundurlar, bunlar aşağı yoldan inerler, diye düşündü Topal Ali. Ardından da Yüzbaşı şimdi sevincinden çatlıyordur, inişli yokuşlu, sarp kayalık olsa da kese yolu yeğler diye aklından geçirdi. Bu iki düşünce arasında bir süre gitti gitti geldi, sonunda da yorgunluk, bitkinlik, insan ne kadar hırslı olursa olsun, onu yener, dedi, aşağı yolda beklemeyi yeğledi. Gene de içi rahat değildi. Aaah, yanında İnce Memedi tanıyan bir kişi daha olsaydı, yani Sarı Ümmet şu anda yoldan çıkıverip gelseydi...

Teri kurumuştu, yola çıktı. Hem hızlı hızlı yürüyor, hem de elini gözüne siper edip uzun uzun bir arkasına, bir önüne bakıyordu, bir tanıdık gelmezmola, diye. Şimdi buradan Sarı Ümmete gitse, onu alıp hemen dönse, yolun birisini o, birisini de kendisi beklese nasıl olurdu? Olmaz, diye öfkeyle yere tükürdü. O gidip dönünceye kadar, candarmalar geçip gitmiş olabilirlerdi. Ulan, Topal Ali, ulan o köpeğin bütün aşağılamalarını yutan köpek, kasabanın kıyısında bekleşene, diye kendine sövdü. Ulan hırpo, ince Memed öldürülmüş olsa bile, sen de bunu onun, o Murtazanm yanına bırakabilecek misin, böylesi bir alçaklık elinden gelebilecek mi? Amma da gözbebeklerinden korkuyor, diye kendi kendine güldü. Murtazayla karşılaştıkları anı gözlerinin önüne getiriyor, yolun üstünde durmuş kendi kendine gülüyordu. Elinde sapı fudisinden bir tabanca... Böyle bir tabancayı ne edip, ne yapıp bulacaktı. Başında o lenger şapkanın,

sırtında da o mavi giyitin tıpkısı, ayağında da gene öyle bir kırmızı postal. Oda, Murtaza Ağayla yattıkları oda... Odaya çıt çıkarmadan nasıl girilir, çok şükür onu bir iyice öğrenmişti. Murtaza onu görür görmez sapsarı kesilir, dili boğazına akardı, korkudan ağzını açıp konuşamaz, en küçük bir ses bile çıkaramazdı. Belki de kurşunu yemeden ölüverecekti. Aman ölmesin. "Ağa, Ağa, Murtaza Ağa, işte ben geldim, İnce Memed değil de ben geldim. Bir al Arap atma bindim de geldim, cebimde de bin altın var. Aç, aç, aç gözlerini, tam gözbebeğinin ortasından..." Kurşunlar arka arkaya patlayacaktı. Murtazanm hiç sesi soluğu çıkmayacaktı. Sonra soğukkanlı dışarıya çıkacak, Hüsne Hatunla, ötekilerle karşılaşacak, Hüsne Hatuna utanarak bakacak, sonra da, "Hüsne Hatun," diyecekti, "hak etti değil mi, elimde olsa senin hatırın, hem de gül hatırın için Murtaza Ağayı öldürmezdim, çok cebelleştim kendimle senin gül hatırını üzmemek için, ama kendime güç yetiremedim. Sen olsaydın benim yerimde başka türlüsü elinden gelir miydi?" Merdivenlerden ağır ağır inecek, dışarda duran al ata atlayacak, candarmalar konağı sarmışlardır, atı dolduracak, ateş yağmuru altından kayıp çıkıp gidecekti.

Kimse de geçmiyor yoldan, vay senin yol gibi ananı avradını." Kasabanın girişinde beklese olmaz mı? Bu kılıkla mı? Kim bilecek bu kalabalıkta kim olduğunu... Ama bunlar, bu candarmalar kesinlikle aşağı yoldan geçeceklerdir. Bunlar, bu candarmalar, körün değneğini bellediği gibi, bildikleri, her zaman gittikleri yoldan giderler. Bir candarmanm kesedir, diye, yukarı yoldan şimdiye kadar gittiği hiç görülmüş müdür?

"Şimdi giderim," diye kendi kendine konuştu, "giderim de o ağın ağaçlarının arasına yatarım. Oralarda bostanlar olurdu eskiden, belki bir bostancı bulurum. Karnımı da bir güzelce doyururum."

Murtazayı öldürmeden, bir iyi yalvartmalı, tabanlarımın altını öptürmeli miyim? O çok şeyi hak etti. Dur hele dur, şu İnce Memed işi bir hallolsun...

Birkaç adım attı aşağıya çaya doğru. Çay uzaktan bir ışık seli gibi şavkıyıp, kıvrılarak ovanın üstünden akıp gidiyor, kasabanın altında yeniden ortaya çıkıyordu, daha incelerek, kıvrımlarını düz ovaya daha geniş sererek, bir ışık buğusu içinde yalp yalp yanarak...

O gün akşama doğru, karanlık kavuştu kavuşacak, çayın kıyısındaki yola vardı. Ağın ağaçları bir orman gibiydi, pembe, ak, koyu kırmızı çiçeklerini güneşin alnına sermişlerdi. İnceden inceye de esen ılık yelde kokuyorlardı. Yol boyunca, ağm ağaçlarının arasından yukarılara doğru yürüdü. Karanlık çökünce de yolun üstündeki iri bir çınar ağacının altında durdu. Daha yukarılara yürüyecek hali kalmamıştı. Yarım saat daha yürüse ormanı tutacaktı ya, ne gereği vardı. Çınarın

kaim gövdesine sırtını verip uyudu. Günün olayları onu yürümekten daha çok yormuştu. Biraz sonra başı önüne düşüverdi. İzci Topal Ali Çoktan uyumuştu. Tanyerleri ışırken bir çakalın az ötesinde pavkırmasıyla hemen ayağa sıçradı, uyku sersemi sağma soluna bakındı, yanında Murtaza Ağayı aradı, o anda da kendine geldi. Doğuya baktı, ıhırcık karanlık kalkıyor, dağların başı usuldan aydınlanıyordu, tanyerlerine belli belirsiz bir morla, bir pembelik çökmüş gibiydi.

"Geçtilerse?" diye söylendi kendi kendine. Gene kendi kendine güldü. "Ulan, sen Topal Alisin," dedi, "Örümcek ağında yürüse sen duyar hemen uyanırsın."

Çaya indi, suyu avuçlarıyla alıp yüzüne çarpa çarpa yundu.

Karnı çok, çok acıkmıştı. Gün doğdu, ortalık kızdırdı. Yoldan bir geçen olmadı. Öğle oldu, gene bir Allahm kulu ortalıkta gözükmedi. Ali çay boyunca, bir bostan bulurum, bir çobanla karşılaşırım umuduyla ikindine kadar yürüdü, kimseyle karşılaşmadı. Bir zmcarlıkta durmuş ne yapacağını düşünürken, ilerde, yemyeşil, bir insan boyundan da yüksek, sazlara karışmış, geniş bir alana yayılmış bir böğürtlenlik gördü. Kör kurdun kısmetini veren Allah, diye böğürtlenliğe seğirtti. Oraya varınca çok sevindi, her bir böğürtlenin üstü parmak kadar, parmak kadar kara böğürtlenlerle sıvalıydı, üzüm salkımı...

"Allah benim şu akılsız başımı koparsın," diye konuştu. "Nasıl oldu da bu böğürtlenliği daha önce akıl edemedim!"

Böğürtlenler tatlanmışlar, bir kısmı da kurumuştu. Ali, diken, tevek, dal demiyor avuç avuç böğürtlenleri sıyırıp ağzına dolduruyordu. Ağzında tadına erişilmez bir lezzetle, insanı mest eden bir koku kalıyordu.

Böğürtlen yiye yiye taa zmcarlığm içine kadar girmiş, karnı da bir iyice şişmişti. Susadı, böğürtlenliği çıkıp çayın kıyısına geldi, çay kan gibi ılık akıyordu, içmedi. Kıyıya oturup yarın dibindeki çakıl taşlarının arasından, eliyle bir çaykara açarak, kaynayan buz gibi suya ağzı aşağı yatarak doya doya içtikten sonra da birden ayağa fırladı: "Amanın ocağın bata Topal Ali, sen karnına daldın, ya candarmalar geçip gitmişlerse..."

Yola çıkıp koca çınarın altına geldi. Akşama kadar orada bekledi. Yoldan gene bir Allahm kulu geçmiyordu. Karanlık kavuşunca gene sırtı çınarın gövdesine dayalı başı önüne düştü.

Uyandığında tanyerleri ışımıştı. Gün doğuncaya kadar bekledi, gene bir gelen giden yoktu. Bunlar öteki yoldan gidecekler, dedi kendi kendine. Böğürtlenliğe inip bir karnımı doyurayım da... Koşarak böğürtlenliğe indi, çabuk çabuk böğürtlenleri iki eliyle birden avuç avuç tıkmarak yedi, doydu. Dün açtığı çaykara kapanmıştı, kolayca yeniden açtı, soğuk sudan doya doya içti.

Yolun ortasında durmuş bekliyor, bir karara varamıyordu. Yukarı yoldan gidiyorlar diye kendisini kesinlikle inandırıp oraya doğru koşmaya başladı. Bir büyük kayalığın üstüne çıkıp oturdu. Buradan, Çukurovanın önüne serilmiş düzü, köyleri, sararmış ekin yerleri, bükleri, bataklıkları, hüyükleri, Anavarza, Yılankale, Dumlukalesiyle, her birisi birer ışıltıya kesip ovaya yayılmış kıvrım kıvrım uçan sularıyla gittikçe mavileşerek, dumanlanıp düzleşerek Akdenize doğru iniyor, oralarda, Akdenizin kıyılarından ağır ağır yükselen, kabaran ak bulutların altında kalıyordu. Yollar da durmadan tozukuyor, toz direkleri dönerek buralara doğru ipileyerek geliyor, yakınlarda bir yerlerde sönüyorlardı.

Yoldan öğleye kadar kimse geçmedi. Öğleyi az geçe izci Topal Alinin kulakları çok uzaklardan gelen bir ıslık sesini seçti. Beklemeye başladı. Doğrusu geleni merak ediyordu. Bu bir çoban ıslığı, bir ağaç kaçakçısı, bir candarma, bir köylü ıslığı olamazdı. Avcılar da böyle ıslık çalmazlardı. Yörükler, dağlılar, Çukurovalılar, kasabalıların da ıslıkları başka başkaydı. Her kavim, her soy, her millet başka başka çalarlardı ıslıklarını ve Topal Alinin kulakları çok ıslık duymuştu. Duymamışsa bile hangi ıslığın hangi dudaktan çıktığını şavullayabilirdi. O böyle düşünürken, o kestiremediği ıslık sesi iki kere daha geldi. Bu ıslıklar bir insan ıslığına değil de, duyulmadık görülmedik bir kuşun sesine benziyordu. Topal Ali merakından deli olacaktı. Her şeyi, İnce Memedi, Murtaza Ağayı unutmuş, şu yaklaşıp gelen ıslığı düşünüyordu.

Yolun kıvrımından önce bir eşek başı gözüktü kocaman kulaklarıyla. Sonra eşek bütünüyle ortaya çıktı. Bu iri, kapkara, besili, tüyleri yıldırdayan bir eşekti. Bu bir Yörük eşeği diye düşündü Topal Ali, ancak Yörükler bu kadar iyi bakarlar eşeklerine. Eşek yüklüydü ve yükün ağır olduğu eşeğin yürüyüşünden anlaşılıyordu. Birinci eşeğin arkasından bir ikincisi, bir üçüncüsü çıktı. Sırtlarmdaki dolu kilim çuvalların altında belleri bükülüyordu. En arkadan da çok genç üç kadm geliyordu. Zülüf biçimlerinden, başlıklarından üçünün de genç kız oldukları anlaşılıyordu.

Ali yola indi. Kızlar karşılarında don gömlek birisini görünce gülümsediler.

"Durun güzel bacılar," diye önlerine geçti Ali.

Kızın birisi öndeki eşeği durdurmak için ıslık çaldı, eşek de zınk diye ıslığı duyar duymaz yerinde kalakaldı.

"Ne akıllı eşeğin var bacım," diye güldü Ali.

"Soyludur," diye şakalaştı kız. "Soyu Arabistandan gelir, bu da Arap eşeğidir."

"Hangi obadan olursunuz?"

"Sarıkeçili oymağından..."

"Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?"

"Kasabanın pazarına peynir götürüyoruz."

"Halimi görüyorsunuz kızlar, burada bekliyorum. Karnım da aç. Burada da çok bekleyeceğim daha. Bana azıcık peynir ekmek verir misiniz?"

Kızlardan birisi hemen öndeki eşeklere koştu, çarçabuk birkaç bazlamayla bir tekerlek peynir aldı geldi:

"Al kardaş."

"Sağ ol bacım, Allah kötü gün göstermesin size."

"Burada ne bekliyorsun kardaş? Herhalde başından çok işler geçmiş olacak."

Ali bu Yörükleri, hele Sarıkeçili oymağını iyi tanırdı. Bunlara İnce Memedi beklediğini söylemesinin hiçbir zararı yoktu. Kimseye bir şey söylemezlerdi.

"İnce Memedi vurmuşlar kızlar," dedi Topal Ali. "Aaaah, ah, içim yanıyor kızlar. Candarmalar İnce Memedin ölüsünü çetesiyle birlikte getiriyorlarmış da, ben onu gözlüyorum işte. İnce Memedin ölüsünü göreceğim."

Kızlardan üçü de üç yerden, bir çiçek gibi açarak, içten gülmeye başladılar.

"Kızlar, ne gülüyorsunuz? İnsan İnce Memedin ölüsüne güler mi kızlar, siz ne biçim kızlarsınız?"

"İnce Memed senin neyin olur da bekliyorsun ölüsünü?"

"Hiçbir şeyim olmaz kızlar, hiçbir şeyim," diye inledi Ali. "Hiçbir şeyim kızlar... Ama yüreğim yanıyor İnce Memede kızlar."

Baştaki hiçbir şey söylemeden ıslığını çaldı, öndeki kara eşek ıslığı duyar duymaz yürüdü, kızlar da gülüşerek yürüdüler. Ali gitti somurtarak kayasına oturdu, uzaklaşıp giden kızların sevinç dolu gülüşlerini daha duyuyordu. Önce kızlara, "Orospular, Aydınlı orospuları, ne olacak," diye söven Ali, onların gülüşleri uzaklaşıp gittikten sonra kendine geldi, "Bunda bir iş var," diye düşündü. "Bu gencecik kızlar ne diye gülsünler İnce Memedin ölüsüne?"

Peynir ekmeği biraz yedikten, "çok şükür" diye ayağa kalkıp gerindikten sonra kayalıktan indi, aşağı yola koşmaya başladı, çınara geldi. Elindeki peynir ekmeği geniş yapraklara iyice sardı, çınarın kovuğuna yerleştirdi. Kovuğun ağzını da kocaman bir taşla kapadı, suya indi, bir çaykara açıp su içti.

Çınarın altında uyudu, uyandı, yolu gözledi, içi götürmedi, yukarı yola çıktı, sonra aşağı indi. Sonra gene yukarı çıktı. Candarmaların her iki yoldan da geçtiği geçeceği yoktu.

Çınarın kovuğundan son kalan peynir ekmek parçasını da çıkarıp yedi, üstüne de çaykaradan su içtikten sonra kasaba yolunu tuttu. Nasıl olsa İnce Memedin ölüsünü kasabaya getireceklerdi.

Daha kasabaya çok bir yol varken, oralardan koygun koygun gelen davulların sesini duydu, bacakları titredi, yakındaki bir kayanın üstüne oturdu. Kayanın

yöresini fırdolayı sarmış, üst üste açmış çiğdem çiçeklerini gördü, gözlerinden yaşlar kendiliğinden dökülmeye başladı:

"Eyvah Topal Ali," dedi, "eyvah ki sana! Şimdi kasabaya gidip de şu düğün bayrama mı katılacaksın... Ocağın batsın da sönsün senin Topal Ali, şimdi kasabaya varıp da İnce Memedin ölüsünü mü göreceksin, eyvah Topal Ali..."

Aşağıda, yamacın dibine yapışmış, camlarına gün vurup dünyayı bir tuhaf ışıltıya boğmuş kasabadan koygun koygun gelen davul sesleri Alinin yüreğini burkuyordu. Gene de kendini yenemedi, gözlerinin yaşını yeniyle silip yola düzüldü. Ne olursa olsun İnce Memedin ölüsünü görmeliydi.

"Buna dayanabilir misin Topal Ali, İnce Memedin ölüsünü görmeye? Onun ölüsünü görünce ölmez misin? Ya ölmemişse, sevincinden çıldırmaz mısın?"

Kasabaya indiğinde bir köylü kalabalığını yola çıkmış, köylerine dönerlerken gördü, yanlarına yaklaşarak sordu:

"Nereden geliyorsunuz köylüler, İnce Memedin ölüsünü mü gördünüz?"

Ona, onun bu yarı çıplak haline tuhaf tuhaf bakan köylülerden bir tanesi:

"Niye soruyorsun Ağa, sen de mi görmeye gidiyorsun onun ölüsünü? Biz onun yüzünü göremedik. Dokuz tanelerdi, her birisini çıplak bir atın sırtına yüzükoyun atmışlardı. Baştaki eşkıyanın, eğer İnce Memed oysa; babayiğit bir adam, attan sarkmış elleri neredeyse yere değecekti. Öteki yüzdeki ayakları da öyle. Onun ağırlığından altındaki beygirin beli çökmüştü. Yüzünü göremedik. Diyorlar ki İnce Memedin tam alnının ortasında Peygamber mührü varmış. Bütün millet o mührü görmeye koştuk ama, yüzü ata dönük olduğundan göremedik. Sonra da candarma dairesine götürdüler. Tüh, göremedik onun o mübarek gül yüzünü. Sen niye böyle çırılçıplak kaldın kardaşım? Yoksa seni eşkıyalar mı soydu?"

"Yok kardaşım, yok," dedi Ali, onlardan hızla uzaklaştı.

Köylüler bölük bölük kasabadan ayrılıyorlardı. Topal Ali hangi köylü kalabalığına sorsa aynı karşılığı alıyor, kasabanın yöresinde dönmesini sürdürüyor, o kadar istediği, can attığı halde kasabaya giremiyordu. Gün atıncaya kadar kasabanın yöresinde dolaştıktan sonra, yorgun, bitkin gitti büyük bir bahçenin içindeki su değirmenine canını zor attı. Değirmenci, bütün kasaba halkı gibi onun başına gelenleri, Murtaza Ağanın, İnce Memedin öldürüldüğünü duyunca, kardaş diyerekten donattığı, altına boğduğu adamını nasıl kovduğunu duymuştu.

Apak uzun sakallı, çok uzun boylu, küçük ela gözlü, uzun yüzlü birisiydi. Esmer yüzündeki elmacık kemikleri çıkıktı.

"Cuk cuk cuk," yaparak, boynunu kıvratarak Aliyi karşıladı. "Duyduk," dedi, "başına gelenleri. Aldırma, üzülme, insan olanın başına akla gelmedik iyilik de

gelir, kötülük de... İnsan olanın başına her türlü alçaklık da gelir, yiğitlik de. İnsan, insandan her şeyi beklemeli Ali Ağa. Demek İnce Memed seni de Ali Safa Bey gibi öldürecekti, sen de dağlardan kaçıp geldin de Murtazaya sığındın, o da senin başına bunları getirdi, öyle mi?" Onu kolundan tuttu, yandaki unlu, bir sedire benzer uzun sandığın üstüne oturttu. "Ben değirmeni durdurayım da öyle konuşalım."

Gitti değirmeni durdurup geldi. Ortalıkta pervanelere çarpan suyun sesinden başka ses kalmadı.

"Bre Ali Ağa, sen de ne saf adamsın, adam bu alçaklara inanır güvenir mi? Adamı böyle rezil ederler işte. Bütün kasaba onun sana bu yaptıklarıyla çalkalanıyor. O da önüne gelene, izci Topal Aliye şöyle yaptım da, böyle yaptım, diye övünüyormuş."

"Övünsün," dedi Ali içini çekerek. "Övünsün bakalım, daha ne kadar övünecek..." Gelip onun yanına oturan değirmenci Kara Hasan Ağa:

"Bak Ali Ağa, sana yarın sabah bir ceket, bir şalvar, mintan, bir de postal alır getiririm. Köşker senin şu öteki ayağının ölçüsünü biliyor herhalde. Murtaza deyyusu sana postalı orada yaptırmış. Ben bu akşam haber salarım, yarın öğleye kadar o, sana postalını hazır eder. Dört oğluyla birlikte çalışıyorlar. Ölse de benim hatırımı kırmaz."

"Sağ ol, var ol," diye onun ellerine yapıştı Topal Ali. "Ben senin bu iyiliğinin altından nasıl kalkacağım, nasıl ödeyeceğim bütün bunları?"

"Sen Topal Alisin," dedi Hasan Ağa. "Sen ödersin. Ne zaman ödeyebilirsen o zaman öde. İstersen hiç ödeme. Sen izci Topal Alisin."

Alinin boğazına bir yumruk gelmiş tıkanmış, çabalıyor çabalıyor konuşamıyordu. Kara Hasan Ağa sonunda akıl etti:

"Vay benim ocağım batmaya!" diye bağırdı. "Yemeği unuttum. Sen şimdi acından ölüyorsundur."

Hemen koştu, ocağın üstündeki isli bakır tencereyi aldı getirdi, yana, uzun sandığın üstüne koydu. İki tane de taze kömbe getirdi, kaşığın birisini Alinin eline tutuşturdu, tencerenin kapağını açtı. Kapak açılınca ortalığı mis gibi bir türlü, av eti, tereyağı kokusu aldı.

Yemeği yiyip bitirdikten sonradır ki Alinin dili açıldı:

"Hasan Ağam, söyle bana," dedi, "sen İnce Memedin ölüsünü gördün mü?"

"Gördüm. Dün sabah onu şu yoldan, önümden geçirdiler. Ama yüzünü göremedim. Çıplak beygirlerin sırtlarına atmışlardı onları. İnce Memedin tam alnının ortasında Peygamber mührü varmış, Faruk Yüzbaşı tam oradan vurmuş. Çünküleyim ki Ali Efendi kardaşıma söyleyim, İnce Memede orasından, o

mühürden başka yerden kurşun geçmezmiş."

"Sen İnce Memedi hiç görmüş müydün, Hasan Ağa?"

"Bu değirmene gelmiş, bir gece de burada yatmış, benim kül kömbemi yemiş, tıpkı senin gibi, senin oturduğun yere oturmuş, ama ben onu görememiştim, her ne hikmetse."

"Öldürdüler mi acep?"

"Öldürmez olurlar mı, öyle bir düğün bayram kurdular ki Ağalar, öyle bir şenlik şadımanlık, ancak İnce Memed öldürülünce böyle bir şenlik şadımanlık olur. Kusura kalma Ali kardaş, o İnce Memed senin düşmanın ya, oğlum ölmüş gibi yanıyor yüreğim ona."

"Benim de..." diyebildi Topal Ali, ardından da boşandı, gözlerinden yağmur gibi dökmeye başladı.

"Ağlama," diyordu değirmenci Hasan. "Ağlama ala gözlü Ağam. Aaah, İnce Memed, yiğitler yiğidi İnce Memed, ona düşmanları bile ağlıyor, Mustafa Kemal Paşa bile duysa ağlar ona. Kim ağlamaz ki bu babayiğide? Yedi ülkelik koca Toros dağları bile ağlıyor yiğide, ana kuzusuna. Ağlama kardaşım ağlama, kader böyle imiş. O sağ kalsaydı seni öldürecekti. Onun yüzünden köyünü, evini barkını, on bir çocuğunu bıraktın da gelip böylesi alçakların, Ağaların avucuna düştün, düştün de insanoğlunun gördüğü en büyük hakarete uğradın. Ondan sonra da düşmanına yağmur gibi gözyaşları dökerek ağlıyorsun. Çünküleyim ki, insanoğullarının en soylularından birisisin. Senin kanma susamış düşmanın yiğitse, ağlarsın. Ağla kardaşım ağla. İnce Memed için akan gözyaşı boşa gitmez. Ne mutlu İnce Memede ağlayan, kanına susamış bir yiğide ağlayan kişiye!"

Değirmenci Kara Hasan son sözleri yarım yarım, boğazı tıkanarak ancak söyleyebildi, ondan sonra o da ağlamaya başladı.

İkisi böyle epey bir süre ağladıktan sonra, değirmenci kalktı, değirmene yol verip abaraya bir çuval buğdayı boşalttı. Degirmen gürültüyle işliyor, konuşsalar bile artık öyle kolay kolay biribirlerini duyamıyorlardı.

Yüzbaşı Faruk Bey ve onun kahraman müfrezesini gözleyenler, onları Yanık Cevizde bekliyorlardı. Gelecekleri yolu öğrenmişlerdi. Topal Alinin sandığı gibi de onlar çayın kıyısındaki alt yolu yeğlemişlerdi. Uzaktan, candarmaların, at üstündeki Faruk Yüzbaşının, beygirlerin üstlerine atılmış ölülerin karartıları gözükür gözükmez gözcüler atlarına atladıkları gibi kasabanın yolunu tuttular. Haberi bir an önce kasaba Ağalarına yetiştirmek için atlarını çatlatırcasma sürdüler.

Kasabada her dükkan, her ev bayrak asmıştı. Çarşıya da üç tane zafer takı

kurulmuştu. Zafer taklarının direklerini murt dallarıyla sarmışlar, bu koyu yeşil dalların aralarına kırmızı, sarı, ak kasımpatılar sokmuşlardı. Her takın üstüne de, büyük, yere kadar sarkan bayraklar asılmıştı. Pazaryerine de gene bayrağa sarılı bir kürsü kurulmuştu. Burada önce Kaymakam, sonra Belediye Başkanı, ardından da öğretmen Sami Turgut konuşacaktı. O, her Cumhuriyet Bayramında kürsüye çıkar, öylesine kahramanca konuşurdu ki, halkın iki gözü iki çeşme olurdu. O olmazsa Cumhuriyet Bayramlarının hiç tadı tuzu olmazdı.

Kızlar en güzel giyitlerini giyinmişler sokaklara dökülmüşlerdi. Dün geceden beri de bayramlıklarını giyinmiş köylüler durmadan, dağlardan, ovadan şehire akıp geliyorlardı. Pazaryerinde dört beş davulcu zurnacı durmadan çalıyorlar, köylü delikanlılar da ortalarda halaylar çekiyorlardı. Herkes sevinç içindeydi. Sabırsızlıkla İnce Memedin ölüsünü bekliyorlardı. Haberciler gelir gelmez, Kaymakam, yanındaki Ağalara:

"Haydiyin beyler," dedi, "artık geliyorlar. Onları çok uzaklardan karşılamalıyız."

Yepyeni, daha bir kere, o da geçen Cumhuriyet Bayramında giydiği smokinini giymiş, beyaz eldivenlerini sağ eline, fötr şapkasını da sol eline almıştı.

"Hamza Dayının otomobili kapıda bekliyor efendim," dedi odacı.

Kaymakamın bugün olağanüstü inceliği üstündeydi. Odacıya bile teşekkür etti. Önde Kaymakam, arkada Molla Duran Efendi, en arkada da tapucu Zülfü, Hükümet konağından çıktılar, Hamza Dayının otomobiline gene sırayla bindiler. Murtaza Ağa, bir iri İngiliz safkan ata binmiş, onları pazaryerinde bekliyordu. Bugün çok başka giyinmişti. Bacaklarında pırıl pırıl körüklü bir sarı çizme, çizmede altın kaplama olduğu söylenen mahmuzlar, lacivert külot pantolon, pantolonun üstünde çok kıymetli bir yeşil kuşak, çizgili mavi ceket, yemyeşil bir cep mendili, kuşağın renginde de bir kravat... Başına da pırıl pırıl yanan Rusyadan getirilmiş astragan bir kara kalpak. Kalpağını sağ yana yıkmış, sağ elindeki sapı altın işleme kırbacını dizinin üstüne koymuş, sol eliyle de dizgini tutuyordu. Böylece, atının üstünde avını kapmaya hazırlanmış bir kartala benziyordu. Hiç kıpırdamıyor, yüzünde en küçük bir çizgi bile oynamıyordu. Belki gözlerini de kırpmıyordu.

Önde Kaymakamın otomobili, arkada Murtaza Ağa, onun arkasında da her Cumhuriyet Bayramında milis giyitleri giyerek atlarına binen öteki kasabalılar, her birisinin elinde birer bayrak, onların arkasından da davulcular, davulcuların önünde halay çekerek ilerleyen köylü gençleri, onların arkasında da kadınlı erkekli, genç yaşlı, çoluk çocuk halk kalabalığı, ağır ağır kasabanın dışına doğru ilerliyorlardı.

Bu büyük, ucu bucağı gözükmeyen kalabalık kasabayı ancak bir saatte çıktı. Öğleye doğru yukarı değirmenin üst başında durup beklemeye başladılar. Derken Yüzbaşı yukarıdaki gedikten gözüktü. Atının üstünde dimdik duruyor, palaskasının tokasına vuran güneş şimşek şimşek yansıyordu. Onun arkasında da, ayağı çarıklı köylülerin başlarını çektikleri çıplak atların üstlerine atılmış ölüler, onlardan sonra da candarmalar geliyorlardı.

Yüzbaşı, kalabalığa yaklaşınca kalabalıktan gök gürler gibi bir "Yaşasın" sesi yükseldi. "Yaşasın Faruk Yüzbaşı! Yaşasın onun kahraman candarmaları... Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti. Kahrolsun İnce Memed..."

Kalabalığın önünde öğretmen Sami Turgut kalabalığa ne söyleyeceklerini bu birkaç saat içinde ezberletmiş, o elini kaldırdıkça, bağırdıkça bağırıyorlar, elini indirip susunca susuyorlardı. Sami Turgut kan ter içinde kalmıştı ya, daha da canını dişine takmış, boyun damarları şişerek hem bağırıyor, hem de bağırtıyordu.

Yüzbaşı, çıplak atlardaki ölüler, candarmalar, Kaymakamın karşısına gelince durdular. Yüzbaşı atından inerken davul zurna, bağırmalar birden kirp diye kesiliverdi. Yüzbaşı gitti Kaymakamın önünde selama durdu. Kaymakam onu vardı kucakladı, alnından üç kere öptükten sonra koluna girip otomobiline götürdü. Otomobilde yan yana oturdular. Hamza Dayı gaza bastı. Otomobil önde, ötekiler arkada yavaş yavaş, alkışlar, yaşa, var ol sesleri arasında kasabaya girip, doğru Belediyeye gittiler. Yolda, kasabanın içinde kurbanlar kesildi. Üç boğa, on bir koyun, altı da keçi... Üç boğayı da Murtaza Ağa kestirmişti. Koyunların bir kısmı Taşkın Halil Beyden, bir kısmı da Molla Duran Efendidendi.

Çıplak beygirlere atılmış ölüler, İnce Memedin ölüsü başta, sokak sokak bir süre dolaştırıldıktan sonra pazaryerine getirildiler. Candarmalar ölülerin yöresini çevirip halka olmuşlar, kimseyi yaklaştırmıyorlardı.

Önce Kaymakam çıktı kürsüye:

"Bu bir büyük muzafferiyettir," diye başladı. "Sergerdenin başı İnce Memed sekiz kişisiyle birlikte Yüzbaşımız Faruk Bey tarafından imha edilmişlerdir. Ve böylece de devletimiz büyük bir gaileden kurtulmuş bulunmaktadır. İşte görüyorsunuz, devletimize, öz bir milletimize başkaldıranların sonu budur." Eliyle beygirlere atılmış, elleri, boyunları cılız beygirlerde yere doğru sünmüş ölüleri gösterdi: "İşte budur, işte böyledir."

Kaymakam daha birçok şey konuştu. Dağdaki bütün eşkıyaların da akıbetlerinin bu olacağını söyledi, İnce Memedin akıbeti bu olduktan sonra, dedi. Göğsünü kabartarak, fötr şapkası elinde, halkı selamlayarak kürsüden indi.

Ardından da Belediye Başkanı kürsüye atladı.

"Eeeey, muhterem Türk milleti," diye gür sesiyle başladı. Boynu uzuyor, kısalıyor, söylediklerinden pek bir şey anlaşılmıyordu önceleri. Sonra birkaç kere pantolonundan çektiler, o da kendine geldi, heyecanını yenip tane tane konuşmaya başladı. "Bu vatanı," dedi, "hiç kimse şimdiye kadar alt edememiştir Bundan sonra da alt edemeyecektir. Milletimizin harimi ismetine tecavüz eden İnce Memed nam eşkıyalar gibilerin işte sonu budur. Selçukilerden beri bu millet çok eşkıya görmüştür. Bütün başkaldıranlara! akıbeti bu olmuştur. Bu vatan, bu din, bu millet düşmanları her zaman Faruk Yüzbaşı gibi kahramanları, vatan evlatlarını karşılarında, tunç bir göğüsle bulmuşlardır. Evet, kahraman Yüzbaşı Faruk Bey, çelikten göğsünü, bu canavarlara her zaman tunç siper edip, işte onları bu hale getirmiş, onların ölülerini birer boş çuval gibi uyuz, yağır beygirlerin sırtına atmıştır. Faruk Bey Yüzbaşıya binbaşılık yazılıp gelir... Yok, yok, böyle kahramanlara binbaşılık, miralaylık, paşalık bile az gelir. Çünkü onlar, bu vatanı nice musibetlerden kurtarmış ve hem de kurtaracaklardır."

Belediye Başkanı durdu, öksürdü, kürsünün üstündeki suyu alıp lıkır lıkır sonuna kadar içti, kollarını birkaç kere açıp kapadı, şahin gözlerini baştan sona kadar alanı hıncahınç doldurmuş kalabalığın üstünde dolaştırdı, kaşları çatılıp alnı kırıştı:

"Evet, ve de bin kere evet! Yüzbaşı, Faruk Bey gibi bir kahramanı doğurup bu vatana armağan bırakan analar var olsun, bin yaşasın."

Gene sustu, gözlerini kalabalığın üstünde dolaştırdı. Yüzbaşı Faruk utangaç, başını önüne eğmiş, elindeki kırbacını usul usul çizmelerine vuruyordu.

"Haydi hep birden, ben söyleyince haydi hep birden... Yüzbaşı Faruk Bey gibi kahramanlarını, böyle fedakar, tunçsiper yiğitleri doğuran analar bin yaşasın. Haydi hep birden, bin yaşasın..."

Kalabalık hep bir ağızdan:

"Bin yaşasın!"

"İnce Memed gibi bu vatanın nam nimetiyle büyüyerekten, bu vatanın kıymetli evlatlarını hançerleyip, gözlerini oyaraktan onları öldüren İnce Memedler kahrolsun!"

"Kahrolsun!"

"Lanet olsun!"

"Lanet olsun!"

Belediye Başkanı üç kere daha kalabalığa lanet olsun dedirttikten sonra kürsüden soluyarak indi. O iner inmez de sabrı tükenmiş Sami Turgut atladı kürsüye. Çok soğukkanlıydı. Kürsüde bir süre bekleyerek, bir sağa, bir sola, bir

arkaya döndü, halkı gözden geçirdi. Hiç kimseden ses çıkmıyor, yalnız ölülerin beygirleri kuyruklarını durmadan sallayarak sinekleniyorlardı.

"Irkımız," diye bir ses ortalığı çınlatınca herkes derinden ürperdi, "kahraman ve hem de yüce, yüceler yücesi ırkımız, yiğitlerimiz, yiğidin harman olduğu ülkemiz... Arı bir pınar suyu gibi temiz kanımız. Bütün damarlardan üstün can damarımız. Orta Asyadan buralara kadar kıl çadırlarda gelen ırkımız. Bütün dünyaya kan saçan, her kıl çadırı muhteşem bir saray yapan ırkımız. İnsanlığın bayrağını yükselten bir ırktır bizim ırkımız. Eğer biz olmasaydık, olmasaydık, olmasaydık..."

Ellerini kollarını büyük bir hızla sallıyor, eğiliyor, kalkıyor, sağa sola dönüyor, kürsüde kendini paralıyordu. Kıpkırmızı da kesilmiş, ter içinde kalmıştı. Sesi gittikçe azgmlaşıyordu. Sanki kalabalığa değil de taa şu uzaktaki perde perde moraran Aladağa konuşuyordu.

"Biz olmasaydık bütün dünya ışıktan, yiğitlikten mahrum kalırdı. Dünyayı adam eden şanlı soyumuz... Biz olmasaydık, insanlık kötürüm kalırdı... Orta Asyadan savlet edip Ön Asyaya kadar gelen soyumuz... Biz tarihlere adımızı altın harflerle yazdık. Kayalara, gökyüzüne yıldızları, ayı biz kazdık. Tanrıdağlarından attığımız ok Alp dağlarının bağrını deldi de öte yana geçti. Demir bilekli pehlivanlar saldık yeryüzüne. Kükremiş aslanlar misali, muhteşem yelelerimizi savurarak, sallayarak dolaştık yeryüzünü. Yolumuza çıkanı ezdik. Aman dileyenin kılma dokunmadık. Mağrıptan maşrıka kadar dünyayı zapt ettik. Çelik donlu kaplanlar dolaştı dünyayı, alınları ay ve yıldızlı. İşte arkadaşlar, siz böyle bir soydansınız. Bu soydan, İnce Memed nam kefere gibi kefereler nasıl çıkar, çıkarsa da işte o kanı bozuk köppekleri, işte, işte bu hale koyarlar... Bakın işte orada uyuz bir beygirin sırtında biruh ve bimecruh yatıyor. Ve hem de sarkmış başı, uzamış boynu ve elleri nerdeyse toprağa değecek. Boyu devrilsin leşin, leş oğlu leşin! Onlar kim olursa olsunlar, kanlan ne kadar bozuk olursa olsun, onların bu vatana güçleri yetmeyecektir. Onlar Ali Safa Bey gibi kanı temiz, kanı Orta Asyadan bulanmadan gelmiş vatan evlatlarını ne kadar çok öldürürlerse öldürsünler, onlar bitmeyeceklerdir. Bir Ali Safa Beyi öldürecekler, soylu kanımız bin Ali Safa Bey, on bin, yüz bin, yüz milyon Ali Safa Bey yetiştirecektir. Biz, biz, biz bu batmış devletin temelini kanımızla yuğurduk. Daha dün harimi ismetimize, tıpkı bu İnce Memed gibi elini kolunu sallayarak giren hain düşmanları kanımızın ebediyete kadar sönmeyecek ateşinde boğduk ve hem de kıyamete kadar boğacağız. Biz, bugün imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz. Bizim eşitliğimizi bozan İnce Memed nam kafir gibisileri de kanımızda, alın terimizde boğacağız..."

Birden sözlerini kesti, gözlerini kısıp halka bir süre baktı. Kürsüde yelesi kabarmış, kafeste kükremeye hazır bir aslana benziyordu. Kollarını ağır ağır yana açtı, ardından da yukarı kaldırdı:

"Ölmez bu vatan," diye bağırdı. "Ölmez ölmez ölmez bu vatan... Ölse de, ölse de, ölse de hatta... Çekmez kürenin sırtı bu tabutu cesimi, cesimi, cesimi... Çekmez, çekemez, çekemez," derken bir Kaymakama, bir Murtaza Ağaya, bir Yüzbaşıya bakıyordu.

Kürsüden, bir kuş gibi kollarını açarak iki üç metre uzağa fırladı, geldi Kaymakamın önüne düştü. Hazır ola geçip onun önünde eğildi.

Kaymakam:

"Seni candan tebrik ederim Sami Turgut Bey. Ben Ankarada bile senin gibi bir hatip görmedim. Hamdullah Suphi Bey bile, Ömer Naci Paşa bile söz söylemekte senin eline su dökemezler."

Oradakilerin hepsi de buna benzer sözlerle kutladılar öğretmen Sami Turgutu. Yalnız Murtaza Ağa onun kulağına eğilip bir şeyler söyleyince büyük hatibin yüzü güldü.

Az sonra büyüklerin gitmesiyle candarmalar da beygirlere atılı ölüleri kuşatıp candarma komutanlığına götürdüler, eşkıyaları beygirlerden alıp karakol duvarının dibine yan yana dizdiler. İnce Memedin don gömlek kalmış ölüsü en baştaydı ve sırtını iyice duvara dayamışlardı, başı da sağ yana düşmüştü. Öteki eşkıyalara gelince, onları da oturtmuşlar, sırtlarını duvara dayamışlar, ayaklarını da uzatmışlardı, tıpkı İnce Memecf gibi. Her birisinin de başı yana, omuzlarının üstüne düşmüştü. Candarmalar eşkıyaların tüfeklerini de kucaklarına koymuşlardı. Fişekliklerine dokunmamışlar, kimisinde çaprazlama, kimisinde belden bağlama öyle duruyorlardı. Kimisinde kama, kimisinde tabanca, dürbün vardı. Kel Eşkıyanın da önüne kocaman bir bomba koymuşlardı, tüfeğinin kundağı yanına...

Kaza candarma kumandanlığı eski bir yapıydı ve çok geniş, bir metre kadar yüksekliği olan bir taş duvarla çevriliydi. Tek katlı hapisane damı da bu geniş avlunun içindeydi. Kumandanlık avlusunda üç tane de antika, üstü işlemeli büyük mermer taş duruyordu. Çok eskiden, eski eserlere meraklı bir Osmanlı yüzbaşısı, bu yapıtları Anavarza kalesinin yakınındaki bir hüyükten kağnılarla getirtmişti. Birisinin üstünde, caddeye bakan yüzünde çok güzel, düz burunlu bir kadının resmi vardı. Ötekiler asma yaprakları ve koyun başları, beş yapraklı, biribirlerine benzeyen çiçeklerle bezeliydi.

Caddeyi bir anda büyük bir kalabalık doldurmuş, avlu duvarının üstünden, orada yan yana dizilmiş eşkıyaların boynu bükük ölülerini seyreyliyorlardı.

Kasabanın tek fotoğrafçısı Gözlüklü Rahmi hemen makinasını kapmış, Yüzbaşıdan izin almış, içeriye girmiş, eşkıyaların resimlerini çekiyordu. Resim çekerken de eşkıyaların başlarının dik durmasını istiyor, ne yaparsa yapsın bir türlü onların başlarını dikleştiremiyordu. Sonunda onların başlarını dik tutması için bir candarmanm kendisine yardım etmesini Yüzbaşıdan istedi, Yüzbaşı da Kertiş Ali Onbaşıya emir verdi.

Bu sırada olayı baştan sona kadar yaşayan Vayvay köyünden Muslu Çavuş köye gidip olayı onlara da haber vermeyi akıl etti. Duvarın dibine yan yana dizilmiş ölülere, kalabalığın arasından bir daha baktı sonra yola düştü. İnce Memed dedikleri adamı burada da, pazaryerinde de epeyce yakından görmüştü. Bu adamı hiç mi hiç İnce Memede benzetememişti. Az önce avlu duvarının oradan baktığında sağdan üçüncü kişinin ince Memede benzediğini fark etti. Demek candarmalar o zebella gibi adamla İnce Memedi karıştırmışlar, diye düşündü. Ya da kendisi yanlış görmüştü, İnce Memed diye onu göstermişler de, o zebella gibi adamı anlamıştı.

Köye gün kavuşurken girdi. Köyden çıt çıkmıyordu. Ne bir kedi miyavlıyor, ne bir köpek ürüyor, ne de bir kuş ötüyordu. Doğru muhtar boynu uzun Seyfalinin evine gitti:

"Duydun mu Seyfali Emmi başımıza gelenleri? İnce Memedin ölüsünü dağlardan bugün getirdiler," diye kara haberi ona ulaştırdı.

Boynu uzun Seyfali boynunu uzatarak:

"Suuusss!" dedi. "Sus Muslu Çavuş, sus ki ocağımız battı. Sus ki Koca Osman bunu bilmiyor, duyarsa oluverir. Seyran da bilmiyor, yoksam bütün köy biliyor. Bir yas çökmüş köyün üstüne... Sus oğlum sus! Koca Osman duyarsa oluverir. Nasıl ederiz de ona bu kara haberi duyurmayabiliriz? Seyran da perişan olur ya, o genç, sağlam."

"Mümkünü yok," dedi Muslu Çavuş, "bir gün nasıl olsa duyacak Osman Emmi."

"Duyacak, duyar duymaz da canı oracıkta çıkıverecek. Vay Koca Osman Emmi vay. Vay ki vay, akıbeti bu mu olacaktı, dağlar gibi Koca Osmanın, başına böylesi işler de mi gelecekti? Allah düşman başına vermesin böyle bir felaketi..."

Muhtar boynu uzun Seyfaliyle Muslu Çavuş o gece uyumadılar, sabaha kadar konuştular. Köydense çıt çıkmıyordu. Sabah oldu, gün kavuştu, gene köyde çıt yok. Bütün ova da öylesine bir sessizliğe bürünmüştü ki, ortalık çm çm ötüyordu. Sanki köydeki, bütün ovadaki canlıların üstünü bir ölüm uykusu örtmüştü. Toprağın altında bir tohum çatlasa sesi duyulacaktı.

Gün kuşluk olunca Muslu Çavuş, Seyfalinin evinin kapısından dışarıya bir iki

adım atıp hemencecik de geriye döndü. Köyün sokaklarında hiçbir canlı yoktu. Böylesine bir sessizlikten ürkmüştü.

Gene karşı karşıya geçip oturdular, sabaha kadar her şeyi konuşmuşlar yorulmuşlardı. Ellerinde birer çöp önlerindeki ocağın küllerini karıştırıyorlardı. Uzun, bu yoğun sessizliği yırtan bir çığlıkla irkilip ayağa fırladılar. Çığlık öylesine uzun, ustura gibi keskin bir çığlıktı ki, sanki göğü ikiye biçmiş, geriye dönüp susmuştu.

"Eyvah Muslu Çavuş," dedi Seyfali, "bu çığlık Seyranın çığlığı Şimdi artık Koca Osman duyar, bir cenaze daha kaldırırız yarın öbürsü gün. Haydi Seyranın evine gidelim."

Seyran evinin duvarının dibine çökmüş, oraya yumulmuş, gözleri kapalı, kıpırtısız duruyordu cansızmışcasma. Taş gibi devinimsizdi.

Eve her gelen Seyranı bu halde görünce hiçbir söze varamıyor, bir köşeye büzülüp oturuyor, gözlerini de Seyrana dikip kalakalıyorlardı. Seyranın evinin önü gittikçe kalabalıklaşıyordu. Gene yoğun sessizlik olduğu gibi sürüp gidiyordu. Ortalıkta ağır, öldürücü bir hava vardı. Kuşluklaym aşağı yukarı köyün bütün insanları Seyranın evinin önüne gelmiş çömelmişlerdi. Yalnız Koca Osmanla Kamer Ana yoktu ortada. Herkes de onları bekliyordu. Bu ağır hava daha fazla süremezdi. İşkenceden de ölümden de öte bir şeydi.

Köyün göğünden geçen bir ak bulutun gölgesi üstlerinden geçti. Üstlerindeki dut ağacından karşı salkım söğüde birkaç kuş uçtu. Tam bu sırada da ortalığı sevinç dolu bir gülüş çınlattı. Köylüler başlarını çevirince öteden, en güzel giyitlerini giyinmiş, gümüş kösteğini, savatlı, işlemeli kuburunu beline bağlamış, dizleme nakışlı çoraplarını çekmiş, ayağındaki kırmızı postalları parlayan Koca Osmanla, gene bayramlıklarını giyinmiş, burnuna altın hırızmasını takmış Kamer Anayı gördüler.

Koca Osmanın sesi çınladı:

"Şunlara bakın hele şunlara," dedi. "Mezar taşları gibi ne çökmüş kalmışsınız öyle? Uzun boyunlu Muhtar, seni ben de akıllı bir adam sanırdım. Tuh senin adamlığına!"

Seyranın yanma gitti durdu, onun başucunda biraz bekledikten sonra, sert, buyurucu bir sesle:

"Kalk kız ayağa," dedi. "Ahmak avrat, ne öyle oturmuş kalmışsın bir yas evinde gibi? Sen de bu ahmak köylüye, bu akılsız Seyfaliye uymuşsun. Kalk! Yoksa ayağımın altına alırım seni. Kim öldürebilirmiş ki benim şahinimi, İnce Memedimi, oğlumu? Yılda kaç kez öldürür o kasabalılar, o Ağalar aslanımı. İlk kez mi duyuyorsunuz onun ölüm haberini?"

Kahkahayla gülüyor, çömelip kalmış köylülerin arasında dolaşıyor, eğleniyor, şakalaşıyordu.

"Hahhaaah, tuzlayım da kokmasın o Faruk Yüzbaşı, o vuracakmış benim şahinimi ha? Hahhahhaaah! Kim bilir kimi hangi zavallı eşkıyayı vurmuştur da İnce Memed yerine, onunla övünüyordur ödlek Faruk Efendi."

Olduğu yerde durdu, sert, ayağını yere vurdu:

"Bre ahmaklar, deli insanlar, böyle yas tutacağınıza, böyle kanınız kuruyarak mezar taşı kesileceğinize, biriniz gidip de candarma kumandanının kapısında eşkıya ölülerine baksaydınız ya, içinde şahinimin ölüsü, ağzımdan yel alsın, tu, tu, tuuu, ağzım dilim kurusun, ölüsü var mı yok mu diye baksaydınız ya... Bu köylüden başka kim tanır, kim bilir ki şahinimi, kim, kim, kim... Sağ adamın yası tutulmaz, haydin kalkın."

Sesi o kadar buyurucuydu ki herkes ayağa kalktı. Bu sırada da Seyran yola düşmüş kasabaya doğru koşuyordu.

"Bırakın gitsin," dedi Koca Osman onun ardından gülümseyerek. "Aklı başına geldi falliğin. Şimdi gidip de görecek."

Kamer Anayı kolundan tuttu:

"Haydi, çabuk eve gidelim de ben bir iyice karnımı doyurayım," diye çekti götürdü. Bundan sonradır ki köylüler açılmaya, biribirleriyle konuşmaya başladılar.

Seyran karaçalılıkların, kamışlıkların aralarından geçiyor, küçük bölüklere düşüyor, altın sarısı firezli tarlalardan koşuyordu. Kasabaya yetişmek için en kısa yolları arıyor, çukur, tepe, ark demiyor, gözü hiçbir şey görmeden gidiyordu.

Kasabanın önünden geçen çaya ne zaman vardı farkında değildi. Bacakları, elleri, yüzü bile yırtılmış, kanamıştı, bunun da farkında değildi. Akarsuya gelince bir an kıyısında durduktan sonra, yere oturdu ayakkabılarını çıkarıp eline aldı. Ayağa kalkınca öylece bir an daha düşündü, sonra da suya vurdu, karşıya geçti. Orada ayakkabılarını giyerken, ya az sonra İnce Memedin ölüsüyle karşılaşırsam, işte o zaman ne yaparım, diye düşündü. Köye doğru birkaç adım attı. Kumlardaki kendi ayak izlerini gördü. Topaç gibi bir kara arı delirmişcesine, mosmor açmış bir hayıt çiçeğinden öbür hayıt çiçeğine vızıldayarak, dönerek, uğunarak, bir uçak gibi sesler çıkararak gidip geliyor, bir kuş kadar büyük, mavi benekli turuncu bir kelebek de bir sığırkuyruğunun üstünde durmuş süzülüyordu. Sarıca karıncalar yaldızlı, yapraklan sararıp tepesi tozaklamış bir kamısın gövdesinden yukarıya dizilmiş, kamışın tozağma doğru çekiliyorlardı. Bir koskocaman sarı örümcek, bir karaçalıdan ötekine gerdiği bir kulaç genişliğindeki ağının köşesine sinmiş avını bekliyordu. Ağında hiçbir sinek

yoktu. Ya ağını daha yeni kurmuştu örümcek, ya da düşenleri hemen yiyordu. Seyran orada durup bir an bekledi, ağa bir sinek düşmüştü, küçücük, ak bir sinek, kocaman, yabanıl sarı örümcek köşesinden yıldırım gibi çıkıp sineğin üstüne atladı. Atlamasıyla birlikte de köşesine çekilmesi bir oldu. Küçücük sinek yerinde yoktu... Ağır ağır yola çıktı, bokböcekleri, önlerindeki yuvarlaklarını tozun içinden yukarıya doğru sürüyorlardı. Onları geçince çok sarı, başı da mavi bir küçük kuşla karşılaştı, kuş sanki üç kere başının yöresinde döndükten sonra çekti gitti. Kulaklarında incecik kanat şapırtıları kalmıştı. Kuş önünden uçuyor, bir çalıya konuyor, o yaklaşınca gene uçup biraz ilerdeki bir çalıya tünüyordu. Karşıdan çok uzun bir toz direği geldi, tozutarak, dönerek, savurarak... Kuş bir ara tozların içinde kaldı, onu gördü hemencecik de. Ardından da yitirdi. Az sonra toz direği gelip onu da içine aldı, kasabaya doğru çekti gitti, çayın kıyısında da söndü. Seyran kuşu bir süre göremeyince içine ağır, acı gibi, sızlayan, yürek söken, ağı gibi bir acı çöktü. Sonra kuş geldi tam karşısında ince ince kanat çırparak uçtu.

Seyran geriye döndü, bugün değilse yarın, yarın değilse öbür gün, öldürülmüşse eğer İnce Memedin ölüsünü görmeyecek miydi? Az sonra akarsuyun kıyısındaydı, yere oturmuş ayakkabılarını çıkarıyordu. Ayağa kalkıp karşıya geçti. Kuş da onunla birlikte uçuyordu. Karşıda azıcık durdu, bekledi, hemen de, gene kuşla birlikte geriye döndü. Gene bir an bekledi, gene döndü.

Oradan geçenler, o gün, gün yıkılıncaya kadar, uzun boylu, yanık tenli, ela gözlü, incecik bir kadının, mavi başlı küçücük bir kuşla birlikte çayı durmadan bir o yana, bir bu yana geçtiğini gördüler, şaştılar ama, buna bir anlam da veremediler.

Gün suları kızartırken Seyran birden sudaki kendi suretini gördü. Başının sağında da, bir karış yanından, küçücük kanatlarını sallayarak o kuş uçuyordu.

"Nasıl olsa öldürülmüşse göreceğiz onun ölüsünü değil mi küçük kuş?" diye yanındaki sarı kuşa sordu. Kuş kanatlarını uğundurdu.

Kasabaya koşmaya başladılar. Seyran candarma komutanlığını biliyordu. Sokaklarda vakit öldürmeden oraya vardı. Avlu duvarının berisinde öyle çok büyük bir kalabalık yoktu. Bir çocuk sürüsü, otuz kırk kadar beyaz başörtülü kadın, yedi sekiz erkek oraya dizilmişler, kederli gözlerle komutanlık duvarının dibinde, sırtları duvara dayalı eşkıya ölülerine bakıyorlar, hiç de konuşmuyorlardı. Dalmışlar gitmişlerdi. Gözlerini de ölülerden ayıramıyorlardı. Seyran da geldi avlu kapısının önünde durdu, kuş gitti, o antika mermer taşlardan birisinin üstüne kondu, cikilemeye başladı. Ortalığı burun direklerini kıran bir ölü kokusu almıştı. Bütün kasaba taşı toprağı, insanıyla kokuyordu.

Seyran yerinden bir türlü kıpırdayamıyor, gözlerini kocaman kocaman açmış, taa buradan İnce Memedin ölüsünü tanımaya çalışıyor, oraya gidip de, ölüleri yakından görmeye bir türlü cesaret edemiyordu. Zaman geçiyor, mermer taşın üstüne konmuş sarı kuş, taşın üstünden kalkıyor, konuyor, vıcırdıyordu, Seyransa bir türlü yerinden kıpırdayamıyordu. Kuş gene geldi başının üstünde dönmeye başladı. O kadar yakınında dönüyordu ki başının kuş, kanatları neredeyse kulaklarına, burnuna çarpacaktı.

Kuş gitti gene mermer taşın üstüne kondu, ne vıcırdıyor, ne kanat çırpıyor, kabartma kadm başının yukarısında durmuş bekliyordu. En sonunda Seyran yavaş yavaş, dimdik, yüzü gerilmiş, avlu kapısından içeriye daldı, ölülere doğru yürüdü. Kuşun konduğu taşın yanından geçti, taşın üstündeki kadın başı kabartmasını gördü, tıpkı kendisine benziyordu taştaki kadm, öyle burnu düz, çenesi çukurdu. Ölülere yaklaşınca durdu. Nöbetçi candarma ona, yasak, burada ne işin var, diyecekti, Seyranın yüzünü görünce sözleri ağzında kaldı, konuşamayıp, olduğu yerde dikildi kaldı. Biraz daha yaklaştı. Hızla, ölülere teker teker baktıktan sonra yüzü bir aydınlık sevinçle parladı, gülümsemeye başladı. Onun sevinci orada durup kalmış candarmaya da geçti, o da onunla birlikte gülümsedi.

Seyran ölülerin yanından ayrılırken, gülümsemekten utanarak gene gülümsüyordu. Avlu duvarının üstüne dizilmiş çocuklar da ona gülümsediler, onun bu utanmış halini görünce. Kadınlar da, yaşlı erkekler de...

Kadınlardan birisi sordu:

"Bacım, bacım," dedi, "seninki yok mu içlerinde? Çok kokuyorlar."

Seyran iri, kapkara, bir sevinç ışıltısında yanan gözlerini sevgiyle ona çevirdi:

"Yok," dedi, "yok, kurban olduğum teyzem, benimkisi içlerinde yok. Çok şükür yok. Çok da kokuyorlar."

Feldirdeyen dizleri onu çekemeyip oraya oturdu, sevinç gözyaşları dökmeye başladı. Kadınlar onun başına biriktiler:

"Ağla kızım ağla," diyorlardı, "Ölüye yastan ağlamaktansa, diriye sevinçten ağlamak... Ağlamak kadınların yazgısıdır. Kokuyorlar."

Sarı kuş üstlerinde dönüyor, yukarlarda geniş, altın sarısı halkalar çiziyordu.

Seyran ayağa kalktı, yeniyle gözyaşlarını sildi:

"Sağlıcakla kalın analar, bacılar, kardeşler," diye mutlu mutlu söylenerek köye doğru yürüdü. Gün kavuşuyor, küçük kuş kimi zaman onun önünden gidip bir çalıya konuyor, çalıda onu bekliyor, o gelince de uçuyordu. Kimi zaman da gelip başının ucunda bir süre dönüyordu. Seyranın kulaklarında küçücük kanat sesleri.

"Küçük kuş, küçük kuş. Seyran sana da kurban olsun, küçük kuş!"

9

Önce o bıyığı yeni terlemiş eşkıyanın anasıyla babası geldi. Ana oğlunun ölüsünü görünce çığlık atarak vardı ona sarıldı. Baba susuyor, öyle, kanı çekilmiş, sapsarı durmuş kalmış boş gözlerle karısına bakıyordu. Candarmalar anayı zorla oğlunun üstünden aldılar. İnce Memedin ölüsünün biraz uzağına, duvarın dibine oturttular. Ananın sanki kanı kurumuştu, ondan da en küçük bir ses çıkmıyordu.

Candarmalar, babayı alıp Yüzbaşıya götürdüler. Bitişik odadaki Asım Çavuş babanın ifadesini alıyor, bir candarma da daktiloyla yazıyordu.

Bıyığı yeni terlemiş delikanlı, ekinlerine sığırlarını salıvermiş kapı komşuları Pehlivanı vurmuştu. Pehlivan köyün baş belası birisiydi. Köyde herkese söver, herkesi döver, aşağılardı. Bütün köyün gözünü korkutmuş, delikanlının anasını da, ölümünden birkaç ay önce köyün ortasında, onun gözünün önünde ağzından burnundan kan getirinceye kadar dövmüş, kimse de ona ses çıkaramamıştı. Bu olaydan sonra bıyığı yeni terlemiş delikanlı iflah olmamış, insan içine çıkamamış, herkesten, her şeyden utanmış, yemeden içmeden kesilmişti. O gün bu gündür, başını kaldırıp da anasının yüzüne bakamamıştı.

Evlerinde çok eskilerden kalma bir tabanca vardı. Onu almış uzaklara gidip tabancayı denemişti. Tabancanın kurşunu kalın, yaş bir ağacın bir yanından girmiş, öbür yanından çıkmıştı. Kocaman, karadağ dedikleri cinsten toplu bir tabancaydı. Delikanlı tabancayı bir daha yanından ayırmamıştı.

Pehlivanın sığırları onların ekinlerine aşağı yukarı her gün giriyor, bıyığı daha yeni terlemiş delikanlı da her gün koşarak gidiyor, tarlalarından Pehlivanın sığırlarını çıkarıyordu. Bir gün Pehlivanla karşılaştılar, Pehlivan ona bağırdı:

"Sen ne hakla benim sığırlarımı tarladan çıkarıyorsun? Sen bilmiyor musun ki benim sığırlarım hür ve serbesttir? Yarın atlarımı, eşeklerimi de sizin ekine bırakacağım."

Delikanlı bir şeyler söyleyecek olmuş, Pehlivan onu kaptığı gibi yere fırlatmış, ayaklarıyla yerdeki genci çiğnemeye başlamıştı. Delikanlı koltuğunun altındaki tabancayı çekememişti.

İkinci gün atlar, eşekler, sığırlar doluşmuşlardı gene ekinlerine. Böyle giderse bütün ekin bitecek, onlar da tarladan bir buğday tanesi bile alamayacaklardı.

Muhtara, köyün büyüklerine gittiler, kimse Pehlivanın sığırlarını durduramıyordu. Hayvanlar her gün tarlaya salıveriliyorlar, delikanlı da her gün onları çıkarmaya gidiyor, kemikleri kırılıncaya kadar dayak yiyerek geriye dönüyordu.

Bir bayram sabahıydı. Herkes giyinmiş kuşanmış, köyün alanında toplanmıştı.

Delikanlı da giyinmiş kuşanmıştı. Bir yeni yetme kadar değil de, daha çok bir çocuğa benziyordu.

Kalabalığın karşısında durup şöyle bir baktıktan sonra:

"Bana bak orospu avratlı Pehlivan," dedi. "Korkak köpek..."

Gülüyordu.

Pehlivan kalabalığın ortasından hışımla ona doğru atladı. Delikanlı usulca tabancayı çekti, soğukkanlı, eli titremeden doğrulttu, tetiğe bastı. Pehlivan havada bir perende attı, geldi ayaklarının dibine boylu boyunca serildi. Çocuk gene soğukkanlı, tabancasında ne kadar kurşun varsa hepsini de Pehlivanın üstüne boşalttı. Pehlivan her kurşunu yedikçe sırtı usulca kalkıp iniyordu.

Sonra çocuk kalabalığa döndü:

"Kusura kalmayın, mübarek bayramınızı kana buladım... Hakkınızı helal edin, ben gidiyorum," dedi, çekildi gitti.

Ne arkasından bir koşan, ne de ona bir tek söz söyleyen oldu.

Sonra onun dağa çıktığı, daha sonra da Kara Osman çetesine girdiği duyuldu.

Baba, komutanlığın merdivenlerinden gene öyle donmuş kanı çekilmiş, uyurgezer indi. Oğlunun ölüsünü sırtladı, avlu kapısında bekleyen at arabasına götürdü. Sonra döndü orada kalakalmış anayı aldı, arabaya, oğlunun yanma koydu. Ova köylüklerinden olurlardı, atları kırbaçladı.

Onlar daha gitmeden, kadın erkek bir köylü kalabalığı candarma komutanlığının avlusunu doldurdu. Soldan üçüncü yanık yüzlü adam için gelmişlerdi. Bu eşkıyanın adı Ökkeşti. Tam otuz yıldır dağdaydı. On beş yaşından bu yana yol kesiyor, topladıklarının bir kısmını köylüsüne veriyordu. O hiç kimseyi öldürmemiş, bir Ağanın işlediği bir suçu üstüne almıştı. Suçunu üstüne aldığı Ağanın öldürdüğü de başka bir Ağaydı ve ölenle öldüren kardeş gibiydiler. Öldürülen Ağanın çok akrabaları vardı. Ökkeş hapiste bir ay bile kalsaydı, kesinlikle öldürülürdü. Belki suçunu üstüne aldığı Ağanın da yardımıyla hapisten kaçtı. Dağdan başka hiçbir yerde yaşayamazdı. Düşmanları o kadar güçlüydüler ki nerede olursa olsun onu bulup öldürürlerdi. Tam otuz yıl çeteden çeteye geçerek, dağdan dağa kaçarak onların ellerinden kurtuldu. Dağa çıkar çıkmaz adını hemen değiştirmiş, basma kırmızı fesi giyer giymez adıyla sanıyla başka bir adam olmuştu. Bir çeteden çıkıp başka bir çeteye girişinde, bir dağdan öbür dağa geçişinde de ad değiştiriyordu.

Köylülerden birisi yukarıya çıkıp Asım Çavuşa ölüyü alacaklarını söyledi. Candarmalar ölünün üstündeki silahları aldılar, Ökkeşi de köylülere teslim ettiler.

Onların arkasından da bir gelin geldi. On sekiz yaşlarında gösteren, uzun

boyunlu, ceren gözlü, iyi giyinmiş, boğazına taa göbeğine kadar inen beşi biryerdeler takmış, kirpikleri kıvırcık güzel bir kadındı. Biraz hüzünlü, biraz da gülüyor gibi bir hali vardı. Kadın geldi soldan ikincinin, İnce Memedin ölüsünün yanındaki ölünün önünde durdu, bir tuhaf uyur gibi başı önüne düşmüş eşkıyaya baktı kaldı. Yüzü hiç değişmiyordu. Candarmalar onu oradan Asım Çavuşa götürmeseler, sonuna kadar ölüye bakıp duracaktı.

Güzel gözlü kadın komutanın yanından indikten sonra geldi gene ölünün karşısına dikilip ona gözlerini kırpmadan bakmaya başladı. Bu eşkıyanın adı Kerimdi. Anavarza ovasının verimli topraklarında büyük bir çiftliği vardı. Komşu çiftliğin oğlu karısının ırzına Akçasazın bükünde zorla geçmişti. Kerim de adamı yakalamış, Anavarza kalesine çıkarmış, elini kolunu bağlamış, üç gün üç gece ona işkenceler yaparak öldürmüştü.

Dışarda Hamza Dayının otomobili bekliyordu. İki adam geldi, Kerimi aldılar, otomobile taşıdılar, arkaya, koltuğa yerleştirdiler. Güzel gözlü kadın da öne, Hamza Dayının yanına bindi. Ölü çok kokuyordu, şişmişti.

İkindiüstüydü ki altı kişi geldi, altısı da yepyeni lacivert giyitliydiler. Ayaklarında körüklü siyah çizmeler, bacaklarında da gene ceketin kumaşından külot pantolonlar vardı. Hepsinin başındaki de biribirinin tıpkısı fötr şapkalardı. Bıyıkları da biri birinin bıyığının tıpkısıydı. Kapkara, uzun ve uçları özenilerek burulmuştu. Geldiler, İnce Memedin karşısında durup teker teker eğilip onun yüzüne baktılar.

Dışarda, avlu duvarının ardında çocuklardan başka kimse kalmamıştı. Çocuklarsa, kuşlar gibi duvarın üstüne çıkıp sıralanıp oturmuşlar, meraklı gözlerle eşkıyaların gelen alıcılarına bakıyorlardı.

"İnce Memedin önünde durdular," dedi birisi. "Bunlar da İnce Memedin akrabaları." "Yok," dedi en iriceleri yılık gözlü Aşık Mustafa. "İnce Memedin hiçbir kimsesi yok. Onun bir anası vardı, onu da Abdi Ağa öldürdü."

"Yalancı."

"Ne yalanı, biz geçen yıl onların köyüne yaylaya çıktık."

"Hişt, bakınsana be, bunlar İnce Memedin önünde durdular, eğilip eğilip bakıyorlar. İnce Memedin kimsesi yok da bunlar neci ya?"

"Arkadaşları," dedi Aşık Mustafa.

Lacivert giyitli altı kişi hep birden yukarıya, Yüzbaşının yanma çıktılar.

"Biz geldik Yüzbaşım," dediler.

"Hoş geldiniz ya ne istiyorsunuz?"

"Kardeşimizin ölüsünü almaya geldik."

"İyi ya, gidin de alın. Önce Asım Çavuşla konuşun." İçeriye bağırdı: "Asım

Çavuş, bir eşkıyanın daha sahipleri çıktı. Bu kokudan kurtulacağız."

"Bakalım Yüzbaşım."

Yüzbaşı lacivertli altı kişiyi Asım Çavuşun yanına gönderdi.

"Kim kardeşiniz?"

"Kara Osman."

"Hangisi o?"

"En baştaki, don gömlekle kalmış olanı."

"Öteki eşkıyaların hepsi giyimli de bizimkisi neden böyle yarı çıplak?" "Vurduğunuzda böyle miydi?"

"Silahı bile yok muydu?"

"Böyle ayağı yalın başıkabak mıydı?"

"O adamı, aşağıdaki iriyarı adamı söylüyorsanız, o Kara Osman değil."

"Ya kim?"

"İnce Memed."

Ölünün kardeşleri öfkelendiler:

"Bizim kardeşimiz Kara Osman nasıl İnce Memed olur?"

"Nasıl olmaz, beş köyün halkı gördü. Hepsi de bu İnce Memeddir dedi..."

"Bizim kardeşimiz Kara Osman nasıl İnce Memed olur Çavuşumuz?"

Asım Çavuş masasından fırlayıp birkaç adımda Yüzbaşının karşısına geldi dikildi, olayı ona nasıl söyleyeceğini bilemiyordu. O anda da alnı boncuk boncuk terlemişti.

"Ne var, ne oluyor Asım Çavuş?"

"Bunlar İnce Memedi istiyorlar."

"Neyi olurlarmış bunlar İnce Memedin?"

"Kardeşleri."

"Allah Allah, Asım Çavuş Memedin hiç kimsesi yoktu ki, bunlar kardeşleri olsun..."

"İnce Memed, İnce Memed değilmiş Yüzbaşım..."

"Ya kimmiş?" diye ayağa fırladı Yüzbaşı.

Asım Çavuş odasında durmuş beklemekte olan kardeşleri çağırdı:

"Gelin buraya." Sesi çok sertti. "Siz kimin ölüsünü istiyorsunuz?"

"Kardeşimiz Kara Osmanın... İşte orada, aşağıda, don gömlek...",

"Olamaz," diye bağırdı Yüzbaşı.

"Olur," dedi kardeşlerden büyüğü, "çünkü o bizim kardeşimiz Kara Osmandır."

"Olamaz! Onun Kara Osman olduğu ne malum? O İnce Memeddir."

"Nasıl olamaz Yüzbaşım? Hiç insan kardeşini tanımaz mı? Biz İnce Memedin ölüsünü alıp da ne yapalım, ne tanırız, ne de onu biliriz."

"Belli olmaz," diye' gene bağırdı Yüzbaşı. "Sizler hangi köyden olursunuz?"

"Çok uzaklardan," dedi büyük kardeş. "Düldül dağının dibinden, Meryemçil belinden."

"Bu işte bir iş var Asım Çavuş. İnce Memedi Kara Osman diye alacaklar, dağlarda bir şeyler çevirecekler. Bütün köyler ve bütün kasaba halkı, onu tanıyanlar, görenler, bilenler, bu İnce Memeddir demediler mi?"

"Dediler Yüzbaşım."

"Kadınlar ağıt bile söylemediler mi, ah İnce Memed, vah İnce Memed diye?" "Söylediler."

"Bunda bir oyun var!" Yüzbaşı altı kardeşe dönüp ayağını yere vurarak, sert çıkıştı: "Sizin hepinizi hapsederim, yalancılıktan, hilebazlıktan."

"Yüzbaşı öyle deme. Bir hançer de sen vurma yaramızın üstüne. Bir tuz da sen ekme yaramıza. Zaten dağ gibi kardeşimizi yitirmişiz, zaten bok yoluna gitmiş."

"Bu kişi sizin kardeşiniz olamaz. İnce Memeddir o."

"Nasıl olur Yüzbaşım, biz yedi kardeşiz, bütün Toroslarda, Maraşta, Göksunda, Andınnda herkes bizi tanır, bizim yedimiz de biribirimize benzeriz. Şöyle baksana alıcı gözle bize. Bize bütün Toroslarda yedi kardeşler derler. İnelim aşağıya istersen, Osmanın ölüsünün başında yan yana dizilelim, bakalım onu ölü olduğu halde birimizden ayırabilir misin?"

"Olamaz. Kokuyorlar."

"Olur Yüzbaşım olur. O bizim öz bir kardeşimiz, ana bir baba bir kardeşimiz Osmandır. Al istersen bak nüfus cüzdanlarımıza. Bu benim, bu Osmanın, bu da öteki kardeşlerimin. Bak, Osmanm kafa kağıdında fotoğrafı da var. İn aşağıya, fotoğrafla ölüyü karşılaştır, bak bakalım, Osman mı değil mi? Koksun, o bizim kardeşimizdir."

Yüzbaşı öfkeyle aşağıya indi, bir kafa kağıdmdaki fotoğrafa, bir ölüye baktı, tıpkısıydı. Fotoğraf yeni çekildiği için, ölü hemen hiç değişmemişti.

Yüzbaşı merdivenleri çıkarken:

"Olamaz, olamaz, olamaz," diyordu.

"Baktın mı Yüzbaşım?"

"Baktım," dedi Yüzbaşı öfkeyle. "Siz böyle bir hileyle bizden İnce Memedin ölüsünü almak istiyorsunuz?"

"Biz ne yapalım İnce Memedin ölüsünü? İnce Memed bizim kimimiz değil, kimsemiz değil."

"Ben bilemem ne yapacağınızı. Ben size İnce Memedin ölüsünü Kara Osman diye veremem."

"Ver ölümüzü bize de varsın İnce Memed olsun."

"İnce Memedle akrabalığınızı ispat edeceksiniz."

"Nasıl edelim, akraba değiliz ki İnce Memedle. Biz onun köyünün nerede olduğunu bile bilmiyoruz. Yalnızca adını duyduk."

"Verememem."

"Şimdi bu ölü burada, candarma kumandanlığının duvarının dibinde böyle kokacak mı? Zaten şimdiden şişmiş, davul gibi olmuş, kokuyor da... Ne yapacaksınız ölüyü."

"O seni alakadar etmez."

"Yarın öbür gün kokudan şu kasabada bir tek canlı duramaz. Daha şimdiden..."

"O seni alakadar etmez."

"Yüzbaşım, biz de hakkımızı arayacağız, icap ederse, kardeşimizin ölüsü için her şeyi yapacağız. Onu mezarsız bırakamayız. Biz yedi kardeştik, altı kardeş kaldık, öleceğiz de gene kardeşimizin ölüsünü alacağız. Eğer biz Osmansız dönersek eve, anamızla babamız kederinden ölürler.

Yüzbaşı bu kadar, onları dinleyecek kadar yumuşak bir adam değildi. Karşısında böylesine kafa tutan, dangul dungul kişileri derhal sopanın altına yatırır, analarından emdikleri sütü burunlarından getirir, onları doğduklarına bin pişman ederdi, gir, bunların kılıklarından huylanmıştı. İkincisi, konuşmaları öyle köylü möylü konuşmasına benzemiyordu. Her birisinin yeleğindeki bir uçtan bir uca sarkıtılmış altın saat kordonları, belki iki avuç gelirdi. Bunlar çok çok zengin bir soydan olmalıydılar. Üçüncüsü, Yüzbaşının içine bir ikircik ateşi düşmüştü. Bu adam koskocaman, çam yarması gibi bir adam, söylediklerine göre İnce Memed küçücük, bir çocuk gibi bir şeydi. Ama onu tanıyan Çiçeklideresi köylülerine ne oluyordu, niçin bu adam İnce Memeddir desinler de ağıt söylesinlerdi üstüne? Eğer bu adam İnce Memed değilse, bütün Türkiyeye İnce Memedin öldürüldüğü bildirilmiş, onun ölümünü boy boy resimler basarak gazeteler bile yazmışlardı. Hayır, bu adam İnce Memedden başkası olamaz, diye düşündü.

Asım Çavuşu, Kertiş Ali Onbaşıyı çağırdı, yandaki odaya kapandılar. Uzun uzun bu işi tartıştılar, sonunda da kesin bir sonuca varıp dışarıya çıktılar.

"Ben İnce Memedin ölüsünü Kara Osmandır diye size verememem. Nereye isterseniz oraya başvurabilirsiniz."

Yüzbaşı sert, kesin konuşmuştu. Kardeşlerin yapacakları hiçbir şey yoktu. Şaşırmışlar, ne yapabileceklerini tartışarak çarşıya indiler. Bir dükkancıdan arzuhalciyi sordular, o da eliyle pazaryerindeki Deli Fahriyi gösterdi, "İşte bunun kaleminden kan damlar, yazdığı arzuhaller taşa demire bile geçer. On avukat bile onun eline su dökemez. Böyle yaman bir adamdır. Arzuhal yaza yaza koca İnce

Memedi de öldürten budur," dedi.

Uzaktan onların geldiğini görünce Deli Fahri hemen anladı bu kişilerin arzuhal yazdıracak kişiler olduklarını, onları dükkanının dışına kadar çıkarak karşıladı.

"Buyurun, buyurun, içeriye buyurun efendim." Önde ge'en en büyük kardeşin kolundan tuttu: "Zatı devletleriniz şöyle buyursunlar," diye ona eski koltuğu uzattı.

Adamlar ona başlarına geleni anlattılar, bir Savcıya, bir de Kaymakama dilekçe yazmasını istediler. Valiye de, Ankaraya da telgraf çekeceklerdi. Telgrafları da ona yazdıracaklardı.

Fahri Efendi onları uzun uzun dinledikten sonra:

"Hele siz birer çay için. Arzuhal falan yazmaya hiç gerek yok. Siz burasının yabancısısnız herhalde. Soylu duruşunuzdan sizin kıymetli kişiler olduğunuz anlaşılıyor. Sizin işinizi benim arzuhalsiz halletmem gerek... Kahveci... Siz çayınızı içinceye kadar ben gelirim. Siz hiç telaşlanmayın. Ben ölünüzü onların ellerinden alırım... Yazık, yazık, yazık," dedi ve koşar adım oradan uzaklaştı. Çarşıdan geçerken de birkaç dükkana olayı anlatmadan edemedi. Anlatmasa çatlar ölürdü. O, Murtaza Ağanın evine varıncaya kadar olayı bütün çarşı öğrenmişti, az sonra da bütün kasaba her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilecekti.

Murtaza Ağa:

"Ne oldu, gene ne var Fahri Efendi?" diye onu telaşla karşıladı.

Fahri Efendi, sedire oturdu. Konuşacak durumda değildi. Ağzını bir kuş yavrusu gibi sonuna kadar açmış, göğsü inip inip kalkıyordu. Epeyce sonra kendine gelip soluğunu toparladı:

"Felaket Ağa. Büyük felaket. Mahvolduk. Tarih, tarih olalı böylesi bir rezalete şahit olmamıştır."

"Beni korkutuyorsun Fahri..."

"Kork Ağam kork. Ne kadar korkarsan o kadar hakkın var. Kork Ağam kork. Felaket!"

"Söyle, çabuk!" Onu kolundan tutup sarstı.

"İnce Memedin altı kardeşi geldi benim dükkana. Her birisinin göbeğindeki saat kordonu bir okka gelir."

"İnce Memedin altı kardeşi mi varmış?" diye sordu gülümseyerek Murtaza Ağa.

"O İnce Memed dedikleri İnce Memed değilmiş."

"Ya kimmiş?"

Deli Fahri sorunu olduğu gibi Murtaza Ağaya aktardı. Murtaza Ağanın etekleri tutuştu. Ne yapacağını bilemiyor, salonda gidiyor geliyor, "Felaket, felaket,

büyük felaket," diye kendi kendine söyleniyordu. "Ben öldüm, ben yandım, aaah Topal Ali kardaşım aaah! Ben bundan sonra da yaşayabilir miyim acaba, aaah, aaaah, ah! Kadrini kıymetini bilmediğim öz bir kardaşım Topal Ali. Kusura kalma Ali Efendi kardaşım, insan küçük kardaşına böyle şakalar, küçücük şakalar yapmaz mı? Hani seni bir sınamak istedim. Adam kardaş dediği, can dediği, bir ömür boyu ırzını, namusunu, canını, malını teslim ettiği bir adamı sınamak istemez mi?"

Dalmış gitmiş, salonda dört dönüyor, kendi kendine delicesine mırıldanıyordu. Deli Fahri onun sözleri arasından yalnız Topal Ali, kardaşım Topal Ali sözlerini seçebiliyordu.

Ayağa kalkıp:

"Ağa," dedi, "hemen bir şeyler yapmalıyız. Onlar bir Ankaraya, Adanaya telgraf çekerlerse biz, hepimiz, sen, ben, Yüzbaşı, bütün kasaba yandık."

Hüsne Hatun odanın birinin kapısında durmuş, merakla Murtaza Ağaya bakıyor, yüzü solmuş gitmiş bekliyordu ya, kocasına bir şey soramıyordu. Bir ara onu gören Murtaza Ağa:

"Yandık, yandık, felaket, büyük felaket. Ben artık ölüyüm, eyvaaah, Topal Ali," diye ona koştu. Sorunu çarçabuk anlattı. 'Topal Ali, Topal Ali kardaşımı buldur bana Hatun. Ben Belediyeye gidiyorum. Adamlar çıkar kasabaya, daha buralardadır o. Yerdeyse de gökteyse de onu bana bulsunlar. Ne kadar adam bulursan, o kadar adam çıkar kasabaya, dağlara köylere, Ali kardaşımı, yılanın deliğine girmişse de, kuşun kanadının altına saklanmışsa da bana bulsunlar. Ben onu sınadım. Adam kardaşım sınamaz mı?"

Hüsne Hatun derinden içini çekti:

"Aaah Ağa ah," dedi. "Aceleci Ağa. Senin bu acelen yok mu..."

"Sınadım. Kardaşımı sınadım."

"Bir daha Topal Alinin, öyle sanıyorum ki yüzünü göremezsin..."

"Görürüm, görürüm," diye ceketini giyerek merdivenlere yürüdü Murtaza Ağa. "Ona tarlalar veririm kan pahası, çiftlikler hediye ederim, o benim kardaşım değil mi, bana gücenmez. Hemen çıkar adamları..."

Belediyeye geldiğinde Kaymakamı, Savcıyı, sorgu yargıcını, yargıcı, öğretmen Sami Turgutu, Molla Duran Efendiyi, Yüzbaşıyı, Taşkın Halil Beyi, tapucu Zülfüyü, yani bütün erkanı orada hazır buldu. Yüzbaşı candarma göndermiş, herkesi Belediyeye çağırtmıştı. Durumu gözden geçiriyorlar, bu işin altından nasıl kurtulacaklarını düşünüyorlardı.

Candarma gönderip altı kardeşi de getirttiler. Molla Duran Efendi bunları hemen tanıdı. Babalan onun çok yakın arkadaşı olurdu. Gençliğinde bunların

köydeki konaklarında kalmıştı. Yedi kardeşlerin ocağı, at hırsızlığı ocağıydı. Bunlar taa babadan, dededen, sülaleden bu yana at hırsızıydılar. Suriyeden, Iraktan, daha aşağılardan, Yemen çöllerinden bile at hırsızlarlar, Bulgaristana, Yunanistana, İrana, Rusyaya soylu atlar satarlardı. İşte Molla Duran Efendi gençliğinde bu ocağın kapısında at hırsızlığı yapmıştı. Kara Osmanm eşkıya olmak için hiçbir sebebi olamazdı, kanlı katil de olsa, yüz kişiyi de kıtır kıtır doğramış bulunsa, Kaplan Ağa dedikleri, gerçekten kaplan gibi bir adam olan Ağa, oğlunu değil mahkemenin elinden, İsmet Paşanın elinden bile alırdı.

Molla Duran Efendi, Kaplan Ağayı, soyunu sopunu oradakilere en ince ayrıntılarına kadar anlattı. Bu ocağın dedeleri Halep Valisine, İstanbul Padişahına, Arap şeyhlerine her yıl bir sürü soylu atı armağan olarak gönderirlerdi. Bu soy öyle bir soydu ki, bütün Torosların şahı bunlardır, derdin.

Demek ki böyleydi. Bu adamın da İnce Memed olmadığı anlaşılmıştı. Altı kardeşe Kara Osmanı vermekten başka çare kalmamıştı. Ama nasıl vermeliydi, işte en büyük sorun buradaydı.

Molla Duran Efendi:

"Orasını bana bırakın," dedi. "Ben orasını hallederim. Ben gelirken gördüm, kasaba çoluk çocuk haberi duymuşlar, cemmi gafur kumandanlığa gidiyorlardı. Şimdi gidin bakın kumandanlığın önü ana baba günüdür. Onun için Beyler bir teklifim var."

Kaymakam:

"Buyurun efendim, Duran Bey, sizi dinliyoruz."

"Bu delikanlılar ölülerini gece, sabaha karşı alacaklar, ortalıkta kimsecikler yokken... Bir çula, hasıra saracaklar... Gerisine siz karışmayın. Bundan sonrasını artık ben hallederim."

"Ya İnce Memed yerine başkası için düğün bayram?" diye ayağa kalktı Taşkın Halil Bey. "Bence bu işin altından kalkmak müşkül."

"Müşkül," dedi tapucu Zülfü.

"Korkmayın, ben her şeyi hallederim. Gene öldürülen İnce Memed olur, sonra da ölüsü kaybolur. Siz bana inanın ve hem de güvenin."

"Ya Ankarayı, Adanayı ne yapacağız?"

"Onu da bana bırakın. İnce Memedin yerine başka bir zatın öldürüldüğünü onlar duyamazlar, duymayacaklar. Bu da benden."

Yüzbaşı ayağa kalktı, utangaç:

"Hepinize teşekkür ederim Beyler," dedi. "Gerçekten büyük bir yanlışlık oldu. Eğer İnce Memed sağsa, ben de Yüzbaşı Faruksam, onun yakında ölüsünü pazaryerinde göreceksiniz. Ya da benim ölümü."

Dışarı çıkan Duran Efendi Belediyenin bir odasında, alçakgönüllü oturmuş kalmış kardeşlerin yanına gitti:

"Gözünüz aydın oğullarım," dedi. "Babanıza selam söyleyin. Bu gece de bize gelecek, akşam yemeğini bizde yiyecek, sabaha karşı da gizlice ölünüzü alıp götüreceksiniz."

Kardeşler, "Sağ ol amca," diyerek onun teker teker elini öptüler.

"Sahi çocuklar, niye eşkıya çıkar da böyle candarma kurşunuyla ölür, Kaplan Ağa gibi bir kaplanın oğlu?" diye de bir soru sormaktan kendini alamadı Molla Duran Efendi.

Kardeşler biribirlerine bakıştılar, gene büyük kardeş verdi karşılığı ona:

"Bilmiyoruz amca," dedi. "Bunun sebebini hiç kimse de bilmiyor. Bir ara onun eşkıya olduğunu duyduk, aradık taradık, hiçbir yerde onun izine bile rastgelemedik. İki gün önce de Çiçeklideresinden babamın eski bir adamı, Osman onun elinde büyümüştü, o, Osmanı çocuklarından da çok severdi, yolda iki at çatlatarak kara haberi bize ulaştırdı."

Molla Duran Efendi içeriye girip bütün olanı biteni erkana anlattı. Yüzbaşı bu işe şaşırıp kaldı. Kara Osman nasıl İnce Med olmuştu, buna hiç aklı ermedi. Çiçeklideresi köylülerine öfkeleniyordu. Onu onlar bu rezil duruma düşürmüşler, onuruyla oynamışlardı. Hele o ağıt yakan kadınlar... Bu olaydan sonra Çiçeklideresi köylüleıi onun elinden zor kurtulurlardı artık. İşkencelerden işkence beğensinlerdi.

Belediyeden çok üzgün çıktılar. Hele Yüzbaşı bitmiş tükenmişti. Başı yerdeydi ve başını kaldırıp kimsenin yüzüne bakamıyordu. Bir de Murtaza Ağanın hali beterdi, yüzü sapsarı kesilmiş, bacakları feldirdiyordu. Sağa sola, fır fır dönen gözlerle korku içinde bakıyordu. Kolları yanlarına düşmüştü. Yuvalarında fır fır dönen gözleri de olmasa Murtaza Ağaya tam bir canlı cenaze derdi insan. Ayaklarını sürükleyerek topluca candarma komutanlığının önündeki caddeye çıktılar. Komutanlığın önü her zamankinden de daha çok bir kalabalıkla dolmuştu. İnce Memedin, İnce Memed değil de Kara Osman adında başka eşkıya olduğunu duyan gelmişti. Haber kısa denecek bir sürede köylere kadar bile yayılmıştı. Bütün kasaba çalkalanıyordu.

O gece, sabaha karşı, daha tanyerleri ışımadan, altı kardeşler ölülerini çok görkemli çıplak bir kır atın üstüne atıp götürdüler. Hepsi de, görkemli, uzun bacaklı kır atlara binmişlerdi.

Ertesi günün sabahı candarma komutanlığının duvarlan önünde Kel Eşkıyadan başka hiçbir eşkıyanın ölüsü kalmamıştı. Avlu duvarının dışındaki kalabalık çekilmiş, yalnız çocuklar kalmışlardı. Onlar da, kimler gelip de Kel Eşkıyanın

ölüsünü alacaklardır, diye meraklarından bekleşiyorlardı.

Kel Eşkıyanın duvarın dibindeki yalnız ölüsü, öyle mahzun, kederli, başı bir yanına düşmüş bekleyip duruyordu. Dehşet de kokmaya başlamıştı. Önünden geçen candarmalar, burunlarını tutup hızla uzaklaşıyorlardı. Nöbetçi de taa uzaklarda dolaşıyordu, burnunu tutmuş. Sonunda, çocuklar bir de baktılar ki Kel Eşkıyanın da ölüsü duvarın dibinden yok olmuş.

10

Kasabadaki çalkantı bir türlü durulmuyor, hemen hemen her yerde İnce Memedden başka bir şey konuşulmuyordu. Konuşmaların odak yerlerinden başlıcası berber Kör Salihin dükkanı, onun ardından Tevfiğin kahvesi, ondan sonra da Deli Fahrinin arzuhalci dükkanı, pazaryeri, köprübaşı geliyordu.

İnce Memedin ölüsünün candarma kumandanlığının önünden sırra kadem bastığı gecede olan bitenlerdi en çok üstünde durulanlar. O gece on iki yeşil libaslı kişi gelmişti kasabaya. On ikisi de biribirinin tıpkısı... Giyimleri kuşamları, ağızları burunları, hepsinin de iri gözleri, saçları, elleri ayakları, boyları, duruşları tıpı tıpına biribirine benziyordu. Hepsi de biribirinin tıpkısı kır atlara binmişlerdi. Atların koşumları da, dizginleri, eyerleri, üzengileri aynıydı. Atlarına benzer bir kır atı da yedeklerinde getirmişlerdi. Yalnız bu kır at çıplaktı. Bu yeşil donlu adamlardan altısı kasabaya girmişler, İnce Memedin ölüsünü candarmaların gözlerinin önünden almış,çıplak kır atın üstüne atmışlar, candarmalar hiçbir şeyi görmemişlerdi. On ikiler ölüyü Kırklar dağına götürüp Kırk Ermişlere teslim etmişlerdi.

"Sıkıştılar köpekler, yalancılar... İnce Memedi öldürdük, diye de dünyaya ilanat verdiler."

"Ne çıktı altından, ne çıktı?"

"Altından, at hırsızlarının padişahının oğlu Kara Osman Çıktı."

"Kardeşleri geldiler, onun ölüsünü aldılar götürdüler."

"Kırk Ermişler gelmiş de..."

"Yeşil donlu Kırk Ölmez..."

"Almışlar da ellerinin üstüne, uçurmuşlar İnce Memedi Düldül dağının doruğuna..."

"Doruğunun tam üstüne."

"İnce Memed de orada, yeşil donlu da, ela gözlü Kırkların ortasında, bir has bahçenin de içinde gözlerini açmış da, ben neredeyim erenler, bana ne oldu, diye sormuş da..."

"Erenler de demişler ki..."

"Ne demişler, ne demişler... Sen öldün de dirildin, demişler."

"Sen öteki dünyaya gittiydin de, seni oradan, kanadımıza aldık da biz getirdik."

"İnce Memed de ne demiş..."

"Sağ olun var olun, siz olmasaydınız, hele o bindirdiğiniz kır at olmasaymış, ben şimdiye çoktan kara toprağın altında yılanlara çıyanlara yem olmuştum. Var olun, sağ olun Kırk Ermişler, demiş."

"Sizi düzenbazlar sizi, ne olacak şimdi?"

"Nasıl saklarsınız şimdi?"

"İnce Memed yarın dağlardan iner de, gene birinizin tam gözbebeğinin ortasından çivilerse ne dersiniz ha, ne dersiniz?"

"İnce Memed Kırk Ermişlerin sarayından kurtuldu da Düldül dağının tepesinden indi de... "

"Ne dersiniz ne?"

"Bütün bunlar o karnında kırk tilki dolaşan Molla Duran Efendinin başı altından çıkıyor... "

"Ödü kopuyor İnce Memedden..."

"İnce Memed bir gün önce ölsün de..."

"Gerisi ne olursa olsun."

"İsterse yalancıktan ölsün..."

"Hahah, hahaaah..."

"Zülfü de korkuyor."

"Belli etmiyor ya, korkuyor."

"Ya Murtaza?"

"Topal Aliyi fellik fellik arıyormuş da bulamıyormuş."

"Deliye dönmüş korkudan, aramaktan."

"Ağaçoğlu çetesi de İnce Memede katılmış."

"Aydınlı Temir de..."

"Horoz Veli çetesi de ona katılmış."

"Yakında hepsi birleşip..."

"Yürüyeceklermiş kasabanın üstüne..."

"Korkmayıp da ne yapsınlar fıkaralar."

"Can bu!"

"Can dediğin bostan tarlasında bitmez ki..."

"Belki bu kasabayı bırakırlar da giderler."

"Belki büyük şehirlere kaçarlar."

"İnce Memed onları orada da bulur."

"Orada da bulur."

"Orada da..."

Değirmenci Kara Hasanın çırağı Çolak Sabri kasabadaki konuşulanları saati saatına ustasıyla, geldi geleli değirmenden dışarıya adımını atmamış Topal Aliye ulaştırıyordu. Her gelen haber Topal Aliyi biraz daha sevindiriyordu. Kara Hasan da onu tepeden tırnağa bir güzel donatmıştı. Kırmızı postal, kara şalvar, çizgili mintan ve bir de çok güzel, çizgili bir kasket... Yakında Topal Ali dışarıya çıkacak, çarşıyı bir uçtan bir uca dimdik geçecekti. Artık kendine iyice gelmişti.

Arada da Murtaza Ağayı düşünmeden edemiyor, değirmenciye soruyordu:

"O alçak ne yapıyor Ustam, şimdi o alçak korkusundan keçilerin tümünü kaçırıp dağlara düşmeyecek mi?"

Kara Hasan gülümsüyor, karşılık vermiyordu.

Değirmenci çırağı Sabri bir haber daha getirdi değirmene.

"Biraz geç gelmiş kulağıma nedense. Ne oldu bu kulaklarıma da hep geç duyar oldum, Ali Ağa, bu günlerde?"

"Bazan öyle olur," dedi Ali. "Sen söyle haberin neymiş?"

"Haberim çok güzel," dedi Sabri.

"Söyle Sabri, söyle kardaşım. Söyle iki gözüm. Şu geç haberini söyle."

Önem verdiği haberlerde Sabri hep böyle nazlanıyor, Topal Aliyi çatlatıyordu.

"Seyran kim."

"İnce Memedin kadını."

"Nerede oturur?"

"Şu aşağıda Anavarza ovasında. Vayvay köyünde."

"İşte o gelmiş İnce Memedin ölüsünü görmeye. Çok güzelmiş."

"Çok güzeldir," dedi Ali, "Seyran bacım."

"Dünya güzeliymiş."

"Öyledir. Şu dünyadaki, oradaki dağlardaki kadınlar içinde bir tane Seyran daha yoktur. Yüreklidir de... İnce Memed gibidir o..."

"İşte o gelmiş candarma kumandanlığına, usulcana, korka korka ölülere yaklaşmış, teker teker hepsine baktıktan sonra..."

"Sonra?"

"Efendime söyleyim, orada durmuş, ellerini beline koymuş, gülmeye başlamış. Ölülerin başında durmuş, gül babam gül ediyormuş. Öyle bir gülüyormuş ki, gülüşüne oradaki seyirci kalabalığı da katılmış. Candarmalar bir bakmış bütün millet gülüyor, onlar da gülmeye başlamışlar. Sonra çarşıya da geçmiş buradaki gülmeler. Çarşıda da kim varsa, karınlarını tuta tuta gülmeye başlamışlar, neye güldüklerini bilmeden. Oradan evlere de geçmiş. Bereket versin ki Seyran Hatun gülmekten yorulmuş da millet de ölülere gülmekten kurtulmuş."

Seyranın İnce Memedin başına gelmesi Topal Aliyi kıvanca boğdu.

"Ulan Sabri," dedi, "bu haberinden sonra sana... Ulan ahdim olsun, seni ben de gümüşletmezsem... Demek öyle gülmüş ha, sevincinden..."

"Sevincinden," dedi Kara Hasan.

"Bütün kasabayı da, köyleri de güldürmüş."

"Böyledir," dedi değirmenci. "Bir kişi bütün dünyayı sevincine katar da güldürür, ağıdma alır da ağlatır. Böyledir bu. Bir tuhaf yaratıktır şu insanoğlu."

"Çok tuhaf," dedi Ali.

"Ben gidiyorum," dedi Sabri.

"Haydi git," dedi Ali. "Aman ha kulağını dört aç. Bakalım İnce Memedden başka bir haber var mı..."

Sabri çıktı, biraz sonra da bir yığın haberle geriye döndü. İnce Memedin atı, azıcık uzaktan, kayalıklardan giderek Yüzbaşıyı, candarmaları izliyormuş. Yüzbaşı da ne biliyorsa bunun İnce Memedin atı olduğunu biliyormuş. Onları izleyen atı öldürmek istiyormuş. Kurşunu sıkıyor, sıkıyor, at orada, olduğu yerde kuyruğunu sallıyormuş.

"İnce Memedi tanımayan Yüzbaşı, o yağız atın İnce Memedin atı olduğunu nasıl biliyormuş?"

"O ünlü bir attır," dedi Topal Ali. "Ali Safa Beyin cinli atıdır. Yani afsunlu. Ona kimse kurşun değdiremez. Ben bile, İnce Memed bile."

"Sonra da Yüzbaşı yataklara düşmüş..."

Yüzbaşı o günden sonra gerçekten yataklara düşmüştü. Asım Çavuştan başka kimseyle konuşmuyor, uyumuyor, doğru dürüst yemek bile yemiyordu. Karısı, çocuklarıyla Ankaraya, bir albay olan babasının evine gitmişti. Bu kasabayı beğenmiyor, insanları çok kaba, yalancı, deli buluyor, fırsatını buldukça çocukları kaptığı gibi soluğu baba ocağında alıyordu. Kocasının İnce Memedin karısını öldürmesini bir türlü yutamamış, o günden bu yana onu küçümsemeye başlamıştı. Yüzbaşı da bunu biliyor, karısıyla bile arasını açan İnce Memede deli oluyordu.

"Asım Çavuş..."

Sesi çok usul çıkıyordu, duyulur duyulmaz.

"Buyur Yüzbaşım."

"O at İnce Memedin atıydı, değil mi?"

"Evet Yüzbaşım. O atı iyi tanıyorum. Senin atını nasıl tanırsam. Kendimi, karımı, kızımı nasıl tanırsam."

"Ben de tanıyorum o atı, unutamam."

"Unutulmayacak bir at.

"O zaman niçin öyle başıboş bırakılmış o at? Ormanda vurduğumuz İnce Memed olmasın?"

"Ben de vurduğumuzu sanıyordum."

"Nereye gitti öyleyse?"

"Orada Yörük obaları var. Belki de yaralandı."

"Köyler yok mu?"

"Köyler de var, aşağıdaki düzlükte."

"Köylüler, Yörükler bizim vurduğumuz İnce Memedin ölüsünü saklayamazlar mı?"

"Saklarlar."

"İnce Memed bizimle alay etmek için Bakırgediği oyununu bize oynayamaz mı, köylüleri kışkırtıp?"

"İnce Memed böyle oyunlara düşmez."

"Kasabalılar da İnce Memedi çok büyüttüler. Sanki Viyanayı almışız gibi bizi karşıladılar. Ankaraya da İnce Memedin öldürüldüğü üstüne çok da telgraf çekilmiş. Şimdi de İnce Memedi Kırk Ermişler almış götürmüşler!"

"Ben kulağımla duydum."

Murtaza Ağa, Zülfü Bey, Molla Duran Efendi, Taşkın Halil Bey, ötekiler Yüzbaşıyı görmeye, ona geçmiş olsun demeye geldiler. Yüzbaşı hiçbirisini istemedi.

Murtaza Ağa zaten öfkesinden deli oluyor, yay gibi gerilmiş, zangır zangır titriyordu.

"Ulan Yüzbaşı," dedi yılan ıslığı gibi bir sesle, "ulan Yüzbaşı, yaktın bizi, mahvettin. Ulan Yüzbaşı seni kahramanlar gibi karşıladık. Ulan Yüzbaşı, Mustafa Kemal Paşa bile İstiklal Mücadelesini kazandığında Ankarada, dokuz eylülde İzmirde böyle karşılanmadı. Ulan Yüzbaşı, Napolyon gibi girdin kasabaya. Ulan, niye söylersin bu yalanı da, bizi bütün dünyaya, İstanbula, Ankaraya rezil edersin? Ulan bütün gazeteler yazdı İnce Memedin öldürüldüğünü, şimdi bunun altından nasıl kalkacaksın?"

"Onlar kalkar," dedi Taşkın Halil Bey. "İt iti ısırmaz."

"Isırır," dedi Molla Duran Efendi. "Isırır ya, biz ne yapacağız bu İnce Memed belasıyla? Yüzbaşı ölse de gitse de o bizi ilgilendirmez, yalnız biz bu belanın elinden nasıl kurtulacağız?"

"Kurtulamayacağız," dedi Halil Bey.

"Bir duruşu vardı muhterem Yüzbaşımızın, başparmağını çenesine koyuyor, sağ ayağını ileriye atıyor, azıcık da belini kamburlaştırıyordu, tam Kocatepedeki Mustafa Kemal Paşa gibi. Vay ocağm bata vay senin Yüzbaşı gibi! Koca bir kasabayı yaktı da ocağımızı söndürdü. Biz böylesine iri bir yalanlardan sonra iflah olur muyuz?"

"Olamayız," dedi Zülfü kesinlikle. "Sende de kabahat var Ağa. Sen de çok heyecanlandın."

"Heyecanlanırım ya, heyecanlanmaz mıyım, hem heyecanlanırım, hem de sevinçten deli olurum. Bakın ne olmuş, nasıl bir olay olmuş, bir halk, bir vatan, bir aile düşmanı, bir Mustafa Kemal Paşa düşmanı, başı fesli bir hainin

öldürüldüğünün haberi gelmiş ve hem de... Sen olsan sevincinden delirmez misin, en yakın arkadaşını tam gözbebeğinin ortasından vurup da, beynini duvarlara yapıştıranın ölüm haberini... Siz olsanız benim yerimde ne yapardınız, Zülfü Bey?"

"Ben olsam daha soğukkanlı davranırdım, Murtaza Ağa."

"Ben davranamam Zülfü, davranamam. Bak, şimdi de ne yapıyor, bizi, bu büyük kasabanın eşrafını kabul etmiyor. İşte ben buna dayanamam. Çünkü bizim yanımızda bu götü boklu adam kim oluyor?"

"Kim oluyor?" diye onu onayladı Molla Duran Efendi.

"Afurundan tafurundan yanından geçilmiyordu. Şimdi de yataklara düşmüş milli kahramanımız!"

"Düşer, sen olsan, sen de düşerdin."

"Bu yalandan sonra, kasabamızın gül adını beş paralık ettikten sonra o bu kasabada kalabilir mi, kalsın mı Zülfü Bey? Zatı devletleriniz Arif Saim Beyefendiye bunun aslını astarını anlatmayacak mısın, bu kadar yardımı olsun kasabamıza, çok mu göreceksin?"

"Bu Yüzbaşı Faruk Bey çok yakında İnce Memedin hakkından gelecektir!" Zülfü Beyin sesi çok kızgındı. "Ben, ben, ben bu Yüzbaşı Faruk Beye çok güveniyorum."

"Var sen güven! Sana mübarek olsun böyle bir yalancı."

"Çok onurlu bir delikanlı. Bak, onurundan yataklara düştü. Kimsenin yüzüne bakamıyor. Bir kalkarsa yataktan..."

"Vay başına gele Çiçeklideresi köylülerinin! Hepsinin kemiğini kıracak, un ufak edecek. Vay gele başına şu koskoca Toros dağları köylülerinin..."

"Köylü yalnız dayaktan anlar," diye gene kesin bir sesle konuştu Zülfü.

"Sen öyle bil," diye kızarak onlardan ayrıldı Murtaza Ağa. Evine geldi. Daha kapıdan girer girmez sordu: "Ne haber? TopalAli..?"

Hüsne Hatun:

"Hiçbir haber yok," dedi.

"Onu bulmalıyım. Başka hiçbir çarem yok. Hiç kimse anlamıyor bundan sonra neler olacağını. İnce Memed onların evlerini başlarına yıkacak, haberleri yok. Bir tek, meseleyi Molla Duran Efendi anlıyor. Onun da başında bir eşkıyalık belası var da ondan. Oğlunu öldüren Ağaçlı çetesi Toros dağlarının kayalıklarında kılıcını keskinleştirip durur, onu da boğazlamak için Şimdi anlaşıldı ki Hükümetten hiçbir fayda yok. Yüzbaşımız yarın bize İnce Memeddir diye bir yabandomuzu ölüsü getirirse hiç şaşmamalıyız Hatun. Getirir de, aaah, ben İnce Memedi vurmuştum, yolda gelirken, çıplak atın üstünde, Kırklar

Yediler İnce Memedi yabandomuzuna çevirmişler, derse, şaşmam."

"Vilayet candarma kumandanı geliyor mu?"

"Yarın öğleden evvel burada."

"Konuş onunla, her şeyi anlat."

"Anlatırım. O eski bir adam, baba adam. Belki derdimizi anlar. Şu Zülfüye deli oluyorum."

"Ne yaptı gene?"

"Arif Saim Beye, öteki Ağalara Beylere, bu, şu koskocaman ovaları verdiği, kendisinin de bir dünya kadar çiftliği, bahçeleri aldığı yetmiyormuş gibi, bir de benim tekerime taş koyuyor." "Ne diyor, ne diyor o sümsük köpek, o adama benzemez?" "Bu işi sen büyüttün, İnce Memedi sen bu hale getirdin, diyor. Sanki İnce Memed işi küçükmüş gibi! Aaah, Topal Ali aaah!"

"Onun gibi başka bir adam bulamaz mısm?"

"Bulamam, bulamam, aah bulamam. Bulabilsem, bulabilsem o köpeğe hiç bu kadar müdahane eder miydim, o Topal ite. O İnce Memedin düşmanı, İnce Memedden de daha yürekli bir adam. İnce Memed ondan korkuyor. Ben kendi ocağımı kendi elimlen yıktım. Ben kendi idam fermanımı kendi elimlen kendi boğazıma taktım."

"Belki bulunur."

"Aaah, gözüm onun gözünü bir görse, ne yapar yapar suçumu ona bağışlatırım. Aaah, onu bir kerecik, bir an için görebilsem... Ben ona büyük suçumu bağışlatmasını bilirim. Ben onu sınadım vallahi Hatun. Ne bilirdim ben onun onuruna bu kadar düşkün birisi olduğunu, aaah ne bilirdim! Keski sınamaz olaydım."

"Bulacağız onu. Bütün kasaba onu on dört koldan arıyor."

Ali kardaşı bulana bir armağan mı versem, bin lira gibi bir para mı koysam onu bulana... "

"Acele etme Ağam, bugün yarın bulurlar onu. Sen Vilayet candarma kumandanına her şeyi, bir yolunu bul da anlat."

Murtaza Ağa o gece hemen hemen hiç uyuyamadı, uyuduğunda da olmayacak düşler gördü. Bir sürü insanı arka arkaya tirkemişler, bir ırmak boyunca dolaştırıyorlardı. Hepsinin de gözlerinden, oluk gibi kanlar akıyordu. Akan kanlar süzülüp gidiyor ırmağa karışıyor, ırmak kıpkızıl oluyordu. Bütün bu insan sürüsünün en önünde de Murtaza Ağa, kendisi, gözbebeklerinden kurşunu yemiş, kurşunlar ensesinden çıkmıştı.

Sabahleyin doğru Kaymakamlığa gidip İl Candarma Komutanı olan Albayı Kaymakamla birlikte beklemeye başladılar. Komutan fazla gecikmedi. Albayın

otomobili ilçe konağının önünde durunca, ikisinin de gözleri penceredeydi, hemen koşarcasına aşağıya inip onu karşıladılar.

Murtaza Ağa boşandı, bu halkın eşkıyalardan çektiklerini bir bir, dili döndüğünce anlattı. Babacan bir adam olan Albay çok duygulanmıştı. Neredeyse ağlayacaktı.

"Bu çocuğa da çok üzülüyorum. Kahrolmuştur Yüzbaşı. Gençler böyle işlere hiç dayanamazlar. O yüzden hasta olmuştur. Demek ki eşkıyalar, bu İnce Memed halkımıza bu kadar zulüm ve işkence ediyorlar?"

"Bu kadardan da fazla."

"Bizim gençliğimizde," diye güldü Albay, "candarma kumandanlığına her gün bir Çakırcah Efe ölüsü getirirlerdi. Halk bizi aldatırdı. Ben o zamanlar çok çok gençtim. Bir gün bizim Yüzbaşı, Çakırcah yerine bir kaçakçıyı öldürmüş, ölüyü de köylülere göstermiş, onlar da amenna, bu kişi Çakırcalıdır, demişlerdi. Yüzbaşı İzmire gelip de ölünün Çakırcalı olmadığını anlayınca kendini öldürmeye kalkmıştı. Hay gençlik hay! Bizim Yüzbaşı Faruk Bey nasıl, onun hastalandığını duydum da, meseleyi hemen anladım ve de koştum geldim."

"Kimseyle görüşmüyor," dedi Kaymakam.

"Dün biz, kasabanın eşrafı, on beş, yirmi kişi toplandık, ona geçmiş olsuna gittik, bizi kabul etmedi."

"Edemez, edemez," diye gene güldü Albay. "Daha o, bir süre de kimsenin yüzüne bakamaz. Ben kalkayım da onu görmeye gideyim de..." Ayağa kalktı:

"Yine görüşürüz."

"Baş üstüne Miralayım."

Yüzbaşı evinde giyinmiş kuşanmış, tıraş olmuş Albayı bekliyordu. Albayı aşağıda, kapının önünde, çakı gibi selama durarak karşıladı.

Albay:

"Geçmiş olsun Yüzbaşım, evladım," dedi.

O önde Yüzbaşı arkada, onun da arkasında Asım Çavuş yukarıya çıktılar. Albay salonda bir koltuğa çöktü oturdu. Epeyce şişman bir kişiydi, merdivenleri çıkarken soluk soluğa kalmıştı. Ayaktaki Yüzbaşıyla Asım Çavuşa:

"Buyurun oturun," dedi.

Oturdular.

Albay gülmeye başladı:

"Geçmiş olsun," dedi gene.

"Sağ olun kumandanım."

"Böyle işler her candarmanın başına gelir Yüzbaşım."

"Köylüler beni kandırdılar."

Kandırırlar Yüzbaşım. Siz daha çok İnce Memed öldüreceksiniz, çok İnce Memedi yakalayacak, teslim alacaksınız. Bu bizim işimizde yasadır. Halkın sevdiği, koruduğu bir eşkıyayı ele geçirmek, öldürmek zordur."

"Biliyorum komutanım."

"Halk şimdiden bu adamı ermiş mertebesine çıkarmış. Bizim İzmirde Çakırcalı Mehmet Efe hala bir ermiştir. Onun mübarek mezarını ziyaret edenler, mezarının toprağından bir tas suya koyup içenler cümle hastalıklarından piripak olurlar. Bu sizin İnce Memed de..."

"Evet komutanım." "Anlattıkları doğruysa... Ermiş..."

"Doğrudur komutanım ya, ben onun kellesini size, zatınıza getireceğim."

"İnşallah Yüzbaşım. Ama siz böyle küçük olaylara bu kadar çok üzülür seniz... Biz çok şeyler gördük Yüzbaşım. Size bir bölük candarma, üç tane zabit gönderiyorum. Ne kadar gedikli çavuş isterseniz o kadar da gedikli gönderirim. Bütün bu bölgenin mesulü sizsiniz, gönderdiğim bölük de sizin emrinizdejjr " Ayağa kalktı. "Geçmiş olsun, üzülmeyin Yüzbaşım."

"Sağ olun komutanım."

Albay ağır ağır merdivenleri indi:

"Allahaısmarladık," dedi, otomobiline bindi.

O gider gitmez de Yüzbaşı cana geldi, dirildi, daireye koştu, masasına otururken:

"Kan kusturacağım o Çiçeklideresi köylülerine," dedi dişlerini sıkarak.

Öğleyin Albayla birlikte Kaymakamın evinde yemek yerlerken, kapı çaldı, Murtaza Ağanın adamlarından birisi gelip karşılarında durdu. Murtaza Ağa her şeyi anlamıştı, kalktı, ayakları biribirine dolanarak ona gitti.

"Buldunuz mu?" diye sordu.

"Bulduk."

"Neredeymiş?"

"Kara Hasanın değirmeninde."

"Onu hemen alıp eve götürün. Ben Miralay gider gitmez evdeyim. Hatuna selam söyle. Ali kardaşıma iyi baksın, ben gelene kadar."

Murtaza Ağa döndüğünde onun yüzünde birdenbire açan sevinç yemektekilerin ilgisini çekmişti.

"Buldum," diye şakıdı Murtaza Ağa. "Onu buldum. Topal Aliyi! İnce Memedin can bir düşmanını. Topal Ali kardaşım candarmamıza çok bir yardımcı olacaktır. Ona küçük bir şaka yapmıştım. Ne onurlu adammış! Onu sınamıştım, anlamayıp hemen evi terk etmişti."

Albaya Topal Alinin kim olduğunu coşmuş anlatıyordu. Önündeki yemeği

unutmuş gitmişti. Anımsayıp da önündekileri görüp de bir lokma bile almıyordu. Onun izciliğini, yerdeki karıncanın, gökteki bulutun izini bile sürebildiğini, izine bakıp "ir insanın ne düşündüğünü, ne yaptığını, ne yapacağını ve naSll bir adam olduğunu, onun bilgeliğini, nişancılığını, uçan turnay! gözünden, kaçan tavşanı art ayağından vurduğunu, onun claha nice hünerlerini sayıp döküyordu.

"Tevatür diyeceksiniz ya, tevatür değildir. Onun hünerine yalnız bu kasaba değil, biltekmil Toroslar şahittir."

"Evet," diye onu onayladı Kaymakam, "doğrudur."

"Vardır," dedi Albay gülerek, sevinerek, "vardır böyle on parmağında on hüner adamlar. Böyle adamların bizimle işbirliği yapmaları çok iyi olur."

Ayağa kalktı. Murtaza Ağayı bugün daha yakından tanımış, daha çok sevmişti. Bunun için Kaymakama teşekkür etti.

Albayın otomobili daha kalkmadan o, evinin yolunu tutmuş koşuyordu. Soluk soluğa kalmıştı. Merdivenleri hızla çıktı:

"Nerede, nerede, nerede benim kardaşım? Özürler dilerim yahu. Hani sen de ne onurluymuşun bre kardaşım! Narıbeyza imişsin, yani beyaza kesmiş ateş, yalım gibi imişsin. Biz seni sınamaya kalkmadan..." Odalara giriyor çıkıyordu: "Hüsne, Hüsne," diye bağırdı, "Hüsne, sen nerelerdesin böyle, Hüsneee!"

Hüsne Hatunla, ötekiler salona bir anda doluştular. Yanaşmalar, seyisler, katipler, çocuklar da geldiler. Hepsi de öyle süklüm püklüm, sus pus duruyorlardı.

"Ne susuyorsunuz öyle? Nerede Ali Ağa kardaşımız?"

"Gelmedi," dedi Hüsne Hatun. "Sabahtan beri ona göndermedik adam komadım, gelmiyor. Giden hiçbir adamla da, ağzını açıp bir tek sözcük konuşmuyormuş."

"Allah Allah, ne demek bu, niyeymiş o, Allah Allah! Ne olacak şimdi?" Sedire oturdu, başını önüne eğip düşünmeye başladı. "Siz gidin," dedi ayakta duran ev halkına. "Hüsne, sen kal!"

Hüsne Hatun geldi onun yanma oturdu. Yan yana, öyle bir süre kaldılar, hiç konuşmadılar.

"Ne diyorsun Hüsne, ben mi gideyim o Topal ayağına sıçtığımın ayağına, her şeyi bütün kasaba biliyor, onu giydirip kuşattığımı, sonra da nasıl kovduğumu şu kasabada duymayan kaldı mı? Kalkar da onun ayağına gidersem, şimdi bütün kasaba üstümüze gülmez mi?"

"Varsın gülsünler," diye gülümsedi Hüsne Hatun. "Varsın gülsünler, kim onlar, bir sürü baldırıçıplak. Can pazarı bu. Bizim canımız sırat köprüsünde. Biz kılıcın ağzı üstünde yürüyoruz. O baldırıçıplaklara da ne oluyor? Duydun mu sen,

duydun mu hiç, İnce Memed ne olmuş?"

"Allah belasını versin onun."

"On iki yeşil donlu, on iki kır ata binip gelmişler. Onun ölüsünü bir yeşil ipekliye sarıp gene yeşil bir kır ata bindirmişler alıp gitmişler. Bütün bu işler olurken de candarmalar bakıp kalmışlar, ağızlarını bile açamamış, öyle lalüebkem oldukları yerden kıpırdayamayıp onları seyretmişler."

"Yalan. O iş başka..."

"Biliyorum yalan, yalan ya... İnce Memed Düldül dağındaki Kırk Ölmezlerin arasına götürülmüş. Çok değil, yakında, yalınkılıçlı, yeşil donlu bin kişiyle zuhur edecek... Zuhur ve huruç edecek, inecek Çukurovaya, bütün Çukurovayı ele geçirecek. Malı çok olandan alıp, malı olmayanlara verecekmiş. Zuhur ve huruç ettikten sonra Çukurovada, ve hem de koca Toroslarda kurt ile kuzu birlikte yayılacakmış. Herkes çalışacak, herkes eşit kazanıp, eşit yiyecekmiş. Kimsenin kimsede gözü kalmayacakmış. O İnce Memed zuhur ve de huruç edince değil insanın insanı en küçük bir biçimde incitmesi, en küçük bir biçimde de kimse kimsenin gönlünü bile kırmayacakmış. O, zuhur ve huruç edince insan değil insanı, yerdeki karıncayı bile incitmeyecekmiş... O zuhur..."

"Yeter, sus allahaşkına, sus Hüsne Hatun, yalan, bütün bunlar külliyen yalan... O Molla Duranın başının altından çıkıyor bütün bunlar. Ona uydur dedik ya, bu kadar da demedik. Adam şimdiden İnce Memedi bir de ermiş ederse, yandık bittik. Bir eşkıya yetmedi de, bir de biz ermişle mi uğraşacağız? Hay Allah belanı versin Molla Duran, vur dedik diye bu kadar da öldür demedik! Durumumuzu biraz kurtaracak bir şey uydur da halkın ağzına ver, dedik. Bakın hele şimdi... Biz ne söyledik, o ne yapmış!"

"Doğru," dedi Hüsne Hatun. "Bütün bu söylediklerim doğru. On iki yeşil donlu, kır atlı, biribirinin tıpkısı, hepsi de biribirinin burnundan düşmüş gibi, hepsi de İnce Memede benziyorlar. İnce Memede de... İstersen çağır da bizimkilere sor, onlar gözleriyle görmüşler. Bizimkiler niye yalan söylesinler, hem de sabaha karşı, ıhırcık karanlık yiter, tanyerleri ışırken... Bir iyice görmüşler."

"Yalan!"

"Yalan olamaz, kurban olduğum Murtazam. Yalan olamaz bu. Çöldeki devekuşu gibi başımızı kuma sokmayalım. Molla Duran Efendi, taaa Mısırlarda okumuş, o diyormuş ki, İnce Memed zuhur ve huruç edecekmiş."

"Allah bin belasını versin o Molla Duranın... Şimdi biz bu Topal Ali işini ne yapacağız, sen onu söyle bana?"

"Bir adam daha gönderelim. İstersen hatırlı birkaç adam gönderelim. İstersen

cami imamını gönder."

"Ben onu biliyorum, tanıyorum, kimi göndersek gelmez."

"Öyleyse sen git de gönlünü al!"

"Olur mu, bu yaştan sonra nasıl giderim o ayağına sıçtığım itin topal ayağına? Aaah, ah, ah," diye dişini sıktı, çenesi çatırdadı. "Yazık, çok yazık ki Topal Aliden başka çaremiz yok. Ne yapmalı?"

"O senin kardasın değil mi, kardaşını sen gücendirmedin mi, büyük de olsan onun ayağına gitmelisin."

"Ağırıma gidiyor Hatun, ağırıma gidiyor, o Topal bokun ayağına gitmek. Ölsem daha iyi."

"Allah göstermesin."

"Görenler bana ne diyecekler? Bütün kasabanın diline düşeceğim. Buradan kaçıp gitsek de, bu beladan sıyrılsak mı? Birkaç yıl Adanada otursak mı, şu İnce Memed belası ortadan kalkana kadar, ne diyorsun Hatun?"

"Sen bilirsin."

"Ya bu işler, bu atlar, bu çiftlikler... Herkes dünya kadar tarla kapatır, şu ovayı yağma ederken ben ne olacağım? Başka çaresi yok... Aliyi geri getirmekten başka mümkünümüz çaremiz yok. O benim canımı korurdu. Ne gereği vardı, onu sınamanın, böyle bir şakayı yapmanın, her adam her şakayı kaldırabilir mi?"

Susup başını önüne eğdi, uzun bir süre öylece kaldı. Hatun da yanında öyle kalakalmış, o da düşünüyor, İnce Memedin zuhur ve huruç edeceğine, bir gün gelip hanumanlan söndüreceğine inanıyordu. Kızlığında, babasının evindeyken, yeşil donlu bir ermişin bir gün ortaya çıkacağını, doğruluğu, iyiliği, eşitliği, kardeşliği yayıp pekiştireceğini, kimsenin kimsede hakkının kalmayacağını, kısa çöpün bile uzundan hakkını alacağını, herkesin, dünyadaki her yaratığın mutlu olacağını, yüzü gülmeyen kişinin, yaratığın kalmayacağını, bütün dağların, ovaların, köylerin, kasabaların, şehirlerin ağzına kadar çiçekle dolacağını, bütün dünyanın bir çiçek bahçesine döneceğini, ölümden başka hiçbir kaygının kalmayacağını, bu adam sayesinde, çok duymuştu. Neden o adam İnce Memed olmasındı? Kanlı bir kişiden, yeşil donlu ermiş olur mu, diye sormaktan da alamıyordu kendini. Beş köyün üstüne kendini tanrı yapar da Abdi Ağa gibi, beş köyün insanına da zulüm ederse, her kim ki o Abdiyi öldürürse ermiş olur ya... Ali Safa Bey gibisini... Ermiş olur ya...

"Ermiş olur ya..."

"Ne diyorsun?" diye sordu Murtaza Ağa, yüzü allak bullaktı.

"Sen git Topal Aliye. Çok düşünme öyle. Nasıl olsa gideceksin."

"Doğru, gideceğim." Ayağa kalktı. "Alinin giyitleri, postalı, fötür şapkası

nerede?" "Bir tek postalı evde, ötekilerin hepsini sen seyis Şaban Ustaya vermedin mi?"

"Eeee şimdi ne yapacağız, o sevinçle amma işler yapmışız ha!"

"Canın sağ olsun, geçer."

"Geçer," dedi Murtaza. "Geçer ya şimdi ne yapacağız şu giyit işini?"

"Şaban Usta burada, aşağı evde çalışıyor, şimdi ben bir adam gönderir o giyitleri aldırır getirtirim. Şaban Ustaya da bunun tıpkısı giyit, şapka alırsın. Kundurası da caba."

"Hemen," dedi Murtaza Ağa, sevindi.

Hüsne Hatun bir yanaşma çağırdı. Şaban Ustaya gitmesini, giyitlerini alıp gelmesini, usul usul, en ince ayrıntısına kadar anlatarak buyurdu. Biraz sonra giyitler, kırmızı postal, fötr şapka ipekli bir bohçaya sarmalanmış, Murtaza Ağanın yanma konmuştu.

"Başka hiçbir mümkünüm çarem yok, benim bu Topal ırzı kırığına ölüm gidiyor, ama ne gelir elimden? Söyle de atımı Çeksinler."

"At hazır, kapıda seni bekliyor."

"Sağ ol Hatun."

"Allah sözünü geçkil, kılıcını keskin eylesin."

Değirmen kapısında onu saygıyla Kara Hasan Ağa karşıladı, atının başını tuttu, Murtaza attan inince atı götürdü çınar ağacının altına bağladı.

"Hoş gelip safalar getirmişsin Murtaza Ağam, değirmenimize."

"Sağ olasın," dedi Murtaza Ağa, ama bir türlü de değirmene doğru bir adım atıp da yürüyemiyordu. Pervanelere dökülen su, dönen taşlar, şakıldaklar inanılmaz, kulakları sağır edici bir gürültü çıkarıyorlardı. Hasan Ağa onun söylediklerini bir türlü anlayamıyor, ötekiyse avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Hasan Ağa edemedi:

"Dur Ağam," dedi, "şu değirmeni durdurayım da geleyim."

Değirmene koştu, o korkunç gürültü de kirp diye kesildi. Ortalığı derin bir sessizlik sardı. Bu sessizlik daha çok ürküttü Murtaza Ağayı.

"Diyordum ki..." diye kekeledi. "Hani diyordum ki, bizim deli oğlan, kardaşım Ali buradaymış..." Konuşurken gülmeye çalışıyor, gülemiyordu.

Kara Hasan Ağa:

"İçerde canım, içerde o. Keyfi yerinde ya, geldi geleli hiç dışarıya çıkmadı."

"Nasıl çıksın fıkara," dedi Murtaza Ağa. "Ben öyle bir bok yedim ki, o da şakamı anlamadı. Benimkisi de eşek şakasıydı...Yaaa, eşek şakasıydı."

Orada dikilmiş duruyor, içeriye bir türlü yürüyemiyordu. Kara Hasansa undan apak olmuş değirmenin kapısını açmış, "Buyur Ağa," diyerek onu bekliyordu.

"Buyur Murtaza Ağam."

Murtaza Ağa sanki onu duymuyordu.

Belki böyle yarım saatten fazla kapıda durdu kaldı. Güldü gülemedi, konuştu konuşamadı. Kara Hasana abuk sabuk bir şeyler sordu, ondan, bir kulağından girip ötekinden çıkan karşılıklar aldı. Birazıcık kendisine gelince gülebildi. Baktı ki durumu iyice. Birkaç kere daha gülmeyi denedi, bayağı gülebiliyordu, hemen gülerek içeriye girdi, sevinçli bir sesle bağırarak:

"Ben geldim Ali kardaş. Dağ Musaya gelmezse Musa dağa gider. İşte ben geldim. Nasılsın, iyi misin, gül yüzlü kardaşım Ali? Yahu adam Ağasına bir hoş geldin de mi demez? Bak hele «una, şuna bak, Hasan Ağa. Doğru, hakkın var. Beni affetmeni, bağışlamanı dilemeye geldim senden. Özür dilemeye geldim. Beni eylediğim kusurlardan dolayı canı yürekten bağışlamanı dilemeye geldim, muhterem ve hem de yüce gönüllü kardaşım. Ben seni sınamak istediydim, keski sınamaz olaydım da, dilim ağzımda çürüyeydi. Hani dedim ki, şu yiğit kardaşımızı bir sınayalım, mademki bir ömür boyu kardaş olduk. Abooov, denemez olaydım da, boyum devrileydi. Abooov kardaş, sen ne onurlu adammışsm öyle, beni, şakamı gerçeğe alıp o giyitleri çıkarıp üstümüze atınca, ben bir oldum ki, ben bir oldum kardaş, senden bunu hiç beklemiyordum, çoluk çocuğumun içinde, hatunlarımın önünde ben öyle oldum ki, dondum kaldım. Eğer ki, bir hançeri alıp da yüreğimin başına saplasaydın bir damla kanım çıkmazdı. Ben öyle perişan, öyle perişan oldum ki... Bütün çarşı, kasaba bu senin bana yaptıklarını duymuşlar da, herkes bana acımış, Murtaza Ağa bir kardaş bulduydu kendisine, onu da bok yoluna elinden kaçırıp, şu darı dünyada tek başına, bir başına gene kimsiz kimsesiz kaldı, demişler."

Elindeki mavi ipekten giyit bohçasını görünce anımsadı.

"Kalk," diye sertçe buyurdu. "Kalk da çıkar o üstündekileri, bunları giy de eve gidelim. Kapıda atın seni bekliyor."

Arkaya döndü, Kara Hasan kapıda bekliyordu:

"Bu giyitleri kardaşıma sen mi aldın?"

"Ben aldım Ağam, ben ne yapayım, değirmene geldiğinde çırılçıplaktı."

"İyi yapmışsın. Kardaşıma gösterdiğin bu konukseverlikten dolayı sana candan ve hem de yürekten teşekkür ederim. Ve hem de hürmetlerimi sunarım."

"Sağ ol Ağam. Ben de zatına bin kere hürmet ederim, o mübarek ellerinden öperekten... "

"Kaç para verdin bu giyitlere?"

"Hiçbir kıymeti yok Ağam."

"Ne demek kıymeti yok? Sen fıkara bir adamsın. Ne demek ola ki..." Hemen

cüzdanını çıkardı. "Ne demek ola, ne demek ola ki... Sen benim iki gözümden de aziz kardaşımı böyle ağırlamışsın, al, al, al şunu."

Ona bir elli liralık uzattı.

"Aman Ağam, bu çok... Hem de o kadar çok ki... Ben bu parayı bir yılda kazanamıyorum, aman Ağam, kulun kurbanın olayım, ben ne yapacağım bu kadar parayı?"

"Çocukların var. Al ve cebine koy o parayı."

Sesi sert ve buyurucuydu. Kara Hasan onun buyruğundan dışarıya çıkamazdı. Elleri titreyerek, örme bir kese çıkarıp elli lirayı dürdü büktü, içine koydu.

"Kalk Ali kardaşım, çıkar o partalları da kendi giyitlerini kuşan."

Alinin başı önündeydi. Sanki taştan bir adamdı. O ne söylerse söylesin hiçbir tepkide bulunmuyordu.

Murtaza Ağa, Kara Hasana gözlerini dikti, uzun uzun ona baktı. Ondan bir imdat ister gibiydi, sonunda vazgeçti:

"Sen dışarı çık temiz ve hem de saf, iyi yürekli Hasan Ağa. Senin için Molla Duran Beyefendiye de söyleyeceğim, bu yıl kirayı senden almasın olur mu?"

"Sağ ol Ağam."

Bu değirmen Molla Duran Efendinin, öyle değil mi?"

"Onun Ağam."

Murtaza Ağa başıyla kapıyı kapa da git, diye işaret etti. Öteki çıkarken:

"Buralardan da ayrılma," dedi. "Çağırınca duyacak bir yerde ol."

"Olur Ağam."

"Bak Ali kardaşım, biliyorum, seni çok gücendirdim, o gülden nazik, ipekten ince, ışıktan hafif, o güzel yüreciğini kırdım. Biliyorum, yürek bir sırça çiçektir. Bir kere kırılınca o çiçek bir daha öyle bir çiçek olur mu, olmaz, biliyorum olmaz, ama kardaşların sırça gönülleri biribirlerine öylesine sıcaktır ki, kard aşlık yüzünden sırça bile birleşip, ne kadar kırılırsa kırılsın, un ufak olsun, eski haline gelebilir. Her sabah taze, mavi bir sarmaşık çiçeği gibi yeniden açabilir. Yaaa kardaşım..."

Alinin tam karşısına geçip durdu, alttan eğilip yüzüne baktı:

"Ne oluyor sana, niye böylesin kardaşım? Rica ederim bir söze var. Çok çok rica ederim, yalvarırım sana. Oğlunu öldürdüm, ocağına düştüm senin. Ayaklarının altını öpeyim Ali, bana bir şey söyle. Bir küçücük kuşum ben, bir çalıya sığınmışım, o çalı da sensin Ali kardaş, kırma beni, gel kendi evine... Bundan daha çok bir insan bir insana yalvarabilir mi Ali?"

Son sözleri çok kızgın çıkmıştı. Gittikçe de kızıyor, eli ayağı usuldan da titremeye başlamıştı.

"Söyle Ali," diye gırtlağı yırtılırcasma bağırdı, "söyle konuşmayacak, bir söze varmayacak mısın, ulan dinsiz imansız, Allahsız kitapsız Topal, bir can için de olsa bir insan bu kadar yalvartılır mı?"

Değirmeni bir uçtan bir uca gidip geliyor, ayaklarını yere vuruyor, kollarını açıp kapatıyor, avurtlarını şişiriyor, bir o yana, bir bu yana boynunu kıvırıyordu.

"Ulan Topal," diye avazı çıktığı kadar gene bağırmaya başladı, "ulan Topal bacağına sıçtığımın deyyusu, sen iki iz sürmekle kendini bir bokum mu sanıyorsun? Ulan yabandomuzu, domuz taşağı uyuz Topal, ulan sen adam mısın sen..."

Ne kadar küfür varsa arka arkaya sıralıyor, küfürleri de bir türlü bitip tükenmiyor, Topalsa olduğu yerde, olduğu gibi taş kesilmiş, soluk bile almıyor, en küçük bir biçimde kıpırdamıyor, gözlerini bile kırpmıyordu.

Sonra Murtaza Ağa biraz ileri gittiğini anladı, sesini indirdi yumuşattı:

"Bak Ali kardaşım," diye yeniden yumuşacık, kadife gibi bir sesle konuşmaya başladı. "Bak Ali kardaşım, bu kardasın Murtazaya bir iki söz söyle de, öldürme beni. İstersen kendi evine gelme. Böyle küs durma, ne olursun, yüreğimi, benim bu ince, çocuksu, yiğit yüreğimi ve hem de Topal Alinin öz bir kardaşınm yüreğini dilhun ediyorsun, yani kan ağlatıyorsun ve hem de paramparça ediyorsun. Bir tek sözcük söyle kardaşma Ali. Aliii, Aliiii, Aliiiii... Bir şey söyle bana da hiçbir şey yapma."

Önüne vardı, gene eğildi, yüzüne baktı, sevinçle doğruldu:

"Yüzün yumuşadı, o güzel, o gül yüzün yumuşadı! Murtaza kurban olsun o gül yüzlere, Murtaza hayran olsun! Yumuşadığına göre demek konuşacaksın ha? Bekleyeyim bakalım. Biraz bekleyeyim. Hay kurban olduğum Allah, bu güzel günün de mi varmış, Ali kardaşım konuşacak. Çok şükür, çok şükür Allahıma, çok şükür Alimi konuşturana..."

Kapıdan değirmen taşlarına, taşlardan kapıya yürümeye başladı.

"Bekliyorum, bir tek sözcük söyle, o da, Murtaza, diye söyle. O kadar, senden başka bir şey istemiyorum."

Köşeye atılmış, eski, aşınmış bir değirmen taşının üstüne oturdu. Kan ter içinde kalmış, gözlerini de Aliye dikmişti. Kızmaya başlıyor, boğazına bir yumruk geliyor tıkanıyor, Alinin üstüne atılıp onun boğazını sıkmak istiyor, sonra da büyük diretme gücüyle kendisini yeniyordu.

İçini çekerek ayağa kalktı:

"Benimle konuşmayacaksın ha? Ben ne yapayım öyleyse? Ali, bana bak..." Sesini iyice yumuşattı, kendisi de bir iyice kendi sesini dinledi. Sesi sıcaktı, içe işleyici ve yürektendi, sevecendi. "Bak Alim, oğlum, kardaşım, iki gözüm,

gözlerimin bebeği, bak, sana söylüyorum, on bir çocuğun ve hem de bir tek avradın var, olur mu, daha gençsin, iki tane gül gibi karı daha alabilirsin. Sana yüz dönümlük bir çiftliği daha şimdiden verdim. Üstüne tapusunu yarın çıkartmazsam anam avradım olsun. İşte Ali, bundan büyük yemin olur mu? Bak Alim, bak oğlum, bak iki gözümün çiçeği, istersen sana bir de ev alacağım. Alacağım değil, aldım! Muhacir Muradın iki katlı konağını... Yüz otuz liraya satıyormuş, onu da sana aldım. Anan sütü gibi sana helal olsun. Yarın onun da tapusu elinde olacak... Bak oğlum Ali, tapu senin elinde olursa ne evi, ne de tarlayı kimse senin elinden alamaz. Al atın da kapıda bekliyor. Evde de yeni fabrikadan çıkmış bir Alaman filintası, kız gibi. Ne diyorsun Ali? Seni maaşa da bağlayacağım/ altın kakmalı tabancamı, altın kordonlu, bana İsmet Paşanın hediyesi saati da sana vereceğim."

Onu usulca omuzlarından tutup sarstı, sırtını sıvazladı.

"Haydi kardaşım kalk evimize gidelim," dedi. "Çok geç oldu. Hatun seni ne kadar sever biliyorsun, kardaştan da ileri şimdi bizi gözleyi gözleyi gözleri dört olmuştur. Ne diyorsun Ali, gelmiyor musun?"

Yorulmuştu, köşedeki taşa gitti. Körük gibi soluyordu. Tozlu, örümcek ağlı tavana kırlangıçlar kocaman bir yuva yapmışlar, yuvada da sarı sarı kocaman ağızlı yavrular, kefli ağızlarını açmışlar, kıyameti koparıyorlardı.

Murtaza yerinden kalktı, dinginlemişti. Elini havaya kaldırdı, parmağıyla yuvayı gösterdi:

"Bak şunlara Ali kardaş," diye güldü. "Bak şunlara, kuş yavrusu kuş yavrusu iken bak ağızlarını açmışlar, yem getirecek analarını, babalarını bekliyorlar. Ya senin o dağlardaki on bir yavrun, on bir tane ciğerparen, ne üstte üst, ne başta baş, aç susuz, senin yolunu gözlüyorlar. Onları niçin kurtarmak istemiyorsun?" Sesini yükseltti: "İşte ben sana, hem de öz bir kardasın, elimi uzatıyorum, bu eli geri çevirme."

Uzatılmış eli öyle havada, Alinin burnunun dibinde duruyordu. El bekledi, bekledi, sonunda da usuldan titremeye başladı.

"Demek bu eli kabul etmiyorsun? Pekiyi kardaşım." Sesini gene yumuşattı, sıcacık, içtendi. "Olur kardaşım, sen bilirsin kardaşım."

Elini indirip dışarıya çıktı.

Alinin içi gidiyordu. Bu adam bu sefer her dediğini yapacaktı ya, Alinin onunla konuşmak, onun yüzüne bir daha bakmak içinden gelmiyordu. Hele dağdaki perperişan çocuklarını anınca Alinin yüreği cızz etmişti. Çocuklarını o korkunç yoksulluktan kurtarabilirdi. Onun çocukları da şu Çukurovada okuyabilir, yanaşmalıktan, çobanlıktan, ırgatlıktan kurtulabilirlerdi... Az daha

ayağa kalkıp Murtaza Ağanın boynuna sarılacak, sen benim öz bir kardaşım Murtaza Ağasın, ben, senin beni sınadığını anlamıştım, diyecekti. Çalıştı çabaladı, yapamadı. Yüreği götürmedi. Kendini yenemedi. İşte Murtaza Ağa da gitti O da ömrünün en büyük fırsatını kaçırdı.

Topal Ali içerde kendisiyle böyle cebelleşirken, Murtaza Ağa Kara Hasanın elinden tutmuş içeriye girdi, gürleyerek, sevinçli bir sesle:

"Şuna bir akıl ver Kara Hasan," dedi. "Seni Allahm huzurunda yemin edeceğim için şahitliğe çağırdım. Ben şimdi ne söylüyorsam, Kurana el basarım ki ve de Allahm büyük adı üs_ tüne yemin ederim ki, şu söylediklerimin hepsini Topal Ali nam kardaşıma vereceğim."

Vereceklerinin hepsini bir bir saydıktan sonra Kara Hasana sordu:

"Saydıklarımın hepsini aklında tutabilir misin?"

"Tutabilirim Ağam."

Murtaza Aliye döndü, elini sırtına koydu. Ağlamaklı bir sesle:

"Konuş Ali," dedi. "Kalk da evimize gidelim."

Elinin altındaki Alinin sırtının ürperdiğini sezinledi. Ardından da onun titrediğini anladı.

"Haydi Ali, Hüsne Hatunun zatını gözleyi gözleyi gözleri dört olmuştur."

Konuşmasını sürdürdü. Yalvardı, kızdı, sövdü, bağırdı, çağırdı, sızlandı, yumuşadı, bir su gibi sesi aydınlandı. Ali taş kesilmiş konuşmuyordu.

Açık kalmış kapıdan ok gibi giren kırlangıcı görünce sesini kirp diye kesti. Kuş gelmiş yuvasının yöresinde dönüyor, yavrular da ağızlarını kocaman kocaman açmışlar, yaygarayı basarak, analarının vereceği yemi bekliyorlardı.

Aliye vardı, kocaman elleriyle onun başını tutup hızla yukarı kaldırdı:

"Bak şu kuşa," dedi, "bak şuna... Bak bak şuna... Bak yavrularına nasıl sevinerek yem getirmiş de veriyor, bak! O bir hayvan, sen de insansın. İyi bak!"

Alinin kararmış yüzü terlemişti, gözleri de ıpıslaktı.

"Haydi Hasan Ağa, biz dışarıya çıkalım, o da şu kuşa baksın da insanlığından utansın. Utansın da aklı başına gelsin. Ben az sonra gene geleceğim."

Ali onun arkasından koşmaya çalıştı, ayağa kalkamadı, konuşmak istedi, ağzında dili dönmedi. Sanki dili şişmişti. Gözlerini de gidip gelen, yavrularının ağzına bir şeyler koyan kırlangıçtan ayıramıyordu.

Murtaza Ağa geriye döndüğünde onu öyle bıraktığı gibi başı havada, gözleriyle yavrularını doyuran kuşu izler buldu.

"Konuşmayacak mısın Ali?"

Alinin başı gene önüne düştü.

"Konuşmayacaksın demek Topallar Topalı Ali... Ben de senin başına bir işler

getireceğim ki felek de maşallah desin! O Adanadaki candarma Miralayı kim, benim canı azizim, ve hem de öz bir biraderim değil mi, işte ben sana yakında bir kulp takacağım ki kulp derim sana. Beni iyi, iyi dinle Topal Ali, Ferhat Hocayla Yobazoğlunun bir suçları var mı, neden yatıyorlar içerde? Ferhat Hoca gibi bir Allahın mübarek adamı hiç adam öldürür mü, fıkara Ademi öldürüp ne yapsın o, neden öldürsün Ademi o, bir sebebi ve de bir sebebül hikmeti var mı? O şimdi içerde, belki de onu asarlar. Neden bu hale getirdiler onu, çünkü biz bir istihbarat aldık ki o, İnce Memedi himaye ediyor. Bir de o, ne olduğu belirsiz bir kimsedir, casus mu, Bolşevik mi, nereden geldiği belirsiz bir kişidir. Onun pis vücudunun tezelden, derakap ortadan kalkması gerek. Ya Yobazoğlu? Neden yatıyor, o fıkara bok yoluna, o, İnce Memedin bindiği Ali Safanm atı yüzünden yatıyor. Ali Safa Beyin ölümüne de o sebep oldu. Hepimizin ölümüne, kasabamızın adının şu koskocaman Türkiyede kötüye çıkmasına o sebep oldu. Onu, İnce Memede at verdiğinden dolayı meydanın ortasında asacaklar. Bak Ali, Miralay kardaşım sana iş teklif ediyor, demek ki sen yüce bir devlet memuru olacaksın. Ve biz Ağalar, Beyler, hepimiz senin yanına şapkamız elimizde salavatla varacağız. Miralayım bana dedi ki, mademki senin kardasın Topal Ali Efendi böyle hünerli bir adamdır, yeryüzünün en büyük izcisidir, yerdeki karıncanın, ağındaki örümceğin, gökteki kuşun izini sürer, biz de onu devlet memuru yapıp ölünceye kadar maaşa bağlayacağız. Ve hem de yüzbaşı maaşına, öyle uzatmalı kel onbaşı maaşına değil. Sen öldükten sonra da çocukların alacaklar bu maaşı. Seni hükümet izcisi yapacağıma, maaş bağlatacağıma da Kurana, o yüce kitabımıza el basarak ant içerim. Miralay dedi ki senin izci kardasın sayesinde bu dağlarda ne eşkıya kalacak, ne de hırsız... İzlerini sürüp yerini derakap bize bildirecek, biz de..."

Geldi elini Alinin omuzuna koydu:

"Kalk," dedi, "kalk da gidelim ala gözlü kardaşım. Kalk, kul kusursuz olmaz, demiş atalar. Bir kusur işledik diye beni de, kendini de, çocuklarını da mahvetme. Bak o kırlangıcı gördün ya... İşte, bir küçücük hayvanı, senin ancak bir parmağın kadar var o kırlangıç, ondan örnek alalım da biz insanlığımızdan utanalım. Bir kırlangıç, küçücük bir kırlangıçken, bak nasıl da bakıyor yavrularına."

Sevindi, gülümsedi.

"Sen hiç uçarken gördün mü kırlangıçları, görmez olur musun, gökte bir inerler, bir çıkarlar, ok gibi bir süzülür, bir göğe ağarlar, ne yaparlar böylece, söyle, sen herkesten daha iyi bilirsin, söyle, ne yaparlar?"

Biraz geriye çekilerek onun sorusuna karşılık vermesini bekledi. Belki

kendinde olmadan ağzından bir sözcük kaçardı bu inatçı, alçak adamın.

"Söyle, söyle, söyle ne yaparlar?"

Baktı ki bu oyuna düşmedi Topal Ali, bağırmaya başladı:

"Söyle Topal mendebur, topal bacağına sıçtığım, ne yaparlar, sinek toplayıp yavrularına getirmezler mi, söyle topal bacağına sıçtığımın, topal sineği... Ulan sen kimsin, bir sinekten de kıymetsiz bir mahlukat değil misin?"

Kapıya koştu, açacaktı vazgeçti, geriye döndü.

"Bak sana son sözümü söylüyorum, iyi dinle beni, günah kalktı benden. Yakında bu değirmenin kapısında bir adam öldürülecektir. O da tam gözbebeklerinden kurşunlanarak, işkence edilerek, derisi yüzülerek, bir çuvala koyularak şu değirmenin abarasma atılacaktır. Bunun cezası idamdır. Sonra beş adam gelecek, amenna, biz kendi gözümüzle gördük, bu adamı Topal Ali öldürdü diyecekler. Bu şahitlerden birisi de sana iyilik eden, burada günlerdir karnını doyuran değirmenci Kara Hasan olacak, isterse şahitlik etmesin, bu değirmenin sahibi kim biliyor musun, Molla Duran Efendi. Anladın mı şimdi? Seç şimdi ikisinden birisini, ya asılmak, ya da devlet memurluğu, ya da çiftlik sahipliği, seç birisini..."

Sesini son perdesine kadar yükseltti:

"Ben şimdi gidiyorum. Konuş, konuş Aliiii..." Sanki kilometrelerce öteye bağırıyordu. Ali sözcüğünü öylesine uzatıyordu, "İşte ben gidiyorum. Bundan sonrasını artık sen düşün. Elimden de kurtulacağını hiç sanma." Güldü. "Dağa çıksan çıkamazsın, orada İnce Memed, ovada da ben... Ben de şimdi gidiyorum, demek eve geliniyorsun?" Dişlerinin arasından ıslık gibi bir ses çıkardı: "Sen görürsün!"

Kapıyı öylesine hızla çarptı ki, bütün değirmen sallandı, Aliyi de irkiltti.

Az sonra da kapıyı yavaşça açarak geriye döndü:

"Bak Alim, kardaşım, ne geldi aklıma, beni şimdi iyi dinle, bundan sonra sana Topal Ali demeyecekler. Belki, alışkanlık, sana Topal Ali diyecekler ya, sen topallamayacaksın. Neden ki dersen, Alamanın payitahtı Berlinde ayak gibi ayak yapıyorlarmış, etten kemikten. Ben sana Alaman kardaşlarımızdan, Alaman bizim kardaşımız değil mi, bir milyona da olsa bir ayak getirtip taktıracağım. Yok, ille ayağı biz ancak Alamanyada takarız derlerse, biz de seninle Alamanın payitahtına gider, yeni ayağını orada taktırırız." .

Bu buluşuna çok güveniyordu. Buna da hayır diyebilirse bir insan, artık o insandan daha aşağılık birisi olamazdı.

"Sen de bundan sonra yeni ayağınla taşların kayaların üstünden, ağaçların tepesinden, dağların doruğundan keklik gibi sekersin. Sekersin de ne izler

sürersin, değil mi kardaşım?" Sözünü kesip, birdenbire bir sevinç çığlığı koparttı: "Bak, bak Ali kardaş, bak! Kırlangıç gene geldi, bak bak, bak Ali kardaş, yavrular ağızlarını nasıl açtılar bak, kafam girer ağızlarına, sarı sarı, boyunlarını da nasıl uzatıyorlar, bak, bir karış, kerataların boyunları kopacak..."

Ali onun, bak bak, demesiyle başını kırlangıç yuvasına çevirmiş, gülümseyerek kıyameti koparan yavrulara, onların yöresinde uçarak dönen ana kırlangıca bakıyordu.

"Ali konuş!"

Ali hemen başını gene önüne indirdi. Bu sefer Murtaza Ağa tam zıvanadan çıkıp kendini paralamaya başladı:

"Ulan senin derini yüzdüreceğim ulan," dedi. "Ulan seni kazığa oturtacağım, yaptıramaz sanıyorsun, değil mi, seni ayağına, bacağına sıçtığımın Topalı seni! Ulan biz İstiklal Mücadelesini kazanmış kişileriz. Bir Topal Ali, topal bacağına sıçtığım aşağılık mahlukat vız gelir."

Artık köpürmüş, kenldini kapıp koyvermişti, ağzına ne gelirse söylüyordu.

Alinin karşısında böyle, değirmenin içinde dört dönerek ne kadar sövdü saydı, kendi de, Ali de, değirmenci Hasan da farkında değildi. Bu ara değirmene gelenler, içerdeki sesi, şamatayı duyuyorlar, bahçenin bir köşesine çekilip siniyorlardı.

Sonunda:

"Ağzına sıçtığımın topal deyyusu, sana insanlık değil, ölüm, zulüm layık," dedi, kapıdan bir ok gibi çıkıp atma yürüdü. Değirmenci Kara Hasan hemen koştu, atın başını tuttu, üzengiye yapıştı. Atına atlayan Murtaza Ağa, kapkara kesilmiş bir yüzle birazıcık eğildi, yavaşça:

"Söyle ona," dedi, "çok öfkelendim inadına, ahmaklığına, kardaşı değil miyim, elbet de öfkelenirim. Söyle ona, Vali onu Hükümetin maaşlı başizcisi yapacak, ben onun topal ayağına yeni bir ayak taktıracağım, eskisinden daha iyi olacak ayağı. Kara Hasan, eğer Ali kardaşımm gönlünü eder de evime gönderirsen, ben de bu değirmeni alır sana veririm. Sen de bana taksit taksit ödersin. Bilirsin, ben sözümün babayiğidi bir kişiyim. Onu bu gece evde bekliyorum."

Değirmenden içeriye ok gibi süzülen kırlangıcı Kara Hasana gösterdi:

"Bak," dedi, "bak, şu kuşa bak, yavrularına yem getiriyor."

Atını sürdü.

11

Çocuklar kasabanın üst başındaki yamaçta, murt çalısının dibinde, bir Roma mezarının önünde aşık oynuyorlardı. Çirişsiklerinin üstlerinde kurumuş çiçekleri daha dökülmemişlerdi. Çalılar, dikenler, otlar, baştan ayağa küçücük, düğme kadar, düğme kadar, sümüklüböceklerle apak kaplıydılar. Türlü türlü, kırmızı, mavi, yeşil, san, hepsi de güneşe gelince çakan, büyüklü küçüklü arılar, gürültülerle vızlayarak dalaşıyorlardı.

Aşık oyunu, koyunların, keçilerin, danaların aşık kemiklerinden çıkarılan kemiklerle oynanırdı. Bir biçim bir zar oyunuydu. Büyüklerin kumar aracı olan bu kemikler küçüklerin de oyun aracıydı.

Aşık Mustafa daha işe başlamadan:

"Neyine oynayalım?" diye sordu.

Öteki çocuklar bu soruya karşılık vermeye hazır değildiler. Çoğu kez çiğdemine oynarlardı.

"Çiğdemine," dedi Veysi çocuk. Daha sekizini sürüyordu ya, okula gitmiyordu. İnat etmişti, hiçbir zaman da o okul dedikleri şeye gidip, o mengeneye sıkışmayacaktı.

"Daha çiğdem çıkarmadık ki," diye onu yanıtladı Aşık Mustafa.

"İncirine."

"İncir nerede be?" diye sordu Mustafa. "Bakın dallara bir fek incir kalmış mı, üveyikler yemiş bitirmişler."

"Arısına."

İpliklerle bellerinden bağlanmış anlar sağlarında, sollarında uçuşuyorlardı.

"Ben ütülürsem bile," dedi Aşık Mustafa, "arılarımı vermem, kimsenin arısını da istemem. Bakın bakın," diye az ilerde uçan arılarını gösterdi. Her birisi parmak kadar, parmak kadardı, güneşe geldikçe de sapsarı, bir altın bilye gibi şavkıyıp sönüyorlardı. "Siz hiç böyle arılar yakaladınız mı, buralarda hiç böyle arı gördünüz mü? Bu arıları kimseye de vermem, bir kişiyi sokunca, hemencecik orada, hık dedirtmeden öldürüyor."

Tartışma uzun sürdü. Sonunda anlaştılar, kim ütülürse, ütenler onun sırtına binecekler, kara incire kadar gidip geleceklerdi. Bunu da Veysi hiç istemiyordu. Çünkü aşık oyununda şimdiye kadar bir kerecik bile olsun kazanamamış, bu çocukları sayısız, sırtında eşekler gibi taşımıştı. Oysa Veysi çocuk arı, kuş, sinek yakalamakta birinciydi. Şu kasabada onun üstüne bir avcı daha yoktu. Bir keresinde yaylada bir şahin yavrusu bile yakalamış, büyütmüştü, şahin ona öylesine alışmıştı ki, nereye gitse, onunla birlikte onun bir kulaç üstünden uçarak oraya gidiyordu. Ne yapsa, bir çalıya, bir dala, bir duvara konup onu bekliyordu.

Sonra bir gece onun şahini ortadan yitti gitti. Ne olduğunu, nereye gittiğini kimse bilemedi. Veysi çocuk bütün kasabayı, kasabanın bütün yörelerini aradı taradı günlerce, kuşunu bulamadı. Sonunda işi anladı, ya kuşu çalmışlar, ya da babası geceleyin şahini birisine satmıştı. Zaten babasını, o adamı hiç sevmezdi. Bunun üstüne de ona iyice bir düşman kesilmişti, büyümeyi bekliyordu.

Her zamanki gibi gene Veysi ütüldü, çocuklar onun sırtına teker teker binip kara incire kadar gittiler geldiler. Veysi güçlü, sağlıklı bir çocuktu ya, bu kadar çocuğu sırtında taşıyınca çok yoruluyor, kan ter içinde kalıyordu.

Oyun bitince arılarını dikenlerden, otlardan çözdüler, ellerine alıp uçurarak, çalılık yamaca yürüdüler, ellerinde sivri uçlu meşe köküçleri vardı, bunlarla çiğdem soğanlarını kolaylıkla çıkarıyorlar, şalvarlarının kocaman ceplerini bunlarla dolduruyorlardı.

Topraktan çiğdem çıkararak, arılarını bağladıkları yerden çok uzaklara gittiler, bir dere aştılar, kuru pınarı geçtiler, baharda bu pınarın çam oluğundan şakır şakır sular akardı, alıçlığa vardılar, burada bodur meşelerle alıçlar karmakarış bitmişti. Bundan sonra da gene bodur, yaban zeytinleri başlıyordu. Zeytinlikler arasındaki kuru derenin yamacında, şimdiye kadar görmedikleri incir ağaçları gördüler. Her incir ağacının üstü olmuş, her birisi yumruk kadar iri incirlerle doluydu. Çocukların hepsi her yerden incirlere saldırdılar.

Aşık Mustafa:

"Çok yemeyin, karnınız ağrır," dedi. "Kimseye de haber vermeyelim, arada sırada gelir yeriz. Bakın, bu ağaçları kuşlar da bilmiyor. Gagalanmış hiçbir incir yok."

"Yok," dedi Gülbahar kız.

O, hiçbir zaman erkek çocuklardan ayrılmıyor, kızlarınsa aralarına hiçbir zaman girmiyordu. "Çok da tatlı incirler, bal akıyor."

Karınlarını doyurduktan sonra yarın üstüne sıralanıp ayaklarını aşağıya sarkıttılar. Hepsi de şu aşağıdaki mahalleden olurlardı. Bu mahallenin bütün halkı da, toptan, kadın erkek, çoluk çocuk tarlalarda ırgatlık yaparlardı. En çok da pamuk tarlalarında çalışırlardı. Yakında bütün mahalle pamuk toplamaya aşağıdaki ovaya ineceklerdi. Çocuklar pamuk toplamayı çok seviyorlardı. Çünkü her pamuk tarlasında, pamukların arasında karpuz tevekleri, domates fidanları olurdu. Her tevekte beş on ballı karpuz, her domates fidanında da yüzlerce kırmızı domates... Çocuklar saldırırlar, domatesi, karpuzu kapışırlardı. Bir de kuş yuvaları olurdu pamukların dibinde, içlerinde küçücük yavrular, ya da palazlar...

Aşık Mustafa pamukta, geceleyin iş bitip de ırgatlar dinlenmeye çekilince sazını eline alır, onlara türküler söylerdi. Söyledikleri türkülerin bir kısmı

bellenmiş eski türkülerdi, bir kısmını da düpedüz kendi uydururdu. Bir Allah vergisi. Büyüyünce bir hak aşığı olacaktı, tıpkı Dadaloğlu gibi. Daha şimdiden saçı sakalı ağarmış aşıklarla karşılaşıyor, bir o, bir yaşlı aşık söylüyor, hiç bile mat olmuyordu. Bir coşmaya, ardından da bir titremeye başlayınca, sözler ağzından şu pınarlardan akan çağıl Çağıl sular gibi boşanıyordu. Eşkıyalara da çok meraklıydı. Onlar üstüne çok türkü çıkarmıştı. İnce Memed üstüne de türküleri vardı. Şu ölen dokuz eşkıya üstüne de üç ağıt yakmıştı ya, daha kimseye söylemiyordu. Hele dursundu hele, bu yıl pa_ mukta kalabalık çok olacaktı. Dağlardan, her şeyden çok türküyü seven insanlar ineceklerdi. İşte Aşık Mustafa da ilk olarak onlara söyleyecekti dokuz eşkıyanın ağıtlarını.

"On iki yeşil donlu adam," dedi Veysi. "On ikisi de biribirinin tıpkısı, gece yarısı gelmişler..."

"Yalan," dedi Gülbahar.

"Yalan," dedi İsmet.

Mustafa susuyordu.

"İnce Memedi öldürememişler ki... Babam söyledi. Bilmiyorsunuz yani, benim babam bekçi. Görmediniz mi, nah bu kadar tabancası var, karnının üstüne asılı. İşte babam dedi ki... O İnce Memed değil başkasıymış. Babam dedi ki, İnce Memede kurşun geçmezmiş, bes alnındaki Peygamber mührü..." diye bilgisiyle övündü Fevzi. "Benim babam hem de bekçibaşı... Boyu da aşağıdaki kavak kadar."

Oradaki bütün çocuklar, bir şey söylesin diye Aşık Mustafaya baktılar.

Aşık Mustafa, ciddi, kendine güvenmiş, türkü söyler gibi bir hal aldı, dudaklarını uzattı:

"Doğru," dedi, "o İnce Memed dedikleri kişinin, İnce Memed olmadığı doğru. O başkasıymış. Şimdi ben size bir şey söyleyeceğim ya, kimseye söylemeyeceksiniz."

Gözlerini teker teker herkesin üstünde gezdirdi, sonra da sesini alçalttı:

"İnce Memed, ölmemiş, yaralanmış. Alnında Peygamber mührü varmış, bu doğru, oradan yalnız kurşun geçermiş ona... Belki de oradan yaralanmıştır... Yaralandığı doğru, hem de gün gibi ortada. Geçen gece dağlardan bir Aydınlı Yörüğü geldi bize... Hiç kimseye söylemek yok. Amcamlan fısır fısır, çok gizli konuşurlarken, ben uyumuşçuluğa vurdum, onlar ne konuştularsa duydum. Şimdi hepsini size anlatacağım. Eğer bir kimseye ağzınızdan bir tek söz kaçırırsamz, Yüzbaşı da bunu duyar, giderler yaralı yaralı İnce Memedi orada kıstırıp yakalarlar, onu getirip pazaryerinde de asarlar, kellesini de kesip Ankaraya, Mustafa Kemal Paşaya yollarlar. İşte böyle İnce Memed Ali Safayı

öldürünce dağa kaçmış. Ali Safa çok zalim bir adammış. Köylüye kan ağlatıyormuş. İnce Memed de onu gözbebeklerinin vurmuş, dağa kaçınca candarmalar ona pusu kurmuşlar, İnce Memedi de vurup atından düşürmüşler. O atı da onu almış, dişleriyle candarmalarm arasından çıkarmış. Candarmalar ata kurşun yağdırmışlar ama, vuramamışlar. O at afsunluymuş, ona hiç kurşun değmiyormuş. At da almış onu dağın tepesindeki bir mağarasına götürmüş. Çıkmış dağın kayalık doruğuna, oradan kişnemiş, kişnemiş. Bir kanatlı ejderha inmiş bir ak bulutun içinden... At sevinmiş, onu mağaraya götürmüş. İnce Memed ejderhayı görünce korkmuş. Ejderhadır, onun yaralarını kırmızı dilleriyle yalamış, dokuz tane, dokuz yalımdan dili varmış. O saatte hemen İnce Memedin yaraları iyileşmiş. Benim Yörük kocasından duyduğum bu. Yalan mı?"

"Hiç yalan olur mu," dedi Fevzi, "benim babam da duymuş bunu. Hiç yalan olur mu, Yörük kocasının bir yığın, nah bu kadar ak sakalı varmış."

"Sakalı bir kucaktı," dedi Mustafa. "O kadar sakalla insan hiç yalan söyler mi?"

Oradan kalktılar, dereyi geçip kireç ocaklarına vardılar. Orada çok tavşan yavruları olurdu. Bir tanesini bir yakalarlarsa... Mustafa bir tanesini iki yıl önce yakalamış ve büyütmüştü. Tavşan büyüyünce amcası onu kesmiş de yemişlerdi. Mustafa da çok ağlamıştı. Amcası da tavşanı kestiğine köpekler gibi pişman olmuştu. Şimdi bir daha tavşan yavrusu yakalarsa Mustafa, amcası onu hiç kesmeyecekti.

Kireç ocaklarına çıktılar. Bunlar yan yana kazılmış, yörelerine yarı yanmış yığın yığın ak taşlar atılmış derin kuyulardı.

Kuyulara yaklaşırlarken daha uzaktan burunlarına keskin bir koku geldi. Orada, oldukları yerde durdular beklediler. Yukardan esen ince yel dalga dalga kokuyu onlara getiriyordu.

Aşık Mustafa:

"Bulduk," dedi.

"Neyi?" diye sordu Fevzi.

"Neyi olacak," dedi İsmet. "Kel Eşkıyanın ölüsünü. Demek kireç kuyularına atmışlar onu."

"Ben korkuyorum, ben ölüden çok korkarım, dönelim, kaçalım," diye telaşlandı Veysi.

"Olmaz," diye kesin konuştu Aşık Mustafa. "Olmaz. Hepimiz hep birlikte oraya gideceğiz."

"Korkma Veysi," dedi Fevzi. "Biliyorsun, sen kendi gözlerinde görmedin mi, benim babamın tabancası var, hem de kocaman, hem de karnının üstünde asılı."

"Korkacak ne var," diye çıkıştı Mustafa, "sen erkek değil misin?"

"Haydi gidelim," diye kireç kuyularına yürüdü Gülbahar.

"Dur sen kız!" diye bağırdı Mustafa. "Böyle işlerde hep erkekler önde gider."

Önde Mustafa, arkada ötekiler, burunlarını tutarak kireç kuyularına kadar koştular. Bir kuyunun başında durup baktılar.

"Burada değil," dedi Mustafa. "Arayalım."

Karşıda kuyuların üstündeki çıplak düzlükte bir sürü köpekle, bir sürü akbaba karşı karşıya durmuşlar bekleşiyorlardı. Köpekler kocaman çoban köpekleriydiler, akbabalarsa yaşlı, uzun kanatlıydılar. Köpekler yerlerinden hiç kıpırdamıyor, gözlerini akbabalara dikmişler tetikte duruyorlardı. Akbaba kalabalığına arada bir, birkaç akbaba, büyük kanatlarını sallamadan yere iniyor, sekerek geliyor, akbaba topluluğuna karışıyorlardı.

"Burada," diye bağırdı Veysi. "Bu ocakta. Burası çok kokuyor. Ölü görünmüyor ya, burası çok kokuyor, burada."

Çocuklar o kuyunun üstüne toplandılar. Kuyudan çok koku geliyordu ya, kireç ocağını ağzına kadar, silme mavi kelebekler doldurmuşlardı.

Aşık Mustafa:

"Kel Eşkıyanın ölüsü burada," dedi bilgiç bilgiç. "Kelebekler, bir güzel çiçeklere, bir de iyi kimselerin ölülerine çokuşurlar."

Ocaktaki yüz binlerce, üst üste yığılmış uçan mavi kelebeklerden dışarıya, yukarıya bir ışık yayılıyor, bütün yöreyi bir mavi, duman gibi aydınlığa boğuyordu.

Bir ara, bir hortumda yükselircesine kelebekler burgulanarak, ocaktan dışarıya uğrayıp gerisin geri indiler, çocuklar da bu sırada ölüyü görebildiler. Ölü çırılçıplaktı. Kel, dazlak başın ortasında bir kan bulaşığı görülüyordu. Bacaklarından birisi kopmuş ortalıkta gözükmüyor, öbürü de soyulmuş, ortada bir uzun ve ak kemik kalmıştı. Kel Eşkıyanın gözlerinden bir tanesi açık kalmış, canlı, alaycı çocuklara, az önce havaya uçan kelebeklere, gökte dönen üç akbabaya bakıyordu.

Kelebekler inince Mustafa çocuklara:

"Haydi gidelim, çok kokuyor," dedi.

Aşağıya yorgun argın inip arılarını bağladıkları yerden aldılar. Mustafanın hiç keyfi kalmamış, suratı da asıldıkça asılıyordu. Bağladığı çalıdan teker teker aldığı arılarının ipliklerini çözüyor havaya bırakıyordu. Öteki çocuklar da onun gibi yaptılar.

Mustafa arıları uçup gidince olduğu yere, çalının dibine çöktü oturdu. Yüzü sararmıştı, konuşamıyordu. Öteki çocuklar da onun gibi sararmış yüzlerle

geldiler onun yanma sıralandılar. Onlar da ağızlarını açacak durumda değillerdi. Böylece aradan uzun bir süre geçti. Neredeyse ikindi olacaktı.

Sonunda Mustafa göğsüne düşmüş başını kaldırdı, gözleri yaş içinde kalmıştı. Kendini tutmasa hıçkıracaktı. Sesi boğularak:

"Demek Kel Eşkıyanın kimi kimsesi yokmuş. Dedikleri doğruymuş, candarmalar da onu getirmişler buraya atmışlar." Sustu. Az daha konuşsa boşanacaktı. Biraz bekleyince kendine geldi: "Bu gece bu ölüyü köpekler yerler. Köpekler geceyi bekliyorlar. Gece olunca akbabalar uçup gidecekler, ölü de köpeklere kalacak." "Sabaha kadar bekleyelim," dedi Fevzi. "Babamın bir tabancası daha var..." "Bekleyemeyiz," dedi Mustafa, "ama bir şey yapmalıyız."

"Ben artık ölüden korkmuyorum," diye kendi kendine söylenircesine konuştu Veysi. "O da işte, ölü gibi ölü işte."

"Onu köpeklere bırakmak olmaz."

"Olmaz," dedi Cemal.

Sustular, derin düşüncelere daldılar.

Mustafa:

"Akşam oluyor."

İsmet:

"Ne yapalım?"

Mustafa ayağa kalktı, ötekiler de onunla birlikte ayağa kalktılar.

"Ne yapalım, biliyor musunuz," diye konuştu Mustafa güvensiz bir sesle. Sonra daldı.

"Ne yapalım?" diye sabırsızlandı Cemal.

"Şu koyun damını görüyor musunuz?"

Hep birden, kireç ocaklarının biraz aşağısındaki dama baktılar.

"Ölüyü oradan şimdi alabilsek, oraya götürebilsek..."

"Allooooş," diye hep birden bağırarak oraya koştular. Önce Mustafa, ardından Veysi, onların ardından da ötekiler ocağın dibine indiler, kelebeklerin arasından zorla ölüyü seçebildiler.

"Çıkarabilir miyiz?"

"Benim belimde bir kocaman kıl örme var," dedi Cemal. "Belki on kulaç. Benim anam..." Ağzına burnuna kelebekler doluyordu. Eliyle kelebekleri kovdu. "Benim anam beni ipsiz hiçbir yere göndermez. Şimdi anladım." Beline dolanmış ipi dönerek açtı, Mustafaya verdi: "Ölüyü bağla," dedi, "biz de dışarıya çıkalım, oradan çeker çıkarırız."

O kadar heyecanlıydılar ki, burunları bu korkunç kokuyu bile duymuyordu.

Ölüyü sürüyerek koyun damına getirdiklerinde gün batmış, karanlık kavuştu

kavuşacaktı. Kapıyı bir iyice orada buldukları telle muhkem bağladılar. Akbabaları bırakan iri, azgın köpekler gelmişler, kıçlarının üstüne oturup gözlerini koyun damının kapısına dikmişlerdi. Çocuklar onlara aldırmadılar, istedikleri kadar beklesinler. Gece iyice bastırmadan, bir koşu evlerini buldular. O akşam hiçbirisi ne bir lokma yemek yiyebildi, ne de bir damla uyudu.

Daha tanyerleri ışımadan koyun damının altındaki sakızlık ağacında toplandılar. İlk önce Veysi, kucağında sakız gibi, sabun kokan iki apak patiska çarşafla gelmişti. Çarşafları, telgrafçının dul karısı Kadriye Hanımdan çalmak o kadar kolay olmamıştı. Veysi çarşafların yerini, kadının uyuduğu odayı, evlatlık kızın yattığı yeri iyi biliyordu. Eve de kolaylıkla, bir kedi gibi çit çıkarmadan girdi, gel gör ki, kahpe feleğin ettiği oyuna bak, Kadriye Hanım uyumuyordu. Veysi, bir insan uyuyor mu uyumuyor mu soluk alışlarından bilirdi. Geceleri biraz hırsızlık ettiği, yiyecek bir şeyler aşırdığı için soluk alıp verişlerin ustası olmuştu. Öylesine bir soluk dinleme ustasıydı ki Veysi, bir insanın düş gördüğünü, düşünde de neler gördüğünü soluk alışlarından bilebilirdi... Kadriye Hanım hiç uyumuyor, düşünüyordu. Veysi onun soluk alışlarından ne düşündüğünü de biliyordu ya, ayıptı, kimseciklere söylenmezdi. Veysi evin küçücük balkonuna sinmiş bekliyordu. Yani, şimdi şu mikrop karı uyumazsa ne olacaktı, Kel Eşkıya kefensiz mi kalacaktı, zaten fıkaranm kel başına gelmeyen kalmamıştı... Ama sonunda da mavi kelebekler onun üstünü örtmüşler, onun ölüsünü köpeklere, akbabalara, yılanlara çıyanlara yedirmemişlerdi. Küçücük küçücük mavi kelebekler, her birisi mine çiçekleri kadar, ufacıcık... Çünkü, neden, çünkü Kel Eşkıya, anası ne söylüyordu, hak aşığı imiş. Bir elinde saz, birisinde de mavzer, mavzeri hiç kullanmamış... Hep saz çalar, türkü söylermiş dağlarda. Karıncayı bile incitmemiş. Öyle bir sesi varmış ki, o türkü söyleyince dağlar taşlar, kurtlar kuşlar dile gelir, bütün kızlar da, onun kel başına bakmayıp, ona karasevda bağlarlarmış. Bu Kel Eşkıya öyle bir ermiş olmayıp da başka birisi olsaydı, bu kadar kelebeğin o çukurda ne işi vardı, her birisi de ipil ipil, ışık gibi yanan mavi kelebeğin... Hiç böyle kelebek görülmüş müydü, şu dünyada? İşte böyle bir adam olan Kel Eşkıya kefensiz kalmamalıydı. Yaaa Allahım, diye, sindiği yerden ellerini göğe açarak yalvardı Veysi, şu mendebur, erkeğe doymaz karıyı bir uyutuver. Yarın çarşafların çalındığını anlar anlamaz Kadriye Hanım teyze, kıyamet kopacaktı ya, varsın kopsun. Utanmadan da Veysinin üstüne atacaklardı çarşaf hırsızlığını. Mahallede de herkes onu belki de ilk olaraktan savunacaktı. Söyleyin, söyleyin, söyleyin bakalım, Veysi çarşafı ne yapacak, şeker değil ki yesin, para değil ki alsın...

Sabaha karşı, az önce, dalmış gitmiş Veysi Kadriye Hanım teyzenin soluğunu

dinleyince, az daha sevincinden uçacaktı. Hemen çamaşır sandığına koştu. Sandığı açar açmaz da yüzüne ılık bir dağ elması kokusuyla sabun kokusu çarptı. Ya Allah, dedi kendi kendine, şu Kel Eşkıya senin bir iyi, ermiş kulunsa turuncu gül, mavi menekşe işlemeli, ha, kelebeklerin her birisi mavi, mor birer menekşeye benziyordu, çarşaflardan geçsin elime. Ve elini uzatır uzatmaz, eli koskocaman bir gülün üstüne geldi. O çarşafı çekti aldı. Bir kedi gibi sessiz, rahatlıkla merdivenin korkuluğundan kayarak indi, avlu kapısının altında, her zaman yatarak geçtiği bir açıklık vardı, oradan, elindeki çarşafı yere değdirip kirletmeden kaydı, sakızhk ağaanm altına geldi. Çarşaftaki öteki işlemeyi araştırdı alacakaranlıkta el yordamıyla, onlar da mor menekşeydi. Her şey iyiydi ya, burada tek başına ödü kopuyor, koyun damından yana da hiç bakamıyordu. Şu çocuklardan bir tanesi gelseydi, her şey o zaman daha kolay olur, iki kişi olunca daha az korkarlar, belki de hiç korkmazlardı. Gittikçe korkusu artıyordu. Neredeyse, bir çıtırtı duysa tabanları yağlayacaktı.

Arkasında bir patırtı duyunca, hemen kulakları dikildi, kaçacaktı ki, gelen karartının Gülbahar olduğunu anladı. Onu yolda karşıladı. Kız soluk soluğa kalmıştı. Elinde kocaman, kiloluk bir kolonya şişesi tutuyordu. Ağacın altına geldiler. Ortalık ışıdı ışıyacaktı. Yakından bakınca, her bir şeyleri çocuk gözleri seçebilirdi.

"Ne o elindeki Gülbahar?"

"Hiç," dedi Gülbahar, "kolonya."

"Nereden kaldırdın?"

"Nazlı Ablanın çeyizinden. Onda böyle on beş tane kolonya daha var. Kokuyor, üstüne serperiz."

"Ben de ona kefenlik buldum, yolda gelirken..."

"Güzel mi?"

"Çok güzel," dedi Veysi, "işlemeli. İyi ki düşürmüşler. Ben de yolda gelirken..."

"Ben hiç bulamadım, ben hırsızladım," diye üzüntülü bir sesle konuştu Gülbahar.

"Olsun. Böyle hırsızlık hırsızlıktan sayılmaz, kıymeti yok," dedi Veysi. "Bütün ölülere kolonya dökerler, bizim eşkıyamız neden kolonyasız kalsın."

Bu sırada birisi oflayarak poflayarak yokuşu çıkmaya uğraşıyordu.

"Kim var orada?" diye korkulu bir sesle sordu gelen insan.

"Ben varım," dedi Veysi, "Bir de Gülbahar."

"Buraya gelin, getiremiyorum, yoruldum."

Veysi:

"Cemal, sen misin?" diye sordu. "Sen burada kal," dedi Gülbahara. Aşağıya indi.

Cemal, bir hasırı ucundan tutmuş sürüklüyordu. Bir elinde de bir kazma vardı.

Az sonra da Fevzinin sesi duyuldu. Onlar hasırı ağacın altına getirmişlerdi ki İsmetle Mustafa da geldiler. Ardından da Fevzi gözüktü. Fevzinin elinde de kocaman bir sabun kalıbı vardı. İsmet de bir kürek bulmuş getirmişti. Mustafa da bir orak taşıyordu elinde, bir kürekle birlikte.

Tanyerleri ışırken çocuklar, önce kireç ocaklarının oraya gittiler. Bütün kireç ocakları ağızlarına kadar, menekşe menekşe, ışılayan, sırtları ıslak kelebeklerle dolmuştu. Oradan aşağıya koyun damına indiler. Akbabalar, kartallar koyun damının üstüne konmuşlar, kanatlarını düşürmüşler, kartallar bir yanda, akbabalar öbür yanda karşı karşıya durmuşlar bekleşiyorlardı. Köpeklerse koyun damını çevirmişler, yan yana kıçlarının üstüne oturmuşlar, gözlerini de damın duvarlarına dikmişlerdi.

Mustafa:

"Buraya boş yere geldik. Önce mezarı kazmalıydık."

"Ölüyü götürelim de mezarlığa öyle kazarız," dedi Fevzi. "Hem mezarlığın yanında su da var. Ölüyü yıkarız da. Ben bir kalıp sabun getirdim."

"Bir gören olursa ya..."

"Görsünler," dedi İsmet. "Mezarlıkta ölü olur. Görseler ne derler ki..."

Uzun tartıştılar, Mustafa sonunda ötekilerin isteklerine uydu, koyun damının kapısını açar açmaz öylesine bir koku çarptı ki onlara, hepsi birden sersemlediler. Gülbahar hemen yetişip ölünün üstüne çeyizlik kolonyanın yarısını boca etti. Ölüyü bir anda dışarıya çıkardılar. Kolonyanın, açık havanın etkisiyle koku azıcık eski gücünü yitirdi. Akbabalar, kartallar, köpekler ölüyü gördükleri halde yerlerinden kıpırdamadılar. Oysa çocuklar, ellerinde taş, sopa onlara karşı tetikte ve hazırlıklıydılar.

Ölüyü hasırın üstüne yatırıp mezarlığa kadar y getirdiler. Bu arada Gülbahar, ölünün üstüne serpe serpe kolonya şişesini bitirdi. Kel Eşkıyayı getirip mezarlığın yanındaki bir hendeğe, çalıların altına yatırdılar. Onlarla birlikte, köpekler, akbabalar, kartallar da gelmişlerdi. Köpekler gene koyun damındaki gibi kıçlarının üstüne oturup ölünün yöresine halkalandılar. Kartallar, akbabalar, ağır ağır sekerek, kocaman kanatlarını gerip mezarların arasına indiler. Kartallar bir yana, akbabalar bir yana çekilip beklediler.

Mustafa:

"Murt çalısı kesmeye gideceğiz. Kim benimle gelecek, kim burada kalıp ölüyü bekleyecek?"

Gülbahardan başka hepsi Mustafayla birlikte gitmek istedi.

"Veysi, sen Gülbaharla burada kal, ölüye de iyi mukayyet olun. Köpekleri, kuşları yaklaştırmayın ona," diye Mustafa buyurdu.

Murtluk kireç ocaklarının az üstünden başlıyor, Akarcaya, çam ormanlarına kadar gidiyordu. Mustafa bu işleri iyi biliyordu, az bir sürede bir mezarlık murtu biçti. Her çocuk kucağında bir kucak çalıyla mezarlığa döndüler. Kartallar, akbabalar, köpekler daha yerlerinden kıpırdamamışlar, oldukları yerlerde öyle duruyorlardı. Çalıları üst üste koydular, çok koyu yemyeşil bir yığın oluştu oracıkta, mezarların arasında. Murtlarm keskin kokusu neredeyse ölünün kokusunu bastırıyordu.

Murtu getirdiklerinden dolayı kıvançlıydılar. Burada hiçbir ölü murt çalısız gömülmezdi, Fevzi:

"Bunu iyi yaptık," dedi. "Murtsuz ölü ölüden sayılmaz. Kel Eşkıyanın ölüsü ölü gibi ölü. Bir de yıkamalıyız."

Mustafa:

"Olmaz," diye diretti. "Nerede buluruz kazanı, suyu ısıtmak gerek... Olmaz. Yapamayız. Üstelik de camide yıkamamız gerek onu."

"Mezarlıkta da olur," dedi Fevzi. "Evlerde de yıkanır ölü."

Ortalık karıştı, her ağızdan ayrı bir söz çıkıyordu. Ölüyü yıkamak mı, ya da yıkamamak mı üstüne bir türlü anlaşamıyorlardı. En sonunda gene işi Aşık Mustafa kestirdi attı:

"Size soruyorum," dedi. "İsterseniz en bilgili hocaya gidin sorun, şehit olan ol kişileri yıkamanın hiç gereği yoktur. Yüce Tanrının melekleri, o mübaret kişiyi yıkayıp pirüpak eylemişlerdir. Söyleyin bakalım, Kel Eşkıya şehit değil midir? O şehit değil de o kireç ocağındaki onun üstünü örten kelebekler, hem de mavi, hem de ufacık ufacık, hem de ipil ipil... Nedir öyleyse?"

Aşık Mustafa bunları söyleyince akan sular durdu. Bunun üstüne karşı gelebilecek sözü kim söyleyebilirdi ki... Fevzi somurtmuş, elinde kocaman bir kalıp sabunla az ilerde, şaşkın, kalakalmıştı.

"Pekiyi, ya duasız ölü gömülür mü?"

Mustafa soğukkanlı, dingin:

"Duayı ben okurum," dedi. "Benim bildiğim dua kadar duayı kim bilebilir ki... Ben şimdi Kel Eşkıyaya duayı okuyup, onun ruhuna gönderiyorum. Haydiyin şimdi bir mezar yeri bulalım da kazalım."

Bu da uzun süren bir tartışma konusu oldu. Sonunda mezarlığın ortasındaki dut ağacının altını seçtiler, ama orasının toprağı kurumuştu, taş gibi sertti. Kazmak zor oldu. Mezarı kazıp bitirdiklerinde kan ter içinde kalmışlar, yorgunluktan

kıpırdayacak halleri kalmamıştı.

Ölüyü ağacın dibine getirdiler, Kadriye Hanımın turuncu güllü, mor kelebeklere benzeyen menekşe işlemeli çarşafına sardılar, onu incitmeden, yavaşça mezara indirdiler, üstüne de murt çalılarını yumuşacık yumuşacık serdiler. Sonra da toprakladılar. Ağacın altında taptaze, uzun bir toprak yığını oluştu.

"Durun, bekleyin," diye koşmaya başlayan Fevziyi ister istemez beklediler. Fevzinin dönmesi uzun sürdü. Mezar taşlarına oturdular. Fevzi elinde boyu kadar bir salkımsöğüt fidanıyla döndü.

"Kökünden çıkardım," dedi. "Bu kurumaz. Hele derin gömersek hiç kurumaz."

Buna sevindiler. Elbirliğiyle derin bir de çukur kazdılar mezarlığın başucuna.

"Ben bu salkım söğüdü büyüyünceye kadar, her gün gelir sularım da," dedi Gülbahar.

"Ben de her gün Gülbaharla birlikte gelirim," dedi Veysi.

"Bu salkımsöğüt büyüyünce de kelebekler gelirler üstüne konarlar," diye onlara katıldı Aşık Mustafa.

Çocuklar bir süre mezarın yöresinde sessizce durdular Mustafa, dudakları kıpır kıpır, dua okur gibi bir şeyler yaptı Ortalıkta hiçbir ses yoktu, bir arı vızıltısı bile duyulmuyordu. Ortalığa apaydınlık bir güneş çökmüş, iki çocuk eli büyüklüğünde masmavi, kanatlarının uçları yaldızlı bir kelebek de karşıdaki mezar taşının bu yanında sıcaktan kavrulmuş bir çiçeğin dalma konmuş, kanatlarını durmadan açıp açıp kapatıyordu.

Sonra çocuklar, bir mezara, bir biribirlerine baktılar, ardından da hep birden, "Allooooş," diye bir sevinç çığlığı koyverip kasabaya doğru koşmaya başladılar. "Allooooş, allooooş!"

Onların bu şakıyan sevinç çığlıklarını duyan köpekler kaçıştılar, kartallar, akbabalar, geniş, ağır, kanatlarını açarak havalandılar.

12

Çukurovadaki köy evleri genellikle sazlarla kamışlardan, bir de cilpirti dedikleri çalılardan kurulur, huğ denilen bu evler dikdörtgen biçiminde, uzunlaması en çok yirmi beş, otuz adım, enlemesi on adımla on beş adım arası olurdu. Yan duvarları kamışsa, kamışlar, uzatılmış kalasların üstüne dikine dizilirdi, çitse, dikilmiş kazıkların arası ince cilpirti çubuklarıyla örülürdü. Duvarın yüksekliği iki buçuk metreden fazla olamazdı. Kamış çitlerin de, cilpirti çitlerinin de içi toprakla kalınca sıvanır, bu sıvaların üstü de Hemite dağı yörelerinden getirilmiş mavi, sarı, yeşil, kırmızı topraklarla boyanır, süslenirdi. Huğların üstü çoğunlukla sazlarla örtülürdü. Yalnız çok zengin insanların evlerinin, o da çok seyrek, duvarları taştan örülür, damları da çinkoyla, kiremitle örtülürdü. Bu yörede yalnız Talip Beyin iki katlı konağının duvarları taş, damı kiremit, pencereleri de camlıydı. Ve bu konak düz ovanın ortasında apak parıldayarak yeni dikildiğinde uzun bir süre dillerde dolaşmış, salt bu konağı görmek için uzak köylerden, dağlardan meraklı konuklar gelmişlerdi.

Bu yöre köylülerinin Anavarza altından Kozana, Kadirli altına, oradan Osmaniye, oradan da Ceyhana kadar evlerinin kamışları, sazları yalnız Akçasazdan elde edilebilirdi. Akçasaza da Türkmen Beyi Talip Bey sahip çıkmış, Akçasazm her yanına eli tüfekli, boğa aletinden kırbaçlı bekçiler koymuştu. Gereksinimleri olan köylülere Akçasazm kamışlarını, sazlarını satıyor, dediklerine göre de sandıklara kese kese altın dolduruyordu.

Akçasaza sahiplendiği gibi Anavarza ovasının büyük bir kısmına da sahip çıkıyordu. Bu ovada yılkı yılkı atları, koyun, tosun, inek sürüleri yayılıyordu.

Ovanın her yıl bir kısmını Yörüklere satıyor, her nasıl ediyorsa bazan ikinci yıl, bazan da birkaç yıl sonra sattığı yerleri zorla onların ellerinden geriye alıyordu.

Bu ovada Talip Beyin elinden çekmeyen kalmamıştı ya, Homanlı Yörük obasının başına gelenler bin beterdi. Bu oba çoktandır yerleşmek istiyordu. Koyunu keçisi, sığırı, atı, devesi bol, çok zengin bir obaydı. Derlerdi ki, Homanlı Beyinin çadırının direği som altındandır. Bunu ovada gözleriyle görenlerin olduğu da söylenirdi.

İşte Talip Bey bu aşirete sahip çıktığı topraklardan bir kısmını sattı. O nasıl sattı, tapucu Zülfü ne yaptı, bunu kimse bilmiyor, yalnız birkaç yıl sonra başlayan yargılamada Homanlı obası bütün toprağı yitirdi. Obanın elinde avucunda hiçbir şey kalmamıştı. Neleri var neleri yoksa, hepsini satıp satıp parasını Talip Beye vermişlerdi. En soylu atlarını, develerini, sürülerini, kilimlerini, keçelerini, ta dededen kalma işlemeli, sedef, gümüş, altın kakmalı

beşiklerini bile satmışlardı. Evlerinde neleri kalmışsa onu da mahkeme, avukat parası olarak vermişler, ipipullah sivri külah kalmışlardı.

Oba dağılmamıştı ya, çok perişan olmuştu. Eğer dayanışmayı, geleneğini daha yitirmemiş öteki Yörük obaları olmamış olsalardı, Homanlı oymağı çoktan dağılmış, ya da açlıklarından kırılmış gitmişlerdi. Ovada Talip Beyin adamlarının dayağını yememiş köylü mumla aranacak kadar azdı. Akçasaza girdin, yat boğa aletinden kırbacın altına, Talip Beyin toprağına bastın, gir Talip Beyin konağının yanındaki özel hapisanesine de orada gözlerin ışılayaraktan, üç gün üç gece aç kalaraktan, tuzlu su içerekten kal da aklın başına gelsin. Bu Talip Bey dayak faslında zaptiyeden de, candarmadan da bin beter bir kişiydi.

O sabah, erkenden, kasabaya Talip Beyin öldürülme haberi geldiğinde kimsenin bu habere pek inanası gelmedi. Onu, o kartal gibi adamı kim öldürebilirdi ki... Onun yüzlerce koruyucu silahlı adamı, dokuz oğlu, şu kadar akrabası vardı. O, devlet içinde devlet, hükümet içinde hükümetten de daha güçlü hükümetti.

Öğleye doğru her şey açık seçikti ve gerçekten Talip Bey öldürülmüştü. İnce Memedden başka da kim öldürebilirdi bu Anavarza kaplanı Talip Beyi? Talip Bey de İnce Memedin eliyle öldürülünce kasabanın beli kökünden kırılmıştı. Böyle kaplan gibi bir beyi de öldüren İnce Memed çetesiyle artık başa çıkılamazdı. Ne Hükümet, ne de bir şey... Koskocaman düveli muazzamayı yenen ordu bile gelse İnce Memedle başa çıkılamazdı.

İnce Memed dün gece, tanyerleri ışırken, on bir tane tepeden tırnağa ak libaslar giymiş kişisiyle Talip Beyin köyüne gelmiş, hepsinin de altında birer kır at ki, Köroğlunun Kıratı örneği, ellerinde Alaman filintası gıcır gıcır, ay ışığında parlayan... Heybeleri fişeklerle, bombalarla dolu... On iki ak libaslı adam basmışlar köyü, Talip Beyin adamlarının ellerinden silahlarını alıp, onları muhkem bağlayarak domuz topu etmişler. Sıra konağa gelmiş, teslim ol, ya Talip, demişler. O da, ben teslim olmam, demiş, yiğit adam, Osmanlı adam, kurşuna kurşunla mukabele etmiş. Dokuz oğlu, İnce Memed adını duyar duymaz, korkularından çükleri düşüp, elleri başlarının üstünde hemen orada konaklarının önünde İnce Memede teslim olmuşlar. İnce Memeddir, "Ey arkadaşlar," demiş, "benim sizinle hiçbir davam olamaz, benim davam Talip Bey dedikleri kan içici zalimlen. Şimdi sizin ikinizi geri bırakıyorum, gidin, onu bana yakalayıp getirin, çünküleyim ki ben, soylu Beyimiz Talip Beyi, ne kadar zalim, ne kadar ırz düşmanı, her ne kadar şu ovada zorla ırzına geçmediği güzel kadın bırakmamışsa da ben onu öldürmeyeceğim. Eğer o teslim olmaz, böyle direnirse, ben de onu öldürmek zorunda kalacağım. Çünkü bana kurşun geçmez, bense onu

eleğe çeviririm. Eğer siz de gider geri gelmezseniz, onun iğvasma uyup da, ben de şu domuz topu ettiğim kardeşlerinizi ve hem de adamlarınızı, akrabalarınızı toptan gözbebeklerini oyarak öldürürüm," demiş. Çocuklar da gitmişler babalarının yanına, böyle böyle demişler. Talip Bey gene teslim olmamış. İnce Memed de bağırmış, "Konağı gaz döküp de yakıyorum," diye. Talip Bey de, "Yak ulan," demiş, "senin gibi bir Puştun elinden öleceğime, konağımın içinde yanarım onurumla ölürüm, daha iyi. Çık ortaya da, çık ortaya da seni göreyim bre İnce Memed," diye bağırmış. "Çık ortaya da, bakalım sana nasıl kurşun geçmiyormuş, bir anlayalım." Bunun üstüne Memeddir, ak libaslar içinde, bir mermer direk gibi gelmiş avlunun ortasına dikilmiş, her bir yanından ışıklar fışkırıyor, ortalığı onun ışıkları apaydınlık ediyormuş. "Buyur Bey, yüksek bir huzuruna geldim," demiş, "başla taramaya beni." Talip Beydir, bir tarak kurşunu onun üstüne boşalmış, o da bağırmış, "Al Talip kurşunlarını," bedeninden aldığı beş kurşunu da Talip Beye atmış. Ne yapsın Talip Bey, bu işe çok şaşırmış ama gene de ateş etmeyi sürdürmüş. İnce Memeddir, artık sabrı tükenmiş, "Yakıyorum konağı" diye bağırmış. Çocuklardır, hileyle Talip Beyin yanma yaklaşmışlar, onu kıskıvrak yakalayıp İnce Memede getirip teslim etmişler. O da ortaya bir ateş yaktırıp, yere bir kazık çaktırıp ucunu kılıç ucu gibi sivrilttirmiş, Talip Beyi evladü eyalinin gözleri önünde kazığa geçirmiş. Talip Beydir çok zarılamış, gözlerinden kanlı yaşlar dökmüş. Öldürün beni, hemen öldürün, diye yalvarmış. Öldürün de beni evladü eyalimin karşısında bana bu kötülüğü etmeyin. Öldürmemişler, o kazıkta, güneşin alnında, üç gün üç gece inlemiş durmuş. Su istedikçe tuzlu su, yemek istedikçe gene tuzlu su vermişler. Talip Bey tam ölecekken İnce Memed gelmiş, tabancasını çekmiş, onun her iki gözünü de kurşunlamış. Koskocaman Türkmen Beyi Talip Bey de işte böylece rahmeti rahmana kavuşmuş.

Talip Beyin İnce Memedce bu biçimde öldürülme haberi, gelen haberlerin hepsi tıpatıp doğru olmasa da, her haberde az da olsa bir gerçek payı vardı. Bu haberler, bu sefer yalnız Murtaza Ağayı korkudan çıldırtmamış, öteki Ağaları, Beyleri de, en çok da o soğukkanlı görünen, her şeye gülüp geçen tapucu Zülfüyü can telaşına düşürmüştü. Talip Beyi öldüren İnce Memed bile olmasa, daha kötüsü, o, neyin nereden geldiğini iyi biliyordu. Tez elden asayişi düzeltmeli, şu canileri ortadan kaldırmanın yollan bulunmalıydı. Kasabada herkesten önce kolları o sıvamış, Murtaza Ağayla işbirliğine geçmişti. Telgraflar çekiyor, mektuplar yazıyor, Kaymakamla, Yüzbaşıyla konuşuyor, önüne gelenden düşüncesini soruyordu. Bu İnce Memed artık çok olmuştu, ortadan kalkmalıydı.

Hemen, o sabah öğleye kadar, daha haber bütün çıplaklığıyla yayılmadan beş kişilik bir delege oluşturdular. Delegeler o gün yola çıkacaklar, trene binip Ankaraya gidecekler, İnce Memedi, onun ülke için nasıl bir çıban başı olduğunu İçişleri Bakanına bir bir anlatacaklardı.

Murtaza Ağa bu durumdan dolayı çok mutluydu. Önüne gelene:

"Nasıl, nasıl?" diyordu. "Herkesin canı herkes için kıymetli. Pezevenk Zülfünün kendi canı canken bizimki patlıcandı. O zaman gözleri bebeklerinden kurşunlayan, Beyleri kazıklara oturtan İnce Memed bir çalı kakıcı, masum bir köylü çocuğuydu. İş kendi canına gelip dayanınca, işbirliği yaptığı Talip kardaşı kurşunlanınca derakap Ankaraya heyet, kendi de başında... Oooh... Gitsin bakalım."

Beş kişilik heyetin içinde başta Taşkın Halil Bey, avukat Kozanoğlu, emekli yargıç Hüdai Bey, Türkmen Beyi Kaplanoğlu Halis Bey de vardı. Başta Zülfü, bunlar ağzı laf yapan dirayetli kişilerdi. Ne yapar ederler, elleri boş dönmezler, en azından bir alay askerle şu Torosların üstüne bir hışım gibi yürürlerdi. Dağda eşkıyaları olan Ağalar, Beyler, eğer adamlarını kayırıyorlar, seviyorlarsa, onları artık Toroslardan başka yere göndersinler, hiç olmazsa bir süre için izlerini yitirttirsinlerdi.

Bu arada Murtaza Ağa birkaç kere değirmene daha gitti, Topal Ali yoktu. Nereye gittiğini değirmenciye söylememişti. İşte şimdi şapa oturmuştu. Bu anlatılanların yarısı bile doğruysa, Zülfü bile can telaşına düştüğüne göre durum gerçekten vahimdi, sıra kesinlikle ona gelmişti. Şu alay gelinceye kadar canını saklayacak bir yer bulabilseydi. Aaah, Topal Ali, aaaah! O, İnce Memedin her huyunu suyunu biliyordu...

Çarşıda bir ara Molla Duran Efendiyi gördü, o tilki adam ona görünmemek için saklanmak istedi. Murtazanın hiç gözlerinden kaçar mı, vardı, hemen onu saklandığı dükkandan çıkardı. Molla Duran Efendinin, bu dünya kurnazı, Camiyül Ezherde okumuş bu dünya allamesinin bile, dünya yansa vurdumduymazın bile yüzü sapsarıydı. Konuşurken sesi titriyordu.

Onun koluna girdi, çarşıyı çıktılar, konuşa konuşa köprüye aşağıya indiler.

"Ne yapacağız?"

"Vaziyet feci. Çok acıdım haline Talip Beyin. Hem kazığa çakmışlar konağının içinde, hem de gözlerinin önünde evladü eyalinin, gencecik kızlarının, gelinlerinin üç gün üç gece ırzlarına geçmişler."

"İntikam, intikam, intikam alıyorlar ayak yalınlar bizden..."

"Biz böyle olur da, gece gündüz biribirimizin kuyusunu kazarsak elbet de alacaklar. Biz birlik olmazsak... Ali Safa Bey öldürüldüğünde hepimiz senin

gibi, soylu bir gayreti, Karadağlıoğlu Murtazanın güttüğü gayreti gütseydik, belki de şimdi, şu anda Talip Bey böyle feci bir şekilde öldürülmez, yanımızda olurdu."

"Gözbebeklerinden vurmuş. Bu vaziyet bu işin İnce Memedin işi olduğuna hiçbir şüphe bırakmıyor."

"Evet, evet, evet," diye kaşlarını çattı Molla Duran Efendi. "Evet insanları gözbebeklerinden kurşunlamak o kafirin huyudur, zavallı Abdi Ağayı da böyle öldürmüştü, değil mi?"

"Böyle..."

İkisi de düşünceye dalmışlar, kendilerini düşünüyorlar, bu işin altından nasıl kalkacaklarını hesap ediyorlardı. Ankara bu eşkıya işini ciddiye almıyor, kös dinliyordu. Niçin ciddiye alsınlar, tehlikede olan kendi canları değildi ki...

Molla Duran Efendi başını kaldırdı, Murtaza Ağanın yüzüne baktı, bir şey soracak gibi oldu vazgeçti. Aynı hareketi birkaç kez daha yapınca Murtaza Ağa:

"Sor," dedi, "ne soracaksın, Molla Duran Efendimiz?"

"Şeyi soracaktım..."

"Neyi?"

"Hani şu Topal Ali meselesini... Dünden bu yana çarşıda, kasabada, şu Talip Bey haberi gelinceye kadar bu konuşuluyordu. Sen gitmişsin de Topal Alinin ayaklarını öpmüşsün, yalvarmış yakarmışsm, çiftlikler vaat etmiş, konaklar yaptıracak olmuşsun ona..."

"Doğru," dedi Murtaza Ağa. "Sana hayatını bağışlayan bir adama, sen ne vermezsin ki, Hocam?"

Topal Aliyi, onun izciliğini, İnce Memede düşmanlığını, onun İnce Memedden daha nişancı, daha yiğit, daha yürekli, becerikli bir kişi olduğunu bire bin katarak ona da bir daha anlattı.

"Biz bir büyük kusur işledik, Hocam, ona karşı, ve kendimizi bağışlatamadık. O çok onurlu bir zat. Adamoğlu adam o... Bir gün kendimizi, kusur işlediğimiz öz bir kardaşımız zata kendimizi bağışlatabilirsek ne mutlu bize."

Değirmen olayından sonra nereye gitse, kimi görse Aliden söz açma fırsatını kaçırmıyor, kendi hakkındaki bu kanatlı, iyi sözleri duyar da imana gelir diye, onu göklere çıkarıyordu.

"Demek Topal Ali Efendi böyle bir insan? Ben zatlarıyla hiç müşerref olamamıştım. Ne yazık... "

"Yazık, yazık," dedi Murtaza Ağa.

Bu sırada onlara doğru koşarak birisi geliyordu. Gelen delikanlı çok heyecanlıydı.

"Müddeiumumi Bey gönderdi beni. İlle de Murtaza Ağayı bul getir, dedi. Durum çok nazik, amanın iki eli kandaysa da hemen bana yetişsin."

"Demek durum bu kadar nazik..."

"Çok nazik, çok nazik," dedi delikanlı.

"Demek durum bu kadar nazik, birlikte gidelim seninle Molla Duran Efendi. Zatının yüksek tecrübelerinden müstefit oluruz."

Birlikte Savcılığın yolunu tuttular.

Savcı ak bıyıklı, çökük avurtlu, dalgalı ak saçlı, zayıf, gırtlak kemiği dışarıya fırlamış orta boylu birisiydi. İnsan ona baktığında ilk olarak gırtlak kemiğini, sonra da uzun boynuyla kırışık içinde kalmış alnını görürdü. Her zaman sinirli, telaşlı bir hali vardı ve çabuk çabuk konuştuğundan söylediklerinin bir kısmı hiç anlaşılmaz, bir kısmı da zor anlaşılırdı.

"İyi ki çabuk geldiniz Beyler," diye konuştu Savcı. Odasındaki kanepelerin üstüne çökmüş dokuz kişiyi gösterdi. Bunlar yaş sırasına göre kanepenin üstüne sıralanmış oturmuşlar, ellerini de dizlerinin üstüne koymuşlar, gözlerini karşıdaki Atatürk resminin gözlerine dikip öyle kalakalmışlar, hiç kıpırdamıyorlardı. Hepsinin de elmacık kemikleri çıkıktı. Az çok biribirlerine benziyorlardı. Hepsi de buğday benizli, büyük kulaklıydı.

"İyi ki, iyi ki çabuk geldiniz. Yoksa vaziyet nazik ve vahim. Çok vahim. Bu Beyler bir arzuhal getirdiler, bendeniz bunu kabul edemezdim. Hayatı memuriyetimde böyle bir şey gelmedi bendenizin başına... Bu kasaba çok tuhaf bir yer... Güya babaları Talip Beyi İnce Memed değil de başkaları katletmişler... Ben de onlara olamaz böyle bir şey, dedim, babanızı İnce Memed nam cani ve şaki katletmiştir, bundan başkasını biz mahkeme olarak kabul edemeyiz. Bu kasaba, hayatı memuriyetimde gördüğüm en acayip yerdir. Muhterem Beyefendilere rica ediyorum ki babanızı kanunen İnce Memedden başkası katledemez, anlamak istemiyorlar sözlerimi... Acayip, acayip, acayip..." Bundan sonra konuşmasını o kadar çabuklaştırdı ki, kimse bir şey anlayamadı. Soluk soluğa sözlerini bitiren Savcı: "İşte hal ve keyfiyet bu minval üzeredir Beylerim, Ağalarım," dedi. Tilki gözleriyle bulanık, biraz şakacı, biraz da kendisiyle alay eden, babacan, dünyaya boş veren, bıkmış biri gibi Murtaza Ağaya baktı.

Murtaza Ağa her şeyi anlamıştı:

"Başınız sağ olsun kardaşlarım," dedi.

Ötekiler hep bir ağızdan:

"Sağ ol, sağ ol," diye toparlandılar.

Murtaza Ağa yüzüne ağlamsı bir hal vererek:

"Yandı yüreğimiz, kökten yandı Anavarza kaplanı Talip Beye. Demek onu da

öldürdü, o kan içici canavar, demek Talip Bey gibi bir kaplana da kıydı! Vay kafir vay! Demek onu da gözbebeklerinden vurdu, vay alçak vay! Üzülmeyin çocuklar, kardaşlanm, benim acılı oğullarım. Bilirsiniz biz Talip Beyle kardaştan da ileriydik. Kasabaya gelir de beni görmez olur muydu hiç! Hiç üzülmeyin oğullarım, bundan sonra artık sizler benim oğuUarımsınız. Atmm üstünde, soylu kır atının üstünde onun bir kasabaya girişi vardı, Arabistan çöllerinden boşanmış bir kaplan sanırdın. Öyle dimdik, kırbaçlı eli sağ dizinin üstünde, gözler ilerde, göğüs kabarık... Sizler de tıpkı babanıza benziyorsunuz. Başınız sağ olsun. İnşallah her biriniz o babayiğidin, o dünya soylusunun yerini doldurursunuz. Ve dolduracaksınız. Çünküleyim ki göl yerinden hiçbir zaman su eksik olamaz. Bir de İnce Memed işini... O Anavarza kaplanını öldüreni...

Büyük oğul epeydir yutkunuyor, bir şeyler söylemek istiyor, ama Murtaza sözün arkasını bırakmıyordu ki...

Sonunda büyük oğul canını dişine takarak Murtaza Ağanın sözünü keserek konuştu: "Bizim babamızı İnce Memed öldürmedi ki..." dedi.

"Ne? Ne, sen ne diyorsun ne?"

"Bizim babamızı öldüren İnce Memed değildir. Biz babamızın katilini biliyoruz. Bütün Anavarza yazısındaki köylüler de biliyorlar."

"Olamaz, olamaz, İnce Memedden başkası olamaz. Kanunen yasaktır. Biz hemen bir heyet hazırlayıp, İnce Memedin tenkili için Ankaraya gönderdik bile. Bu hadise, Anavarza kaplanı Talip Beyin öldürülmesi üzerine..."

"Babamızı Aslan köylülerle Yörükler birleşip öldürdüler. Katiller ortalıkta dolaşıp duruyorlar. Saklanmıyorlar, kaçmıyorlar bile."

"Kaçmazlar, kaçamazlar, niçin kaçsınlar, çünkü Anavarza kaplanını onlar öldürmemişlerdir. Çünküleyim ki o kan içici İnce Memed öldürmüştür. Başkası olamaz, kanunen yasaktır. İlle de Anavaıza kaplanı babamızı alelade bir köylü öldürdü demekte ısrar ederseniz pişman olursunuz. Pişmiş aşa soğuk su katmayın, hazır heyetimiz Ankara yolundayken. İnce Memed işi hallolunduktan sonra biz o köylülerin de, Yörüklerin de icabına bakarız. Değil mi, Müddeiumumi Bey?"

"Olur efendim, arz edeyim efendim. Siz bu arzuhali mevkii tatbike koymayın efendim. Doğru arz ediyorlar kendileri... Murtaza Ağa Beyefendileri, kendileri... Ben size arz etmedim mi daha önce, İnce Memedden başkası bu ovada, bu dağlarda, yani Çukurovada bugünlerde, kendileri ifna edilinceye kadar, hiç kimse, hiçbir insanı öldüremez. Muhterem babanızı da İnce Memed kendileri katleylemişlerdir. Meselenin tatbik biçimi, muhterem pederinizin kaçırılması biçimi, kendilerinin kazığa oturtulup gözlerinden kurşunlanması, muhterem ve

kıymetli babanızın katli şekli gösteriyor ki babanızı İnce Memed katletmiştir. Anavarza kaplanı ve de muhterem..."

"Babamızı gözlerinden kurşunlanmamışlar ki..."

"Olamaz," diye ayağa kalktı Murtaza Ağa," olamaz! Çünküleyim, alınan istihbarata göre babanız, Anavarza kaplanı Talip Bey gözlerinden katledilmiştir. Bu da yalnız İnce Memed nam caninin işi olabilir."

"Böyle bir fiili yalnız be yalnız İnce Memed işleyebilir."

"Yok," dedi heyecanla büyük oğul, "yok. Babamızın ölüm biçimi başka, durum da, çok rica ederim anlatayım da... Çünkü bu iş böyle kalırsa, çok büyük hadiselere sebebiyet verilecektir. Ben bu çocukları, akrabaları, obamız köylülerini zor zapt ediyorum. Ben olmasaydım, bugün çoktan kan gövdeyi götürmüştü. Biz çok kuvvetliyiz ya, Aslan köyün köylüleri de, Aydınlı Yörüğü de çok yürekli, gözü kanlı insanlar."

Bundan sonra, ister istemez Murtaza Ağa sustu, büyük oğul da olayı olduğu gibi anlatmaya başladı. Başta Aydınlı Kerem, Aslan köyden Kürt Zaro, Kısacık Hacı, Deli Kenan, daha üç kişi Talip Beyin yolunu günlerce bekleyip onu pusuya düşürmüşler Kozan yolunda, öldürmemişler, onu Akçasaz bataklığının en kuytu, insan ayağı basmamış, kaplan giremez, zıncarmdan, ağacından, kamışlarından gök görünmez bir yerine götürmüşler, çok da yalvartmışlar. Önce bir kulağını kesmişler, arkasından burnunu, sonra da kollarını... Göğsünün derisini yüzmüşler. Dudaklarına, gözlerine bir şey yapmamışlar. Gözleriyle olanı biteni görsün de, diliyle yalvarsm diye... Sonra kazığa çakmışlar, ondan sonra da Talip Beyi yarı canlı oradaki söğüt ağacının en sağlam dalma ayaklarından çırılçıplak asmışlar. Bütün bedenine de bal sürmüşler, arılar, sinekler çokuşsunlar da, onu ölmeden yiyip bitirsinler diye.

"Bizim İnce Memede ne düşmanlığımız vardı ki babamızı böyle öldürsün?"

"Ali Safa Beyin ne düşmanlığı vardı ki onu gözlerinden kurşunlasın?" Murtaza Ağa içini çekti. "Vah Talip Bey vah, insan soyu canavar olmuş da bizim haberimiz yok..."

"İşte bu sebepten bizim arzuhalimiz mevkii muameleye konacaktır. Eğer bu kasabada bu işi başaramazsak Ankaraya, Adalet Vekaletine kadar gidip meseleyi en büyük merciye arz edeceğiz. Yoksa çok kan dökülecek, Anavarza ovasında sonu gelemeyecek bir muharebe başlayacaktır, eğer hükümet babamızın katillerini bulup asmazsa... "

"Babanızın katili İnce Memeddir."

"Değildir," diye kesinlikle konuştu büyük oğul.

Murtaza Ağa sıkışmıştı. Bu dokuz ahmak oğul bir çuval inciri neredeyse

berbat edeceklerdi. İmdat ister gibi orada susup kalmış Molla Duran Efendiye baktı, ona bir de, konuş, diye, gizlice çimdik attı.

"Dur Murtaza Ağam, dur," dedi Duran Efendi usulca.

"Ne durması be kardaş!" diye inler gibi bir ses çıkardı Murtaza Ağa. "Önce İnce Memedin yakalanma yalanı, şimdi de bunlar, Ankaraya çıkacak yüz bırakmadı bizde. Şimdi ben ne bok yiyeyim ben!"

"Sus!" dedi Molla Duran Efendi. "Dirayetli Müddeiumumimiz her şeyin üstesinden gelirler, her belanın altından kalkarlar."

Bu sırada yargıçlar girdiler odaya, arkasından da Yüzbaşıyla Asım Çavuş. Savcının odası gittikçe doluyor, ayakta duracak yer bile bulamıyorlardı son girenler.

Yüzbaşı Savcıya bir selam çaktıktan sonra:

"Muhterem Müddeiumumi Bey, Belediye Reisimiz sizi orada bekliyorlar, hepimizi daha doğrusu. Kaymakam Bey ve öbür zevat da gelecekler."

Murtaza Ağa buna çok sevinip hemen ayağa kalktı. Molla Duran Efendiyi de kaldırdı.

Molla Duran Efendi çember sakalını sıvazlayıp bir an düşünerek:

"Siz gidin, ben sonra gelirim," dedi, sonra da onun kulağına eğilip: "Nasıl olsa siz orada uzun kalacaksınız. Ben sonra gelirim. Ben dönünce öyle zannediyorum ki her şey bir miktar yoluna girmiş bulunacak."

"Çabuk gel Molla Duran Efendi."

"Mümkün mertebe."

Ötekiler de cümbür cemaat Belediye yoluna düştüler.

Belediyenin salonu geniş, oturacak yeri de çoktu. Kaymakam da çoktan gelmiş, orada onları bekliyordu. Kardeşleri görünce onların hepsini sert sert bakarak, tepeden tırnağa teker teker süzdükten sonra:

"Başınız sağ olsun Beyler," dedi. "Sizin babanızı feci bir şekilde öldüren İnce Memed bizim de düşmanımızdır, yani Cumhuriyetimizin de... Merak etmeyin, çok yakında o İnce Memed nam sergerdenin cesedi bu kasabada halka teşhir edilecektir. Ali devletimize başkaldıran hiçbir sergerde dokuz yüz yıldır payidar ve muvaffak olamamış, Selçukiler ve Osmanlılar, şimdi de son Türk Devletinin sığındığı Anadoludaki asil kanlı Cumhuriyetimiz İnce Memed denilen sergerdenin hakkından gelecek, asil babanız Türkmen beyi, Anavarza kaplanı Talip Beyin de intikamı pek yakında alınacaktır."

"Babamızı İnce Memed öldürmedi, Aydınlı Kerem, Kürt Zaro, Kısacık Hacı, Deli Kenan, daha başkaları onu kaçırarak işkenceyle öldürdüler."

"Ya onu gözlerinin bebeğinden kim kurşunladı?"

"Doktorla Müddeiumumi Bey otopside de göreceklerdir ya, babamızda hiçbir kurşun yarası yok. Kurşun yarası almamış bir insan nasıl olur da gözbebeklerinden kurşunlanır? İsterseniz şimdi gidip görelim, olduğu yerde asılı duruyor, gözleri faltaşı gibi..."

Tartışma uzun sürdü, kardeşler diretiyorlardı babalarını İnce Memedin öldürmediğinde. Babalarını öldürenler Aydınlı Yörükleriyle Aslan köylülerdi. Yukarda adları verilen kişiler, babalarını yüzlerce kişinin gözleri önünde kaçırıp büklüğe götürüp işkenceyle öldürmüşlerdi.

"Olamaz," dedi Kaymakam.

"Olamaz," dedi Yargıç.

"Ben her şeyi bütün teferruatıyla tetkik ettim, olamaz," dedi Savcı. "Onlar İnce Memedi Aydınlı Kerem olarak görmüşler. Bu İnce Memed bir şeytan, bir cin taifesi... Her an başka bir dona giriyor. Bizi de aldatmadı mı?"

"Aldattı," diye onu onayladı Yüzbaşı. "İnce Memed diye biz Kara Osman çetesini yok ettik."

Büyük oğul sonunda öfkelendi:

"Siz beni deli mi sanıyorsunuz?" diye bağırdı. "Ben de yarın Ankaraya gidiyorum. Babamın da ölüsü o bataklıkta, ben dönünceye kadar öyle gözleri faltaşı gibi açılmış kalacak. Merak etmeyin, bizden başka da babamızın yerini kimseler bulamayacak."

"İnce Memedden öğreniriz yavrum," diye güldü Murtaza . Onun ardından da ötekiler hep birden gülüştüler.

Bu sırada da içeriye yorgun argın, asık bir yüzle Molla Duran Efendi girince herkes sustu, bütün başlar ona çevrildi.

Molla Duran Efendi tecvitli sesiyle:

"Beyler," dedi mübarek çember sakalını sıvazlayarak, "zannediyorum ki İnce Memed işinde sizler bir sonuca varamamışsınızdır."

"Talip Beyin muhterem oğullan katil İnce Memed değildir diye diretiyorlar. Bu şekilde de bizim bütün planlarımız altüst olmuş bulunuyor," diye üzüntüsünü belirtti Murtaza Ağa.

"Üzülmeyin Kaymakam Bey," dedi aptes alır gibi kollarını sıvarken Duran Efendi. "Ortada bir yanlışlık olacak. Delikanlı Beyler yanılıyorlar. Kul olan yanılır, bes Allah yanılmaz. Peygamberimiz Efendimiz demişler ki..." Peygamberimiz Efendimizin dediğinden vazgeçti o anda. "Boş bir oda var mı burada?" diye de sordu.

Belediye Başkanı ayağa fırlayarak yandaki bir odanın kapısını açtı, "Buyurun," dedi.

Oğullar hemen oturdular. Yüzleri allak bullaktı.

Molla Duran Efendi öne uzanıp boynunu bir leylek boynu gibi de uzatmıştı. Sağ elindeki tespihini hızla çekiyordu.

"Ulan deli misiniz siz?" dedi. "Öyle ne ısrar edip duruyorsunuz? Ulan aklınız mı yok sizin? Ulan hepten söndüreceksiniz ocağını Anavarza kaplanı Talip Beyin." Kolunu birkaç kez daha çemredikten, aptes alır gibi yaptıktan sonra: "Size," dedi, "birkaç küçük sualim var, doğru cevap vermeniz sizin menfaatinize olur."

"Buyur," dedi büyük oğul.

"Bir, babanız Aslan köyden, daha ergen altı kızın ırzına, kızları adamlarına kaçırttırıp geçti mi, geçmedi mi?"

"Geçti," dedi büyük oğul.

"Kızları da adamlarıyla sonradan evlendirdi mi evlendirmedi mi?"

"Evlendirdi."

"Bu duruma çok kızan Aslan köylü Hurşit Ağayı Akçasaza götürüp orada işkenceyle, kulağını, burnunu, hayasını keserek öldürdü mü öldürmedi mi?"

"Öldürdü."

"İşte şu Müddeiumumi babanızı bu beladan kurtardı mı kurtarmadı mı?"

"Kurtardı."

"Demek bu Müddeiumumi sizin dostunuz?"

"Çok para alır ama, gene de dostumuz."

"Pekiyi, Yörükleri perişan edip, donlarına kadar babanız onları soyup, sattığı tarlaları bir hilesini bulup, ellerinden geri aldı mı almadı mı?"

"Amenna aldı," dediler, oğulların dokuzu da dokuz yerden.

Molla Duran Efendi gözlerini belertmiş, korkunç bir hal almış, tespihli sağ elini beline dayamıştı.

"Şimdi asıl mühim sualime geliyorum." En küçük oğulu gösterdi. "Sen kalk ayağa bakalım. Kalk ve gelip karşımda dur."

Delikanlı kalktı onun karşısına dikildi. Epeyce de utangaçtı, yüzü kıpkırmızı kesildi. Usuldan da terliyordu.

"Söyle bakalım, sen evlendiğinde, dünya güzeli bir kızla, baban kaç gün düğün dernek yaptı?"

"Yedi gün," dedi utangaç delikanlı yere bakarak.

"Düğüne bütün Çukurovanın Ağalarını, Beylerini çağırdı mı?"

"Çağırdı."

"Birkaç ay sonra da baban, senin güzel karını elinden alıp yedinci karısı yaptı mı?"

"Yaptı," diye fısıldadı, kıpkırmızı, oluk oluk terleyen yüzünü gizleyerek delikanlı.

"Sen de kendini Anavarza kayalıklarından aşağıya atmaya kalkmadın mı, tam sen kendini uçuruma fıldırtıp atarken bu," büyük oğulu gösterdi, "bu da seni kolundan tutmadı mı, sen de bundan dolayı ona ateş etmedin mi?"

Durdu, soluğu taşmıştı. "Git yerine otur," diye buyurdu delikanlıya.

Delikanlı da ayağı ayağına dolanarak gitti yerine bir külçe gibi çöktü.

"Şimdi babanızın sizlere yaptıkları üzerine birkaç sual daha sorayım mı? Çünkü babanızın size yaptıklarını, aramızda kalsın, siz benden de, şu koca ovadakilerden de, şu dağlardan da çok daha iyi bilirsiniz, sorayım mı?"

"Sorma," dediler.

"Gördünüz, az önce çarşıdan geldim. Bütün çarşı neyi konuşuyor, biliyor musunuz? Sizi konuşuyor. Sizin babanızı, sonunda onun yaptıklarına, insan aklı almaz zulümlerine dayanamayıp, Akçasazın büküne götürüp onu işkenceyle öldürdüğünüzü konuşuyorlar. Şu anda çarşıda sizin Talip Beyi bağırta bağırta büklüğe götürdüğünüzü gören tam yirmi kişi dolaşıyor. Yirmisiyle de konuştum. Şimdi söyleyin bana, babanızın katili İnce Memed mi, Aydınlı Kerem mi?"

Oğullar susmalarını sürdürüyorlardı, başları yerde.

"Şimdi ben dışarıya çıkıp, ortada bir yanlışlık olduğunu, on iki ak libaslı kişiyi, başlarında İnce Memed, sizin de gördüğünüzü söyleyeceğim."

Dışarıya çıktı, haziruna her şeyi anlattı. Oğullar da onun arkasından geldiler ve herkes onları yürekten, şen şakrak, sevinç içinde kutladılar.

"Bu gece bizde misafirsiniz," dedi Duran Efendi. "Allah bin rahmet eylesin, mekanı nur olsun, Peygamber Efendimiz onu şefaatinden mahrum etmesin. O ki iyi kimselerden, ermiş gibi bir adamdı, Allah indinde şehit olmuştur. Son Türk Devletinin temel direklerinden birisiydi, Allah ona bin rahmet eylesin. Benim de canı azizim ve de içtiğimiz su ayrı gitmeyen bir güzel dostumdu. Ol sebepten bu gece siz baba dostunuzun evinde misafir kalacak, yarın da Müddeiumumi ve Doktorla Akçasaza gidip zabıt tutacaksınız. Belki sizinle birlikte muhterem Karadağlıoğlu Murtaza Ağa Beyefendi de gelirler."

Ve işi mutlu bir sonuca bağlayıp Belediyeden cümbür cemaat çıkarak soluğu Nazifoğlunun lokantasında aldılar. Bu gece bütün masraflar Murtaza Ağadandı. Elbirliğiyle bir vartayı daha atlatmışlardı ve İnce Memed delegeleri de Ankara yolunu tutmuşlardı. Murtaza Ağa çok mutlu olacaktı, hem de çok mutlu, şu Topal Ali işini de bir halledebilseydi. Ama yakında hiç kimseye bir gereksinme kalmayacaktı, bir alay asker Ankaradan Toroslara doğru yola çıkınca...

Ertesi sabah Hamza Dayının otomobiliyle Savcı, Doktor, Candarma Komutanı,

bir de Murtaza Ağa yola çıktılar. Candarma Komutanı gitmek zorunda değildi ya, bu olayı çok merak etmişti. Bir de bu İnce Memed canisinin cinayetlerini, cinayeti işleyiş biçimlerini görmek, teker teker incelemek istiyordu.

Çiftlikle kasaba arasındaki toprak yol, bugünlerde hava kurak gittiğinden epeyce iyiydi. Otomobil de her zamanki huyundan vaçgeçip bozulmadığmdan çabuk vardılar. Molla Duran Efendinin evinden erken uyanıp atlarına binen oğullar çoktan yerlerine ulaşmışlar, konağın avlu kapısında durmuşlar onları bekliyorlardı.

"Bir kahvaltı yapalım da öyle gidelim vaka mahalline," dediler.

Yukarıya çıkıp hazırlanmış kahvaltıyı hemencecik yaptılar. Aşağıda herkesin bineceği atlar hazır bekliyordu. Atlara bindiler, Akçasaza yöneldiler. Tam öğle sıcağında girdiler Akçasaza. Sık çalılarda görülmemiş irilikte örümcekler, çalıdan çalıya büyük örümcek ağlarını germişler, köşeye çekilmiş avlarını bekliyorlardı. Koskocaman sarıca arı petekleri dallara asılmışlar, asıldıkları dalları, o kadar iriydiler ki, çökertmişlerdi. Yolda her adım başında oradan oraya akan kara, yeşil, mor, kırmızıya çalan boz yılanlarla karşılaşıyorlardı. Her yandan kuş sesleri, onları görünce havalanan kuş kanatlarının şapırtıları geliyordu kulaklarına. Dallarda, havada, çalılıklarda yüzlerce biçim biçim kuş yuvaları, havada uçan cins cins kuşlar... Savcı bu bataklıktan epeyce ürkmüştü ya, epey de kıvançlıydı. İkide birde de yanındaki Yüzbaşıya:

"Ne harikulade ve korkunç," diyordu.

Bir ara sık, yüksek bir kamışlığa düştüler, Savcı artık buradan hiç çıkamayacaklarını sanarak dehşete uğradı. Bereket ki oğullar, büklüğü çok iyi biliyorlardı da, kamışlıktan kolaylıkla ve çabucak çıktılar, az sonra da bir açıklığa geldiler. Küçük bir alan taptaze incecik, yeşil bir çimenle kaplıydı. Çimen öylesine ince, taze bir yeşildi ki, sanki az önce topraktan fışkırıvermişti. Düzlüğün ortasında kaim, görkemli, dalları yöreye yayılmış bir söğüt ağacı yükseliyordu. Gündoğusundaki uzun, yatık, kalın dalında da çırılçıplak, uzaktan kapkara gözüken bir insan asılıydı. Başı topraktan üç karış yukardaydı. Söğüte yaklaşınca bir arı, sinek uğultusuyla karşılaştılar. Ölüye tepeden tırnağa, üst üste arılar çokuşmuşlar, ölünün teninden iğne ucu kadar gözükür bir yer bırakmamışlardı. Talip Beyin bir tek, ela gözleri sonuna kadar açılmış, şaşkınlıkla, hayretle öyle bakıyorlardı. Gözlere değil arı, bir tek sinek bile konmuyordu.

"Rahmetli babanızı oradan indirin," dedi Savcı. Bir süre oğullardan hiçbirisi bu anlı, sinekli babaya yaklaşamadı. Ölüye sıvanmış arılardan başka, bir arı kümesi de, tıpkı arı oğul verir gibi ölünün yöresinde uğuldayarak dolaşıyorlardı.

Balarıları, eşekarısı, sarıca, kara, kırmızı, alaca arılar, türlü türlü, hiç görülmemiş arılar karman çorman olmuşlar, azgmlaşmış, kaplan kesilmiş her birisi, uğuldayarak söğüdü sarmış dolaşıyorlardı.

Onlarla birlikte ölüyü götürmeye gelen çiftlik adamları tedbirli gelmişler, arıcıların bal keserken kullandıkları elek başlıklardan getirmişlerdi. Başlarına onları takıp söğüte yürüdüler, bir süre arıların içinde kalıp bocaladıktan sonra ölüye varabildiler. Ve ölüyü söğütten alıp çıplak bir atın sırtına attılar.

Çiftliğe ölünün üstünde oğul veren, uğuldayan arılarla girdiler. Orada onları yakın köylerden gelmiş, gelip yolun kıyısına sıralanmış, büyük çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın erkek meraklılar kalabalığı bekliyordu.

Tutanağı orada, Talip Beyin konağında tuttular. Tutanakta, Talip Beyin her iki gözünden de kurşunla vurularak öldürüldüğü, öldürüldükten sonra da kulaklarının, burnunun kesildiği, sonra da üzerine bal sürülerek Akçasaz denilen nam mahalde bir söğüt ağacına asıldığı yazılıydı. Doktor daha birçok şey, bilimsel birçok terim kullanmıştı. Bu tür, gözlerden kurşunlayarak öldürmenin, bu ovada ve hem de Toroslarda, yalnız be yalnız bir kişinin, İnce Memed nam eşkıyanın marifeti olduğunun da eklenmesi unutulmamıştı.

Konakta av etlerinden, gerçekten de hiçbir yerde yenemeyecek kadar lezzette pişirilmiş yemeklerini yediler, gün daha kavuşmadan da kasabaya ulaştılar. Kaymakam, Belediye Başkanı ve öteki zevat rakı sofralarını kurmuşlar, çiftlikten gelecek konuklarını bekliyorlardı. Hemen masaya çöküp Talip Beyin şerefine içmeye başladılar.

Yüzbaşı her kadehe asıldıkça:

"Feci, feci bir manzaraydı," diyordu da başka bir şey demiyordu. "Ben de o kan içici İnce Memedi... Tıpkı... Aynı..."

Murtaza Ağaysa sevinçten uçuyordu. Bugün büyük bir iş başarmışlar, işte Savcı, işte Doktor, işte köylüler, Talip Beyin de aynen Abdi Ağa, Ali Safa Bey gibi gözbebeklerinden kurşunlandığını görmüşlerdi. Eğer Belediye Başkanının söylediği bir söz onun midesini bulandırmamış olsaydı, bu sevinci belki de bir hafta sürecekti.

"Rica ederim Reis Bey, lütfen bir daha söyle."

"Efendim, senin Topal Aliyi Molla Duran Efendi çağırtmış, büyük paralar vererek onu kendisine başmuhafız tutmuş."

Murtaza Ağanın sevinci iğne sokulmuş bir balon gibi sönüverdi. Hemen kalkıp Molla Duran Efendiye gitmek istedi ya, bunu da yapamadı. O gece o kadar içti ki, herkesin, özellikle Molla Duranın ikiyüzlülüğü, kalleşliği hakkında o kadar konuştu ki sonunda onu kimse dinlememeye başladı. O da bunu anlayınca

azıttıkça azıttı.

Gece yarısına doğru artık kendinden geçmiş Murtaza Ağa, kollarına girmiş iki adamın yardımıyla, ayaklarını sürükleyerek evine gidiyordu.

Talip Beyin çiftliğine gidenler otomobile biner binmez Molla Duran Efendi de hemen evine koşmuştu. Adamlarına:

"Çabuk," diye bağırdı, "bana Topal Aliyi bulun, yerdeyse de gökteyse de bana onu hemen bulacak getireceksiniz. İzciler başı Topal Aliyi. Kara Hasanın değirmeninde diyorlar. Orada değilse Kara Hasan onun nerede olduğunu bilir. Söyleyin ona Topal Aliyi bana kulağından tutup getirsin. Söyleyin ona, hemen şimdi Topal Aliyi ondan isterim. Hemen şimdi."

Aradan bir saat geçmemişti ki Kara Hasan Topal Aliyi almış gelmişti.

"Buyur Efendi," dedi, "izciler başı Topal Ali budur."

Molla Duran Efendi sedirde oturmuş, gözlerini yummuş, tespihini çekiyordu. Usulca gözlerini açtı.

"Topal Ali mi dedin?"

"Topal Aliyi istemişsin, ben de zatınıza onu getirdim."

"İyi, gelsin bakalım."

Elindeki doksan dokuzluk tespihi Topal Aliye doğru salladı, "Ali, gel otur şuradan bakalım." Karşısındaki ceviz sandalyayı gösterdi. Değirmenci Hasana da, "sağ ol Kara Hasan, sen de git," dedi.

Hasan hemen dönüp giderken Ali de vardı sandalyaya çöktü, dizlerini kavuşturup iki elini de çok saygılı üstüne koydu.

"Rahat otur," dedi Molla Duran Efendi.

Ali birazıcık kıpırdandı.

"Bre Ali, ocağın batmaya, senin izciliğini anlata anlata bitiremiyorlar. Hele Murtaza Ağa seni yere göğe koyamıyor, Topal Ali kardaşım diyor da başka bir şey demiyor. Bir de İnce Memed senin can bir düşmanmmış, bre Ali, nasıl ettin de öldüremedin onu? Senin gibi bir adamın fendi, öylesi dünkü çocuğu havada yer, değil mi?"

"Öldüremedik Efendi..."

"Niçin, neden?"

"O çok yüreklidir Efendi."

"Ya sen?"

"Onun yanında biz kimiz Efendi..."

"Ona kurşun geçmez diyorlar. Sen de buna inanıyor musun?"

"İnanıyorum Efendi. Onu Kırkgöz Ocağının Anacık Sultanı afsunlamış, Efendi. Bir de ben kendi gözümle gördüm, onda yıldırımın içinden çıkmış ateş

gibi yanan, bakınca gözleri kör edecek kadar kamaştıran bir taş var."

"Ne işe yararmış o taş?"

"O taşı üstünde taşıyanlara kurşun değmezmiş, değse de geçmezmiş. O taşı, yani yıldırım taşını üstünde taşıyanları kılıç kesmez, ateş yakmaz, su götürmezmiş."

"Tevatür," dedi Molla Duran Efendi. "Sen buna inanıyor musun?"

"Herkes inanıyor."

"Ben böyle zırvalara inanmıyorum dersem, ne dersin?"

"Sen bilirsin, sen de nefesi taşı eriten ulularımızdan bir büyük hocasın."

"Estağfurullah... İnce Memed mi iyi nişancı, sen mi?" "Karşılaşmadık hiç, karşılaşırsak ya Allah ona verir, ya bana...

"O seni nasıl etti de öldüremedi, o kadar çok istediği halde?"

Ali güldü:

"O daha dünkü çocuk, bizimle aşık atamaz, cebinde yıldırım taşı da olsa..."

"Anladım. Onun yakında işi tamamdır, ne olursa olsun. Ama köylüler onu çok tutuyorlarmış. Onu bir ermiş, keramet sahibi büyük bir alim seviyesinde yükseltmişler. O bu kadar iyi adam mı?"

"İyi bir adam."

"İyi bir adam da seni neden öldürecek, hem de on bir tane çocuğunu öksüz bırakacak?"

"Ben ölümü hak ettim de..."

Molla Duran Efendi tespihini hızlı hızlı çekmeye başladı, biraz şaşırmış, çenesini öne uzattı, birkaç kez lahavle dedikten sonra sakalını birkaç kez de sıvazladı:

"Demek sen ölümü hak ettin, nedenmiş ki o?"

"Onun başına bütün bu belaları ben sardım. Onun izini sürerek Abdi Ağaya yakalattım."

"Ha, ha, ha, hikaye malum."

"İşte böyle Efendi."

"İnce Memedi çok mu seversin?"

"Çok severim, hem de canımdan ileri."

Ali!"

"Buyur Efendi."

"Ben seni çok sevdim."

"Sağ ol Efendi."

"Şimdi sen benim yanımda çalışacaksın."

"Senin yanında çalışırım Efendi."

"O Murtazanm sana yaptığı ayıp, gayri insani bir hareket. Önce seni giyindirip kuşattı, sonra da elbiselerini elinden alıp/ ayak yalın başı kabak dışarıya attı, öyle mi?"

Topal Ali başını önüne eğip sustu.

"Sonra da üç gün üç gece değirmene gelip yalvardı, ayaklarının altını öptü. Sen de onunla tenezzül edip konuşmadın."

Ali, üzgün, başını kaldırdı, hızla tespihini çekmekte olan Molla Duranın gözlerinin içine baktı:

"Konuşmadım, konuşmak elimden gelmedi, dilim tutuldu."

"Benim yanımda çalışmak için ne istersin Ali?"

"Bir fötür şapka ilk önce. Bir de takım elbise. Bir çift de kundura... Ondan sonra da soylu bir al at. Bir de Alaman filintası, bir de sapı fildişinden, yepyeni, menevişlenen toplu bir tabanca. Giyitlerin parasını hemen şimdi isterim. Aylık olarak da sen söyle, on bir çocuğum var dağda, getiremiyorum, ne verirsen çalışırım, senin vicdanına kalmış."

"Benim vicdanıma kalmışsa iş kolay," diye gülümsedi Molla Duran Efendi, elini kuşağının altına soktu, oradan eski, yıpranmış, koskocaman bir cüzdan çıkardı. "Şu parayı al Ali," dedi, "çarşıya git kendine, çocuklarına, karına istediğini al. Bu parayı deftere yazıyorum. Sonra azar azar maaşından keserim."

"Sağ ol Efendi."

Parayı alan Topal Ali önce şapka satan adama gitti, öteki şapkanın tıpkısı olan bir şapkayı aldı. Sonra kumaşçıya, oradan terziye gitti. Terziye ısmarladığı takımın pantolonu külot olacaktı, tıpkı süvari subaylarının pantolonu gibi. Ardından da kunduracı Cafer Ustayı buldu. Cafer Usta onun ayağına baktı baktı:

"Ben bu ayağa nasıl kundura yaparım?" diye kendi kendine söylendi.

"Köşker nasıl postal yapıyorsa, sen de öyle bir çift çizme yapacaksın."

"O köşker... "

"Sen de ünü bütün Çukurovayı tutmuş bir kunduracısın. Ferasetin elinden hiçbir şey kurtulmaz."

Cafer Usta tepeden tırnağa onu şöyle bir süzdükten sonra, yüzü güldü:

"Sen," diye sordu, "ünlü izciler başı Topal Alisin, değil mi?"

"Ben Topal Aliyim," dedi Ali.

"Öyleyse sana bir çift çizmeyi yaparım, hem de seve seve." Kağıtlar çıkardı, ölçüler aldı, hesaplar yaptı, ölçtü, biçti: "Tamam," dedi. "Üç gün içinde gel. Biliyorum, senin işin ivedi."

Bir hafta sonra Ali giyinmiş kuşanmış, çizmelerini çekmiş, topallamamaya çalışarak çarşının ortasından yürüyor, bana bakıyorlar mı diye de kaş altından

yöreyi dikizliyordu.

Birkaç gün içinde al at da, filinta da, tabanca da gelmişti. Bütün bunlara Molla Duran Efendi bir de çok keskin bir Alaman dürbünü eklemişti ki, gece karanlığını bile aydınlatan. Bunları hep Alinin hesabına yazmıştı.

Murtaza Ağa, Alinin böyle al bir at üstünde, boğazında da dürbün, üstelik de konağının önünden zort atarak geçtiğini görünce küplere bindi, bundan önce kendini zor tutmuştu ama tutmuştu. Aliyi böyle görünce kendisini son derece aşağılanmış saydı, doğru Molla Duran Efendinin evine gitti.

"Hoca, Hoca," diye bağırdı, "yaktın beni. Ocağımı söndürüp üstüne incir diktin. Böyle de iş olur mu, Topal Ali benim elimden alınır mı?"

Hoca yumuşak gitti, onun ağzından girip burnundan çıkıp yatıştırdı. Aliye ondan daha çok kendisinin gereksinmesi olduğuna inandırmaya çalıştı.

Murtaza inanmış görünerek onun evinden ayrılırken, içinden de, bunu Molla Duran Efendinin yanına bırakmayacağı üstüne yeminler ediyor, Kurana el basıyordu.

13

Değirmenoluk köyü daha gün doğmadan karıştı. Evden eve sessizce gidip gelmeler, fısıltılar, anlamlı bakışlar... Biraz sonra da, gün dağların yamaçlarını aydınlatırken köy derin bir sessizliğe büründü, ortalık ıpıssız kaldı. İnce Memedin ölümünü duyduklarında da böyle olmuş, ağlayan bebekler bile susmuştu. Vurulan eşkıyanın İnce Memed olmadığını duyunca da bir sevinç kasırgası birden patlamıştı.

O zaman da, ne yapıp etmişler, İnce Memedin ölümünü Hürü Anaya bildirmemişlerdi. Hürü Ana çok görmüş geçirmiş, esen yelden hile sezen bir kişiydi ya, köydeki sessizlikten kötü bir anlam çıkarmamış, hiç üstüne alınmamış, kimseye de bu sessizliğin sebebini sormamıştı. Köy, İnce Memedin vurulmadığını duyup da, bir sevinç kasırgasında dönerken de Hürü Ana fazla coşkunluğa kapılmadan, salt, "Biliyordum," demiş, o da onlarla birlikte kendini sevinç seline kaptırmış gitmişti. Yalnız, o da bir kerecik, yüreğinin başı cızz etti, o da kocası Durmuş Aliyi anımsadığında. O, şimdi sağ olsaydı, diye düşündü, hasta haline bakmadan, bir ayağını taa havalara kaldırarak, o eski zaman oyununu büyük coşkunlukta eserek oynardı.

Şimdi bu sessizliğe gene aldırmıyordu. Ama içinde azıcık da olsa, belli belirsiz bir acıyı, kuşkuyu taşıyordu. Benim oğluma hiçbir şey olmaz, diyordu kendi kendine, o fakir fıkaranın ekmeği, güvencesi, tek umududur, diyordu. Onun üstünde çok kişinin duası var. Koca, ala gözlü, güzel, ak sakallarından yeryüzüne ışık saçılan, yerin göğün yaratıcısı ne demeye korumasın onu... Ona kurşun geçmez, onu ateş yakmaz, onu su boğmaz. Koca Allahımız kimi canı yürekten kayıracağını, koruyacağını bilmez mi?

Toprak damının günden yanına oturmuş, İnce Memedine dizleme bir çift çorap örüyordu, çorabın da bitmesine az kalmıştı. Bu çorap öyle güzel bir çorap olacaktı ki bitince, hiçbir ana on yıldır askerdeki, yüzüne hasret kaldığı oğluna, karasevdalı bir kız, ölümüne özlem duyduğu yavuklusuna, bir gelin ateşinden yandığı gurbetteki kocasına böyle bir çorap yapmamış olacaktı. Masmavi çiçeklerden büyüklü küçüklü nakışlar işlemişti çoraplara. Bu çorapları taa uzaktan İnce Memedde görenler, ağzına kadar çiçekle dolmuş bir tarlanın yürüdüğünü sanacaklardı. Böyle bir çorabı şahlar, padişahlar, koçyiğit Köroğlu bile giymemiş görmemişti.

Güz güneşi kızdırıyor, az ilerde uzun boyunlu mor bir çiçeğin yöresinde çakıp sönerek dolaşan bir kırmızı, mavi arı da çiçeğe konuyor, hemencecik de kalkıyordu.

Hürü Ana arada bir başını çoraptan kaldırıyor, gözlerini kırpıştırarak başını

köyün içine çevirip bakıyor, sonra da mor çiçeklerine dalıp gidiyordu. İnce Memed bu çorabı giyince koca Allah onu daha da çok kazalardan belalardan koruyacaktı. Neden korumasmdı, Hürü Ana kime ne yapmıştı? Şu dünyada Allahm hiçbir yaratığına bir kötülüğü dokunmamış, onun bir kelebeğini, bir karıncasını bile incitmemişti. O dinsiz Topal Alinin dışında, hiçbir kulunun da gönlünü yıkmamıştı. O da hak etmişti, o kafir de. İnce Memed de, o öteki ayağı da kırılası Topalı bir adam sayıyordu da, işte Hürü Ana da buna cin ifrit oluyordu. Topal Aliye yüz veren, onunla konuşan hiç kimseyi de bağışlamıyordu. Ama İnce Memede gelince, ona toz kondurmuyordu. O, işini bilirdi. Zaten şu kadarcıkken, ufacıcık bir çocukken bir yürekliydi o! O da koca Allahımızm, ala gözlü de ışık sakallımızın bir karıncasını bile incitmemişti.

Köylünün böyle içine kapanmasına, günlerce susmasına da kızıyordu ya, susuyordu. Ne olacak, ahmak köylü, diyordu. Ahmak, hem de nankör... Abdi Ağayı öldüremedi diye köylünün İnce Memed hakkında atıp tuttuklarını, onu köyden kovduklarını hiç unutamıyor, kızıyordu. Şimdi Kel Hamza da gitmisti ya, oooh, artık rahatlardı. Bol bolamadı topraklan vardı, ekinleri de harmanlardan taşacak, inekleri, kısrakları, keçileri koyunları çifter çifter doğuracaktı. Bu ahmaklar bilmiyorlardı ki, bu onların başına konmuş devlet kuşudur, İnce Memed bereketidir. Bakın hele şunlara bakın, onlara bunca iyilik eden İnce Memedin bir tek anası, Hürücenin yanma da hiç uğruyorlar mı:

Çorabını öğleye kadar ördükten sonra, azıcık bir şey kalmıştı zaten, azıcık daha çalışırsa belki akşama bitirecekti, Hatçeyi anımsadı, ona üzüldü, ne iyi bir kızdı diye aklından geçirdi, o da İnce Memede böyle çoraplar yapardı, karasevdasını belli etmek için, o ölmüşse, İnce Memed çorapsız mı kalacaktı, çok şükür onun Hürüce Anası daha yaşıyordu, hem de turp gibiydi, şişleri, yün yumaklarını, çoraba sarıp eve götürdü, usullacık ocaklığın yanındaki iskemlenin üstüne koydu, belini iyice doğrultup çatırdattı, köyün içine çıktı.

Ev aralarında kimseyi göremedi. Onu görenlerin saklanır, kaçar gibi bir halleri vardı. Varsın kaçsınlar, kaçsınlar. Varsın sussunlar, sussunlar... Gene bir hal mi geldola İncemin başına? Bu domuz köylüler de benim yavrumu ölmeden öldürecekler, tu, tu, tu... Ocaklardan, evlerden ırak...

Vardı Hösüğün evinin önünde durdu, kapı kapalıydı, buna öfkelenip bağırdı:

"Ne oldu böyle gözü çıkasılar, ne var gene? Köyün her evinden bir ölü çıkmış gibi..." Sesini sertleştirdi. "Beni duymuyor musunuz hörtüklerden gidesiler, açın kapıyı!"

Pancar Hösüğün evinin kapısı açıldı, Hösük dışarıya çıktı, gözleri kızarmıştı.

"Ne o, ne var?" diye gürledi Hürü Ana.

"Bir şey yok," dedi kollarını yana açarak Hösük. "Sen hele buyur hele Hürüce Bacı."

"Bir şey var," diye yüzü öfkeden gerilmiş konuştu Hürü Ana.

Pancar Hösük daha da yumuşak:

"Gel hele, gel hele şöyle içeri de..." diye onu yumuşacık kolundan tutup çekti.

"Gene İnce Memedi mi öldürdünüz, varsın ölsün," diye meydan okudu Hürü. "Varsın vursunlar, İnce Memed ölünce dünya durulur mu sandılar. Analar daha nice İnce Memedler doğurur. O, İnce Memed ölmez. İnce Memed ölür ölür dirilir. Ölmüşse İnce Memed canımız sağ olsun. Ölmüşse o, düşmanın karşısında düğün bayram ederim, hem de göbekler atarım, anladınız mı?"

"Gel hele Hürüce Bacı, içeriye gel hele."

"İnce Memed öldürülmüşse göbek göbek atarım," diye bu sefer arkaya dönüp bütün köye bağırdı Hürü. "İnce Memed bir sefer ölür, bin sefer dirilir. Analar sağ olsun, analaaar, ahmak köylü beni dinleyin, analaaar. İnce Memed bizim köyden değil miydi, Sefil İbrahimin oğlu değil miydi, ya anası, eline vur ekmeğini elinden al fıkaracık Döne değil miydi, nedir bu böyle, evlere kapanıp her biriniz bir mezar taşı olmuşsunuz."

Hösük sesini daha indirerek:

"Gel bacım, sen azıcık içeriye gel de yornuğunu al da..."

Hürü kolunu onun elinden kurtarıp köyün ortasına doğru, bağırarak çağırarak yöneldi, geldi küçücük alancıkta durdu. Köylüye, candarmaya, yüzbaşıya, kim aklına gelirse, İnce Memedden başkasına veryansın ediyordu.

O, orada o kadar çok bağırdı çağırdı ki, köylüler meraktan birer ikişer evlerinden çıkıp, alancıkta, onun yöresinde birikişmeye başladılar. O da köylüler kalabalıklaştıkça azıttıkça azıttı. "Siz erkek değil misiniz, insan değil misiniz, İnce Memedin de iki gözü, iki eli, iki kulağı var, sizin de... İnce Memed vurulursa vurulsun. Koçyiğit Köroğlu yitti gitti de, bir daha gelmedi, Kırklara karıştı da dünya duruldu mu, Demircioğlunu delikli demir deldi de dünya Demircioğlusuz mu kaldı, Gizik Duranı vurdular da ne oldu, dünya padişaha mı kaldı, öldürsünler İnce Memedi, öldürsünler... "

Öldürsünler derken, her öldürsünlerle birlikte onulmaz acısını da dile getiriyordu. Her öldürsünler derken, kendi de bir kere ölüyordu.

Sonra sustu, dinginledi, köylü biltekmil çocuk, yaşlı gelmişler, onun yöresinde halkalanmışlar, bu acıdan, öfkeden taş kesilmiş yaşlı insana bakıyorlardı.

Hürünün susması uzun sürdü. Ellerini beline koymuş, gözlerini Alidağmın doruğuna dikmiş, dalmış gitmişti. Gittikçe çözüldüğü, bir iyice yaşlandığı, çöktüğü belli oluyordu. Kendini bıraksa, dizleri ağırlığını çekemeyip oracığa

çöküverecekti. Bunun farkına varınca, kendine geldi, acısını, merakını içine itip gene dikeldi, gözlerini kalabalığın üstünde dolaştırdıktan sonra:

"Gene ne oldu İnce Memede?" diye sordu, tepeden, alaylı, gülümseyerek. "Onu gene ala gözlerinden kurşunladı mı Yüzbaşı Ağa? Ne oldu? Onu gene kancıkladı mı soyu tükenesi Topal Ali? Varmış da uşak olmuş Molla Durana... Oooh, çok şükür Allahıma, benim ahım yerde kalmaz, koca Allahım da ala gözlüm, onu daha kötü, daha beter edecek, uşaklıktan da beter edecek..." Ellerini havaya açtı, dudakları kıpır kıpır etti, "Çok şükür Allahıma," diyerek ellerini gene beline indirdi. "Bana haber vermiyorsunuz İnce Memedin ölümünü, değil mi, Hürüce Ana yaşlandı, dayanamaz, dayanamaz diye, öyle mi?"

Sustu, gözlerini gene kalabalığın üstünde dolaştırdı, iki üç kere el çırptı, oynar gibi birkaç kere sallandı.

"Dayanırım yavrularım, dayanırım," dedi. "Ben bilmez miyim, kurban olduklarım..." Sesi acıdan titriyordu.

"Ben bilmez miyim ki eşkıya dünyaya payidar olmaz? Sultan Süleymana kalmayan dünya, o Süleyman kuş dilini bilirdi, Kaftan Kafa hükmederdi, işte ona kalmayan dünya, hiç kimseye kalmaz. Biliyorum, İnce Memed de bir gün ölecek, ya da Köroğlu gibi, Köroğlu Ürüşan Ali gibi, o da yitiklere karışacak..."

Kırklara diyecekti, dilini tuttu, o, İnce Memedin, ölse de yitse de sonunda Kırklara karışacağına, koca Allahına ne kadar inanıyorsa o kadar inanıyordu. Şimdi şu köylülerin dilini açarsa, nasıl olsa açacaktı, o köylülerin bin çeşit huyunu suyunu bilirdi.

"Dayanırım yavrularım dayanırım. Eşkıyanın sonu yoktur, bilirim yavrularım bilirim. Bilirim, bilirim de gene de yüreğim yanar, demircilerin köresi gibi."

Sesi gene gürledi:

"Susmayın, konuşun," diye buyurdu. "Ben İnce Memedin Hürü Anasıyım, ben dayanırım."

Sesini indirdi, şimdi sesi sevecen sımsıcacıktı: "Demir olsaydım çürürdüm, toprak oldum da dayandım, toprak oldum da dayandım, toprak oldum da..."

Birden dikleşti. Sanki az önceki yumuşacık, ipek gibi yumuşacık, okşayan sesli kadın değildi.

"Söyleyin bakalım gene ne geldi İnce Memedin başına?"

Kalabalık başını önüne indirmiş, taş gibi donmuş susuyordu.

"Ne susuyorsunuz hörtükler?" diye bağırdı. Sonra da gene öfkelendi, ağzına geleni kalabalığın üstüne kustu.

Bir şeyler olmuştu, bir şeyler ya, bu hörtüklerden gidesiler susuyorlardı. İçine düşmüş kurt onu gittikçe kudurtuyordu. Ya gerçekten İnce Memede bu sefer bir

şey olmuşsa, toprak oldum da dayandım ya, demişti de övünmüştü, bu sefer dayanamazdı. Durmuş Aliden on dört çocuğu olmuş, hepsini de kara topraklara koymuştu, koymuştu da toprak olup dayanmıştı, İnce Memede taş olsa da, gökyüzü olsa da dayanamayacak, çürüyecekti, ölmese bile.

Tam önünde süklüm püklüm, ellerini karnının üstüne kavuşturmuş Kısacık Mahmudu görünce, içinde bir umut uyandı. Kısacık Mahmuda, anası o bir yaşındayken ölmüştü, o bakıp büyütmüş, evlendirmişti. Onun huyunu suyunu bilirdi.

"Gel yanıma Mahmut," diye buyurdu.

Mahmut geldi, onun önünde durdu.

"Söyle, ne oldu İnce Memede? Bana bir daha sordurma!"

Sesi öylesine buyurucu ve kesindi ki Mahmut değil, kim olsa onun sorusuna karşılık vermemezlik edemezdi.

Mahmut:

"At," dedi sustu.

"Ne atı?" diye kaşlarını çattı Hürü.

"İnce Memedin atı, bindiği at... Hani, o gün..."

"Anladım, kara at. Ne olmuş ona?"

"Orada... Orada duruyor," dedi Mahmut.

"Üstünde binicisi var mı?"

"Çıplak," dedi Mahmut.

Hürü sapsarı kesildi, çıplak sözünü duyunca. Birkaç kere sallandı, bu çok az sürdü, kendini toparladı.

"Nerede?"

"Orada, kayalarda."

Hürü yürüdü, Kısacık da arkasından. Kalabalık sessizce aralandı, ona yol verdiler. Hürü hızlandı, yürüdükçe hızı artıyor, uğunuyor, Kısacık Mahmut arkasından zor yetişiyordu. Kayaların dibine gelince durdu. Göğsü körük gibi alıp alıp veriyordu. Başını kaldırdı, yağız at sarp kayalığın tam doruğunda duruyordu. Yönünü güneşe döndürmüş, başını dikmiş, kuyruğunu usul usul bir sağa bir sola sallıyor, dünyayı ağzına kadar doldurmuş bol ışığın altında tüyleri yıldırdıyordu.

Hürü bir kayanın üstüne çöküp, gözlerini attan hiç ayırmadan yornuğunu aldıktan sonra ayağa kalktı:

"Sen burada bekle Mahmudum," dedi, kayalığa tırmanmaya başladı. "Birkaç sualim var şu kara attan, bakalım o ne söyleyecek, ben ne dinleyeceğim."

Kayanın tepesine çıkan incecik bir çiğir buldu kendine. Allalem, bu da buradan

çıkmış tepeye, diye düşündü. Hem dinlene dinlene çıkıyor, hem de atla konuşuyordu. Güzelim elma gözlü, kız suratlı yağız at. Keklik sekişlim de ceren bakışlım. Sırma yelelim de ipek kuyruklum, sen Köroğlunun Kıratına benzersin, kanat takarsın da göğe uçarsın, yedi günlük yolu, bir göz açıp kapayıncaya kadar aşarsın. Senin binicine kurban olsun Hürüce, sen onu neyledin nettin, söyle bana, nolursun? Onu alıcı kuşlara, yırtıcı kaplanlara, yedi dilli yılanlara mı kaptırdın, söyle sana kul olayım, sen ne yaptın binicini? Söyle bana binicini, bir haber ver ondan, Hürüce Ana da kurban olsun sana, hemi de tırnaklarına, onu bir derin yardan mı uçurdun, derin derin sulara mı düşürdün, onu gittin de azılı, kurt dişli candarmanm kurşununa mı teslim ettin, söyle elma gözlü, kız suratlı yağız at... Sen Hazreti Alinin Düldülüne benzersin. Yüz bin kılıç içinden de süzülerek çıkarsın, söyle bana ne yaptın binicini, yangınlar mı onu elinden aldı, hasta mı, sayrı mı oldu, söyle ona ne oldu? Sen, adı güzel, kendi güzel Muhammedin Burağma benzersin, pervaz vurup gökyüzüne uçan. Hızırın Benlibozuna benzersin, yedi denizler üstünde yürüyen, söyle bana binicini şu moraran yüce dağlara mı verdin, kara çadırlı, çimeni yeşil gözlü Yörüklere mi teslim ettin, iyi yürekli, tez canlı köylüler mi kaptılar senin üstünden onu, söyle bana, kurban olsun İnce Memedin anası Hürüce sana. Söyle ne yaptın binicini, tüyleri yıldır yıldır gün altında yanan yağız at?..

Böyle, atla konuşa konuşa atın yanma kadar çıktı, onun birkaç adım berisinde durdu. At yerinden hiç kıpırdamıyor, öylece kuyruğunu sallayıp duruyordu. Bundan yüreklenen Hürü atın yanma kadar yanaştı, sağ elini kaldırdı yelesine dokundu, okşadı usul usul, çekinerek.

"Kurban olsun Hürüce senin sırma yelene, söyle nereye götürdün binicini sen, sağ mı, hasta mı, sayrı mı, iyi ellerde mi, başı darda mı?"

Yağız at tam bu anda kıpırdadı, arkasından da şaha kalktı, ön ayakları havayı dövüyordu, Hürü onun birden kayalıklardan aşağıya süzüldüğünü gördü. Olduğu yerden az daha çekilmeseydi Hürü, yağız at onu kayalıklardan aşağıya yuvarlayacak, o da bin parça olacaktı.

"Boyu devrilesi de elma gözleri çıkasıca şeytanın öz bir oğlu kara domuz, sen insanlıktan, atlıktan ne anlarsın, delirmiş de aklını oynatmış imansız, merhametsiz! O senin gibi pise... İncemde de akıl mı var sanki, onda hiç akıl olsaydı, can bir düşmanı, hemi de kurdun kuşun, dünyadaki tekmil canlıların düşmanı, Molla Duranın da kölesi Topal Aliyi hiç yaşatır mıydı? Ben de sana koç Köroğlunun Kıratı, dedim! Var da sen kurban ol Köroğlunun, o kıyamete kadar yaşayacak bengisu içmiş Kıratının tırnaklarına. Sana adı güzel kendi güzel Muhammedin Burağı dedim, var sen de..."

Ata kızmış veriştiriyordu. Öfkesi biraz geçince kayalardan indi.

"Nereye gitti o huysuz, kötü yağız?" diye Kısacık Mahmuda sordu.

"Köye," dedi Mahmut.

Yan yana, ağır ağır köye yöneldiler. Hürü Ana başını önüne eğmiş, hiç konuşmuyordu.

Böylece eve geldiler.

Hürü:

"Kısacık," dedi, "şimdi gitme de bu akşam sana bir güzel yemek pişireyim. İstersen sana bir horozlu soğan yahnisi yaparım. Çocukken ne kadar severdin, aklında mı?"

Kısacık Mahmut güldü:

"Senden sonra ben hiç horozlu soğan yahnisi yemedim, Ana."

"Şimdi bugün ye işte," dedi Hürü.

Dışarıya oturup sırtlarını duvara verdiler. Onlar daha otururlarken at doludizgin, süzülerek, bir yel gibi önlerinden sünerek geçti gitti. Hürü onu görünce başını çevirdi:

"Ne yaparsa yapsın, o kara domuzlan bir daha konuşmam," dedi. "Onun bir daha da yüzüne bakmam, o boyu devrilesinin."

Aradan çok geçmemişti ki at gene süzülerek önlerinden geçti, kayalıklara doğru gitti. Onun yüzüne bakmamaya ant içmiş Hürü, o gözden ırayıp yitinceye kadar özlemle arkasından baktı.

Gün yıkılıp gitmişti, önce Hürü Ana ardından da Kısacık Mahmut ayağa kalktılar.

Hürü:

"Mahmudum," dedi, karşıda eşinen iri, apak ışılayan, açık sarı telleri sarkan horozu gösterdi, "şunu yakala da kes, kes de sana..."

Kısacık Mahmudun koşmasıyla, horozu kesmesi bir oldu. Başı kesik horoz oradan oraya sıçramaya başladı.

"Kısacık, ocağı batasıca Kısacık," diye bağırdı Hürü Ana, "böyle de horoz kesilir mi, haydi git de yakala onu. Eziyet çekmesin fıkara. Yakala da üstüne kestiğin bıçağı koy, kıpırdamaz o zaman horoz."

Kısacık Mahmut koştu, horozu yakaladı, yere yatırıp, üstüne bıçağı koydu, horoz kıpırdamadı.

Hürü Ana kolları sıvayıp gün batmcaya kadar Kısacık Mahmuda bir yahni yaptı ki kokusu bütün köyü doldurdu. Karşı karşıya geçip horozu bir güzel yediler. Hürü Ana bu güzel yemeğin üstüne bir de çay pişirdi.

Bir at ayağı tapırtısı duyup Hürü Ana dışarıya fırladı, eşikte bir süre durup

alacakaranlıkta uçan bir kuş gibi yumuşacık akan atı seyretti.

İçeriye dönünce:

"Mahmudum," dedi, "biliyor musun, bu İnce Memed ölmedi, daha sağ. Sağ ama başında da bir hal olduğu besbelli. Onun başında bir hal olmasaydı, bu at böyle başıboş dolaşmazdı buralarda. Vurulmuş olsaydı gene dolaşamazdı."

"Doğrusun Ana."

"Şimdi ben onun nerelerde olduğunu biliyorum. Bu at bize haberci geldi. Keski ben de ona o kadar sövüp, kargış etmeseydim. İnce Memed beni istiyor. Benimle gider misin?"

"Giderim Ana. Giderim ya, ben senin için cehenneme desen de giderim ya, İnce Memedin yeri uzak mı yakm mı?"

"Epeyce uzak," dedi Hürü Ana.

"O zaman bu kadar yolu sen nasıl gidersin?"

"Ben giderim," diye dikleşti Hürü Ana. "Yeter ki sen yorulma."

"Bizim eşeği de alırım yanıma. Semerini de daha yeni yapmıştım. Üstüne de bir minder atarım, yorulursak bineriz. Benim eşek at gibidir, Ana. Şu İnce Memedin atı bile onun kadar yürüyemez."

"Olur," diye güldü Hürü Ana. Ardından da ekledi: "Yürüyemez. Yarın gece yarısı yola çıkarız, kimse bilmesin nereye, ne yana gittiğimizi. Sen de karına kasabaya gittiğimizi söyle, olur mu?"

"Olur," dedi Kısacık Mahmut.

Kısacık Mahmut tam gece yarısı Hürü Ananın kapısının önündeydi. Hürü Ana da bütün gece uyumamış onu bekliyordu. Elinde büyücek bir bohça ve bir sepetle dışarıya çıktı.

"İnce Memedime de incir kuruttuydum, Delice koyağın narından da ona nar sakladıydım. İnce Memedim taa çocukluktan bu yana Delice koyağın narlarını sever. O narların her birisi pespembe olur da, insanın yüzüne gülen, adam kafası büyüklüğünde her birisi... İşte bu bohçada da ona don gömlek, bir de mintan, birkaç tane de dizleme çorap götürüyorum. Bu gece şimdiye kadar oturup ördüm de mavi çiçekli çorabı bitirdimDönünce sana da yaparım yavru, bu çoraplardan, üstüne de cerenler işlerim."

"Sağ ol Ana. Eşeğe binsene."

"Dur hele, dur Mahmut, dur hele köyü bir çıkalım."

Hürü Ana önde, yedeğindeki eşeğiyle Kısacık Mahmut arkada, köyü usullacık çıkıp Alidağı yoluna düştüler. Alidağma ay vurmuş, dağ bir ay dumanı içinde kalmış, bir mavi, incecik, ardından gökyüzü gözüken bir bulutmuşcasma Dikenlidüzüne inmiştiAy ışığında bir ortadan siliniyor, sonra da ardından ay

ışığında apak kesilerek, inceden de mora dönüşerek yeniden ortaya çıkıyordu. Hürü Ananın elleri üşümüş, o da ellerini koynuna sokmuş, üstüne de yumulmuştu.

"Ana binsene eşeğe."

"Binerim ya, üşüyorum, soğuk var, hele biraz, gün doğuncaya kadar yürüyeyim."

Tam Alidağmın dibine varmışlardı ki gün doğdu. Hürü Ana dağın dibinde durup uzun uzun dağa şöyle bir baktı. Çıplak dağ baştan sona çiçeğe durmuş, kısa boyunlu masmavi çiçekler dağı gökyüzü mavisine boyamıştı. Alidağının kırmızı, mor, tüten kayalıkları mavinin içine bir batıyor, bir çıkıyorlardı.

Hürü Ana yolun üst başında, kayayı yarıp çıkmış koskocaman, turuncu, uzun boyunlu, ipileyen bir çiçek gördü.

"Bak Kısacığım, bak," dedi. "Şu Allahm işlerine, şu güzel çiçeğe bak, ne de güzel ipiliyor, ışığın içine batmış da..."

"İpiliyor," dedi Kısacık Mahmut.

"Onu oradan usulca kopar getir de İnce Memedime götüreyim, solar ya biz onun yanma varana kadar, varsın solsun. İnce Memedim Alidağımızm çiçeğini belki de çok özlemiştir."

Mahmut koşarak gitti, çiçeği köküyle birlikte kaya yarığından söktü çıkardı.

"Şu bohçayı al da eşeğin üstünden içine koy. Kokuyor mu?"

Kısacık Mahmut çiçeği uzunca burnunda tutarak kokladı.

"Kokuyor Ana," dedi. "Hem de ne güzel kokuyor, Çukurova nergisi gibi."

Getirdiği çiçeği Hürünün eline verdi. Hürü de çiçeği incitmeden uzun uzun kokladı.

"Kokuyor," dedi, "çok da güzel. Solsa bile Memedimin çamaşırları burcu burcu kokacak."

Mahmut bir kayanın üstüne koyup bohçayı çözdü, Hürü Ana da turuncu, güzel kokulu çiçeği, Memede kendi eliyle diktiği Maraş inanışından kırmızı çizgili mintanın içine koydu usulca, incitmeden, mintanı katladı, bohçayı da eskisi gibi bir güzel bağladıktan sonra eşeğin semerine astı.

"Bin artık Ana, gün de doğdu. Benim eşeğim marzıman, benim eşeğim Kıbrıs eşeği." Eşeğini övüyor, yere göğe koyamıyordu. Hürü Ana da onu hoşgörüyle dinliyordu. Eşeğinden başka hiçbir şeyi yok ki fıkaracığm, varsın övsün, diye içinden geçiriyordu. Üstü düz bir taşa gelinceye kadar övmesini sürdürdü Kısacık Mahmut. Düz taşın önünde durup arkadan gelen Hürüyü bekledi. Hürü hiçbir şey söylemeden taşa çıktı, oradan da eşeğe atladı.

"Oooh, yorulmuşum," diye eşeğin yularına yapıştı. "Deeeh... "

Eşek Mahmudun övdüğünden de iyiydi, at gibi gidiyor, Mahmut arkasından zor yetişiyordu.

Öğleye doğru ormanın ilk ağaçlarına ulaştılar. Buralarda ağaçlar seyrek ve kısaydı. Bir pınarın başında durdular, Hürü Ana eşekten atlayarak indi. Mahmut onun huyunu iyi bildiğinden, onun ne eşeğe binişine, ne de inişine yardım edebiliyordu.

Pınar apak çakıltaşlarmın altından kaynıyor, dibine gün vurmuş suyun içinde küçücük küçücük balıklar ışıldayarak oradan oraya dolaşıyordu. Sular pınarın altında uzun, geniş bir çam oluktan dökülüyor, aşağıdaki dereye çamların arasından akarak gidiyordu. Yöreyi, mosmor açmış, diz boyu yarpuzların keskin kokusu, ılık güneşte biraz daha keskinleşerek dolduruyordu.

Hürü Ana dağarcığı sırtına bağlamıştı, onu oradan aldı, pınarın başına çöküp oturdular. Dağarcıktan kalın, kızarmış, yer yer de yanmış, dilim dilim kesilerek üst üste konmuş soğanlı kömbe çıktı.

Mahmudun ağzı sulanıp yutkundu. Derin derin, daha yeni ılımaya yüz tutmuş kömbenin kokusunu içine çekti:

"Ne güzel Ana," dedi, "ne güzel kokuyor kömbe!"

Kömbeden bir parça aldı ısırdı. Hürü Anaya baktı, o yemiyordu. Mahmut elindeki parçaya yumulmuş, dünyayı gözü görmüyordu. Karnını bir iyice doyurduktan sonradır ki, ancak yeniden Hürüye bakabildi, o daha ağzına bir lokma atmamıştı

"Niçin yemiyorsun Ana?" diye sordu.

Hürü Ananın gözleri yaş içinde kalmıştı:

"Ben batayım ben," dedi. "Hürü Anan batsın da şu kara topraklara gömülsün. Benim kömbe boğazımdan geçer mi ki, sen bilir misin hay oğul, hay Mahmutcuk, eşeği güzel yiğidim, İnce Memed de çok severdi soğanlı kül kömbesini. Ben de ona taa çocukluktan bu yana kömbe yapardım.

"Gene yaparsın Ana, üzülme."

"Yaparım," dedi Hürü, "üzülmem..." Pınara eğildi, dudaklarıyla sudan kana kana içti. "Kalk gidelim," dedi. "Belki Allah bize İncemin izini gösterir."

Mahmut önde, eşeği yedeğinde, en arkada da Hürü Ana, gene yola düştüler. Mahmut yol kıyısında iri bir kütük görünce eşeği çekti, gene onun önünde durdular, Hürü Ana kütüğe çıkıp eşeğe atladı. Eşeğin semeri yeniydi. Semerin üstüne Mahmut, daha yeni yapılmış bir pamuk minder atmıştı, Hürü Ana bu yüzden çok rahat ediyor, ikide birde de arkasına dönüp Mahmuda:

"Sana," diyordu, "köye döner dönmez, bir çorap yapacağım ki İnce Memedime yaptığım çoraba da benzer."

Ormanda on bir tane Yörük kadınıyla karşılaştılar. On birinin de çocukları işlemeli kırmızı kolanlarla sırtlarına bağlanmıştı.

"Durun hele kadınlar," dedi Hürü.

Yörük kadınları durdular, eteklerinde kabuklu yeşil ceviz vardı.

"Bereketli olsun Yörük kadınları."

"Sağ ol Ana," dediler.

"Size bir sualim var, iyi düşünün de öyle konuşun. Siz, dün, ya da öncesi gün, ya da bir hafta, on gün önce burada bir at gördünüz mü, bir yağız at, eyersiz, dizginsiz, pusatsız, bellemesiz, çırılçıplak... "

Kadınlar hiç konuşmadılar, bir süre ona, Kısacık Mahmuda baktıktan sonra ormanın içine kaçarcasına çekildiler gittiler. Hürü onların ardından bakakaldı. Sonra eşeğini tekmeledi:

"Deeeh!" Sesi sevinçliydi. "Gördün mü başımıza gelenleri, bu işin içinde bir iş var, İnce Memedim sağ... Yoksa biz atı sorunca onlar niçin kaçsınlar..."

Bundan sonra ormanda kime rastgelmişler, kime atı sormuşlarsa, hepsi de onlara bu kadınlar gibi davranmışlar, önce onları tepeden tırnağa süzdükten sonra ormana kaçıp gözden ırayıp gitmişlerdi.

Hürü Ana artık kızmaya başlıyordu:

"Bu da ne, bu da ne, bu Yörükler dil bilmiyorlar mı, bunlar akıllarını mı oynatmışlar?"

İyi ki yağız atı soruyor Hürü Ana, bir de İnce Memedi sorsaymış, bunlar ne yapacaklarmış acaba?

"Nereye kaçıyorsunuz, nereye, ben adam yiyici değilim..."

Eskiden olsa, yüreğinde de acısı olmasa Hürü bunlara, kasıklarını tuta tuta bir güler, bir gülerdi ki aklı başından gidene kadar.

Geceyi iri bir sedir ağacının altındaki pınarın başında geçirdiler. Kısacık Mahmut gece yarısı ormanın içine şöyle girivermiş, birkaç tane irice, yağlı, ağır kuşla gelivermişti. Oluğun alt başına, çimenlerin üstüne bir ateş yakmışlar, kuşları yolup yıkamışlar, tuzlayıp közlerde bir güzelce pişirmişlerdi. Hürü ömründe bu kadar yağlı, güzel kokulu, lezzetli et yememişti.

"Bre ocağın batmaya Kısacık, sen bu kuşları nasıl yakaladın?"

"Yakalarız biz Ana."

"Bre Kısacık, bu kuşlardan bizim Dikenlidüzünde de var mı?"

"Bizde de çok olur Ana."

"Köye döner dönmez, senden bu kuşları isterim, hem de beş tane."

"Ohhooo Ana," dedi Kısacık, "istersen sana her gün on tane de tutarım."

"İnce Memed eve geldiğinde de..."

"O zaman elli tane iste Ana, şu benim gözümden."

Parmaklarını yaladıktan sonra, sırtlarını biraz ağaca verip kestirdiler. Eşeği az ilerdeki çalıya örklemişler, bol çimende o da iştahla yayılıyordu.

Hürü Ana uyandığında ay daha tepedeydi:

"Kalk yürü Kısacık," dedi. "Uyan, yolcu yolunda gerek."

Kısacık sıçrayıp uyandı.

"Yolcu yolunda gerek Ana, yolcu yolunda," diyerek eşeğe eitti, onu çalıdan çözdü. "Bin Ana," dedi.

Hürü güldü.

"Haydi, haydi tut ayağımdan bineyim. Bu gece yarısı binit kütüğünü nerede bulacağız."

Gün burnuna ormanı çıktılar. Keven dikenlerine gün vurmuş, bir pembe ışık bulutu yamaçlarda savruluyor, tozukuyordu. Ormanın üstünden de yer yer, yeşil, sarı dumanlar kalkıyordu.

"Baksana Kısacık, şu karşı dağın ardından bir duman yekiniyor gibi. Benim gözlerim iyi seçemiyor, ocak dumanı mı o, yoksa yekinen bulut mu?"

Kısacık sağ elini gözlerine siper edip baktı:

"Bu duman ocak dumanı Ana," dedi. "Dikine tütüyor."

"İyi."

Eşeği tekmeledi.

Yemyeşil bir küçük koyağa indiler. Koyağın ortasından incecik bir su çakıltaşlarını yuvarlayarak akıyordu. Aşağıda, tek ağacın dibinde birçok kadın karartısı gördüler. Kadınlar ya yere çömelmişler, ya oturmuşlardı, buradan belli olmuyordu.

"Oraya gidelim."

"Gidelim Ana," diye eşeğin önüne düştü Kısacık Mahmut.

Onlar yaklaşınca kadınlar hep birden ayağa kalktılar.

"Selamünaleyküm kadınlar."

"Aleykümselam," dedi kendi yaşında bir kadın.

"Kolay gelsin, yunak mı yuyordunuz?"

"Yunak," dedi yaşlı kadın.

Bunların Yörük kadınları olduğu uzaktan bile belli oluyordu. Başlarına taç başlık dedikleri işlemeli bir gümüş tas kapatıyorlar, onun da yöresini incik boncukla, zenginleri altınla, inciyle donatıyorlardı. Önlükleri de köylülerin önlüklerinden başkaydı. Çok renkli, çok işlemeliydi.

"Hangi obadan olursunuz?"

"Sarıkeçili," dedi Yörük kadını.

"Ben de Hürüyüm, bu da Kısacık Mahmut. Ben büyüttüm bunu, yani bu da benim doğurmadığım oğlumdur."

Kadınlar gülüştüler.

"İkimiz de şu aşağıdan Değirmenoluk köyünden oluruz. Size bir şey soracağım ama, kaçmayacaksınız, sorduğum şeyi duyunca herkes başını alıp yitiyor da..."

Kadınlar gene gülüştüler.

Biraz önceki, iriyarı yaşlı kadın:

"Belki biz de kaçarız. Sen bize de hiç sorma istersen."

"Sormasam olmaz."

"Sor öyleyse bacı, belki de kaçmayız."

"Siz buralarda yağız bir at gördünüz mü, dün ya da öncesi gün, ya da on günden bu yana. Yağız, görkemli bir at, azıcık deli. Kimse onu yakalayamaz, kimse onu vuramaz. Bir kişiden başka, kimse onun üstüne binemez. Bir yerlerde başıboş gezer durur."

Az önce konuşan yaşlı Yörük kadın:

"Ben de kaçıyorum bacı," dedi. "Kusura kalma. Böyle bir şeyi ne sen bize sordun, ne de biz sana bir şey söyledik. Sağlıcakla kal."

Gerçekten de ormana aşağı yürüdü gitti.

Hürü eşeğinden indi, bir yere sekilenip konuşmaya başladı. Kadınlar orada, suyun başında taş kesilmişler çıt çıkarmıyorlardı. O konuştukça ötekiler biraz daha başlarını önlerine eğip susuyorlardı. Hürü de bendini yıkmış sel gibi konuştukça konuşuyordu.

En sonunda yoruldu, dayanamadı:

"Abooov, analarım," dedi, "siz de ne biçim kadınlarmışsınız, altı üstü bir at, varın söylemezseniz söylemeyin! Biz o atı görmedik deyin ne olur."

Ayağa kalktı, kadınlara tepeden, küçümseyerek baktı, Mahmut eşeği onun önüne kadar getirmişti, öfkeyle bindi.

"Bunda bir iş var Mahmut," dedi.

"Var Ana."

Koyağı yukarıya çıktılar. Uzakta sivri, çakmaktaşındanmış gibi ipileyen bir kayalık gözüküyor, kayanın altına doğru bir yerden göğe uzun dumanlar ağıyordu. Sarı yeşil bir çalılığı geçince alt çukurun içinde küçük bir koyun sürüsü gördüler. Sürüyü küçük bir kız çocuğu otlatıyordu, on, on bir yaşlarında.

Hürü Ana kız çocuğunu görünce:

"Mahmut," dedi, "baksana şuna, şu kız çocuğuna, onun yanına gidelim."

Kızın yanına indiler, sürünün genç köpeği hışımla onları karşıladı. Küçük kız hemen köpeğin önüne geçti.

"Benim küçücük kızım," diye eşekten indi Hürü, "sırma saçlı da çimeni yeşil gözlüm. Benim bu güzel, kırk örgülü saçlı da elma yanaklım Sarıkeçili oymağından olur, öyle mi?"

Utangaç kız, pespembe yanakları kızararak:

"Biz Sarıkeçiliyiz," dedi.

"Kurban olam senin güzel dillerine, ne güzel de konuşuyor benim gül kızım. Sen kimin kızı olursun, benim sürmelicem?"

"Aslanoğlanın kızıyım."

"Ben bilirim Aslanoğlanı."

"Sen gördün mü babamı?"

"Görmez olur muyum hiç, bizim evimize gelir, bana Ana der. Kocaman, çimeni yeşil gözlü bir adam."

"Sen şakacıktan söylüyorsun, değil mi teyze, benim babam küçücük." Kısacık Mahmudu gösterdi. "İşte bunun kadar."

Hürü hemen toparlandı:

"Ya, ya, şakacıktan söylüyorum."

Utangaç kız sıkılmış, yüzü ter içinde kalmıştı.

"Ben de kızıma neler getirdim, Aslanoğlanın kızına. Senin adın neydi hele?"

"Fatmalı."

"Yaaa, ben de güzel Fatmalıma nar getirdim ki, bal akıyor içinden... İncir getirdim ki, kendi elimlen kuruttum. Mahmut!"

Mahmut eşekten bir kocaman narla, bir avuç incir almış getiriyordu.

"Al kızım al!"

Kız utanıyor, zırıl zırıl da terliyordu. Sonra birden gülmeye başladı, gülerek:

"Ben de seni tanıyorum teyze," dedi.

"Teyzen sırma saçlarına kurban olsun," diye onun saçlarını usul usul okşadı Hürü. "Ye, ye bakalım incirleri."

Kız bir ona, bir Mahmuda baktı, sonra da sırtını onlara dönüp ağzına bir incir attı. Döndüğünde gözleri ışılıyordu.

Az öteye çekilip düzlüğün yamacına yan yana oturdular. Kız bir yandan incirleri atıştırıyordu. Bir Hürüye sevgiyle, gözleri parlayarak bakıyor, bir atıştırıyordu. İncirleri bitirdikten sonra:

"Bu narı çadıra götürsem de Müslüme versem olur mu teyzem? Ben yemesem de Müslüm yese. O hasta da..."

"Mahmut, bir nar daha getir."

Mahmut bir nar daha getirdi kıza verdi. Kız sevincinden uçuyordu.

"Bunu da evde kesip yesek olur mu? Anam babam da yer."

"Olur," dedi Hürü onun saçlarını okşayarak. "Olur güzel kızım, Fatmalım benim."

Küçük kız ona minnetle baktı, sırtından dağarcığını çıkardı, iki narını da güzelce dağarcığa yerleştirip yeniden sırtına bağladı.

"Müslüm hasta," dedi.

"Müslüm senin kimin olur?"

"Ağam olur," dedi. "Onu hasta etmişler. Sen buralarda ne arıyorsun teyze?"

"Bir at arıyorum," dedi Hürü Ana. "Bir at, kara, yağız... Güzel bir at arıyorum. Sen buralarda öyle bir at gürdün mü hiç?"

"Gördüm," diye heyecanlandı Fatmalı, yüzü de yeniden kızardı. "Görmez olur muyum hiç, o at işte... Her gün uçarak gelir, şu kayanın tepesine konar, orada hiç kıpırdanmadan durur. Yaaa, bir de kuyruğunu sallar. Sonra kartallar gelince, kartallar da onun üstünde çok çok dönünce o da ışığa karışır gider." Birden kuşkulandı, gözlerini Hürünün gözlerinin içine dikti uzunca baktı. "Sen o atı niye arıyorsun teyze?"

"Oğlumun atı da, oğlum da..."

"Sen yalancıktan böyle diyorsun, değil mi teyze?" diye gülerekten sordu Fatmalı. Daha öyle gözlerini Hürünün gözlerine dikmiş kuşkuyla bakıyordu. "O atın hiç sahibi yokmuş ki. O at cinli bir at imiş. Diyorlar ki o Köroğlunun Kıratı imiş. Babam diyor ki Köroğlunun atı hiç ölmez imiş. İşte bu yaşlanınca böyle kara olmuş. Babam diyor ki Köroğlunun o hiç ölmeyen atı, yaaa... Babam diyor ki dondan dona da girer imiş."

"O ata birisi biniyormuş," dedi Hürü Ana.

"Yok, yok," diye telaşlandı Fatmalı. "Olur mu hiç? O at var ya, çok yıllardan beri, ben doğmadan önce, babam da doğmamışmış, sen benim dedemi biliyor musun, ak sakalı var, nah bu kadar." Kollarını açtı. "İşte böyle bir kucak... Bu at o doğmamışken bile bu kayalığa gelirmiş, orada da öyle dururmuş. Kartallar onun can düşmanıymış, kartallar gelince de o kaçarmış. Yaaa..." Daha kuşkuyla bakıyordu Hürüye. Sonunda gülerek: "Yalancık," dedi, "sen o atı aramıyorsun. Benim ağam Müslümü dövdüler de o hasta şimdi. Ben de onun yerine çobanlık ediyorum."

"Kim dövdü?"

"Kim dövecek, Kertiş Ali Onbaşı... Sen biliyor musun teyze, o Kertiş var ya, bir döverse adamı kemiklerini kırıyormuş. Müslümü bir dövmüş, bir dövmüş..."

"Niye dövmüş ki?"

Fatmalı elini çenesine dayadı, başını önüne eğdi, bir süre böylece düşündükten sonra Hürüye baktı, gene başını eğdi önüne.

"Niye dövmüş ki onu?"

Fatmalı gene ona karşılık vermedi. Sanki soruyu hiç duymamıştı. Birden başını kaldırdı, karar vermişti, gözleri sevinçten parlıyordu.

"İnce Memedi sormuş" dedi. "Sen İnce Memedi biliyor musun?"

"Hunim," dedi Hürü, elini başına götürdü, "öyle bir adı duymuşluğum var."

"Sen yalancıktan söylüyorsun," dedi Fatmalı. "Ama ben gene de sana konuşacağım."

"Senin sırma saçlarına kurban olsun Hürü Ana."

"Senin adın Hürü değil mi?"

"Hürü... "

Bir süre de bunu düşündü Fatmalı, elini çenesine koyarak.

"Müslüm ne yapmış?"

"Müslüm de İnce Memedi görmedim demiş. Onu gene dövmüşler. O gene söylememiş. Mahsustan, yalancıktan söylememiş. Çok dövmüşler, kemiğini de kırmışlar, Müslüm gene de söylememiş. Sonra da köpeğini öldürecek olmuşlar, Müslümde, işte o zaman, gene yalancıktan İnce Memedin yerini söylemiş. Müslüm İnce Memedin yerini..."

Dudaklarını ısırarak sustu.

"Sonra ne olmuş Fatmalım?"

"O kırbaçlı adam var ya, İnce Memedin Hatçesini öldüren... İnce Memed de onu öldürecekmiş... "

"Eli kırbaçlı?"

"Hah, işte o, Müslüm İnce Memedin yerini ona söyleyince, gene de itini öldürmüş. Müslüm yaralarına, hastalığına ağlamıyor da gece gündüz itine ağlıyor. Yaaa, Müslüm onları şaşırtmış. Müslüm o kadar kötek yedikten sonra İnce Memedin yerini söyleyince... Onlar da inanmışlar."

Sonra Fatmalı birden öfkelendi:

"Ben hiçbir şey bilmiyorum," diye bağırdı. "Ne biçim bir Hürüceymişsin sen..."

Ayağa fırladı, dağarcığına davrandı, "Al, al istersen narlarım da," dedi. "O at deli... İnce Memed yok. Onu Bakırgediğinde vurdular, sen duymadın mı?"

"Yok güzel kızım yok," diye ayağa kalktı Hürü Ana. Hemen de eşeğe binip sürdü. Biraz uzaklaştıktan sonra geriye dönüp: "Sağlıcakla kal, benim gül yüzlüm," deyip eşeği tekmeledi. "Sana, verdiğin güzel muştundan ötürü neler, neler alacağım, sen hele azıcık bekle." Bu son sözleri Fatmalı duydu mu, duymadı mı, aldırmadı. Fatmalı küçük köpeğiyle birlikte olduğu yerde durmuş kalmış onların gidişlerine bakıyordu.

İkindiye doğru kayalığın yanına vardılar, önlerindeki tümseği dönünce Yörük çadırları gözüktü. Yolda hiç konuşmamışlardı. Fatmalı kız birçok şey söylemişti ama, dilinin altında da birçok şey vardı.

"Söyle bakalım Kısacık, İnce Memedi bulabilecek miyiz?"

"Vallahi bilemem Ana," dedi Mahmut. "Şu küçük kıza bak, o bile kök söktürdü bize. Bunların çok sıkı ağızlı olduğunu bilirdim de bu kadar oldukları aklımın ucundan bile geçmezdi."

"Gene de İnce Memedin yolunu doğrulttuk. Şimdi kime gidelim, obanın Ağasına mı, yoksa Aslanoğlanın çadırına mı?"

"Battal Ağaya gidelim daha iyi."

"O çok iyi bir adam imiş. Sarıkeçilinin büyük başı da o imiş Onu çok eskilerden bilirim."

Aşağıya indiler. Kara kıl çadırlar, koyağın her iki yanına, ortadan akan suyun kıyısına karşılıklı sıralanmışlardı.

"Şu çadır olacak Beylik çadırı, bak Mahmudum, beş direkli. Yanında da derimevi. Mademki derimevi var Beylik çadırının yanında, bu ev her obada olmaz, biz de orada kalırız."

Beş direkli çadıra yaklaşırlarken Mahmut uzaktan bağırdı:

"Battal Ağa, Battal Ağa köpeklere sahip olun, tanrı konugu...

Dışarıya çok uzun boylu bir adam çıktı:

"Buyurun, buyurun," diye bağırdı. "Köpekler bağlı..."

Hürü Ana beş direkli çadırın kapısında eşekten indi. Çadırdan birkaç kişi daha çıkmıştı konukları karşılamaya. Gençten birisi eşeğin yularını tutup çadırın köşesindeki kazığa bağladı. Mahmut gidip eşekten bohçayı, heybeyi, öteki öteberileri aldı getirdi.

"Hele içeriye buyurun."

"Sen Battal Ağa mısın, Sarıkeçilinin soylu Beyi?"

"Battal benim."

"İyi," dedi Hürü Ana, içeriye girdi.

Çadırın içi çok görkemliydi. Hürü Ana şaşırdı, ağzı açık baktı kaldı. Böyle kilimleri, çuvalları, keçeleri, çadır direklerini, böyle eğmeleri şimdiye kadar hiçbir yerde görmemişti. Horzumlu oymağı Beyinin çadırı bile böylesine görkemli değildi.

Onu ipekli bir döşeğin üstüne buyur edince Battal Ağa, kendine geldi, vardı döşeğe bağdaş kurdu oturdu. Ayakkabılarını daha eşiklikte çıkarmıştı.

"Abooov," diye. güldü Hürü Ana, "demek daha böyle Yörük çadırı kalmış ha! Bana dedilerdi ki Yörükler bitti tükendi, fıkaraladı. Böyle bir çadırı görünce

sevindim Battal Ağa."

"Sağ ol bacım."

"Benim adım Hürü. Adımı hiç duydun mu Battal Ağa?"

Adam sıkıldı, ellerini uğuşturdu, tel tel uzun sakalı sallandı.

"Senin adını duymadım bacı," dedi sonunda da.

"Bana Değirmenoluk köyünden Hürü Ana derler. İnce Memedin Hürü Anası benim işte."

Battal Ağa epeyce yaşlı görünüyordu, çok da iyi giyinmişti. Açık kahverengi yün şalvar, dizleme çorap, kırmızı postal, en iyi Maraş manısmdan çizgili, yakasız bir mintan, belinde de bir Trablus kuşak... Parmağında da yeşil kaşlı, üstünde alkış kazılı altın bir yüzük...

Kokusu bütün çadırı doldurarak, bir kız elinde bir gümüş tepsi içinde kahveler getirdi, önce Hürü Anaya, sonra Mahmuda, arkasından da Battal Ağaya tuttu. Sonra da, orada oturanlara fincanları sıradan dağıttı.

Kahveyi içerken Hürü Ana:

"Bana bak Battal Ağa, ben Sarıkeçiliyi iyi bilir, iyi tanırım. Sarıkeçilinin ününü namını çok duymuşluğum vardır."

Sustu, çadırın içinde şöyle bir göz gezdirdi. Orta yerde bir çatalın üstünde irice bir şahin duruyor, çakmak çakmak gözleriyle fıldır fıldır Hürü Anaya bakıyordu. Ocağı batasıca kuş, diye geçirdi içinden Hürü Ana, benden ne istiyor ki bu, benimle ne alıp veremediği var ki... Her yan, çadırın içi çok değerli, her birisi bir Arap at, çift hörgüçlü bir deve eden değerli kilimlerle döşeliydi. Hürü Ana kilimci birisi olduğundan, onun üstüne kilim dokuyan yoktu şu koca Binboğalarda, ne Kürtte, ne Kürdistanda, ne de şol koca çöl Arabistanda, öyle söylerlerdi, Hürü Ana bile bu çadırdaki kilimlere hayran kaldı. Kırmızılar, sarılar, kahverengiler biribirine karışmış, çadırın içinde uçuşup yanıyordu.

Hürü Ananın gözleri işlemeli direklerden kilimlere, oradan şahine, oradan da Battal Ağaya gidip geliyordu.

Battal Ağa, Hürünün niçin susup çadırın içini inceden inceye gözlediğinin sebebini çaktı, odadakilere gözleriyle dışarıya çıkın, bunun gizli bir söyleyeceği var, dedi. Hürü Ana da bilirdi, bu gözlerle konuşmayı, eğer dil icat edilmemiş olsaydı, bu Yörükler gözleriyle gene şimdiki gibi, belki şimdikinden de daha iyi konuşurlardı, diye düşündü.

Adamlar ayağa kalkıp, Hürü Anaya hoşça kal deyip çıktılar.

Onlar çıkınca Hürü Ana gözlerini Battal Ağaya çevirdi, bakışlarını onun üstünde bir süre tuttu.

"Bu çadırlar yedi direkli olur Battal Ağa, bunun iki direği nerde?"

Güldü. Battal Ağa da güldü, çok yakışıklı, güzel, taa içten, sıcacık gülen bir adamdı. Çimeni yeşil gözleri büyüktü, dünyaya sevgiyle bakıyor, onun gözlerinden yayılan sevgi, sıcaklık, güzellik dünyayı bir anda sarıveriyor, onun yanma gelen insan sevgiyle, sıcaklıkla yunup arınıyor, içinde kinden, hasetten, kıskançlıktan, cümle kötülüklerden hiçbir şey kalmıyordu. Böyle insanlar var bu dünyada, diye düşündü Hürü Ana, onun gamzeli yanaklarına, yüzündeki derin çizgilere, kırmızı tel tel uzun sakalına, çıkık elmacık kemiklerine, uzun yüzüne bakarken. Böyle bir yüzü gören, adam öldüremez, hiçbir yaratığa kötülük yapamaz, yoksulun acısına dayanamazdı.

"Hürü bacım," dedi Battal Ağa, "artık bizim gücümüz yetmez oldu yedi direkli çadıra. Yedi direkli çadırı taşımak için dört deve gerek. Bizde ne deve kaldı, ne de Arap atı... Bizi bitirdiler Hürü bacım, bizim iflahımızı kestiler. Çadır da beş direğe indi. Gelecek yıl üç direğe, ötekisi yıl da bir direğe inecek..."

Yüzü hüzünlenip sakalı titredi, güzel, çimeni yeşil gözleri de dumanlandı. Ve sustu, artık konuşamazdı bir süre, çok dertliydi Battal Ağa, kendini tutmasa, şu yaşlı kadının önünde yerlere kapanıp hüngür hüngür ağlayacaktı.

O konuşmayınca Hürü başladı. Battal Ağanın haline çok yüreği yanmıştı. Çukurovada onların başına şu yeni yetme Ağaların neler getirdiklerini biliyordu. "Yaa kardaşım, Battal Ağa kardaşım, başınıza gelenleri biliyorum. Eskiden yayla dönüşü Yörükler Dikenlidüzüne konarlardı. O zaman o dinsiz Abdi Ağa yoktu, onun babası zamanında. O gavur Abdi Ağa, sen de bilirsin ya, etek etek para aldı da Yörüklerden, ondan sonra onlar da konmaz oldular Dikenlidüzüne."

Yörükler konduklarında Dikenlidüzü bir seyran yerine dönerdi. Yeşil atlas, kutnu kumaş giymiş, başı altın varaklı Yörük kızları salınırdı düzlükte. Yüzlerce kız, delikanlı bir arada semah dönerlerdi. Mengiye belki bin kişi dururdu, kadın erkek, insanların güzel seslerinden dağlar dalgalanırdı. Büyük toy düğünler kurulur, günlerce şölenler sürerdi. Yeğin atlarla cirit oynarlardı. Buradan Alidağmın dibine kadar koşan atlar, dağın yöresini bir günde döner gelirlerdi. Dönen döner, dönemeyen atlar çatlardı. Yüzlerce Dede gelirdi sedefli sazlarıyla Dersim dağlarından, Orta Anadolundan, Kazdağından, Hacıbektaşı Velinin Suluca Karahüyüğünden. Gece sabahlara kadar sazlar çalınır, ulu destanlar söylenirdi.

"İşte ben bu günlere yetiştim Battal Ağam. Ne yapalım, işte bu günlere de kaldık. Devir döndü Battal Ağam, insan azgmlaştı. İnsan insanlıktan çıkıştı. Bundan sonra biz iflah olur muyuz ola? Bundan sonra herkes kendini düşünüyor. Eskiden bir tek insanın tırnağına taş değse, bir oymağın, bir aşiretin, bütün şu dünyadaki insanların yüreğine değmiş gibi olur, herkesin yüreği sızlardı. Şimdi

ya, şimdi herkes biribirisinin ölüsüne basıp geçiyor, basıp geçiyor, basıp geçiyor."

Hürü Ana boşanmış, coşkun bir sel gibi, öfkelenmiş konuşuyordu.

Çok konuştu, çok ilendi, çok köpürdü, en sonunda öz konuya geldi:

"Hay Yörükler Yörükler," diye başladı. "Hay Aydınlılar Aydınlılar, hay Sarıkeçililer Sarıkeçililer sizin kulunuz kurbanınız olayım, sizin eskiden yedi direkli çadırlarınız olurdu içi padişah sarayları, otağları gibi. Arap atlarınız olurdu ceren kovan. Tor şahinleriniz olurdu, her birinizin elinde gökte uçan turnayı, toyu kapan... Hay Yörükler Yörükler, sizin eskiden sofralarınız yerden kalkmazdı, bir ay, iki ay... Hay Sarıkeçililer Sarıkeçililer, size kanlılar, katiller sığınırdı, padişah gelse, yer götürmez orduyla üstünüze atılsa, siz, hepiniz kırılırdınız da, size sığınmışı gene kimseye vermezdiniz. Siz böyle bir soy, böyle bir kavimdiniz. Göl yerinden su eksik olmaz Battal Ağa. Söyle bana..."

Battal Ağa güzel, aydınlık, çimeni yeşil gözleri, apak inci gibi dişleriyle gülüyordu.

"Bir dileğin olacak senin bizden Hürü bacı, söyle dileğini, korkma, ne ise dileğin, can baş üstüne."

Hürü Ana oturduğu yerden şöyle bir doğruldu dikeldi:

"Ben İnce Memedin Hürü Anasıyım. Beni iyi dinle, Hacıbektaşı Veli donlu Battal Ağa, bak şunu..." Eliyle orada yumulup kalmış Kısacık Mahmudu gösterdi. "İşte bunu bir yaşındayken, anası öldü de ben aldım büyüttüm. İnce Memedin anası ölmediydi ya, ona da çok emeğim geçti. Ben onun bu sebepten dolayı öz bir Hürü Anasıyım. Kurban olayım sana güzel gözlü, gül yüzlü Battal Ağam, bana İnce Memedimden bir haber ver."

"Ben ondan sana nasıl haber vereyim Hürü bacım, o dağda gezen bir eşkıya."

"Bak, beni kandırma Battal Ağam, ben onun izini süre süre aldım buraya kadar getirdim. Şu aşağıda atından inmiş. Söyle bana Battal Ağam, ben onun öz anasıyım, analık batsın yüreğim yanıyor, sen ondan bana haber söyle, o ölü mü inmiş atından, diri mi?"

Gözlerini Battal Ağanın gözlerinin içine dikmiş, alnında domur domur olmuş terler, bekliyordu.

"Ölü mü, diri mi?"

Battal Ağanın yüzünden durmadan ikircik gölgeleri geçiyordu.

"Söyle ala gözlü Battal Ağam, ben onun anasıyım, diri mi, ölü mü?"

"Diri," dedi Battal Ağa çok düşünceli, ikircikli bir yüzle. "İnce Memed diri Hürü Hatun."

"Yaralı mı?"

Battal Ağanın güzel gözleri hüzünlendi. Yüzündeki sevinç bir anda yitip gitti.

"Yaralı," dedi, "hem de o ağır yaralı bacım." Sesi yumuşacık, bir ağıt yakar gibi acımaklıydı.

Hürü gene dikleşti:

"Canını sıkma koca Battal," dedi, "analar daha nice İnce Memed doğurur, daha... Hiç sen üzülme ona. İnce Memeddir bu, ölür ölür dirilir. Hazreti Ali gibidir. Mehdi örneğidir o. Hiç cerrah merrah getirdiniz mi?"

"Getirdik," dedi Battal Ağa.

"Onu görmeliyim. O beni, Hürü Anasını görünce düzelir."

"Onu bugün göremezsin. Bana bile söylemiyorlar yerini. Onun yerini bir tek kişi biliyor, o da bizim Temir."

"Eşkıya Temir mi?"

"Eşkıya Temir," dedi Battal Ağa.

"O beni tanır, onu hemen çağırt bana koca Battal."

"Burada yok. Yarın sabaha kadar sabredeceksin."

Başka çare yoktu, Hürü Ana sabredecekti. Battal Ağa ayağa kalktı, öteki odalara geçti. Onun oraya gitmesiyle de bir sürü kadın, kız, gelin, çocuk Hürünün yanma geldiler, ona hoş geldin deyip elini öptüler.

Akşam yemeğinde sac kavurması, pirinç pilavı, petekli balla ağız yediler.

Çadırın en son odasında ona yatak yaptılar. Hürü Ana ömründe hiç bu kadar yumuşak bir yatakta yatmamıştı. Başını yastığa koyar koymaz uyudu. Çok yorulmuştu.

Sabahleyin çan sesleriyle, bir hayhuyla uyandı ki dipdiriydi. Çarçabuk giyindi orta odaya geçti. Battal Ağa cezveyi ateşe sürmüş onu bekliyordu, gülerek karşıladı:

"İyi uyudun mu Hürü bacım? Hele bir kahvaltı et de, seni bekliyorlar geceden bu yana. Senin Mahmut Efendi burada kalacak."

Oturdular, sofra hazırdı. Bir tasta da süt dumanlanıyordu. Tatlı bir taze ekmek, süt kokusu doldurmuştu çadırı. Ortada üstü ayran kabarcıklı bir tereyağı topu duruyordu. Bazlama el yakacak kadar sıcaktı.

"Hele bir kahve içelim seninle karşılıklı."

Battal Ağa kahveyi kendi eliyle koydu onun fincanına.

Konuşmadan kahveyi içip kahvaltıyı yaptılar.

Hürü ayağa kalkıp:

"Yolcu yolunda gerek, öyle değil mi Ağam?" dedi.

Battal Ağa hep gülüyordu.

Dışarıya çıktılar, dişlerine kadar silahlanmış, başında mor püsküllü bir kırmızı

fes, ilk bakışta, sarı posbıyıkları göze çarpan kısa boylu birisi, elinde görkemli, Çerkeş eyerli bir atla onu bekliyordu.

"Bu işte Temir," dedi Battal Ağa içini çekerek. "Benim emmim oğlu olur. Güvenilir adamdır."

Temir, Hürü Anaya yaklaşıp onun elini öptü.

"El öpenlerin çok olsun oğlum Temir."

"Temir senin gözlerini bağlayıp öyle götürecek seni gideceğin yere, kusura kalma," diye özür diledi ondan Battal Ağa.

Binek taşına kadar gittiler. Hürü Ana taşa bir atlayışta çıktı, Temir de üzengiyi tutmuştu, ata usta bir binici gibi bindi.

Battal Ağaya:

"Sağlıcakla kal," diyerek yola düştüler, develerin, koyun, keçi sürülerinin, at gibi iri, boynu tohtlu köpeklerin, güzel giyimli kadınların arasından geçtiler. Her çadırın önünde de bir çatalda tünemiş bir şahin vardı. Bir hayhuy içinden, çocuk ağlamaları, çoban bağırmalara arasından geçerek obayı çıktılar. Aydınlı Temir atın önünden yel gibi gidiyordu. Yemeden içmeden, bir an olsun dinlenmeden bir suya vardılar, onun arkasından da yapraklan altına kesmiş bir ormana girdiler. Temir ne arkasına bir kere dönüp bakıyor, ne de bir tek sözcük konuşuyor, gittikçe de hızlanarak atın önünden gidiyordu. Ormanı çıktılar, bir dümdüz, göz alabildiğine uzanan bir çayırlığa düştüler. Burada her şey öylesine yeşildi ki, gökyüzüne bile aydınlık bir yeşil vurmuştu. Çayırlığı geçmek epeyi bir zaman aldı. Atın önündeki Temir fesinin püsküllleri rüzgarda uçuşarak uğunup gidiyordu. Derin bir çukura indiler. Çukuru çıkınca, kayaları çakmaktaşından çok yüksek, sarp bir dağla karşılaştılar. Kayalığın dibinde çok ulu bir sapsarı kesilmiş ağaç gürüldüyordu, onun dibinde durdular.

Aydınla Temir atın yanma gelerek:

"Hürü Ana, kusuruma bakma benim, gözlerini bağlayacağım," dedi utanıp sıkılarak. Cebinden ipekli, köşelerine mavi menekşe işlenmiş bir büyük mendil çıkardı. "Al Ana," dedi, "bununla gözlerini bağla. Sıkıca bağla ki, hiçbir yanı göremeyesin. Bizim göreneğimiz budur. Eşkıyaların..."

Hürü Ana gülümseyerek, kendi elleriyle, içinden eşkıyalara, özellikle, şu kendini bir şey sanan Aydınlı Temire söverek kendi elleriyle kendi gözlerini bağladı.

Temir atın dizginini tuttuktan sonra:

"Ana," dedi, "sen dizgini bırak da eyerin kaşına yapış."

Hürü onun dediğini yaptı. Temir atı çekti götürdü.

Çekerim, diyordu Hürü Ana, her bir şeyciği de çekerim... Kör gibi de şu sarı

bıyığına itlerin işediği Temirciğin de peşine işte böyle düşerim. Oğlum için, şahinim için, gül yüzlüm için değil mi, benden ne isterlerse onu yaparım. Şimdiye kadar gözü bağlanmamış Hürücenin gözlerini bağlayanlar, bana güvenmeyenler alacağınız olsun. Bundan sonra da ben Hürüce karıysam, bunu, bu bana yaptığınızı fitil fitil burnunuzdan getirmez miyim, ulan sümüklü Temir! Ben kimim, ben kimim, sen beni biliyor musun sümüklü Yörük, ötürüklü Temir, ben böyle gözü bağlanacak bir kişi miyim, o İnce Memedi de bir gözüm görürse, ben de ondan bunu sormaz mıyım, onun ağzına şu parmaklarımı takıp da yırtmaz mıyım, o köpeğin... İnce Memed olmuş da daha dünkü çocuk, Sefil İbrahimin oğlu, benim gözlerimi kapattırıyor, bana güvenmiyor da... Ulan hırpo, sen neci, neci oluyorsun da bana bunları ediyor, başıma bu işleri açıyor da, beni şu dağları görmekten mahrum ediyorsun? Şimdi şu kör gibi gözlerim seni görünce sen de öpmek için elime sarılacaksın değil mi, seni şu Hürücenin o gül ellerine seni ben kurban etmez miyim ben! Beni o candarmalar yakalayacaklar da, senin yerini benden öğrenmek için beni dövecekler de, ben de İnce Memed işte şurada, şurada diyeceğim, öyle mi? Öyle mi benim aslan yavrum, öyle mi şahin yiğidim, öyle mi benim deli atın binicisi sıçanım, adam mı oldun sanıyorsun bir kötücük Abdi Ağayı öldürmekle, kendini Köroğlu mu sandın serçe yürekli Ali Safayı gece uyurken vurmakla? Ulan ben Durmuş Alinin avradı, yedi köyün Hürü Anası Hürüce değil miyim, ulan benim derimi yüzseler de candarmalar, düşmanlarımız, ben değil senin yerini şu bıyığına itler sıçası Temirin bile yerini söyler miyim, etimi didik etseler de, kellemi süyenlere geçirip köy köy dolaştırsalar da, gözlerimi oysalar, daha iyi olmaz mıydı... Bundan sonra hay İnce Memed, sen benim yüzüme nasıl bakacaksın, ben senin yüzüne nasıl bakacağım, hay dört kitaptan kovulmuş kafir, zındık İnce Memed! Dilim varmıyor, dillerim çürüsün inşallah, sen, sen, sen Topal Aliden de kötü bir yaratıksın, ondan da ikiyüzlü bir domuzsun.

Şu anda gözlerindeki bağı çözüp gerisin geri köye dönmek, bir daha da o İnce Memedin adını ölünceye anmamak istiyordu ya, yapamıyordu.

Çok sarp bir yola düşmüşlerdi, bunu atın ayağının altından aşağılara doğru akan taşlardan, bir de atın durmadan tökezlemesinden biliyordu. Eyer kaşına sıkı sıkıya yapışmıştı. Öndeki Temirin atla birlikte körük gibi soluduğunu duyuyor, geber, geber, gözlerimi bağlayan pis Aydınlı geber, diyordu.

Şu sağ yanda derin bir uçurum olsa, atın da ayağı kayıverse, Hürü de atla birlikte yuvarlansa gitse uçurumun dibine de paramparça olsa, sen de gelsen hay İnce Memed, uçurumun dibinde onun kanlı ölüsünü görsen, uçuruma inemeyip onun ölüsünü bile kaldıramasan, kartallar da gelip üleşini parçalasalar, o zaman

ne yaparsın sen İnce Memed? De bana, söyle bana, zil takar da anam ölmüş, diye ağlar mısın, hiç de ağlamazsın, o seni doğurmaz olasıca Dönenin öldüğünü sana ben söyledim de ağladın mıydı?

Geldiğine bin pişman olmuştu. Bu Sefil İbrahimin oğlundan da hayır mı çıkardı... Öfkeden sonunda o hale geldi ki, şurada, şu sümüklü pis Yörükten utanmasa oturup hüngür hüngür ağlayacaktı.

Temirse at üstündeki yaşlı kadının homurtularını duyuyor, arada çırada da,dönüp baktığında onun gerilmiş, öfke içindeki yüzünü görüyor, onun öfkesine bir anlam veremiyordu.

Öfkeden eyere öylesine sıkı sıkıya yapışmıştı ki Hürü Ana, kaskatı kesilmişti. At bir yerde durunca bir uykudan uyanırcasına gerildi.

"Geldik Ana, gözlerini aç..."

Hürü var öfkesiyle bağırdı gözlerini açarken:

"Gelmez olaydık... Ben ona şimdi yapacağımı bilirim."

Temir onu attan indirmek istedi.

"Yaklaşma bana, sürme elini. Ben kendim inerim."

Attan atlayıp, kapısında silahlı babayiğit bir kişi duran mağaranın büyük ağzından hışım gibi içeriye daldı. Dalmasıyla mağaranın ortasında zınk diye durması, ardından da onun üstüne atılıp kucaklaması bir oldu.

"Memedim, yiğidim, aslanım, yavrum, nasılsın?"

Memed gözlerini açtı, gözlerini sevecenlikle ona dikti, baktı, gülümsedi:

"Çok şükür dünya gözüyle seni gördüm ya Ana," dedi, bundan sonra ölsem de gam yemem. Bütün istediğim buydu. Allahıma hep yalvarıyordum, Anamın yüzünü bana göstermeden öldürme, diyordum. İşte Allah da..." Gözlerinden boşanan iki damla yaş yanaklarına doğru akıyordu.

"Sus, köpek," diye bağırdı Hürü. "Anan sana kurban olsun. O nasıl bir söz ki senin ağzından çıkan, suuus! Susmazsan, böyle avrat gibi, bebecikler gibi mızırdanırsan hemen şimdi buradan başımı alır da giderim. Göster, göster bana yaralarını benim gül yüzlüm."

Memed gülümseyerek yaralarını gösterdi, yaraları güzelce sarılmıştı. Hürü ilk olarak onun yatağına bir göz attı, bu yatak dün gece yattığı yatağın tıpkısıydı.

"Yaraların sızlıyor mu?"

"Azıcık."

"Demek ki çok sızlıyor." Ayağa kalktı, mağaradan dışarıya çıktı, Temiri arandı, kapıdaki adama: "Nerede o Temir, hani benim gözlerimi bağlayan?" diye sordu. "İçerde Ana," dedi o iri adam gülümseyerek.

Hürü mağaraya geri döndü, Temir yatağın başucunda ayakta duruyor, dalmış

düşünüyordu.

"Cerrah getirdiniz mi yavruma?"

Temir:

"Üç tane," dedi, dışarıya yürüdü. Hürü Ana anlamıştı, o da onun arkasından dışarıya çıktı. Bir kayanın duldasına varıp çömeldiler.

"Söyle Temir, oğlum iyi değil mi?"

Temir üzüntülü bir sesle:

"İyi değil Ana," dedi.

"Cerrahlar ne dediler?"

"Kurşunları çıkaramadılar. Cerrrahlardan ikisi Yörüklerdendi. Birisi de şu aşağıdaki köyden."

"Demek benim yavrum ölecek?"

"Onun orasını Allah bilir Ana."

"Benim yavrum ölmeyecek. Onun orasını gene de koca Allahımız bilir ya, Hürücenin yavrusu düşman kurşunundan ölmez."

"İnşallah Ana, Allah ağzından duysun Ana..."

Hürü içeriye girip Memedin başucuna oturdu, saçlarını, alnını okşamaya, onu öpmeye başladı. Onunla sıcak, yürekten, yumuşacık konuştu. Onu Memedin başında böyle görenler, bu tepeden tırnağa sevecenlik, sevgi kesilmiş kadının o olduğuna bir türlü inanamazlardı.

Memedin ateşi vardı ya, o kadar da değildi. Bir ara gözlerini açtı, Hür üye baktı, gülümsedi:

"Sen geldin ya, dünya gözüyle seni bir daha gördüm ya, artık iyileşirim."

"İyileşeceksin," diye sert, kesin konuştu Hürü. "İyileşmernek olmaz. Ben sana şimdi bir çorba pişireceğim ki..." Dışarıya çıktı, Temire:

"Çorba yapacak bir şeyleriniz var mı?"

"Her şey var Ana, ne istersen... Ama o ağzına günlerdir bir şey koymuyor ki..."

"Ben pişirirsem koyar. Sen şuraya bir ateş yak bakalım. Tencereyi de getir. Bol da nane topla şuralardan."

"Buraya ateş yakılmaz ki anam."

"Nedenmiş o?" diye çıkıştı Hürü.

"Dumanını görürler."

"Mağaranın içinde de olmaz. Dumanı bunaltır oğlumu."

Temir düşünüyordu.

"Düşünme o kadar, duman gözükmez bir yer bul."

"Şurada küçük bir mağara daha var, olur mu Ana?"

"Olur," dedi Hürü. Sevinmişti. İlk olarak açılmış, yüzü ışımıştı. "Naneli çorba

onu açar."

Kollarını sıvadı, küçük mağarada oğluna özene bezene naneli bir çorba pişirdi ki, içen kaşığı da birlikte yutar. Hem de küçük mağaranın dışına bir damla duman salmadı, ne etti eyledi de...

Günlerdir ağzına bir lokma koymamış Memed kocaman bir sahan çorba içti.

"Demedim mi ben sana Ana, sen gelince ben iyileşirim..."

"İyileşeceksin."

O gece sabaha kadar Memed inledi. Hürü uyumuyor, onun inlemelerini, soluğunu dinliyordu. Hasta iki üç kere de uyudu, hem de uzunca. İşte bu iyiye alametti ya, ateş, bir de inlemeler onun gözünü korkutmuştu. Sabah olunca Hürü bir güzelce çorba daha pişirdi, bu da yoğurtlu dövme çorbasıydı. Çorbanın içinde gene bol bol taze nane vardı. Memed bu sefer de çorbayı içti bitirdi.

Çorbadan sonra elini Memedin başına koydu, ateş öyle duruyordu. Bu olmaz olası ateş... Buna bir cerrah gerekti ki, öyle böyle cerrah değil... Dışarıya çıktı, kapının ağzındaki bir taşın üstüne oturdu, düşünmeye başladı. Gün yeni doğmuş, dağların yamacına vurmuş, ortalığı bir ışık seline boğmuştu. Aşağıda, uzakta, ta Çukurovaya kadar uzanan ormandan dumanlar yekiniyordu. Mağaranın yanından akan gözün altı apaydınlıktı, ışılayarak küçücük balıklarla birlikte bulutlar geçiyordu ak çakıltaşlarının üstünden. Hürü bir ara orada suyun dibinde, bulutların üstünde kendi suretini görünce birden şaşırdı:

"Ocağı batasıca Hürüce karı," dedi, "amma da kocamışsın."

Oradan kalkıp başka yere oturdu. Ardından da Temiri çağırdı:

"Gel hele Temir."

"Buyur Ana."

"Bu oğlan şimdilik iyi ya, dayanıyor ya, böyle giderse uzun bir süre bu oğlan ölür."

"Ne yapalım Ana?"

"Ben bir şey düşünüyorum. Kırkgözün Ocağı buraya çok mu uzak?"

"Epeyi uzakta Ana."

"Sen Kırkgöz Ocağını hiç duydun mu?"

"Kim bilmez ki Ana..."

"Kırkgöz Ocağının postunda şimdi Anacık Sultan oturuyor değil mi?"

"O oturuyor."

"Sen biliyor musun ki o Anacık Sultan yüreğinden yağlı kurşun yemişi, yüreği parça parça olmuşu kurtarır?"

"Herkes bilir Ana."

"Kurşundan ölmüş ölüyü bile kurtarır. Kan ocağıdır o. Yeter ki bir yerden kan

çıksın, Kırkgözün Ocağı onu sağaltmamış olamaz, görülmüş duyulmuş değildir."

"Biz de düşündük Kırkgöz Ocağını, Battal Ağa da... İnce Memedi biz bu halde oraya götüremeyiz ki... Anacık Sultan da, o ocağın huyu öyle imiş, hiç yerinden kıpırdamazmış."

"Ben onu kıpırdatırım."

"Çok yaşlıymış o, belki de yüz yaşında, buraya nasıl çıkar ki?"

"Sen İnce Memedi aşağı indireceksin, olur mu, şu dağın dibine... Candarmalar daha başlarının telaşesindeler. Orada, aşağıda bir Yörük obasında... Ben Anacık Sultana gidiyorum. Sen beni Sarıkeçiliye şimdi hemen götür, şimdi... Memedin yerini Battal bilir değil mi?"

"Bilir."

"Onu aşağı indir, ölürse de aşağıda ölsün, burada dağ başında boku bokuna değil. Benim yaptığım çorbayı ihmal etmeyin. Ona her gün sabah, öğlen, akşam bu çorbadan yapın. Başka bir şey isterse de verin."

İçeriye girdi, uzun uzun Memede sarıldı, onu öptü kokladı:

"Ben gidiyorum oğul," dedi. "Kırkgözün Anacık Sultanına gidiyorum. Ben dönünceye kadar dişini sık, dayan, ölme. Ben Anacık Sultanı alıp gelince, kirp der yaraların sağalır. Bir de seni ona afsunlatırım ki, sana kurşun değmez, değse de geçmez. Top bile işlemez sana Anacık Sultandan sonra... Dişini sık yavrum, dayan yiğidim. Şu fıkara, şu dünyada kimsesiz, elsiz ayaksız kalmış Hürüce için dayan, ölme, ben dönünceye kadar."

Mağaranın kapısının önünde durmuş hayranlıkla, sevgiyle, içi ığıl ığıl ederek ona bakıyor, bir türlü adımını atıp da dışarıya çıkamıyordu.

"Allahım," dedi, dudakları kıpır kıpır etti, ellerini havaya açtı, bir süre öyle tuttu. "Allahım, koca Allahım, adı güzel Muhammed aşkına, uzun kılıçlı Ali aşkına, Kırkgöz Ocağının bütün pirleri, ermişleri aşkına, oğlumu bana, fakir fıkaraya bağışla... "

Çıkarken onu bir daha göremeyecekmiş gibi dönüp dönüp baktı. Onun o gül yüzünü, ermişlere has o yumuşacık yüzünü gözlerinin içine, derinine, hiç unutmamacasına nakşediyordu.

Temir atı çekmiş kapıda onu bekliyordu.

"Oğlum," dedi Hürü yalvarırcasına, "benim gözlerimi nolursun bağlama. Ben İnce Memedin anasıyım, derimi yüzseler bile..."

Temir:

"Olur Ana," dedi, onu kucaklayıp ata bindirdi.

Hürü ona şöyle atın üstünden eğilip baktı:

"Anan sana kurban olsun," dedi. "Anan senin şu altm gibi yalp yalp eden güzel

bıyıklarına hayran olsun. İyi ettin de gözlerimi bağlamadın. Şu senin yoldaşın Memed var ya, ölmeyecek..."

Şen şakrak, atını kayaların arasından sürdü. Sol yanma baktı ki, abooov, ucu bucağı gözükmez bir uçurum...

"Onu buradan nasıl çıkardınız yavru?"

"Sorma Ana," diye içini çekti Temir.

Yokuş aşağı gidiyorlardı. Neredeyse at tepesinin üstüne dikilecek, Hürü de şu uçurumdan aşağı uçacaktı.

"Keski gözlerimi gene bağlasaydın!"

Gülüştüler.

14

Kırkgöz Ocağı orada, çakmaktaşından apak kayalıkların arasında, iri, yaşlan belirsiz ağaçların yanında, Türkmenin Horasandan geldiği yıllardan bu yana durup durur. Eski, çakmaktaşından örülmüş eve üç tane kemerli kapıdan girilir. Kapılar meşedendir ve sağlamdır. Üstüne türlü çiçekler, kuşlar, böcekler, Kurandan ayetler işlenmiştir. Her kapının işlemeleri arasında bir giz, bir afsun gizlidir. Bu ocak Horasandan bu yana bütün dertlere deva, hastalara şifadır. Yoksullar, düşkünler, başı dara gelmişler dertlerine çareyi bu ocakta ararlar. O ulu ağaçların altından apak da bir su kaynar, kayaları, köpürerek, gürüldeyerek dolandıktan sonra yamaçtan aşağılara doğru inanılmaz bir hızla taşlan oyarak iner. Kimileri, bu suyun, böyle sonsuz bir hızla akarken birdenbire olduğu yerde durduğunu, durmakla kalmayıp gözüne doğru aynı hızla gerisin geri aktığını gördüklerini söylerler. Toroslarda bunun böyle olduğu tartışılmaz, tartışmak imansızlığı, zındıklığı kimsenin aklından bile geçmemiştir şimdiye kadar. Bahar inince Kırkgöz Ocağının apak, çakmaktaşından keskin kayalıklı dağlarına, bir gece sabaha kadar kayalıklardan çatırdılar gelir, bu gece bütün kuşlar, böcekler, kurtlar, kaplanlar, bilcümle yaratık ayaktadır. Ve sabah açılınca, o sabah, gökyüzünde bir damla bulut bile olamaz, ortalığı göz kamaştıran bir aydınlık doldurur, bu aydınlıkta, bütün ak kayaları, geceleyin sarı çiçeklerin yararak çıktığı, bütün çatırtıların çiçeklerin kayaları yarma sesleri olduğu anlaşılır. Bütün dünya, yeryüzü gökyüzü, gürüldeyerek koşan su sarıya keser. Dünya ardından aydınlanmış san bir billur gibi şavklanarak döner. Güz gelince de bakarsın ki, o sarı çiçekler bir gecede yok olmuş gitmişler. Dünya gene sütbeyaza keser. İlk güz günlerinin gecesi gündüzü gene inanılmaz, lekesiz bir aklık içinde döner. Gökyüzü, toprak, ağaçlar, otlar, tekmil çiçekler apaktır. Uçan kuşlar bile apak olurlar. Bir gece gene dünya çatırdamaya başlar, dağlar sallanır, sabah olup da gün açınca insan şaşar kalır, bu sefer de ak kayalıkları mavi çiçekler yarmıştır, her şey ince, yumuşak, dokunsan bozulacakmış gibi duran, uçuşan, sımsıcak bir maviye kesmiştir. O mavinin içine bir kere giren cümle dertlerinden, karanlığından, karamsarlığından sıyrılıp apaydınlık bir maviyle dolar, anasından doğmuş gibi olur. Ölünceye kadar da içi pır pır ederek, başına ne gelirse gelsin, ömrünün sonuna kadar, hiçbir insanın erişemeyeceği bir çocuksu sevinçle mutlu olur. Ölmeden, ömrünün her saniyesinde bir cennet coşkunluğunu, aydınlığını, sevincini yaşar. Buna erişmek, bu mavinin içine girmek, mavi sevincinin tapınmasını yaşamak o kadar kolay değildir. Zulüm edenler, insanları aşağılayanlar, kanlılar, hak yiyenler, sömürenler, çalışmamışlar, hazır yiyiciler buraya gelemezler, gelseler de bu mavinin içine giremezler, girseler de öylesine

sevinemezler, yürekleri bir sevincin sıcaklığında, esrikliğinde, kendinden geçmişliğinde pır pır edemez.

Hürü Ana bir buçuk gündür yoldaydı. Altındaki at sağlamdı ve yanındaki delikanlılar da, birisi sağında, birisi de solunda ata ayak uydurarak, yorulmadan çevik yürüyorlardı. Coşku ve korku içindeydi. Coşuyordu, Kırkgöz Ocağına yüz sürecekti, korkuyordu, Kırkgöz Ocağının postunda oturan Anacık Sultan, İnce Memedi iyi etmeye yanaşmazsa... İşte o zaman ne yapardı bu Hürüce, elsiz ayaksız, kimsiz kimsesiz kalırdı. O dünyalar kaplanı oğulcuğu da gözlerinin önünde can çekişe çekişe ölürdü. İşte o zaman da haşa huzurdan Hürüce bu Kırkgöz Ocağına... Haşa haşa, dilleri çürüyesi Hürüce, bütün bunları sen nasıl aklından geçirirsin? Allah da biliyor ki, bütün kullan da biliyorlar ki Kırkgöz Ocağı kan ocağıdır. Kurşun yemişi ölüyse de bu ocağa ulaştırınca dirilir. Hele yaralıysa, bu kapıdan yaralının ölü çıktığı, sakat kaldığı ne görülmüş ne de duyulmuştur. Hürüce o maviyi de görecek, o mavinin de içine girecek, bin yaşında da olsa Anacık Sultanı kandıracak, onu İnce Memedin başına götürecekti. Yaşlı olsun varsın, ermişler' Kırklara karışmışlar, yaşlanıp çökerler mi hiç! Kırkgözün Anacık Sultanı şimdi on sekiz yaşında gibidir. Yeni filizlemiş bir şıvgacık dala benzer. O her sabah yediveren bir gül, her seher, her sabah yeniden açar.

Geyikler gelirler ona her sabah, boynuzlarında tan ışıklarının ipiltisi, tüylerinde sabah güneşinin yıldırtısı... Kırkgözün bacıları da onları sağarlar. Sonra da her ay bir erkek geyik çöker kapıya, üç gün üç gece boynunu büküp, gözlerini ocağa diker bekler. Üçüncü gün onu keserler, postunu da kurutup Anacık Sultana getirirler. Anacık Sultan da o postu, dünyanın bir yerindeki bütün, kirlerden, kötülüklerden, zulümlerden arınmış bir kişiye gönderir. Bu kişi kadın, ya da er kişi olabilir.

Orada, Kırkgöz Ocağının tam üstünde de, içine ışık doldurulmuş gibi şişmiş duran bir bulut kaynar, oradan başka hiçbir yere kıpırdamaz. Bulutun altında da ak güvercinler... Yaratıklar içinde de en zavalsız kuş, bu ak güvercin dedikleridir.

Kırkgözün Ocağına varmak, eşiğine yüz sürmek, Kırkgöz Ocağının postunda oturanın yanına varmak o kadar kolay değildir. Eskiden Kırkgöz Ocağında kırk kazan kaynar, buraya gelen hastalar sayrılar, dertliler, yaralılar doyasıya yemek yer, geyik sütü içerlermiş. Avşar, Kürt, Türkmen Beylerine, İran Şahlarına, Osmanlı Padişahlarına kılıcı bir Konyadaki Hünkar Dede, bir de buradaki Kırkgöz Ocağı kuşatırmış. Bir kılıç kuşatsın diye, bu kapıda aylarca, yıllarca bekleyen, bekleyip de Kırkgözün pirini göremeden dönen çok Bey, çok Şah, Padişah var imiş. Fakir fıkaraya açılan kapılar bu zalim Beylere, Padişahlara

kapanırmış.

Kırkgöz pirlerinin kırk tane gönül gözleri olurmuş, biriyle mağribi, birisiyle maşrıkı görürlermiş. Birisiyle cenneti, ötekiyle cehennemi, birisi iyi insanda, birisi zalimdeymiş. Biri geçmişte, biri gelecekteymiş. Birisi karıncada, birisi kuştaymış. Yağmurda, bulutta, suda, ateşte, yıldızlardaymış... Birisi insan yüreklerindeymiş. Bu kapıdan içeriye, bu kapı olduğundan beri kötülük, haram, zulüm girememiş. İşte şimdi de insan azıp, dünya kirlenince bu kapıdan artık kolay kolay girilemiyormuş. Anacık Sultan, o da çok gençliğinde yakışıklı genç bir zalim Beyin direnişini kıramamış, onun adımını eşikten içeriye attırmış da, geyikler yedi yıl onun semtine uğramamış, bulut o durduğu yerden çekilmiş gitmiş, güvercinler bir daha o yörelerde kanat çırpmamışlar, su tersine akmamış, kayalar çatırdayıp sarı, mavi çiçekler çakmaktaşlarını yaramamışlar.

Hürü Ana korkuyordu, kırk gözle bütün dünyayı gören, her insanın, bu iyi mi, kötü mü, diye içini okuyan Kırkgözün Anacık Sultanı onu içeriye almazdı belki. Bir kötülük yaptım mı, bir günah işledim mi, diye bütün yaşantısını gözlerinin önünden geçiriyor, bazan umutlanıp seviniyor, bazan da korkuyordu. Acaba günahı mı, ya da sevabı mı daha çoktu? Düşündükçe hep sevabı ağır basıyordu. Gençliğinde, daha Durmuş Aliyle yeni evliyken, o da askerdeyken, başka birisiyle değirmende... Acaba Anacık Sultan bu kadar eski bir şeyi anımsar da, onu içeri almaz mıydı? Çok eski, çok eski, diye düşündü, Anacık Sultan da çok yaşlı.

Sağ yanında giden delikanlıya sordu:

"Sen Anacık Sultanı gördün mü, yavru?"

"Gördüm," dedi delikanlı.

"Çok mu yaşlı?"

Delikanlı şöyle bir, tepeden tırnağa Hürüye baktıktan sonra:

"O senden genç."

Hürü buna çok bozuldu.

"Nasıl olur, nasıl olur yavrum," dedi alaylı, dudakları titreyerek. "Nasıl olur yavrucuğum, o Mustafa Kemal Paşaya kılıç kuşattığında, o zaman daha Yunan munan işi ortada yoktu, ben küçücük bir kız, o koskocaman bir avrat idi."

"O senden genç Ana. Demek ki pirler kocamıyorlar."

"Kocamıyorlar yavrum, aaah onlar kocamıyorlar."

Şimdi oraya varınca, kayalar yarılıp da mavi çiçekler ortalığa çıkınca her şey anlaşılacaktı. Yoook, onu kayalar apak karşılar da hiçbir şey olmazsa, işte o zaman şu kara başlı Hürü Ana da yanmıştı, kör talihli İnce Memed de...

"Yavru, sen buraya geldiğinde, o kayaları çatır çatır çatlatarak çıkan mavi

çiçekleri gördün mü?"

"Kayaların çatırdadığmı görmedim ya, çiçekleri gördüm. Kayaların yarıklarından fışkırmışlar, yazıya yabana bir mavi kilim gibi döşenmişlerdi."

"Ben de görür müyüm?"

"Sen niye görmeyesin Ana?"

"Sen harama hiç uçkur çözdün mü yavrum?"

Delikanlı bir tuhaf baktı ona.

"Ben hiç uçkur çözmedim ki harama uçkur çözeyim."

"Hiç adam öldürdün mü?"

"Öldürmedim."

"Sen hiç birisini dövdün mü?"

Delikanlı sustu, karşılık vermedi.

"Sana diyorum," diye dikleşti Hürü Ana. "Sen hiç adam dövdün mü?"

"Dövdüm."

"Köpeklere vurdun mu?"

"Vurdum."

"Hiçbir hayvan öldürdün mü?"

"Öldürdüm."

"Kuş?"

"Kuş da öldürdüm."

"O zaman sen Kırkgözün Anacık Sultanını nasıl gördün?"

"Demek ki hiç günahım yokmuş Hürü Ana."

"Hııım."

Hürü Ana sevindi, o değirmendeki işi şimdi kendisi bile hayal meyal anımsıyordu. Onlar, o eski değirmene onunla üç gün üç gece kapanmışlar, içerden kapıyı kilitleyip soluk bile almadan, uyumadan, dinlenmeden sevişmişlerdi, ama geçmiş zaman, o günleri hep anımsamak, yeniden o tatları yaşamak istiyor, bir türlü o eski tadı bedeninde bulamıyordu. Amaaan, kırk gözü değil de, bin gözü bile olsa Anacık Sultan o kadar eskiyi nasıl görecekti? O değirmen bile yıkılmış, yerinde yeller esiyordu. Ama başka günahları da vardı Hürü Ananın... Pekiyi ya, Anacık Sultanın hiç mi günahı yoktu, insan olur da, kadın olur da hiç günahı olmaz olur muydu? Onu ateşle mi yıkamışlardı yani? Kim bilir bu iş nasıl bir işti, akıl sır ermez. İşte gidiyordu oraya, belki de mavi çiçekleri görüverirdi. Belki de daha kapıya varmadan Anacık Sultan onu yüz geri ederdi. Hele durun bakalım, azıcık daha sabretmeli, azıcık daha dişimizi sıkmalı. Ak göt, kara göt geçitte belli olur.

Sultan Murad da yiğit, gözünü daldan budaktan esirgemez bir padişah imiş.

Bağdat üstüne sefer eylemeye karar vermiş. O kavli kararında olsun, Muradın anası bir gün Padişah oğlunu huzuruna çağırmış, "Oğlum Murad," demiş, "sefere gidiyorsun Bağdat üstüne, hayırlı uğurlu, kademli olsun. Osmanlı büyük bir devlet, senin de yer götürmez askerlerin var, var ama Bağdat da yenir yutulur lokma değil, karşındakiler de epeyce güçlüler. Onun için sen sefere giderken, yolunun üstündeki Kırkgöz Ocağına uğramadan, onların desturunu almadan gitme. Kırkgöz Ocağından kime destur çıkmışsa onun kılıcı keskin, bahtı ak olmuş. Unutma bu öğütümü. Şunu da unutma, sen bir büyük padişahsın, gurura kapılırsın, Kırkgöz Ocağının eşiğine giderken, Allah huzurunda nasıl olursan, orada da öyle dur. Ocağa girerken yedi kez toprağı öp. Üç eşik vardır ocakta, üçünde de niyaza dur..."

Sultan Muraddır, anasının hayır duasını aldıktan sonra elini öpmüş, askerini hazırlamış, birkaç ay sonra da sefere çıkmış. Sefere çıkmış ya, o telaşe içinde her şeyi unutmuş, orduyu çekmiş taa Diyarbakıra kadar gelmiş. Diyarbakırda uzun bir süre kalmış. Oradan da bir türlü ayrılamıyormuş. Orduda dedikodu başlamış, amanın ha, biz Bağdada sefere mi, yoksa Diyarbakıra oturmaya mı geldik? Padişahın bütün bunlar kulağına gidiyormuş. Gidiyormuş da bir türlü de yola çıkamıyormuş. Unuttuğu bir şey varmış gibi boyuna düşünüyor, kimseyle konuşmuyor, araştırıyormuş. Bir gün birden, hak demiş, çok şükür Allahıma buldum. Hemen seraskerini, vezir vüzerasmı çağırmış, amanın Kırkgözün Ocağını pirini bana bulup getirin, demiş. Seraskeri, vezirleri, olamaz Padişahım, Kırkgöz Ocağının piri ocağından çıkıp da hiçbir yere, çıkıp da kimsenin huzuruna varamaz, demişler. Senin padişah baban, dedelerin hep onun huzuruna gidip kılıç kuşanırlardı. Konyada Molla Hünkar neyse Kırkgöz Ocağının pirleri de odur. Ve hem de ondan da bin beterdirler. Sultan Muraddır, gidin getirin, diye buyurmuş, ben Kırkgöz, bin göz dinlemem. Vezirler vüzeralar derin konuşmalara dalmışlar Padişaha birkaç kez daha gidip yalvarmışlar, Padişahtır diretmiş. Vezirler ne yapmışlarsa olmamış, çarnaçar kalkmışlar Kırkgöz Ocağına gitmişler, pire çıkmışlar, pir onlara demiş ki, ne için geldiğinizi biliyorum, Sultan Murada söyleyin, kim oluyor da babasının, dedelerinin yüz sürdüğü ocaktan yüz çeviriyor? Vezirler bu sözler, bu keramet üstüne şaşıp kalmışlar, dönüp Padişaha gelmişler, işte Padişahımız hal keyfiyet böyle böyle demişler. Sultan Muraddır, azgın mı azgındır, ben de onun üstüne ordu çekerim, demiş, varın söyleyin, pir midir nedir, ona.

Vezirler daha son kapıda niyaza durmuşlarken pir gülmüş, gencecik de bir adammış:

"Söyleyin Sultan Murada, ne kadar ordusu varsa, çeksin gelsin ocağımız

üstüne," demiş. "Onu çok deneyen oldu, hiçbirisi de iflah olmadı."

Padişahtır öfkelenmiş, yeri göğü inletmiş, Bağdat ordusunu çevirmiş Kırkgöz Ocağının üstüne. O gün gökyüzünden bir tufan boşanmış, Nuh tufanı yanında yaz yağmuru gibi kalır.

Aman Padişahım, yaman Padişahım, Padişahtır, gittikçe öfkeleniyor, yağmur dinmedikçe kuduruyormuş. Sonunda bir sabah yağmur durmuş, ordu da Kırkgöz pirinin üstüne harekete başlamış. Uzun bir ova geçmişler, karşılarına görkemli bir dağ çıkmış, ala karlı, sivri başlı, güzel, ceren gibi süzülen bir dağ.

Vezirler, bu dağı aşarsak, Kırkgöz Ocağı onun arkasında demede olsunlar, dağ bir gürlemiş, bir gürlemiş, ovaya aşağı ateşler saçarak yürümeye başlamış. Padişahtır bunu görünce yere kapanmış, Kırkgözün piri, ben ettim sen etme, demiş. Tam bu sırada da ak bir güvercin önüne konmuş. Dağ durunca güvercin de uçmuş gitmiş.

"Ordu dönsün Diyarbakıra, ben tek başıma Kırkgöz Ocağına gidiyorum," demiş Padişah. Tebdili kıyafet olaraktan, yanında seraskeri, sevdiği vezirleri Kırkgöz Ocağının yoluna düşmüşler.

Onlar ocağın aşağısına gelince bir çatırtıdır almış dünyayı, bir de gözlerini açıp bakmışlar ki, yer gök, dağlar taşlar, kayalar, mavi çiçeğe durmuş. Padişahtır atından inip yukarı doğru akan sudan aptes almış, ardından da yere kapanıp üç kez toprağı öpmüş. Dış kapıya kadar yedi kez aynı şeyi yapmış. O kapının önüne varınca kapı kendiliğinden açılmış. Muraddır hemen niyaza durmuş. İkinci, üçüncü kapıda da aynı işi yapmış.

Kırkgöz Ocağı piri:

"Yaaa Sultan Murad kalk ayağa, sen gel şu yanımdan otur. Vezirlerin de dışarda oldukları yerde kalsınlar."

Sultan Murad, ben tebdil bir adamım, sen nasıl oldu da benim sultan olduğumu bilebildin, diye soramamış. Ne kadar da gençmişsin pirim, daha bıyıkların yeni terlemiş, diyememiş.

"Bağdadi fethetmek sana nasip olmuştur Sultan Murad, ne mutlu sana."

"Sağ ol pirim," diye Sultan Murad bir daha toprağı öpmüş.

"Yalnız sana bir diyeceğim var, bu dediğimden dışarı çıkarsan olmaz. Bu gece burada kalacaksın, yarm sabah erken yola düşeceksin, şu aşağıda Çukurovada Karaburçlu köyünde bir dul kadının oğlu vardır, Osman adında, daha bıyığı terlememiş. İşte sen bu Osmanı alacak orduna katacaksın. Osman sana karşıdır, dağlarda gezer, zenginden alır fıkaraya verir. Dertlilere derman, çaresizlere güman olur. Bağdat zulüm elindeymiş. Fakir fıkara kan ağlıyormuş. Osmanı alıp da orduna katmazsan Bağdadi zulüm elinden kurtaramazsın."

Padişah:

"Ben nerede bulabilirim ki dağlarda gezen asi bir Osmanı? Ben onu aramaya gitmesem olmaz mı?" diye ricada bulunmuş.

"Sen gitme," demiş pir de, "ben onu sana gönderirim."

Sonra pir durmuş Padişahın gözlerinin içine dikmiş gözlerini. Gözleri öylesine etkiliymiş ki, Padişah gözlerini ondan kaçırmasa, gözleri onun şavkından yanıp kör olacakmış.

Vezirler vüzeralar da gelmişler pirin huzuruna. Bu anda da dağdan çangal boynuzlu bir kırmızı geyik inmiş.

Kırkgözün piri:

"Sizin bu akşamki kısmetiniz bu imiş. Bağdat seferinin de kurbanıdır bu. Hoş kurbandır, kendi gelendir, gönüllüdür. Murat kendi eliyle kesecektir," diye buyurmuş.

Geyiktir kendiliğinden yere yatmış, Murat geyiğin boynuna çalmış bıçağı, başı bedenden ayırmış ya, bir damla kan akmamış.

Geyiği avlunun ortasında yanan köz harmanında kebap edip yemişler, Padişah padişahken bile ömründe böylesine lezzetli, tekmil dağların çiçeklerinin rayihasını taşıyan bir et yememişmiş.

O gece orada, kuru yerde, közlerin yöresinde uyumuşlar. Orada uyuyanlar, kuştüyü kutnu yataklarda uyuyanlar, böylesine tatlı bir uykuyu şimdiye kadar hiç uyumamışlar.

Sabah erkenden tanyerleri ışırken geyik sürüleri gelmiş her günkü gibi, bacılar onları sağıp Padişaha sıcak sıcak ikram etmişler. Hiç kimse ömründe insanı böylesine esrikleştirip, sevinçten uçuran bir içkiyi içmemişmiş.

Padişahtır düşünmüş, böyle koskocaman, ülkelerin, dünyanın tek padişahı olacağıma, bu ocakta hizmetkar olsam daha iyi olmaz mıydı, hey koca Allahım, demiş. Gözlerinden kanlı yaşlar dökerek, kaderdir başımızdaki, yazgıdır alnımızdaki, diyerek yola revan olmuş. Gelmişler Diyarbakıra, onlar Diyarbakıra ulaşamadan üç gün önce Osman Diyarbakıra varmış.

Osmanı görünce vezirler dudak bükmüşler:

"Bu bir çocuk, ne kadar da genç, Padişahım," demişler. "Biz bıyığı tarak tutmayanı nasıl orduya alır da Bağdada götürürüz?"

Osmandır:

"Bana bir tarak verin," demiş, tarağı alınca üstdudağının üstüne saplamış. "Tarak tutuyor, gördünüz ya," diye gülmüş.

Padişah onu orada iki gözlerinden öpmüş.

Bağdada vasıl olmuşlar böylece. Savaş da Bağdat kapısında başlamış.

Osmanın adı orduda Genç Osman olmuş. Ve ordunun önünde, yayından atılmış bir ok gibi savaşmış. Surların hendeğini ilk atlayan, kalenin kapısını ilk açan o olmuş. Kır atının üstünde durmadan usanmadan kılıç sallamış. Bir öğle vakti de, güneş Bağdat çarşısını yakarken, savaş kızışmış, kanlar ortalığa saçılırken bir kılıç gelmiş Genç Osmanm başını koparmış. Genç Osmandır, eğilmiş başını yerden almış, kellesi kucağında üç gün savaşmış. Onu böyle görenler, dost düşman korku içinde kaçışmışlar. Sonunda Bağdat düşmüş. Padişah kelle kucağında dövüşen Genç Osmanı, üç gün Bağdat kalesinin burçlarından seyretmiş, savaş kesilince, bulun bana Genç Osmanı, demiş. Aramış taramışlar, ne Genç Osmanı, ne de onun atını bulabilmişler. Yalnız, onun kellesinin düştüğü yerde, rayihası dünyayı tutan her gün bir başka cins gülün açtığını görmüşler. O güller bugün de, orada, Genç Osmanın kellesinin düştüğü yerde her sabah gün doğarken açarmış. Kıyamete kadar da açacakmış, Bağdadin ortasında.

Genç Osman Bağdat düşer düşmez, kellesi kucağında yola düzülmüş, doğru Kırkgöz Ocağına gelmiş, kapıda durmuş öyle, atının üstünde dimdik. Kellesi yokmuş ki niyaza dursun. O da öyle durmuş orada, kalmış... Bu sırada pir işi anlamış dışarıya çıkmış:

"Gazan mübarek olsun Genç Osman," demiş, "var git yoluna. Bundan sonra bu ocak senin yüzü suyun hürmetine kan ocağı olacaktır, ölümcül yaralılar, can çekişenler bile gelse sağalıp gideceklerdir."

Genç Osman bu sözler üstüne atını üzengilemiş, Kırkgöz Ocağının kapısından fırlamış çıkmış, şu yüce dağların mor dumanına karışmış gitmiş. İşte o gün bu gündür Genç Osmanın kır atı bu dağlarda dolanır durur derler.

"Burası mı?" diye sordu Hürü Ana yanda yürüyen delikanlıya. "Kırkgözün Ocağına geldik değil mi?"

"Geliyoruz Ana. İşte şu yukarıdaki tepeden parlayan ev," dedi delikanlı.

Apak, çakmaktaşından keskin kayalıkların arasından yukarıya çıkıyorlardı. Yokuş çok dikti ve altındaki at güçlü olmasına karşın kendini zorluyordu. Hürü Ananın gözleri yöreyi bir alıcı kuş gözleri gibi tarıyor, kayalıkları yarmış çıkmış mavi güz çiğdemlerini arıyordu. Buralarda, bu kayaları çatır çatır yararak çıkan mavi çiçekler o kadar üst üste olurlardı ki, taşlar, kayalar çiçeklerden gözükmezdi.

"Bu kayaları çatlatıp çıkan çiçekler nerde?" diye yandaki delikanlıya düş kırıklığına uğramış bir sesle sordu Hürü Ana.

"Ben öyle çiçek miçek görmedim Ana hiç."

"Buraya kaç yıldır gelir gidersin?"

"Kendimi bildim bileli."

"Kayaları işte şu kayaları çatlatıp çıkan hiçbir tane bile mavi çiçek görmedin mi?"

Delikanlı boynunu büktü:

"Görmedim Ana..."

"Allah Allah!" diye boyun kıvırdı Hürü Ana. "Demek eskiler yalan söylemişler bize."

"Yok Ana, yoook," diye telaşlandı delikanlı, "eskiler yalan söylememişler. O çiçekleri var ya, yalnız iyi kimseler görürlermiş. Şimdi bile o çiçeklerle sıvalıdır şu ak kayalar. Üstelik de masmavidirler. Biz onları görmüyoruz."

"Hııım..."

Yandaki su köpürerek akıyordu keskin kayaların aralarından, üstlerinden. Su aşağı doğru ak köpükler fışkırtarak uçuyordu. Bu doğru, diye sevindi Hürü. Yukardaki damın üstüne baktı, acaba damın üstünde ak bir bulut salınıp duruyor muydu? Damın üstünde öyle salınıp duran bir bulut yoktu ama, arkadaki dağın sivri doruğunun sol yanında, mavi, duru, ışıklı göğe yapışmış gibi duran küçücük ak bir bulut vardı. Hürü Ana buna da sevindi, demek, dedi içinden, fıkara küçük bulutçuk burada dura dura yorulmuş da, oraya azıcık yornuk çıkarmaya gitmiş.

Hürü Ana yanında soluk soluğa yokuş çıkan delikanlıya:

"Şu bulut," diye gösterdi dağın doruğundaki küçük bulutu, "Kırkgöz Ocağının bulutu değil mi, ne demeye başını almış da o dağa çekilmiş gitmiş, yorgun mu, küskün mü?"

Soluk soluğa yokuşu tırmanan delikanlı güldü:

"Bulut küser mi Ana, kime küsecek o bulut?"

"Küser," diye çıkıştı Hürü Ana. "Neden küsmesin. Uçmasını biliyor da, orada çakılıp kıpırdamadan durmasını biliyor da küsmesini neden bilmeyecekmiş?"

Delikanlı Hürü Ananın bu kadar öfkeleneceğini bilememiş gülmüştü. Güldüğüne pişman:

"Ben ne bileyim Hürü Anam, belki de küsmüştür," dedi.

"Küsmüştür," diye kestirdi attı Hürü. Bu Kırkgöz Ocağını gözü hiç tutmamıştı. Böyle mi olurmuş Kırkgözün Ocağı, diye öfkesini sürdürüyordu. Bulut küsmüş gitmiş, orada dağın doruğunda duruyor, ne sarı çiğdem var, ne de mavi, kayaları çatlatıp çıkan... O kümbet nerede acaba, o kümbet? Şu dama da bak, bizim fıkara Kel Alinin damı da bundan iyi...

Biraz yukarıya çıkınca kayalıkların aralarındaki topraklardan fışkırıp masmavi ortalığa serilmiş mavi güz çiğdemlerini görünce neredeyse sevincinden kanatlanıp uçacaktı.

"Gördüm, gördüm çocuklar," diye bağırdı. "Mavi güz çiğdemleri bakın

serilmiş yatmışlar toprağa çimen gibi."

"Gördüm," dedi deminki konuşan delikanlı. Öte baştaki delikanlı hiç konuşmuyor, başını önüne eğmiş düşünüyordu.

"Demek kayalıklarda da var."

"Olmaz olur mu, var," dedi delikanlı keskin bir imanla.

Yukarda, ulu ağaçların altında kümbeti görünce biraz daha sevindi Hürü Ana. İmansızlığından, güvensizliğinden dolayı da kendi kendine kızdı.

"Bu kümbet her gece sabaha kadar, yöresine inen bin tane yıldızlan birlikte sabahlara kadar dönermiş, değil mi?"

Delikanlı bir tuhaf, korkuyla baktı Hürü Anaya.

"Bin yıldızla birlikte her gece... Gökten inene... Şuraya..." Kubbenin yöresini gösterdi Hürü. "Yıldızlar sabaha karşı dönerler dönerler. Sabah olunca şu suyun içine girerler, suyu, kayaları, göğü, bütün dünyayı keskin, ısıtarak taa Çukurovaya kadar, ormanları, dağları, geçtiği yerleri aydınlığa boğarak akarlarmış." Hürü Ana gene kızmış, işkillenmişti: "Sen duymadın mı bütün bunları?"

"Duydum, duydum," diye çabuk konuştu delikanlı. "Dünyayı, ormanı, çiçekleri ışığa boğarak akarlarmış."

Ocağın kapısına kadar durum iyi gitti. Kümbet, ağaçlar, küsmüş bulut, mavi çiçekler, her şey, o kendinin sandığı gibi görkemli değilse de gene de her şey yerli yerindeydi. Ama toprak damın karşısına varıp durunca, bütün sevinci kursağında kaldı. Düş kırıklığından da öte bir karamsarlığa düştü. Damın önünde bir uyuz köpek yatıyor, köy evlerinin avlusu gibi ocağın avlusunda da tavuklar eşiniyorlardı. Ortalıkta ne üç kapı vardı, ne de bir kapı. Yandaki büyük kemerin yarısı çökmüştü. Herhalde kapının birisi bu olacak, diye içinden geçirdi Hürü. Damın sol üst başındaki gene yer yer yıkılmış geniş bir örenin içinde de gübre, kül, moloz tepecikleri gözüküyor, kül yığınını yarmış çıkmış uzun bir mor çiçeğin yöresinde de bir kuş kadar büyük mavi bir kelebek, geniş kanatlarını açıp kapatarak dolaşıyordu. O kadar bozulmuştu ki Hürü Ana kelebeğe bile aldırmadı. Hiçbir şeye değil de bu kutsal ocağın kapısındaki uyuz köpekle tavuklara çok bozulmuş, atın üstünde, ineyim mi döneyim mi, diye ikircik geçirmeye başlamış, orada öylece durup kalmıştı. Ocağın kapısıyla, ancak bir çocuk girecek kadar geniş olan penceresi de kapalıydı. Ortalıkta da hiçbir adam yoktu.

"Kırkgözün Ocağı burası mı," diye kırılmış, ölümcül bir sesle sordu Hürü Ana.

"Burası..."

Hürü Ana yorgun, bitkin, atın boynuna doğru uzanmış, kanı çekilmiş, dizgin

elinden düşmüş, orada yıkık kapı kemerinin karşısında durmuş kalmıştı. Delikanlılar da aşağıda, başları önlerinde, kemerin bir büyük taşının yanına dikilmişlerdi. Ne o konuşuyor, ne de ötekiler bir şey söylüyorlardı. Aralarındaki sessizlik çok uzun sürdü.

Neden sonradır ki delikanlılar Hürü Ananın sesiyle irkildiler:

"Geliyor, geliyor, dağın üstündeki bulut bu yana geliyor."

Başlarını kaldırdılar ki, doruktaki küçük bulut bu yana geliyor.

Hürü Ana hemen attan indi, yıkık kemerin ortasını, burası eşiktir diye şavullayıp eğildi öptü. Delikanlılar da atı yandaki ağaca bağladıktan sonra onun gibi yaptılar. Hürü Ana ağır temkinli yürüyordu. Avlunun ortasına gelince, burada da eğilip bir ak taşı öptü. Açık kapıdan içeriye baktı, içerisi karanlıktı. Delikanlılar kapıda kalmışlardı. Bir adımda geniş taş eşiği geçti. Karşısına çok uzun boylu, sarışın, sarkık bıyıklı, el dokuması bir kahverengi yün şalvar giymiş, bacaklarına da işlemeli dizleme bir çorap çekmiş genç bir adam çıktı.

"Buyur Hatun," diye incelikle, saygıyla onun önüne düştü. Büyük bir oda geçtiler, burası daha aydınlıktı, yere, tahtaların üstüne nakışlı keçeler sermişlerdi. Bir oda daha geçtiler. Hürü Anamn gözlerine burada çok büyük, her yanı tahta işlemeli bir ocak ilişti. Ocakta, yanmamış iri kütükler. Üçüncü oda apaydınlıktı. Dört yanı da apak, turuncu işlemeli patiska örtülerle kaplanmış sedirlerle çevrilmişti. Uzun odanın köşesindeki gene büyük, ceviz ağacından, oymalarla süslenmiş ocağın sağ yanındaki döşeğe serilmiş postun üstünde, ilk bakışta Anacık Sultan olduğu anlaşılan bir kadm bağdaş kurmuş oturuyordu. Hürü Ana onun önünde vardı durdu, sonra da hemen sağ dizini yere koyup niyaza vardı, Anacık Sultanın eline yapışıp öptü. Anacık Sultan onu elinden tuttu kaldırdı sağ yanına oturttu. İri, güzel, çimen yeşili, içinde mavi kıvılcımlar çakan gözlerini sevgiyle Hürü Anaya çevirip:

"Hoş geldin Hürü Hatun," dedi okşayan, sıcak, candan bir sesle. "Hoş gelip safalar getirmişsin sen Kırkgözün kutlu ocağına. Hiç üzülme, senin oğlun İnce Memed o yaralardan ölmeyip kurtulacaktır."

Hürü Ananın gözleri parladı, yüzü allak bullak oldu, ne yapacağını şaşırdı, konuşmak istedi konuşamadı, o anda da onun eline sarılmak geldi aklına. Anacık Sultanın bir elini bırakıp birini öpüyor, bir elini bırakıp öbürünü öpüyordu. Sonunda dili çözülüp konuşabildi:

"Hürü senin o kerametli dillerine kurban olsun, Hürü senin o bastığın kutlu toprağa hayran olsun."

"Yarın sabah erkenden seninle yola düşeceğiz, ben şimdi haber salarım Battala, Sarıkeçili obasına, İnce Memedi onlar Kızılkartallıya indirirler. Ben de onun

yaralarına bakarım."

"Hürü senin o kutlu tabanlarının altını öpsün."

Anacık Sultan alçakgönüllü gülümsüyor, sağ eliyle usul usul onun omuzlarını sıvazlıyordu. Hürü Ana da artık susmuş, konuşamıyor, onun apak saçlarına, ince çenesine, sevgi kıvılcımları kaynaşan gözlerine, uzun kuğu boynuna, çıkık elmacık kemikli, değirmi, nurlu yüzüne, gözleri yaş içinde kalmış hayranlıkla bakıyordu. Eğer, o az önceki genç adam bir gümüş tepsinin içinde tüten, kokusu bütün odayı birden saran kahvelerle gelmemiş olsaydı, Hürü Ana daha ona öyle lalüebkem bakıp kalacaktı.

Kahveyi alan Hürü titreyerek bir fincanı dudaklarına götürüyor, bir odayı seyrediyordu. Karşı duvarda uzun, belki de üç kulaç, bir ak ipekten bayrak asılıydı. Bayrağın üst köşesine bir taç işlenmişti, iki el büyüklüğünde, tacın altından da öteki uca kadar yeşil bir yazı yazılmıştı, Arap yazısıyla. Bayrağın sağ yanında altın ışıltılı bir Kuran duruyordu. Sonra duvarlara boylu boyunca yaldızlı, bir tuhaf, hiç görülmemiş kara çerçeveli hatlar, sedefli sazlar, fildişi, gümüş, altın kakmalı tefler, keşküller, altın yaldızlı teberler sıralanmışlardı. Ocağın öbür yanındaki duvarının ortasına da, tek başına murassa bir kılıç konmuştu. Yerdeki kilimler çok eskiydi ya, renkleri baş döndürücü bir güzellikteydi.

"İnce Memedi gördün mü Hürü Hatun."

"Gördüm Anacık Sultan. Çok yanıyordu. Kendinde değildi. Benim şu iki gözüm kör olsun da önüme aksın Anacık Sultan, ben ona üç tane çorap örmüştüm veremedim. İncir kurutmuş, Delice Koyaktan nar devşirmiştim yediremedim."

"Yakında yedirirsin."

Hürü yavaş yavaş kendini toparlıyor, yüzü açılıyor, ellerindeki titreme duruyordu. Artık düşünebiliyordu da... Beni şimdiye kadar ne duydu, ne de gördü Anacık Sultan, öyleyse benim ben olduğumu ne bildi? İnce Memed için geldiğimi bir yerden duymuş olamaz, kimse bilmiyordu ki... Kapı da kendiliğinden nasıl açıldı, ben kapıya gelir gelmez...

Anacık Sultan yumuşak, iyilik dolu, öyle durmadan incecik gülümsüyordu. Doksan dokuzluk, içi altın çekirdekli uzun kara taneli tespihini toparlayıp yana koydu, ayağa kalktı, otururken heybetli görünüyordu, oysa ufacık tefecik bir kadınmış, Hürü Ana bu işe şaştı kaldı. O önde, Hürü Ana arkada dışarıya çıktılar. Dışarda büyük, bahçe gibi bir yerde mezarlar vardı. Mezar taşları bir tuhaf, sert mor taşlardandı. Düzgünceydi taşlar da... Ama hiçbir mezar taşının üstünde ne bir yazı, ne de bir işaret gözüküyordu. Bahçenin günbatı ucunda

başka uzun bir dam daha vardı. Ve damın önünde, dalları bütün yapıyı örtmüş ulu ceviz ağaçları yükseliyordu. Ceviz ağaçlarının oraya gittiler. Onlar daha kapıya varmadan evden kadınlı erkekli bir sürü kalabalık çıkıp Hürü Anaya, hoş geldin, dediler. Bunlar Kırkgöz Ocağının bekçisi Mülayim Babanın çocuklarıydılar. Mülayim Baba tam seksen dokuz yaşındayken Anacık Sultana gelmiş, ya Kırkgözün Anası, demiş, bana destur, benim artık gitmek zamanım geldi, ben gidiyorum. O da var git Mülayim Baba, diye onu uğurlamış. Mülayim Baba da asasına dayana dayana dağların yücesine doğru yürümüş. Onu geçen yıl, ak sakalı dizlerinde, bir dağın yücesinde asasına dayanmış, bir geyik sürüsüne çobanlık ederken görmüşler. O tam, bu ocağa yetmiş beş yıl hizmet etmiş bir kişidir, başka türlüsü de nasıl olurdu zaten. O da Yunus gibi bu ocağa eğri odun bile sokmayan bir kişiydi. Ona da, neden odunlarının hepsi ok gibi doğru, diye soruyorlardı, o da, bu ocağa odunun bile eğrisi giremez karşılığını veriyordu gülerek.

Mülayim Babadan altı çocuk, sayısız torun ve kendi eliyle diktiği bu ceviz ağaçları kalmıştı.

Dağın yamacına, büyük düz bir taşın üstüne gelip durdular. Aşağısı baş döndürücü uçsuz bucaksız, dibi başı olmayan bir derinlikti. Ve bir ulu kuyu gibi ormanlar, dağların ortasındaki, çok aşağılarda kalan düzlüğe kadar iniyor, yamaçlarda, düzlükte, sararmış, kızarmış, koyu yeşilde sallanan ağaçların üstünde bir altın tozu fırtınası eser gibi oluyor, kırmızı, sarı, altın tozları ormanın üstünde savruluyor, karşı yüce dağa kadar hortumlarda dönerek çıkıyordu. Sonbahar ormanı uğulduyordu, derinden, dağlan belli belirsiz sallayarak.

Ak taşın üstüne karşı karşıya oturdular.

Anacık Sultan birdenbire Hürü Anaya sordu:

"Bu akşam geyikleri bekliyorsun, değil mi?"

"Bekliyorum," dedi Hürü Ana, hiç şaşmamış.

"Geyikler gelecekler kapıya duracaklar, biz de gidip onların sütünü sağacağız. Sabah olup da tanyerleri ışıymca geyikler dağlarına çekilip gidecekler. Onların aralarından bir geyik, biz onu keselim de yiyelim diye kapıda kalacak, öyle mi?"

"Kalacak," dedi Hürü Ana. Bunu ne diye soruyordu ki Anacık Sultan, bunda ne olağanüstülük vardı ki...

"Geyikler bu kapıya uğramayalı yüz yıl oldu."

"Uğramasınlar," diye öfkelendi Hürü Ana. "Uğramasınlar! Hürüce senin kutluca ocağının taşma bile kurban olsun."

Her yıl Köroğlunun Kırklara karışmış, ölümsüz Kıratı bir bahar gününde, genç, tüyleri yıldırdayarak gelir bu kapıda dururdu. O da geyikler gittikten sonra

gelmez oldu. Diyorlar ki Kırat dünyanın bir köşesinde iyilik, kardeşlik, eşitlik, özgürlük için hala savaştaymış. Hazreti Alinin Düldül atı da Kafdağlarından ötede bir yerde savaştaymış. O da bu kapıyı bilmiyor yüz yıldır. Yalnız Genç Osmanm Arap atı, üstünde kellesi kucağındaki binicisiyle buralarda, şu aşağıdaki ormanda, o dağ senin bu dağ benim dolaşıyormuş. Geçen yıl bir çoban bir mağaranın kapısında görmüş, kesik başlı genç adam daha kanlı kılıcını elinde tutuyormuş. O da uğramayalı çok oldu Kırkgöz Ocağına...

"Hürüce senin güzel kerametine, tatlı dillerine hayran olsun. Varsın gelmesinler, bir gün gelir yorulurlar, ocaklarına gene düşerler."

Gün battı, dağların dibine ağır, taş gibi bir karanlık çöktü, ormanın üstünde savrulan altın tozu yitip ortadan silindi gitti. Yalnız karşıki dağın doruğu bu çöken karanlık içinde, altınla kaplanmışcasına, gözleri yakan bir parıltı içinde kalıp balkımasını sürdürdü. Anacık Sultan ayağa kalkarken, yüce dağın ışık içindeki keskin doruğunu gösterdi.

"İşte bir bu kaldı bu ocağa eskilerden, her şeyi bitti. İşte bu dağın doruğu uzun bir süre böyle, dünyayı karanlık basmışken, yalp yalp eder durur. Kayalar da çatırdamıyor, mavi çiçekler de çıkmıyor, sular da ters akmıyor," diye yakındı Anacık Sultan. "Kimseye inandıramıyorum, bu ocağın kerametinin kalmadığını."

Hürü Ana ona gittikçe öfkeleniyordu. Elini sertçe, bir ışık yalımı içinde kalmış yanan doruğa uzattı:

"Ya bu ne Anacık Sultan, Hürüce senin ala gözlerine kurban."

"Elimizde bir o kaldı Hürü Hatun. Bu ocaktan bir o kaldı. Fitne ficurla dolmuş bu dünyaya fıkara Kırkgöz Ocağının gücü yeter mi?"

"Bir gün gelecek, yetecek," dedi Hürü Ana, bütün imanı güveniyle.

İçeriye girdiler. Anacık Sultan onu büyük bir odaya aldı. Odayı eski, mavi karpuzlu bir gaz lambası ısıtıyordu. Odada küçük testiler, hızmanlar, küpler, tuhaf, renk renk şişeler raflara yan yana dizilmişlerdi. İşte yarın İnce Memedi iyi edecek ilaçlar bunların arasındaydı. İşte bu ocakta tam bin yıldır bu ilaçlardan kaynatılırdı. Binboğalarm, Aladağın, Düldül dağının, Erciyesin, Hasan dağının, Çukurovanın, bozkırın bütün şifalı çiçekleri, otları bu ocağa getirilir, ocakta da bin yıldır bunların özleri çıkarılırdı.

"Hürüce senin kerametine kurban olsun."

"Hürü Hatun, Hürü Hatun," diye Anacık Sultan elini onun omuzuna koydu, "benim de, bu ocağın da hiçbir kerameti yok, keramet toprakta, ağaçta, suda, insanlarda, böceklerde, kuşlarda... İyi bak şunlara..." Önündeki raftan koyu kırmızı bir şişe aldı, kapağını açtı, kokladı. Ortalığa Hürü Ananın hiçbir zaman duymadığı, insanın içini okşayan incecik bir koku yayıldı. "İşte bütün keramet

bunda. Kırk yıldır ben bu işi iyi anladım. Keramet sende bende değil, keramet toprakta, insanlıkta."

Şişeyi yerine koyup oradan çıktılar, büyük akarsuya gidip aptes aldılar. Su köpürüyordu. Ak kayaların ışığı suya, geceye vurmuştu. İncecikten, insanı esrikleştiren bir koku yayılmıştı havaya. Namazlarını Anacık Sultanın büyük odasında geyik postlarından namazlıklar üstünde kıldılar.

Mutfak çok büyüktü, yan yana bir sürü ocak isler içindeydi. Büyük kazanlar konmuştu ocaklara ve kapakları kapalıydı. Ocağın bir tanesi yanıyordu. Anacık Sultan:

"Sana bir bulamaç yapayım Hürü Hatun."

Hürü Ana bir yere sekilendi, onun bulamaç yapışını seyre koyuldu. Elleri çok hünerliydi. Bu Anacık Sultan hiç evlenmiş miydi acaba? Kim bilir gençliğinde ne kadar güzel bir kadındı, şimdi bile yumuşacık, güzel yüzünden, tatlı gülüşünden insanın içine sevinç doluyor. Yıllardır, Kırkgöz Ocağının pirleri savaşa gidip dönmediklerinden bu yana da bu Anacık Sultan işte bu mutfakta tekmil dağların çiçeklerini kaynatır, özlerini çıkarır, hem de kendi eliyle. Onun bir tek yardımcısı vardı, salt onun yardımını kabul ederdi, Mülayim Babanın... Onun çocukları, torunları, karısı, gelinleri bile şimdiye kadar bu mutfağın yüzünü görmemişlerdi. İşte bu Mülayim Baba da gitti geyiklere çoban durdu...

Anacık Sultan ilaçlarından, her birisi pırıl pırıl yanan, çok eskilerden kalmış insanları kesip biçen aletlerinin hünerinden, ölüyü dirilten çabalarından, şimdiye kadar kimseden hiçbir ücret almadı. Ölüyü bile diriltse, bu ocağın geleneği, bunun karşılığında hiçbir şey almamaktı. Bütün ömrü boyu bulamaç içen Anacık Sultan da yıllardır kimseden bir kuruş almamıştı. Onun bu durumunu bilenler, kendisine biraz bulamaç sağlansın, Mülayim Babanın çocukları bu dağ başında aç kalmasınlar diye, aşağıdaki ceviz ağacının kovuğuna, o da gizlice beş on kuruş koyuyorlardı. O da onlara yetiyordu da artıyordu bile. Geyiklerin yüz yıldır bu kapıya uğramaması onların bir kap bulamaca muhtaç olacak kadar yoksullaşmalarına sebep olmuştu.

İşte bu dünya güzeli Anacık Sultan, eline erkek eli değmeden, ocağını sürdürmek için bu dağ başını kendine mekan tuttu. Ona geyikler uğramadı. Köroğlunun Kıratı, Alinin Düldülü, Genç Osmanın Arabi onun semtine uğramadı, kayalar çatlayıp çiçekler fışkırmadı, o inat edip ocağından ayrılmadı.

Çorbalarını sahanlara koyup büyük odaya geldiler. Cicim sofra serilmiş açık duruyordu. Ortasında da bir dürüm yufka ekmek. Çorbalarını konuşmadan içtiler. Konuşmadan da yatsı namazına kadar yan yana oturdular.

Yıllardan bu yana bir kartal kadar büyük, tüyleri yemyeşil, gagası şahin gagası

gibi kıvrık, gözleri kıpkırmızı billur gibi bir kuş, her akşam gün batar, karşı dağın başı ışığa keserken gelir kalkar, koca kanatlarını açarak uçar gelir ocağın üstünde üç kere döner, ardından da karşı moraran dağın üstüne yukarı süzülürdü.

Namazı kıldılar, ötedeki odada yatak serilmişti, Hürü Anayı, Anacık Sultan odasına kadar götürdü: "Allah rahatlık versin," diye onu orada bıraktı. Hürü Ana yatağa girdi. Yatak dağ çiçeği kokuyordu.

Sabahleyin uyandığında tüy gibi hafifti, içi öylesine pır pır ediyordu ki, anasından yeni doğmuş gibi. Yataktan hemen çıkıp giyindi, kuşağını beline sardı, doğruca Anacık Sultanın odasına gitti, orada bir kız çocuğu elinde ibrik, havlu, önünde leğen, sabun bekliyordu. Kız su döktü, Hürü Ana elini yüzünü yudu. Anacık Sultan ocağın yanındaki postuna oturmuş, gözlerini yummuş, usul usul tespih çekiyor, dudakları kıpır kıpır dualar okuyordu.

Hürü Ana yıkanmayı bitirince Anacık Sultan gözlerini açtı, tespihini yanına bıraktı:

"Sana bu sabah da sütlü dövme çorbası yaptım," dedi.

Odanın ortasındaki yerde, sofranın üstündeki sahanlarda çorbalar tütüyordu. Hemen oturdular.

Kahvaltı bitince Anacık Sultan ayağa fırladı.

"Yolcu yolunda gerek," diye dün akşamki şişelerin bulunduğu odaya gitti. Hürü Ana da onu izledi. Anacık Sultan vardı, üstüne kabartma güller işlenmiş bir ceviz sandığı açtı. Sandık açılırken çm çınnn öttü. Anacık Sultan sandıktan bir ipekli yeşil kadife kese aldı, kesenin kimi yerleri eprimiş, havı dökülmüştü. Büzgülü keseyi açtı, içinden çıkardığı incecik, ışıl ışıl makasları, bıçakları, daha başka bir sürü aletleri, gene işleye işleye aşınarak parlamış küçücük şimşir çubukları, büyük bir merceği teker teker gözden geçirdikten sonra torbaya geri koydu, ağzının da büzgüsünü sıkı sıkıya çekti. Ardından da küçücük bir sandığı raftan aldı. Sandığın içinde de büyüklü ufaklı, renk renk bir sürü şişeler, kundura boyası kutuları, el kadarcık hızmanlar vardı. Bu oda öylesine güzel, binbir dağ çiçeğinin kokusuyla kokuyordu ki, Hürü Ana buraya girer girmez bir çeşit dağ sarhoşluğuna tutuluyordu.

Anacık Sultan İnce Memedi iyi etmeye gidiyordu. Mümkünü çaresi yok, onu iyi edecekti. Hürü Ana ondan bir şey daha isteyecekti ya utanıyordu. İlaç odasının kokuları onu yüreklendirdi:

"Anacık Sultan," diye yüzü sapsarı, sesi titreyerek başladı, "senden bir dileğim daha var. Onu da benden esirgeme de şu darı dünyada gözüm açık gitmesin. Bu kutsal ocağın içinde bunu senden isteyim de..."

"Buyur Hatun."

"Şu İnce Memedimi bir de afsunlayıver de ona kurşun geçmesin. Bunu da benden esirgeme."

Anacık Sultan onun bu isteğine karşılık vermedi:

"Haydi çıkalım," dedi, kendi de önden çıkıp yürüdü, avluya gitti. Hürü Ana da bozulmuş ardından geliyordu. Bir de sıkışmıştı ki, dün geceden beri, o kadar sıkıştığı halde hacetini göremiyordu, neredeyse çatlayacaktı. Böyle kutsal bir yerde o işi yapmanın çok saygısızlık olacağını düşünüyordu. Dışarda, kendini getiren delikanlılar, dün ocakta onu karşılayan uzun boylu adam ellerinde atlar onları bekliyorlardı.

Onları kapıda gören delikanlılar saygıyla toparlanıp koştular, Anacık Sultanın önünde sağ dizlerini yere koyup niyaza durdular. Anacık Sultan onları ellerinden tutup kaldırdı. Uzun boylu adam elinde bir halı heybe tutuyordu, daha kapıda Anacık Sultanın elindekileri almış heybenin gözlerine koymuştu.

Atlara bindiler, yokuştan aşağıya sürdüler. Günün yeri ışırken dört yol ağzına indiler. Kadim zamanlardan beri bu yollardan kervan geçerdi. Bir yol güneyden gelir kuzeye, Öbürü doğudan gelir batıya giderdi. İşte bu yollar burada da kesişirlerdi. Yoldan geçen hiçbir kervancı da yukardaki Kırkgöz Ocağına uğramadan, oranın eşiğine yüz sürmeden geçmezdi. Buraya uğramadan geçenin başına uğursuzluklar yağardı.

Hürü Ana:

"Durun," diye bağırdı. Onun atını yedekleyen delikanlılar atı durdurunca Hürü attan fırladığı gibi ormana daldı, bir ağacı dulda edip hemen donunu sıyırıp oraya, çimenlerin üstüne çatladı.

Anacık Sultan yolun ortasında durmuş onu bekliyordu. Bir süre sonra Hürü Ana başı yerde, donunu bağlayarak ormandan çıktı geldi. Anacık Sultan her şeyi anlamıştı. Çok kişi o kutsal Kırkgöz Ocağında o işlerini yapamazlardı. Bunu düşünmeliydi. Gene de tatlı tatlı gülüyordu Hürü Anaya, şakacı. Atına binen Hürü Anayı onun bu gülüşü yüreklendirdi. Kızmıştı da:

"Anacık Sultan," diye sert bir sesle konuştu, "bunu esirgeme benden, İnceme, oğluma bir afsun yap ki ona kurşun geçmesin. Yıldırım taşı bile kar etmedi de ölüyordu işte."

"Ben afsun bilmem," dedi Anacık Sultan. "Keşki bilsem."

"Nasıl olur da bilmezsin, hay Anacık Sultan? Beni mi kandırıyorsun? Sen Kırkgöz Ocağı olasın da... Şimdi gidince benim oğlumu kurtarınca da..." Heybeyi gösterdi. "Ya oradakiler ne?"

"Ben onları bin yıldır dağlardan toplarım, ben onları bin yıldır kaynatıp özünü çıkarırım. Ben onları bin yıldır insanlara dağıtırım," dedi. Anacık Sultan dingin,

güvenli. "Bak oraya," diye de dağlan gösterdi. "Her şey oralarda. Her şey çiçekte, her Şey otta. Bütün tılsım şu şırlayarak gelen ışıkta. Kusura kalma bacım, böylesi kerametler benim elimden gelmez. Keramet şu durmadan doğuran toprakta."

15

Tazı Tahsin dağlardan ormanlardan saklana saklana Çiçeklideresi köyüne kadar gelmiş, köyün üstündeki mağaranın önünde oturup kalmıştı. Korku içindeydi. Koynundaki bu kadar parayı bir coşkunluk anında ona veren Murtaza Ağa sonradan pişman olup ardına çoktan atlı çıkarmıştı. İyi ki yoldan gelmemişti. Yoldan gelmiş olsaydı, ne kadar koşarsa koşsun, mutlaka atlılar onun arkasından yetişecek, paralarını elinden alacaklardı. Kim kime bir İnce Memed muştusu için bu kadar parayı verirdi...

Tazı Tahsin mağaranın önüne oturmuş şimdi de köye giremiyordu. Acından da ölmüş, karnı, bağırsakları biribirine geçmişti. İner miydi hiç köye, şimdi Murtaza Ağanın adamları çoktan köye gelmişler, o imansız, kan içici muhtarın evine on beş candarmayla inmişler, onu bekliyorlardı. Kim kime bir çiftlik alacak kadar parayı bir muştu için bağışlardı? Murtaza Ağanın parasını kaçırdı diye de candarmalar onu yatırırlar sopanın altına, kan işetinceye kadar onu Muhtarın evinde döverlerdi. Allah kulunu Kertiş Ali Paşanın eline düşürmesin! Kertiş Ali Onbaşı ıssızda yakaladığı köylüleri, Onbaşı Ali Paşa, Onbaşı Ali Paşa, diye bağırtıyordu. Acından ölse de Tazı Tahsin, işte bu mağaranın önüne gömülse de, burada da onun ak kemiklerini bulsalar da köye uğrayamazdı. Aaah, anası da hiç evden çıkmazdı ki... Bir yanılsa da buralara bir çıksaydı, ona ne güzel sıcak bazlamalar getirirdi... Kimseye de görünemezdi. Onun bu kadar parayı alıp kaçtığını herkes biliyordu. Tazının bu kadar parası var diye şimdi köy biribirine girmiş, başlarında da Muhtar, dört gözle onun yolunu gözlüyorlardı. Mahmut Ağaya bile haber göndermişlerdi.

O gece mağarada yattı. Korkuyordu da. Mağaranın içi kayışkanat doluydu, her birisi kocaman kocaman, hem de kan içici. Bu kayışkanatlar var ya, insanın gırtlağına gagalarını bir saplar, damarlarında ne kadar kan varsa sömürüp bitirinceye kadar bırakmazlarmış. Yatarken parasının üstüne yatıyordu. Kayışkanatlar bütün kanını sömürsünler de yeter ki paracıklarına dokunmasmlardı. Bu parayla neler, neler alacaktı. İki çift kırmızı, ay boynuzlu öküz, bir pulluk, dört sütlü inek, koyun, keçi, bir de doru bir at, o doru atları severdi, doru atın alnı da akıtma sakar olacaktı, bir de Topal Alinin şapkası gibi tüylü bir lenger şapka, bir de tıpkı Topal Alinin pantolonu, ceketi gibi bir ceket, sonra da kenarları sarı kordonlu kırmızı, ateş gibi yanan bir çift postal... Atma binip köyün bir başından bir başına akşama kadar gidip gelecekti, lenger şapkası yana yıkılmış... Haaa, hep bunu unutuyordu, o da korktuğundan, Tazı Tahsinin tüfekten, tabancadan, hançerden bile, kan çıkaran ne varsa hepsinden ödü kopardı, bir de Alaman filintası takacaktı omuzuna, tabii içi boş, o deli miydi,

hiç filintasına kurşun koyar mıydı? İçinde kurşun yoksa, o gene tüfekten korkardı ya, o kadar çok korkmazdı.

Sabaha karşı azıcık uyudu, bir uyandı ki, başucunda azman bir yaratık. Bağırarak dışarıya uğradı. Dışarda da çoban Veliyle göğüs göğüse geldi. Onu tanıyamadı, hemen mağaraya döndü, mağarada o kocaman yaratık öyle duruyordu, dışarıya kaçtı. Bir süre böyle mağaradan dışarıya, dışardan içeriye gitti geldi. Sonunda Veliye bakınca onu kepeneğinden tanıdı.

"Veli... "

"Ne var," dedi Veli, "ne oldu sana?"

"İçerde..."

"İçerdeki benim köpek. Seni tanıdı da sesini çıkarmadı. Ben de şuradan geçiyordum az önce, mağaradan bir inilti duydum, korktum içeriye giremedim, oraya köpeği saldım."

Tazı Tahsin dizleri çözülmüş yere çöküverdi. Bir süre göğsü inip inip kalkarak öyle kalakaldı.

"Ne oldu Tahsin, ne var, söyle bana?"

"Candarmalar," dedi Tahsin can çekişircene. "Murtaza Ağanın adamları... Mahmut Ağamıza da haber salmışlardır. O da benim kemiklerimi un ufak eder eline geçirirse beni." Olanı biteni olduğu gibi Veliye anlattı. "Eğer bu dediklerimi de bir tek kişiye, anana, babana bile söylersen seni boğar öldürürüm. Bunu böylece bil," dedi.

Veli on altısında ya var, ya yoktu, ablak yüzü dinlediği büyük maceranın heyecanından kıpkırmızı kesilmişti.

"Tahsin Ağam ben bunu hiç kimseye söyler miyim! Ben Mahmut Ağayı bilmez miyim, o yeter ki bir adamın elinde para görmesin, hemen alıverir. O da yetmez, ardından da insanın kemiklerini kırıverir, un ufak eyler. Mahmut Ağa da köye geliyormuş. Demek bunun içinmiş."

"Söylemeyeceğine yemin edeceksin."

"Neyin üstüne?"

"Ananın başı üstüne."

"Anamın başı üstüne ben hiç yemin etmedim. Sonra anam ölür ya..."

"İyi işte, o zaman da sen kimseye söylemezsin."

"Anamın başına yemin edemem."

"Edeceksin. Etmezsen ben de seni burada öldürürüm. Öldürür de kaçarım. Kim bilecek... "

"Öldür ama anamın başı için bana yemin içtirme. Sonra ölür fıkara. Başka neyin üstüne dersen ederim."

Tazı Tahsin direniyor, öteki öldürseler de, anası üstüne yemin etmeye bir türlü yanaşmıyordu. O kadar tartıştılar, konuştular ki ikisi de yoruldu, sesleri de çıkmaz oldu, biri bir yana düştü, biri bir yana, ıslık gibi çıkıyordu artık sesleri.

Tazı Tahsin duyulur duyulmaz:

"Bana ekmek ver," dedi, "git biraz da süt sağ."

Veli ona ekmeği verdi, vermesiyle keçilerin içine girmesi, oradan da köye aşağı alıp yatırması bir oldu. Tazı Tahsin o kadar açtı ki onu kovalayıp yakalamak aklından bile geçmedi. Velinin köyü nasıl velveleye vereceğini biliyor, önündeki yemeği bir anda bitirmeye çalışıyordu. Sonunda sabredemedi, azık çıkınını da alıp yukarı ormana, pınarın başına çekildi. Susamıştı, ağzını ak çağşaklı pınara dayadı, kana kana yarpuz kokulu sudan içti.

Bir önündeki Velinin azığından yiyor, bir pınara eğilip su İçiyordu. Çıkındaki son kalıntıyı da bitirince ayağa kalktı, yukarlarda daha rahat yerler, küçücük çimenli bir alanın ortasında uzun, üstü de düz bir kayalık vardı, oraya gidecekti, ayağa kalkar kalkmaz sallandı, gözleri karardı, düşecekti, bir dala yapıştı. Gene de dal onu taşıyamadı, yere düştü, düşer düşmez de onu bir uyku bastırdı, taş gibi uyudu kaldı.

Bütün Çiçeklideresi köyü, İnce Memedin ölüm haberini kasabaya götüren Tazı Tahsinin zengin olduğunu, Ağaların, Beylerin ona verdikleri muştu parasını da onun elinden almak için Mahmut Ağanın onun arkasına on bir atlısıyla düştüğünü duymuş, ortalık allak bullak olmuştu.

"Onun elinden alır Mahmut Ağa bu parayı."

"Ona verdikleri paraylan on bir öküz, dokuz at, yüz keçi, otuz beş koyun alınırmış..."

"Zengin oldu da gitti."

"Korkmasın da ne yapsın, o kadar paranın onda olduğunu eşkıyalar bir duyarlarsa..."

"Kertiş Ali Onbaşı Paşa bir duyarsa..."

"O parayı onun elinde bırakırlar mı hiç, Tazıcık Tahsinin!"

"Para değil, başına bela aldı Tazıcık Tahsin."

"Mahmut Ağayı bela aldı, kartal bakışlı."

"Ya bizim Muhtar? Onun elinde bırakır mı o parayı..."

"Kertiş Ali Onbaşıyla bir olup..."

"Mahmut Ağa kimseye bir zırnık koklatmaz o paradan..."

"Vermesin bakalım parayı onlara Tazı Tahsin."

"İnce Memedi öldürenler Muhtarla Kertiş Ali Paşa... Onlar parayı... "

"Parayı alan da burnu sümüklü Tazıcık Tahsin."

"Birazıcık koştu diye bir insana o kadar parayı verirler mi?"

"Mahmut Ağa derisini yüzer onun."

"Onbaşı Kertiş Ali Paşa gözlerini oyar onun."

"Yiğitse gelsin köye..."

"Mahmut Ağa binmiş al atma, filintası boynunda, kuş gibi bu yanlara geliyormuş."

Tazı Tahsinse ormanda uyuyor, bir tuhaf düşler görüyordu.

Üstüne günün değmesiyle uyandı. Uzaklarda bir kurt uluyordu. Kurt uluması uğursuzluğa alamettir. Tazı Tahsinin tüyleri diken diken oldu. Eli koynundaki parasının üstündeydi. Ödü koptu. Şimdi Veli gitmiş her şeyi köyde anlatmıştı. Köylü de... Kim bilir... Kızlar da ona ne biçim bakacaklardı, zengin bir adama o biçim baktıkları gibi. Köyün içinde, tıpkı Onbaşı Kertiş Ali gibi göğsü içerde, kıçı dışarda koç gibi dolaşacak, herkes bu Tazı Tahsin ne biçim zengin adammış diye, ona bakacaklardı.

Kurt korkusu, köyde zenginliğinin tadını çıkarma düşüncesi onun ayaklarını aldı köyün üst başındaki kayanın üstüne götürdü. Karanlık kavuşuncaya kadar burada saklanacak, karanlık kavuşunca da bir sansar gibi köye inecek, anası da köyde olanı biteni ona ulaştıracaktı. O da... Köyde parasını öyle bir yerlere saklardı ki bin yıl arasa kimse bulamazdı. Köyü hemen görmek istiyor, burada sabırsızlıktan ölüyordu. Görsünlerdi o köylüler mırmırık çorbası içe içe karnı şişmiş Tazıcık Tahsini, görsünlerdi...

Daha fazla dayanamadı, gizlendiği kovuktan dışarıya çıktı, altında saklandığı kayanın üstünde gezinmeye başladı. Şimdi bir köylü onu burada göğsünü şişirmiş böyle gezerken görmeliydi ki, bütün zenginler göğüslerini işte böyle şişirirlerdi. Ya köye gelmişlerse Mahmut Ağayla adamları, ya da Murtaza Ağa, işte o zaman da Tazı Tahsin alır yatırırdı dağlara öte. Yakalasınlar yakalayabilirlerse, şu kayalıklarda o koşarken arkasından kurşun sıksalar ulaşamazdı. Köye gidecek, parasını almaya gelen birisi varsa, ver elini dağlar, çok da azık alacaktı yanına... Tuz da, keskin bir bıçak da... Acıkınca bir çobanın sürüsünden bir oğlağı... Çamlar arasında, yarpuzlu pınarların başında harmanlamış közlerin üstünde kebap ettiği oğlak etlerini, dudaklarının kıyısından yağları akıta akıta yiyecekti. O it oğlu Velinin, hele Velinin yiye yiye keçilerini bitirecekti. Onlar Tazıcık Tahsini ne sanıyorlardı, o Tazıcık Tahsin öyle becerikli bir hırsızdı ki uyurken gözlerinden kirpiğini çalar da kimsenin haberi olmazdı. Niçin bu Çiçeklideresi köyünde hiç horoz yoktu, bu köydeki bütün horozları çalıp da yiyen, hem de yarpuz kokulu pınarların başında, kimdi? Kimjjr o ki, Kalealtınm mağarasında köyden çalınmış bütün horozların başını

saklayan, Tazıcık Tahsindir. Pekiyi, on yıldır, o kadar horozu çalanın, köydeki horoz soyunu kurutanın kim olduğunu köylü bilebildi mi? Köydeki bütün çocukların adı horoz hırsızına çıktı da, bir Allahm kulu çıkıp da, ey millet, bu kadar horozun kökünü kurutan Tazıcık Tahsindir, diyebildi mi, bunu bir tek kişicik akıl edebildi mi? Gerekirse on yıl dağda kalır da Tazıcık Tahsin, kendisine Tazıcık demeye bayılıyordu, bütün bu yakın köylerin taze oğlaklarını ve hem de kuzularını bitirir de, gene de şu alnının öz bir teriyle kazandığı paracıklarını kimseye kaptırmazdı.

Karanlık usul usul çöküyor, Tazı Tahsin kayanın üstünde deliler gibi oradan oraya yürüyor, fır dönüyordu.

Gün batınca öylesine bir sevindi ki havaya hoplayarak bağırdı kendinde olmayarak. Bundan da ödü koptu, koşarak gitti kayanın altındaki kovuğa saklandı. Keskin kulaklarıyla bir süre yöreyi dinledi, baktı ki ortalıkta çıt yok, usul usul, temkinli kayadan indi, bir sansar gibi sessiz, sinerek köye aşağı kaydı. Evlerine vardığında yüreği güm güm atıyordu.

"Ana, ana, kapıyı aç!"

Anası kapıyı açtı, içerde ocak yanıyordu, ateş ışığında anası onun yüzüne bakınca bir şaşkınlık çığlığı attı:

"Abooov oğlum, sana ne oldu böyle?"

Hemen içeri girip kapıyı kapatan Tazı Tahsin:

"Bir şey olmadı anam, ne var ki... Dur şimdi sen... Şu sorduklarımı dinle, bugünlerde buraya kasabalı adamlar geldiler mi, beni aradılar mı, köyde hiç Topal Ali adında topal bir adam gördün mü? Mahmut Ağa nerede?"

"Yoook, yavrum, hiç kimse gelmedi köye, ne topal ne kör ne de sağlam... Kimse de seni aramadı. Mahmut Ağa daha gelmedi ya gelecekmiş."

"Hiç kimse, hiç kimse, öyle mi?"

"Hiç kimse oğlum, bilmiyor musun sen, bu köyde sinek uçsa benim haberim olur."

"Ana zengin oldum."

"Duydum yavrum, duydum," diye anası şaşkın şaşkın onun yüzüne bakıyordu. "Velicik çoban köyü velveleye verdi. Köy senden başka hiçbir şey konuşmuyor."

"Zengin, zengin oldum, ana, gel!" Anasını kolundan çekip ocağın yanına götürdü, elini koynuna sokup mendiline sardığı paraları çıkardı: "Bak ana," dedi, "Bu bir, yalnız buna iki çift öküz alınır. Köye hiç, hiçbir yabancı insan gelmedi, değil mi?"

"Hiç, hiç gelmedi."

"Bu iki, buna da bir at, bir mavzer, bir de pulluk alınır. İşte şuna da... Sana iki

inek de alacağım. İşte şuna da... Bol bolamadı süt içeceğiz, yoğurt, yağ, kaymak yiyeceğiz. On bir tane de yavrulu keçi alacağız... Sen de peynir yaparsın. Ana, köye hiç kimse gelmedi mi, hiç, hiç? Uzun bir adamla, Mahmut Ağa da mır

"Gelmedi, hiç, hiç, hiç!"

"Zengin oldum, ana."

Ananın gözleri ardına kadar açılmış, Tazı Tahsinin yere yan yana dizdiği paralara bakıyor, paralara, gözlerine inanamıyordu. Tazı Tahsin de bir yandan olanı biteni anlatıyor, Murtaza Ağadan, Topal Aliden söz ediyordu.

"Pişman olmaz mı o adam bana bir İnce Memed muştusu için verdiği paraya?"

Ananın yüzü birdenbire sararıverdi.

"Bilmem ki yavrum."

"Pişman olmaz, pişman olmaz," diye güldü Tazı Tahsin. Bu endişeli bir gülüştü. "Ben ona İnce Memed gibi bir adamın ölümünü muştuladım. Bana bu para az bile."

"Yaaa yavrum, az bile," diye ayağa kalktı anası. "Sen şimdi acından ölmüşsündür."

"Öldüm," dedi Tazı Tahsin. "Öldüm ne demek, üç gün üç gece bir lokma ekmek aşmadı boğazımdan... Az bile bana bu para, değil mi ana?"

"Az bile."

"Nereye koyalım da bu parayı, kimse..."

"Sen bana ver o parayı, ben koyacağım yeri bilirim. Mustafa Kemal Paşa gelse bulamaz."

"Verememem ana, ben saklayacağım."

Anası gücendi:

"Senin paran değil mi, sen sakla! Ama Kertiş Ali Onbaşı paşayla, bir de Muhtar derini yüzerlerken, sen paranın yerini söylemez misin?"

"Söylerim..."

"Öyleyse sen bilirsin yavrum."

"Sen sakla ana," diye heyecanlandı Tazı Tahsin, "Beni döve döve öldürseler bile paranın yerini söyleme onlara. Beni kıyma gibi etseler de... Gözlerini, kulaklarını kapa, söyleme. Mahmut Ağa seni atma çiğnetse bile."

"Söylemem."

"Yemin et!"

"Neyin üstüne?"

"Benim üstüme."

"Ettim gitti."

Eğer Tazı Tahsinin bağırmalarına dayanamayıp, ana paranın yerini söylerse

onlara, Tazı Tahsin o anda hık deyip ölecekti. Buna da, ölür de anası razı gelemezdi. Kertiş Ali onu döve döve öldürürdü, o başka.

Tazı Tahsin paraları anasına teslim ettikten sonra:

"Çorba koy ana, ölüyorum," dedi.

Ana çorbayı koydu sofraya tencereyle. Tazı Tahsin büyük bir tahta kaşıkla çabuk çabuk içmeye başladı. Biraz sonra da ter içinde kaldı.

"Oğlum ben gidiyorum."

"Git ana, git de... Paraları da sıçan yemesin."

Ana çıktı gitti, döndüğünde Tazı Tahsini ocağın önünde kıvrılıp uyumuş buldu.

Sabahleyin ana oğul sevinç içinde uyanıp mor ineklerin, soylu atların, koyunların, keçilerin, pullukların, kaplan giremez ekin tarlalarının inanılmaz düşünün tadını çıkara çıkara öğleye kadar konuştular. Konuştukça da konuşuyorlardı. Tazı Tahsin köyün içine çıkmak için o kadar acele etmese ana oğul bu konuyu durup dinlenmeden üç gün üç gece konuşurlardı. Tazı Tahsin hem anasıyla birlikte ilerdeki zenginliğinin mutluluğunun düşlerini iliklerine kadar tadını çıkararak kuruyor, bir yandan da köylünün kendisini görmesini istiyordu. Parasını sağlama almıştı. Dünya dünyaya girse, onu elinden alacak bir güç yoktu şu dünyada.

Dayanamadı, sonunda köye çıktı, çınarın altına geldi. Çınarın altından gür bir pınar kaynıyordu. Onu gören çocuklar evlere koşmaya başladılar, bir anda da çınarın altı kadın erkek, çoluk çocukla doldu. Önüne gelen nasıl zengin olduğu üstüne Tazı Tahsine soru soruyor, o da bıkmadan usanmadan, buradan koşarak kasabaya nasıl gittiğini, kasabada kendisini davul zurnayla nasıl karşıladıklarını, Kaymakamın odasının kapısına kadar gidip orada nasıl kendinden geçtiğini, uyandığında Doktoru, kasabanın ileri gelenlerini başında bulduğunu, uzun boylu çok zengin bir adamla, lenger şapkalı topal bir adamın kendisine durmadan para verdiklerini, paralan almak istemeyince de ona çok öfkelendik j lerini sayıp döküyordu. Sonra ona zorla para veren adam onu evine götürmüş, onuruna kuzu kesmiş, peteklerden bal sağmış, ona gül kokulu şerbet verip, gül kokulu yataklarda yatırmıştı.

"Sonra o uzun boylu adam dedi ki... İnce Memed o adamı mümkünü yok öldürecekmiş. Onbaşı Kertiş Ali Paşa da İnce Memedi öldürünce, ben de muştuyu ona götürünce, o da bana dedi ki dile benden ne dilersen, başım üstüne her bir dileğin. İstersen seni, bu kasabanın gül kokulu kızlarıyla evlendiririm, dedi. Ben de istemem, dedim. O da beni uğurlarken, sen benim oğlumsun Tahsin, dedi, bu ev senin evin. Ne zaman başın sıkışırsa gel, attan at, silahtan silah, seni çok sevdim, yakamdan geçirip evlat edindim, paradan para, tarladan

tarla, kızdan kız beğen... Ne dileğin varsa baş üstüne... Mademki benim düşmanımın ölüm muştusunu sen getirdin bana, ölüp dirilerek... Ben de seni... Ben de ona, sağ ol Ağam, dedim."

Kalabalık gittikçe çoğalıyordu ki, bir al ata binili Muhtar aşağı yoldan gözüktü. Kasabadan geliyordu. Susup onu beklediler. Tazı Tahsinin gözleri fıldır fıldır dönüyor, Muhtar gelmeden şu kalabalığın arasından sıyrılıp, bir an önce dağın yolunu tutmak istiyordu ya, yapamıyordu. Muhtarı görür görmez bütün bedenini bir titreme almış, dizlerinin bağı çözülüp oraya, çeşmenin taşma çöküvermişti. Birkaç kez de kalkmayı denemiş, bir türlü de ayağa kalkamamıştı.

Muhtar geldi, kalabalık ikiye ayrıldı, o da gelip çeşmenin yanında atından indi, atı bir delikanlıya verip, "Bunu eve götür," dedi.

"Ne o, ne var, böyle toplanmışsınız?"

"Ne olacak, bizim Tazı," dediler.

"Zengin olmuş."

"İnce Memed onu zengin etmiş."

Olanı biteni baştan sona kadar ona anlattılar. Muhtar güldü. Ardından da, "İşler kötü," dedi. "Yüzbaşı bizim köye çok kızıyor, o köyü yerle bir edeceğim, diyor. Aldık başımıza belayı. Şu avratlar bizim köyümüzü yaktı. Bir de Mahmut Ağa duyarsa... Duymaz inşallah, köye gelmez inşallah."

"Ne olmuş, ne olmuş bizim köyümüze?"

"O ölen İnce Memed değilmiş."

"Kim imiş ya?"

"Kara Osman imiş." Derin bir soluk aldı. "Bizim avratlar da İnce Memed diye ağıt yakınca, hah işte İnce Memed budur, öldürdük onu diye Ankaraya tel çekmişler. Aslı çıkmayınca da rezil olmuşlar. Yüzbaşı, o avratlara kazık sokacağım diyor da bir şey demiyor. İnşallah Mahmut Ağa kızmaz."

"O, kazığı avradına soksun!"

"O köyü sürgün edeceğim, yakıp da yerine darı ekeceğim, diyor da başka bir şey demiyor Yüzbaşı. İnşallah Mahmut Ağa köye gelmez..."

"Yaksın bakalım..."

"Ben canımı zor kurtardım. O da gene İnce Memed yüzünden. Bana kıymayın, beni dövmeyin, beni hapislere sokmayın, dedim onlara, ben size İnce Memedi getiririm, yerini bulur size haber veririm, dedim de canımı ellerinden zor kurtardım. Hiçbir şeye değil de o avratların ağıt yakmalarına deli oluyor, yağıyor gürlüyor Yüzbaşı, o Çiçeklideresi avratlarının alacağı olsun, diyor. İnşallah Mahmut Ağa..." Kadınlara döndü, gözlerini belerterek:

"Ne vardı yani, elin eşkıyasına İnce Memed diye ağıt yakmanın ne gereği vardı

yani? Koskoca kasabada köyümüzün gül adını boka çıkardınız, ben ne yapayım şimdi ben... Aaaah şu avratlar aaah... Elin eşkıyası size ne? Ne der de ağıt yakarsınız bre fallikler? Yakarsınız da..."

"O Allahın kulu değil mi?"

"Ölü, it ölüsü gibi gömülür mü?"

"Bir de İnce Memedin ölüsü olursa..."

Muhtar var gücüyle bağırdı:

"O İnce Memedin ölüsü değil."

"İnce Memedin ölüsü değilse insan ölüsü değil mi?"

"Ölüye ağıt yakılır."

"Biz atadan dededen böyle gördük, ölüye ağıt yakılır."

"Her önünüze gelene mi?"

"Her insan olana..."

"Öyleyse Muhtar..."

"Sen ölünce Muhtar, sana ağıt yakmayalım."

"Senin ölünü it ölüsü gibi atalım çukura."

"İster misin?"

Muhtar kızdı, bağırdı, sövdü dellendi. O sövdükçe kadınlar da sövüyorlardı. Sonunda Muhtar kadınların erkeklerini çağırdı, onlar da kadınları susturamadılar. Muhtar evine kaçmak zorunda kaldı ya, kadınlar çınarın altına birikmişler Muhtara, Yüzbaşıya, Ankaraya ağza alınmadık küfürlerle sövüyor, sevinçli türküler söyleyerek İnce Memedi övüyorlardı. Onun ölmediğine o kadar sevinmişlerdi ki, Yüzbaşı değil, atına adam çiğneten Mahmut Ağa bile onlara vız gelirdi. Köyün içini sevinç türküleri doldurmuş, çınarın altı bir düğün evine dönmüştü. Muhtar, yanında da birkaç yaşlı, saçlarını başlarını yoluyorlardı. Sevinç türküleri, kahkahalar gece yarısına kadar sürdü.

O sevince Tazı Tahsin de kendini kaptırmıştı. O, başka bir şeye, İnce Memedin ölmemesine herkesten daha çok seviniyor, sevincinden ne yapacağını bilemiyor, boyuna bağırıyordu.

Evlerine geldiklerinde:

"Ana," dedi, anasının boynuna sarıldı, "anam benim, şimdi iyice zengin olduk. Bak ne yapacağım, Muhtar değil, ben arayacağım İnce Memedi, izini sürüp onu bulacağım, gidip o Ağaya haber vereceğim, o Ağa da bana bu sefer daha çok, daha daha çok para verecek. Bu ev parayla dolacak. Nah, bu kadar!"

"Sus, hörtüklerden gidesi, ben para istemem. Onlar da İnce Memedi öldürecekler, öyle mi?"

"Öldürsünler," diye dudak büktü Tazı Tahsin. "İnce Memed benim babamın

oğlu mu? Yarın sen bana çok azık hazırla, ben gidiyorum."

16

Bütün muhtarların listesi Murtaza Ağanın cebindeydi. Bir gece atına atladığı gibi Adananın yolunu tuttu. Ramazanlı Beyinin evine vardığında gece yarısını çoktan geçiyordu. Bey yaşlı bir adamdı, çoktan da uyumuştu. Kapıyı çalar çalmaz bir uşak kapıyı açtı. Yarı uykulu Bey başında takkesi, sırtında gecelik entarisiyle hemen uyanmış, aşağıya inmişti.

"Kimdir o?" diye sordu. Sesinde korkudan çok bir şaşkınlık vardı.

Kapıyı açan uşak köşede duruyor, içeriye giren bu uzun boylu, lenger şapkalı, kuşağının altına çifte tabanca sokulu, daha önceden tanıdığı bu Ağaya bir tuhaf bakıyordu.

Murtaza Ağa:

"Benim Bey," dedi, "ben Murtaza kulun. Bu gece yarısı seni rahatsız ettim ki... Kusura kalma... "

"Canım, gel hele, gel yukarı da sonra konuşuruz."

Yukarda gidip gelmeler... Konağın ışıkları çoktan, Bey daha merdivenlerden inerken yakılmıştı.

Yan yana sedire oturdular. Onlar oturur oturmaz da kahveler geldi.

"Hayır ola Murtaza Ağa..."

Murtaza Ağa bütün olanı biteni, İnce Memedi, Ali Safa Beyin öldürülmesini, Yüzbaşı Faruk Beyin yalanını, kendisini Ramazanlı Beyi gibi kasabada karşılatışını, Talip Beyin İnce Memedce feci bir biçimde katledilişini bir bir anlattı:

"İşte," dedi, "hal keyfiyet bu minval üzeredir, Bey... Arif Saim dedikleri o adam da her şeyi, kendi götünden korktuğu için bütün bunları olmamış gibi gösteriyor Ankaraya. Ankara bütün olanı biteni duyacak olursa, onu bir daha buraya mebus tayin etmez. Bu yüzden de dağlar eşkıyalarla doldu. Bu can düşmanı, ırz, mal düşmanı İnce Memed de kendisini bilumum Toros dağları üstüne hükümdar ilan etti. İnce Memedi bundan sonra ne bir bölük, ne bir tabur, ne de bir alay durdurabilir. Bütün halk tabakası ve de bilumum baldırıçıplak, ayağı yalın taifesi onun buyruğunda. Şu düşmana karşı kurtardığımız vatanı payimal ettiler. Duyduğuma göre de yakında Adanayı işgal edecekler, bütün şehri yağmalayıp taş üstünde taş, kelle üstünde baş bırakmayacaklar... "

Ramazanlı Beyi Arif Saimin can bir düşmanıydı. O milletvekili olacakken, Ankara bu ne idiği belirsiz candarmayı onun yerine milletvekili tayin etmişti. Oysa bu Adana yedi yüz yıldan bu yana onlardan, Ramazanlı Beylerinden sorulurdu. Yedi yüz yıl bu topraklara hükmetmiş Ramazanoğulları Cumhuriyet devrinde külahın bir parçasını başkalarına kaptırmışlardı. Bu da onlar için yenir

yutulur bir bela değildi. Hiçbir çağda Ramazanlı Beylerinin başına böylesine bir bela gelmemişti, taa Memlüklerden, Selçukilerden bu yana... Bir tek milletvekilleri vardı, o da sarhoşun birisiydi ve ancak yarım Ramazanlıydı.

"Haklısın Murtaza Ağa," dedi Ramazanlı Beyi. "Bunu, bu ayaklanmayı bir yolunu bulup Ankaraya bildirmemiz gerek. Yalnız nasıl bildireceğiz? Dahiliye Vekilinin yanına varılmıyor. O kendisini sadrazam sanıyor. Paşaya ulaşmaksa Toros dağlarını denize indirmekten daha zor."

Sabaha kadar, kılı kırk yararak konuştular, sonunda da Murtazanm düşüncesinde, önerdiği yolda gitmeyi kararlaştırdılar.

"O Arif Saimin başka işleri de var Bey..."

"Nedir o?"

Murtaza Ağa güldü:

"Ben yavaş yavaş tespit ediyorum ya, şimdilik ispat edecek durumda değilim. Bir ispat edecek duruma gelirsem eğer, işte Arif Saim, işte o zaman toz olacak."

Bey heyecanlandı:

"Söyle, nedir o?" Gözleri büyümüştü.

"Benim anladığıma göre Arif Saim küçücük bir mebuslukla, vekillikle, başvekillikle yetinecek bir adam değil. Onun gözü yükseklerde... Her konuşmasında Paşayı ben idare ediyorum diyor da başka bir şey demiyor."

"Bunu biliyoruz."

"O gizli gizli konuşuyor."

"Kiminle?"

"Yukarı dağlardaki Çerkeslerle anlaşmış durumda... Onun için de dağlara, bütün dağlar ayağa kalksa da ilişmek istemiyor. Duyduğuma göre..."

"Söyle duyduğunu."

"Çerkesler ona kuryelik yapıyor, Suriyedeki Fransızlarla, Iraktaki İngilizler arasında. Daha tespit edemedim. "Ayağa kalktı, kollarını salladı, bir ara ayakta düşündü. "Dilim varmıyor Bey," dedi, yerine oturdu. "Ne yapayım benim bu sözü söylemeye dilim bile varmıyor."

"Varsın," diye bağırdı Ramazanlı Beyi.

"Sana bir şey soracağım Bey."

"Sor."

"Şu tarihler, şu eski toprak, şu koca Osmanlı ülkesi şimdiye kadar bir Mustafa Kemal Paşa daha yetiştirebildi mi?"

"Onun orasını bilemem," diye yüzünü astı Bey. "Sen ne oluyor, onu bana söyle."

Murtaza Ağa bozuldu, birkaç kere yutkundu. Ömründe ilk olarak, Mustafa

Kemal Paşa hakkında böyle soğuk bir bilemem sözüyle karşılaşmıştı. Şaşkınlığı sürüp gidiyordu. Neden sonradır ki kendini toparladı.

"Arif Saim Beyin Mustafa Kemal Paşaya bir suikast hazırladığı, hatta bunun için de İnce Memedin, öteki bilumum eşkıyanın Toros dağlarında kuvvetlenmesini istediği halk arasında dolaşan yaygın bir şayiadır. Ne buyrulur?"

Ramazanlı Beyi buna uzun uzun güldü:

"Yanlış bir şayiadır bu, Murtaza Ağa. Yanlış. Arif Saim buna cesaret edemez."

"O gözü kanlı bir çete reisidir Bey, eder."

"Edemez."

"Bütün halk bunu konuşuyor."

"Yanlış konuşuyor."

"Yakında görürsünüz."

"Keski," diye ağzından kaçırdı Bey.

"Olamaz," diye ayağa kalktı Murtaza. Tüyleri diken diken olmuş, korkudan kaçacak delik aramaya başlamış, bir anda da ter içinde kalmıştı. "Olamaz!"

Bey ayağa kalktı, ödü kopmuş Murtazayı dinginleştirdi. Bir daha da ne o, ne de öteki bu konuya dokunmadı.

Daha gün ışırken konağa avukat Hamurcuzade Sabit Bey geldi. Genç bir adamdı. Hırslı gözleri yuvalarından fırlamış dönüyordu. Murtaza avukatı görünce ürperdi. Kısa boylu, çekik gözlü, çıkık elmacık kemikleri yüzünden dışarıya kaçmış bir tuhaf kişiydi. Gözleri de tam burnunun üstünde birleşmişti. Yerinde duramaz bir hali vardı ve çabuk çabuk konuşuyordu.

"Bu Sabit Beyin," dedi Bey, "kaleminden kan damlar. Değil Adanada, bütün Türkiyede Sabit Beyin üstüne işbilir bir avukat daha yoktur. Ol sebepten bugün sana Murtaza onu takdim ediyorum."

Murtaza Ağa ister istemez Sabit Beyle işbirliği yapacaktı. Yoksa Beye ayıp olacaktı. Geldiğine de geleceğine de bin pişman olmuştu avukatı görünce.

Oturdular, baş başa, öğle yemeğine kadar çalıştılar. On altı muhtar İçişleri Bakanına on altı mektup yazacak, otuz üç muhtar da telgraf çekecekti. Mektupları, telgrafları Sabit Bey bütün gece çalışarak, yarm öğleye kadar hazır edecek, sonra da Murtaza Ağaya okuyacak, onayını alacaktı.

Güzel bir öğle yemeği yediler ve Sabit Bey, yemeği yer yemez çantasını kaptığı gibi çıktı gitti. O gittikten sonra Bey:

"Ateş gibidir, vallahi ateş gibidir Sabit Bey oğlumuz, şimdi Ankarayı bir ateşe tutacak ki ne Dahiliye Vekaleti kalacak, ne Başvekalet, İsmet Paşa belki de buraya bir ordu gönderecek."

Murtaza Ağa öğleden sonra şehire çıktı, Seyhan kıyısına gitti, çocuklar şekerkamışı somuruyorlardı, uzun bir şekerkamışı aldı, nehrin kıyısına, dönme dolapların kuytusuna çekilip gizli gizli kamışları somurmaya başladı. Kerhaneye gidecekti. Taşçıkanm kapısına kadar geldi, bir süre bekledikten sonra vazgeçti. Gençliğinde her Adanaya gelişinde kerhaneye giderdi. Şimdiyse Ramazanlmın evine konukluğundan mıdır, nedir, yapamadı. İçinde bir tuhaf korku, acı vardı. Bu Hamurcuzadeyi hiç tutmamıştı. Halleri biraz öğretmen Sami Turgutun hallerine benziyordu. Bir de bu adam onu soyup soğana çevirecekti. Bu işi, bu İnce Memedi bu kadar kafasına takmamalıydı. Ne yapmıştı ki İnce Memede? Ona bir şey yapmamıştı ki onu öldürsün. Bütün bunlardan vazgeçse de İnce Memedi Molla Duran Efendinin üstüne sevk etse olamaz mıydı, Molla Duran Efendiyi İnce Memede öldürtmenin bir yolunu arasa da bulsa... İnce Memedin can bir düşmanı Topal Ali de Duran Efendiye çırak durmuştu. İkisini birden... Ama o Topal gerçekten İnce Memedin düşmanı mıydı, hiç de öyle gözükmüyordu. O, İnce Memedin kasabadaki bir kolu, adamı olamaz mıydı? Eğer öyleyse yandım diye, dizlerini dövdü Murtaza.

O gün akşama Ramazanlı konağına döndüğünde Murtaza allak bullaktı. Bey onu güler yüzle, taa merdivenin başında karşıladı, elinden tutup sedire oturttu. Beyin Hatunu bile gelip, ona, hoş geldin, dedi. Konak Seyhan kıyısında, iki katlı, ahşap, her katı on bir odalı, büyük balkonlu, görkemli bir konaktı. Bu konakta Beyin babası olan paşa oturmuştu ilk olarak. Ve konağı Ermeni ustalar yapmışlardı. Marangoziyesi için de dağlardan, ağaçtan adam yapan Rıza Ustayı getirmişlerdi.

"Farkında değil misin," diye üzüntülü bir sesle konuştu Bey. "Hiç mi farkında değilsin koca Türkmen Ağası Murtaza, bunlar Çukurovayı paylaşıyorlar. Kimi Elazığdan, kimi Manisadan, kimi Afyondan, Maraştan, Urfadan gelmişler, baba, dede yurdumuz, kışlağımız Çukurovayı paylaşıyorlar, yağma ediyorlar. Böyle bir talanı ne Selçuk, ne Osmanlı, ne de Mısır Valisi Memet Ali Paşanın oğlu İbrahim devrinde gördük. Köy köy, ova ova paylaşıyorlar. Biz de elimiz kolumuz bağlı durmuş bunların kudurmuşcasma toprağımızı parçalamalarını seyrediyoruz. Sen ne diyorsun Murtaza Ağa, biz tükendik, biz bittik artık."

Ramazanlı Beyi çok dertli, çok öfkeliydi. Şu Ulu Camiyi, şu koca taş köprüyü, hanları, hamamları onlar yapmışlardı bu şehire. Bu Adanayı onlar var etmişlerdi. Çukurova onların hükümranlığındaydı belki sekiz yüz yıl... Bu adam, bu Bey tepeden tırnağa öfkeye kesmez de ne olurdu. Koskoca Ramazanlı kuyunun dibine atılmış bir taş gibi köşeye fırlatılmış atılmıştı. Murtaza Ağa çok üzülmüş, neredeyse ağlayacaktı. Sonra birden kendisine geldi. Bilgilerini yokladı. Bundan

yıllar önce, en yakın arkadaşlarından birisi Ramazanoğullarından olurdu. Onun işi gücü Ramazanlıyı, onun görkemli tarihini, Yüreğirli Beyi olaraktan Çukurovaya gelişlerini anlatmaktı. Ramazanlılar tarih boyunca hiçbir zaman yönetimden düşmemişlerdi. Şu anda bile yönetimde hatırı sayılır ağırlıkları vardı. Daha da olacaktı. Göl yerinden hiçbir zaman da su eksik olmamış, olmayacaktı. Yakında Ankarayı gene Ramazanlı soyu dolduracaktı. Arif Saim Beyi, öteki yeni yetmeleri Bey yutamıyordu. Doğruydu, haklıydı ya, azıcık da sabır gerekmez miydi? Doğru, şu anda bu çarık çürük, nereden geldikleri bellisiz, soylarının neci oldukları bile bilinmeyen kişiler bile mebus olmuşlar, Çukurovada cirit atıyorlardı da, şu koskoca Bey köşesine çekilmiş, kuyunun dibindeki taş gibi kalmıştı. O öfkelenmesindi de kimler öfkelensindi...

İkinci gün tam öğleüstü Avukat Sabit Bey konağa geldi. Çantası ağzına kadar kağıtlarla dolmuştu. Mektupları, telgrafları teker teker Murtaza Ağaya okudu. Ağa ömründe bu kadar dokunaklı, bu kadar etkili hiçbir sözler duymamıştı, avukata hayran kaldı.

Okuma bittikten sonra Bey:

"Sizi temin etmeliyim, Karadağlıoğlu Murtaza Ağa, Sabit bey bizim öz bir evladımızdır. Ona verdiğimiz sırlarımız hiçbir yere çıkamaz. Bundan müsterih olabilirsiniz," dedi.

Sabit Bey çekik gözlerini Murtaza Ağaya dikerek kesin bir dille konuştu:

"Bize tevdi edilen sır kellemiz gidene kadar bizde kalır. Bunu bilmelisiniz."

Murtaza Ağa bu sözler üstüne gene sevincinden uçmaya başladı.

"Telgraflar bugün öğleden sonra Ankaraya çekilecek ve mektuplar postaya verilmiş bulunacaktır."

Sıra ücret işine gelmişti. Hamurcuzade Sabit Bey bu kadar küçük bir şey için para almamakta, Murtaza Ağa da, onu överek göklere çıkarıyor ve para almasında diretiyordu. Sonunda Sabit Bey, Murtaza Ağanın yalvarmalarına yakarmalarına dayanamayıp, o küçük ücreti söyledi. Söyler söylemez de Murtaza Ağanın dudakları uçukladı. O küçücük ücret bir servetti ve Murtaza Ağanın cebinde şu anda o kadar para yoktu.

Pişkin pişkin gülerek:

"Evden gönderirim," dedi, azıcık sıkılmış, utanmış.

"Hiçbir kıymeti yok," diye çabuk çabuk kağıtlarını toplayan Sabit Bey basamakları ikişer ikişer atlayarak konaktan indi.

Kasabaya dönen Murtaza Ağa her şeye karşın mutluydu. Çarşıyı bir uçtan bir uca savaş kazanmış bir kumandan kabarmasıyla, başı dik, göğüs ilerde dolaşıyor, her önüne çıkanla selamlaşıyor, konuşuyor, yarenlik ediyor, şakalaşıyordu. Bir

tek Topal Aliyi görünce cinleri başına üşüşüyor, yerin dibine de geçiyordu. O değirmendeki yalvarmaları da gözlerinin önünden hiç gitmiyor, bu Topalı yaşatmayacağı üstüne yemin üstüne yemin ediyordu. Önce onun topal ayağını gözlerinin önünde, eline bir kasap satırı alıp kökünden kesecek, sonra yavaş yavaş derisini yüzerek, gözlerini oyarak onu öldürecekti. Hele şu İnce Memed belası ortadan bir kalksındı hele. Şunun, şu topal ayaklarındaki parlak çizmelere bakındı hele. Kabzası fildişi tabancaya, altındaki Arap ata, başındaki lenger şapkaya da bakındı hele. Seni uşşak oğlu uşşak seni! O Molla Duran Efendi, o sahtekar yalancı, o alçak, o da görecekti. O Arif Saim, o Yüzbaşı da görecekti. Şu avukatı gözü çok tutmuştu. Onun o istediği küçücük ücreti de kardeşine vermiş, daha kasabaya ayak basar basmaz göndermişti. Çünkü bu avukatta çok iş ve istikbal vardı. Yakında mebus, vekil, her ne isterse onu olacak, ol sebepten de Murtaza Ağanın işine yarayacaktı. Murtaza da ona elinden geleni esirgemeyecekti. Evet, bu Arif Saim Bey Mustafa Kemal Paşayı öldürmek istiyordu. Varsın kimse inanmasın. Avukat Hamurcuzade Sabit Bey isterse bütün dünyayı buna inandırır, Mustafa Kemal Paşa da bizzat Arif Saim Beyi kendi gözleri önünde astırırdı.

Artık geceleri rahat uyuyordu. İnce Memedden de hiç ses şada gelmiyordu dağlardan. Belki de öldürülmüştü. Belki de ölüsü şu kireç ocağına atılan eşkıya İnce Memeddi, İnce Memeddi de korkusundan onun ölüsüne kimse sahip çıkamamıştı. Ama şu İnce Memedin başka bir huyu daha vardı, duruyor duruyor, bir yerlerde gizleniyor, ardından da düşmanın üstüne hiç umulmadık bir sırada hışım gibi iniyordu. Ali Safa Beyi de böyle öldürmemiş miydi?

Eşkıya Bayramoğlu onun dostu olurdu. Affa uğrayıp da düze inince ömründe bir kere bile olsun kasabaya uğramamış, Adanaya gitmemişti, vekiller, paşalar onu çok görmek istedikleri halde, o hiç köyünden çıkmamıştı.

Osmanlı devrinde on dört yıl dağlarda gezmiş, Maraşı, Adanayı, Antebi titretmişti. Çok genç, on altı yaşlarında dağa çıkmış, hükümet onun için durmadan aflar çıkarmasına karşın o kabul etmemiş, hiçbir zaman da dağdan inmemişti. Kurtuluş Savaşı gelip çatınca da çetesini toplamış, düşmana karşı Toroslarm bir kanadını tutmuş savaşa girişmiş, böylelikle de dillere destan olmuştu. Savaş bittikten sonra köyüne çekilmiş, tüfeğini, fişeklerini, altın kabzalı hançerini, dürbününü, değerli tabancasını satmış, bir ev yapıp evlenmiş, bir çift de öküz almış, babasından kalan birkaç dönümlük tarlada çiftçiliğe başlamıştı. O gün bugündür de o destanlar kahramanı, türküler yiğidinin adı unutulmuş, imi timi bellisiz olmuştu. Dünyaya onun kadar kurnaz bir eşkıya gelmemiş, tam on dört yıl koca Osmanlıya, üstüne gönderilen taburlara, alaylara kafa tutmuş, ne bir

kurşun yarası almış, ne burnu kanamıştı. Eşkıya dünyaya hükümdar olmaz, demişlerdir ya, Bayramoğlu dağda dolaştığı on dört yıl süresince dünyaya hükümdar olmuştu. İnce Memedin hakkından gelse gelse, bu eski kurt gelebilirdi.

Murtaza Ağa bu eski kurdu kimseye, Yüzbaşıya, Arif Saim Beye sonuna kadar söylemeyecekti. O yerinde dursundu hele. Yakında, o değilcikten onu bir ziyaret edecek, halini hatırını soracak, ona armağanlar götürecekti. Eğer İnce Memed ortaya bir daha çıkacak olursa işte o zaman, buyur Bayramoğlu meydan senin, diyecekti. Dile benden ne dilersen...

Ertesi sabah çarşıya çıktı, dükkancılara uğrayıp Bayramoğluna bir şeyler bulmaya çalıştı. Ona bir kaput, bir takım elbise, bir Halep kuşağı, kırk düğmeli bir Halep yeleği, bir fötr şapka, gömlek almalıydı. Ama onun boyu ne kadardı bilmiyordu ki... Birden Kürt Rüstem geldi aklına. Kürt Rüstem bütün gün, kış ortalarına kadar sırtında pırıl pırıl yanan güğümüyle çarşıda zillerini çalarak meyankökü şerbetini satardı.

Kurtuluş Savaşında Bayramoğlu çetesinde dövüştüğü söyleniyordu. Kürt Rüstem her Cumhuriyet Bayramında haki, buruş buruş çete giyitlerini giyer, bacağına örümcek ağı gibi yarılmış, tabanı paramparça çizmelerini çeker, başına büyük, görkemli kuzu derisinden kara kalpağını geçirir, kayış yerine bir yün ip takılmış eski, kundağı çentik çentik tüfeğini omuzuna asar, göğsünde koskocaman madalyaya benzer kırmızı kordonlu eski zaman parasıyla komşusu sucunun karnı karnına geçmiş, kemikleri fırlamış yağır beygirine biner, çok süslü kırbacını eline alır, törenlere katılırdı. Her katıldığı törende de, halkın onunla alay etmesine katlanamaz, bir olay çıkarır, bağırarak, söverek evine döner, ondan sonra da bir hafta evinden dışarıya adım atmaz, kendi kendisiyle konuşur, savaşta aldığı yaralan bir el aynasında, "Bak, bak Kürt Rüstem, iyi bak, bunlar hiçbir işe yaramadı, halbuysamki kurşun sesini duyunca kaçacak delik arayanlar kahraman, zengin olup, çiftliklere kondular, bak bak, iyi bak Rüstem, sen bir bok olamadın," diye kendi kendine gösterirdi.

"Oooo, merhaba Kürt Rüstem Ağa."

Rüstem şehrin dışında, mezarlığın bitişiğinde kendi eliyle tenekelerden, atılmış tahtalardan, çalılardan yaptığı evinde altı küçük çocuğu, genç karısıyla oturuyordu. "Buyur Bey, buyur Ağa," diye onu dışarıya koşarak avluda karşıladı.

"Buyur Ağa, buyur! Kürt Rüstemin evine de böyle büyük Ağalar gelirler miymiş? Vay babo vay!" Murtaza içeriye girmedi. Yandaki bir mezar taşının üstüne oturdular. Rüstem onu ele geçirdiğinden dolayı mutluydu. "Bana bak Ağa..." dedi.

Murtaza Ağa başına gelecekleri biliyordu. Çaresiz katlanacaktı.

"Buyur Rüstem..."

"Allahını seversen, sen ne zaman dağa çıktın da, düşmana bir tek kurşun attın da sana madalya verdiler? Söyle, söyle..."

"Eeeeh, biz de karınca kararınca..."

"Düşman bizim kasabaya girdiğinde, biz de kasabayı düşmanın elinden aldığımızda ben seni samanlıkta, samanlara gömülmüş, başında yüz elli tane civcivle bir sürü kürk tavuk dolaşırken görüp de oradan elinden tutarak çıkarmadım mı?"

"Çıkardın, ne yapalım, can tatlı..."

"Hahhaaah, can tatlı öyle mi, öyleyse o madalyayı kim verdi sana, başında dolaşan civcivler mi, kim?"

"Ne var yani, ben aldım."

"Peki, bana niye vermediler?"

"Sana haksızlık ettiler."

"Peki, seni geçtik, o Taşkın Bey?.. Savaş süresince bir kere olsun evinden çıktı mı, elini vicdanına koy da söyle."

"Çıkmadı."

"Niçin verdiler öyleyse ona o kadar tarlayı? Ya Zülfü köpeği, o Fransızların adamı, köpeği değil miydi?"

"Köpeğiydi."

"Ya Arif Saim? Bir gün tebdili kıyafet dağlardan kasabaya indim..."

"İndin."

"İnince beni candarmalar yakaladılar Arif Saime götürdüler. O da beni Kemal Paşanın adamıdır, diye, yatırdı sopanın altına... Üç gün üç gece beni öldürdüler. Ben de dil bilmiyor gibi, lala diyerek ahraz gibi gösterdim kendimi, tatlı canı kurtardım. Şimdi o... "

Kasabada kim varsa, Kurtuluş Savaşında kim kaçmış, kim kaçmamışsa, Kürt Rüstem bir bir saydı döktü. Boyun damarları oklava gibi şişmiş, yüzü, boynu boncuk boncuk terlemişti.

"O zaman benim ayağıma kapananlar, göreyim de selamlarını alayım diye yolumu kesenler şimdi benimle alay ediyorlar, bir tas meyan şerbetimi bile içmiyorlar, ikramımı bile kabul etmiyorlar."

"İnsanoğlu çiğ süt emmiştir."

"Emmiştir," diye, boşalmış, dinginlemiş Kürt Rüstem gülümsedi. Yıllardan beri Ağalardan kimi, nerede ele geçirse Rüstem, onların korkaklıklarını, ikiyüzlülüklerini yüzlerine karşı böyle sayar dökerdi. Ne olursa olsun, Rüsteme

ses çıkaramazlar, ondan çekinirler, ne söylerse söylesin yutarlardı.

"Buyur Ağam, kusura kalma, bin yılın başı bir sen gelmişsin evime, hoş gelmiş safalar getirmişsin, benim iki gözüm çıksln, ben de sana ileri geri konuşurum. Buyur, ne emredersen emrin başım üstünedir, ünü büyük Murtaza Ağam."

Murtaza, bu Kürdü nasıl da candan severim, diye içinden geçirdi.

"Sen, Rüstem, Bayramoğlunu tanırsın, değil mi?"

"Tanımam mı Ağam," diye övünerek ayağa kalktı, geri oturdu Rüstem. "İşte bir tek yiğit, yürekli, çocuk gibi temiz, mert bir adam vardır şu Çukurovada, şu dağlarda, o da Bayramoğludur. O hiç yalan söylemez, kimseye tepeden bakmaz, çocukla çocuk, büyükle büyük bir kişidir. Ben onunla beş yıl dağlarda gezdim, iki yıl da düşmana karşı dövüştüm, bu dünyaya geldim geleli ben çok adam gördüm tanıdım, öyle bir adam görmedim. Şimdi öyleyse sen bana söyle, ben neden o şerbet güğümünü dağlardan indim ineli sırtımda taşıyorum, kimin yüzünden?"

"Kimin yüzünden?"

"Kimin yüzünden olacak, Bayramoğlunun yüzünden... Savaş bitince bizi başına topladı, sizi, dedi, bağışladı hükümet. Şimdi sizler düze inip kendinize birer iş bulacak, harama el sürmeyecek, kimseye karışmayacaksınız. Çünkü, neyise o, tarihe geçtiniz, milletin gözbebeği oldunuz, dedi. İşte bu yalanı, bir kere yalan söyledi Bayramoğlu, o da bu yalanı... Biz de, o da, milletin de, kimsenin de gözünün bebeği olamadık."

"Duyduğuma göre durumu çok kötüymüş."

"Çok kötü," dedi Kürt Rüstem. "Hem de nasıl kötü... Kendisi, çocukları, karısı her yıl pamuk toplamaya, çeltik biçmeye, ot vurmaya Çukurovaya inerler. Yoksa açlar. Ben ona her yıl, her bayramda..." İyice, karnını tuta tuta güldü. "Her Cumhuriyet Bayramından sonra ona giderim. Ben ona gidince, o da beni görünce şenlik şadımanlık eder. Ben de ona armağanlar götürürüm, çay, şeker... O, çayı çok sever. Dağda bile çaydanlığını yanında taşırdı. Şeker olmasa da olurdu. Çay da bulamazsak dağ otlarını içerdi. O, her otu bilirdi."

"Onun boyu poşu ne kadar?"

Kürt Rüstem bir şeylerden kuşkulandı, sevindi.

"Sen ne yapacaksın Ağa, onun boyunu poşunu? Anladım," diye de arkasından inci gibi dişlerini göstererek güldü. "Sen ona armağanlar yapacaksın?" Ayağa kalktı: "Bak bana, aha boyu işte bu kadardır. Muharebede, baskınlarda kimi zaman biribirimizin çarıklarını giyerdik. Ben Kürt, o Türkmen, Allah bizi ölçmüş biçmiş bir yaratmış!"

"O zaman kalk gidelim de terziye ölçünü ver. Kunduracıya da... Çizme sever

mi o?"

"Severdi ya, şimdi fıkara bir köylü o, sen ona kırmızı postal alırsan daha çok sevinir. Pantolon giymez. O, Topal Ali gibi pantolon da giymez, lenger de takmaz."

"Anladım."

"Vay sen sağ olasın Ağa... Ben bilirim, senin gibi bir Ağa da yoktur bu Çukurovada. O tabanca da, silah da, at da istemez."

"Anladım."

"O, bes çay, şeker ister."

Murtaza Ağa önde, Rüstem arkada ayakları heyecandan biribirine dolanarak çarşıya yürüdüler.

"Sen aslan çıkmışsın böyle Karadağlının oğlu! Senin yaptığını kimse, Mustafa Kemal Paşa bile yapmamıştır. Bu dünyada Bayramoğlunun adını duymayan kalmış mıdır ki Mustafa Kemal Paşa kendi yürekli askerinin adını duymasın... Vay sen sağ olasın! Kadir kıymet bilen kişi adamlar içinde adam, insanlar içinde insandır."

Kürt Rüstem çarşıya kadar bir çocuk gibi sevinerek Murtaza Ağayı severek, ona inanarak, onun gösterdiği hak bilirliğe hayran kalarak göklere çıkardı. Sonra çarşının ucunda durdu, gözleri yaş içinde kalmıştı:

"Dur Ağa," dedi, "dur da bana bak. Madem sen bu insanlığı Bayramoğluna gösterdin, bundan sonra da aha, bu can burada sana fedadır ve hem de yoluna kurbandır. İste benden ne istersen bundan sonra."

Birkaç gün sonra Murtaza Ağa, Rüstemin ona Bayramoğluna götürmesi için getirdiği bir paket çayla yarım okka şekeri heybesine, Bayramoğluna gidecek armağanların bulunduğu göze yerleştirdi, yola çıktı. Sevinç içindeydi. Artık Kürt Rüstemi, Bayramoğlunu, bu unutulmuşları anımsadığı için, istediği gibi kullanabilirdi.

Bayramoğlunun köyünü çok eskiden, belki de çocukluğunda bir kere görmüştü. Köyün yolunu da çok iyi bilmiyordu. Atının dizginini bırakmış, kendi de derin düşüncelere dalmıştı. Bayramoğlu, bu adının duyulduğu her yerde selama durulan İçişi niçin böyle yapmış, Kurtuluş Savaşı biter bitmez niçin bir daha çıkmamak üzere köyüne çekilmiş, bir çift öküzün ardında, yoksulluk içinde seyirtmiş durmuştu? Oysa, o isteseydi Çukurovanm en büyük çiftlikleri onun olabilirdi. Arap atların üstünden inmez, çocuklarını Avrupalarda okutabilirdi. Ne olmuştu ona da, dünyadan böyle elini eteğini çekmiş, etliye sütlüye karışmaz olmuştu? Dehşet merak ediyordu onu. Nasıl bir adamdı acaba, İnce Memed üstüne de ne düşünüyordu?

O gece bir Yörük çadırında konuk kaldı. Yörükler eski imrenilecek, görkemli yaşamlarını yitirmişlerdi ama, gene de onu iyi konukladılar, altına üç döşek serip üstüne atlas yorgan örttüler. Yatak peryavşan kokuyordu. Başını koyduğu kuştüyünden yastık o kadar yumuşaktı ki hemen uyudu. Sabahleyin erkenden köpek ürüşmeleri, çan sesleri, koyun melemeleri, bir hayhuy içinde uyandı. Gözlerini açar açmaz da başucunda, elindeki gümüş tepside sütlü kahvesi tüten çok genç bir kızı buldu. Fincanın mahfazası altından örülmüştü. Yatağından çıkmadan kahvesini aldı, höpürdeterek içti, ardından da giyindi, çadırın dışına çıktı. Biraz önceki genç kız elinde ibrik, omuzunda kar gibi apak bir havlu, önünde leğen onu bekliyordu. Dereye aşağı inip bir kayayı siper etti ve önünde akan pınarın ayağında yıkandı. Döndüğünde kızı olduğu yerde onu bekler buldu, yüzünü sabunlayarak yıkadı. Kız ona çok ölçülü döküyordu suyu.

Oba başıyla kahvaltıya oturdular. Sofrada bembeyaz bir petekli bal vardı ve bal hiç bilmediği çiçeklerin kokusuyla kokuyordu. Obanın başı onu, babasını çok yakından tanıyordu. Eski günleri, iskandan önceki yaşamı konuştular.

Kahvaltı bittikten sonra obanın başı ona bir şahinle, bir ceren postu, bir de halı heybe armağan etti. Her çadırın önündeki çatalların üstünde'birkaç şahin vardı. Şimşek gibi çakan gözleriyle ışıyıp gelen tanyerlerine bakıyorlardı.

Atma bindi, koyunların, develerin, çok güzel, renk renk giyinmiş kadınların arasından geçti. Obanın her bir çoban köpeği birer at büyüklüğündeydi. Hiçbir tanesi ona ürmedi. Yörüklerin köpekleri bile Çukurova insanından daha saygılı oluyor, diye düşündü.

Karşısındaki Düldül dağı usul usul sivri doruğuyla dumandan sıyrılıyor, bakır rengi ağırlığıyla sıra sıra dağların arkasında, üstünde, bambaşka bir dünyanın bir büyülü parçasıymış gibi yükseliyordu. Derken gün vurdu Düldülün başına, dağm doruğu ışığa battı, bir yıldız gibi savrularak parladı. Elindeki şahin kanatlarını geniş geniş açarak geriniyor, şimşek gözleriyle yöreyi kolaçan ediyordu. Bu şahinden dolayı çok onurlanmıştı. Yörükler, şahinlerini ancak çok değerli saydıkları konuklarına armağan ederlerdi. Murtaza Ağa o kadar kıvançlıydı ki, eğer bu kış Yörükler Anavarza yöresine inecek olurlarsa, onları, hayvanlarını metelik almadan çiftliğinin geniş otlarında barındıracaktı. Bunu oba beyine söyleyememişti, şahini aldıktan sonra ona böyle bir öneride bulunmak onu aşağılamak olurdu. Ama Murtaza Ağaydı o, gün görmüş, devran geçirmiş bir soyun çocuğuydu, obayı çiftliğine incelikle çağırmanın bir yolunu nasıl olsa bulurdu.

Karşısında görkemli Düldül dağı, yukarılara doğru tırmanıyordu. Altındaki at güçlü bir attı, bu kadar yokuşu tırmanıyor, bana mısın demiyordu.

Yolda, ellerinde baltalarla sık ormanların içinden çıkan adamları gördü. Birkaç kişiye Bayramoğlunun köyünü sordu, hiç kimse ne Bayramoğlunu, ne de onun köyünü bilemedi. Yolda, bir büyük, yeşil, ortasından pınarlar kaynayan düzlükte bir obaya daha saptı, onlar hem Bayramoğlunu, hem de köyünü biliyorlardı, yolu gösterdiler.

İkindiüstü köye girdi. Köy birkaç evlikti ve hepsi de yığma taşlardan yapılmış toprak damdı. Her evin önünde koskocaman, dalları evlerin üstüne kadar uzamış çınarlar vardı. Çınarların altından da birer gür pınar kaynıyordu.

Karşısından gelen bir yaşlı kadına Bayramoğlunun evini sordu. Kadın atının başını tutup çekerek onu Bayramoğluna götürdü.

"Heeey Bayramoğlu, gözün aydın, eli tor şahinli konuğun geldi," diye onu kutladı. Bayramoğlu onun sesini duyar duymaz dışarıya çıktı:

"Buyur Ağam," diye onun atının başını tuttu. "Hoş gelip safalar getirmişsin:"

Murtaza Ağa atın terkisindeki heybeyi aldı, yere koydu. Bayramoğlu da atı çekip ilerdeki çit ağıla bağladı. Sonra, genç bir insan gibi Murtaza Ağaya koştu. Şahini onun elinden alıp ilerdeki ağacın budağına koyup bağladı.

"Hoş gelip safalar getirmişsin."

İçerden birkaç kadın birden dışarıya döşekler taşıyor, çınarın altındaki peykelerin üstüne seriyorlardı.

"Hele buyur, buyur hele otur. Kahve nasıl olsun?"

"Orta."

"İki orta," diye bağırdı içeriye Bayramoğlu. Oysa o kahveyi hep sade içerdi. Konuğa ayıp olmasın diye o da orta söyledi.

Murtaza Ağa oturduğu peykeden, göz ucuyla tepeden tırnağa Bayramoğlunu süzerken, bir yandan da Düldül dağına bakıyordu. Yıllarca bu dağları, şu ovaları titretmiş kişi, bu kemikleri dışarıya fırlamış zayıf, üfürsen yıkılacak kişi miydi? Bayramoğlunun gür kaşları vardı. Bu salkım saçak gür, ak kaşlarının altındaki çukura kaçmış kıvılcımlı yeşil gözleri tıpkı şu ilerdeki budağa konmuş şahinin gözlerine benziyordu. Bu uzun, tel tel ak sakallı, incecik kişinin elleri insanı korkutacak kadar kocaman ve güçlüydü. Bacaklanndaki solmuş, eprimiş el dokuması şalvarının paçaları, cep ağızları dökülmüş, liyme liyme olmuştu. Ayağındaki ham çarığı belli ki kendisi dikmişti. Çizgili mintanı tertemiz gözüküyor, sabun kokuyordu.

"Bana Karadağlıoğlu Murtaza derler..." dedi Murtaza Ağa alçakgönüllü, adını söylemekten utanır bir havayla. "Geçende bizim Kürt Rüstemle seni konuşuyorduk Bayramoğlu. Ben de o anda içime doğdu, ulan, dedim Rüsteme, bizim gözümüz kör olmuş da dünyayı görmüyoruz, dedim, savaş bittikten sonra,

o yiğidi biz, dedim, kuyunun dibindeki taş gibi unuttuk gittik, dedim. Bu hakka reva mı, bu, insanlığa sığar mı, dedim. Ben, dedim, işte o unuttuğumuz ulu yiğit, gazi Bayramoğlunu görmeye gidiyorum, dedim."

"Sağ ol Ağa."

Bayramoğlu bir tuhaf, sorular sorarcasına Murtaza Ağanın gözlerinin içine bakıyor, Murtaza Ağa da gözlerini ondan kaçırmak zorunda kalıyordu. Onunsa gözleri, Murtaza gözlerini nereye çevirirse çevirsin gelip onun gözlerini buluyordu. Bayramoğlu biliyordu ki bu Ağalar bir çıkarları olmadan, bir gördürecekleri bulunmadan, onun yanına uğramazlardı. Murtaza da onun bu duygusunu anlıyor, bu seferlik onun üstüne varmak istemiyordu. İnce Memed işini ona bu kez açmayacak, eğer o açarsa, İnce Memede hiç önem vermez gözükecekti.

Kahveler geldi, dumanlı, kokuları temiz havaya yayılarak...

Eski günlerden, Kurtuluş Savaşından, Kurtuluş Savaşına katılmış eşkıyalardan, Karayılandan, Kürt Süleymandan, Gizik Durandan konuştular.

"Ben," dedi Bayramoğlu alçakgönüllü, ağırbaşlı, "ben Karayılanı da, Kürt Süleymanı da, Gizik Duranı da tanıdım. Karayılan yiğit, yürekli, düşünmesi kıt bir kişiydi. Kürt Süleyman onun bacısı Haneyle evliydi. Asıl akıl, asıl eşkıya Kürt Süleymandı. Karayılanı Fransızlara karşı dövüşe götüren oydu. Koca Fransız ordusunu perişan eden... Gizik Duran akıllı bir adamdı ama kurnazlığının kurbanı oldu. O sağ kalsaydı, bütün Çukurovayı şimdiye kadar alır, kendisine çiftlik yapar, kendisini de bu çiftliğin başına hükümdar ilan ederdi. Arif Saim onun yanında çocuk oyuncağı kalırdı. Arif Saimi de iyi tanırım. Ben Fransızların tarafına geçeyim diye bana yapmadığını koymadı."

"Bayramoğlu," diye sordu Murtaza, "sen niye bu dağlara çekildin kaldın?"

Bayramoğlu usuldan güldü.

"Bir eşkıya ya sonuna kadar eşkıya kalır, ya da benim gibi ölür. Savaş bittikten sonra ben kendi kendime dedim ki... Birlikte savaştığım kişilere karşı eşkıya olup dövüşemem. Ben Mustafa Kemal Paşanın emrinde düşmana karşı dövüştüm, o başa geçince ben ona karşı gelemezdim. Gittim Doğan Beye, ben köyüme çekiliyorum... O bana, iyi yaparsın, dedi, o beni, o benim ne dediğimi anladı. Ama bu Arif Saimle Kılıç Ali yakamı bırakmadılar. Aman sana çiftlik, aman sana mülk... Aman ha aman..."

"Niçin kabul etmedin ki?"

"Bu da bir çeşit eşkıyalık olurdu, başka biçimde bir eşkıyalık... Niçin veriyorlardı bana o malı mülkü, ben ne yapmıştım ki... Birkaç kurşun yakmıştım Fransıza karşı öyle mi, bizim candarmalara karşı yakacağımız o birkaç kurşunu

düşmana karşı yakmıştım. Benim işim eşkıyalıktı, ha şuna sıkmışım kurşunu, ha buna..."

"O kadar da değil Bayramoğlu."

"O kadar, o kadar," diye diretti Bayramoğlu. "Onlar, çiftlikleri, paralan, malı mülkü eşkıya Bayramoğluna veriyorlardı. Bak, Murtaza ağa, beni dinle, sen de bugün bana, benim için gelmedin, eşkıya Bayramoğlu için geldin. Sağ ol, var ol ama, konuğumsun, başım üstünde yerin var, ben eşkıyalığı, elimden tüfeği bıraktığımdan bu yana, Kürt Rüstemin dışında, çete arkadaşlarım da içinde, o gün bugündür bana kimse uğramadı... İlk sen uğradın, söyle ne istiyorsun?"

Murtaza Ağa köşeye sıkışmıştı. İçindekini söylese bütün tasarıları yatar, Bayramoğlu bir daha onun yüzüne bakmazdı.

"Ben bir şey istemiyorum," diye kesin konuştu Murtaza Ağa. "Yalnız be yalnız seni görmeye geldim. Senin gibi bir adamı, benim gibi bir adam merak etmez mi? Düşmana bir tek kurşun atmamışlar, düşman gelince karılarının eteklerinin altına sığınmışlar kahraman, gazi oldular, dünyanın malını mülkünü aldılar da senin gibi bir adam da, hiçbir mecburiyetliği olmadığı halde ırgatlığa soyundu. Sen dağdan indiğin, hiçbir şeyi kabul etmediğin sıralar, senin hakkında neler neler söylemediler. Senin Düldül dağında bir saray hazinesi kadar hazinen olduğunu biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Senin Çukurovaya ırgatlığa yalnız be yalnız hazineni örtmek, kendini beş parasız göstermek için gittiğini de biliyor musun?"

Bayramoğlu ince, çocuksu bir gülüşle gülüyordu.

"Biliyorum."

"On beş yıl, bizim Kürt Rüsteme de inanmadılar, onun sırtında şerbet satmasını da, parasını saklamak için yaptığını söyleyip durdular. Ha bu yıl çıkaracak hazinesini Kürt Rüstem, ha gelecek yıl çıkaracak da hanlar hamamlar, çiftlikler alacak derken, aradan yıllar geçti ve Kürt Rüstemin sırtından meyan şerbeti güğümü inmedi. Kürt Rüstem onları umut kırıklığına düşürünce de, onun hazinesinden umutlarını kesince de fıkaraya bir düşman oldular, bir düşman oldular, nereye gitse, ne yapsa onunla durmadan alay etmeye başladılar. Kürt Rüstem de aldırmadı, o da onların alaylarına katılıp kendi kendisiyle alay etmeye başladı."

"Biliyorum Ağa. Yiğit adamdır, sağlam, güçlü adamdır Rüstem. Ben onunla yıllarca dağda gezdim, onun hiçbir zorluğun altında kalmadığını gördüm. Böylesine ermiş huylu, iyi, yürekli, akıllı adamı bu yaşıma geldim daha görmedim. O istese bir kasabanın yarısını bir gecede doğrar. Öyle çevik, öyle

attığını vurur bir adamı da görmedim daha. Söyle Ağa ne istiyorsun?"

Gözlerini gene onun gözlerinin içine dikti. Öteki gözlerini kaçırıyor, kaçırıyordu ama, bir türlü başaramıyor, Bayramoğlunun çelik gözleri sonunda geliyor, onun gözlerine yapışıyordu.

"İnce Memedi mi soracaktın bana Murtaza Ağa?" diye yumuşacık, anlayışlı, hoşgörülü sordu Bayramoğlu.

"Yok," dedi sapsarı kesilerek Murtaza. Onu nasıl da yakalamıştı bu hin oğlu hin, insanın yüreğinin içini okuyordu... Birden kendini toparladı: "Topal Aliyi duydun mu?" diye sordu. Bu da, sözü başka yöne çekmesi de para etmedi.

"Bilirim onu," dedi Bayramoğlu. "Ben eşkıyayken benim öyle bir adamım olsaydı, bütün dünyaya eşkıya değil, padişah olurdum."

"Eyvah!" diye inledi Murtaza Ağa. Ardından da çabuk çabuk, bir solukta Topal Aliyle olan macerasını olduğu gibi, ne bir eksik, ne bir fazla anlattı.

"Ona iyi davranmamışsın," diye üzüntüsünü belli etti Bayramoğlu. "Öylesi insanlar bu dünyaya bir kez gelirler. Hiç böyle insanlara kıyılır mı?"

"Kıydık işte," diye inledi Murtaza.

"Bak Murtaza, olmuş bir kere, benden bir öğüt istiyorsan, mademki bu dağ başındaki evime zahmet edip gelmişsin, sana bir öğüt vereyim de sözümü iyi dinle, sen İnce Memedden korkma, bundan sonra, tatlı canını seviyorsan Topal Aliden sakın. Molla Duran Efendi de canını sakınsın ondan. İnce Memede gelince... "

Murtaza Ağa kulak kesilerek bekledi. Bayramoğlundan İnce Memedi dinlemeye can atıyordu. Bu umut etmediği bir fırsattı.

"İnce Memedi görmedim ya, duydum. Ben ona şaşıyorum Murtaza Ağa. Dediklerine göre küçük de bir çocukmuş. Ben kendimi bildim bileli bu adam kadar milletin tapındığı bir insan görmedim. Bu millet ne Köroğlunu, ne Çakırcalıyı, ne Gizik Duranı, ne Kırkgözün şehit ermişlerini, hiç, hiçbir kimseyi bu kadar sevip böylesine ermiş mertebesine yükseltmedi. Şaşıyorum, ne var bu çocukta, ne yaptı da millet onu bu kadar sevdi, anlamadım. Yaşlı, bir ayağı çukurda Abdi Ağayı öldürdü, o da iş mi?"

Biz, diyecekti, biz böyle kaç tane... Vazgeçti.

"Duydum ki, yıllarca bir delikte saklanmış saklanmış da geçende Ali Safa Beyi öldürmüş, sonra da gene yitiklere karışmış gitmiş. Ne oluyor, ne bitiyor anlamıyorum. Benim bildiğim bir eşkıya elinden silahını bırakır bırakmaz ya öldürülür, uzun süre yaşayamaz, ya da Kürt Rüstem gibi, benim gibi elin diline pelesenk olur, ırgat olur, ırgatlıkta da rahat bırakmazlar, maskara olur. Ben bu küçücük çocuktaki sırrı hikmeti anlamadım gitti."

Bayramoğlu, İnce Memedi çok merak etmiş, onun yaşamını, eşkıyalık macerasını baştan sona kadar öğrenmiş, onun gizinin içinden bir türlü çıkamamıştı.

"Çakırcalıyı biliyor musun?"

"Biraz duydum."

"On dört yıl dağlarda koca Osmanlı ordusuna karşı dövüştü. Ordular yendi. Padişah onu dört kez bağışladı, düze indirdi. Çakırcalı Efe düzde, her inişinde iki yıl kalamadı, dağa çıktı. Millet onu rahat bırakmadı. Çakırcalı eşkıyalık yapmak istemiyor, eşkıyanın bir gün, önünde sonunda bir kurşundan gideceğini biliyordu. Onun için de en küçük bir fırsatta düze iniyor, ardından da gene dağa çıkmak zorunda kalıyordu. Eşkıya dün j yaya hükümdar olmaz, onun sözüdür derler. Ya da kadim sözdür. Doğrudur. Dağda her an bir çalının dibinden, bir candarma kuşatmasından, ya da bir arkadaşından kurşun beklersin. İnsan dağdayken her an kelle koltuğundadır. Eğer ben silahı elimden bıraktığımda Çukurovaya inseydim, bir çiftlik, mal mülk sahibi olsaydım, millete karışsaydım, birkaç yıl içinde dağa çıkmak zorunda, erinde geçinde kalırdım. Düzde kalıp da doğru dürüst yatağında ölmüş eşkıya da yoktur. Ben düze inseydim, insanlara karışsaydım, bir kişi bir kişiye haksızlık etmez miydi, ederdi. İşte o zaman milletin gözü de benim üstüme dikilirdi. Bir candarma bir köylüyü dövmez miydi, milletin gözü senin üstünde olurdu, al başına belayı. Bu dünya zulüm dünyası oldukça, böylece de kaldıkça milletin gözü eşkıyalığa bulaşmış, haksızlıklara, zulme dayanamadıklarına inandıkları kişilerin üstünde olur her zaman. Şu beş evlik köyde bile kocasından dayak yiyen kadın, anasından gözü korkmuş çocuk, candarmadan korkan delikanlı hep gelirler, hiç konuşmadan benim gözümün içine bakarlar. Bu köyde bile dayanamadım, belki on kere tüfeği alıp dağa çıkmaya davrandım, günlerce kendi kendimle cebelleştikten sonra şeytana lanet edip oturdum yerime. Şimdi artık rahatım. Şimdi yaşlandım. Şimdi artık kimse gelip de melul mahzun gözlerimin içine bakmıyor. Benden umutlarını kestiler. Sen sorsana Kürt Rüsteme şimdiye kadar kaç kere tüfeği alıp dağa çıkmaya kalkmış. Bir keresinde bana geldi, tam karar vermiş, üç gün üç gece ona diller döktüm de ancak yolundan döndürebildim. Üstelik o bir şerbetçi, onun kim olduğunu kasabada bilmiyorlar, üstelik de çok dayanıklı bir adam o... Gene de..."

"İnce Memed?" diye sordu Murtaza sıkılarak, bir açık vermemeye çalışarak.

"Onun işi bir tuhaf. Benim bu çocuğa aklım ermedi. Gidiyor, yitip yitip yeniden ortaya çıkıyor. Bir eşkıya, benim bildiğim, hiçbir yere saklanamaz. Bu çocuk nereye saklanıyor, kim saklıyor onu? Kimse bir eşkıyayı ondan bir şey

beklemeden saklamaz. Gitti bir yere çoban durdu diyelim, eşkıyalığa alışmış, hele İnce Memed gibi ermişlik mertebesine çıkarılmış bir kişi kendisini silip de bir köşede kalamaz. En küçük bir yanlışlıkta, falanca kediye taş attı diye, kapar tüfeğini, soluğu dağda alır. İnsanlar insan gibi bir eşkıyayı düzde bırakmazlar. Sana bir şey söyleyim mi, bu İnce Memedin, İnce Memed de olsa sonu yok. Her eşkıya da, ne kadar yürekli olursa olsun, sonunun olmadığını bilir. Geçende de Ali Safa Beyi vurmuş, dağa kaçmış ortadan da yitmiş gitmiş."

"Bir daha ortaya çıkmayacak mı dersin?"

"Çıkmamak için her şeyi yapacak."

"Rahat bırakmayacaklar mı dersin?"

"Benim anladığıma göre bu İnce Memed öyle bir adam ki kendi kendini rahat bırakmayacak."

"Yani ne olacak?"

"O Ali Safayı tanır mıydı?"

"Sanmıyorum."

"Onu öldürmesi için bir sebep var mıydı?"

"Bilemem. Benim bildiğim yoktu. Belki öldürdüğü ana kadar onun yüzünü görmemişti bile."

"Böyle adamlar vardır, onlar mecburdurlar."

"Sen?"

"Ben onlardan değildim."

"Onlar..?"

"Onların içinde ayrı, bambaşka bir ateş yanar. Mecbur ateşidir o. İnce Memed dağa çıkmaya, Abdi Ağayı, Ali Safayı öldürmeye mecburdu. Sonuna kadar gidecektir. Bari acele etmese..."

"Neye acele etmese?"

"Dağa çıkmaya... Dağda teşkilat kurmadan bir eşkıya yaşayamaz."

"Halk ona tapıyor ya... "

"Tapsın... Yüz bini tapar, bir tanesi düşman olur, işte o zaman yandı. Bir eşkıyanın bütün otlar, çiçekler, kuşlar, her çalı, her yaprak gözü olmalı. Kırk günlük yolda yaprak kıpırdasa, o burada duymalı, hile kapmalı. Köroğlu böyleydi de sonuna kadar yaşadı."

"Onun da Topal Alisi var," diye Bayramoğlunun ağzını aramak için konuştu Murtaza, tepeden tırnağa dikkat, onun hiçbir hareketini kaçırmayarak.

Bayramoğlu dingin, azıcık düşündükten sonra:

"Onda bir Topal Ali varsa eğer, Topal Ali gibi bir insan onu eğer tutuyorsa, İnce Memede hiç kimsenin gücü yetmez."

O gece sabaha kadar uyumadan konuştular. Sabah olup da gün açılınca Murtaza Ağa getirdiği armağanları heybeden çıkardı.

"Bunlar Kürt Rüstemin," dedi, yüzüne baktı Bayramoğlunun. Bayramoğlu Rüstemin armağanlarını gülerek, gözleri yaşararak aldı. "Bunlar da benden..."

Bayramoğlu bu kadar güzel giyitlere, kırmızı postala çok sevindi. Çok mahcup olmuştu.

"Ne zahmet, ne zahmet," diyordu da başka bir şey demiyordu.

Kasabaya dönen Murtaza Ağanın içi alıp alıp veriyor, bir ölüm korkusundan güvene, bir güvenden ölüm korkusuna düşüyordu. Şunu iyice anlamıştı ki, Bayramoğlu kolay kolay İnce Memedin takibine çıkmayacaktı. O, hiçbir şeyi istemiyordu, köyünde rahat ölmekten başka. Ama gene de belli olmazdı böyle adamlar. Bir bakmışsın tüfeği kaptığı gibi tutmuştur dağların yolunu.

O biliyordu ki insanın içinde bir kurt varsa, o kurt kolay kolay ölmez, uyur uyur uyanırdı. Bayramoğlunun içindeki kurdun da ölmediğini gözlemlemişti. Göz insanın aynasıdır. Bayramoğlunun gözlerinin çok derinlerinde bir şeylere özlemi, yitirilmiş cenneti görür gibi olmuştu. Belki de yanılmıştı. Ama onun gözleri insanı pek öyle de yanıltacağa benzemiyordu. Bir insan ölmeden, kendisini, her şeyiyle böyle nasıl öldürebilirdi, bunu Murtaza Ağa hiçbir zaman anlayamayacaktı.

Başını önüne eğmiş, yanma yönüne bakmadan, sanki yöresinde hiç kimse yokmuşçasına çarşıyı bir uçtan bir uca gidip geliyordu. Tanıdığı bir sesle irkildi:

"Ne o Murtaza Ağa, ne bu hal, dalmış gitmişsin, üç seferdir önümden geçiyorsun, gözün dünyayı görmüyor."

Karşısında durmuş ona bakan eli kırbaçlı adam Çiçeklideresinden Mahmut Ağaydı.

"Vay Mahmut Ağa, sen misin? Ben de günlerdir nerededir Mahmut kardaşımız diye seni düşünüyordum. Halil Beyin evinde seni bir gördüm, o hayhuy içinde bir yitirdim. Nerelerdesin kaç gündür?" Koluna girdi, köprüye aşağı yürüdüler. "Duydun, gördün olanı biteni. Ne oluyor, neler oluyor böyle? Bu adam, bir ayağı çarıklı köylü çocuğu almış başını açmış kanatlarını yıkıp yakıyor, adamlarımızı öldürüp gidiyor. Bu gidişle bu kasabada adam bırakmayacak. Önce Abdi Ağa, ardından zavallı Ali Safa, onun arkasından Anavarza kaplanı Talip Bey, ne olacak bu böyle, Talip Bey gibi bir kaplan nasıl öldürülebilir, arkasında bu kadar eli aşireti, yanında kaplan gibi cengaverleri, ordusu varken?"

"Öldürülür. Bir insan o kadar zalim, ırz düşmanı, oğullarının bile karılarına sülük ederse öldürülür. Onu öldürmekten de beter etmemişlerse yanlış etmişler. O kendisini Anavarza kaplanı değil de, Anavarza Allahı ilan etmişti, öldürülür."

"Bu baş belası, bu İnce Memed ne olacak, o bizi, dağlardan insin de teker teker öldürsün diye, böyle bekleyecek miyiz kurbanlık koyunlar gibi?"

"Kim, kim?"

"İnce Memed."

"Eeee, ne olacak İnce Memed?"

"İnce Memed işte... Hepimizi öldürmeye ahdetmiş. Seni bile öldürecekmiş."

"Beni mi, nasıl?"

"Bayağı. Abdi Ağa, Ali Safa Bey, Talip Bey gibi gözlerinden, hem de tam gözbebeğinin ortasından kurşunlayarak... Ben Talip Beyin, o Anavarza kaplanının ölüsünü gördüm, iki gözü de paramparçaydı. Her iki gözünden de birer kurşun girmiş, ensesinden çıkmıştı. Aman Allah... Aman Allah göstermesin böyle bir ölümü, düşman başına vermesin. Ali Safamn da beyni duvara yapışmıştı olduğu gibi."

Mahmut Ağa onun sözünü kesti:

"Dur Murtaza," dedi. Durdular, karşı karşıya geldiler. "Talip Beyi İnce Memed öldürmedi. Bunu böyle bil."

"Ya kim öldürdü?"

"Oğulları... Bir de Kerem. Köylülerle bir olup babalarını öldürdüler. Bunu da herkes biliyor. Bütün köylüler, Anavarza ovasında övünüp duruyorlar, kaplanı öldürdük diye. Sizin de korkunuzdan işinize geliyor İnce Memedin üstüne atmak. Kim İnce Memed de onun üstüne atıyorsunuz her şeyi, büyütüyorsunuz. Ali Safa Beyi de İnce Memed öldürmedi."

Murtaza Ağa pantolonunu çekiştirdi, bıyıklarıyla oynadı:

"Sen, sen, sen ne diyorsun Mahmut Ağa? O İnce Memed ki... Ben Talip Beyin ölüsünü gördüm, tam iki gözlerinden... Bunu yalnız İnce Memed yapar, huyudur. Bu da mı yalan?"

"Yalan," dedi Mahmut Ağa soğukkanlı. "O İnce Memed dediğiniz bir çocuk. Eşkıyalık nerde, o nerde, bir gariban o."

Murtaza Ağa öfkeleniyor, öfkesini belli etmemek için de elinden geleni yapıyordu.

"Yahu, yahu Mahmut Ağa, sen nasıl bir sözler söylüyorsun öyle? Ağzından çıkanları duyuyor musun öyle? Bütün kasaba, bütün Adana, şu dağlar, ovalar, o canavarın korkusundan uyuyamıyor. Herkes yedisinden yetmişine can telaşesinde, sen ne diyorsun... "

"Siz korku hastalığına tutulmuşsunuz."

Murtaza Ağa artık ona kızdı, ağzına geleni söyledi. Mahmut Ağa da onun kızgınlığına ondan daha da sert bir öfkeyle karşılık verdi. Biribirlerine ağza

alınmayacak sözler söyleyerek köprünün üstüne kadar geldiler.

Köprünün üstüne gelince sustular, korkuluktan eğilip aşağıdaki suya baktılar. Murtaza Ağa yavaş yavaş yatışıyor, kızgınlığı diniyordu. Mahmut Ağa da ona, bu can telaşındaki adama acımıştı.

"Gerçekten sen bu adamdan bu kadar korkuyor musun?"

"Herkes korkmalı ondan sağdıcım, yılanın başı küçükken ezilmeli. Yoksa iş büyüyecek. Bu adam yarın öbür gün başına ipten kazıktan kurtulmuş ne kadar adam varsa toplayacak... Bütün dağlar, bütün ova yoksulluktan, açlıktan kırılıyor, aç köpekler de fırınları yıkarlar, sen bunu bilmiyor musun?"

"Bilirim."

"Benim korkum, benim derdim bu işte. Ben her zaman derim ki yılanın başı daha küçükken ezilmeli."

"Bu yılan İnce Memed değil, o bir hiç, bir zavallı, başı belaya girmiş bir adamcık."

"Öyleyse Kozan mahpusanesinin kapısını bir gece açıp da bütün mahpusları dışarıya kim salıverdi, salıverdi de arkasından mahpusaneyi kim ateşledi?"

"İnce Memed olamaz."

"Ya kim?"

"Onun orasını sen bilemezsin."

"Kim?"

"Yakında kim olduğunu sana öğrenirim."

"Demek sen İnce Memedi hiçbir şey saymıyorsun?"

Mahmut Ağa onun koluna girdi, okşarcasına, dingin bir sesle:

"Yahu Murtaza, siz aklınızı yitirmişsiniz korkudan. Dağlar eşkıya dolu. Her birisi kaplan gibi adamlar. Her birisi bin İnce Memed eder, siz varsa da İnce Memed, yoksa da İnce Memed... Yanlış, olmaz, olmaz böyle bir şey."

Kasabaya yöneldiler, taş köprünün yokuşundan ağır ağır aşağıya indiler. Mahmut Ağa hep asık suratlı, zamanından önce kırışmış, uzun yüzlü, çok konuşmayan bir kişiydi. Onun yüzünü ilk görenler bir ürperti geçirirlerdi.

"Bak Murtaza, sana bir şey söyleyim mi, şu İnce Memed var ya, şimdi ata biner, yanıma da kimseyi almadan dağa çıkar, onu yarın kulağından tutar alır sana getiririm."

"Ne? Doğru mu söylüyorsun?"

"Niye şaştın o kadar?"

"Şaştım. Çok şaştım hem de."

"Neden?"

"Dünya biribirine girdi. Ankara karıştı. Adana ayağa kalktı, Yüzbaşı yataklara

düştü, Arif Saim Bey bile bunun için kasabaya geldi, candarma alay kumandanı bile... Günlerdir Türkiyede İnce Memedden başka bir şey konuşulmuyor, neredeyse ordu çekilecek Toroslara, sen de tutmuşsun, İnce Memedi yarın kulağından tutar alır getiririm diyorsun!"

"Alır getiririm, hem de yarın."

"Öyleyse niye alıp getirmedin şimdiye kadar?"

"Yapma Murtaza," dedi Mahmut Ağa. "Yapma be kardaŞirn, hiç olmazsa sen böyle söyleme. Bir gün olsun beni anımsayıp da, bu İnce Memed işi ne olacak diye bana bir Allanın kulu sordu mu? Ben mi gidip onlara yalvaracaktım, İnce Memedi kulağından tutup getireyim diye? Şu kasabada bir haftadır dolaşıp duruyorum, bir kişi geldi de bana bir şey sordu mu İnce Memed hakkında, söyle?"

"Sormadık. Demek bu İnce Memed işi bu kadar kolay."

"Bana bak Murtaza," diye onun kolunu tuttu Mahmut Ağa, "sen beni taa eskilerden tanırsın, daha çocukluktan... Babamla sizin eve geldiğimiz günlerden bu yana. Söyle, şimdiye kadar ben hiç zort attım mı?"

Murtaza Ağa biraz düşündü.

"Hayır, haşa... Sen..."

Kasabaya geldiler, çarşının ucunda durdular.

"Sen bu gece bizde kalacaksın. Hüsne Hatun seni yemeye bekliyor. Bizde geceleyeceksin. Atın nerede bağlı? Atını da al getir. Hem konuşur, hem de dertleşiriz. Sen haklısın. Biz seni hiç düşünmedik. Biz adam olmayız. Korku bizim hepimizi delirtmiş. Sen duydun mu hiç Arif Saim işini?"

"Ne olmuş Arif Saime?"

"O, Paşayı öldürecekmiş. Öyle bir hazırlık içindeymiş. Dağlardaki Çerkeslerle birleşmiş, İngilizlerle, Fransızlarla anlaşmış. Olacak iş mi bu? Sen Arif Saimi yakından tanırsın, böyle bir işi yapabilir mi?"

O hiç gülmemiş, gülme nedir bir kere bile bilememiş adamın yüzünden bir gülümseme gölgesi geçti:

"Geç," dedi, "kim bilir, hangi düşmanı uyduruyor bunu Arif Saimin... Akşama konuşuruz."

Elini Murtaza Ağaya uzattı, arkasını döndü, az ilerdeki saracın dükkanına girdi.

Murtaza Ağa, Çiçeklidereli Mahmuda karşı takındığı tavırdan dolayı kıvançlıydı. O, İnce Memedi kulağından tutup yarın sana getiririm, dediğinde coşmamış, onun üstüne gitmemiş, soğukkanlılığını yitirmemişti. Doğruydu, bu kasabada İnce Memedin işini bitirecek bir kişi varsa o da Mahmuttu. Şimdiye

kadar onu niçin hiç kimse, o cin fikirli Zülfü bile akıl edememişti? Oysa böyle bir yiğit, gözü kanlı bir kişi karşılarında durup duruyordu. Hem de haphazır İnce Memedi öldürmeye, şanına şan katmaya gönüllü.

Eve vardığında Hüsne Hatun onu merdiven başında karşıladı:

"Hoş geldin Ağa... İyi haberler mi?"

Yüzü rahatlamıştı. Son günlerde de Hüsne Hatun onu hiç böyle dingin görmemişti. Odasına girdi, sedire yayıldı.

"İyi haberler Hatun."

Derin bir soluk aldı. Neredeyse dinginliğinden uyuyuverecekti.

"Biz eşeğiz Hatun. Gözümüzün önündeki koskoca dağı görmüyoruz da, gidip Arabistan çölünde çöp arıyoruz. Yaprağı görüyor da ulu ağaçlı ormanı görmüyoruz. Biz eşşeğiz. Hem de eşşeoğlu eşşekleriz..."

"Ne oldu Ağa?"

"Biraz önce Çiçeklideresinden Mahmutla konuştuk. İnce Memedi o, bir kibrit çöpü kadar bile görmüyor. Bu kadar korktuğumuzdan dolayı bizimle alay ediyor. O İnce Memed mi, diyor, yarın giderim dağa, kulağından tutar alır getiririm, diyor."

"Alır getirir."

"Bize gücenmiş."

"Gücenir, hakkı da var."

"Ben hiç oralı olmadım, üstüne de varmadım. Anladım ki İnce Memedi öldürmeye, namına nam katmaya can atıyor. Biz istemesek de o İnce Memedi yakalamaya gidecek. Anladığıma göre hazırlıklarını bile yapmış. Onun dağda iki de eşkıya çetesi var, öl dediği yerde ölen, kal dediği yerde kalan. Anlamıyorum Hatun, bu adamlar bu işleri nasıl beceriyorlar. Üstelik Mahmut Ağa benden de, bu kasabada herkesten de çok mürekkep yalamış bir kişi."

"Onlar doğduklarından bu yana can pazarındalar. İşleri bu, adam öldürmek, adam korkutmak. Ona göre yetişmişler. Bilmiyor musun şimdiki çiftliğini nasıl aldığını. Kim yapabilirdi bu ovada onun yaptığını."

"Öyleyse bu adam için iyi hazırlan. Öyle bir şölen çekelim ki ona, gözleri kamaşsın."

"İnce Memedden de ona hiçbir söz etmek yok, öyle mi? Kendi açarsa onun lafını, ne ala, öyle mi?"

"O duramayacak, kendiliğinden açacak. Can atıyor İnce Memedi öldürmeye."

Mahmut Ağa Toroslarm en soylu ocaklarından birisinden olurdu. Babası onu okusun büyük adam olsun diye, Adanalara, İstanbullara göndermişti. O da elhak okumuştu. Kasabada hiç kimse onun Toroslara, bu çetin yaşayışa, bu kadar

okuduktan, büyük şehirlerde yaşadıktan sonra döneceğini hiç sanmıyordu. Oysa, babası ölür ölmez o hemen köyüne dönmüş, aradan bir hafta geçmeden de arkasından dişlerine kadar silahlanmış on beş atlısıyla kasabaya inmişti. Daha o gün kasabada, babasının mezarına sövdüğü söylenen birisini atına çiğneterek öldürmüş, hiçbir şey olmamış gibi de atını sürmüş, kasabadan çıkmış gitmişti. Bu olay kasabada hiçbir zaman unutulmamış, bundan sonra o, atına adam çiğneten Mahmut Ağa olarak anılmıştı. Atına adam çiğneten Çiçeklidereli Mahmut Ağaya babasından çok para, çok mal mülk kalmış, o da bunların üstüne, babasından da, dedesinden de çok servet yığmıştı.

Zenginliğini babasından, dedesinden gelen ekonomik düzene borçluydu. O, bu düzeni daha da geliştirerek sürdürmüştü. Bu düzen ovada, özellikle Akdeniz kıyılarında pek bilinmeyen bir düzendi. Örneğin, Ağa bir köylüye genç bir kısrak veriyordu. Anası ölmez, karı yarıya oluyordu. Köylü kısrağa bakıyor, yemliyor, tımar ediyordu evinde. Diyelim ki bu kısrak zamanla altı tay kulunluyordu, bu altı tayın üçü köylünün üçü de Ağanın oluyordu. Anası da her zaman Ağanındı. Ana kısrak öldü, diyelim. Köylü bunu ödemek zorundaydı. Böylelikle Ağa, bir sürü köye, yüzlerce, binlerce kısrak, inek, koyun, keçi dağıtıyordu. On yıl, on beş yıl sonra Ağanın köylerde at yılkıları, koyun, inek, keçi, tosun sürüleri oluşuyordu. Köylü kendi payına düşeni de Ağadan başka kimseye satamazdı. Ağanın istediği pahaya ona vermek zorundaydı.

Mahmut Ağa, okumuş adam, bu düzeni geliştirmişti. Köyler üstünde düşünmüş, nerede en güzel at yetiştiriliyor, o köylere kısrak vermiş, nerede en güzel keçi, koyun, inek yetiştiriliyor, oraya keçi, koyun, inek vermişti. Ondan önce babasının, dedesinin devrinde işler başkaydı ve kısraklar, inekler, keçiler karmakarışık dağıtılıyordu. Böylelikle Mahmut Ağa soylu atlar, boğalar, inekler, keçiler yetiştirmişti. Dağlarda, Çukurovada yılkı yılkı atları, koyun sürüleri, inek sürüleri vardı. Ve her yıl bu sürüler Halebe, Adanaya, İstanbula götürülüp satılıyor, altın olarak da Mahmut Ağanın kasasına dönüyordu.

Bu ovada en soylu atlara binen, en çekinilen, en cömert kişi oydu. Astığı astık, kestiği de kestikti. Atma adam çiğnetmeyi huy edinmişti. Bundan dolayı da kimse ondan hesap soramazdı. İsterse, öldürdüğü kişinin karısına, çocuklarına, akrabalarına bir kan pahası öderdi.

Sonra Adana Valilerinden birisi onun bu ününü duymuş, Mahmut Ağayı, bu nasıl bir adamdır diye, yanına çağırmış, o da gitmemişti. Vali, isteğini birkaç kere yinelemiş, Mahmut Ağa aldırmamıştı. Buna çok kızan Vali de, bir Yüzbaşının komutasındaki candarmalan Çiçeklideresine göndermiş, o da evde Mahmut Ağayı bulamamıştı. Yüzbaşı dağlardan Adanaya dönerken bir konakta

Mahmut Ağa onu çevirmiş, yakalamış, "Buyur Yüzbaşım, ben Mahmut Ağayım," demişti. Yüzbaşıyı birkaç gün yanında alıkoymuş, ona görülmedik şölenler düzenlemiş, biraz da cebine diş kirası koyarak, "Vali Beye selam söyle, ben Devlete asi değilim, kendi isterse buraya gelsin, birkaç gün bu cennet dağlarda konuğumuz olsun, başım üstünde yeri var," demiş yollamıştı.

Bundan sonra da Vali Adanadan ayrılmış, bu iş de burada kalmıştı. Ama Mahmut Ağa bir kere kuşkulanmış, bundan sonra hep tetikte kalmış, bir subayı, tahsildarı, hükümet adamını, kuşkulandığı kişileri öyle kolay kolay dağlara sokmamıştı. Birinci Dünya Savaşına kadar kendi dağlarında, kendi halinde yaşamını alçakgönüllü sürdürmüştü.

Birinci Dünya Savaşında çok zorluk çekti Mahmut Ağa. Az bir sürede dağlar asker kaçakları, eşkıyalarla doldu. Bunlar köyleri basıyor, talan ediyor, karşı gelenleri öldürüyorlardı. Bu yüzden Mahmut Ağa adamlarını çoğaltmak zorunda kaldı. Bunun için de çok para gerekiyordu, bir kısım adamlarını ayırıp, Çok yazık ki, hiç istemediği halde soygunculuk yaptırdı. Bu işten sıkılıyordu ya, ne yapsın... Adamları Maraş, Kayseri, Çukurova yörelerine kadar sarkıp ona çok ganimetler getirdiler.

Köylülerle de başı belaya girmişti. Kimi köyler, ellerindeki keçileri, koyunları, sığırları yemiş bitirmişler, onu da asker kaçaklarının üstüne atmışlardı. Mahmut Ağa, geniş bir araştırma yaptırdı. Eşkıyalar, kaçaklar birkaç hayvan almışlardı ya, onun hayvanlarını yiyenler çoğunlukla aç kalan kendi köylüleriydi. Bu olaylar düzenin bozulması demekti, bu da onu deli divane ediyordu. Sorunu kökünden kesmek gerekiyordu.

Bir gün atına bindi, arkasındaki silahlı adamlarıyla dağların yükseklerinde bir koyağa kurulmuş ormanlık Sakızlı köyüne gitti. Köye girdi, köy sanki bomboş, onu ne bir kimse karşılamaya çıktı, ne de bir kimse köyün içinde gözüküyordu. Köy yıllar önce bırakılmış gibiydi. Sakızlı köyü soylu keçiler yetiştiren bir köydü. Mahmut Ağa buranın kırmızı, uzun tüylü keçilerinin damızlığını taa uzaklardan, kucak dolusu paralar dökerek getirtmişti. Her birisi iri, çok sütlü keçilerdi. Ve köylüler bütün bu değerli keçileri kesmiş yemişler, bu güzel, altın rengindeki keçilerin kökünü kurutmuşlardı.

Köyün ortasındaki büyük kamalak ağacının altında atından indi, ağacın dibinden kaynayan suyun kıyısındaki bir kayanın üstüne oturup filintasını kucağına aldı. Yüzü cehennem gibi olmuştu.

"Bana Muhtar Musayı alın getirin."

Muhtar Musa iki silahlı adamın ortasında süklüm püklüm, ellerini karnının üstünde kavuşturup öne bükülmüş geldi. Ağanın, hiç kimsenin yüzüne

bakamıyordu. El dokuması şalvarı yama içindeydi, mintanının yırtıklarından kılları dışarıya fırlamıştı. Ayağındaki çarıksa yepyeniydi ve kırmızı keçi derisinden yapılmıştı.

"Köyde hiçbir keçi kaldı mı, bir tane bile?"

Musa başını kaldırmadan büzülmüş, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Kalmadı," dedi.

"Bir tane bile?"

"Kalmadı."

"Hepsini siz mi yediniz, benim keçilerimin?"

"Biz yedik."

"Eşkıya, kaçak?"

"Sayende bu köye kimse uğrayamaz."

"Niçin yediniz?"

"Çok dayandık yememek için. Aç kaldık. Bir ay, iki ay, üç ay dayandık. Sonra bir tane kestik... "

"Ondan sonra?"

"Gene acıktık."

"Sonra?"

"Gene kestik."

"Sonra?"

"Bütün keçiler tükendi. Son keçiyi de üç gün önce kestik."

"Şimdi?"

"Açız."

Mahmut Ağa ayağa kalktı, oradakiler onu atma binecek, Muhtar Musayı çiğneyerek öldürecek sandılar. Oysa, hiç öyle olmadı. Mahmut Ağa yumuşacıktı, ne kadar yumuşak olabilirse böyle bir adam, o kadar yumuşaktı. Usulca yerinden kalktı, Musanm yanma gitti.

"Başını kaldır!" diye buyurdu soğuk bir sesle.

Musa korkuyordu, usul usul başını kaldırdı.

"Bugün, bu köyden çıkıp gideceksiniz. Bir tek kişi kalmayacak. Yarın gene geleceğim, eğer bir tek kişi bile kalmışsa bu köyde atıma çiğneterek öldüreceğim. Anladın mı?"

"Ağam kıyma bize. Bizi yerimizden yurdumuzdan etme. O keçileri yetiştiren bizdik. Gene yetiştirir, bir keçinin yerine üç keçi veririz. Bağışla bizi."

"Yarın bu köyde kimseyi görmeyeceğim."

Buyruğu kesindi.

Mahmut Ağa üç gün sonra köye döndüğünde köy bomboştu. Adamlarına evleri

teker teker arattı. Köyde üç yaşlı köpekle, yaşlılıktan ayağa bile kalkamayan bir karıkocayı köyün dışındaki keçi ağılma sığınmış buldular. Ağaya getirdiler.

"Siz niye gitmediniz?"

Büzülmüş, çok da temiz giyinmiş karıkoca, ona hiç karşılık vermediler.

Mahmut Ağa üstelemedi. Bu yaşlı kişilere çok acımış, gözleri dolmuştu.

"Bunları alın, atlara bindirin, bizim köye götürün. Yolda ihtiyarları inciteyim demeyin. İyi bakın onlara. Şu köpekleri de götürün. Köpeklere de acıdım. Aç kalırlar burada zavallılar."

Mahmut Ağanın yaşlı karıkocaya, üç köpeğe gösterdiği iyilik, yumuşak yüreklilik birkaç gün içinde bütün dağ köylüklerine yayıldı, kasabada bile duyuldu. Herkes ondan övgüyle söz etti.

Sakızlı köyünün sürülmesi üstüne, hiçbir köy, hiçbir kişi bundan sonra, açlarından da ölseler, bir daha değil sığır, keçi, bir tavuk bile kesip yemediler.

Muhtar Musa köylülerinin önüne düşüp onları Çukurovaya kadar indirdi. Zor olmuştu onları köylerinden, ata mezarlarının bulunduğu yerden koparıp almak. Ama başka hiçbir umar yoktu, gitmeliydiler. Direnmeye çalışan birkaç kişinin de direncini bütün köylüler bir olup kırdılar. Ve çığlık çığlığa yollara düştüler. Ağıtlardan dağlar yankılandı.

Kasabaya geldiklerinde bitkindiler. Köprünün altına kondular. Onların maceralarını duyanlar, ellerinden ne gelirse undan un, yağdan yağ, bulgurdan bulgur yardım ettiler.

Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Genç erkeklerinin hemen hepsi savaşa gitmişlerdi. Muhtar Musa gibi yaşlılar da bu beladan nasıl kurtulacaklarının yolunu düşünüp duruyor, bir çıkar yol bulamıyorlardı.

Köprünün alt başındaki hayıtların arasında ancak on gün kadar kalabildiler. Kasabada iş yoktu. Muhtar Musa, çok eskilerde Çukurovaya yanaşmalığa inmişti. Anavarza ovasmdaki çalıştığı köyü anımsadı, göçlerini ovaya çektiler, o köyü buldular. Köylüler onlara samanlıklarını verdiler. Çok yağmur yağdı o yıl. Çok yoksulluk çektiler. Ovanın durumu da iyi değildi. Çok çocukları öldü.

Köyün yakınında, buradan Ceyhan ırmağına kadar karaçalılık, kamışlık, zmcarlık bir toprak parçası uzanıyordu. Orada bir açıklık bulup ilk huğlarını, Talip Beyin onlardan hiçbir para almayarak verdiği kamışlarla, otlarla kurdular. Neleri var, neleri yoksa sattılar. Kazma kürek, orak, tahra, balta aldılar, kök sökmeye başladılar. Çoluk çocuk, yediden yetmişe, dişleriyle tırnaklarıyla işe girişmişlerdi. Bir dev çalışmayla karaçalılıktan o yıl ekecekleri kadar bir tarlayı çıkardılar. Köylülerin de yardımıyla ektiler biçtiler. O yıl, hemen hepsi sıtmaya yakalandı. Dağ insanları öyle kolay Çukurovanın insanı eriten sıcağına

dayanamıyorlardı. Yaşlıların epeycesi sıtmadan öldüler. Ama dayandılar. Her yıl karaçalılıktan, zıncarlıktan, kamışlıklardan tarla çıkarmayı sürdürdüler. Çukurova insanları kendilerini bildi bileli böylesi çalışkan insanları görmemişlerdi. Şaşkınlıktan parmaklarını ısırdılar. Köylerinin adını Yalnızyurt koydular. Yalnızyurdun köylüleri büyümüş, çentik çentik olmuş elleri, yırtılmış kapkara kesilmiş, avurdu avurduna geçmiş yüzleriyle öteki köylüler arasında hemen belli oluyordu.

Karaçalılıktan kurtarılmış bor toprak bire otuz, kırk veriyordu. Buğday, arpa, soğan, sebze, pamuk ektiler. Her köylü bu kurtarılmış toprakta utku kazanmış bir kahraman gibi dolaşıyordu. Atlar, inekler, koyunlar aldılar. At yetiştirmekte Çukurovada üstlerine kimse çıkmadı. Urfadan getirttikleri damızlık kısraklarla soylu atlar yetiştirdiler. Ve ovadaki köyler içinde de ilk taştan evleri onlar yaptılar. Öteki köylerde sokak, alan yokken, bunlar düzgün sokaklar yapıp, köyün ortasına bir de alan açtılar. Ova köylerinin hemen hiçbirisinde cami yoktu. Yalnızyurt köylüleri alan ortasına, hem de kerpiçten bir de cami diktiler. Yaz gelince, yaylaya da gitmeye başladılar. Hasat günleri Çukurovaya erken inerdi, Yalnızyurtlular imeceyle ürünlerini erken kaldırdılar, köylerini bomboş bırakıp yaylaya Meryemçil beline çıktılar. Öbür yana, kendi köyleri yörelerine Mahmut Ağanın korkusundan gidemiyorlar, onun başlarına bir iş açacağından korkuyorlardı. Erkeklerinin çoğu savaştan dönmemişlerdi. Dönenler de sakat, yarım, hasta kişiler olarak gelmişlerdi. Dönmeyenlere çok ağıtlar yakıldı. Yalnızyurdun kadınları büyük bir direnç gösterdiler. Güzel kadınlardı, kimi asker kaçaklarıyla, yakın köylerin, yaylaların delikanlılarıyla evlendiler. Az bir sürede ovalı gibi ovalı olup, ovanın kurallarına Çukurovahlar gibi uydular.

Mahmut Ağa da bu sıralarda dağlarda yel gibi esiyor, Çukurovaya çıkmış Fransızlara, onlarla işbirliği yapmış Ermenilere karşı dövüşüyordu. Başına çok adam, çok eşkıya toplamıştı. Dağlardan ovaya kadar iniyor, düşman güçlerini Mercinde, Osmaniye altında bozguna uğratıyordu. Ünü de gittikçe büyüyordu. Bir gün bir çarpışma dönüşü, düşmanı bozmuş, adamlarıyla Kozana çekilirken yolu Yalnızyurt köyüne düşmüştü. Muhtar Musa onu taa köyün dışında çoluk çocuk, genç yaşlı bütün köyle karşıladı. Onların eski Ağaları değil miydi bu kahraman kişi, Karboğazında kırk kişiyle bir Fransız taburunu tutsak ettiği söylencesi buralara kadar gelmiş, onun ününe ün katmış değil miydi?

Mahmut Ağa, Çukurovada bir köyün böyle yediden yetmişe kendisine karşıcı çıkışından kıvanç duymuştu. Bu köyde birkaç gün kalmaya, bu güzel orta yerinde camisi bile olan köyde dinlenmeye niyetleniyordu. Adamları arasında birkaç da yaralı vardı.

O, atının başını çekmiş, kendisini köyün dışına kadar karşılamaya çıkmış bu daha çok kadınlı kalabalığa sevgiyle bakıyordu ki, karşısına Muhtar Musa çıktı:

"Köyümüze hoş geldin Ağamız," dedi.

Mahmut Ağa Musayı hemen tanıdı:

"Ne o, Musa," dedi, "senin ne işin var bu köyde?"

"Bu köy bizim köyümüz Ağamız. Hoş geldin, buyur."

Mahmut Ağa konuşmadı, başını önüne eğip atını üzengiledi, köyün içine bile girmeden, yandan çekti gitti.

Kasabada sordu soruşturdu. Onun keçilerini yemiş kişilerin böyle, çok verimli topraklarda bir köy kurduklarını, ovanın da en çalışkan adamları olduklarını öğrendi.

Fransızlar, Ermeniler ovadan çekilip gittiler, Kurtuluş Savaşı bitti. Düşmana karşı savaşmış yiğitler silahlarıyla kasabalara indiler. Artık yeni bir devlet kuruluyordu. Bu yeni devletin temeline de taş onlar olacaklardı. Ovanın paylaşımına giriştiler. Bu paylaşım kimi yerlerde çok kolay, kimi yerlerde de zor oluyordu. Uzun bir süre Mahmut Ağa bu işlere karışmadı, seyirci kaldı. O çok şey istemiyordu, onun her şeyi vardı, dağlardaki düzen dedesi zamanından beri olduğu gibi, üstelik de gelişerek sürüp gidiyordu. Ama bu böyle sürüp gidemezdi de... Ovaya inmesi gerekti. İstediği yerden, istediği kadar toprak alabilir, çiftlikler kurabilirdi. Yeni bir dünya başlıyordu. Mahmut Ağa bunu sezecek, bilecek kadar okumuş, dünyayı öğrenmiş bir kişiydi. Bir sabah adamlarını çağırdı, "Atlanın," dedi. Adamları atlandılar. Yönleri Anavarza ovasınaydı. Yalnızyurt köyüne geldiler. Köylüler onun köylerine geldiğini haber alınca, köyün alanına, caminin önüne toplandılar. Ağanın onları köylerinden kovduğunu sanki unutmuş gitmişlerdi.

Muhtar Musa sevinerek:

"Buyur Ağa, in, hoş geldin köyümüze," diye onu sevgiyle karşıladı.

Öteki atının üstünde azgın suratını biraz daha asmış hışım gibi duruyordu.

"Buyur, in Ağamız. Hoş geldin. Bizi ziyadesiyle sevindirdin köyümüze gelmekle, dünyayı bağışladın."

Mahmut Ağa, atının üstünden azıcık eğilip:

"Musa," dedi, "bu köyü yarın boşaltacaksınız."

Buyruğu kesindi.

"Ağa, Ağamız, Mahmut Ağa..."

Mahmut Ağa atını sürdü, uzaklaştı.

İkinci gün adamlarını köye gönderdi. Köylüler yerinden kıpırdamamıştı. Üçüncü, dördüncü gün de... Mahmut Ağa sabrediyordu. Sabrı on gün sürdü.

Demek bu köylüler, bu sümsük alçaklar, sürüngenler ona, Milli Savaş kahramanına karşı koyuyorlardı. Atına bindi Yalnızyurda geldi. Hiçbir köylü yoktu ortalıkta, herkes evine sığınmış, olacakları bekliyorlardı.

İki adam Muhtar Musayı evinden sürükleyerek aldılar, Ağanın huzuruna getirdiler.

"Niçin çıkmadınız köyümden Musa? Ben bu köyü yediğiniz keçilerimin karşılığı olarak sizden alıyorum. Karşı koyarsanız olacağı siz bilirsiniz."

"Nereye gidelim Ağam? Biz bu köyü dişimizle, tırnağımızla... Bak ellerime, şu eller hiç de ele benziyor mu? Bak yüzüme, bedenime, hiç insan yüzüne, bedenine benzer yeri kalmış mı? Bak köylüye, kadına, erkeğe, hiç insana benzer bir yerleri var mı? Kolay mı oldu sanıyorsun Ağa, karaçalılıktan bu tarlaları Çıkarmak?"

Azgın yüzlü Mahmut Ağa atının üstünde bir heybet gibi kasılmış duruyordu. Adamlarına buyurdu:

"Ateşe verin köyü."

Mahmut Ağa böyle poyrazlı bir günü beklemişti. Köyün her bir yanından birden yalımlar patladı. Köylüler ağlayarak dövünerek alana doluştular. Öteberilerini bile dışarıya taşımayı akıl etmemişlerdi.

"Yarın burada, bu köyde bir tek canlıyı görmeyeceğim."

Atının üstündeki Mahmut Ağa, ardındaki bir kısım adamlarıyla kalabalığı yardı, köyü çıktı gitti.

O gittikten sonra da köylülerle Mahmut Ağanın adamları arasında bir dövüş başladı. Köylülerden çok kişi yaralandı. Atların ayakları altında çiğnendiler. Bu arada Yunan Savaşından silahıyla yeni dönmüş Kasım, Mahmut Ağanın küçük kardeşi Salihi bir kurşunda atından cansız yere düşürdü. Köylüler önüne geçmeselerdi, sığındığı hendekten adamların hepsini öldürecekti.

İkinci gün Mahmut Ağa Yalnızyurda döndüğünde köyde hiçbir canlı, ayakta da hiçbir ev kalmamıştı. Birkaç evin daha dumanları tütüyor, kerpiç cami ovanın ortasında, dumanların arasında dimdik duruyordu tahta minaresiyle.

Mahmut Ağa Kasımı yakalamak, öldürmek için bütün dağ yollarını tutturdu. Dağlardaki tanıdıklarına, adamlarına, eşkıyalara haberler yolladı. Kasımın ya ölüsünü, ya da dirisini derdest edip göndermelerini istedi. Aradan aylar geçti, hiç kimse Kasımın hiçbir yerde en küçük bir izine bile rastlayamadı. Yalmzyurt köylülerinin de imi timi bellisiz olmuştu, o günden sonra, ne kadar araştırdıysa da, onlardan bir daha bir haber çıkmadı.

Mahmut Ağa, Murtaza Ağanın evine biraz geç, gün battıktan sonra geldi. Yanaşmalar avlu kapısında onu bekliyorlardı. Avlu kapısından içeriye atıyla

girdi. Onun geldiğini balkondan gören Murtaza aşağıya indi, atının başını tuttu. Atından çabucak atlayan Mahmut Ağa:

"Estağfurullah," dedi, "bu nasıl iş."

Atın dizginini onun elinden aldı, yanda beklemekte olan yanaşmalardan birisinin eline tutuşturdu. Yanaşma atı, avlunun içindeki uzun, çinkolu ahıra çekti. Ötekiler de kol kola yukarıya çıktılar. Kurulmuş masanın önünde Hüsne Hatun onları karşıladı:

"Hoş geldin Mahmut Ağa kardaşım," dedi güleç bir yüzle. "Bizim evimizi şereflendirdin."

Mahmut Ağayı Murtaza Ağa kolundan tuttu masanın başına oturtturdu. Masada mezeler, karlı su, bir billur çanakta da tepeleme kar bekliyordu.

"Çoktan beri ağzıma içki koymamıştım. Bu iyi oldu."

Murtaza Ağa onun kadehini doldurdu.

"Biraz kar, su?"

"Evet," dedi Mahmut Ağa.

Hem içiyor, hem de eski günlerden söz ediyorlardı. Ne o, ne de öteki İnce Memed konusunu bir türlü açmıyorlardı. Bu durum gece yarısına kadar sürdü. Hüsne Hatun neredeyse sabırsızlığından patlayacaktı. Odaya giriyor çıkıyor, mezeler, yemekler getiriyor, ne Mahmut Ağa, ne de Murtaza o konuya bir türlü dokunmuyorlardı. Sonunda dayanamadı:

"Bu İnce Memed de başımıza, milletin başına bela oldu," diye patladı.

Murtaza Ağa, bir çuval inciri berbat ettin dercesine ona gücengin baktı.

"Sen de, Mahmut Ağa da, bütün bu kasaba ileri gelenleri de bu İnce Memed işini küçümsüyorsunuz ya, hiç de öyle değil. Bizim oralarda, babamgilin memleketinde böyle bir İnce Memed çıksa da bir Ali Safa Beyi değil, Ali Safanın sineğini öldürseydi, bütün Amik ovası ayağa kalkar, o sineği öldürmüş adamı yakalar, başını keserlerdi."

Çok heyecanlanmış, elleri titriyordu. Yüzü de kıpkırmızı kesilmişti.

Mahmut Ağa ona bir tuhaf bakıyordu.

"O kadar küçük iş değil bu iş. İnce Memed yarın bir gün kalkar da, o yitip gitmiş Yalmzyurt köylülerini başına toplar da..."

Murtaza Ağa ona öyle bir baktı ki, Hüsne Hatun sözünü kirp diye kesmek zorunda kaldı.

Bunun üstüne Mahmut Ağa konuşmasa olmazdı.

"O İnce Memed bir hiç Hatun," dedi, sustu.

Hüsne Hatun, bir hiç de bu yaptıkları ne ya, diyecekti, Murtaza Ağanın gözleriyle karşılaşınca sustu.

Bir tek daha atan Mahmut Ağanın azgın yüzü biraz açıldı.

"Onun hiçbir kıymeti yok Hüsne Hatun. Yarın öbür gün atıma binerim, giderim dağa ve hem de onu kulaklarından tutup sana, ve hem de öz be öz senin için onu kulaklarından tutarım, bu konağa, bu odaya, sana getiririm. Yoook, onu sağ iste , miyorsan eğer, onun kellesini, gene kulaklarından tutar getirir senin önüne atarım. Şimdiye kadar, Murtaza Ağayla bugün çarşıda karşılaşıncaya kadar İnce Memed sözünü kimseden duymadım. Kimse de bana, başımızda böyle bir gaile var, bunun altından nasıl kalkarız, diye bir şey sormadı. Kimse benden bir şey istemedi. Artık kimse bizi adamdan saymıyor. Bana Yalnızyurt işinden dolayı garaz bağlamışlar. Bilmiyorum ki benden ne istiyorlar? Adamlar bütün keçilerimi yediler, kardeşimi, adamlarımı öldürdüler, altınlarımın, tarlalarımın üstüne oturdular, benim etek etek para döküp ormanları hopur edip çıkardığım tarlalarımın... Ben de mülküme sahip çıkınca, dünya alem, Ankara bile, diz dize, yan yana çarpıştığım, düşman kurşunları altında, ateş içinde birlikte çalıştığım arkadaşlarım bile bana düşman oldular. Yemin ederim size, eğer o Yalnızyurt köylülerinden bir tekini bulabilselerdi, Yalnızyurt çiftliğini elimden alırlar, o köylülere verirlerdi. Biz şu dağlarda vatanımız için ala kanımızı boşuna akıtmışız. Çalı diplerine tavşan gibi sinip de bir daha başlarını çıkaramayanlar, Zülfüler, Arif Saimler, Taşkın Haliller başımıza kahraman kesildiler. Bizse... Bereket versin ki tarlalarımı gasp eden Yalnızyurtlular kaçtılar, utançlarından bir daha ortaya çıkmadılar, terki diyar eylediler de bizim çiftliğimiz elimizde kaldı."

"Çekemeyenler, düşmanlar," dedi acılı bir yüzle Hüsne Hatun, "Biz seni bilmi yor muyuz Ağa, senin gibi var mı? Sana da, Murtazaya da bütün bunlar düşman. İkinizi de karınları yemiyor. Çünkü sen de, Murtaza da, ikiniz de daldan eğme değil onlar gibi, sizler kökten sürmesiniz. Bizler Osmanlıya kız vermiş, kız almış bir soydanız. Bu yabanıllar bizi çekebilirler mi ki? Onlar ellerinden gelse, seni de, Murtazayı da İnce Memede öldürtürler. Belki de öldürtecekler."

"Yağma değil," diye soğukkanlı söylendi Mahmut Ağa.

Bir süre durdu, arkası arkasına kadehini başına dikti. Murtaza Ağa meze tabağını ona uzattı. Öteki, gözleriyle ona teşekkür etti. Sağma soluna, duvarlara, sedirlere bakındı.

"İşte bu mümkün değil. Birkaç gün sonra, sırf senin gül hatırın için o İnce Memedin kellesi senin şu güzel ayaklarının dibinde olacak."

"Düşmanlar da kıskançlıklarından tam orta yerlerinden çatlayacaklar," dedi Hüsne Hatun, "o kadar korktukları İnce Memedin başı benim ayaklarımın dibine düştü diye. O sümsük Yüzbaşı da gene yataklara düşecek, belki de kahrından ölecek. Duyduğuma göre karısı ona dayanamamış, çocuklarını aldığı gibi

miralay babasının yanına gitmiş."

"Gider," dedi Murtaza Ağa. "Böyle bir korkak adamla ne yapsın kadıncağız..."

Mahmut Ağa bundan sonra, arada bir birkaç sözcük söyleyerek ağır ağır gün atıncaya kadar içti. Çok konuşmuştu. Oysa, onun çapındakiler, onun soyluluğundaki kişiler İnce Memed gibi bir kuştan ürken gariban için bu kadar söz etmezlerdi. Zararı yok, diye kendini teselli etti, bunlar yabana sayılmazlar. Bunlar da hane halkından olurlar. İnanmıyorlar, diye de düşünüyordu, bunlar benim İnce Memedin kellesini yarın, öbür gün getireceğime, getirip de ayaklarının dibine atacağıma inanmıyorlar.

Bu Arif Saimin de Paşayı öldürme girişimi nereden kaynaklanıyordu? Ortalık karışıyor muydu? İyi ki bu sorunu konuşmamışlardı. İçinden, kendi kendine epey bir süre sevindi.

17

Murtaza Ağa ağzı kulaklarında çarşıyı bir baştan bir başa sonuna kadar gidip geliyor, önüne gelen köylüyle, kasabalıyla konuşuyor, Tevfiğin kahvesinde başına toplananlarla tartışıyor, şakalaşıyor, eski Kurtuluş Savaşı günlerini anlatıyor, Mustafa Kemal Paşanın Torosları örgütlemek için gönderdiği genç subaylardan, Doğan Beyden, Tufan Beyden söz ediyordu. Her gittiği yerde bir sevinç, bir mutluluk rüzgarı estiriyordu.

Kasabalılar onun daha dün sokaklarda boynu bükük, yüzünden düşen sinek kırk parça olur, can çekişir halde dolaşırken bugün böyle birdenbire bir sevinç fırtınası olup esmesine bir anlam veremiyorlar, şaşırıyorlardı. Onun sevinci, ona ne kadar şaşarlarsa şaşsınlar, bütün kasabaya da geçmiş, tasalı kasaba halkı dört kol bir çengi oluvermişti. Herkes öldürülen eşkıyaları, Ali Safa Beyi, İnce Memed belasını unutmuş gitmişti. Pazaryerinde, ortada fol yok yumurta yokken, Abdal Cümek durup dururken davulu çekmiş gelmiş, delikanlılar halaya durmuşlardı. Nereden gelmişse bir de cambaz kumpanyası zuhur etmiş, köprünün alt başındaki alana, mavi çiçek açmış, güzel kokulu hayıtların arasına, çok yükseğe tellerini germişler, davul zurna eşliğinde sabahtan akşamlara kadar, üç kadın bir erkek iplerin üstünde göbek atıyor, birikmiş kalabalıktan para topluyorlardı. Hele kalabalığa Murtaza Ağayla kasaba ileri gelenleri katılınca da, alana sandalyalar atılıyor, koltuklar getiriliyor, yüksek tellerin üstü bir göbek cümbüşüne dönüştürülüyordu.

Pehlivan güreşleri, at koşuları için de hazırlıklar yapılıyordu. Velhasıl bütün kasaba yedisinden yetmişine kadar Murtaza Ağanın sebebi bilinmeyen sevinç dalgasına kapılmış gidiyordu.

Şeytan, yılık bakışlı, feleğin çemberinden bin kere geçmiş berber Kör Salih, sırtında da otuz dokuz gözü olan ve de bu kasabada ne olup bitiyorsa malumu bulunan kişi, önüne çıkana:

"Olamaz, olamaz," diyordu. "Bu Murtaza gibi bir adam bu dünyaya gelemez! Güldüğü zaman bütün kasaba onunla birlikte gülüyor, ağladığında bütün kasaba ağlıyor, korktuğu zaman da onunla birlikte saklanacak sıçan deliği arıyor. Olamaz, olamaz... Böyle bir adam bu dünyaya bir daha gelemez."

Ve feleğin çemberinden bin kez geçmiş Kör Salih bunun sebebini, bu geveze insandaki sırrı hikmeti arıyor bulamıyordu. Bir hin oğlu hin yanı yok değildi bu adamın. Bir de çocuk kadar saf görünüşlüydü. Bu adam için, içi dışı bir kişidir dersen, o da değildi, alimallah şeytana külahını ters giydirirdi. Sevinince tam yürekten, iliklerine kadar seviniyor, korkunca da eli ayağı çözülüyor, ölüp tükeniyordu. Herkes de onun sevincine, korkusuna katılmak zorunda kalıyordu.

"Bu deyyus ölünce," diyordu Kör Salih, "bütün kasaba da onunla birlikte öleceğiz. Yahu, kırk yıldır her Allanın günü kavga ettiğim karımla bir haftadır ne dövüş, ne kavga, ne gönül kırıcı en küçük bir söz... İnşallah bu deyyus hep böyle bir sevinç yeli olaraktan eser de..."

Onun sırrı hikmetini bir tek kişi biliyordu bu kasabada, o da Kürt Rüstem. Önüne gelene soruyordu:

"Ne oldu böyle Murtaza Ağaya, ne oldu?"

"Ne oldu Rüstem?"

"Çünküleyim o Kabeye gitmiştir."

"Yahu Rüstem, ne zaman Kabeye gitti de geldi o?"

"Ben bilirim."

Rüstemin dilinin altında bir şeyler vardı ya, söylemiyordu, inatçı Kürt, öldürseler de söylemezdi.

Son günlerdeki Rüstemle Murtaza Ağa arasındaki yakınlık kimsenin de gözünden kaçmıyordu ya, ne olduğunu bir türlü anlayamıyorlardı.

Murtaza Ağadaki, kasabadaki bu sevinç dalgası Arif Saim Beyle Vali kasabaya gelinceye kadar sürdü. Bir sabah önde Arif Saim Beyin yepyeni, toza batmış çıkmış Ford arabası, arkada da Valinin uzun siyah, bayraklı otomobili çarşıdan geçtiler, doğru Kaymakamlığa gittiler. Çarşıdan geçerken otomobilinin içindeki Arif Saim Beyin yüzünü görenlerin ödleri koptu. Orada, otomobilin arka kısmında, toza batıp çıkmıştı, başı dimdik, gözleri kapalı, yüzü gergin oturuyor, ne sağa ne de sola bakıyordu. Vali, onun yanında oturan babacan candarma alay komutanı da öyleydi. Kaymakam bu tepeden tırnağa toz içinde kalmış, tozdan yalnız gözleri ve dişleri ışılayan kişileri Kaymakamlığın önündeki sokakta karşıladı. Eli ayağı titriyor, ne yapacağını bilemiyordu.

"Kaymakam!"

"Buyur Beyim."

"Taşkın Halil Bey, öteki Ağaları, Beyleri, Zülfü Beyi, Hakimi, Müddeiumumiyi derhal buraya çağıracaksınız... "

"Baş üstüne."

Kaymakamın kasaba ileri gelenlerini çağırmasına gerek kalmamıştı. Onların geldiğini duyanların bir kısmı daha şimdiden Kaymakamlığın avlusuna birikmişlerdi bile. Geriye kalanlara da haber ulaşmış, onlar da koşturmaya başlamışlardı.

"Hoş geldiniz," diye önce Arif Saim Beyin, sonra da sırasıyla Valinin, Candarma Komutanının eline sarılan Taşkın Halil Bey, "bize buyurun efendim," dedi, "bizim evde daha rahat buyurursunuz. Rica ederim efendim."

"Olur," diye onun yüzüne bakmadan gürledi Arif Saim Bey. "Yüzbaşı nerede?" Öfkeli gözlerle yanına yönüne bakındı. "Onu derhal Halilin evine getirin!"

Otomobillere yeniden bindiler, Taşkın Halil Beyin evine yollandılar.

Konağa çıktıklarında ellerinde fırçalarla dört beş kişinin onları beklediğini gördüler.

"Yollar çok tozlu efendim," diye özür diledi Taşkın Halil Bey. "Daha Cumhuriyetimiz yeni, ham toprak yol... Toza toprağa bulanacağınızı bildim de... Sizlerin çektiği de bu vatan için, insanın yüreği taş olsa da erir, dayanamaz. Sizin şu halinize çok üzülüyorum efendim, ceketinizi de lütfeder misiniz, tozlarını çırpayım efendim."

Arif Saim Bey ceketini çıkartırken:

"Mübarek tozlarını diyeceksin Halil," diye güldü, "mübarek tozlarını..."

"Mübarek tozlarını efendim..."

Arif Saim Bey çıkardığı ceketini elinde fırça tutan baştaki adama uzattı. Taşkın Halil Bey mübarek tozlu ceketi alabilmek için can havliyle uzandı, Arif Saim Bey gözlerini belerterek onu ellerinden tuttu:

"Halil," dedi, "Halil yapma, biz seninle silah arkadaşı sayılırız, yapma!"

Taşkın Halil Bey bozuldu.

Arkadan gelen Vali de ceketini bir fırçacıya uzattı. Albay, bir fırçacıdan fırçayı kendi alıp merdiven başında ceketini, pantolonunu sırtında kendi fırçalamaya başladı.

İçeri girip koltuğa çöken Arif Saim Bey öfkeyle:

"Miralay," diye bağırdı, "lütfen ceketini ver de onlara, buraya gel!"

"Baş üstüne Beyefendi." Çabucak ceketini çıkaran Albay, odaya koştu. "Buyurun Beyefendi."

"Rica ederim, geç de karşıma otur, şuraya, şuraya, Vali Beyefendinin yanma."

Hemen karlı şerbetler geldi. Bu anda da kasaba ileri gelenleri içeriye doldular. Her gelen, itiş kakış, sol elleri ceket iliklerinde, iki büklüm, "Hoş geldiniz," diyor, önce Arif Saim Beyin, sonra da Valinin, Albayın ellerini sıkıyor, gene iki büklüm durumlarını hiç bozmadan, sol ellerini ceketlerinin düğmelerinden çekmeden gidip bir köşeye büzülüyorlardı. Hepsi de ter içinde kalmışlardı. Bir tanesi de küçük bir yüreklilik gösterip alnındaki boncuk boncuk teri silemiyordu.

Arif Saim Beyin bu da gözlerinden kaçmıyordu. Şu koskocaman adamlara, burada, karşısında süklüm püklüm duran bu canavarlara, "çıkarın mendillerinizi, çıkarın da şu alınlarınızdaki teri silin," diye emir veremezdi. Hepsinin gözü de Arif Saim Beyin yüzüne dikilmiş, ağzından çıkacak kutsal kelamı tetikte durmuş bekliyorlardı.

Sessizlik uzun sürdü. Ne Vali, ne Candarma Komutanı, ne de Arif Saim Bey konuşmuyorlardı. Arif Saim Bey önüne, gittikçe asılan bir yüzle bakıyor, bastonuyla usul usul, gittikçe sinirlendiğini belli ederek oynuyordu. Yüzbaşı gelmiş, onun önünde çakılmış kalmıştı. O geldiğinden beri de Arif Saim Bey başını bir kere kaldırıp onun yüzüne, soğuk şerbetlerini alırken bile bakmamıştı. Bal, ekşi elma, nar suyu şerbetleri gümüş tepsilerde gelip gelip gidiyordu. Konuklar, kutsal tozlan alınmış ceketlerini alıp giyerlerken bile orada çakılmış kalmış Yüzbaşının yüzüne bakmamaya özellikle özen gösteriyorlardı.

Sessizlik son sınırına vardıktan sonra Arif Saim belermiş gözlerini odadakilerin üstünde teker teker dolaştırıp, bastonunu sertçe yere vurdu, pencerelerin camları zangırdadı. Odadakiler de bir ürperti geçirdiler.

"Burası kokuyor."

Yüzünden öfkeli mi, alaylı mı, hüzünlü mü olduğu belli olmayan bir gülümseme geçti. Sesini biraz daha yükseltti: 1

"Size diyorum ki bu kasaba kokuyor."

Tapucu Zülfü yılışarak:

"O geçen seferdi Beyefendi," dedi, "ölü kokmuştu, zatıaliniz..."

"Sen içindesin de farkında değilsin Zülfü, kokuyor. Hala kokuyor. Bana öyle geliyor ki Zülfü, bu kasabalar çürümüş, kıyamete kadar da böyle kokacaklar."

Zülfü:

"Hakkı aliniz var Beyefendi," dedi gücenmiş, "ne yapalım, biz kokuyoruz."

"Kokuyorsunuz." Gittikçe öfkesi kabarıyordu. "Arabadan çantamı getirin."

Az sonra çanta geldi.

"Kaymakam Bey, şunları okuyun."

Kaymakam bir çanta dolusu telgrafı, mektubu, önce kekeleyerek, ardından da düzgün, rahat okumaya başladı. O okudukça ayaktaki Yüzbaşı yaprak gibi, yüzü sapsarı kesilmiş, titriyordu. Neredeyse düşecekti.

"Git Yüzbaşı, oraya, hah işte oraya, karşıma otur, sakın oradan kıpırdayayım deme. Kaymakam, sen de devam et!"

Mektuplar, telgraflar okunup bitince Arif Saim Bey üzüntülü, yürekten bir sesle:

"İşte böyle arkadaşlar," dedi, "kokuyor."

Odadakilerden çıt çıkmıyor, parmaklarını bile kıpırdatmıyorlar, gözlerini kırpamıyorlar, belki soluk bile almıyorlardı.

Arif Saim Bey dingin bir sesle, öfkesiz, üzüntüsüz, alaysız sözlerini sürdürdü:

"Ben buralarını, kendi seçim mıntıkamı çok iyi bilirim. Ben buralarda, şu genç adamdan daha gençken candarma kumandanlığı yaptım. O zaman da buralarda

sizin gibi ağalar vardı. Ben şu genç adamdan daha gençken..." Yüzbaşıyı gösterdi bastonunu uzatarak, "Eşkıyaların ardında şu Toros dağlarında basmadığım taş, girmediğim kovuk kalmadı. Ben şu genç adamdan daha genç bir kişiyken, İnce Memedlerle, öylesi çalıkakıcılarla değil, Bayramoğlu, Gizik Duran, Dirgen Ali, Kürt Reşit gibi dağ padişahlarıyla çarpıştım. Hepsini dize getirdim diyemem ama, dize de gelmedim. O zaman da sizin gibi ağaların dağlarda eşkıyaları vardı. Ama böylesine, alçakçasına telgrafları kimse aleyhime yazmamıştı. Hepsini biliyorum, bu kasabayı, şu Torosları insan insan, ev ev biliyorum, hey Ağalar Beyler sizin de ciğerinizde kaç damar var, biliyorum. Hepinizin dağlarda, istediğinizi yaptırdığınız bir çeteniz var. Kokuyor."

Sustu, sorusuna bir karşılık arar gibi gözlerini teker teker kalabalığın üstünde dolaştırdı. Herkes başını önüne eğmişti.

Zülfü gene yılışarak başını kaldırdı:

"Benim yok, eşkıyam yok Saim," dedi.

"Biliyorum senin eşkıyan yok Zülfü," dedi Arif Saim Bey. "Senin eşkıyaya ihtiyacın da yok."

Zülfü sözü onun ağzından kaptı:

"Olamaz da..."

"Niçin olsun Zülfü," diye güldü Arif Saim Bey. "Senin arkanda ben varım, biz varız, yetmez mi?"

Zülfü başını önüne eğdi.

"Biliyorum," diye sözünü sürdürdü Arif Saim, "eşkıya işi kolay bir iş değil, bir umumi asayiş, bir devlet meselesidir... Ve Şarki Anadolunun dışında da yalnız benim seçim mıntıkamda eşkıya var... Mustafa Kemal Paşanın kulağına kadar bu giderse hiç de iyi olmaz. Bir küçücük eşkıya işini, evet, bir küçücük, siz pireyi deve, ve dahi habbeyi kubbe yaparaktan Ankaraya tel üstüne tel, telgraf üstüne telgraf çekerekten ne kazanıyorsunuz? Söyleyin, kim yaptı bu işi?"

Gözlerini Zülfünün gözlerine dikti, baktı, Zülfüden bir karşılık bekliyordu. Zülfü kıvrandı, bir şeyler konuşacak oldu beceremedi.

"Bana bir şey olmaz Zülfü. Şu Toroslar, şu Çukurovadaki bütün insanlar yediden yetmişe eşkıya olsalar, sen de biliyorsun Zülfü, bana bir şey olmaz ve de olamaz. Paşa beni çağırıp da böyle küçücük işler için bana bir şey sormaz. Olan, bu gül gibi Çukurovaya, bu Vali Beyefendiye, bu muhterem Miralaya, şu genç Cumhuriyet çocuğu Yüzbaşıya olur Zülfü, sen biliyorsun."

"Biliyorum muhterem Beyefendi."

"Beni dinle Zülfü, sen bu kasabada iken, evet, senin gibi bir kolum ve kanadım bu kasabada iken, ben bu kasabadan böyle şeyler beklemezdim. Bak bana Zülfü,

ben Ankarada iken, bu Beyefendilerin de kıllarına hile gelemez. Ben Ankarada Valimi de, Miralayımı da, Yüzbaşımı da, sen de bilirsin müdafaaya muktedirim."

"Muktedirsiniz efendim."

"İnce Memedi bile müdafaa edebilirim. Onun için isterseniz hususi af çıkarttırıp, Çukurovada da ona sizin çiftliklerinizin beş misli, on misli büyüklükte bir çiftlik tahsis edebilirim. O da sizin başınıza bir bela olur ki, şu Molla Durandan da daha beter."

Molla Durana bastonuyla bir işaret çaktı:

"Kalk ayağa ve buraya gel."

Molla Duran elindeki doksan dokuzluk tespihini alelacele cebine koyarak, şapşal, geldi onun önüne dikildi.

"Söyle Duran, sen ne zaman Camiyülezhere gittin de orada din tahsil eyledin, söyle!"

"Elini ayağını öpeyim Beyim..."

"Söyle, sen ne zaman okudun da, okuryazar oldun, söyle! Sen elifi görsen mertek sanmaz mısın?"

"Beyim, Beyim..." Boynunu bükmüş yalvarırcasına ona bakıyordu.

Arif Saim acı acı güldü:

"Molla Duran Beyefendinin altını daha çok karıştırmayacağım, sonra bir çapanoğlu çıkar ki onun altından, hepinizin parmağı ağzınızda kalır."

Bastonuyla ona dokundu:

"Yaklaş, yaklaş, yaklaş bana Duran."

Molla Duran ona, ayakları biribirine dolanarak yaklaştı:

"Eğil!"

Molla Duran iki büklüm olaraktan, elleri karnına bağlanmış eğildi, Arif Saim ağzını onun kulağına dayayıp usulca:

"Ulan Duran, bu işler senin o kopası başının altından çıkabilir, söyle sen mi çektirdin telgrafları? Sen mi yazdırdın mektupları?"

"Yok vallahi Beyim, yok billahi Beyim. Tabanlarının altını öpeyim, kıyma bana."

"Pekiyi, kim bu adam öyleyse, ya da adamlar?"

"Vallahi bilemiyorum Beyim, billahi bilemiyorum." Murtaza Ağaya belli belirsiz bir göz attı, ötekiyse onun gözünü yiyince bütün bedeni tepeden tırnağa çımgıştı. "İsterseniz kim olduğunu araştırırım."

"Araştır ve bul. Bulamazsan gerisini sen düşün. Şimdi git yerine otur! Yüzbaşı!"

"Buyur Beyim."

"Bu kasabada bir gazeteci olacaktı, neydi adı hele? Muallim miydi ne..."

"Evet efendim..."

"Onu buraya çağırın."

"Baş üstüne Beyim."

Nedense Duran Efendiyle konuşunca Arif Saim Beyin keyfi yerine gelmişti.

"Böyle bir sahtekar, yani şu bizim Duran gibi bir alçak, korkma, sırrını faşetmem Duran..." Göbeğini sallaya sallaya güldü. "Böyle bir deli, şeytan şu yeryüzüne gelmemiştir. İşte ben de, hep birinci adamları sevdiğimden Durana bunun için hayranım. Şuna bakın, gerçekten, sakalı, saltası, bir başında yeşil sarığı eksik, ayaklarmdaki mestleriyle Camiyülezher müderrisine benziyor. Bizim Duran, bizim Duran bin yüzlü, iki bin, üç bin yüzlü değil on bin yüzlüdür. O İnce Memed çocuğunun üstüne candarma yollayacağınıza, madem ondan o kadar korkuyorsunuz, bu Duranı yollayın, yağdan kıl çekercesine, tutsun onu kulağından size getiriversin. İnanın bana..."

"Haşa Beyefendim, haşa huzurdan!"

"Bakındı hele Durana, haşa kelimesini de öğrenmiş! Ulan Duran..."

Ona baktı, bekledi. Yüzü sevinç içindeydi, gülüyordu.

"Sayenizde efendim, öğrendik Beyefendim..."

"İşte bu üfürükçü Allahsız gibi bir de Ankarada var. Müdürü Umumi o efendim. Ne Müdürü Umumisi, Başvekil o, o, her şey Ankarada. Bir gece yarısı baktım bizim kapı çalmıyor, açtım kapıyı, baktım bizim Müdürü Umumi kapıda süklüm püklüm, çantası koltuğunda süt dökmüş kedi gibi duruyor."

Artık bunları anlatırken durmadan gülüyor, kendi kendine eğleniyordu.

"Önce tanıyamadım onu. Yüzü bir felaket habercisinin yüzü, sanki Gazi Paşanın başına bir hal gelmiş, öyle perişan. Gel içeriye gel, dedim. İçeriye korkarak girdi. Oturttum, bir kahve söyledim, buyurun muhterem kardeşim, dedim, saygıyla huzurunda eğildim. İstersen eğilme, o isterse beni de, İsmet Paşayı da bir anda toz eder... Siz beni dinleyin, şu adam var ya..." Bastonunun ucuyla gösterdi: "İşte bu adam da isterse bu kasabayı, şu Toros dağlarını, şu Çukurovayı toz eder. Ben korktum da bugün onun üzerine daha fazla varamadım, isterse beni de toz eder. Hahhaaah... Ama ben onun çok, çoook, çoooook eski dostuyum, bana kıyamaz... İşte bizim Müdürü Umumi çantasını açtı, şu size getirdiğim, az önce de okuduğumuz kağıtları bana verdi ve bunları sizin için hıfzettim Beyefendi, dedi, bunlan benden başka da kimse görmüş değildir. Bu dünya böyle işte..."

Bu sırada öğretmen Zeki Bey içeriye girdi.

"Gel bakalım gazeteci Bey... Senin adın neydi hele?"

"Gazeteci Zeki."

"Sen muallimsin de değil mi?"

"Muallimim."

"Otur bakalım."

Zeki Bey saygılıca, ellerini dizlerinin üstüne koyarak oturdu, boynunu alçakgönüllü büktü.

"Buradan İstanbul gazetelerine haberler veriyor, muhabirlik yapıyormuşsunuz."

"Yapıyorum efendim."

"Eveeet, hangi haberleri verdiniz şimdiye kadar?"

"Efendim, geçen gün dokuz eşkıyanın öldürülme haberini verdim. Çok da iyi yazdım. Yüzbaşımızı merasimlerle nasıl karşıladığımızı, İnce Memedin nasıl bir adam olduğunu çok güzel tasvir ederek bildirdim."

"Başka?"

"Efendim, eşkıyaların o köyü bastıklarını, ve de altı kızın ırzlarına geçerek, dağa kaldırarak, ardından da bütün köyü yakarak..."

"Böyle bir şey oldu mu?"

Yüzbaşı:

"Bizim haberimiz yok," dedi.

"Pekiyi, başka?"

Öğretmen Zeki Bey bir yıl içinde yazıp gönderdiği bütün haberleri coşkuyla saydı döktü. "Murtaza Ağa Beyefendi çok vatansever bir kişidir," dedi. "Öyle bir muhterem zattırlar ki kendileri, her şeyden beni haberdar ederler."

"Sonra, sonra, sonra ne oldu?"

"Efendim," diye iki büklüm oldu Zeki Bey, sıkıldı, elinden oyuncağı alınmış bir çocuk gibi üzüldü, dudaklarını sundurdu. "Efendim ben şikayetçiyim," dedi. "Size şikayet ediyorum."

"Neyi, kimi?"

"Size bilumum İstanbul gazetelerini şikayet ediyorum, efendim, bütün bu özene bezene yazdığım, bu feci haberlerin hiçbirisini neşretmediler. Anadolu batsa, toptan yansa, düşmanlar gelse de bizim buralarını işgal eylese gene yazmayacaklar. Bize efendim, bize sinek kadar ehemmiyet vermiyorlar. İnce Memedi, İnce Memedi bile neşretmediler muhterem efendim, onun ölümünü bile... Şikayet ediyorum efendim. İyi ki beni çağırdınız da, ben de zatınıza bütün bunlan söyleyebildim."

"Hiçbir haberiniz çıkmadı mı şimdiye kadar gazetelerimizde?"

"Çıktı," dedi bir çocuk gibi sevinerek Zeki Bey. "Çıkarmayalardı da, ben de

göreydim onları."

"Neydi o haber?"

"Zatı devletlerinin kasabamızı teşriflerini bildirmiştim, başsayfadan onu verdiler, sizin resminizle birlikte."

"Bunun için bir ücret falan?"

"Efendim?"

"Ücret falan, dedim."

"Ne için?"

"Haber için."

"Almadım efendim. İstemiyorum da... Yeter ki kasabamızın adı gazetelere geçsin, ben başka bir şey istemiyorum."

"Zeki Bey!"

"Buyurun efendim." "Sen muallimsin değil mi?"

"Sayenizde Beyefendi."

"Şimdi size bir teklifim var."

"Baş üstüne efendim."

"Muallimliği bırakacaksınız."

"Yapamam efendim," diye inledi Zeki, "çoluk çocuğum, ihtiyar anam babam açlarından ölürler."

"Öyleyse gazeteci Bey, o gazetelere haber vermeyi derhal kesecek, bir daha da hiçbir yere tek satır yazmayacaksınız. Eğer duyarsam... Şimdi gidebilirsin. Eğer bir daha duyarsam... "

Zeki ayağa kalktı, milletvekilinin ellerine sarıldı, o, elini çekti, öteki zorla onun elini öpüp, sallanarak merdivenlere yürüdü, hem yürüyor, hem de, "Duymayacaksınız efendim, hiçbir zaman duymayacaksınız, duymayacaksınız, duy... duy... duymayacaksınız," diyordu.

Bütün çarşı boyunca "Duymayacaksınız" sözünü yineledi. Yöresini görmüyordu, köprüye kadar kendinde olmayarak yürüdü.

"Zavallı çocuk," diye arkasından üzüldü Arif Saim Bey. Üzüntüsü içtendi. "Verdiği hiçbir haberi çıkmıyor, o gene de göndermekte ısrar ediyor. Zavallı küçük idealist muallim!"

Gözleri Taşkın Halil Beyi aradı:

"Nerede bu Halil Bey?"

"Şimdi gelecek efendim."

"Buraya gel Yüzbaşım..."

Yüzbaşı hazır ola geçti.

"Buradan hiçbir haber sızmayacak dışarıya.

"Postaneye el koydum efendim. Bu kasabadan dışarıya bizim haberimiz olmadan, çoktandır hiçbir şey çıkmıyor. Ne mektup, ne de telgraf..."

"Adanayı muhterem Vali Bey ele alıyor."

Vali rahat, kendine güvenmiş konuştu:

"Arif Saim Beyin emrettikleri gibi olacak."

"Yüzbaşım, siz de artık ne yapılması gerektiğini biliyorsunuz elbet... Üzülmeyiniz. İnce Memed vakası da canınızı sıkmasın. Ben Bayramoğlunu dokuz kere öldürdüm. Her öldürdüğümde de köylüler, işte Bayramoğlu budur, diyorlardı. İnanın, beni aldatmak için söylemiyorlardı bunu. Yalan da söylemiyorlardı. Her iriyarı, pos bıyıklı kişiyi Bayramoğlu sanıyorlardı. Ölünce bütün insanların yüzü değişir. Köylüler de her öldürdüğümüz kişiyi Bayramoğlu sanıyorlardı. Siz İnce Memedi daha bir kere öldürdünüz. Biliyorum, şimdi gözünüze uyku girmiyor, yemekten içmekten kesilmişsinizdir. Ben de Bayramoğlunu ilk kez öldürdüğümde böyle olmuştum. Bayramoğlunu üçüncü öldürüşümde artık alışmış, onu bir dördüncü kez gerçek öldürmeyi soğukkanlılıkla beklemeye başlamıştım. Onu dokuzuncuda bile öldüremedim. Dokuzuncuda öldürdüğümüz kişi, ne yazık ki, on yedi yaşında bir at hırsızı çıktı. Bu daha bıyığı terlememiş çocuk, şimdi Mecliste birlikte olduğumuz... Neyse..."

Arif Saim Bey onun üstüne konuşmak istemedi. Burada oturanların hepsi de olayı ve Mecliste olan o kişiyi biliyorlardı.

Dayanamadı gene konuştu:

"Mecliste birlikte çalıştığımız, o, bütün yeryüzünün atlarını bir zamanlar ıslaha kalkmış, bu yüzden de bütün atları geceleri ahırlarından aldırarak... Son Bayramoğlu, işte onun kurbanıydı."

Taşkın Halil Bey kolları çemrenmiş içeriye girdi:

"Eşkıya kebabı hazır Beyim," dedi.

"Boğma rakı da var mı?"

"O da hazır."

Odanın ortasında, dört masa yan yana getirilerek bir sofra kuruldu.

Murtaza Ağa yemeğe kalmak istemiyordu. Canı çok sıkılmıştı. Bu işlerin kendi başı altından çıktığını burada bilmeyen yoktu. Molla Duran Efendi de ona öyle ne biçim bakmıştı... Taşkın Halil Beyin arkasından dışarıya kaydı, merdivenleri inerken Halil Bey onu kolundan yakaladı:

"Ahmak adam, ahmak adam," diye yılan ıslığı gibi bir sesle kulağına fısıladı. "Ahmak adam, sen şimdi buradan kaçacak olursan, şimdi senin arkandan Arif Saim Beye neler söylemezler ki... Bütün bu pislik senin üstüne yıkılmaz mı? Dön geriye."

Murtaza sessizce geriye dönüp eski yerine oturdu.

Taşkın Halil Beyin evindeki boğmalı, eşkıya kebaplı cümbüş sabaha kadar sürdü. Konuklar o gece hiç uyumadan, sabahleyin tanyerleri ışırken yola düzüldüler.

Zülfü onları uğurladıktan sonra, çabuk çabuk evine gitmekte olan Murtaza Ağanın arkasından yetişti, hızla onun kolundan tutup koparırcasına çekti:

"Ulan alçak, korkak köpek, sırf korkundan başımıza sen getirdin bu işi. Beni mahvettin, ocağımı söndürdün. Gördün mü, ayrılırken Arif Saim, o benim adam edip de Meclislere gönderdiğim kişi, elimi sıkmadığı gibi, yüzüme de bakmadı. Yaktın beni Murtaza. Ben de seni yakacağım ki, küllerini yelde savuracağım. Anladın mı, benim istikbalimi yok, yok, yok ettin! Şimdi bekle beni, az sonra kozunu, onun da istikbalini söndürdün, Yüzbaşı Farukla, Valiyle, Arif Saimle pay et!"

Kolunu itip arkasını döndü gitti. Bir süre olduğu yerde donmuş kalmış Murtaza, onun arkasından koştu, önüne geçti:

"Benimle oynama Zülfü," dedi. "Sen beni tanımıyorsun. O güvendiğin dostlarına, o Molla Duran sahtekarına sor, beni sana söylerler. Ben son sözü ilk söyleyen kişiyimdir, şu mektuplar, telgraflar yüzünden eğer başıma bir iş gelecek olursa seni katiyetle öldürtürüm."

Zülfü gülmeye başladı, ardından da onun koluna girdi:

"Be ahmak adam," dedi, "ben senin Adanaya, Ramazanlı Beyine gittiğini, onun avukatına bu mektupları yazdırdığını bilmiyor muyum?"

"Ne!" diye bağırdı Murtaza Ağa. "Sen bütün bunları nereden öğrendin?"

"Ben öğrenirim ama, benden kimseye, Arif Saim kardeşime de bir söz çıkmaz. Ama sen de bundan sonra bana sormadan bir iş yapayım deme."

"Söz!"

Kol kola girip konuşa konuşa köprüye kadar gittiler.

Yüzbaşıysa, candarma komutanlığmdaki odasına zor yetişip, Arif Saim Beyin getirdiklerini masasının üstüne yaydı, teker teker okumaya başladı. Okudukça bir tuhaf oluyor, kendinden geçiyordu. İkindiye kadar her mektubu, telgrafı birkaç kere döne döne okudu. Sonra da avazı çıktığı kadar bağırdı. Asım Çavuş, Kertiş Ali Onbaşı hemen koşup odasının kapısında hazır ola geçtiler.

"Buyur Yüzbaşım."

Yüzbaşı kendinden geçmiş, gözü hiçbir şeyi görmüyor, bağırıyordu:

"Şimdi şimdi, artık bundan sonra benim kim olduğumu öğrenecekler o ikiyüzlü sümüklüböcekler! Benim istikbalimle oynar, beni bu hale koyarlar mı, beni mahvederler mi? Ben bundan sonra insan içine nasıl çıkar, komutanlarımın,

büyüklerimin yüzüne nasıl bakarım?"

Kapıdaki astlarını hazır olda görünce azıcık yatıştı:

"Ben gidiyorum. Okuyun şunları..."

Yalpalayarak, sarhoş gibi odadan çıktı, evine gitti, bütün bedeni havanda dövülmüş gibi acıyordu, soyunmadan yatağının üstüne uzandı, az sonra da uyudu.

Sabahleyin erkenden komutanlığa gelen Yüzbaşı, Asım Çavuşu, Kertiş Ali Onbaşıyı, öteki çavuşları, onbaşıları yazıcıların odasında önlerindeki masada mektuplar, telgraflar, toplanmışlar, tartışır buldu. Onların yüzlerine bile bakmadan, çok sert bir suratla gitti masasına oturdu. Bu sabah tıraş bile olmamış, saçı başı dağınık, ayakkabıları tozlu, komutanlığa böyle perişan gelmişti. Gözleri de çukura kaçmıştı. Bir süre kendi kendine masasında uğraştıktan, bir şeyler yazıp karaladıktan, kağıtları karıştırdıktan sonra Asım Çavuşu çağırdı.

"Kim bu Çankazık köyü muhtarı Kenan?" diye sordu. "Ben onu tanıyor muyum?"

"Tanıyorsunuz kumandanım."

"Nasıl bir adam?"

"Bizim muhbiri hasımız. Hani bütün at hırsızlarını takip ederek bize yerlerini bildiren, kısa boylu, cin gözlü zayıf adam..."

"Tanıdım," dedi Yüzbaşı. "Ne de hoş bir adama benziyordu. Benim aleyhime Ankaraya nasıl böyle bir mektup yazdırabilir, ha ne dersin Asım Çavuş?"

"İnsanoğludur, insanoğlu belli olmaz Yüzbaşım. Bir ağaç bin damardır, damarlarının dokuz yük doksan dokuzu yeraltında, ancak bir tanesi dışardadır. İnsanoğlu da böyledir. Sanıyorum ki o yazmamıştır bu mektubu, ona yazdırmışlardır."

"Ben de öyle zannediyorum. Yazdıranı bize söyler, değil mi?"

"Söyler Yüzbaşım, o bizim muhbiri hasımızdır, sizi de canı gibi sever."

"Ben de öyle bilirdim. Kenan nasıl yaptı bu işi bana? O mektupları okuyunca kendimden geçtim, insanlığımdan utandım. Daha da kendime gelemedim. Eğer o kendim olduğunu unutup, şu Yüzbaşıyı yakalayıp ifna mektuplardan bir tanesi kumandanlığın, Dahiliye Vekilinin eline geçmiş olsaydı, mutlaka katlime ferman okunurdu. Mektuplar o kadar tesirli ki, ben bile bir ara, kendim olduğunu unutup, şu Yüzbaşıyı yakalayıp ifna edeyim, diye düşündüm. Benim gibi bir insan için, uydurma da, yalan da olsa böyle şeyler yazılır mı, nasıl kıymışlar bana, şu insanoğlu çok gaddar, Asım Çavuş, çok gaddar... Ben, bilerek, salt beni merasimle karşılasınlar, bana madalya versinler diye, Kara Osmanı İnce Memed

yaparak öldürmüşüm... Öldürdüğümüz dokuz kişinin de hiçbir suçları yokmuş! Biz onları Bakırgediğinde yakaladığımızda at otlatıyorlarmış, köylü delikanlıları imişler. Olamaz."

"Olamaz ama, olur," dedi Asım Çavuş. "Bekleyelim Yüzbaşım, bu çıfıt çarşısı kasaba daha ne işler açacak başımıza."

"Haklısın," dedi Yüzbaşı, "bekleyelim ve çok müteyakkız olalım..." Acı acı güldü. "Ali Onbaşıyı çağır."

Ali Onbaşı kapıda bekliyordu. Gözleri yaş içinde içeriye girdi.

"Buyur Yüzbaşım," dedi ölgün, bitkin bir sesle:

"Kenanı derakap bugün burada isterim."

"Burada," diye övündü Ali Onbaşı. "Onu dün gece buraya derakap getirttim. Aşağıda bekliyor."

"Üzülme Onbaşım."

"Ben üzülmeyim de kim üzülsün... Sen git, can pazarında canını haraç mezat et... Bu kadar köylüyü dayaktan geçir... Bak Yüzbaşım," ellerini açtı, "bak Yüzbaşım şu ellerime, dayak ata ata köylülere bu hale geldi. Buna can mı dayanır? Ellerim ayaklarımdan daha büyük. Böyle insan eli olur mu, keski köyümde kalsaydım da ırgat olsaydım. Bu hadiseden sonra ben yaşayamam, ya istifa ederim, ya da kendimi döve döve öldürürüm. O mektuplarda hep bize cellat diyorlar, biz cellat mıyız, Yüzbaşım, biz vazifesini bihakkın yapan vatansever Cumhuriyet çocuklarıyız. Biz, vazife icabı olmasa kimsenin tavuğuna kış eder miyiz? Ben ölmeyim de bu hadiseden sonra kimler ölsün..." Kertiş Ali Onbaşı dokunsan ağlayacaktı.

İyi yürekli Yüzbaşı onu nasıl teselli edeceğini bilemiyordu.

"O Kenanı al getir."

"Onun kemiklerini kırıp un ufak edeceğim..."

Onbaşı aşağıya koştu, Kenanı yaka paça, dişlerini sıkmış gıcırdatarak getirdi. Kenan neye uğradığını bilemiyor, korku içinde paniklemiş, Yüzbaşının gözlerine bir köpek uysallığıyla yalvararak bakıyordu.

"Dur orada!"

"Şu mektubu oku ona Asım Çavuş."

Asım Çavuş tane tane mektubu Kenana okudu, bitirdi.

"Gel buraya!"

Kenan şaşkın, Yüzbaşının masasının önüne geldi.

"Bu mektubu sen mi yazdırdın?"

"Haberim yok."

"Bak bu imza senin değil mi?"

Kenan, iki eli de ceketinin ilikleri üstünde kenetli, eğildi mektuba baktı.

"Benim değil efendim."

"Peki, bu mühür? Mühür belli olmasın diye de kıvratmışsın."

"Benim değil Yüzbaşım. Ben hiç zatınız için böyle şeyler söyler miyim?"

Yüzbaşı hışım gibi yerinden fırladı, fırlamasıyla da tokadı var gücüyle Kenanın yüzüne indirdi. Kenan sallandı ya, düşmedi. Yüzbaşı buna daha çok öfkelendi. Bir tokat, bir, bir daha. Muhtar Kenan kendisini yerde buldu. Kertiş Ali onu alıp gene olduğu yere dikti. Kenanın ağzı burnu kan içinde kalmıştı. Yüzbaşı yerine otururken derin derin soluyordu.

"Söyle sana bu mektubu kim yazdırdı?"

"Ben böyle bir mektup yazmadım ki..."

"Kim yazdırdıysa söyleyeceksin!"

"Ben... "

"Ali Onbaşı, al onu, söylet bu köpeği... Söyletinceye kadar... İstersen bunu dereye de götürebilirsin."

"Yüzbaşım, beni ona teslim etme," diye yalvardı Kenan. "Kimi isterseniz yazın onun adını da imza edeyim. Ben senin adamın değil miyim?"

"Ben hakikati istiyorum."

Kertiş Ali Onbaşı onu sürükleyerek odadan çıkardı. Yüzbaşı yatışmış gülümseyerek onların arkasından bakıyor, az sonra da onun hakikati söyleyeceğine inanıyordu. Aradan uzun bir süre geçti, Kertiş Ali Onbaşıdan bir ses şada çıkmıyor, Yüzbaşı da sabırsızlanıyordu.

"Demek dayanıyor, Asım Çavuş. Ali Onbaşıya bir insanın bu kadar dayanması için o insanın çelik kadar sert olması gerek, değil mi Çavuşum?"

"Öyle Yüzbaşım, onlar, o Ağalar, bu ülkenin düşmanları, bizim düşmanlarımız böylesi tehlikeli işleri yaptıracak adamları bilirler. Denenmiş adamlarına yaptırırlar."

"Aaaah, bir söyletebilsem şu muhtarları... Peki, yirmi üç muhtardan hiçbirisi söylemez mi?"

"Çoğu söyler Yüzbaşım. Bizim Ali Onbaşıya dayanacak adam çok azdır şu dünyada."

"Çok azdır ama..." diye içini çekti Yüzbaşı, "şunu çağırt da bir soralım bakalım, vaziyet ne alemde imiş."

Az sonra Kertiş Ali Onbaşı elleri kan içinde, kürekkemiklerinden ter fışkırmış, yüzü kararmış öfke içinde geldi.

"Konuşmuyor Yüzbaşım."

"Ne söylüyor?"

"Kasabada ne kadar Ağa varsa, başta Karadağlıoğlu Murtaza Ağa, hepsinin adını veriyor."

Yüzbaşı, aşağıdaki Kertiş Ali Onbaşıyı her saat başı yanına bir kere çağırıp rapor alarak sonucu gece yarısına kadar bekledi.

"Konuşmuyor Yüzbaşım. Bu sefer de adını bildiği Ağaların, Beylerin hanımlarının adını söylemeye başladı. Arif Saim Beyin hanımının da adını söyledi. Bütün mektupları o yazdırasıymış Zülfünün isteği üzerine."

"Ali götür onu dereye," dedi Yüzbaşı, kendi de uyumaya gitti. "Eğer derede itirafta bulunacak olursa beni uyandırırsın, bekliyorum."

Muhtar Kenan, gözleri bağlanınca her şeyi anladı, Kertiş Ali Onbaşının ayaklarına kapandı:

"Kimi istiyorsan söyleyim Ali Onbaşı Paşam," dedi. "Kıyma bana boş yere, çoluk çocuğum var, daha her birisi küçücük küçücük... Anam babam da çok yaşlı."

Bir saat sonra Muhtar Kenan, kollarına girmiş iki candarmanın arasında kuru derenin çakılları üstünden yukarıya doğru sürükleniyordu.

Sabah erkenden Yüzbaşı daireye geldi, hiç uyuyamamış, vicdanı çok rahatsız olmuştu. Mektuplardaki imzaları, eczacıdan aldığı büyük bir lupla inceliyordu. Mühürlerin hiçbirisi okunmuyordu, hepsi döndürülerek basılmıştı. İmzalara gelince, işte burada işler karışıyordu. İmzalar sahte olsalardı, hepsinin bir ya da iki, üç elden çıkması gerekmez miydi? Her mektuptaki imza başka bir insanın elinden çıkmıştı, hepsi de köylü yazısıydı. Muhtar Kenanın imzasını elindeki evraklarda bulunan onun imzasıyla karşılaştırmış, beş aşağı beş yukarı imzaları aynı bulmuştu. Öyleyse bu adam, canı pahasına da olsa niçin konuşmuyordu? İçindeki umut sönmemişti daha. Dereye götürüp de Ali Onbaşının konuşturamadığı bir insanı şimdiye kadar görmemişti. Ali Onbaşıya da çok acıyordu. Zavallı adam çocukluğundan bu yana doğru dürüst bir gün görmemiş, anası babası, kardeşleri hep açlıktan, sıtmadan ölmüşler, o da yedi yaşında öksüz kalarak gaddar insanların kapılarında ölürcesine çalışarak yaşamını ancak sürdürebilmişti. Büyüyünce asker ocağı onun imdadına yetişmiş, 0 da çalışarak, bihakkın vazife görerek bu mertebeye erişmiş, uzatmalı onbaşı olmuştu. Ama gel gör ki bu vazifesine düşkün kişi, bir canavar halkın içine düşmüş, gece gündüz durmadan, ölürcesine dayak atmak zorunda kalmıştı. Onun yaşamı çekilir bir yaşam değildi. Şimdi az sonra dereden bitkin, yarı ölü bir durumda, perperişan kendisini buradaki sıcak ocağına atacak, günlerce de kendisine gelemeyecekti. İnsanlarla uğraşmak hiç de kolay değildi. Bir de bu fedakar, saygılı, vazifesi için kelle koymuş adamın adını cellat koymuşlardı! Eşkıyalarla savaşırken

görmelilerdi Ali Onbaşıyı... Bir orduya bedel bir askerdi o. Kertiş ne demek, diye düşündü bir ara, kertişin kertenkelenin büyüğü olduğunu sormuş öğrenmişti ya, Ali Onbaşının neresi kertişe benziyordu? Sonra da her şeyi, bütün dertlerini unutup güldü, gerçekten Ali Onbaşı kocaman, mavi damarlı acayip burnuyla, hep kafasını aşağı yukarı indirip kaldırmasıyla bir kertişe benzemiyor muydu?

"Ali Onbaşıdan ne haber Asım Çavuş?"

"Daha hiçbir haber yok. Şimdi gelir o. İşini gün ışığına koymaz o."

"Konuşturmuş mudur?"

"Konuşturmuştur."

"Kim olabilir bu mektupları yazdıranlar?"

"Hiç beklemediğimiz birisi."

"Mesela?"

"Mesela Molla Duran Efendi." "Sen ondan mı şüphe ediyorsun?"

"Hayır."

"Kimden?"

"Bence bu kasabada iki kişi var, birisi Zülfü, birisi de Murtaza Ağa."

"Nasıl olur? Birisi Arif Saim Beyin en yakın arkadaşı, ötekisi de benim... Olamaz."

"Ben ikisinden başkasını düşünemiyorum."

"Bunu bana niçin yapsınlar?"

"Onun orasını ben bilemem artık. Zatınız düşününüz."

"Bizim Ali Onbaşıya kertiş diyorlar, biliyor musun?" diye sözü başka yere çeldi Yüzbaşı. Zülfü Bey de, Murtaza Ağa da olamazdı. Niçin olamazdı, çünkü olamazdı da ondan...

Yüzbaşı makaraları koyvermiş gülüyordu. Epeyi bir süre güldükten sonra:

"Kertiş büyük kertenkele demektir. Hani başını kaldırır kaldırır indirir ya bizim onbaşı, büyük burnuyla kertişe benziyor değil mi?"

"Benziyor," diye gülerek ona katıldı Asım Çavuş. "Çok benziyor. Başını tıpkı öyle yapıyor. Çok sinirli bir onbaşı."

"Yazık bu adama," dedi Yüzbaşı. "Ona çok acıyorum, bir adı da cellat."

"Evet cellat... Zavallı."

"Nerede kaldı acaba?"

Yüzbaşı acaba sözünü daha bitirmeden Kertiş Ali Onbaşı odaya girdi, hazır ola durdu, dökülüyor, alnında da boncuk boncuk terler... Kulunçlan, koltuk altları da ıpıslaktı. Göbeğe kadar da çamura batıp çıkmıştı. Giyitleri de buruş buruş...

Onu görür görmez önce Yüzbaşı, arkasından da Asım Çavuş, kasıklarını tuta tuta gülmeye başladılar. Bir başını kaldırıp kaldırıp indiren Aliye bakıyorlar, bir

gülüyorlardı. Onlar güldükçe Ali hazır olunu pekiştiriyor, başını daha çok indirip kaldırıyordu.

Sonunda Yüzbaşı zorla gülmesini tutabildi:

"Konuştu mu?"

"Konuştu kumandanım."

"Sence gerçeği mi konuştu?"

"Bence gerçeği konuştu."

"Kimlermiş?"

"Zülfüyle Murtazaymış ya..."

"O da nesi?"

Kertiş Ali kıvrandı, bir şeyler söyleyecekti, beceremedi.

"Yoksa öldü mü?"

"Az biraz."

"Ne demek az biraz..."

"Çok dayandı, ben de dayandım... Can çekişirken bu iki ismi ağzından aldım. Hemen, onu candarmalara bırakıp koştum."

"Demek öldü?"

"Az biraz."

"Otur da bir çay iç..."

Kapıdaki er koşup hemen sıcak bir çay ulaştırdı Ali Onbaşıya. Ali Onbaşı çayı içerken bile yarı hazır oldaydı. Yüzünde mutlu insanların rahatlığı, iyi bir iş görüp de yorulmuş insanların dinginliği vardı.

"Evet Onbaşım, Muhtar Kenan ölmüştür."

"Az biraz..."

"Ölmüştür Ali Onbaşı!"

"Baş üstüne Yüzbaşım, ölmüştür Yüzbaşım. Hani ben Kenana çok acıdım da... Ölmüş, ölmüştür Yüzbaşım."

Biraz sonra da candarmalar Muhtar Kenanın ölüm haberini getirdiler.

"Gidip orada, ölünün başına zabıt tutacaksınız. İsterseniz Müddeiumumiyi de, Doktoru da götürebilirsiniz. Daktiloya geç Asım Çavuş, sen, bizzat... Yazıcıyı istemem. Benim söylediklerimi aynen yazacaksınız. Bana Kenanın künyesini getirin.

Çankazık Muhtarı Kenanm künyesi zaten dün akşamdan beri masanın üstünde duruyordu. Ali Onbaşı onu oradan kaptığı gibi Yüzbaşıya uzattı.

"Buyurun Yüzbaşım."

"Teşekkür ederim. Şimdi sen git istirahat et, Asım Çavuş zaptı bitirinceye kadar."

Daktilo şakırdamaya başladı. Bu, çok eski, büyük, hantal, bir kısım harfleri basmayan, ama Asım Çavuşun eline geçince şıkır şıkır işleyen bir makinaydı.

"Evet... İnce Memed nam sergerde, dün gece kasabanın kıyısındaki kuru dereye kadar inerek, hükümetimize çok kıymetli faydaları dokunmuş bulunan, bütün at hırsızlarının yerlerini haber vermekle hırsızları yakalatmış bulunan, dağlardaki bütün eşkıyaların yerlerini senelerce takip ederek bize göstermiş bulunan Çankazık köyü Muhtarımız Kenanı darbeyleyerek katleylemiştir. Ve Muhtarımızın yanında bulunarak bu feci sahneleri bize anlatarak, bu feci durumu bize duyurmuş bulunan gene Çankazık köyünden Süleyman oğlu Haydar nam köylü, bu feci manzarayı bize şöylece arz eylemiştir. İnce Memed nam sergerde adamlarıyla..."

Asım Çavuş birden tuşlardan elini çekti:

"Yüzbaşım," dedi, "bu ifade çelişik bir ifade olmuyor mu?"

"Ne demek o?"

"Hem İnce Memed kayıp, yok, diyoruz ve hem de kasabaya kadar indi, diyoruz." Yüzbaşı Faruk güldü:

"Asım Çavuş," dedi, "bu zabıt bizde kalacak, sonra İnce Memed ifna edilince de bütün onun yaptıkları sahneye dökülecek. Anladın mı?"

"Anladım Yüzbaşım."

"Bütün bunlar sonra bizim sicilimize yazılacak. Devam."

Adamlarıyla gelerek Muhtarımız Kenanı evinden alarak, kasabanın kenarındaki kuru dereye getirerek, kasabamız eşrafından Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın yerini sormuşlardır. Sergerde İnce Memed maktul Ali Safa Beyle birlikte Murtaza Ağayı da öldürmek isteyerek onun evine de gitmişse de o tarihte Murtaza Ağa evinde bulunmamakla bu badireden canını zor bela kurtarmakla, ölümü atlatmıştır. Onu ille de katleylemek isteyen sergerde kasabaya kadar inmek cesaretini kendinde bularaktan, mücehhez olaraktan Çankazık Muhtarı maktul Kenanı gece buraya yatağından alıp getirmekle, Muhtara Murtaza Ağanın yerini sormakla Muhtarımız da canını gözüne alarak Murtaza Ağanın bilmekte olduğu yerini söylememekte direnerek ve İnce Memed nam sergerde de ve adamları da onu darbeyleyerek, sabaha kadar işkence ederek öldürmekle ve de işbu zabıt mahallinde şahitler huzurunda tespit edilerek...

"İyi mi?"

"Çok güzel Yüzbaşım."

"Cenazeyi hemen ailesine teslim edin. Cenazeyi kasabanın içinden geçirmeden alsınlar gitsinler. Sen de Ali Onbaşıyı, birkaç candarmayı, şahitleri... Şahitler hazır mı?"

"Ali Onbaşı çoktan hazır etmiştir şahitleri. Böylesi işlerde o Şahitsiz, bir yere bir adım bile atmaz."

"Doktoru, Müddeiumumiyi..."

"Beş dakikada her şey hazırdır."

Cenaze ikindiüstü Çankazıktan gelen ailesine, köylülere teslim edildi. Köylüler kasabanın üstünden dolanarak ağlayamadan, çıt çıkaramadan ölülerini alıp sessizce çekilip gittiler.

Haberi duyan Murtaza eli ayağı boşanmış, soluk soluğa candarma komutanlığına geldi, merdivenleri ikişer ikişer çıkarak Yüzbaşının odasına girdi:

"Aldığım haber doğru mu Yüzbaşım? Demek İnce Memed nam serderge bu gece dereye kadar inmiş, demek zavallı Kenan evladımızdan benim evimi sormuş, o da aziz canından vazgeçerek benim evimi ve de yerimi, çünkü benim yerimi, ben her zaman evde yatmam, o sergerde Ali Safa biraderimizi katlettikten sonra ben, her gün, her gün değilse de birkaç güne bir başka bir hanede kalırım ya da bir köye azimet ederim... Demek, benim yerimi Kenan evladımız kimseye söylememiş, aziz canını vererekten, beni kurtarmış? Ben de onun evlatlarına, babalarını arattırmam. Babasını anasını kimseye muhtaç etmem. Demek bu hadise doğru ha?"

"Maalesef doğru."

"Demek kasabaya kadar inmiş ha?"

"İnmiş."

"Demek ben şimdi yaşamıyor bulunabilirdim."

"Maalesef..."

"Demek..."

"Maalesef..."

"Şimdi ne yapacağım ben?"

"Siz hiç korkmayın, ben tedbirimi aldım. Gördünüz ya benim adamlarımı... O Kenan bizim muhbiri hasımızdı. Sizin için canını verdi."

"Var olsunlar, var olsunlar öyle vatan çocukları. Bu vatan onların naçiz omuzlarında yükselecek, arşu alaya ulaşacaktır. Sizin ve onun gibi genç yiğitlerin." Ayağa kalktı: "Bana müsaade..."

Ve çarşıya düştü, İnce Memedin kuru dereye kadar gelerek, kendi evini maktul ve mağfur Kenandan sorduğunu, o da canı pahasına, babasından değerli saydığı Murtaza Ağasının evini onlara göstermeyerek, ekmek yediği sofraya bıçak sokmadığını canını vererek gösterdiğini, önüne gelene yanıp yakılarak, övünerek anlatmaya başladı.

"İnce Memed nam kafir adem, yakalamış bizim Kenanı, söyle Murtaza Ağanın

yerini, o bilmiyorum, demiş. O bilmiyorum dedikçe ötekiler basmışlar değneği, hayasını burmuşlar, bizim Kenan da ölürüm, ölürüm de Murtaza Ağanın yerini söylemem, ben onun evinde dünyaya, dosta da düşmana da açık sofrasında yemek yedim, demiş. Pıravo, bin pıravo aslanıma da, şehit evladım Kenanıma..."

Kasaba olayı daha o Yüzbaşıya ulaşamadan çok önce duymuş, berber Kör Salihin Nazikler adlı dükkanı, arı kovanı gibi işlemeye başlamıştı.

Yalnız Murtaza Ağa kasabada hem dolaşıyor, hem de korkuyordu. Adanaya gitmeden önce Muhtar Kenana bir mektup yazdırıp Ankaraya, Adanadan attırtmıştı. Acaba Arif Saim Beyin getirdiği mektuplar arasında bu da var mıydı? O zaman o mektuplar arasında Muhtar Kenanın iki tane mektubu olması gerekti. Birisi avukatın Adanada yazdığı, öteki de Müddeiumuminin bizzat kendi eliyle daktilosunda donattığı mektup... Ulan Müddeiumumi Bey, bir de mektup yazıyor ki, ulan oğlum allameyi cihan mısm, her satırını yiyen köpek kudurur, vay vay! Eğer iş böyleyse kıymetli kahraman Muhtar Kenan, İnce Memedin değil de Kertiş Alinin sopalan altında can vermiştir. Bunu Yüzbaşıdan öğreneceğim, hem de bu gece, dedi kendi kendine. Öğrenmezsem merakımdan ölürüm.

Gece yarıyı iple çekiyordu. Belki de gelen İnce Memeddir... O ki, bu kasabada Ağa bırakmamaya ant içip yemin vermiştir. Niçin ilk öldüreceği kişi Murtaza Ağa olmasın, bu kasabada ondan görkemli, ondan yiğit, ondan zengin kim vardır ki? O, Murtaza Ağanın nur içinde yatası babası Adanadan bu yana biltekmil toprakları tapulayan kişi değil midir? O Murtaza ağanın her gece mübarek mezarında yatası babası bu kasabaya Maraşlılarla birlikte ilk çeltik eken, ilk pamuk yetiştiren kişi değil midir? O Murtaza Ağanın soylu Türkmen Beyi babası değil midir ki, bu kasabanın ovalarını koyun sürüleri, inek, boğa sürüleri, yılkı yılkı atlarla doldurmuş kişi?

Onun soylu, gök gibi gürleyen dedesi değil midir ki... Murtaza Ağa buraya gelince duruyor, dedesinin yaptığı büyük işleri kendi kendine bile söylemekten ürküyordu. Ama o ne yapsın, ne yaparsa yapsın, bütün kasaba onun dedesini, dedesinin neler yaptığını biliyordu. Her neyse bütün kasaba onun dedesini bilsinler de hükümet adamları bilmesinler, ne olur ne olmaz. Onun dedesi Fırkayı Islahiyede Kozanoğluyla birlikte olup Sumbas kolunu tutmuş, koskocaman Kozanoğlu Osmanlıya pes ettiği halde, onun dedesi Osmanlı ordusu karşısında bir adım bile gerilememiş, Fırkayı Islahiyeyi kırmış geçirmişti.

Dedesinin Türkmen tarafından çok ayıplanan, Osmanlı tarafından da çok övülen bir davranışı daha olmuştu. Kozanoğlu yenilince Torosa kaçmış, yanında da Aşık Dadaloğlu, Toroslarda köy köy, dere kovuk gizlenmiş, ama onları dağlar kabul etmemiş, Kozanoğlu Ahmet Paşa da Karadağlıoğlunun yedi göbekli

çadırına sığınmıştı sonunda... O gece Dadaloğlu sabaha kadar, sazı kucağına çekmiş, yenilginin türküsünü söylemiş, bütün Türkmen eli de onunla birlikte ağlamışlardı. Sabah olunca da o soylu Karadağhoğlu olan dedesi, Kozanoğlu Ahmet Paşanın ellerini arkasına bağlayarak götürmüş, Osmanlı kumandanı Derviş Paşaya "Paşa, al sana Kozanoğlunu getirdim, getirdim ya, sen onu öldürmeyesin, yoksa bu dünya başına yıkılır," demişti. Ama Aşık Dadaloğlunu Osmanlıya teslim etmeye içi elvermemişti ya, buna karşın bile, Türkmen onun soylu dedesinin Kozanoğlunu Osmanlıya teslim edişini bağışlamamış, bunu insanlığa, törelere aykırı bulmuş, obadan aşiretten, bir sabah bir de bakmıştı ki, yöresinde bir tek kişi kalmamış, ondan sonra da soylu dedesinin aşiretinden bir tek kişi, kardeşleri, akrabaları bile yanma uğramamıştı. Hala eski Türkmenden kalan kişiler, onun dedesinin adını anarlarken, şeytana lanet okurlardı.

Gece yarısı olana dek dedesini, babasını düşündü nedense... Ne yapıyor, ne ediyorsa bu gece dedesini, babasını düşünmekten kendisini alıkoyamıyordu. Ama dedesi Kozanoğlu Ahmet Paşayı teslim etmişti de hükümete, Aşık Dadaloğlunu teslim etmemiş, onu korumuştu. O koruduğu, canını kurtardığı Dadaloğlu bile, o günden sonra ona sırtını dönmüş, bir daha evine ne uğramış, ne de yüzüne bakmıştı.

"Hüsne Hatun," dedi, çoktan beridir konuşmadan, onun yüzüne bakıp düşüncelerini okumaya çalışan karısına, "dedemi düşünüyorum. O iyi ki Türkmen Beyi olarak kalmamış. O, Türkmen Beyi olarak kalsaydı, biz de bugün öteki baldırıçıplak, açlıktan nefesi kokan Türkmen Beylerinin çocukları gibi olurduk. Böyle yarı göçebe, yarı aç yarı tok... İyi ki, iyi ki..."

Karısı ona karşılık vermedi ve bir tuhaf baktı. Çünkü karısının soyu o yarı aç yarı tok dediği Türkmen Beylerindendi.

Derviş Paşadır, cömert adam, yiğit adamdır, haza Osmanlıdır, dedesinin Osmanlıya yaptığı bu iyiliğin karşılığı olarak, dile benden ne dilersen, istersen atının ayak basabildiği kadar toprak senin olsun, demişti. Dedesidir, Derviş Paşanın huzurunda kıyama varmış, kanlı yaşlar dökerek, ben ne yapayım malı mülkü, ben ne yapayım dünya malını, elim aşiretim beni bir cüzzamlı gibi bu dünyada yek başıma bırakarak gittikten kelli, demişti. Derviş Paşadır, onu teselli etmiş, şu Ceyhan ırmağının bu yanı senindir diye bir ferman yazıp eline vermişti. Bozgunda Türkmenden kalan sürüler, atlar, develer, çadırlar, altınlar da dedesinin olmuştu. Babasına gelince o da bu malları iyi idare edip malının üstüne mallar katmıştı. Gün geçmiş devir dönmüş onları yalnız bırakmış aşiretleri biraz toprak, biraz otlak için onların ayaklarına düşmüştü. Fakat onun soylu babası Nuh demiş de Peygamber dememiş, onları bırakıp giden aşiretini

bağışlamamış, onlardan bir tekinin bile yüzüne bakmamıştı. Ama Murtaza Ağa öyle mi, Murtaza Ağa sıcakkanlıdır, eline aşiretine düşkündür, elsiz aşiretsiz hiçbir şeyin yürümeyeceğini, kaba ağacın dal ile gürlediğini bilendir.

"Babam yanlış yaptı Hatun, öyle değil mi?"

"Yanlış," dedi Hüsne Hatun.

"Elin aşiretin olmayınca servetin hiçbir kıymeti yok."

"Olamaz," dedi Hatun sevinerek.

"Şimdi elimiz aşiretimiz yanımızda olsaydı, biz de eller gibi... Bak Bozdoğanlılara, kimse gözün üstünde kaşın var diyebiliyor mu? Onlar fıkaradırlar, benim servetimin binde birisi onlarda yok ama, alem onlardan korkuyor."

"Korkacak."

"Onların hiç kimsesi, hiçbir şeyleri yok ama, aşiretleri var. Ha deyince yüz kişi ve hem de bin kişi Bozdoğanlı Beyi için ölür."

"Ölür," dedi Hatun.

"Bir İnce Memed dağa çıkınca benim gibi can telaşına düşüp bir sıçan deliğini bin altına aramazlar."

"Aramazlar."

"Ben varayım da Yüzbaşıya gideyim bakayım devran ne gösterecek... Bence Muhtar Kenanı Kertiş Ali Onbaşı öldürdü."

"Belki İnce Memed öldürmüştür, hiç belli olmaz."

"Hiç belli..." Murtaza Ağa saatına baktı, merdivenleri indi.

Daha uzaktan Yüzbaşının gaz lambasını görünce sevindi. Bu anda da içi Yüzbaşıya kaynadı. İyi çocuktu, mert adamdı. Tam bir Cumhuriyet zabitiydi. Hilesi hurdası, yalanı dolanı yoktu, dobra dobra bir adamdı. Ama ne yazık ki, Zülfüye tapınmıştı. Zülfü de onun kuyusunu kazıyordu. Bu anda onun için yazdırdığı mektuplara çok pişman olmuştu. Yazık değil mi, diye düşünüyordu, böylesi bir gence, gecesi yok, gündüzü yok, yıl on iki ay eşkıyaların ardında, hem de kurşun yağmurları altında. Bu alçak köylüler onu aldatmışlarsa, kadınlar onun yolunu İnce Memedden çevirip de Kara Osmanm üstüne döndürmüşler, Kara Osman öldürülünce de ona İnce Memeddir, diye ağıt yakmışlarsa ne yapsın...

Kapıyı çaldı, bir er:

"Kimdir o?" diye sordu.

"Yavrum benim, ben Murtaza Ağa, Yüzbaşıya haber ver."

Kapı açıldı, er:

"Yüzbaşım seni bekliyor," dedi.

Yukardan Yüzbaşı kıvançlı bir sesle:

"Ben bilirim, ben adamımı bilirim," diye gülüyordu. "Seni bekliyordum Ağa. Çay da hazırlattım. Geç kaldın."

"Geç kalmadım, tam gece yarısı, ortalıktan el ayak çekilsin de dedim hani."

"Hoş geldin, iyi yaptın. Zülfü Bey de burada."

Zülfüyle kucaklaştılar.

Çay hazırdı.

Zülfü hemen konuya girdi:

"Şu mektup ve telgraflar... Arif Saim Bey deli oluyor bu işe. Gördün ya, benim yüzüme bile bakmadı. Mektupları yazanı istiyor. Dün de bir dedikodu geldi kulağıma, tuh tuh, ocaklardan uzak, güya ki Arif Saim Bey Mustafa Kemal Paşamıza, yerine geçmek için suikast hazırlıyormuş, Çerkeslerle birlikte. Düveli muazzamayla işbirliği içindeymiş. Böyle şey olabilir mi hiç?"

"Olamaz, haşa!" diye bağırdı Murtaza Ağa. "Amanın Arif Saim Bey bunu duymasın, bu kasabayı yıkar. Ateşe verir de yakar."

"Dur heyecanlanma Ağa," dedi Zülfü, olgun, gün görmüş ağırbaşlı haliyle. "Dedikodunun menşei bizim buralar değil, Adanada dolaşan bir dedikodu bu. Onun için bizi pek o kadar alakadar etmez. Ama ne dehşet bir dedikodudur bu ki, Arif Saim Bey..."

"Haşa, bin kere haşa..."

"Evet, iyi konuştun Murtaza Ağa, haşa. Evet, ne biçim bir dedikodudur ki bu çıkan, Arif Saim Bey Allahtan önce Mustafa Kemal Paşaya tapar. Ben bilmez miyim, tapar. Mustafa Kemal Paşa, Allah göstermesin, şimdi ölse, Arif Saim Bey de duyduğu anda onun ölümünü çeker tabancasını kendi ağzına boşaltır. Korkuyorum Murtaza Ağa, çok korkuyorum, bu dedikodunun altından bir şey çıkar diye."

"Korkma," diye güldü Murtaza Ağa. "Ateş olmayan yerden duman çıkmaz, diye korkma. Biz öyle insanlarız ki ateş olmayan yerden duman çıkarırız. Bunu da dünyalar kahramanı, akıllı, o güneş başlı Paşamız bilir. Bilmez mi?"

Zülfünün gözlerinin içine gözlerini dikip bir süre delici bakışlarla ona baktı, o susuyordu.

"Bilir," diye bağırdı Murtaza.

Yüzbaşı masanın bir köşesine oturmuş, bir yandan onlara çay dolduruyor, kuşkulu, rahatsız bir ona, bir ötekine bakıyor, endişeli bir yüzle onların konuşmalarını dinliyordu. Murtaza Ağa da sözü değiştirmek için kıvranıyor, bu da Yüzbaşının gözünden kaçmıyordu.

Bir ara, uzun bir sessizlik oldu. Kimse sessizliği bozamıyor, öz konuya kimse

dokunmak istemiyordu. Sonunda Yüzbaşı:

"Bu gece buraya ne için toplandığımızı üçümüz de gayet iyi biliyoruz," diye söze başladı. "Edindiğimiz gizli malumata göre bu mektupları, haşa huzurunuzdan, sizin ikinizin yazdığı tebeyyün etmiş bulunuyor. Ben sizlere toz kondurmadığımdan dolayı bunu sizlere sormak lüzumunu bile duymadım. Siz bunu duyarak zahmet ederek buraya kadar geldiniz."

"Duydum," dedi Zülfü gülümseyerek.

"Duydum," dedi Murtaza Ağa çok üzgün.

"Gene de size bir şey sormak benim haddim değil. Siz Zülfü Bey, Arif Saim Beyin cephe arkadaşısınız, böyle işleri yapmanızın lüzumu yok. Siz de Murtaza Ağa, benim en yakın dostumsunuz, ağabeyimsiniz, siz de bana..."

"Haşa, haşa, bin kere haşa... Siz benim en kıymetlimsiniz. Arif Saim Bey için Mustafa Kemal Paşa neyse, siz de benim için osunuz."

"Sizden benim ricam, üçümüz, hep beraber bu mektupları kimin yazdırdığını bulacağız. Ben de bu adamların cezalarını kendi çapımca, elimden geldiğince verdikten sonra Arif Saim Beye bildireceğim. O artık ne yapacağını kendisi bilir. Yalnız benim elimde kati deliller gerek. Ben yarından tezi yok yirmi köyün Muhtarlarını sorguya çekeceğim. Belki onlar bir itirafta bulunabilir. Arzuhalci Deli Fahri şu anda nezarette, bana telgrafları Murtaza çektirdi, diyor. Siyasetçi, Ali Onbaşının elinde, o dayanıyor."

"Yüzbaşı, bırakın o adamları, o, ilk telgraflardı, Ali Safa Bey maktul düştüğü gün çekilen... Ben sizin iyiliğiniz için size kuvvet gönderilsin diye yazdırmıştım. Siz de biliyorsunuz. Yazık demek Siyasetçi dayanıyor, rica ederim Yüzbaşım onu Kertiş Alinin elinden alınız. Öldürür o, o garibi şimdi."

"Öldürmeyecek."

Murtaza Ağa üzgün, boynunu büktü:

"Benim bildiğim Kertiş Aliyse onu çoktan öldürmüştür."

"Bana söz verdi, öldürmeyecek."

"Eğer sen onun imdadına beş dakika daha ulaşmazsan, yarın sabah buyurun cenaze namazına... Rica ederim Yüzbaşım, çok rica ederim. Siyasetçinin çok çocuğu var. Siz onu bırakırsanız, ben de size söz veriyorum, mektupçuları bulacağım."

Yüzbaşı hemen ayağa kalktı gülümseyerek, aşağıya bir şeyler söyledi, kapının oralardan tüfek şakırtıları geldi.

"Tamam. Şimdi bırakılacaklar." Sandalyasına oturdu, çayları tazeledikten sonra: "Yarın yirmi üç Muhtarın ifadesini alacağım. Ne yazık ki bu yirmi üç Muhtardan birisini İnce Memed katleyledi, döve döve..."

Zülfü anlamlı anlamlı güldü:

"Demek kasabanın içine kadar gelebilmiş, çok cesur bir adam olacak bu İnce Memed."

"Çok cesur, delicesine cesur," dedi Yüzbaşı.

"Benim evi sormuş."

"Sormuş."

"Kenan oğlum da söylememiş..."

"Sizin uğrunuza canını vermiş. Halbuki Kenan bilseydi ki siz her gece başka bir yerde yatıyorsunuz... Sizden ne istiyor bu adam?"

"Benden çok istediği var. O biliyor, benim ona ne yapabileceğimi, o biliyor benim... Yüzbaşım, bilmelisiniz ki bu eşkıyaların her yerde gözleri, kulakları vardır. Onlar, hele İnce Memed, Bayramoğlu gibi çalışanlar..."

"O kadar büyütmeyin Murtaza Bey..."

Murtaza Ağa boynunu büktü, somurttu:

"Ben de sandımdı ki Muhtar Kenanı Onbaşımız Ali öldürmüştür. Eğer İnce Memed öldürmüşse... Ben öldüm, hakkınızı helal edin."

"O kadar değil Murtaza Ağa."

"Şimdi gelir, isterse beni şu anda burada öldürür."

"Rica ederim Murtaza Ağa."

"Öldürür," diye inledi Murtaza.

Zülfü bir yolunu bulup masanın altından onun bacağına bir tekme vurdu. Murtaza da sözünü değiştirdi.

"Ben kimden şüphe ediyorum bunu size açıkça söylemeliyim."

"Buyurun Zülfü Bey..."

"Ben o molla bozuntusu, yalan kumkuması Duran Efendiden şüphe ediyorum."

"Doğrudur," diye ayağa fırladı Murtaza Ağa. "Çok doğru, o saman altından su yürütendir."

"Bu kasabada, muhterem Yüzbaşım, sizin aleyhinize böyle mektupları yazacak bir tek kişi vardır, o da..."

"O Molla Duran karıncayla cima edip belini incitmeyenlerdendir."

"Doğru..."

"Delil gerek arkadaşlar."

"Bulunur," dedi Zülfü.

"Buluruz," dedi Murtaza Ağa. "Ama onu derdest edip de mahkeme huzuruna çıkartmak, üstelik de böylesi muhataralı günlerde, kimin işine yarar?"

"Ben kimseden çekinmem," diye gürledi Yüzbaşı. "Yarın onun ifadesini alacağım." Ayağa kalktı, beli ağnmıştı, gerindi. "Taşkın Halil Bey?" diye sordu.

"O çok tehlikelidir," dedi Zülfü. "Onun ifadesini lütfen almayın Yüzbaşım."

"Neden?"

"Olmaz Yüzbaşım. Başınıza iş açarsınız."

"Ben kanundan başka kimseden korkmam."

"Onun da sırası gelecek."

"Zülfü Beyi dinleyelim Yüzbaşım. Yanlış bir iş yapmayalım. İnce Memed..."

"Siz ondan hiç korkmayın Murtaza Ağa. Bir daha o bu kasabanın kıyıcığma değil, o Torosun kıyıcığına bile gelemeyecek. O yakında..."

Yüzbaşı öylesine kesin, öylesine kendine güvenmiş konuştu ki, Murtaza Ağa içinden, senden önce Çiçeklidereli Mahmut Ağa, diye onunla alay etti.

Bundan sonra da kasaba ileri gelenlerini, kim bu mektupları yazar, ya da yazamaz, diye teker teker gözden geçirdiler. Sabaha karşı da bir olumlu sonuca varamadan dağıldılar.

Zülfü dışarıya çıkar çıkmaz:

"Ahmak," diye Murtazanm kulağına bir yılan ıslığı gibi fısıldadı. "Ulan ahmak adam, anlamadın mı, Yüzbaşı Kertiş Aliye Muhtar Kenanı öldürtmüş, anlamadın mı, Kenandan da bizim adımızı almış, anlamadın mı, Kertiş Ali koşarak bana geldi, her şeyi anlattı, anlamadın mı? İnce Memed nerede, eşkıyalar nerede, sen hiçbir eşkıyanın döve döve adam öldürdüğünü duydun, gördün mü be ahmak adam, bunu, bu kadarcık şeyi anlamayacak ne var?"

"Anlamıştım," dedi Murtaza sıkılarak. "Anlamıştım ya, gene de ne olur, ne olmaz diye... "

"Haydi sana gidelim. Sen Hüsne Hatunu uyandır."

"O uyumamıştır. O bizi bekliyordur şimdi."

"Katmerli, yağlı ballı bir kahvaltı yapalım. Taze tereyağı istiyorum, hem de bu sabah yayılmış. Hem de üstünde ayran kabarcıkları olan. İnce Memedi de takma o kadar kafana. Altı üstü zavallı bir köylü. Bu ateş gibi Yüzbaşı onun hakkından gelir yakında."

"Yapma Zülfü, alay eyleme. O, dağ gibi Ali Safa Beyi yedi. Seni de, beni de... O bizim kanımıza susamış. O İnce Memedin akıbetini yakında göreceksin. O Yüzbaşı bir hiç."

"Yakında görürsün Yüzbaşıyı. Belki de öldürülmüştür İnce Memed. Belki de öldürülen dokuz eşkıyanın arasındaydı. Benim dağlardan aldığım istihbarata göre, dağlarda şu anda böyle bir eşkıya, İnce Memed yok. Bu istihbaratım yanılmaz, katidir."

"Öyleyse nerededir bu şeytan?"

"Yakında öğreniriz."

"Ne zaman, ne zaman? Tez ol aman Zülfü. Benim uyku dünek gördüğüm yok. Şu anda bile bir yerden gelecek kurşunu bekliyorum. İnce Memed yakında öldürülecektir. Gene de korkuyorum."

"Korkma!"

Kol kola Murtaza Ağanın konağına döndüler. Neredeyse gün ışıdı ışıyacaktı. Hüsne Hatun onları konağın alt kapısında karşıladı:

"Hoş geldin Zülfü kardaşımız," dedi, "sen de olmasan... Murtaza Ağanın bir tek dostu var bu kasabada, o da sensin. Gün geçmez ki Ağa bir kere senin o güzel adını ağzına almasın, Zülfü Bey kardaşım şöyle de, böyle, diye..."

Yüzbaşı onların ardından, hiç beklemeden doğru Candarma Komutanlığına koşmuştu. Düşünceli, öfkeli, gergindi. Eşkıyalar kolaydı da, bu hin oğlu hinlerle nasıl başa çıkacaktı. Her Şeyi biliyorlardı. Zülfü ona, İnce Memed sözünü edince, onu küçümseyerek, nasıl da yüzüne bakmış, ben böyle saçmalıkları yutar mıyım, hey kumandan bey, demek istemişti. Öldürttürdün Kenanı, onun ağzından da bizim adımızı aldın ya, sana helal olsun, değer, diye anlamlı, öldürücü gülümsemişti.

Kertiş Ali Onbaşı onu daha, o eski kabartmalı taşın yanındayken karşılamıştı.

"Gel Ali, işler karıştı ki arapsaçına döndü. Gel odama da konuşalım."

Odada, masanın üstünde tüten semaver onu bekliyordu.

Yüzbaşı:

"Yaşa be Onbaşı," diye sevindi, "çayı da hazırlamışsın. Ne biliyordun geleceğimi?"

"Bilmez olur muyum Yüzbaşım..."

Yüzbaşı ince belli kadehe tavşan kanı çayını doldurdu, şekeri atıp arkasına kaykılarak koltuğa dayandı.

"On dokuzunu itiraf ettirdim Yüzbaşım."

Yüzbaşı tepeden tırnağa onu süzdü. Kertiş Alinin gözleri şişmiş, kan çanağına dönmüştü. Pantolonu düşmüş, yüzü sarkmış, gömleği de yırtılmış, elleri kan içinde kalmıştı. Yüzbaşı ona acıdı. Nedense bu adama sonsuz bir acıma duyuyordu. Bir de onun enerjisine olağanüstü hayrandı.

"Kimse ölmedi ya."

"Ölmedi. Bunlar sağlam çıktı."

"Keski Kenan da ölmeseydi..."

"Ölmezdi Yüzbaşım ya, Kenan çok yalınkat bir adammış. Hem yalınkat, hem de inatçı. Oluverdi."

"Keski ölmeseydi. Bütün kasaba onu bizim öldürdüğümüzü sanıyor. Zülfü de, Murtaza Ağa da öyle sanıyorlar. İtiraf edenler ne diyorlar?"

"Önce direndiler, sonra da bülbül gibi öttüler. Kenan o kadar yalınkat çıkıp da ölmeseydi, bunlar bir iki sopada hiç itiraf ederler miydi sanıyorsunuz? Bu gece en az beş kurban vermiş olurduk."

"Ne diyorlar?"

"Ne desinler Yüzbaşım, Zülfü Bey, Murtaza Ağa diyorlar da başka bir şey demiyorlar. Bir kişi Taşkın Halil Beyin, bir kişi de Molla Duranın adını verdi. Gerisi Zülfü de Murtaza da... Murtaza da, Zülfü de..."

"Biliyorum, biliyorum onlar," dedi Yüzbaşı, "ama bir şey gelemez ki elimizden. Ne yapabiliriz ki onlara?" diye derinden çaresizlikle içini çekti, ellerini umutsuzlukla açarak. "Keski Kenanı öldürmeseydin."

"Yalınkat çıktı Yüzbaşım. Öldürmek kastı mahsusum yoktu biliyorsunuz, kendiliğinden öldü."

"Biliyorum Onbaşım, ama gene de... Bir daha..."

Başını önüne eğdi Yüzbaşı, önündeki çay bardağı tütüyordu, uzun bir düşünceye daldı. Başını kaldırdığında gözleri bulanmış, yüzü allak bullaktı:

"Çok yalnızız Onbaşım, çok," dedi. "Dört bir yanımızdan kuşatmışlar, her şey onlar, biz de... Bırak şu muhtarları da gitsinler... Demir çemberlerle sarmışlar her bir yanımızı, yalanla dolanla. Bunlarla nasıl başa çıkarız ki... Bırak o adamları. Üzülüyorum, kahroluyorum. Can pazarındayız Onbaşı, biliyor musun? Bırak o zavallıları gitsinler... "

"Baş üstüne Yüzbaşım."

Kertiş Ali Onbaşı her şeyi anlamış, öfkesi tepesine çıkmış, Yüzbaşısına o da yüreği paralanarak acımıştı. Sevgi dolu gözlerle, onu tepeden tırnağa okşayarak süzdü. Az daha beklese, çocuklar gibi hüngür hüngür ağlayacaktı, dışarıya kendini dar attı. Ulan İnce Memed hakkın var oğlum, yerden göğe kadar hakkın var. Keski ben de senin yanında olsam da şu Ağaların soluğunu kessem de, her gün beş onunu... Sıküğı dişleri ağzında çatırdadı.

18

İnce Memed birkaç haftadan beri iyiydi. Dağdaki mağarasından ormana inmiş, ormanın en kuytu yerinde küçük bir çadırda yaşıyor, Kasımla Temirin obalardan ona getirdikleri yeni sağılmış taze sütleri içiyor, tereyağlarını, balları, kızarmış av etlerini yiyordu. Obalar sanki yarışa girişmişlerdi. Her önüne gelen kadın, genç kız ona bir yiyecek pişiriyor, ne yapıp ediyor, sıcak sıcak ona ulaştırıyorlardı. Küçük kara çadır bir gelin evi gibi kilimlerle, keçelerle döşenmiş, işlemeli çuvallar, heybeler, atlas yorganlar, kuştüyü yastıklar, yün döşeklerle donatılmıştı.

İnce Memedin iyileşmesi obalarda bitip tükenmeyen bir bayram sevinci yaratmıştı. Herkes işi gücü bırakmış, bu olağanüstü sevgi seline kaptırmış kendisini. Varsa da İnce Memed, yoksa da İnce Memed...

Kırkgözün Anacık Sultanının verdiği merhemler, içirdiği iksirler, daha ilk günden etkisini göstermiş, bir hafta içinde de onun ateşini düşürmüş, yaralarını sağaltmaya başlamıştı. Hürü Ana onun başında kuşlar gibi dönmüş, geceleri uyku yüzü görmeden onun başını beklemişti. Yaralarını merhemlemiş, iksirlerini, onu gece yarıları bile uyandırıp içirmişti. Sonunda İnce Memed gözlerini açıp gülümseyince de, onun saçlarını okşamış:

"Hürü Anan senin kara gözlerine kurban olsun," demişti. İnce Memed ayağa kalkınca da, "Şimdi artık bana izin İnce oğlum," diyerekten eşeğine binmiş, Kısacık Mahmutla birlikte köyün yolunu sevinç içinde tutmuştu.

O İnce Memedin de, onun gözlerini bağlatarak yanına öyle götürttüğünü bir türlü unutamamıştı. Hele daha iyileşip de eşkıyalığa başlasmdı hele, Hürü Anacık da şu dünyanın kaç bucak olduğunu ona gösterirdi.

İnce Memed iyileşip de, Hürü Ana yola düşünce görenler onu tanıyamamışlardı. Belki yirmi yaş gençleşmiş, yüzündeki kırışıklıklar yitmiş, gözleri genç kızların gözleri gibi parlamıştı. Yüzüne mutlu bir gülüş yerleşmiş, sütbeyaz dişleriyle Hürü Ana bir sevinç gülü olup açmıştı.

"Seni daha bırakıp gitmezdim ama İnce Memed, benim daha çok işim var köyde..."

Uzun uzun biribirlerine sarılmışlardı...

Köye geldiğinde, bir akşamüstüydü, hiç yorulmamış, Kısacık Mahmudun eşeğinden, daha eşeği durdurmadan, yere usta, genç bir binici gibi atlamıştı. Eve vardıklarında da İnce Memedin yağız atını kapısının ağzında öyle dimdik durur bulmuştu. At başını kapıya dayar gibi etmiş, düşünceli, sessiz öyle durmuş kalmıştı. Onu gören köylüler evden eve koşuşarak haberi herkese bir anda ulaştırmışlardı. Kapısının önü de, daha o eve girmeden ana baba günü olmuştu.

"Hoş geldin Hürü Ana, Hürü Ana hoş geldin," sesleri köyü bir anda doldurmuştu. Bu kadar kalabalık bile bu yağız atı ürkütemiyor, at, olduğu yerde kıpırdamadan duruyordu.

"Üç gündür bu at burada Hürü," dedi Hösük. "Üç gündür gece gündüz bu at ne yiyor, ne de içiyor, burada böyle bekleyip duruyor."

Hürü Ana kalabalığı yardı, atın yanma doğru çekilerek, "Yol verin, yol verin," diye yürüdü, "benim ona söyleyeceklerim var, o üç gündür beni neden böyle kıpırdamadan bekliyor, ben onu biliyorum işte."

Köylü kalabalığı soluksuz kesilip sustu. Hürü Ana atın yanına usul usul yanaştı, elini kaldırdı onun yelesini korkarak usul usul okşadı. Kulağına da eğilip, "Güzel at, yağız at," dedi, "sen Hazreti Alinin Düldülü, Köroğlunun Kıratı, Genç Osmanın Arabi, Peygamberin Burağı soyundansm. Sen soyluların soylususun. Yoksa burada üç gündür yemeden içmeden durur da beni bekler miydin... Dur şimdi..."

At huysuzlanmaya, kuyruğunu hızlı hızlı, sağa sola sallamaya başlamış, başını kaldırmış kulaklarını dikmişti. Hürü Ana şimdi ancak onun göğsüne yetişebiliyor, heyecanlanmış, elleri titreyerek ancak oralarını okşayabiliyordu. Kalabalık da durmuş onları büyümüş gözlerle seyreyliyordu.

"Şimdi beni iyi dinle," diye duyulur duyulmaz bir sesle konuştu Hürü Ana. "Başını azıcık indir de kör olası, bak sana ne güzel sözler söyleyeceğim, beni dinle."

Elini çekti, yukardaki atın gözlerine bakmak istedi, at gittikçe huysuzlanıyordu, onun gözlerine gözlerini rastlatamadı. "Var dinleme beni, verme kulağını bana. İstersem ben de sana onu söylemem işte!"

Ata söyleyeceğini seslice söyleyemezdi, şu mendebur kalabalık duyabilirdi. At da bir hoş oluyordu. Şu at kaçıp gitmeden de iyi haberini ona bildirmeliydi ki, o da duysun, mademki fıkara üç gün üç gece burada onun yolunu gözlemişti, varsın sevinsindi.

Atı bırakıp kalabalığa döndü:

"Şimdi siz azıcık uzaklasın bakalım, ben bu huysuz, deli ata gizli bir şeyler söyleyeceğim. Haydin kurban olduklarım, haydin güzel köylülerim. Kusuruma bakmayın, gülden nazik gönlünüz de incinmesin. Ben bu atı savdıktan sonra teker teker evlerinize gelirim."

Kalabalık küskün, çıt çıkarmadan arkasını dönüp oradan uzaklaştı. Hürü Ana, kalabalığın iyice ortadan çekilmesini bekledikten sonra atın yanma vardı:

"Sana bu güzel haberi vermezdim ama, bu huysuzluğundan, deliliğinden dolayı, ama neyleyim ki iyi kimselerdensin sen, sihirbaz bir atsın, bir de üç

gündür yolumu gözlüyorsun."

Kalabalık çekilince at biraz dinginlemiş, başını biraz indirmişti.

"İyi dinle beni, İnce Memed iyileşti, iyileşti, iyileşti."

Biraz öteye çekilip atın gözlerine baktı, onun tepineceğini, sevineceğini, başını göğe kaldırıp dünyayı inleterek kişneyeceğini sanıyordu. Atta hiçbir değişiklik görmeyince de kızdı, ona yaklaşmadan, olduğu yerden bağırdı:

"İyileşti, iyileşti, duymadın mı beni Allahm bin belası, gözü kör olup da boyu devrilesi, iyileşti, iyileşti... "

At gene aldırmıyordu.

"Hay sen Köroğlunun Kıratına, Alinin Düldülüne, Peygamberin Burağına kurban olasın... Hay benim de, İnce Memedin de tırnaklarımıza kurban olasın..."

Öfkesi tepesine çıktı, kendini yitirip bağırdı:

"İnce Memed iyi oldu, kurtuldu, iyi oldu, kurtuldu, onu Anacık Sultan sağalttı, duydun mu?"

Köylüler onun "İnce Memed sağaldı" sözlerinin kendilerine söylendiğini sanarak hemen gerisin geri koşarak, sevinerek gürültüyle döndüler.

Hürü Ana da atın ön ayağına bir tekme attı, o anda da at şaha kalktı, uzun uzun kişnedikten sonra Alidağına döndü aldı yatırdı, bir top kara bulut gibi köyün içinden süzüldü çıktı.

"İnce Memede ne olmuş, ne olmuş ana?" diye sordular.

"Yaralı mıymış?"

"Hasta sayrı mıymış?"

Bu kör olası at yüzünden ok yaydan çıkmış, olan olmuştu.

"İnce Memed yaralıydı, iyi oldu," dedi Hürü Ana. Yanını yöresini bir iyice keskin gözleriyle bir daha araştırdıktan sonra, "İnce Memed çok şükür Allahıma iyi oldu," dedi. "Ağır yaralıydı, iyi oldu. İyi olmayıp da ne bok yiyecekti, elbette iyi olacaktı. Ben gittim ona, kuruttuğum incirlerle, Delice koyağın narlarını yedirdim ona. Elceğizimle götürdüğüm çorapları giydirdim ona. İyi olmayacaktı da ne yapacaktı o İnce Memed! Kırkgöz Ocağının Anacık Sultanını ocağından aldım da, ata bindirdim de, bin yaşındaki o kutlu kadını onun ayağına götürdüm. Kim olsa onun yerinde iyi olurdu. O Kırkgöz Ocağı ki, kılıçlarla iki şak olmuş insanı biribirine yapıştırarak diriltmiş ocaktır. O Kırkgöz Ocağı ki, kelle kucağında Genç Osmanı üç gün üç gece Bağdadin içinde savaştıran ocaktır. O Kırkgöz Ocağıdır ki, kendi şu iki gözümlen gördüm, duvarında Alinin Zülfikarının asılı durduğu ocaktır. O kılıcı var ya, yedi bin yedi yüz yetmiş yedi kişi gelse o duvardan söküp alamaz. O kılıcı var ya, yere düşse, dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz kişi gelse de yerden kaldıramaz, ama bir Anacık Sultan gelir,

bir kuştüyünü kaldırır gibi onu yerden alıverir de yerine asar... O İnce Memed iyileşmesin de ne yapsın!"

Hürü Ana coşmuş, atı, öfkesini, kendisini unutup İnce Memedin başından geçenleri bir eski zaman hikayecisi gibi, evinin önündeki taşın üstüne çökmüş anlatmaya başlamıştı. Köylüler de oldukları yere oturmuşlar onu dinliyorlardı.

Hürü Ana taa baştan, Ali Safa Beyin öldürülmesinden işe başladı. Candarmaların, İnce Memed kasabadan çıkarken üstüne yağmur gibi kurşun yağdırdıklarını söyledi. Değirmenoluk köyünü geçiyorum, dedi, siz onun orasını benden de iyi biliyorsunuz, Kel Hamzanın köpek yemiş, kartallara pay olmuş leşinin kemikleri daha aşağıda duruyor. Orasını geçti. Ormanı, ormana girerken işte bu yağızın ürktüğünü, ormana girmek istemediğini, İnce Memedinse bu kutlu, sihirli atı zorladığını, ormanın içinde candarmaların pusuya yattıklarını, gene atın kulaklarını dikip direkleyip durduğunu, İnce Memedinse bunu anlamadığını, gene atı sürdüğünü, sürünce tam candarmaların ortasına düştüğünü, gecenin karanlığında atın yere yatarak, karnının üstünde sürünerek onu kurtardığını, ama o akılsız, at sözü dinlemez İnce Memedin tam yedi tane kurşun yarası aldığını, eşkıyaların nasıl gelip onu kurtardıklarını bir bir anlattı. Eşkıyalar onu almışlar götürmüşler yüce dağ başındaki mağaralarına, cerrah çağırmışlar, cerrahlar onun kanını durdurup yaralarını sarmışlar ya, İnce Memedi de, yedi kurşun yemiş, kolay mı bu, bir ateş almış, fırın gibi yanmaya başlamış. Hürü Ana da onu aramış. Aramış aramış da kimse onun yerini ona söylememiş. Hürü Ana her şeyi en ince ayrıntısına kadar her şeyi anlatıyordu da ne bir yer adı veriyor, ne de Yörüklerden söz ediyordu. Sonra onun yerini bir hayır sahibi eşkıyadan öğrenmiş. Eşkıyalar da onu İnce Memede götürürlerken gözlerini bağlamışlar. Hürü Ananın kim olduğunu bilememişler de bu haltı o sebepten karıştırmışlar. Hürü Ana da buna o kadar kızmış ki, o İnce Memed sümüklüsünü hasta halinde tepelemeye kalkmış. İyi olunca da bunu onun yüzüne vurmamış ya Allah kerimdir, o sümüklünün yakası bir daha eline geçerse, yakası, Hürücenin, işte o zaman görürmüş dünyanın kaç bucak olduğunu...

Gün battı, karanlık kavuştu, yatsı oldu Hürü Ana şen satır anlatıyordu. Yeni Kırkgözün Ocağına gelmişti.

"Yoruldum," dedi. "Kırkgöz Ocağını da yarın öbürsü gün anlatırım. O Kırkgöz Ocağı kırk gün kırk gece anlatmakla bitmez ki... Yalnız onu söylemeden edemem, Kırkgöz Ocağının karşısında ak çakmaktaşından yüce, sivri doruklu bir dağ var, gecede gündüzde, yağmurda karda bile başından gün eksik olmuyor, kurşun geçmez karanlıkta bile dağın doruğu yalp yalp ediyor. İşte böyle."

Komşular onu o akşam yemeğe alıp götürdüler. Hürü Ana kimsenin evinde

yemek yemek istemezdi ama, ne yapsın, çok geç olmuştu, ister istemez bir kerecik olsun, başka yerde yemek yemeyi kabul etti.

Sabahleyin uyandığında daha bir sevinçliydi Hürü Ana. Hemen ocağa bir kazan su koydu, su ısınınca hamamlığa geçti, sandığından çıkardığı bir kalıp kokulu sabunla bir iyice yundu arındı. Komşu kızı çağırtıp saçlarını ördürdü, beliklerinin arasına da birer küçük gök boncuk koydurdu. İnce Memedin Hürü Anasına nazar değmesin, diyerek güldü. Sandıktan, gençliğinden bu yana giymediği kutnu fistanını, parlak kundurasını, ince, yalnız şehirli karıların giydiği çorabını çıkardı. Başına da yeşil pullu ipeklisini bağladı. Burnuna Durmuş Alinin askerden dönerken Arabistandan getirdiği altın hırızmasını taktı. Ayak bileklerine halhallarmı bağladı. Beline Trablus kuşağını sarıp püsküllerini dizlerine kadar sarkıttı, giyindi kuşandı, ardından da uzun uzun şöyle bir aynaya baktı. Sonra da, aynayı yerine koyarken, "Vay bre insanoğlu," diye kendi kendine söylendi, "sen ne biçim yaratıksın böyle, bir gecede bin yaş kocuyor, bir günde bin yaş genceliyorsun."

Salınarak köyün içine yürüdü. Her eve giriyor çıkıyor, herkesi seviyor okşuyordu.

Bir evden çıkmış, dudaklarında gülücükler köyün ortasına geliyordu ki karşısına bir atlı çıktı. Atlının bindiği at, İnce Memedin yağızı gibi soylu, görkemli al bir attı. Binicinin ayaklarında çizmeler, başında da tüylü bir lenger şapka, bacağında kılıç gibi ütülenmiş bir külot pantolon, sırtında bir yepyeni, çarktan çıkmışçasına kırışıksız bir ceket vardı. Atlının omuzunda da pırıl pırıl, menevişli bir Alaman filintası asılıydı. Yan yana geldiklerinde atlı atının başını çekip durdu:

"Hürü Ana," dedi.

"Hürü Anan sana kurban olsun, buyur yavru," diye sevindi Hürü Ana. "Sen kimsin de beni böyle hemencecik tanıdın da, Hürü Ana dedin bana yiğidim?"

"Ben Topal Aliyim, Ana," dedi atlı.

"Neee? Sen Topal Ali misin? Benimle taşkala etme yavrum. Topal Ali senin tırnaklarına kurban olsun aslanım. O bana hiç Hürü Ana der mi, o beni eline geçirse kanıma ekmek doğramaz mı?"

"Vallahi billahi ben Topal Aliyim, Ana."

Hürü Ana ona kurnaz kurnaz, gülümseyerek, sen benimle eğleniyorsun dercesine baktı.

"Ana sen de bugün giyinmiş kuşanmiş üç günlük geline dönmüşsün, ne oldu böyle sana, bir şey mi var?"

Hürü Ana buna karşılık vermedi.

"Hürü Ana sana kurban olsun atlı," dedi, "senin o Topala hiç benzer bir yerin var mı?"

"Ana istersen, şu yana geç de topal ayağıma bir bak..."

Hürü Ana kuşkulanmıştı. Öbür yana geçti, Alinin üzengiye sıkıştırılmış, bir top yumruk gibi topal ayağını gördü. Görür görmez de yerlere saldırdı, bir taş kapıp:

"Seni topal ayağına sıçtığımın topal domuzu seni..." diye taşı hızla ona fırlattı. Taş Topal Aliye değmedi.

Hürü Ana, taşı ona değmeyince çıldırdı, yerde ne kadar taş bulduysa Topalın üstüne yağdırmaya başladı. Toprakta dönemiyor, atın üstünde şaşırmış kalmış Topal Aliye basıyordu kalayı...

"Seni Çukurova zağarı seni. Başına da lenger şapka giymiş, adam olmuş da... Seni kapıların yal köpeği seni! Seni de candarmaların boku seni! Senin o lenger şapkanın içine çatır çatır sıçarım da, doldururum da sen de giyersin, seni! İnce Memedi ölmüş sandın da bu köye geldin, öyle mi, seni! İnce Memed ölmedi, ölmedi. O İnce Memed de seni öldürmeyince ben de gözü açık gitmez miyim seni!"

"İnce Memed iyi mi Ana? Çok şükür Ana... Müjden başım üstüne... O sağ olsun da..."

Daha fazla konuşamadı, ensesine yediği bir taşla sallandı ama yere düşmedi.

"Seni de bütün köpeklerin ağzına sıçtığı da, bütün eşeklerin burnuna işediği... Seni Çukurova zağarı da seni... İnce Memed ölmez ya, ölür mü, ölür mü, ölür mü o hiç, sizin gibi daha bin tane kokarcayı öldürmeden ölür mü?"

"Etme Ana, sana sözüm var," diye yalvarıyordu Ali.

Bir yandan da gelen taşlardan kendini sakınmak için çabalar harcıyordu.

"Omuzuna mavzer takana da bakın köylüler, sakalına, bıyığına da çocukların bokunu sürdüğüme de bakın, İnce Memedi öldü sanınca tüfekler kuşanıp, Arap atlara binip köye gelene de bakın, kurbanınız kulunuz olayım. İnce Memed öldü diye de gerp gerp gerinene de bakın! İnce Memed ölmedi, ölmedi... "

Hürü Ananın şamatasını duyan köylüler dışarıya uğramışlar, Hürü Ananın bu güzel giyimli atlıya yaptıklarına üzülerek bakıyorlardı.

Sonunda Hürü Ana eline oralardan uzun bir süğen geçirdi. Alinin ona dönük sırtına gelha eyledi. Topal Ali sarsıldı, atını sürmese ikinci süğeni yiyip yere düşecekti.

"Kaç," diye arkasından gürledi Hürü Ana, "kaç topal ayağına sıçtığım, kaç. O İnce Memed de bu sefer seni de öldürmezse, ben de ona hakkımı helal etmem."

Hırsını alamamıştı ondan, elinde taşlarla onun arkasından bir süre gitti ya ulaşamadı. Evine vardı, damının üstüne çıktı, yönünü Alidağmdan yana döndü,

yağız atı çağırmaya başladı:

"Gel, gel, gel yağız atım gel. Kalem kulaklı da, ince de bellim, elma gözlüm gel. Gel de şu Topalı ayaklarının altında eziver. İnce Memedi ölmüş biliyor da köye geliyor, gel! Köroğlunun Kıratı, Peygamberin Burağı, Alinin Düldülü soylum, gel! Gel ha gel! Hürü Anan seni çağırıyor, soyunda küheylanlık, soyunda azıcık adamlık, mertlik, yiğitlik varsa gel! İnce Memed uzaklarda, onun yerine sen varsın, gel! Gel de şu uyuz, şu hayın Topalı ayaklarının altında çiğne de, un ufak eyle, gel!"

Ellerini havaya açtı, dualar okumaya başladı. Hem dualar okuyor, hem yağız atı çağırıyordu.

Az sonra Alidağının önündeki çakırdikenli düzlükten kopan at, süzüldü geldi Hürü Ananın evinin önünde durur gibi etti, sonra da gündoğudaki kayalıklara doğru doludizgin, kuyruğu havada çekildi gitti.

Atı görür görmez Hürü Ananın nutku tutulmuş, olduğu yere damın üstüne dizlerinin bağı çözülerek oturmuştu. Yüreği, korkusundan, şaşkınlığından hızlı hızlı atıyordu.

"Komşular," diye kısılmış, ürkmüş bir sesle aşağıdakileri çağırdı, "gelin de beni buradan indirin, bu at benim halimi bırakmadı."

İki delikanlı merdivenleri ikişer ikişer çıkıp onu alıp aşağıya indirdiler.

"Amanın komşular, amanın köylüler, amanın kardaşlar, bacılar, amanın bu atın işi de nasıl bir iş, hiç dünyada böyle bir şey görülmüş mü, şu dünya dünya olalı beri?"

Yorulmuş, yüzü gerilmiş, dudakları kağıt gibi olmuş, ter içinde kalmıştı.

"Ana azıcık yornuğunu al!"

Onu içeriye götürdüler, yere döşek serip, sırtına yastıklar koyup oturttular. Hürü Ana gözlerini kapatıp bir süre öyle kaldı. Biraz kendine gelince, gözlerini açıp sordu:

"Dışarıya bakın bakalım, o at kapıda duruyor mu?"

Baktılar, içeriye dönüp:

"O at görünürlerde yok," dediler.

"O domuz, kafir nereye gitti?"

"Abdi Ağanın evine indi," dediler.

"İnsin bakalım," diye Hürü Ana gülümsedi. Ardından da gene eski sevincini buldu, yanındakilerle şakalaşmaya başladı. Onlar evlerine dağılıp giderlerken de arkalarından seslendi:

"Amanın millet, ben bu İnce Memedin atından korktum," dedi.

Topal Aliyi unutmuş gitmişti. Kafası hep İnce Memedin atıyla uğraşıyordu. Bu

at cin miydi, peri miydi, bu yaşa gelmiş böyle bir işle karşılaşmamıştı. Belki de Köroğlunun don değiştirmiş ölümsüz Kıratı buydu. Kıyamete kadar sırtında çok Köroğlu, çok İnce Memed taşıyacaktı...

Dişlerini sıkarak:

"Öldür Topal Aliyi öldür!" dedi hırsla.

Atı, gece yarısına kadar, dışarı çıkıp çıkıp gözledi ama at bir daha gözükmedi. Hürü Ana, at İnce Memede gitmiştir, diye düşündü. İnce Memed de ona binecek, daha Topal Ali köyden cehennem olup gitmeden yetişecek, o topal hayınını öldürecekti. Hele gelsindi, hele, hele bir de Topal Aliyi öldürmesindi, Hürü Ana o, gözlerini bağlatıp da kendisini kör gibi dağlardan aşıran o sümüklüye gösterecekti.

İnce Memed sabah erkenden kalktı, şalvarını, kanlı abasını giyindi. Hürü Ananın onun için ördüğü çorabı ayaklarına çekti, çarığını bir güzelce bağladı, fişekliklerini kuşandı, dürbününü boynuna astı, fesini, öteberilerini heybeye koydu, tüfeğini omuzuna taktı:

"Haydiyin arkadaşlar," dedi, "oba Çukurovaya inmeden gidip onlarla bir helallaşalım."

Memed önde, Kasımla Temir arkada incecik orman yolundan yürüdüler. Ormanı çıktıklarında öğle olmuş, sisler ormanın üstünden kalkmıştı. Bir süre yürüdükten sonra Kızılkartallı koyağına vardılar. Battal Ağa onları taa aşağılara kadar inerek karşıladı. Memedin yüzü asıktı ve alnı kırışmıştı, gözlerine de o parlak ışık gelmiş yerleşmişti. Battal Ağa, "O dedikleri ışık bu olsa gerek," diye kendi kendine mırıldandı eşkıyaların önünde Beylik çadırına doğru yürürken.

Çadırda yemekler çoktan hazırlanmış, açık sofra onları bekliyordu. Çadırların önlerinde çatallara oturtulmuş alıcı kuşlar bugün çok telaşlıydılar, kanatlarını açıyor, çırpınıyor, uçmak için kendilerini zorluyor, bağlı oldukları yerden kurtulmak için iplerini gagalıyorlardı. Memed bu kuşların, böylesi durumlarının sebebini çok iyi bilirdi. Göç hazırlıklarına başlandığında bunlar hep böyle olurlardı. İnsanoğlunun bilemediği, hayvanlarda tuhaf bir önsezi vardı.

Yemeklerini hemen hiç konuşmadan yediler, bitirdiler. Sofra kalktı, kahveler geldi. Kahve gelince Memed çok sevindi. O, ömründe çok az kahve içmişti ya, Yörüklerin pişirdikleri kahveye bayılıyordu. Yörük kahvesinin tadı, kokusu uzun bir süre damağından gitmiyor, nereye gitse onunla birlikte geliyordu.

"Yarın değilse öbürsü gün gidiyoruz biz çocuklar," dedi Battal Ağa. "Bundan sonra artık bizim işimiz zor. Baba kışlağımıza gene etek dolusu para vereceğiz. Ne elimizde kaldı, ne avucumuzda, şu Molla Duran Efendi olacak adam baba dede kışlağımızı çiftlik yaptığı yetmiyormuş gibi her yıl da bizden altın para

istiyor, kağıt para olursa olmuyor. Şimdi aşağıya inince Adanaya gidip altın para bulacağım. Biz bittik, biz tükendik. Şu Molla Duran Efendi gibi bir firavun yok şu Çukurovada. Yakında bu yaylağa da sahip çıkarsa hiç şaşmayacağım. Şimdi de Topal Aliyi kendisine kahya yapmış. Diyorlar ki..." Memedin gözlerinin içine gözlerini dikip, bir şeyler bekler gibi baktı. "Diyorlar ki bu Topal Ali de bin beter, ondan da insafsız bir adammış. Elinden çekeceğimiz var. Molla Duran Efendi o Topal Alinin altına bir at çekip omuzuna bir mavzer vermiş."

Memed kendinde olmayarak güldü, bu da Battal Ağanın gözlerinden kaçmadı.

"Sanırım ki bu Topal Ali, Abdi Ağanın adamı izci Topal Alidir."

"Odur," dedi Memed gülerek, sevinerek.

"İyi bir adam mıdır?" diye sordu Battal Ağa ortaya.

"Çok iyi adamdır," dedi Memed. "Onun gibi yiğit, yürekli, akıllı bir adamı daha analar doğurmamıştır."

"Öyle de diyenler var," dedi Battal Ağa. "Her neyse bizim işimiz artık zor. Bizi şu Çukurovalılar soya soya bitirdiler. Kerimoğlunun da başı belada."

"O nasıl?" diye sordu Memed. "Onu yıllar var ki göremedim. Şu dünya gözüyle onu bir görsem de elini öpsem. Allah ölmeden bunu da bana nasip eder inşallah."

Memed Kerimoğlundan söz ederken utangaç suçlu bir çocuk gibiydi.

"O da," dedi Battal Ağa Memedin içinden geçenleri sezerek, "seni çocukları kadar, canı kadar seviyor."

Memed biraz daha sıkılıp önüne baktı. Kerimoğluyla karşılaştıkları günleri hiç anımsamak istemiyordu.

"Onun obası da perişan oldu. Onların da kışlaklarına birisi, yeni yetme bir Ağa sahip çıkmış. Kışlaklarının yanından bile geçirmiyormuş onları o Ağa... Durun hele, ne idi onun da adı?" Düşünceye daldı, alnı kırıştı, bıyıklarıyla oynadı. "O da bir İstiklal Harbi kahramanıymış. Kılıcının hakkı olaraktan, ona da Kerimoğlunun kışlağını vermişler. O da, onları kışlağın yanına yaklaştırmıyormuş. Molla Duran gene insaflı, altın alıyor ya gene de bizi kışlağımızdan kovmuyor." Durdu, bıyıklarıyla oynadı: "Hah," dedi, "onun adı da Sabit Bey. Hiç duydunuz mu böyle bir adamı?"

"Duymadım," dedi Memed boynunu bükerek.

"On yıla kalmaz artık biz biteriz. Bizim oba şimdiden bile dağılmaya başladı." Gözleri doldu. "Ben ölürsem," diye kekeledi, "Yörüğün mezarlığı olmaz ya, mezarı da olmaz ya," acı acı güldü, "beni getirin de şu pınarın başına, o ağacın altına gömün."

"Allah geçinden versin," dedi Memed, onun da gözleri dolmuştu.

"Buradan başka bizi kabul edecek toprak yok. Bari tez günde öleyim de, burası da elimizden gitmeden şu pınarın başına gömüleyim."

"Ağa etme," dedi Memed sesi titreyerek.

Bu sırada genç kızlar, gelinler, yaşlı kadınlar, küçük, büyük nakışlı bohçalar getirip çadırın eğmesinin dibine koyuyor, durmadan, Memede bir göz atıp gidiyorlardı. Bir delikanlı da birkaç sırmalı fişeklikle, bir Alaman filintası getirdi, işlemeli çuvalların dibine koydu, ayakta, elpençe divan durup bekledi. Arkasından bir dürbün, iki Çerkeş hançeri, bir nagant tabanca getirildi, sapı fudisinden... Memed bütün bu gelenlerin ne için olduğunu anlamıyor, şaşkınlıkla bir filintaya, bir bohçalara bakıyordu.

Battal Ağa uzun, ince boyuyla ayağa kalktı, çimeni yeşil gözleriyle bir erkek güzeliydi, birinci bohçayı aldı, açmadan Memedin önüne koydu. Sırasıyla öteki gelen bohçaları da Memedin önüne dizdi.

"Bunlar sana İnce Memed. Bunlar obamızın sana çamsakızı çoban armağanıdır. Kusurumuza kalma sana karşı bir kusur işledikse..."

"Kusur bizde," diye toparlandı Memed. "Aman ne zahmet..."

Şaşırmış, ne yapacağını bilemeden önündeki bohçalara bakıyordu.

"Aç onları," dedi Battal Ağa. "Bunlar sana obamız kızlarının..." Çuvala dayalı filintayı, onun yanındaki fişeklikleri, tabancayı gösterdi. "Bunlar da sana obamızın armağanıdır."

Kıpkırmızı kesilen Memed ancak bir "Sağ olasınız" diyebildi. Boğazına bir yumruk gelmiş tıkanmıştı. Kendisini tutmasa katıla katıla ağlayacaktı. Elini bir türlü bohçalara süremiyordu.

Sonunda Battal Ağa dayanamadı, bohçalardan en büyüğünü açtı. Bohçanın içinden el dokuması açık kahverengi, ceplerinin ağzı, dikiş yerleri, paçaları sırmayla işlenmiş bir şalvar çıktı. Şalvarın bağının püsküllleri de simle karıştırılmıştı. Gene bohçadan simle işlenmiş yepyeni bir aba çıktı. Bir ipekli mintan, mintanın yakası gene ipekli ipliklerle çok ince işlenmişti, üç çift işlemeli, dizleme çorap, üç tane köşelerine çok mavi menekşe kondurulmuş ipekli mendil, bir çift de kırmızı Maraş postalı duruyordu orada, paçalı patiska donun altında.

Memedin şaşkınlığı geçmiş, büyümüş gözlerle ona yapılan armağanlara hayranlıkla bakıyor, o parlak iğne ucu gibi ışık gelmiş gözlerine gene yerleşmişti, konuşamıyordu.

Battal Ağa, Kasım, Temir mutluluktan uçarak gülümsüyorlardı.

"Al bu bohçayı da şu yandaki bölmeye git de giy... Korkma üstüne tıpatıp gelir. Bizim hatun kişiler seni iyi tanıyorlar."

Bu öneri Memedin imdadına yetişti, bohçayı kaptığı gibi yan bölmeye geçti, daha oraya varır varmaz da boşandı. Hem ağlıyor, hem de bir yandan soyunuyor, eski, kanlı, candarma kurşunlarının delik deşik ettiği partallarını bir yana koyuyordu, düzgünce dürüp katlayarak...

Çarçabuk yeni giyitlerini giyindi, eline çoraplardan birisini aldı, çorap çok güzeldi ya, Hürü Ananın çorapları daha güzeldi, elindeki bohçaya geri koyup eski çorabını ayağına geçirdi. Postal ayağına iyice oturdu, bağlarını özene bezene bağladı, içeri girecekti ama, ağlaması durmuyordu ki... İpekli mendillerden birisini aldı, gözlerini uzun bir süre kuruladıktan sonra bölmeden çıktı.

"Demedim mi sana, demedim mi, hay yiğen," diye gürledi sen şakrak Battal Ağa. "Her şey nasıl uydu sana... Bizim Yörük kadınları bu işi iyi bilirler, taa Köroğlundan bu yana."

Köroğlu sözünü duyunca Memedin yüreği sızladı.

"Koç Köroğlunu da bizim Türkmen hatunları savaşa çıkmadan önce böyle donatırlarmış, ata dede göreneğiymiş bu. Bizim eskiler böyle söylerler... Aşık Yeşil Köroğlunu anlatırken, onun giyimini kuşamını bir gün bir gece söyler de bitiremezdi."

Memed en sonunda konuşabildi. Hep önüne bakıyor, ıslak gözlerini görmesinler diye kimseyle göz göze gelmek istemiyordu.

"İyi oldu," diye duyulur duyulmaz bir sesle konuştu. "Bu iyi oldu işte Ağa. Ben dağları bırakıyorum. Buradan başımı alıp adı bilinmedik diyarlara gideceğim. Oralarda kendimi yitireceğim. Bu işin sonu yok. Bu işin sonu, beş para etmez birisinin sıktığı kör kurşundur."

Ötekilerin yüzüne baktı, onların yüzlerinde en küçük bir şaşkınlık izi görmedi.

"Yoksa benim böyle yapacağımı biliyor muydunuz?" diye Memed, şaşkınlığını yenemeyerek sordu.

"Benim bildiğim," diye Battal Ağa gün görmüş, olgun konuştu, "benim bildiğim hiçbir eşkıya sonuna kadar dağda kalmak istemez. Dağda yaşlanan hiçbir eşkıya görülmemiştir ya, sonunda eşkıya bir kurşundan gitmezse, dağda yaşlanırsa, elden ayaktan düşer, eşkıyalık yapamaz. Onun için sen bunu iyi ediyorsun oğlum Memed. İyi ediyorsun ya, senin gibi bir eşkıyanın da kendisini kaybedip sonuna kadar düzde kaldığı da görülmemiştir. Ya düzde şu sebepten bu sebepten öldürülmüş, ya da en küçük bir haksızlığa dayanamayıp dağa çıkmıştır. Beni yanlış anlama Memed, sana dağda kal demiyorum, atadan dededen gördüklerimi, duyduklarımı söylüyorum, bir eşkıyanın kendisini kaybedip düzde yaşaması dağda yaşamasından daha zordur. Ben şimdiye kadar düze inmiş de

eceliyle ölmüş, ya da yeniden dağa çıkmamış bir eşkıya daha görmedim. Çalıkakıcıları demiyorum, senin gibi nam sahibi, İnce Memed olmuş, Köroğlu olmuş eşkıyadan söz ediyorum."

"İşte Bayramoğlu, Bayramoğlu çekilmiş köyüne yaşıyor, gül gibi..."

"Bayramoğlu öldü," dedi Battal Ağa. "O kendini öldürdü. Kürt Rüstem de kasabada, sırtında şerbet güğümü onun bunun maskarası olaraktan her gün ölüyor. O Kürt Rüstem ki, Bayramoğlu bile onun mertliğinin, yürekliliğinin, insanlığının yanına varamaz, onun eline su dökemezdi."

"Ben de ölürüm," dedi Memed.

"Ben sanmıyorum ya inşallah üstesinden gelirsin," dedi Battal Ağa. "Ben seni azıcık tanıyorsam, senin içindeki bu kurt var iken, böyle de depreşip durur iken, sen mecbursun. Köroğlu da mecburdu."

"Biliyorum mecburum, biliyorum duramam, biliyorum İnce Memed yitince ben buna dayanamam. Biliyorum kendimi, biliyorum ya kaç para eder... Biliyorum, biliyorum, biliyorum."

Battal Ağa çimeni yeşil gözlerini onun gözlerine dikmiş, Memed artık gözlerini saklamıyordu, onun gözlerine gelmiş oturmuş o çelik ışıltısına bakıyor, vay insanoğlu vay, diyordu içinden, az önceki şu halim selim, şu, giyitleri görünce bir çocuk gibi utanarak sevincinden, iyiliğinden çocuk gibi ağlayan adama bakın, bir şu kaplan kesilmiş, tüyleri diken diken olmuş deve bakın.

"Biliyorum Ağam... Beni iyi dinle, içimi yakanı söylüyorum sana. Ben ölümden korkmuyorum. Ölüm bizim, bugün değilse de yarın er geç yolumuzdur. Ondan korkan insan olamaz. Ben kurşunla ölmekten korkmuyorum. Benim derdim başka..."

Battal Ağa düşünceli, uzun parmaklarını çenesinde dolaştırıyor, onu can kulağıyla, her sözüne önem verdiğini belli ederek dinliyordu.

"Benim derdim büyük dert. Allah kimsenin başına vermesin böyle bir derdi. Düşman başına bile... Ben Abdi Ağayı öldürdüm, onun yerine Kel Hamza geldi. Onu da öldürdüm, bakalım kim gelecek... Ali Safa Beyi öldürdüm. Şimdiye kadar onun yerine birisi gelmiştir, onu da öldürdüm diyelim, bak Kerimoğlunun da başına Sabit Bey konuvermiş, hem de gökten inmiş. Senin başında da Molla Duran Efendi var... Benim bütün bu öldürmelerim neye yaradı, bunu desene bana Battal Ağam? Binini öldürsem, iki bini gelecek... "

Battal Ağa kahkahayla gülünce Memed bir tuhaf oldu.

"Şimdi anladım senin derdini," dedi Battal Ağa. "Bir iyice anladım." Hem konuşuyor, hem de gülüyordu. "Sen de beni iyi dinle İnce Memed..." Diz üstü çöküp sesini dikleştirdi. "İnce Memed öldürülecek onun yerine Ali Memed

gelecek, o da öldürülecek onun yerine Hasan Memed gelecek... O da öldürülünce Veli Memed gelecek... O da, o da, o da... Sen ne sanıyorsun oğlum Memed, İnce Memedler bitecek mi sanıyorsun? Her insanın içinde bir mecbur kurdu, bir İnce Memedlik, bir Köroğluluk kurdu var. Köroğlu gitti İnce Memed geldi. İnsanoğlunun içinde bu kurt oldukça insanoğlu ne olursa olsun yenilmeyecek. Sen insanoğlunun içindeki kurtsun, ne olursan ol, nereye gidersen git. İşte insanoğlunun içindeki bu kurt yiterse, insanlık da işte o zaman insanlıktan çıkar. İnsanoğlu içindeki bu kurdunu yitirmeyecek, ona kıyamete kadar gözü gibi, yüreği gibi bakacak. O kurt insanoğlunun şahdamarı, atan yüreğidir. Senin içindeki kurt da, işte insanlığın bu kurdudur."

O gün İnce Memed onlara, hakkınızı helal edin, ben gidiyorum diyemedi bir türlü. O gece sabaha kadar tartıştılar. Battal Ağa dünya üstüne, insanlık üstüne çok şey biliyordu. "Bir İnce Memed giderse bin, on bin, yüz bin İnce Memed gelir, Ağalar biter de İnce Memedler bitmez," sözü onun içine işlemiş, bu söz onu tepeden tırnağa sarsmıştı. Sözün etkisinden bir türlü kurtulamıyordu.

Sabah oldu gün açıldı, İnce Memed düşüncesini değiştirmiyordu. Zaten yaraları da iyi olmamıştı daha. Son olarak da bunu söyledi Battal Ağaya.

Battal Ağa, ne söylerse söylesin, sonunda ona hak veriyordu. O da insandı, o da çoluk çocuğa kavuşacak, rahat edecekti. Bunu biliyordu. Ama insanın içindeki o kurdu da biliyordu. Bu kurt onu rahat bırakmayacaktı, bunu da çok iyi biliyordu.

Sabahleyin gülerek, sevinerek bir kahvaltı ettiler. Gün kuşluğa doğru İnce Memed ayağa kalktı:

"Ben gitmeliyim," dedi, "hakkınızı bana helal edin, belki de kıyamete kadar bir daha görüşemeyeceğiz."

Hançerini, dürbününü, tabancasını, fişekliklerini aldı Battal Ağanın önüne koydu.

"Bunlar obada kalsın, belki bir gün bir İnce Memed daha düşer bu obaya. Bunlar öteki yitip gitmiş, imi timi belirsiz olmuş İnce Memedindir diyerekten ona verirsiniz."

Dün akşamdan bu yana oldukları yerde duran obanın ona armağan ettiği filintayı gördü, vardı onu da fişekliklerle, tabancayla, hançerlerle birlikte yerinden aldı, getirdi Battal Ağanın önüne koydu.

"Bu da ondan sonra gelecek İnce Memedin olsun," dedi gülümseyerek. Öteberilerini, armağanlarını heybesine tıka basa doldurup omuzuna attı, dışarıya çıktı. Dışarda bütün oba çadırın önüne birikmiş onu bekliyorlardı.

"Hakkınızı helal edin," dedi İnce Memed onlara minnetle, sevgiyle bakarak,

yürüdü. Başta Battal Ağa, yanında Kasımla Temir, obanın öteki ileri gelenleri, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, bütün oba onu buldukları, keven dikenlerinin pespembe tüttüğü yere kadar uğurladılar.

İnce Memed ormana kadar, arkasına bakmadan geldi, oradaki, vurulduğu yerdeki kayalığın arkasını döndü, derede bir taşın üstüne oturdu, heybesinden Hürü Ananın ona getirdiği Delice koyağın narından bir tanesini çıkardı, narı okşadı, kokladı. Pembe narın kabukları incelmiş, biraz da kurumuştu. Dişleriyle kabuktan bir parça ayırıp yere tükürdü, yavaş yavaş soyarak mayhoş, iri, ışıltılı taneli narın bir tanesini bile yere düşürmeden yedi. Elini derenin suyunda yıkadıktan sonra, geldi eski yerine oturdu, düşüncelere daldı. Nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu. Nereye gitse, bu eli kolu uzun Mustafa Kemal Paşa onu bulamaz mıydı, bulup da asmaz mıydı? Bir de Battal Ağanın o söylediği söz hiç aklından çıkmıyordu. O sözlerin etkisine kendisini o kadar kaptırmıştı ki, neredeyse geriye dönecek, gece yarısı Battal Ağayı uyandıracak, "bir İnce Memed giderse bini gelir," diyecek, tüfeğini alıp yürüyecekti. Bu söz onu cana getirmiş, daha şimdiden bambaşka bir insan etmişti. Acaba, bu söze Ferhat Hoca ne derdi, diye düşündü. Ferhat Hoca da mı Battal Ağa gibi düşünürdü? Hürü Anaya da gidip hakkını helal ettirecekti. Acaba onun eşkıyalığı bırakıp gitmesine Hürü Ananın tepkisi ne olacaktı? Heybesinden bir nar daha çıkarıp düşünceli düşünceli yedi. Ardından bir nar daha çıkardı. Geride üç narı daha kalmıştı, onları hiç yemeyecek, Hürü Anaya gösterecekti.

Yörükler heybeye epeyi azık koymuşlardı, ona iki üç gün yeterdi. Birden ürperdi, sırtından soğuk terler döküldü, yanına yönüne bakındı, inanılmaz bir boşluk içinde kaldığını duydu. Bir şeyler arandı yöresinde, bulamadı. Sonra birden aklına tıp etti, tüfeği yoktu yanında. Korktu. Ya şimdi eşkıyayla, candarmayla karşı karşıya kalırsa, ne olacaktı... Hem de açıklıkta oturmuş, ahmak ahmak nar yiyordu. Ayağa kalkmasıyla ormanın içine dalması bir oldu. Artık gece yol alacak, gündüz bir kuytuda saklanacak, bir gece yarısı da Hürü Ananın, o gül anasının kapısını çalacaktı. Biliyordu, o, Hürü Anasını çok iyi biliyordu. Gözlerini belerterek üstüne yürüyecek, "Seni avrat yürekli İnce Memed," diye bağıracaktı, "bu fakir fıkarayı, Seyranı, Koca Osmanı, şu umutsuzları nereye bırakıp gideceksin, bir iş yaptın bari sonuna kadar götür şunu," diye kükreyecekti.

19

İnce Memed yatsı namazında köyün üst başındaki kayalığa geldi, serince bir yel esiyordu, azıcık üşüdü. Birden köyün oradan burnuna çok alışık olduğu bir koku geldi. Çoktandır, köyün kokusunu unutmuştu. Şimdiye kadar hiçbir yerde onu böylesine yatıştıran bir koku duymamıştı. Kokuyla birlikte anasını, Hatçeyi, Seyranı anımsadı. Çocuğu neredeydi, Iraz Ana onu nereye götürmüştü, o gün bugündür, ne etmiş eylemişse de onların izini bir türlü bulamamıştı. Köyden tek tük köpek sesleri geliyordu. Bir kayanın kovuğuna sığındı. Hem yelden korunacak, bu köyde candarma, gammaz eksik olmazdı, hem de kem gözlerden saklanacaktı.

Gökyüzü silme yıldızla döşeliydi. Bir süre yıldızlara daldı. Gökyüzü oya gibi işlenmişti. Çocukluğunda bu kayalığa fak kurmuş, karlı gecelerde donarak sabahlara kadar burada fakını beklemişti. İlk yakaladığı sansarı da elinden Abdi Ağa almıştı. O kocaman, gözleri fıldır fıldır sansarını fakla birlikte köye götürmüş, bütün köylü de sansarın başına birikmişti. Sansar çok korkmuş, fakta titriyordu. Sonra Abdi Ağa fakıyla birlikte sansarını elinden almış, kürkünü de kaputunun yakasına diktirmişti. O kadar istediği halde fakını da geri vermemişti. Abdi Ağayı düşünürken içinde bir boşluk daha duydu. Hatçeyi, çocukluğunu, anasını anımsadı. İçindeki boşluk gittikçe genişliyordu. Seyran geldi gözlerinin önüne, incecik, dal gibi boyu, büyük ela gözleri, iki yanağındaki gamzeleriyle, yiğit, candan ve güzeldi,öylece durdu. Memedin içine onu çıldırtan bir özlem geldi oturdu. Şimdi şu anda, şurada, şu delirmiş yıldızların altında Seyran burada olmalı, onun elini sıcacık tutmalı, ona sarılmalıydı. Seyran onu bu kadar özlüyor muydu acaba? Kim bilir, belki de onu ölü sanıyordu. Hürü Ana ona bir haber salmıştır nasıl olsa, diye sevindi. Gitmeden Seyranı da görecek, onu da birlikte alıp götürecekti gittiği yere. Ama Seyrana nasıl gidecekti, onların evini, Vayvay köyünü candarmalar hiç boş bırakırlar mıydı, candarmaların eşkıyaları avlama biçimlerinden başlıcası da sevgili evleri beklemekti. Eşkıyalar ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, insandır bu, beklendiklerini yüzde yüz bildikleri halde kendilerini yenemiyor, eninde sonunda bir gece soluğu sevdiklerinin evlerinde alıyor, daha sevgililerinin yüzlerini bile göremeden, sevgililerinin gözleri önünde kan içinde yere seriliyorlardı. "Seyranı görmenin bir yolunu bulacağım," diye mırıldandı. Düşündükçe Seyrana özlemi artıyor, şimdi, şu anda yola düşüp Vayvay köyüne, her şeyi göze alarak gitmek istiyordu. Candarmalar bugünlerde onu Vayvayda aramazlar, Seyranın evini beklemezlerdi. Silahının olmadığını düşününce... Silahı olsaydı, Seyrana gitmenin tam sırasıydı. Belki de gene gidebilirdi kılık değiştirerek. Çukurovalılar gibi bir kara şalvar giyer, çorapsız

ayağına da arkası basık bir kara yemeni geçirirdi. Bir de kasket takardı başına, kasketin siperini de tam gözünün üstüne indirirdi. Kim bilecekti onun İnce Memed olduğunu... İnce Memed olduğu alnında yazılı değildi ya... Bıyıklarını da kestirirdi. Hiçbir bıyıksızın eşkıya olduğu görülmüş müdür? Seyran önce korkacak, küsecek, sonra da sevincinden deli olacak, ona kemiklerini kırarcasına sarılacaktı. Sonra da onların kayalık köylerine başlarını alıp gideceklerdi. İnce Memed ölecek, çok da çocukları olacaktı. Acaba, şimdiye kadar Seyranın niçin çocuğu olmamıştı? Yoksa hiç mi çocuğu olmayacaktı, kısır mıydı? Varsın olsun, kısır olsun Seyran, diye gülümsedi, onun çocuğu vardı ya... Bir gün, nerede olursa olsun, nasıl olursa olsun oğlunu bulacaktı. O bulamazsa da çocuk onu gelecek bulacaktı. Iraz ona iyi bakmıştır, hem de gözü gibi. Bundan hiç kuşkusu yoktu.

Gece yarısının horozlan ötüp sustuktan sonra kovuğundan dışarıya kaydı, hava daha da soğumuştu. Bildiği kuytu yollardan köye girdi, bir kedi gibi çıt çıkarmadan Hürü Ananın kapısına geldi. Küçük takadan baktı, Hürü Ananın çıralığı daha yanıyordu. Ana da ocağın önüne oturmuş közleri bacağının arasına almış, başını da önüne düşürmüş dalmış gitmişti. Belki de öyle uyumuş kalmıştı.

Usuldan takayı tıkırdattı. Hürü Ana tıkırtıyı duyunca ayağa kalktı, şaşkın şaşkın sağma soluna bakmaya başladı. Memed bir daha tahtaya vurunca Hürü Ana kapıya koştu açtı. Onu görünce:

"Biliyordum, biliyordum da bugün geleceğini, oturmuş bekliyordum," dedi.

Kucaklaştılar.

"Gir içeri."

"Ne biliyordun?"

"Bilmez olur muyum hiç, senin deli at var ya, ne bileyim ben, o atı herkes senindir diye biliyor, yağız, görkemli bir at."

"Benim atım o."

"İşte o olmaz olası at, üç gündür, sabah, öğlen, akşam kapıya geliyor, orada boynunu büküp duruyor, ben de ona su, arpa vereyim diye çırpınırken, kuyruğunu kaldırıyor, uçup gidiyor. Ondan biliyorum senin geleceğini."

"At mı söyledi?"

"Taşkala etme köpek," diye Hürü Ana sevinçle onun sırtına bir yumruk indirdi. "Senin o deli atın batsın.

"Ne olmuş atıma?"

"O atın batsın, batsın... O kadar yalvardım da..."

"Ne istedin de yapmadı?"

"Ne isteyeceğim o kara suratlı domuzdan, Topal Ali buradaydı, dedim ki ata,

bu senin sahibin İnce Memedin baş, birinci düşmanıdır, ayaklarının altına al da ez onu, un ufak eyle, dedim de o kara suratlı yüzüme bile bakmadı. Sonra da pişman olup kapımdan ayrılmadı. Ben de senin hatırın için ona su, arpa verdim, ellerden bularak ne suyu içti, ne yemi yedi."

"Sen bir hoş olmuşsun Ana, at ne anlar ki," dedi Memed onun sırtını okşayarak.

"Anlar, anlar o," diye kulağına eğildi Memedin, bir şeyler söyledi. "O her şeyi anlıyor, anladın mı?"

"Anladım," dedi Memed, Hürü Ananın ocağın önüne serdiği döşeğe yorgun çöküverdi. "Topal Ali burada mı?"

"Onu öldürecek misin?" diye gözleri ışılayarak sordu Hürü. "Öldüreceksin, değil mi?"

"Ben eşkıyalığı bıraktım Ana. Topal Ali burada mı?"

"Düne kadar buradaydı. Duydun mu, Abdi Ağanın evini, bir kucak para dökerek satın aldı. O, kasabada bir adamın çiftçibaşısı olmuş. Ayağında çizme, başında lenger şapka, omuzunda aynalı mavzer, altında da Arap at... Köyün içinde, benim bağrıma basarak gort gort dolaştı beş gün. Küçük dağları ben yarattım, büyükleri de babamdan kaldı, diyor da başka bir şey demiyordu."

"Abdi Ağanın çocuklarına ne oldu?"

"Sürgün oldular köyden, her şeyciklerini bırakıp kasabaya göçtüler, orada dükkan açmışlar fıkaralar, koca, dağ gibi gürleyen Abdi Ağanın çocukları. Yüreğim yandı onlara. Köyden, bizden ayrılırlarken fıkaralar, sana söylemeyi unuttum sen hastayken, iki göz iki çeşme ağladılar. Bütün köylü de onların arkasından ağladı. Onların evini de bu Topal Ali alınca, köylünün yüreğine de hançerler saplandı. Koca Abdi Ağanın evi Topal Alinin oldu, Topal Alinin oldu, duydun mu Memed, duydun mu?"

"Duydum Ana," dedi Memed. "Bir iyice duydum."

"Topal Alinin de o pasaklı avradı, on bir tane sümüklü çocuğuyla bizim gül gibi Abdi Ağamızın evine yerleşti. Bunu da duydun mu Memed?"

"İyice duydum Ana..."

"Bir dükkan açıldı köye. Bir Darendeli geldi. Çok da iyi adam, adı da Göde Mevlüt. Mevlüt Efendinin bir göbeği var, nah senin kadar. Yaaa, öyle iyi bir adam ki, dükkanı da ağzına kadar dolu. Basmalar, kutnu kumaşlar, cıncık boncuk, boyalı şekerlemeler, ayakkabılar, tuz, biber, şeker, ne istersen var. Mevlüt Efendinin dükkanında olanlar kasabada bile yok. Bir de iyi adam ki, taa beni uzaktan görünce, buyur Ana, diye karşılıyor, beni dükkanına çağırıyor, kendi elceğiziyle bana kahve pişiriyor, kimseden para da istemiyor, parası

olanlar veriyor, olmayanları da deftere yazıyor. Dükkanı an kovanı gibi işliyor. Taa dağlardan bile köylüler, Yörükler gelip ondan alışveriş ediyorlar."

Memedin kulağına eğildi:

"Kimsecikler duymasın," dedi usulca. "Bir sen bil. Onu Hükümet senin için buraya göndermiş diyorlar. Ben de ondan şüphelenmiştim zaten. Gözleri velfecir okuyor. Ben böylesi çok gülen, herkesin suyuna giden, yaltakçı adamlardan korkarım. Topal Ali gelince de gece gündüz fısır fısır konuştular. İşte ondan sonra da benim ondan sıtkım sıyrıldı. Bir de önümde kuyruk sallayarak, o değilcikten seni sordu. Ben de, neee, dedim, o İnce Memed mi, o yok ki buralarda. O, Halebe gitmiş diyorlar, dedim. Bunu duyunca da o bir düşünceye daldı, bir düşünceye daldı, işte onun Hükümet adamı olduğunu, hele Topal Aliyle fiskos edince de senin kanına susadığını bir iyice anladım."

"Topal Ali gene gelecek mi?"

"Gelmez olsun da, arkasının üstüne gelsin! Gelecek zaar. Onu öldüreceksin değil mi?"

"Ana ben eşkıyalığı terk ettim, diyorum sana... Bak tüfeğim, silahım var mı?"

Hürü Ana durdu, ona uzun uzun baktı, ardından da:

"Demek sen silahsız pusatsız geldin köye? Seni öldürüverirler şimdi. Sen Allahtan korkup, Peygamberden utanmıyor musun da böyle geziyorsun? Ulan seni böyle çırılçıplak iki yaşındaki çocuk bile öldürüverir!"

Hürü Ana telaşlanmış, ne yapacağını bilemiyor, evin içinde dört dönüyor, eline ne geçerse kapının ardına yığıyordu. Kütük, yorgan, döşek, ekmek tahtası, kaşıklık, kap kaçak...

"Ana ne yapıyorsun?"

"Ne yapıyorum görmüyor musun ahmak herif, kapıyı muhkemleştiriyorum."

Götürdü bir yastığı da küçük pencereye tıkadı:

"Buradan da ışık sızmasın."

"Ana gel otur hele yanımdan, güzel anam."

"Geldim oturdum Memed Ağa," dedi alaylı bir sesle Hürü Ana. "Geldim oturdum işte, kanma susamış Memed Ağa. Sen buraya gelirken hiç kimse görmedi ya?"

"Görmedi," dedi Memed.

"Ah, ben ne yapayım yarabbim, ben ne yapayım şu Sefil İbrahimin oğlunun elinden... Bunların adamlığı bu kadar işte, tutmuş da silahsız gelmiş köye! Ben şimdi nereden bulayım bir torba fişekle, bir mavzeri... Hay koca Allahım, her şey verdin de şu öksüz Memede, hay ala gözlerini sevdiğim güzel Allahım, neden azıcık akıl vermedin? Kendini koyun gibi boğazlatmaya gelmiş köye..."

Geliyor, Memedin yanma oturuyor, söylenerek kalkıyor, evin içinde dönüyor, kapının arkasına bir şeyler yığıyor, pencereye gidip yastığı aralayıp dışarıyı dinliyor, yeniden geliyor, yeni tanıyormuş gibi Memedin yüzüne uzun uzun bakıyor, yeniden kalkıyor evin içinde dolanıyor, yerinde duramıyordu.

"Ana, dur, Ana vallahi bir şey olmaz. Ana benden kimsenin haberi yok."

"Seni ahmak adam, ahmak adam," diye yılan ıslığı gibi ses çıkarıyordu Hürü. "Sen değil misin benim gözlerimi bağlatıp da, beni dağlardan aşırtan, kör gibi aşırtan... Ulan ben mi kaldım, Anan Hürü mü kaldı senin yerini candarmaya haber verecek? Ulan sümüklü Memed, ben unuttum mu sanıyorsun bana bu yaptığını? Bre boyu devrilesi Memed, diyeceksin ki, candarmalar seni yakalarlar da derini yüzerler, sen de diyeceksin ki Hürü Ana dayanamaz derisinin yüzülmesine de benim yerimi söyler. Ulan sümüklü, ben Hürü Anayım, Hürü..."

Kendi göğsüne küt küt yumrukları indiriyordu.

"Ben Hürüceyim Hürüce, etimi dirhem dirhem kerpetenle koparsalar da, gözlerimi oysalar da, ben seni, oğlumu, bir tek gözümün ışığını ele verir miyim?"

"Ana ben yapmadım, senin gözlerini ben bağlatmadım."

"Onlar yoldaşın değil mi senin?"

"Değil Ana, nerden yoldaşım olacak. Ben vurulunca, kendimden geçince onlar beni orada bulmuşlar. Göz bağlamak da Yörüklerin töresiymiş."

"Vay onların böyle törelerinin içine sıçayım!"

"Sıç Ana, sıç!"

"Şimdi, şimdi, şimdi ne olacak, ya şimdi candarmalar evi sarmışlarsa?"

Memed düşündü, onu nasıl etse de, bu gece ona bir şey olmayacağına inandırsa. Candarma yok, dedi. Kimse benim buraya geldiğimi bilmiyor, dedi. Candarmalar kendi canları telaşmdalar, dedi, bin dereden su getirdi, olmadı. Ne söylerse söylesin Hürü Ananın korkusu güvensizliği artıyor azalmıyordu.

Memed ne söyleyeceğini, ne yapacağını şaşırmıştı ki, birden aklına geldi, yüzünde içten bir gülümseme dolaştı:

"Ana," dedi.

"Söyle ahmak herif."

"Ana, ben hiç kendimi ateşe atar mıyım, güzel anam benim?"

"Ya ne bok yersin?"

"Çık dışarıya da bak anam, işte atım orada, damın arkasında bekliyor, arkadaşlarım da yukarıki kayalıktalar... Bir şey olunca... Ben ata atladığım gibi... Tüfeğim de orada... "

Hürü Ananın birden yüzü değişti, yatıştı, sanki az önceki telaşından kıyameti

koparan o değildi:

"Öyle desene yavrum, yiğidim, Memedim, İncem," dedi. "Öyle desene Anana kara gözlüm, güzel Dönemin teberiği."

"Yoksa Ana ben öyle bomboş köye iner miyim?"

Hürü Ana bir ara öyle ayakta durdu kaldı, sonra da:

"Vay benim gözüm çıksın da iki elim yanıma gelsin, şimdi sen açsın oğlum."

"Açım Ana," dedi Memed kıvançlı.

"Gel bana yardım et de şu kapının ardındakileri yerlerine koyalım."

Hürü Ana o telaşla kapının ardına o kadar şey yığmıştı ki, onları alıp yerlerine koymak bir hayli zaman aldı.

Ocağa çorba koyan Hürü Ana:

"Yağ yakmayacağım yavru," diye özür diledi. "Yağ kokusunu bu gece yarısı alırlar da köylüler, Hürücenin evine birisi gelmiş, derler."

"Peynir ekmek yok mu?"

"Bal da var," dedi Hürü Ana.

"O zaman yarın yaparsın çorbayı. Senin tarhana çorbanı özledim."

"Olur."

Hürü Ana tencereyi ocaktan indirip sofrayı getirdi Memedin önüne serdi:

"Kaymak da var," dedi. "Bu sabah yapmıştım."

"Sağ ol Ana."

Memed yemeği yiyip bitirinceye kadar konuşmadılar.

"Ana, ben bundan sonra eşkıyalığı bırakıyorum."

Hürü Ananın, bu sözleri duyunca yakasına yapışacağını, "Nereye, nereye avrat yürekli İnce Memed, nereye?" diyeceğini umuyordu. O da o zaman onun bu sözlerine dayanabilir miydi? Abdi Ağayı öldürmeden önce öyle olmamış mıydı?

"Ana buralardan başımı alıp gideceğim, adı sanı bilinmedik ellere, çoluk çocuğa karışacağım. İnce Memed ölecek, adımı da değiştireceğim."

Hürü uysal, dingin, hiçbir tepki göstermeyerek, karşısına oturmuş onu dinliyordu.

"Ana, Abdi Ağa öldü yerine Kel Hamza geldi. Kel Hamza öldü yerine... Ali Safa Bey öldü, çok Ağa var."

Hürü onu sessiz sessiz dinliyordu.

"İnce Memed ölünce Ana, yerine çok İnce Memed gelecek. Ağalar az, İnce Memedler çok. Bir İnce Memed ölürse bin, iki bin, on bin, yüz bin İnce Memed gelecek. Ben olmasam da olur."

Ona kaş altından bakıyor, tepkisini ölçüyordu, oysa taş gibi susmuş, yüzü kıpırtısız onu dinliyordu.

"Eninde sonunda eşkıyalığın sonu kurşun değil mi Ana?"

Ondan bir söz bekliyor, Hürü Ana susuyor, ne bir söze varıyor, ne de en küçük bir harekette bulunuyordu.

"Gidip uzak bir köyde bir tarla alacağım, azıcık param var, bir ev yapacağım, adımı da Kara İbrahim, Sefil İbrahim koyacağım, iyi mi, çocuklarım olacak. Anladım ki eşkıyalık bana göre değil, ben de babam gibi, eline vur ekmeğini elinden al, yumuşak bir kişiyim. Adam öldürmek benim işim değil. Çok düşündüm, Allanın yaptığı yapıyı yalnız Allah yıkmak."

Hürü başını önüne eğmişti.

"Su istiyor musun?" diye sordu ona.

"Sağ ol Ana. Senin nasıl Abdi Ağanın ölümüne yüreğin yanıyorsa..." Hürünün yüzüne baktı, hiç olmazsa onun bu sözlere bir şey diyeceğini bekliyordu. Hürü Ana gene oralı olmadı. "Benim de Abdi Ağaya, Ali Safa Beye yüreğim yanıyor."

Hürü Ana:

"Sus köpek," diye gözlerini belertti. "Benim Abdi Ağaya yüreğim yanıyor demedim. O, Abdi de, Ali Safa da Allahın yaptığı yapı değil, şeytanın yaptığı yapıdır. Şeytanın yapısını da insan bozar, hem de insanoğlu insan..."

"İşte ben de Ana, şimdi buradan aşağıya, Çukurovaya ineceğim, Seyranı alıp yanıma gideceğim, o adı bilinmedik diyara, Sefil İbrahim olacağım."

"Dünya Sefil İbrahimle ağzına dopdolu oğlum, ondan kolay da, Sefil İbrahim olmaktan kolay da bu dünyada hiçbir şey yok yavrum."

"Biliyorum Ana, yok."

Hürünün sözleri onu taa yüreğinden kavramış, allak bullak etmişti. Gerçekten de dünya babası Sefil İbrahim gibi etliye sütlüye karışmayanlarla dopdoluydu.

"Sana bir şey deyim mi oğlum, Memedim, bir şey deyim de bana gücenme, olur mu, ben seni doğurmadım ama, sende anandan da, o baban Sefil İbrahimden de emeğim çok, onun için bana küsme, bir İnce Memedin ölüsünün tırnağına yüz bin, yüz bin yüz Sefil İbrahimi değişmem."

"Öyleyse sen bana eşkıyalığı bırakma diyorsun Ana."

"Öyle bir şey demedim," diye öfkelendi Hürü. "Can senin oğlum." Elleri titriyor, yüzü seğiriyordu. "Var git yolun açık olsun."

"Çukurovada..."

"Anladım, sen bir kızla evlenmişsin, öyle mi? Topal söylemiş komşulara. Çok güzel bir kızmış. Babası, kardeşleri de kaplan gibi kişilermiş."

"Evlendim Ana."

"Allah hayırlı kademli etsin. Ne zaman ineceğim, ne zaman ineceğim, dedin Çukura?"

"Yarın öbür gün Ana."

Hürü sustu, tüyleri diken diken oldu, sesi sertleşti:

"Ne zaman, ne zaman?"

Dudakları kıvrıldı, çarpıldı. Memed onun bu huyunu bilirdi. Hürü Ananın ağzı çarpılınca kaplan kesilirdi. Şimdi artık patlayacaktı ama, nedense susuyordu. Memed onun patlamasını bekliyor, Hürüyse usul usul dinginliyordu.

Düşman bekler onun kapısının eşiğini, görünmez düşman yavrum. Böyle de iş olur mu? Göz gözü görmez, karanlık gecede yağmur çiseler, sen hiç kimse beni görmüyor dersin, iliklerine işlemiş çiseleyen yağmurun altında aklına hiçbir şey getirmeden kendi tuzağına yürürsün. Sarılmıştır Seyranın evi, bin göz seni beklemektedir, sessizce. Yağmurdan ıslanmış gelirsin, Çukurovanın evlerinin çitleri kamış, damlarının üstü ottur, bin kurşun yağar üstüne, daha Seyran bile diyemeden canın çıkıverir. El kızıdır ağlar ama, yanarsa anan yanar, ağlarsa anan ağlar Memedim. Bu yaşımda bunu da mı getireceksin başıma... Var git nereye istersen, var git. İstersen Sefil İbrahim ol, Lapacı Veli ol, ne olursan ol da ölme, beni arkandan ağlatma yavrum. Anandan da babandan da daha çok benim hakkım var sende... Sen de iyi bir adamsın. Biliyorum, karıncayı incitmez senin yüreğin, ben seni bilmezsem kim bilir gül yüzlüm? Senin alnına yazılmış Abdi Ağayı öldürmek, Ali Safayı öldürmek. Alnına yazılmışsa, ne gelir elden, var git de, yolun açık olsun, kendini yitirt, yitirt de tuzağa düşme.

"Ana konuşmuyorsun. Ne mırıldanıyorsun öyle kendi kendine?"

"Kuş beyinli," diye mosmor kesildi Hürü Ana, ayağa kalktı. "Ne olacak, bundan da adam çıkar mı Allahım... Elin oğulları yaşlandıkça akıllanır, bizimki de işte böyle olur. Böyle sersem, böyle ne dediğini bilmez."

"Ana ne oldu?"

"Ölüyün körü oldu. Sefil İbrahim olacakmış kazboku, Sefil İbrahim hiç olmazsa kendi halinde bir adamdı, senin gibi de kuş beyinli değildi. Sen kurban ol o güzel adına Sefil İbrahimin."

"Dur Ana, anlamıyorum, neden kızdın, dur Ana, elini ayağını öpeyim nolursun söyle bana, gel şuraya otur da..."

"Bir de eşkıya olacak ötürüklü de, götü boklu Memed! Sen donunun bağını bağla da ondan sonra eşkıyacılığa kalk. İyi ediyorsun ölmeklen."

"Ana kurban olayım, ne oldu?"

Hürü Ana onun ağzına öykündü, "Ana ne oldu, ne oldu," diye gülerek. "Ana ne oldu? Ne güzel de bellemiş ne oldu sözlerini benim aslan yavrum!"

"Ana ne oldu?"

Hürü Ana sesini iyice yükseltti, bağırmaya başladı.

"Ana sus, Ana sesini dışardan duyacaklar, bu gece yarısı diyecekler..."

Hürü ellerini beline koydu:

"Duysunlar, inşallah duysunlar da candarmalar gelip seni öldürüversinler de ben de senin elinden kurtulayım. Şimdi sen o fallik Seyran için Çukurovaya ineceksin, değil mi, candarmalar onu boş bırakırlar mı sanıyorsun? Sen oraya varır varmaz, pusudakiler, daha Seyranın yüzünü görür görmez, tılsımlı yıldırım taşı mı var sende, gördük taşını, Kırkgözün Anacık Sultanı yetişmeseydi imdadına sen işte o zaman Abdi Ağanın yanma sağlam gitmiştin, ben de sana Abdi Ağanın mezarının yanında güzel bir mezar yaptırırdım, onun mezarına işemeye gelenler, sana da işerlerdi, seni öldürürler, kalbura çevirirlerdi. Beklemiyorlar mı sanıyorsun Seyranın evini?"

"Anladım Ana, elini öpeyim Ana sus!"

"Susmam," diye bağırdı Hürü Ana.

"Ana vazgeçtim. Ana vallahi gitmeyeceğim Çukurovaya. Vallahi dediğini anladım Ana..."

Hürü geldi onu yanına diz çöktü, saçlarını okşamaya başladı.

"Demek anladı benim akıllı eşkıya, İnce Memed oğlum? Şu dağlar da, şu millet de sana İnce Memed diyorlar öyle mi, bakındı hele, bakındı benim güzel yavruma..." Sesi bir bebeğe ninni söyler gibiydi. "Akıllı da yürekli oğlum, anlayabilmiş benim güzel de, eşkıya oğlum da... "

"Ana vallahi anladım, gitmiyorum Çukurovaya. Sus da Seyranı bulmanın, ona ulaşmanın bir yolunu bulalım."

"Senin şu damın arkasındaki deli atını göndeririz ona," dedi Hürü Ana. "İstersen o it boku, bin yüzlü Topal Aliyi de göndeririz, o da sizin izinizi sürer. Sen de bu sefer Abdiyi değil de onu öldürür, yeniden dağa çıkarsın."

Hürü Ana yatışıyordu usul usul. Hakkı da vardı ya, neden bu kadar öfkelenmişti. O, gözlerinin bağlanmasını bir türlü yuİ tamıyor, diye gülümsedi kendi kendine Memed.

"Ana taşkala etme nolursun, sana geldik ki..." Boynunu büktü. O böyle öksüz çocuk gibi boynunu bükünce Hürü Ananın yüreğinden kan gitti.

"Ben sana ulaştırırım Seyranı. Sen onu bana bırak. Sen daha hemen gitmiyorsun ya... "

"Hemen gidiyorum Ana."

"Oğlum, sana hemen nasıl yetiştireyim Seyranı?"

"Nasıl yetiştirirsen yetiştir."

"Dur şimdi, sabah olsun. Ben Kısacık Mahmudu bulurum. O da Seyranı bulur... Sen de onu bir yerde beklersin."

"Ben nereye gideyim o zamana kadar, ben artık eşkıya değilim ki..."

"Sen Cehennemin dibine git, olur mu?"

"Olur Ana!"

"Şimdi ben Kısacık Muhmudu yarın sabah bulurum... Sen de... Sen de..." Hürü Ana düşünüyordu. "Gözü kör olmayası Memed," diye onun omuzuna vurdu. "Sen de Kırkgözün Anacık Sultanına gitsene." Gözleri parladı. "Hem onun, seni cana kavuşturduğundan dolayı elini öper, hem de ondan bir tılsım alırsın da bir daha kurşun değmez. Oraya gider onun elini öpersen sana bir tılsım verir, belki de seni afsunlar... Sen de Genç Osman gibi kesik kellen kucağına düşse ölmezsin."

"Bana ne gerek tılsım Ana, bundan sonra?"

"Her insana, her zaman gerektir Kırkgöz Ocağının tılsımı. Bu dünyada da, öteki dünyada da..."

"Olur Ana, bugün tanyerleri ışımadan yola çıkayım."

"Olamaz. Yarın gece, ilk akşamdan. Karanlık kavuşunca..."

Sabaha kadar oradan buradan, İnce Memed İbrahim olunca neler edeceğinden konuştular. Tatlı düşler kurdular. Hürü Ana onun çocuğu olunca, ne edip eyleyecek, onları bulacak, ölünceye kadar çocuklarına bakacak, büyütecekti.

"Çok seviniyorum Memed," dedi Hürü Ana. "Cenazemi sen, bir de Seyran, bir de çocukların siz kaldıracaksınız, görkemli. Ben senin evinde ölürsem, evin neredeyse de, buraya getireceksin benim cenazemi, Durmuş Ali Emmiyin yanına gömeceksin."

"Olur Ana."

"Dur," diye bir genç kız gibi sevinerek ayağa fırladı Hürü Ana. "Sana güzel bir börk örmüştüm, keçilerin tüyünden, yumuşacık, işlemeli. Bir yıl göz nuru döktüm ona. Sana gelirken unutmuşum. Giy bakalım."

Yeşil sandığın çıngırağını açarak renk renk bir bohçadan börkü çıkaran Hürü Ana, onu Memedin başına koydu:

"Yakıştı," dedi. "İşte sen bu börkü giyince de seni kimse tanımaz. Nerdeyse tanyeri ışıyacak. Ben senin tarhananı ocağa koyayım."

Tarhanayı ocağa koydu, kendi de gitti gene sandığı açtı, Memedin önünde üstündekileri çıkarıp Yörüklerden köye geldiği günkü giydiklerini giydi.

"Bunları giydim senin yanından geldikten sonra. Bugün de giyeceğim."

"Sağ ol Ana," dedi İnce Memed. "Şu bana yaptığın iyiliklerin altından kalkabilir miyim ki..."

"Git canını kurtar, çocukların olsun."

Dışarıya çıktı, damın arkasına dolandı, orada, uzakta, küçük kayalığın üstünde

atın karartısını görünce sevinçle içeriye koştu:
"Atın orada duruyor," dedi.

20

İnce Memedle Tazı Tahsin Keklikbelinde karşı karşıya geldiler. Hışım gibi bir yağmur yağıyor, damlalar yere pat pat diye düşüyordu. Dağlardan, koyaklardan sarı, köpürmüş seller, taşları, ağaç gövdelerini sürükleyerek gümbürtüyle yukarlardan aşağılara iniyordu. Şimşekler çakıyor, yakındaki ormanın ulu ağaçlarının doruğuna yıldırımlar düşüyordu. Tazı Tahsin İnce Memedi görünce korkusundan önce ne yapacağını, bir suçlunun, suçüstü yakalanmış bir kişinin telaşı içinde nereye kaçacağını bilemedi. Yüzü sapsarı kesilmiş, eli ayağı çözülmüş, orada, üstünden oluk oluk aşağı inen yağmurun içinde yolun ortasında durup kalmış, gözlerini İnce Memede dikmiş bakıyordu. İnce Memed de durmuş onu süzüyordu. Bu adam bu kadar niçin korkmuştu, kendisini görünce?

Bir süre sonra Tazı Tahsin kendisini toparlayıp İnce Memede gülümsedi:

"Uğur ola İnce Memed Ağam," dedi utangaç, özür dileyen bir sesle.

"Kim, kim, kim dedin sen?"

"İnce Memed Ağam dedim..."

"Bana mı?"

"Kime olacak, sana ya Ağam. Senden başka bir İnce Memed var mı bu dünyada?" İnce Memed yakalanmıştı. İstediği kadar kendini yadsısın, bu adam onu tanımıştı. Hem de onu çok yakından biliyordu.

"Adını bağışla," dedi.

"Adıma Tilki Tahsin derler."

"Hangi köydensin?"

"Çiçeklideresinden."

"Bir de Tazı Tahsin var o köyde, tanır mısın?"

"Tanırım. O tazı, ben tilkiyim."

İnce Memed güldü. Yandaki kayanın kuytusuna çekildiler, burasını yağmur tutmuyordu.

"Nerden gelip nereye gidiyorsun?"

"Senden saklı değil ya Ağam, sigara kaçakçılığı yapıyorum."

Cebinden balmumuylan yapılmış bir kaim keseden, ellerini toprakta kurulayarak, tütün kağıt çıkarıp sigara sardı, Memede uzattı. Memed onun uzattığı kavli çakmağı da aldı, bir çakışta kavı tutuşturdu. Dağ havasında yanan kav güzel koktu.

"Çoktandır cıgara içmiyordum Tahsin kardaş. Eşkıyacılıktır bu. Bir gün cıgara bulursan beş gün bulamazsın. Bir de adama çok zarar veriyor bu meret."

"Ben de her zaman içmiyorum," dedi Tazı Tahsin.

Ama Tazı Tahsin çok tedirgindi. Korkuyor, ardından da hemencecik seviniyor,

dalıp Memedin gözlerine bakıyor, Memed ona bakınca da gözlerini kaçırıyor, bir türlü tünediği taşın üstünde rahat edemiyor, yerinde duramıyor, bu da İnce Memedin gözünden kaçmıyordu. Bu çocukta bir iş vardı ya, acaba neydi, bunu anlaması gerekti.

"Ben vurulduğumda Bakırgediğinde miydin?"

"Oradaydım İnce Memed Ağa. Senin o atın var ya, o da oradaydı, yağız. Bir kayalığın en yüce sivrisine dikilmiş, kıpırdamadan orada öyle duruyordu."

"Ben vurulunca kadınlar bana ağıt yakmışlar."

"Yaktılar. Yüzbaşı senin ölünü onların elinden, süngü tak, alınca, onlar da seni çırılçıplak edip giyitlerini aldılar, çekildiler koyağa, sana üç gün üç gece ağıt yaktılar."

"O İnce Memed bana hiç benziyor muydu?"

"Şimdiki sana mı, şimdiki sana hiç benzemiyordu. O, iki metre boyunda, boğa gözlü, kaim kaşlı, yanık yüzlü, çam yarması gibi bir adamdı."

"Çiçeklideresi köylüleri beni yediden yetmişe tanır, bilir, nasıl yanıldılar?"

"Kimse yanılmadı ki İnce Memed Ağam, ben bile o adamı İnce Memed sandım, bu işte hiç yanılma yok, o adamı İnce Memed bildiler, o kadar.

Memed güldü:

"Çok acayip bir iş," dedi.

"Çok acayip," dedi Tazı Tahsin, "çok acayip ya, o adam senden çok benziyordu İnce Memede, anladın mı?"

"Anladım," dedi İnce Memed gülümsemesini sürdürerek.

Bir şimşek çaktı göğü bir uçtan bir uca biçerek, gürültüsü dağları çatırdatarak, ortalığı velveleye vererek.

İnce Memed onu bir süre yokladıktan, el altından inceledikten sonra:

"Bak Tahsin kardaş," dedi. "Beni iyi dinle, candarmaları görür de beni sana sorarlarsa o gitti dersin. O bir daha eşkıyalık yapmayacak, dersin. O, başını almış gidiyordu, ben gördüğümde, dersin. O günahlarını bağışlatmak için Kabeye gidiyordu, dersin, olur mu? Bak silahım da yok."

"Olur," dedi Tazı Tahsin, kovuktan hemen çıktı, yağmura koştu. Memed onun arkasından bir süre baktıktan sonra, bu adamda bir şeyler vardı ama, neydi, diye düşündü. Yolu değiştirmeliyim. Gözleri kötüydü, hem de korku doluydu. Böylesi, her şeyden, en küçük gölgeden, kıpırdayan yapraktan korkan kişilerden korkulur. Bunların insanlara yapamayacakları kötülük yoktur.

Tazı Tahsin gözden irilip yitip gidince o da kendini kovuktan dışarıya atıp yönünü yalçın kayalıklı dağın yamacına çevirdi, yolu bırakıp. Biliyordu, böylesi gözleri olan adamlar ilk gördükleri adama, ilk gördükleri candarmaya onu

gördüklerini söylerlerdi. Belki de şu anda canını dişine takmıştır, bu tilki mi, çakal mı olacak zıknabut, topukları kıçına değerek koşuyordu kasabaya, Yüzbaşıya. Onun için bu bölgeden hemen uzaklaşmak gerekti.

Tazı Tahsin gittikçe üstündeki korkuyu, heyecanı atıyor, içindeki sevinç büyüyordu. Günlerdir dağ taş koymamış onu aramış, sonunda bir çoban çocuktan onun buralarda dolaştığını öğrenmiş, buralardan ayrılmamış, şu yolları belleri mekan tutmuştu. Tazı Tahsin şu köylü milletinin, hele şu Yörüklerin ağızlarının ne kadar sıkı olduğunu biliyordu. O, köylüyü konuşturmasını da bilirdi ya, ona buralarda rastlamak onun için kolay olurdu. Şimdi İnce Memed silahsız pusatsız nereye gidiyordu, onun yerini bir iyice bulmak, saptamak gerekti. Geriye döndü, bıraktığı kovukta onu bulamadı. İzlerine baktı, o, dağa yukarı gitmişti. Her şeyi anlayınca, sevincinden yüreği duracaktı. İnce Memed Kırkgözün Ocağına gidiyordu. Yoksa bir eşkıya, ahmak değilse, eşkıyalığı bıraksa bile bu dağlarda silahsız pusatsız gezemezdi, ancak Kırkgözün Ocağına giderken bir kişi yanına en küçük bir silah alamazdı. Bir çakı bile. O ocağa çakıyla bile yaklaşan iflah olmaz, belasını bulurdu. O ocakta da bir eşkıyayı, mahkumu, kim olursa olsun, ocağın çatısı altına sığınmışsa oradan onu kimse alamazdı. Bu ocağa gelen padişahlar, beyler bile bir günlük yolda silahlarından arınıp ancak ondan sonradır ki ocağın eşiğine yüz sürebilirlerdi.

İnce Memed de bir günlük yolda silahlarından arınmış, dervişler gibi heybesi boynunda yaya yapıldak yola düşmüştü. Hemen yetişip o adama haber vermeli, o da ona para vermeli, ondan sonra da Yüzbaşıya gitmeliydiler. Yüzbaşı, candarmalar silahlı ocağa giremezler ya, ocağın yollarında pusu kurup da İnce Memedi pusuya düşüremezler mi? Tez, çabuk, daha İnce Memed Kırkgöz Ocağına yetişmeden candarmalar yollan tutmalı. Ya da o Kırkgöz Ocağından dönerken...

Tazı Tahsin geriye döndü, canını dişine takmış koşmaya başladı. Kasabaya bu gece sabaha karşı varmalı, candarmayı yola çıkarmalıydı. Ama o adamı nasıl bulacaktı? Görünce o uzun boylu adamı tanırdı. Tarif edince de onu herkes bilirdi. Büyük bir Ağaydı o. Bir de o Topal Ali vardı, izciler başı. Hiç kimseyi bulamazsa onu nasıl olsa sorar soruşturur bulurdu.

Yağmur göz açtırmıyordu. Çarığı su içindeydi. Başka bir ayakkabı olsa bu yağmura mümkünü yok dayanmazdı, kırmızı postal, çift sürme ediği... İnce Memed de postal giymişti. Bu da iyiydi. O, ayağındaki kırmızı postalla bu yağmurda iki günde varamazdı Kırkgözün Ocağına. O kırmızı postallar öyle çok su çekerlerdi ki, şişerlerdi. Belki de İnce Memedin heybesinde çarığı vardı. Eşkıya milletinin ayağı muhkem olmalı, bu atalardan kalmış bir sözdür.

Yokuştan aşağı uçup gidiyordu. İliklerine kadar ıslanmıştı. Eğer böyle hızla koşmamış olsaydı, titremekten dişi dişini yer, buyar da ölürdü. Gittikçe de hızlanıyordu. Bu hızla düzlüğe indi. Düzlük silme çayırlıktı, ortasından da dibi çakıl taşlı bir pınar kaynıyordu. Pınarın akarağı sel sularıyla birleşmiş, taşmış, yanı yöreyi almıştı. Az aşağıdaki orman uçsuz bucaksız taa Çukurovaya kadar kararıyor, üstünden, bu yağmurun altında bile, azıcık dumanlı, top top ak bulutlar yükseliyordu. Sağ yanda da, düzlüğün ortasından tek başına bir kayalık yükseliyordu. Kayalığın bu yanında da yaşlı, dalları yöreyi örtmüş bir sedir ağacı duruyordu. Kayalık, ak bir bulutun içindeydi. Tazı Tahsin olduğu yerde durmuş, ormanın yolunu ararken, ortadaki kayalıkların üstünde, bulutların içinden bir at başı görür gibi oldu. At başı yitip yitip ortaya çıkıyordu. Sedir ağacına kadar, düş mü görüyorum, hayal içinde miyim, diye yürüdü. Koskocaman bulut hızla kayalığın sivrisinde savrularak dönüyordu. Ağacın altında durdu bekledi. Yağmur gittikçe artıyor, çakan şimşekler, düşen yıldırımlar dağları çatırdatıyor, sallıyordu. Uzun, dünyayı ışığa boğan bir şimşek çaktı, bulutların içindeki at bir süre için ortaya çıktı yitti. Tazı Tahsin İnce Memedi gördüğünden de daha çok sevindi ata. Hemen kayalığa tırmanmaya başladı. Hem İnce Memedin haberini daha çabuk ulaştıracaktı kasabaya hem de atı götürecek, o cömert, zengin adama verecekti. O zengin, o cömert adam da onu altına, paraya gark edecekti. Birden anımsadı, Murtaza Ağaydı adı...

Bu dimdik, duvar gibi kayaya çıkması çok zordu. Hele yağmur da durmaz yağarken, insan yağlı direğe tırmanmış gibi oluyordu. Bu at nasıl çıkmıştı buraya? Belki de bu bir at değil bir cin peri, bir şeytandı. Korktu ama, atın yanına da gitmekten kendini alamadı, gözlerini hırs bürümüştü. Yağmur yukardan atkuyruğu gibi sağılıyordu.

Tazı Tahsin doruğa çıktığında elleri kan içinde kalmıştı. Bir şimşek çaktı, gökler gürledi, çok yakma çatırtıyla bir yıldırım düştü, altındaki kaya beşik gibi sallandı, at simsiyah bir yalbırdadı, onun üstüne doğru bir şahlandı, Tazı Tahsin atın karnının altında kaldı, her nasılsa, korkusundan kendisini taşların aralığına atabilmiş, at da gelmiş üstünden süzülerek geçmiş gitmiş, aşağıda, ağacın yanında dikilmiş kalmıştı. "Yakalayacağım onu," diye söylendi Tazı Tahsin. "Onu yakalayıp karşılığında bir çiftlik alacağım. Ben olmasam kim yakalayabilirdi ki bu atı!"

Hızla kayalıklardan aşağıya inen Tazı Tahsin bir çalının dibinden yeşil otlar kopardı, eline aldı, ata seslenerek ona yaklaşmaya başladı. Ata gittikçe yaklaşıyor, yaklaştıkça da yüreği göğüs kafesini yaracakmış gibi gümbürdüyordu. Yaklaştı, yaklaştı, elini uzattı, yelesinden tutacakken, ne oldu

ne olmadı, Tazı Tahsin kudurmuş, gözleri pörtleyip dışarıya uğramış, dişleri ışıl ışıl bir kılıç gibi parlayarak atın onun üstüne ancak saldırdığını görebildi, ardından da kendisinin bir top gibi yerden yere vurulduğunu, savrulduğunu gördü.

At onu yere çaldıktan sonra çavmış, uzağa, pınarın yanma kadar kendini yenemeyerek gitmiş, ancak orada durabilmiş, birkaç kez de kendi yöresinde fır dönmüş, ardından da Tazı Tahsinin üstüne doğru sünerek, horlayarak, köpüklü ağzı, dışarıya fırlamış dişleri, gerilmiş boynu, pörtlemiş gözleriyle saldırıya geçmişti.

Tahsin az daha yerinden kalkamayacak olsaydı, atın dişleri arasında parçalanacak, ayakları arasında can verecekti. At daha ona yüz metre kalmadan Tazı Tahsin canını ağacın gövdesinin arkasına zor attı. Bu sefer yağız uzaklara çavıp gitmeden hemen horlayarak, gözlerinden ateşler saçarak Tazı Tahsine döndü, dişleriyle uzandı, ağacın gövdesinin arkasına sinmiş Tahsinin kolunu kaptığı gibi, ceketinin yenini aldı götürdü. Bereket versin ki Tahsin kolunu daha at başını uzatmadan çekmiş de onun dişleri yalnız cekete ulaşabilmişti.

Artık atla Tazı Tahsin arasında bir ölüm kalım savaşı başlamıştı. At, dişleri, çiftesi, bütün gövdesiyle Tazı Tahsine saldırıyor, öteki de ağacın gövdesini dönerek kıl payı canını kurtarabiliyordu ya, sonunda at o kadar çok saldırdı ki, Tazı Tahsin yoruldu, gözleri kararmaya, başı dönmeye başladı. Az sonra yere düşecek, hiçbir kurtuluş umudu kalmayacaktı. Atsa gittikçe hızlanıyor, saldırısını artırıyor, Tazı Tahsini yakalayamayınca da hırsından ağacın gövdesini dişliyordu. Tahsinin artık bir tek kurtuluş umudu kalmıştı, o da ağaca tırmanıp canını kurtarmak... At çavıp gidince acele ağaca tırmandı yatık ilk dala kadar çıktı. At onu orada ağacın dalında görünce çılgına döndü, şaha kalktı, eğer at şaha kalkıncaya kadar Tazı Tahsin ağacın öbür yanma dönmeseydi, azgın canavar onu kapacaktı. Tahsin daha yukarıya, daha yukarıya, ağacın doruğuna kadar tırmandı. Bütün bedeni cezbeye kapılmış gibi titriyordu. Yağmur ağacın gövdesinden, dallarından, yapraklarından seller gibi boşanıp aşağıya iniyordu. O, doruğa çıktıktan sonra at gene durmadı, ardı ardına, bir yerlerden imdat beklercesine, sert, keskin, uzunlu kısalı kişneyerek şaha kalktı, birinci dala kadar uzandı geri düştü. Bu hareketini bir süre yineledikten sonra durdu, bir süre de kızgın, kanlı gözlerle ağacın altından Tazı Tahsine öfkeli baktı. Sonra da ağacın gövdesine yanını vererek, kulaklarını, kuyruğunu düşürmüş, sol art ayağını karnına çekmiş orada kaldı.

İşte şimdi yandım, diye düşündü Tahsin. İşte şimdi bittim... Ya bu at bir hafta buradan ayrılmazsa, ben de burada ağacın başında açlıktan, uykusuzluktan ölür

de giderim... Ölmezsem de üç günden fazla dayanamam, atın ağzına düşüveririm. Bu at da kıyamete kadar burada, ağacın altında durur bekler. Ne demiş de başına şu işi açmıştı... Ne demişti de bu deli, bu afsunlu atı yakalamaya kalkmıştı da tatlı canından olmuştu... Artık onun için kurtuluş umudu yoktu ve canavar ağzını açmış onu bekliyordu. Belki silahlı öteki eşkıyalar, çobanlar, köylüler gelirlerdi de onu kurtarırlardı. Gece yarısına kadar böyle düşündü. Yağmur daha dinmemişti. Tazı Tahsinin dişleri üşümekten biribirine vuruyor, bütün bedeni zangır zangır ediyordu. Eğer bu gece burada kalacak olursa, atın onu parçalamasına hiç gerek yoktu, donar ölürdü bu ağacın başında. Yarın sabah da kartallar üleşini parçalarlardı.

At bilmişti onun İnce Memedi haber vereceğini de öldürmeye kalkmıştı. Yoksa bu at, insanı görünce, insanları kendisine yaklaştırmadan alıp yatırıyor, yitip gidiyordu. Kendisine böyle ölürürcesine saldırmasının bir sebebi olmalıydı. Ve hem de vardı. Demek ki bu at, ermişler gibi her şeyi biliyor, anlıyordu. Acaba ona yalvarsa, İnce Memedi kimseye söylemeyeceğine söz verse onu bırakır mıydı, bırakmazdı bu kara domuz. Onu burada, bu ağacın başında dondurup öldürecekti.

Korkarak doruktan aşağı alt dallara indi, titremekten uçuyordu. Daha uzun bir süre burada duramayacak, olmuş armut gibi atın ağzına düşecekti. Alt dalda sırtını kaim gövdeye dayadı. Buraya daha az yağmur geliyordu. Yağmur dursa çok daha kötü olacaktı. Ayaz çıkacak, ayaz da onu bu ağacın üstünde daha çabuk öldürecekti.

Allahım, diye titremekten uçan ellerini göğe açtı ama, fazla tutamadı, koca Allahım şu atı al da başka bir yere götür de ben de buradan ineyim. Nolursun Allahım, vallahi billahi de ben bu gece burada kalırsam buyar ölürüm. Koca Allahım, eğer sen de bu atı şu altımdan alır da götürürsen, ben de sana kocaman, bir tellice horoz kurban ederim. Eğer sen de bu atı şuradan alır da uzaklara götürürsen, ben de bir toklu çalıp sana kurban keserim. Sonra hırsızlık malın kurban olamayacağını akıl etti. Allahım, satın alır da keserim, dedi. Baktı ki at yerinden kıpırdamıyor bile, sol art bacağını karnına çekmiş, olduğu yerde durup duruyor. Bir ay da oruç tutarım, üç ay da sana namaz kılarım, diye yalvardı Tazı Tahsin. Köydeki ebeye de etli kömbe yaparım, hem de sığırcık etinden. Ebe var ya, o, etli kömbe için can verir de ölür bile. İstersen keklik etinden yaparım kömbeyi, soğanlı, yağlı, biberli. Şakırdamaktan bir hal olan ağzı sulandı. Karnı da dehşet acıkmıştı. Yavaş yavaş donuyor, kanı çekiliyor, titremiyordu bile. O ebe var ya, dünyada ondan daha ermiş bir karı yoktur. Bu dünyada güzel, türkü söyler gibi dua etmekte de onun üstüne yoktur. Ben ona keklikli kömbeyi pişirip

verince de, güzel kokulu, o da yiyince de, ardından da sana bir gün bir gece, istersen de üç gün üç gece dua eder, kurtar beni şu attan.

Başını çevirdi, aşağıya baktı, at olduğu yerde, tüyleri domur domur olmuş, o da üşümüş duruyordu.

Bir süre yalvarmasının etkisinin sonucunu yukardan, ata bakarak bekledi. At oralı bile değildi. Yağmur da gittikçe azıtıyordu.

Bu sefer, Tazı Tahsin baktı ki Allahtan umut yok, ata dönüp yalvarmaya başladı.

At, at güzelce at, o senin sahibin var ya, İnce Memed, ben onunla konuştum, biliyor musun, o İnce Memed ki bir güne bir gün eşkıya olsa silahsız pusatsız gezmezdi, onu silahsız pusatsız gördüm, demek ki Kırkgözün Ocağına gidiyordu. Kırkgözün Ocağına hiç kimse silahlı giremez. Taa kadim zamanlardan kalmış bir görenektir bu. Padişahlar, sadrazamlar, beyler, paşalar bile Kırkgöz Ocağına bir günlük yolda silahlarından arınıp, kılıçlardan, hançerlerden üryan olaraktan, öyle varıp eşiğini öperlerdi. Yılanlar, ejderhalar dişlerini söküp, akrepler, ağılı arılar iğnelerini atıp ol huzura öyle çıkabilirlerdi. Senin görkemli sahibin İnce Memed de silahlarından arınmış gidiyordu, nereye gidiyordu böyle, üryan, nereye gidecek, Kırkgözün Ocağına gidiyordu. Onun o yiğit, onun Hazreti Ali, onun o gül cemalini gördüm. Bırak beni gideyim. Bu ağacın üstünde vallahi billahi donuyorum. Ölürüm de kanlım olursun. Bir atın da kanlı olması hiç iyi değil. Sen hiç kan işlemiş at gördün mü, duydun mu? Bir at kan işlerse, o at bir daha da kıyamete kadar iflah olmaz. Kırklara da kavuşup ermiş mertebesine yetişemez. Sen de orada sabaha kadar kalırsan da ben de burada buyar ölürüm. Sen de benim kanlım olursun. Git oradan ne olursun, İnce Memedin başı için benim yakamı bırak da burada ölmeyeyim. İnce Memedi de candarmaya, o Ağaya haber vermeyeceğim. İstersen adı güzel, kendi güzel Muhammedin adına, görkemli, yüce Allanın adı üstüne yemin ederim, git de oradan, aşağıya ineyim de canımı kurtarayım.

Yağmur kabarmış, yağdıkça yağıyor, dört bir yandan kulağına sel çağıltıları, yuvarlanan iri taşların sesleri geliyordu. Şimşek ışıkları uzun süre ortalığı aydınlatıyor, ağacın altındaki at kulaklarını düşürmüş, boynunu yere doğru sarkıtmış, yelesi, perçemi dökülmüş, aşağıda uyuyordu kıpırdamadan.

Bak güzel, soylu at, güzeller güzelisin. Sen de beni buradan azat edersen, ben de İnce Memedin yerini... Bağırmaya başladı. Üşümekten sesi istediği gibi çıkmıyordu. Kimseciklere, kimseciklere, kimseciklere söylemem, söylemem, ne üstüne dersen yemin ederim. Haydi çekil oradan.

Baktı ki elleri ayakları uyuşmuş, donuyor, ağacın doruğuna çıkıp inmeye

başladı. Az sonra da ısındı, dişlerinin şakırdaması da biraz azaldı. Ulan gitmezsen gitme, köpek, diye bağırdı. Sen at değil, deli bir uyuz köpeksin. Köpeksin, köpeksin... Durmadan da ağacın doruğuna çıkıyor iniyordu.

Ortalık azıcık ışıdığında da artık tükenmiş, kıpırdayacak hali kalmamış, bacakları, kolları da sanki yerinde yoktu, kopmuştu. Aşağıya hüzünle baktı, az sonra gücü sonuna gelecek, atın ayağının altına buradan sağılıverecek, at da onu ayakları, dişleriyle paramparça edecekti.

"İmdaaat, imdaat! Can kurtaran yok mu?" diye var gücüyle bağırdı. Kulak verdi dört köşeyi dinledi, akan sellerin çağıltısından, yuvarlanan taşların seslerinden başka hiçbir ses duyulmuyordu. Arada da uzak dağlara düşen yıldırımlar, gürleyen, çatır çatır eden gökler dünyayı beşik gibi sallıyordu. Ortada bir tek canlı yoktu, ne kuş, ne böcek, ne sırtlan, ne domuz, ne çakal, ne de ayı... İşte şu atla, şu aşağıda bekleyen gözü dönmüş canavarla dünyanın ortasında yapayalnız, bir başına kalmıştı.

Bak güzel at, diye gene yalvarmaya başladı, beni bırak da, bağışla da gideyim, ne olursun. Biliyorum, ben kötü bir adamım, İnce Memedi Yüzbaşıya haber vermeye gidiyordum, sen karşıma çıkmasaydın, koca Allah seni karşıma çıkardı da bana bu kötülüğü yaptırmadı... İşte ben de vazgeçtim. Beni bırakacaksın, değil mi?

"Bırakmayacak mısın?"

"....."

"Neden bırakmayacaksın, İnce Memedi gidip de haber mi verdim?"

"....."

"Biliyorsun ki vermedim. Sen çıktın karşıma. Verecektim. Ne mi alacaktım?"

"....."

"Ölümünü haber verdim de... Ben de dedim ki, ölüsü bu kadar para eden adamın dirisi ne kadar eder ki? Düştüm yollara, günlerce, günlerce aradım onu."

"....."

"Kimse onun yerini bana haber vermiyordu. İnsanoğlu, kurt kuş, yol sapak, ayılar çakallar, tüm dünya dilsiz kesilmişler onun yerini bana söylemiyorlardı. Sonra koca Allah onu benim karşıma çıkardı. Kırkgözün Ocağının yolunda..."

"....."

"Yok, yok, yooook! Allah çıkardı onu benim yoluma. Ben o yolu tutmuş günlerdir bekliyordum. Başka yoldan Kırkgözün Ocağına gidemezdi ki... Mecburi oraya gidecekti."

"....."

"Çok akıllıyım ya... Ama sen yakaladın beni. Sen daha akıllısın"

"....."

"Akıllısın, çok akıllısın.... Bak bir garip dul anam var benim. Benden başka onun dirliği düzenliği yok. Beni öldürürsen, canım çekiliyor zaten, anam kahrından ve hem de acından ölür. Bana acımaz mısın?"

"....."

"Biliyorum, vicdansız bir atsın, ama sen soylu bir atsın, soylu atlar da ölümsüzdürler, sonra kıyamet kopunca da cennete giderler. Onlara orada Peygamber, huriler, melekler binerler. Ama bugün burada bir kan işler de, Allanın yaptığı güzel yapıyı yıkarsan Allah da seni, senin gibi bir kanlıyı cennetine sokar mı? Sen cennetini, bir beni öldüreceksin diye cehenneme çevirme. Cehennem yerinde hiç ateş yoktur, isteyen ateşini buradan götürsün. Sen kendi ateşini buradan götürme."

"....."

"Neee, bütün atlar cehennemlik mi, hele yağız atlar? Yok! Kim söyledi bunları sana, İnce Memed mi?"

"....."

"Kırkgözün Anacık Sultanı mı? O öyle bir şey söylemez, bütün soylu atlar cennetliktir, ben de bunu ondan duydum."

Tanyerleri usul usul aydınlanıyor, aşağıdaki ormanın üstünden yağmura yukarı apak dumanlar ağır ağır yükseliyordu. Yağmur azıcık bir süre yavaşlıyor, ardından da gökler gürleyerek çatırdıyor, arkası arkasına şimşekler çakıyor, yıldırımlar düşüyor, gökten yere ırmaklar boşaltılıyordu.

"Bak, cennetini cehennem etme."

"....."

"Bak, ben de buradan kurtulursam, senin başına yemin için ant veriyorum, sana harmanlardan çalıp bir kuyu arpa doldururum mağaralara, sen de kışın aç kalmazsın."

"....."

"İnce Memedin de yerini..."

"....."

"Yok, yok, iki gözüm yerinden çıksın ki... Kimseye haber vermem! Kurana da el basarım."

Sert bir yel esti, ağacın dalları biribirine girdi, ağaçtan bir kuş sürüsü gibi kopan yapraklar havalandı, aşağıya, ormana uçtu. Yağmur kırbaç gibi sağdan soldan veriştirdi, at orada durmuş olana bitene aldırmıyor, yere sarkıtmış boynunu bir kere olsun havaya kaldırarak yöresine bir kezcik olsun bakmıyordu.

"Amma da, amma da inatçısın."

Artık sesi çıkmıyor, ancak ağzını açıp kapatabiliyordu, o da bin güçlükle. Yağmur, dağlardan gelen soğuk yel öylesine artmıştı ki ağacın üstünde kendisini zor tutuyordu.

Çok yakınlara bir yıldırım düştü, yıldırımın şavkı öylesine sert, ustura gibi keskindi ki gözlerini kapamasa o anda kör olacaktı. Birincisinden daha sert bir yıldırım onlara biraz daha yaklaştı. Üçüncü yıldırım atın üstünde durduğu o uzun sivri kayalıkta patladı. Artık arka arkaya şimşekler çakıyor, sağda solda, yakınlarda yıldırımlar patlıyor, şimşekler birer ağ gibi biribirlerine dolaşmış dağlardan aşağıya akan sellerle birlikte sünüp geliyor, ormana aşağıya dökülüp gidiyordu. Dağdan, ortalığı sarsarak inen son yıldırım geldi ağacı dört kere dolandı, bir ışıktan halka yaptı, at bir sıçradı halkanın dışına çıkmak istedi, çıkamadı. Yıldırım ağacı bırakıp atın yöresinde dolanmaya başladı. At yıldırım halkasının ortasında kalmış koşuyor, halka da savrularak onun yöresinde dönüyordu. Atla yıldırım Kızılkartallı koyağına yukarı böylece biribirinin yöresinde dönerek, savrularak, biribirlerine dolanarak, görülmemiş bir yoğun ışık, at oyununda gözden ıradılar gittiler. Bu sırada da ağacın üstündeki Tazı Tahsin gövdeden akan sularla birlikte yere akıverdi. Bir süre gövdenin dibinden kalkamadı, gözleri yörede yıldırıma karışmış gitmiş atı korkuyla arıyordu. At bir kez daha döner gelirse, artık kurtuluşu yoktu. Ne bir daha ağaca tırmanacak hali kalmıştı, ne de kaçıp koşacak... Sürünerek yokuş aşağı inmeye, hareket ettikçe de ısınmaya başladı. Ormanın üstünde bir yerlerde şimşekler çakıyor, bir büyük top ışık ormanı, dağları aydınlatıyor, Tazı Tahsin bu ışıkta her şeyi en ince ayrıntısına kadar, kayalıklardaki en küçük, iğne ucu kadar çakan ipiltileri, çalılarda yağmurun bozduğu küçük damlaların sarkıttığı örümcek ağlarını, en küçük yaprağın damarlarına kadar her şeyi görüyordu.

Başını kaldırınca ormanın ucundaki çadırları gördü. Bunların Yörük çadırları olmadığını hemen anladı. Dışarda ne hayvan, ne insan, bir çadırın önünde bir çatalın üstüne tünemiş iri alıcı kuştan başka hiçbir canlı gözükmüyordu. Bağırmak istedi, sesi çıkmıyordu. Korkuyla yöresine bakmıyor, geliyor mu diye de atı aranıyordu. Çadırlar yakındı ama, çenesi kenetlenmiş, bütün bedenini seğirir gibi inceden ince gelen bir titreme almıştı. Elleriyle ayaklarıyla yere dokundukça da çamura giriyordu. Az bir sürede de çamurdan adam olup çıkmıştı. Yağmur gittikçe de artıyordu. Önü alıcı kuşlu çadırdan dışarıya kırmızı önlüklü bir kız çıktı, hemencecik de dışarda hiç durmadan içeriye geri girdi. Kızı görünce Tazı Tahsin içine doğan sevinçle çabaladı. Sürünmeye başladı. Kuşun tam yanında gözleri kararırken, ala şahinin şimşek gibi çakan gözlerini, açılmış esneyen ağzındaki kıpkırmızı dilini, kıvrık keskin gagasını gördü, kendinden de

geçti.

Az önceki kız bir daha, hışım gibi inen yağmurun altına, dışarıya çıktı, onu gören kuş kanatlarını açtı, çırpındı, yöresine ağır damlalar fışkırttı, kız da dışarda hiç durmadan gerisin geri çadıra girdi.

"Dede," dedi, "kapıda bir ölü var, uzanmış yatıyor."

Dede kepeneğini sırtına alıp dışarıya çıktı. Çok uzun boylu, çok ak sakallı, çok uzun parmaklı bir adamdı. Tazı Tahsinin yanma kadar geldi, sağ elini onun göğsüne koydu:

"Bu adam bizim Tazı Tahsin," dedi gülümseyerek, "ölmemiş. Hiçbir şeyi de yok. Azıcık donmuş, çok da korkmuş."

"Neden korkmuş dede?"

"Bilmem, korkmuş."

Dede, torun Tazı Tahsini içeriye taşıdılar.

"Babanın donunu, gömleğini, çorabını, giyitlerini getir. Bir de havlu getir. Sen de ateşi bir iyice gürlet. Bunun çenesi kenetlenmiş. Ölmemiş ya Tazı Tahsin, durumu o kadar da iyi değil. Bir de çay kaynat."

Tazı Tahsini yandaki boş bölmeye çekti. Bu sırada Tahsin gözlerini bir kere açtı kapadı:

"Amanın geliyor, geliyor, geliyor yetişin," diye de dişlerinin arasından mırıldandı duyulur duyulmaz. Yaşlı adam onun ne dediğini anlayamadı.

Kız dedesinin istediklerini getirdi yanma koydu. Keçenin üstüne uzanmış yatmış Tahsinin üstünden başından boşanan sular keçenin üstünde göllenmişti. Yaşlı adam becerikli ellerle Tahsini çarçabuk soydu, havluyla onu yavaş yavaş kuruladı, giydirdi, kilimlerle sarmalayıp ocağın başına taşıdı. Bu sırada Tahsin iki kere daha gözlerini açtı kapadı.

"Her şey kolay da şu Tahsinin kenetlenmiş dişlerini açmak zor. Bu kadar üşümüş insanların kenetlenmiş dişleri kolay kolay açılamaz."

Kız ateşi gürlettikçe gürletiyor, çadırın içi ısınıyor fırın gibi oluyordu. Kız ikide birde de dışarıya çıkıp içeriye girmeseydi çadır daha çok ısınacaktı.

"Dede, kuş da dışarda Tazı Tahsin gibi donacak. Tüyleri kabarmış, tüyleri domur domur olmuş. Onu içeriye alayım mı?"

"Bir şey olmaz kuşa," diye sert, kesin konuştu dede.

"Ama dede..."

"Bir şey olmaz," diye kalın, püskül püskül ak kaşlarını çattı dede. "Kuşların tüylerinden onlara su geçmez. Kuşlar üşümezler."

"Üşümezler de dışardaki kuş niye öyle kabarmış da büzülmüş?"

"Huylarıdır, kuşlar öyle çoğu kez kabarırlar soğuk, yağmurlu, karlı

havalarda..."

"Ama dede..."

"Eeee, al getir içeriye istersen kuşu," diye kızdı dede.

Kız dışarıya çıktı, kuşu çatalıyla birlikte aldı getirdi, çatalı ocağın yanma çakıp kuşu üstüne kondurdu.

"İşte şimdi, az sonra büzülmekten kurtulur, gözleri cin gözleri gibi oynar," dedi kız.

Kuşun gözlerine perde örtülmüş, tüyleri domur domur olmuş, sağ ayağını karnına çekmiş, uykusunda ürperiyordu arada sırada da.

Bir süre ısındıktan sonra, önce kuş, sonra da Tazı Tahsin gözlerini açtılar, bir tuhaf, bir şeyleri anımsamaya çalışarak önce kıza, ardından da dedeye baktı. Konuşmak istedi, çenesi açılmadı.

Ocakta çay fokurdayarak kaynıyordu.

"Ağzını açıp da bir çay içersen, karnına sıcak bir şey girince hiçbir şeyin kalmaz." Dede sesini yükseltip onun kulağına eğildi, kulağı az duyanlarla konuşur gibi bağırdı: "Sen çok korkmuşsun, sen çok," dedi. "Sen çok korkmuşsun sen, çok, sen çok..."

Öteki, gözlerini açıp, ona bir süre anlamsız, boş gözlerle baktıktan sonra yeniden kapadı.

"Seni kim kovaladı da böyle korkuttu, yavrum Tazı?"

Tazı Tahsin gözlerini bir daha açtı, bu sefer gözlerinden bir ışık belirtisi geçti.

Isınmış kuş da kanatlarını geniş geniş açıyor, geriniyor, ardından da çırpmıyordu hızlı, sert. Gözleri de keskin, yuvalarında dönüyordu.

Tazı Tahsin usuldan titremeye başladı. Dede sevindi:

"Kendine geliyor Tazı," dedi.

Çaydanlıktan ince belli bardağa tavşan kanı bir çay koydu, çay tüttü. Tazı Tahsin gözlerini dumanlanan çay bardağına dikmiş ayıramıyordu.

Dede, elindeki bardağı karıştırdığı kaşıkla birazıcık çay aldı, başını dizinin üstüne aldığı Tahsinin ağzına kaşığı boşaltmaya çalıştıysa da Tahsin ağzını açmadığından çay dudaklarının kıyısından boynuna aşağı aktı gitti. Yaşlı adam bunu birkaç kere yineledi. Sonunda Tahsinin ağzı azıcık açılıp hasta dudaklarını diliyle yaladı. Bunun üstüne de dede çay bardağını doldurup onun ağzına dikti. Tahsin zorla da olsa çayı yutuyor, yuttukça da kendine geliyordu. Böyle böyle Tahsin kısa bir sürede tam on bir bardak çay içti, kendine gelince de irkildi.

"Geliyor," diye inledi. "Yetişin geliyor, geliyor. Geliyor, yetişin ümmeti Muhammed... "

"Kim geliyor Tahsin?"

Tahsin ayağa kalktı, sendeleyerek geri oturdu.

"O geliyor o. At." Yüzü gerilmiş, seğiriyor, gözleri korku içinde açılmış, dört bir yanına bakmıyordu, yandaki kuşun kuşkulu gözlerinin tıpkısı.

"Vahap Dayı, sen misin?"

"Benim Tahsin."

"Ben kurtulacak mıyım Vahap Dayı? Beni öldürdü o."

"Kim?"

"O yağız at."

"Ne yağız atı Tahsin? Şimdi sen sus, sana balla yağ gerek."

Dede kalktı, bir kulplu tavaya bir hızmandan bal, bir hızmandan da tereyağı döktü, ocakta kaynatmaya başladı. Yağ, balla birlikte eridi, ortalığı keskin, güzel yanmış bir koku aldı. Sanki bütün çiçeklerin kokuları yakılarak bir araya getirilmişti. Öyle kokuyordu.

Vahap Dayı dolu tahta kaşığı Tahsinin ağzına dayadı:

"Aç ağzını, iç şunu."

Tahsin bir kurbağa ağzı gibi kocaman açtı ağzını.

"Bunu içersen şimdi kendine gelirsin."

Tazı Tahsin tavadaki bal yağ karışımını sonuna kadar içti bitirdi, yüzüne kan geldi, yanakları pespembe oldu.

"Gördüm," dedi, "İnce Memedi gördüm. Gidiyordu, silahsız pusatsız. Bir insan silahsız pusatsız nereye gider, ancak Kırkgözün Ocağına gider, ben de onu gördüm, kasabaya haberi iletmek için koşuyordum ki..."

İnce Memedi, atı, eski, hastalıktan yeni kurtulmuş anlatmaya hasret kalmış bir destancı gibi bıkmadan usanmadan, anlatmaya doymadan anlatıyordu.

"Nasıl, nasıl bir adam dedin İnce Memed, nasıl kıbalda bir adam?"

"Nasıl olacak, boyu benim kadar, avurdu da avurduna geçmiş, boynu ince armut sapı gibi, gözleri de çukura kaçmış, koskocaman elleri benim ellerimin iki misli, bıyıkları sarkık... İşte öyle, bir çocuk kadar İnce Memed."

Bunları duyunca önce kız, onun ardından da Vahap Dayı koyverdi makaraları. Tazı Tahsin aptallamış, onların yüzüne alık alık bakakalmıştı. Vahap Dayı hem gülüyor, hem de dizlerine vuruyor, "Vay anasını Tazı Tahsin, vay, vay anasını," diyordu. "Demek İnce Memed parmak kadar bir çocuk, demek atıda yıldırıma sarılıp, dolanıp başını da aldı gitti, vay be Tahsin oğlum, vay benim yavrum, senin başına neler gelmiş de..."

"Ne gelmiş Vahap Dayı?"

"Olan olmuş sana yavrum, öyle İnce Memed mi olurmuş hiç, Tahsin oğlum? Amanın bunu kimseye söyleme, seni taşkalaya alırlar da bir daha milletin

dilinden kurtulamazsın. Aman ha aman! Atı da burada söyledin, başka bir yerde söyleme, amanın ha, sen sen ol da... Senin dediğin gibi bir İnce Memed olamaz."

"Olur Vahap Dayı olur, ben onu şu gözlerimle daha dün gördüm."

"O senin gördüğün İnce Memed değilmiş Tahsin oğlum. İnce Memed on bir yaşındayken bile o kadarcıktı, şimdi o, ben onu geçenlerde gördüm Değirmenolukta, atının üstünde dimdik, uzun, yakışıklı, bir sıvgaca dal gibi duruyordu. Öyle iriydi ki, altındaki o seni yiyecek olan atın belini çökertiyor, iki kat ediyordu. Amanın Tahsin oğlum, bu sözleri, atın da seni yiyeceği, seni yağmurda üç gün üç gece ağacın altında beklediği tevatürünü kimsecikler duymasın, olur mu, senin için hiç iyi olmaz. Sen kapı gibi İnce Memedi bir sabicik çocuk yaptın da çıktın, Tahsin oğlum, bunları başkalarına anlatıp da elalemi üstüne güldürme."

"Ama Vahap Dayı, vallahi de, billahi de..."

Kız daha gülmesini kesmemiş, Tazı Tahsin direttikçe o gülmesini artırarak sürdürüyordu.

Sonunda çaresiz kalan Tahsin:

"Varın siz inanmayın," dedi küskün. "Ne gelir ki elimden."

"Hiçbir şey gelmez," dedi Vahap Dayı. "Şimdi beni iyi dinle Tazı oğlum. İyi adamsın, hoş çocuksun, baban da senin gibiydi ya, o da çok korkaktı. Sen de çok korkmuşsun."

"Çok korktum. O at beni yiyordu. Beni yemek için kocaman ağzını açıp ağaca tırmanıyordu. Bir düşseydim ağaçtan, benim bir parçamı bırakmazdı. Silah var mı evde?"

"Var, ne yapacaksın?"

"Şimdi gelir o... Gelince de üçümüzü de yer o. Paramparça eder üçümüzü de... Nereye gitsem o benim kokumu alır. Bir tabanca alacağım kasabaya gittiğimde. O benim kokumu alarak beni bulduğunda da çekeceğim tabancayı..."

"O ata kurşun geçmez," diye güldü Vahap Dayı. "Sen de onu vuramayınca, vay gele senin başına... İşte o zaman yağız at seni didik didik edecek..."

"Doğru, ona kurşun geçmez," diye boynunu büktü Tazı Tahsin. "Peki ben ne yapayım, nerelere gideyim bu atın elinden de canımı kurtarayım, bana bir akıl ver Vahap Dayı."

"Bak Tahsin, sen bundan sonra ağaç olmayan yerde dolaşma. Senin başka çaren yok."

"Yok," dedi Tazı Tahsin. "Kızgın eşekarılarımn yuvalarına çomak sokmayacaksın. Sokunca işte böyle olur, eşekarılarımn da elinden kurtulamazsın."

"Kurtulamazsın," dedi daha için için gülmekte olan kız.

"Hiç kurtulamazsın," dedi Vahap Dayı.

"Ya şimdi gelirse, ben ormana kaçayım mı?"

"Gelmez," dedi Vahap Dayı.

"Gelirse?"

"Gelirse bu kuş ne güne duruyor, ben bu şahini yalnız av avlamak için mi aldım sanıyorsun? Bu kuşu o atın üstüne salıverdim mi, tamam."

Kız karnını tuta tuta, uğunarak gülüyordu.

"Kuş gider, onun başına, kulaklarının arasına konar, bir gagada bir gözünü, öbür gagada da öteki gözünü oyar şuraya atıverir. İki gözü kör at seni arasın da bulabilsin."

Tazı Tahsin gülümsedi, yatıştı, arkasına yaslanıp gözlerini kapattı, biraz sonra da olduğu yerde uyudu kaldı. Çocuklar gibi rahat, dudaklarını sündürerek soluk alıp veriyordu.

Uyuduğu da iyi olmuştu, az sonra Vahap Dayının çadırına üç gündür beklediği kaçakçılar geldiler. Heybeleri ipekliyle, saatla, altınla doluydu. Malları Suriyeden alıp Malatyaya götürüyorlardı. Üç kaçakçının üçünün de atı doruydu. Eyerleri, dizginleri kılaptan işleme, heybeleri halı, silahları Alman filintasıydı. Lacivert ceket, külot pantolon giymişler, ayaklarına parlak çizmeler çekmişlerdi. Mintanları ipeklidendi. Kasketleri pahalı İngiliz kumaşındandı. Ceketlerinin altına gene kılaptan işlemeli fişekliklerini üst üste çaprazlama bağlamışlardı.

Vahap Dayı kaçakçıları sevinerek karşıladı.

"Üç gündür, geceli gündüzlü gözlerim yollarda sizi bekliyordum. Başınıza bir iş geldi sanıyordum."

Kaçakçılar hiç ıslanmamışlardı. Geniş, sugeçirmez ince Çerkeş yamçıları onları dizlerine, atları da sağrılarına kadar örtmüş korumuştu. Heybelerini, öteberilerini çabucak çadıra taşıdılar.

"Üzülme senin oğlan Halepte kaldı, durumu iyi Vahap Dayı," dediler.

Vahap Dayı oğlunu sormak istiyor, korkusundan, başına bir iş gelmiştir diye soramıyordu.

"Ne yapacakmış Halepte?"

"Bizi bekleyecek, gelecekte birlikte döneceğiz. Duyduk ki İnce Memed yeniden dağa çıkmış, ortalığı kasıp kavuruyormuş."

"Hele oturun, hele azıcık ısının hele. Bir de çay için..."

"Öteki çeteler nerdeler?"

"Hele oturun hele!"

Vahap Dayı onların sırmalı, yağmuru yiyince kaskatı kesilmiş yamçılarını, yün

başlıklarını öteki odaya götürdü geldi, ateşin dört yanına döşekler serdi:

"Buyurun," dedi, "oturun."

İnce belli bardaklara kız çay dolduruyordu. Kaçakçıların üçü de pos bıyıklıydılar. Baştaki en uzun boylu olanı cebinden küçük bir altın maşallah çıkarıp kıza uzattı:

"Al," dedi, "bu senin hediyen."

Vahap Dayının gözleri parladı.

Ötekiler sıcak çayı ağır, usturuplu içiyorlardı. Kız dolduruyor, onlar birer parça şekeri dişleriyle kırıyor gırtlama yapıyorlardı.

"Şu yatan babayiğidi de sorarsan, bunun adına Tahsin derler, Tazı Tahsin. Bu Tazı Tahsin bu dağlarda üç günlük yolu bir günde gitmekle, üç koca dağı da iki günde aşmakla namlıdır. Soylu Arap atlar bile onunla yanşamazlar... Amma velakin başına bir iş gelmiş ki Tazı Tahsinin Allah düşman başına vermeye."

Baştan sona kadar onun başından geçenleri, İnce Memedin Bakırgediğinde nasıl vurulduğunu, köylü kadınların İnce Memede nasıl ağıt yaktıklarını, İnce Memedin vurulma haberini Tazı Tahsinin nasıl bir gün bir gecede kasabaya ulaştırdığını, kasabalıların bayram ettiklerini, Tazı Tahsini de nasıl paraya pula boğduklarını, sonra öldürülen eşkıyanın İnce Memed değil de başkası olduğunu, bundan sonra da Tazı Tahsinin İnce Memedi aramaya çıktığını, onu gördüğünü, arkasından da İnce Memedin yağızını yakalamaya çalıştığını, atm da onun başına ne işler açtığını bir bir anlattı.

"Bu at işi doğru mu?" diye sordu kaçakçı başı.

"Niçin yalan olsun, o at öyle bir attır. Onu İnce Memedden başkası yakalayamaz, onun yanına kimse yaklaşamaz. Çok denendi, o ata kurşun da geçmiyor."

"Peki şu yıldırım işi, atın bir yıldırım halkasının ortasında koşması, yıldırım ışığına sarınıp gitmesi, bu da mı doğru?"

"Neden doğru olmasın?" dedi Vahap Dayı. "Alinin Düldülü, Köroğlunun Kıratı böyle değil midir?"

"Bu atı yakalamanın hiç mümkünü çaresi yok mu?"

"Yok," dedi Vahap Dayı. "Görmüyor musunuz, bu haymı ağacın tepesinde buydurup öldürüyormuş. Yıldırıma şükretsin."

"Koca Dursun çetesi buralarda mı?"

"Akçadağdaydı önceki gün."

"Öyleyse daha bir haftada buraya gelemez o. Bizi pusuya düşüremez ya?"

"Geleceğinizi kimse bilmiyor."

"Candarmalar?"

"Onların gözü İnce Memedden başkasını görmüyor, dağları eşkıya almış, onlar için varsa da İnce Memed, yoksa da İnce Memed. O da ortalarda yok. Saklanmış bir kaya kovuğuna çıkmıyor ortaya."

"Bir tuhaf eşkıya."

"Hem de ne tuhaf! Ben böyle bir eşkıyayı şimdiye kadar ne gördüm, ne de duydum. Bir süre ortadan çekiliyor, yitiyor, adı sanı, imi timi bellisiz oluyor, bir bakmışsın ki bir gün ortaya çıkıvermiş, dünyayı biribirine katıp karıştırıvermiş. Yakında dağların üstüne büyük asker güçleri yürüyecek. İşte o zaman bir süre siz buralara uğramayacaksınız. Dün Çiçeklioğlu bütün çetesiyle buradaydı, ona tez günde başını alıp bu dağlardan başka yere gitmesini öğütledim."

"Bu at işini aklım almadı."

"Yüzbaşı bu atı köylülerden istedi, buyurdu, köylüler onu yakalamak için dağ bayır ardına düştüler, yakalayamadılar."

"Şimdi yollar açık mı?"

"Yollar açık, Kürt Kerem çetesi de sizi Kırkgözün dört yol ağzında bekliyor. Siz bu dağlardan aşana kadar sizinle beraber olacak."

"Haydi bir yemek yiyelim."

Tazı Tahsinin yatağını öteye, çadırın eğmesinin dibine çekmişler, o uyuyordu. Alıcı kuş da çatalının üstüne tünemiş, gözlerine perdeyi indirmiş, bir kanadını da taa ayağının yanına düşürmüş kestiriyor, arada sırada da perdenin arkasında kalmış gözleri oynuyordu.

Yemeklerini yediler, yolcu yolunda gerek deyip atlarına atladılar, yamçılarını üstlerine çektiler hışım gibi yağan yağmurun altına vurdular.

Onlar gittikten sonra Vahap Dayı yatsı namazına kadar kaval çaldı, kız dinledi. Yatsı namazından sonra pekmezli yoğurt yiyip uyudular.

Tazı Tahsin uyandığında daha sabaha epeyi vardı ya dinlenmiş, dincelmişti. Ocaktaki büyük kütükler köze dönüşmüşler, neredeyse küllenecekleri. Kıl çadırın içi sıcacıktı. Kızla dedesi derin uykudaydılar. Tazı Tahsin gözlerini bir iyice uğuşturduktan sonra, geceden bu yana ocağın başındaki çakıltaşlarına serilmiş kuru giyitlerini aldı giyindi. Çarıklarını da çekti. Dışarıya çıkıp yürümeli, kasabaya ulaşmalı, güzel haberini o uzun adama vermeli, ondan da gene bir kucak para almalıydı. Geç, geç, çok geç kalmıştı zaten. Kim bilir, şimdiye kadar İnce Memed Kırkgöz Ocağından çıkmış, nerelere gitmişti... Dışarda yağmur yağıyordu daha hışım gibi. Varsın yağsın, dedi kendi kendine Tazı Tahsin, gitmeli, kasabaya ulaşmalı, muştuyu o uzun boylu Ağaya vermeli, muştuluğunu da almalıydı. Dışarıya çıktı, çıkmasıyla da geriye dönmesi bir oldu. Dışarda, tanyerlerinin oralarda ağartıya benzer bir şeyler balkıyordu. Atın

karartısı da ormanın üstüne koskocaman bir bulut gibi çökmüş oturmuştu. Karartı karanlığa yapışmış boyuna kabarıp şişiyordu. Ne olursa olsun, at onu öldürse de Tazı Tahsin yola çıkacaktı. Ocağın yanındaki çatalına tünemiş alıcı kuşu, gözlerinde közlerin ışığı, kendisine bakar gördü. Hah, diye, tepeden tırnağa bir sevinç ürpertisi geçirdi, hah, şimdi kuşu alacak, at da gelirse kuşu onun üstüne bırakacak, kuş da onun gözlerini oyacaktı. Ama Vahap Dayının kuşu alınamazdı ki... Vahap Dayı bu dağlarda İnce Memedden de, atından da daha cana kıyıcıydı. Dağdaki bütün eşkıyalar, kaçakçılar ondan sorulurdu. Onun bilmediği, tanımadığı, yönetmediği eşkıya yoktu bu dağlarda. İstediğini öldürtür, istediğini sürdürür, istediğini kurtarırdı. Böyle bir adamın kuşunu kim çalabilirdi ki... Şu dağın başında yanında bir çakı bile olmadan, işte böyle hiç kimseden korkmadan uyuyabiliyordu o. Allahtan sonra eşkıyalar ona taparlardı. Tazı Tahsin onu gördüğünde, dişleri kenetlenmemiş bile olsaydı, dili tutulurdu. Oysa ne de iyi bir adamdı. Onun canını kurtarmıştı. Kuşu istese, bir günlüğüne vermez miydi? Uyandırmak için üstüne eğildi, sonra birden, ya vermezse, diye vazgeçti, dışarıya çıktı, ortalık neredeyse aydınlanacaktı. Yağmur daha olduğu gibi veriştiriyordu. Sellerle dolmuş koyaklardan suların gürültüleri geliyordu. Vahap Dayı sabahleyin uyanınca, bir de bakmış ki kuş yok. Herkes bilir, o, kuşlarını canından çok sever. Bilir Tazıcık Tahsinin aldığını, hiç öfkelenmez, çağırır oğullarından, eşkıyalarından birisini, yakalayın şu haym Tazıyı, nankörü, ekmek yediği sofraya bıçak sokanı, kellesini kesin de bana getirin, der. Yeter bu kadarı da. Bunları da düşündükçe eli ayağı çözülüyordu. Ama kuşsuz da bir yerlere gidemezdi Tazı Tahsin, at ormanın ucunda durmuş, gölgesini de dağ gibi ormanın üstüne, karanlığa düşürmüş bekliyordu.

Vahap Dayı sağından soluna dönerken homurdandı, kulakları kocamandı, Tazı Tahsin böylesine bir kulak görmemişti ömründe. Gülmesi geldi. Bu anda da çatalın üstündeki kuşu kaptığı gibi dışarıya çıktı. Durmadan yokuş aşağı, çırpınan kuşun başını koltuğunun altına sıkıştırmış, göbeğine kadar gelen hızlı selleri, keven dikeni öbeklerini, kayaları aşarak koşuyordu. Ormanın ucuna vardığında ulu bir sedir ağacının dibinde durdu, ağacın altı öyle fazla yağmur tutmuyordu. Kalın yapraklı dalların altlarındaki kimi tümsekler yer yer tozluydu bile. Bir tümseğin üstüne sekilenip oturdu. Kuş artık çırpınmıyordu ya, çok sarsılmıştı. Şimdi geçer, diye düşündü. Doğruydu, az sonra kuş kendine geldi, çırpınmaya, onun ellerini gagalamaya başladı.

Biraz dinlendikten sonra Çukurova yolunu buldu, artık Tazı Tahsinin keyfine diyecek yoktu. Kuş da artık ona alışmış, çırpınmayı, ellerini gagalamayı bırakmış, yatışmıştı.

Poyrazoluğa gelince yağmur dindi, ortalık açtı, güneş çıkıverdi, ıslak kayalar ışıladı, Tazı Tahsinin de, kuşun da gözleri kamaştı, kuş gene çırpındı ya, öyle eskisi gibi huysuzluk etmedi, az sonra da dinginledi.

Tazı Tahsin kasabaya ertesi sabah girdi. Üstü başı çamur içindeydi. Elindeki kuş da çamur içinde kalmış, kanatlarını düşürmüş kolunda uyuyordu. Halsiz düşmüş, ne çırpmıyor, ne de herhangi bir harekette bulunuyordu. Kasabanın ilk evlerine gelince Tahsin kuşa uzun uzun baktı, kuş canını attan kurtarmış, onun yüzü suyu hürmetine korkusuz buraya kadar gelmişti. İnşallah kuşa bir şey olmayacak, o da ilk fırsatta kuşunu götürüp Vahap Dayıya teslim edecekti.

Pazaryerinde, taa on beş dükkan öteden burnuna yoğun bir kebap, sumak kokusu geldi. Acından ölüyordu. Hemen kebapçıya koştu. Kuş da ondan beterdi.

"İki kebap, bol soğanlı, domatesli... Bir parça da çiğ kıyma, kuşa."

Kebapçı ocağa çifte kebabı söyledi. Gitti bir avuç da kıyma aldı getirdi. Tahsin daha elini açıp uzatmadan kuş onun elindeki kıymaya saldırdı. Gagasını onun avucundan hiç çekmeden canlanmış gözleriyle, hiçbir yöne bakmadan kıymaları yuttu. Çabuk çabuk kıymaları yiyip bitiren kuş onun gözlerine, aç bir köpek gibi bakmaya başladı.

"Bir bu kadar kıyma daha."

"Bu kuş kıtlıktan çıkmış."

İki misli daha kıymayı bir top yapıp kebapçı getirdi Tahsine verdi. O da gene kuşa yedirmeye başladı. Kuş bu sefer öyle eskisi gibi başını kaldırmadan yemiyor, bir yiyor, bir süre yöreyi seyrediyor, yutkunuyor, üst üste, gagasını bacağının tüylerinde temizliyor, sonra gene keyifli keyifli yemeye başlıyordu.

Kebaplar geldiğinde kuş kıymasını bitirmiş, kanatlarını açmış, uzun uzun geriniyordu.

Yaşlı kebapçı geldi, o kebabını yerken karşısına oturdu. Dükkanda başka kimse yoktu.

"Nedir bu halin arkadaş?" dedi Tazı Tahsine. "Senin başında bir hal var. Bak, bak tepeden tırnağa çamura batıp çıkmışsın. Cıcığın çıkmış..."

"Çok yağmur yağdı."

"Elindeki kuş bile çamur içinde."

"Bütün gece koştum, yürüdüm."

"Derdin neydi bre arkadaş?"

Tazı Tahsin hem çabuk çabuk kebabını yiyor, bir yandan da ona laf yetiştiriyordu.

Kuşun önüne bir parça kebap attı. Kuş kanatlarını açarak masanın üstünde koştu, muşambadaki parçayı kapıp yuttu. Tahsin bundan sonra bir kendi ağzına

atıyordu kebabı, bir kuşun önüne... Kuş kanat uçları titreyerek önüne düşen kebap parçasını üç yutkunmada yutuyordu.

"İnce Memedi gördüm arkadaş, onu çok aradım, sonunda da yerini buldum, kendisiyle konuştum. Onu da buraya, o uzun adama haber vermeye geldim. O uzun adam dedi ki... Adını unuttum onun."

"Bu kasabada epeyce uzun adam var."

"Bu çok zengin bir Ağa, ben İnce Memedin ölüm haberini getirince ona, o da bana çok para verdi, ben zengin oldum. Hah, buldum, onun adı Murtaza Ağaydı, öyle değil mi?"

"Şimdi de dirim haberini mi?"

"O Ağa dedi ki bana, eğer sen bana İnce Memedin yerini bulur da haber verirsen seni altına, paraya boğarım. Ben de bütün dağları aradım buldum onun yerini."

"Şimdi de haber vermeye geldin öyle mi?"

"Öyle."

"İnce Memed nasıl bir adam?"

"İnce, uzun, dal gibi... Nah benim iki mislim, utangaç, akıllı, yürekli, büyük kara gözlü, kara kaşlı, çekik bıyıklı, sırmalı aba giyinmiş bir tuvana delikanlı. Öyle de yakışıklı ki yüzüne bakmaya kıyamazsın. Onu bir görünce de yanından ayrılamaz, yüzüne bakmaya doyamazsın."

"Şimdi sen de onu haber vermeye geldin o Ağaya, o Ağa sana para verecek, candarmalar da gidip İnce Memedi öldürecekler, öyle mi?" Kebapçı birden sertleşti: "Seni casus köpek," diye dişlerini sıktı. "Kalk oradan, zıkkımlandığın yeter. Kalk, kalk da siktirol, cehennem ol da git. Seni uyuz oğlu uyuz, casus oğlu casus... Kalk..."

Tazı Tahsin şaşırmış kalmış, yüzü allak bullak olmuştu. Orada lokması ağzında, öyle kalakalmıştı. Ne ağzındaki lokmayı çiğneyebiliyor, ne de dışarıya atabiliyordu.

"Kalk, kalk, seni anasını avradını... Kanı ciğeri beş para etmez uşak seni... Beş on kuruşa İnce Memedi öldürttüreceksin, değil mi, kalk! Al kuşunu.

Kuşun ipini sandalyadan çözdü, Tahsinin başına attı onu. Tazı Tahsin bir süre kuşla cebelleştikten sonra, kuşu yakalayabildi.

"Kalk, defol git buradan, senin gibi pis bir adamın parasını da istemem, haydi kalk, zıkkım olsun sana..."

Tazı Tahsin neye uğradığını bilemiyor, aval aval, bir yerlerden bir imdat umar gibi dört bir yana bakmıyordu.

"Kalk ulan dedim sana," diye iriyarı kebapçı kuşandığı ak önlüğü savrularak

onun koluna yapıştı, "de yallah!" Onu dışarıya sürükledi. Kuş onun omuzuna konmuş, Tazı Tahsin de varmış karşı duvara dayanmıştı. Daha ne olup bittiğinin farkında değildi. Öfkeden kudurmuş kebapçı daha onu duvara dayanmış, orada bekler görünce üstüne zorlattı. Tazı Tahsin baktı ki, o dev gibi adam delirmiş üstüne geliyor, kebapçının boynuna doğru uzanmış kocaman çemrenmiş, kaim kollarının altından kaydı uzaklaştı, çarşının ortasından yukarıya doğru gelişigüzel koştu. Caminin avlu kapısına gelince durdu, içeriye girdi. Bir kısım adamlar şadırvanda aptes alıyorlardı, bir musluğa varıp ağzını dayadı, kana kana içti. Bu adam ona niçin böyle yapmıştı, Tazı Tahsin bir türlü anlayamıyordu. Bir yandan da seviniyordu, enayi, nedense o kadar çok öfkelenmişti ki kebap parasını bile almayı unutmuştu. Bu şehirlerde çok tuhaf insanlar vardı, canım... Belki de İnce Memedi yanhş tarif ettim, o yüzden kızmıştır, diye düşündü. Doğru tarif edeyim de benim üstüme gülsünler, değil mi, gülsünler de beni taşkalaya alsınlar, öyle mi? Hahhah, yağma mı var! Bu delifişek, osuruğu cinli adamın kudurmasına başka türlü bir anlam vermenin mümkünü yoktu.

Şadırvanın taşında oturmuş, o uzun, zengin adamı düşünürken, gözüne yaşlı, çember sakallı, yumuşak görünüşlü bir adam ilişti, işte bu adama o uzun zengin kişi sorulabilir, diye içinden geçirdi, yanına çekinerek yanaştı:

"Sana birisini soracağım..."

"Sor bakalım," diye gülümsedi eli tespihli, çember sakallı, yumuşak tavırlı adam.

"Hani bir adam var, çok uzun boylu, çizmeli, çok da zengin. Ben ona İnce Memedin ölüm haberini verince, o da bana çok para verdi. O adamı işte, onu arıyorum."

"Adı yok mu o adamın?"

"Bilemiyorum ama, adı Murtaza Ağa olacaktı. Zengin bir adam. Parlak çizmeleri de var."

"Ne yapacaksın o adamı sen?"

Tazı Tahsin bir an düşündü. Hiç bir daha İnce Memedin sözünü eder miydi, yalanını kıvırdı:

"O bana iş verecek de... Çiftliğinde de..."

Adam düşündü, düşündü, kendi kendine birkaç ad saydı:

"Bilemiyorum, çıkaramadım kim olduğunu," dedi. "Ben tanımıyorum Murtaza Ağayı."

Sonra da tuhaf tuhaf onun yüzüne baktı. Bu delikanlıdan kuşkulanmıştı.

"Sen niye böylesin çocuk?" diye sordu. "Çamura batmış çıkmışsın. Şu kuşu benim elime ver de, sen de git şu şadırvanda arın."

Tazı Tahsin kuşu ona güvenip vermeden şadırvana gitti, önce kuşun çamurlu kanatlarını, gagasını, başını bir güzelce sildikten sonra omuzuna kondurdu. Kendi de ayaklarından başlayarak, bacaklarına, göğsüne, kollarına kadar çamurlardan arındı.

"Sen böyle ıpıslak üşür, satlıcan olur ölürsün," dedi çember sakallı adam. "Bir ocakbaşı bul da kurun."

"Olur dayı," dedi Tazı Tahsin. "Hani bir de topal bir adam vardı, izciler başı... Lenger şapkalı, boğazı yularlı, yuları da som kırmızı, yalım gibi, sen onu da mı bilmiyorsun? Topal Ali olacaktı onun da adı."

"Onu biliyorum," diye güldü yaşlı adam. "İzci Topal Aliyi arıyorsun, değil mi?"

"Onu arıyorum işte."

Yaşlı adam Molla Duran Efendinin evini ona bir güzel tarif ettikten sonra:

"İşte Topal Ali Ağa orada," dedi. "Git onu bul da, o da sana bir ateş bulsun da kurun."

Tazı Tahsin camiden çıkmadan az önce yağmur yeniden yağmaya, çok iri tanelerle dökülmeye başlamış, sokaklarda kimsecikler kalmamıştı. Aldırmadı, yağmurun altında, sırtında kuşu, Topal Aliye rastgelirim umuduyla çarşıyı bir uçtan bir uca gidip gelmeye başladı. Yağmur da gittikçe ağırlaşıyor, kuzeyden de omuzundaki kuşun kanatlarını savuran sert, soğuk, keskin bir poyraz esiyordu.

Kasabanın tek çöpçüsü Göçmen Murat bu omuzu kuşlu çocuğu, bir yere ulaşacakmışcasına yağmur altında hızla çarşıyı gidip gelmesine acıdı, başında bir hal mı var acaba fıkaranın, diye düşündü.

"Hişşt kardaş, haçan sen, bakarım ha böyle böyle gider gelirsin durmadan. Haçan de bana, var mı bir derdin?"

Tazı Tahsin onu duymadı, yürüyüşünü sürdürdü.

"Hişşşt, hişşşt, oğlum hişşşt!"

Kolundan çekti onu durdurdu. Göz göze geldiler. Göçmen Murat sorusunu yineledi. Öteki de Molla Duranın evindeki lenger şapkalı izciler başı Topal Aliyi aradığını söyledi.

"Haydi seni ona götüreyim," dedi Göçmen Murat, onun koluna girdi. "Kuşun da çok güzel ya be evlat, ıslanmışsınız ikiniz de, cıcığınız çıkmış. İkiniz de hasta olursunuz."

Molla Duran Efendinin evine çabuk geldiler.

"Molla Duran Efendi, a be Molla Duran Efendi, Tanrı misafiri geldi sana."

Göçmen Muradın sesi üstüne Topal Ali çıktı balkona.

"A be bu çocuk seni arar be Ali Efendi. İzciler başı Ali Efendi der de çarşıda

döner durur bütün gün."

Topal Ali Tazı Tahsini hemen tanıdı:

"Geliyorum," dedi, "sağ olasın Murat Efendi."

"A be bir şey değil, sağ olasın sen de..."

Aşağı inen Ali:

"Ne oldu sana Tahsin, nereden böyle?"

Tazı Tahsinin bedenindeki bütün kan çekilmiş, yüzü kağıt gibi olmuştu.

"Gel hele, gel yukarıya."

Onu yukarıya çıkardı, bir kat çamaşır getirdi önüne koydu:

"Şu odada soyun, kuşunu oraya koy da..."

Molla Duran Efendinin kadınları, evdeki evlatlıklar, hizmetçiler gidiyorlar geliyorlar, bu kuşlu oğlanı Topal Aliden soruyorlardı. Sonunda Duran Efendi de geldi, o da omuzunda bir kuşla bir çocuğun evine gittiğini daha çarşıda duymuştu.

"Kimmiş o Ali?"

"İnce Memedin bize ölüm haberini getiren o koşucu çocuk."

"Hani şu koşmaktan bayılan çocuk mu?"

"O," dedi Topal Ali. "Bence onda bu sefer de bir iş var. Gene koşarak gelmiş, yağmur altında hem de. Şimdi içerde giyiniyor."

Mutfağa gidip bir de şalvar aldı getirdi, Tazı Tahsine verdi.

"Bunu da giy"

Tahsin şalvarı da ayağına geçirdi, dışarıya çıktılar.

"İşte bu çocuk, Efendi."

Molla Duran:

"Tanıdım," dedi. "Gel bakalım."

Önde Ali, arkada Tazı Tahsin, omuzunda da kuşu Molla Duran Efendinin açtığı kapıdan büyük bir odaya girdiler. Sedirler apak, dizi dizi güller işlenmiş, sabun kokan patiska beziyle kaplanmıştı.

"Bir çay Ali," dedi Molla Duran Efendi. "Belki çocuk acıkmıştır da... Belki çok uzun yoldan geliyordur."

"Haber getirdim size," diye sevindi Tazı Tahsin. Yemek yediğini, kebapçıyı anımsadı, yüzü değişti. "Yemek yedim," dedi, "kasabaya gelince, bir çay olursa üşümem geçer."

Ali kalktı, mutfaktan bir gümüş tepside, büyük bardaklara konmuş üç tane çay aldı getirdi.

Tazı Tahsin çayını içinceye kadar konuşmadı, sonra da çenesi açıldı. Olayı olduğu gibi, baştan sonuna kadar, en ince ayrıntısına kadar anlattı bitirdi.

"İşte," diye gösterdi köşedeki sandalyanın üstüne bağlanmış kuşu, "O attan bu kuş beni kurtardı. Eğer ben bu kuşu Vahap Dayıdan çalmamış olsaydım, şimdi ben burada olmazdım, o at beni paramparça ederdi."

"Tam, şu iki gözünle gördün mü İnce Memedi?"

"Tam. Yalan söylüyorsam şu iki gözüm önüme aksın ki... İnce Memedi gördüm, İnce Memedi... Ben onu görünce, o da İnce Memed olduğunu bildirmek istemedi."

"Sen onu daha önce nereden tanıyordun?"

"Dayıma da bak hele, ben onu köyündeyken de tanırdım, eşkıyalığında da bizim köyde kaldı, her gün görürdüm onu."

"Pekiyi, nasıl bir adam İnce Memed?"

Tazı Tahsin Topal Aliye baktı, o başını önüne eğmiş susuyordu. Söylese miydi acaba, bu İnce Memedin tarifinden de her zaman bir kötülük çıkıyordu da...

"İnce Memed nasıl bir adam oğlum, bana anlat bakalım."

"Sen onu gördün mü Duran Ağa?"

Duran Efendi güldü:

"Görmez olur muyum hiç," dedi.

"Öyle bir adam işte."

"Nasıl bir adam?"

Tazı Tahsin sıkışmıştı, bir şeyler söylemek zorunda sayıyordu kendisini."

"Kocaman, öküz boynuzu gibi bıyıkları var, iki adam omuzunun üstüne bağdaş kursa otursa yerimiz dar demezler. Gözleri de at gözleri kadar büyük. Kolları ağaç dallan gibi."

Molla Duran Efendi gülmeye başladı:

"Bre ocağın yana Tahsin," dedi, "sen İnce Memedi değil, Kör Aşığın anlattığı Köroğlunu söylüyorsun."

"Hah, işte İnce Memed o Köroğluna benziyor işte."

Topal Ali de gülüyordu.

Molla Duran Efendi Aliye:

"Alim," dedi, "bu çocuğun elbiseleri kurusun da sen onu Murtazanın konağına kadar götür de ona teslim et. Belki çocuğa birkaç kuruş verir, bak fıkara ne kadar çok zahmet çekmiş. O deli at da fıkarayı öldürüyormuş, bereket versin şu kuş..."

"Öldürüyordu," diye derin derin içini çekti Tazı Tahsin. "Ya bu kuş olmasaydı, ben de o çadırdan buraya hiç bir tek adım atabilir miydim!"

"Allah korumuş seni İnce Memedin atından Tahsin kardaş," diye onun sırtını sıvazladı Topal Ali.

"Allah korudu..."

Molla Duran Efendinin mahkemede bir işi vardı, onlara allahaısmarladık deyip dışarıya, daha da şiddetlenmiş yağmura çıktı, paltosunu giyip şemsiyesini alarak.

Onlar yağmur azıcık hafifleyinceye, giyitler kuruyuncaya, ikindine kadar o odada oturup konuştular, sonra da Ali aldı onu Murtaza Ağanın konağına götürdü, işte burası diye de görkemli yapının kapısını gösterip döndü.

"Murtaza Ağa, Murtaza Ağa," diye bağırdı avlu kapısına varan Tazı Tahsin. "Murtaza Ağa, ben geldim. Ben geldim."

Balkona çıkan Murtaza Ağa:

"Vay sen hoş gelmiş safalar getirmişsin, sen kimsin?" diye gülerek aşağıya bağırdı. "Açın kapıyı çocuklar, bakın bakalım bu gelen kişi kimmiş bu yağmurda."

Yanaşmalar Tazı Tahsini bir iyice sorgudan geçirdikten sonra onu yukarıya çıkardılar.

Onun omuzundaki kuşu gören Ağa:

"Sen avcı mısın, avların nerede?" diye merakla sordu.

"Ben avcı değil, Tazı Tahsinim. Hani ben size İnce Memedin ölüm muştusunu vermiştim de, sen de bana para vermiştin... Ben de şimdi sana bir haber getirdim ki... İnce Memedi gördüm, yerini de biliyorum."

"Nerede?" diye gözleri parladı Murtaza Ağanın. "Vay senin dillerine hayran olsun Murtaza Ağan! Ben de seni paraya, altına, tarlaya boğmazsam, ben de seni dört kez evermezsem... Ben de seni... Gel, gel, gel içeriye de anlat bana... Hiçbir şeyi kaçırmadan."

Odaya girdiler. Tazı Tahsin adamını bulunca böyle olacağını biliyor, sevincinden uçuyordu. Sağlam bir güven geldi içine oturdu. Kuşu köşedeki sandalyanm üstüne bağladıktan sonra geldi Murtaza Ağanın karşısına oturup onun gözlerinin içine sevgiyle baktı.

"Ben senden parayı aldım ya, hemen kaçtım. Kaçınca sen adam gönderip benden parayı geriye istemedin İnce Memed ölmeyince... Ben de dedim ki, bu güzel Ağanın bu büyük iyiliğinin altında kalamam, dedim. Ona İnce Memedi bulayım da bari bu sefer de onun dirisini haber vereyim. Haber vereyim de Yüzbaşım da, Onbaşı Kertiş Ali Paşa da onu yakalasınlar da assınlar..."

Tazı Tahsin başından geçenleri bu sefer daha derinlere, ayrıntılara inerek ağır ağır anlattı bitirdi. Ardından da:

"İşte," dedi, "bu burada olmasaydı, şimdi ben burada olmazdım. Beni bu kuş kurtardı. Eğer bu kuş yüzünden de Vahap Dayı benim gırtlağımı kesmezse..."

"Kesemez," diye onun sözünü kesti Murtaza Ağa. "Yarından tezi yok, ben Vahaba bir atlı gönderip sana bu kuşu satın alacağım. O Vahap ha, o ha, benim

sözümden çıkamaz."

"İnşallah," diye boynunu büktü Tazı Tahsin.

"Bre Tahsin Efendi," diye onun omuzuna vurdu Murtaza Ağa gülerek, üst çenesindeki ön altın dişleri ışılayarak, "bre Tahsin Efendi sen her şeyi anlattın da söyledin, bir güzel hatmettin de İnce Memed nasıl bir adammış, boyu poşu, saçları burnu, hiç söylemedin."

Tazı Tahsin bu belayı atlattım sanıyordu. İşte gene çatmıştı. Ne demeli, nasıl demeli, diye bir hayli düşündükten sonra sevinçle:

"Senin gibi o," dedi. "Senin gibi güzel, yakışıklı bir adam. Onun da ağzında seni gibi altın dişleri ışılıyor. O da senin gibi cömert. O da senin gibi bana altın verdi de, eşkıya parasıdır diye almadım. İyi yaptım mı, eşkıya parası haramdır alınmaz, değil mi?"

"Keşki alaydın," diye onun omuzlarını okşadı Murtaza ağa. "Domuzdan bir kıl çekmiş olurdun."

"İstemez," diye onun elini tuttu Tazı Tahsin. "Ben eşkıyaların parasını istemem, benim dağ gibi Ağam var. Ben de İnce Memedi yakalatırsam, o da beni Karun edecek."

"Ederim," dedi Murtaza Ağa koltukları kabararak. "Şimdi kalk da hemen Yüzbaşıya gidelim. O da hemen askerlerini Kırkgözün Ocağına çekip İnce Memedi imha eylesin."

Murtaza Ağaya yamçısını getirdiler, bir yamçı da Tazı Tahsine verdiler. Dışarda, göğün dibi delinmişcesine bir yağmur dökülüyordu.

"Hiç durmuyor," dedi Tazı Tahsin. "Şu dağlar, ormanlar hep deniz oldu da çıktı. İyi ki bu yağmurda yetişebildim sana."

Yüzbaşı Tazı Tahsinin geldiğini, İnce Memedden haberler getirdiğini duymuş, epeyi bir süreden beri onları bekliyordu, yanında Asım Çavuş, Kertiş Ali Onbaşıyla birlikte. Onları ayakta, kapıda karşıladı. Tazı Tahsine çay ısmarladılar.

Yüzbaşı:

"Anlat bakalım, delikanlı," dedi okşayıcı bir sesle. Yüzbaşı onunla konuşunca, hem de doğrudan doğruya, Tazı Tahsin çok onurlandığını taa yüreğinin başında duydu. Bu sefer en baştan başladı. İnce Memedin nasıl yaralanıp atından düştüğünü, Yörüklerin onu alarak dağda sakladıklarını, o ölmekteyken, hemen o gün Delice koyağın narıyla Hürü Ananın ona nasıl ulaştığını, oradan Kırkgözün Anacık Sultanına gidip onu getirdiğini, onun da İnce Memedi merhemlerle, iksirlerle iyileştirdiğini, bütün bunları İnce Memedi ararken ondan bundan, özellikle küçük çocuklardan öğrendiğini söyledi. Oradan ata, attan Vahap Dayıya, Vahap Dayıdan kuşa geçti:

"İşte şu kuş benim canımı kurtardı. Yoksa İnce Memedin atı beni yiyordu. Ağam da bu kuşu Vahap Dayıdan bana satın aldı."

"İyi biliyor musun şimdi İnce Memed Kırkgözün Ocağında mı, şimdi, bu anda?"

"Orada," dedi Tahsin. "Nereye gidecek bu yağmurda? Öyle bir yağmur yağıyordu ki ben gelirken dağlara, ağaçları, kayaları kökünden söküyordu. Bir yere çıkamaz o. Sıkıştı kaldı orada."

"Demek silahı da yoktu, sen onu gördün, onunla konuştun, öyle mi?"

"Gördüm, konuştum."

"Niçin silahı yoktu onun dedin?"

"Çünkü Kırkgözün Ocağına hiç kimse, Mustafa Kemal Paşa bile silahlı giremez."

"Girerse ne olur?" "Giremez."

Murtaza Ağa sözü aldı, uzun uzun Kırkgöz Ocağını, onların afsunlarını, kerametlerini saydı döktü. Ocağı Yüzbaşı da, Asım Çavuş da çok iyi biliyorlardı.

"Bu cahil halk tapıyor onlara," diye de sözünü bitirdi Murtaza. "Bu irtica, bu hurafeler ruhuna işlemiş bu koyun sürüsü halkın. Daha, daha bin yıl ister bu cahil halkı bu hurafelerden kurtarmak için. Onlar da halkı istismar ediyorlar, soyuyorlar sömürüyorlar, bir horozu, bir tek keçisi, koyunu olan da çekiyor onları seve seve götürüyor ocağa bağışlıyor."

"Erkek yok şimdi ocakta," dedi Asım Çavuş. "Pir postunda bir kadın oturuyor. Ve bütün Toroslar, Maraş, Kayseri, Antep yöreleri ona tapıyorlar."

"Çok erkek vardı onlarda İstiklal Harbine kadar."

"Ne oldu onlara?" diye sordu Yüzbaşı. "Biraz biliyorum ya, siz gene anlatın."

Murtaza Ağa heyecanlandı:

"Gönüllü yazıldılar," dedi, "on altı erkeğin on altısı da İstiklal Harbine gönüllü gitti. Hepsi de bir günde yan yana Dumlupmarda şehit düşmüşler. Yunanlılar diyorlarmış ki bizi Türk Ordusu yenmedi, ordunun önünde eli kılıçlı, ak libaslı, yeşil sarıklı, uzun boylular yendi, diyorlarmış. Onlar bize aman vermediler. Hurafe... Bizim halk da buna inanıyor."

Yüzbaşı:

"On altı pirin de harbe gittikleri doğru mu?"

"Doğru," dedi Murtaza Ağa. "Bütün kasaba o zamanlar dağlardaydı. Hepimiz asker kaçaklarıydık, ben sonra Kuvayı Milliyeye karıştım. Onların on altısını bir arada, torbalan sırtlarında askere giderlerken gördüm. Onlar yolda yürürlerken bütün bu cahil halk da onların bastıkları topraklan öpüyorlardı. Hurafe..."

"Demek hiçbirisi dönmedi harpten?"

"Dönmediler," dedi Murtaza Ağa.

"Demek yerlerine bu kadın bakıyor?"

"O bakıyor," dedi Asım Çavuş. "Yaşlı bir kadın. Çok sert, kimseyle konuşmuyor."

"Kurtulamayacak demek bu halk uzun bir süre daha bu irticadan, yalanlardan, istismardan," diye içini çekti Yüzbaşı. "Nereye gitsek karşımıza bunlar çıkıyor. Demek İstiklal Harbinde Türk ordusunun önünde bunlar çarpışmış."

"Bunlar, bunlar," dedi coşkuyla Tazı Tahsin. "Herkes biliyor, onları askerin önünde dövüşürlerken, Kırk Ermişlermiş onlar, bütün askerler görüyorlarmış onları. Bizim köyden Kız Ali var ya, o da görmüş onları siperlerinin önünde. Düşmanlar yağmur gibi kurşun yağdırıyor, onlar ellerini kollarını sallayarak yürüyorlarmış düşmanın üstüne. Düşman da yeşil sarıklılar geliyorlar diye korkularından deli oluyor alıp başlarını yitiriyorlarmış."

"Şimdi İnce Memed şu anda Kırkgöz Ocağında, öyle mi?"

"Orada."

"Şimdi biz gidersek, onu orada elimizle koymuş gibi buluruz, öyle mi?"

"Bulursunuz."

"Ya at, yani İnce Memedin azgın atı bizim de yolumuzu keserse, keser de bizim hepimizi yerse?"

"Ben de kuşu size veririm," dedi Tazı Tahsin.

Yüzbaşı, Murtaza Ağa kahkahayla güldüler. Tazı Tahsin onların neye bu kadar yürekten güldüklerini anlamadı, o da güldü, onlar güldüğü sürece.

"Pekiyi, sen İnce Memedi gördün, üstelik de konuştun diyorsun, değil mi?"

"Konuştum."

Onlar geldiğinden bu yana Ali Onbaşı bir şeyler söylemek istiyor, fırsat bulamıyordu. Bu oğlanı hiç gözü tutmamıştı. Kertiş Ali köylüydü ve de köylülerin yüreklerinde kaç damar var, beyinlerinde kaç bin tilki dolaşıyor, o bilirdi. Bunlar böyle saf görünürler, Yüzbaşılar, Murtaza Ağalar da onlara inanırlardı.

"Bir şey mi söylemek istiyorsun Ali Onbaşı?"

"Evet Yüzbaşım."

"Söyle öyleyse."

"Bence İnce Memed büyük işlere hazırlanıyor."

"Ne demek istiyorsun?"

Sözü Asım Çavuş aldı:

"Ali Onbaşı demek istiyor ki bu Tahsin Efendinin bize söyledikleri hep uydurmadır."

"Yok vallahi billahi," diye sapsarı kesildi Tazı Tahsin. "Niye tevatür edeyim? Bakın şu ayaklanma, ben o İnce Memedi şu Ağamın hatırı için dağ tepe o kadar çok aradım ki, belki beş kez ölüyordum da Allah kurtardı. Niye uydurayım ki? Ağa bana çok para verdi, ben de ona iyilik yapayım da İnce Memed de benim Ağamı öldürmesin, o da ölmeyince bana çok para, çok çok tarla versin de, ben de... Ben de evleneyim de çoluk çocuğa karışayım. Yaşım da geldi geçiyor. Anam da diyordu ki geçenlerde, sen hiç evlenemeyeceksin... İşte bu adı güzel, kendi güzel Ağa çıktı da, ben de ona İnce Memedin ölümünü ulaştırınca, o da bana çok para verdi. İnce Memedin ölümü yanlış olunca da, ben de duydum ki İnce Memed hep Ağaları öldürüyormuş, ben de kendi kendime dedim ki, İnce Memed işte o iyi Ağayı öldürmeden, ben de İnce Memedi bulayım da, yakalattırayım da, Ağam da kurtulsun da..."

Murtaza Ağa kıvançlı, gözlerinin içi gülerek Tazı Tahsine bakıyordu sevgiyle.

"Sen İnce Memedi gördün diyorsun, değil mi?" diye sordu Yüzbaşı."

"Gördüm."

"Onun eşkalini bana anlat bakalım. O İnce Memed dedikleri de ne kıbal bir adammış, biz de bilelim."

Tazı Tahsin ikirciklendi, sonra ürktü, kıvrandı. Murtaza Ağanın gözlerine baktı ondan bir car umarcasma, Murtaza Ağa neşesini bulmuş gülüyordu. Hangi İnce Memedi söyleseydi acaba, hangisini söylese hepsinin de altından bir çapanoğlu çıkıyor, insanlar ona ya inanmıyor, ya da onunla alay ediyorlardı. Her şeyi tutturmuştu da şu İnce Memedin kıbalını bir türlü tutturamamıştı. O Topal Ali çok iyi, çok akıllı, anlayışlı bir kişiydi. Keski ona şu ince Memedi, şu insanlara nasıl anlatayım diye sorsaydı, o da ona bunların nasıl bir İnce Memed istediklerini söylerdi.

"O İnce Memed, o İnce Memed var ya, tıpkı... tıpkı..."

Sustu. Acaba burada bunu söylemek yakışık alır mıydı? Murtaza Ağayla göz göze geldiler, onun gözleri, söyle, der gibiydi.

"Tıpkı bu Murtaza Ağama benziyor, parmakları onun parmakları, gözleri de öyle. Onun kulakları biraz büyücek ya, kulakları da, boynu da, boyu poşu da işte bu Ağama benziyor. Ağzını açınca, onun ağzındaki üç tane altın diş de bunun dişi gibi şavk veriyor. Onun da burnu böyle şahin gagası gibi kemerli. O da böyle güzel, yumuşak gülüyor. Onun yaşı da..."

Burada durdu düşündü.

"Onun yaşı da... Onun yaşı azıcık daha genç. Bir de o, çabuk, tazı gibi yorulmaz bir kişi. İşte bu. Ayağında kırmızı postal, dalında Maraş abası, hem de sırmalı... Mintanının yakası da işlemeli, tıpkı oya gibi, ipekli. Parmağında da bir

tane altın, kırmızı kaşlı yüzük var. Ona Kırkgöz Ocağından vermişler."

"Sus!" diye öfkelendi Ali Onbaşı. "Böyle İnce Memed mi olurmuş, sus."

"Ya nasıl olurmuş?" diye boynunu büktü Tazı Tahsin.

"Şimdi bunun kim olduğu anlaşıldı mı Yüzbaşım?" diye sordu Onbaşı.

Yüzbaşı susuyor, düşünüyordu.

"İnce Memed bir oyunlar çeviriyor, dikkatli olmalıyız Yüzbaşım," diye çok ciddi konuştu Asım Çavuş. "Kırkgöz Ocağını da bu işe niçin karıştırıyor, o da üstünde ciddiyetle durulacak bir meseledir. O, bir harekata hazırlanıyor, bizim de dikkatimizi böyle elemanları vasıtasıyla başka yöne çekmek istiyor." Murtaza Ağaya döndü: "Siz söyleyin Murtaza Ağa," dedi, "çok görmüş geçirmiş, feleğin çemberinden geçmiş bir kişisiniz, hiçbir köylü bu delikanlı gibi gönüllü olaraktan gelir de İnce Memedin yerini bize söyler mi?"

"Söylemez ama, bu..."

"Kim olursa olsun Murtaza Ağa... Sen söyle Ali Onbaşı, şu dağlarda kaç kişiyi döve döve, derilerini yüze yüze, tırnaklarını söke söke cansız, sakat bıraktın da ağızlarından gene İnce Memed üstüne bir söz alabildin mi?"

"Ohhooo," dedi Kertiş Ali Onbaşı, başını kaldırdı indirdi, "Yüzlerce, binlerce... Doğruyu söylemedikleri gibi son kertesinde, ölürlerken bile, bizi şaşırtmak için, işte bu adam gibi tevatür atarlar." Yüzbaşıya döndü: "Götüreyim mi?"

Yüzbaşı:

"Kusura kalmayın Murtaza Ağa. Bundan bir şeyler öğrenebiliriz."

"Ama Yüzbaşım, bu saf bir çocuk. Ben sanıyorum ki..." Sonra da korktu. Bu köylüler böyle saf görünürler ya, hiç de belli olmazlar, diye düşündü. Her birisinin karnında yüz tilki vardır.

"Biz biliriz," diye kesin konuştu Yüzbaşı.

"Belki de haklısınız, haklısınız. Ama ne yazık, ne de hoş, iyi yürekli bir çocuktu. Yüzü hiç de casusluk yapacak bir yüze benzemiyordu. Belli olmaz ki, bu köylüler belli olmazlar ki, bunlar yalnız dayaktan..."

Tazı Tahsin onun gözlerine yalvararak, kurbanlık koyun gözleriyle bakıyordu.

"Müsaadenizle... Şimdi onun kim olduğunu anlayacağız. Ali Onbaşı, götür."

"Beni öldürmeyin," diye inledi Tazı Tahsin. "Ben anamın bir tanesiyim, nolursunuz beni öldürmeyin. Size o İnce Memedin atının gözünü oyan bu kuşu da veririm." Ali

Onbaşı onu sürüklerken, öteki direniyor. "Ağam, Ağam," diye yalvanyordu, "bütün bunlar senin ettiğin o iyilik yüzünden başıma geldi. Keski bu kasabaya gelmeseydim, gelip de seni görmeseydim. O İnce Memed de arkasının üstüne ölseydi. Paranı pulunu istemem Ağam. Beni öldürtme. Her şeyi söyleyeceğim.

Beni yeter ki öldürtmeyin. Şu Kertiş Alinin elinden alın."

"Bakın Murtaza Ağa, şimdiden itirafa başladı bile..."

Murtaza Ağa, altın dişlerini ışıldatarak gülüyordu.

Kapının ağzında Tazı Tahsin Ali Onbaşının elinden bir ara boşanıp koştu Murtaza Ağanın ellerine yapıştı:

"Beni verme ona. Derimi yüzer o, öldürür beni. Ne isterseniz söyleyeceğim. İnce Memed öldü, öldü, öldü. Ölüsünü şu gözlerimle gördüm."

Onbaşı geldi onu güçlü elleriyle kavradı, çırpınmalarına, dövünmelerine kulak asmadan, aldı götürdü.

Arkalarından Murtaza Ağa:

"Onu öldürmeyeceksin Ali Onbaşı," diye üzgün bir sesle bağırdı.

Ali Onbaşı gittikten sonra Yüzbaşıyla Murtaza Kurtuluş Savaşı günleri üstüne derin bir sohbete daldılar, Asım Çavuş da kulak kesilmiş onları dinliyordu. Murtaza Ağaya göre şu altın madalyalıların hepsi asker kaçağıydı. O karanlık günlerde onlardan bir teki bile bir silahın tetiğine dokunmamıştı. İçlerinde silah görmemişlerse çoğunluktaydı. Savaş süresince dağda bir kuytuya çekilmişler, savaş bitince de ortaya kahraman olaraktan çıkmışlardı. Asıl yiğitliği gösterenler Gizik Duran gibi, Bayramoğlu, Şerbetçi Rüstem gibi eşkıyalar, ya da öteki fıkara köylülerdi. Onlarsa ortada yoklardı. Ötekiler düşmüşler yazıya yabana, Ermenilerin çiftliklerini, Yörüklerin kışlaklarını, öteki Hazine tarlalarına pay ediyorlar, bir türlü de gözleri toprağa doymuyordu. Taşkın Halil Bey, Zülfü, emekli yargıç Hüdai, Mustafa Rüştü Bey, bunların hepsi hepsi birer sahtekardı. Hepsi, Çamuroğulları, Tazıgiller, YiğitoğuUan üç beş yılın, Cumhuriyetin şişirdiği kenelerdi. Bu Çukurovada iki kökten sürme soy vardı, birisi Ramazanoğulları, birisi de Karadağlıoğullarıydı. Karadağlıoğulları Ramazanlıdan daha soyluydular. Çünkü bu Karadağlıların soyları Dulkadiroğullarından geliyordu. Osmanlıya kız vermişler, kız almışlardı. Dulkadiroğullarının devleti zamanında Maraştan Malatyaya, Harputa, oradan da Sivasa kadar uzanırken Osmanlılar daha Söğütte emekliyorlardı. Alçakgönüllü Murtaza Ağa ne bu şanlı soyunu kimseye söylüyor, ne de altın yaldızla yazılmış soyağacını kimseye gösteriyordu.

"Söyledi," diye alı al moru mor içeriye girdi Ali Onbaşı. Terlemiş, ter kulunçlarmdan dışarıya fışkırmıştı. "Evet ben haklıymışım. Onu buraya İnce Memed göndermiş. İnce Memed dağlarda büyük bir çete kurma hazırlığmdaymış, yakında da, sebebini bir türlü öğrenemedim, Tazı Tahsin söylemiyor ya da bilmiyor, kasabayı basacakmış. Ancak bu kadarını ağzından alabildim onun."

"Anlaşılmıyor, anlaşılmıyor," diye ellerini havaya açtı Murtaza Ağa. "Şu bizim köylüleri anlamak mümkün değil. Siz olmasanız ben de bu çocuğu yutmuş gitmiştim. Durumu nasıl, hali dirliği?"

"Turp gibi," dedi Ali Onbaşı. "Bıraksam yürür bile. Şimdiden ayağa kalkıp gözlerini bile açtı."

"İyi," dedi Yüzbaşı.

"Bu yalınkat değil, sağlam çıktı," dedi Ali Onbaşı. "Böylesi sağlam insanlar geçmeli ki insanın eline, kırk gün kırk gece döve de bana mısın demeye. İnce Memed de amma seçme adamlar buluyor ha... Bakmayın öyle pısırık gözüktüğüne onun, turp gibi. Ne yapacağız şimdi onu Yüzbaşım?"

"Bana bağışlayın, ben getirdim onu buraya," diye ricada bulundu Murtaza Ağa. "Bana verin de onu, ben kazanayım. Böyle bir sağlam köylüyü İnce Memede armağan edeceğimize, onu ben eve götüreyim, yaralarını sarayım da gönlünü kazanayım."

"Ama o bir hain..."

"Bir haini de bana verin, rica ederim."

"Getirin," diye buyurdu Yüzbaşı.

Az sonra iki candarma, Tazı Tahsinin koluna girmiş getirdiler. Tazı Tahsinin bacakları biribirine dolanıyordu. Gözleri kapalıydı. Boynundan, yanaklarından, alnından kanlar akıyordu. Dudakları da yarılmış, tüm giyitleri paramparça olmuştu.

"Bırakın, onu duvara dayayın."

Duvara dayadılar. Tazı Tahsin bir süre sırtı duvara dayalı olduğu yerde sallandı, ardından da yere sağılıverdi cansızcasına.

"Şimdi, az sonra kendine gelir," dedi Yüzbaşı. "Ben de böyle bir şeyi bu çocuktan hiç beklememiştim. Kasabayı nasıl koruyacağız İnce Memedden, elimizde çok az candarma var, bir kısmı da acemi. Bir şeyler düşünecek misiniz Murtaza Ağa?"

"Yarından tezi yok, bütün kasaba ileri gelenleri bir konuşuğa oturmalı, bir çare bulmalıyız Yüzbaşım. Bu, böyle olmaz."

"Daha on beş, yirmi gün vaktimiz var Ağa... O daha çetesini kuramaz. Belki de bir ay... Bir ay içinde de biz..."

Bu arada Tazı Tahsin üç kere gözlerini açtı açtı kapadı.

"Tazı Tahsin oğlum, gözlerini açtın, farkında mısın?"

Tazı Tahsin gözlerini yeniden açtı, gülümsemeye çalıştı çarpılmış dudaklarıyla.

"İyi misin?"

"İyiyim," dedi Tazı Tahsin, gene gülümsemeye çalışarak. "Sağ olsun Kertiş Ali

Onbaşı beni öldürmedi. Sen de sağ ol Ağam. Keski bana o iyiliği etmeseydin..."

21

İnce Memed ormanın açıklığında, kayaların arasında durdu. İlerdeki apak kayanın dibinden bir göz kaynıyor, aşağıda, altındaki çakıltaşları görünen bir gölek oluşturuyordu. Göleğin içindeki küçük, kırmızı benekli balıklar, bir taştan bir taşa savrularak uçuşuyorlardı. Kayaların arasından yer yer, mor çiçekli yarpuzlar fışkırmıştı. Hızlı yağmur suyun yüzünü dövüyor, göleğin üstü çapar bir yüze benziyordu. Yukardan hızla akıp gelen seller, bir an için göleği bulandırıyor, küçük balıklar, çakıl taşları gözükmüyor, sonra da geçip gidiyorlardı. Ortalık kaya, ıslanmış kekik, su, dağ toprağı kokuyordu.

Yorulmuş Memed, yağmurun altında, bir süre bir taşın üstüne sekilenip sırtını bir taşa dayadı oturdu. Sırtındaki yün, tiftik karışımı sırmalı abasının gözenekleri yağan yağmurdan sıkışmış, su geçirmiyordu. Yol boyunca hep Hürü Anayı düşünmüş, bu da onu mutlu etmişti. Onun sevgisi bitip tükenmiyordu. Şu pınarın suyu gibi apaydınlık kaynıyor, onun yöresine kim gelirse, insanı, kurdu kuşu, dostu düşmanı aydınlatıyor, ısıtıyordu. O Hürü Ananın yüzünü gören, sıcak sevgisinden tadan mutsuz olamaz, adam öldüremez, kötülük yapamazdı. Memede, taa çocukluğundan bu yana güç olmuş, sevgi kaynağı olmuş, en karanlık günlerinde, Hatçenin ölümünde bile onun sevgisi, kendinden umudunu kesmişken bile, onun sıcaklığı, aydınlığı içini ağartmış, onu yaşama döndürmüştü. Bir de şu Battal Ağanın sözü yok mu, artık bundan sonra ölse de gözü açık gitmeyecekti. Bir Ağa gidince bin tanesi gelirse, bir İnce Memed gidince, on bin, yüz bin, yüz yüz bin tanesi gelecekti. Ağalar az, fıkaralar çoktu. O günden bu yana İnce Memed bu sözleri diline pelesenk etmiş yineleyip duruyordu. O bu sözleri yineledikçe içi aydınlanıyor, sevgiyle dostlukla doluyor, dağları, bulutları, şu akan azgın selleri, gürleyen şimşekleri, yıldırımları gözleriyle okşuyor. O küçücük, kendisini kancıklamak için kasabaya koşan o adamı da sevmişti. Kim bilir, onu kancıklayınca ona ne kadar para vereceklerdi. O küçücük adamın gözleri sıtmalı gibi yıldır yıldır yanıyordu. Onu görür görmez önce korkmuş, eli ayağı çözülmüş, sonra da sevincinden göklere uçmuş, tabanları yağlamıştı. Şimdiye çoktan kasabayı bulmuş, kasaba Ağalarından, candarma Yüzbaşısından muştuluğunu almıştı. Candarmalar, Memed uzun deneyleriyle biliyordu, böylesi havalarda kasabadan burunlarını bile dışarıya çıkarmazlardı. Onun için rahattı. Şu burada yağmur tutmayan bir mağara, kovuk bulacak, acıkmıştı, karnını doyuracak, ondan sonra da ver elini... diyecekti. Ver elini diyecekti ya, nereye gidecekti, onun için bütün dünya bir tuzaktı. Her taşın altında, her köşede, her çalının içinde onu bir uğursuzluk bekliyordu. Seyranı nasıl köyden alacak, onunla birlikte şu dağları nasıl aşacaklar, nereye

sığınacaklardı? Eşkıyalığa da alışmıştı, bundan sonra başka bir işi nasıl yapacak, üstelik de ne iş görebilecekti? Bir Ağanın yanma yanaşma dururum, çift sürerim, diye kendi kendine gülümsedi. Belki de Çukurovaya, Adanaya, deniz kıyısına, Dursunun köyüne iner, gerçekten Dursunun köyünün adı neydi, orada portakal bahçelerinde bahçıvan dururum. Seyranla ikimize portakal bahçelerinin içinde bir küçücük ev yaparım, yıllar sonra da Hürü Ana gelir, o da çocuklara bakar. Portakal bahçelerinin üstüne, bahar gelip de ortalık ılıyınca aydınlık, bol güneşle birlikte, ak bulutlar gibi çiçekler çöker. Limon, portakal, turunç çiçeklerinin kokuları insanları, arıları, kuşları, kelebekleri, yılanları, kurbağaları esrikleştirirdi. Turunç kokularını alan bilcümle yaratık bir sarhoşluk döngüsünde kendilerinden geçerler, savunmasız, kendilerini doğanın insafına bırakırlardı. İnce Memed bir keresinde baharda, portakal bahçeleri ak bulutlar gibi dalgalanır, dünyayı, taşı toprağı kokuyla kendilerinden geçirirken, bir gece ay ışığında bir bahçede kalmak zorunda olmuş, üç gün üç gece oradan ayrılamamış, kendinden geçmiş, o ağaçtan bu ağaca dolanıp durmuştu. Seyran portakal çiçeği kokacaktı, çocukları, yağan yağmur, esen yel, tozan toprak hep hep portakal çiçeği kokacaktı. Koca dalgalı Akdeniz portakal çiçeği kokuyordu. Bir çift de ak güvercin alacaktı, hani o gökte on sekiz takla atanlardan... Bir de şahini olacaktı, tülek, küçücük, ak badanalı evinin önüne ak bir çatalın üstüne konduracaktı. Çukurovada deniz kıyısında çok bıldırcın olurdu. Kuşunu, sabah erkenden ava çıkacak, çalılardan kaldırdığı bıldırcınlara bırakacaktı. Hürü Ana dişsiz ağzıyla, çenelerinden yağ akıta akıta yumuşacık bıldırcın etini yiyecek, şu darı dünyada hiç gün görmemiş Hürü Ana, onun evinde gün görecekti. Seyran hep gülecekti. O güldüğü zaman dünyalar güzeli olurdu. Bir süre oturduğu yerde aydınlık suya bakarak Seyranı düşündü, onun yüzünü getirdi gözlerinin önüne, gamzeleri insanın içini ılıtan, sevgiyle, aşkla dolduran, incecik bir kıvrıltıyla çukurlaşıyorlardı. Esmer, tatlı yüzünden ılık, insanı aşktan delirten incecik bir kokuyla karışık bir yel esiyordu. Dehşet özlemişti onu. Hemen elini çabuk tutmalı, Kırkgözün Ocağına gidip geri dönmeli. Seyranı oradan almalı, sonra da adı sanı bilinmedik ellere... Bu adı sanı bilinmedik eller sözünü çok seviyordu. Karacaoğlan da öyle demiyor muydu, adı sanı bilinmedik ellere gitmeyince gönül yardan ayrılmaz... Bir de oraya, o bayıltıcı portakal çiçeği kokulu eve taşındıktan sonra, Seyran da, çocuklar da çalışırlardı, bir tek Hürü Ana çalışmazdı. Doğruca Anavarzaya gelecek, Recep Çavuşun mezarını bulacak, orasını bir türbe gibi yapacaktı. Onun mezarını da İnce Memed türbe gibi yaptırınca, herkes ne bilirdi onun eşkıya olduğunu, köylüler de, Yörükler de gelecekler, onun türbesinde kurban kesecekler, ağacına çaput bağlayacaklardı.

Yağmurun dağlardan sürüklediği taşların gürültüleri geliyor, şimşekler çakıyordu. Seyranı anımsayınca bütün bedeniyle çıldırtan bir şehvette geriniyor, tepeden tırnağa da bir çımgışma içinde kalıyordu.

Ayağa kalktı, burnunda portakal çiçeklerinin kokusu, başında bir ak sarhoş kelebek bulutu, yöresinde apak esriklemiş, gökte üst üste yığılarak yalpalayan kuşlar, bir iki adım attı göleğin yanına doğru. Göleğin içinden, çakan şimşekle birlikte kırmızı ışıltılı bir balık atladı, kırmızı ışığını suyun yüzüne bırakarak dibe indi. İnce Memed gülümsedi mutlulukla. Şu eşkıyalığı, sonu ne olursa olsun bıraktığı iyi olmuştu. Top kayayı dönünce az ilerdeki her yanı isten kapkara olmuş mağarayı gördü. Adımlarını sıklaştırıp oraya vardı. Mağaranın içi çakıltaşlarıyla döşeliydi. Çok eskiden bu mağaranın içinden bir pınarın kaynadığı belliydi, bu çakıltaşları o eski günlerden kalmaydı. Nereye çekilip gitmişti bu su?

Azığını çıkardı, heybenin içine de su geçmemişti. Bu Yörükler bu işi iyi biliyorlardı. Onların dokuduğu işlerden çok azından su geçiyordu. Yufka ekmeğini, peyniri çıkardı, bir baş soğanını da kırdı, bir iyice karnını doyurdu. Karnını doyurunca kendine geldi, durmak gerekmez, diye düşündü. Bu dağlardan ne kadar olursa, o kadar çabuk kurtulmalı, portakal bahçelerinde soluğu almalıydı. Seyranın adı ne olmalı, diye gülümsedi kendi kendine. Ona ne ad yakışır, anasının adı Döneydi. Kızı olursa, ne ad koyardı, Gazel, dedi, Gazel ne güzel bir ad... Abdi Ağadan sonra dağlara, Kürtlerin arasına çekilmişti bir ara. Çok güzel, suna gibi bir kız görmüştü, adı Gazeldi. Seyranın adı Gazel olacaktı. Bir de kızları olursa onun adını da Gazel koyarlardı. Anası da Gazel, kızları da Gazel... Dağlı Kürtler, içinde Gazel adı geçen uzun, çok güzel bir de türkü söylemişlerdi. Gazel ona bir kere, taa derinden kara gözleriyle bakmış, o da bir kere, azıcık, onu tepeden tırnağa ürpertmişti. Seyrana benziyordu tıpkı... Portakal bahçeleri, kokusu, Gazel, Seyran biribirlerine karıştı. Gazelle Akçasazın kıyısında bir gece sabaha dek, dize çıkmış, gürlemiş sarı gözlü nergislerin arasında dolaşmışlardı. Sabaha kadar ılık esen yeller nergis kokmuştu. Seyran bir ceren gibi kayıyordu, kokudan esriklemiş nergislerin arasından. Durmadan, hoş sesli bir kuşun sesi geliyordu bataklığın içinden... Kuşun sesini dinleye dinleye... Seyran uyuyuvermişti orada dizlerinin üstünde. Çok yorulmuş, çok belalardan geriye kalmış, çok yaralanmıştı. Candarma görünce de bir hoş oluyor, yüzü çarpılıyor, gözleri dalıyordu. İçinde candarmaya dehşet bir öfke duydu. Hatçeyi öldürmüşler, Seyranı da, ölünceye kadar onulmayacak bir biçimde yaralamışlardı. Uyuyuverdi.

Uyandığında yağmur yavaşlamış, seller azalmıştı. Çok uzaklarda şimşekler

çakıyor, uzak dağlara yıldırımlar düşüyordu. Mağaradan çıktı, postalı ayağını sıkmıştı, bağlarını gevşetti.

Kırkgözün Ocağına vardığında gün doğuyordu. Gölgeler upuzundu. Islak ak kayalara vurmuş güneş karanlık ormanın ağaçlarının başını aydınlatıyordu. Büzülmüş mavi güz çiğdemleri kaya aralıklarında, çalı, ağaç diplerinde yumulmuşlar morarıyorlardı. Bir düzlükte kündükü, pespembe bir hoş laleler gördü, boyun bükmüşler, üst üste bitmişlerdi. Köpürmüş bir su, çakmaktaşı kayalıkların arasından son hızla akıyordu. Karşıki dağın başı bakılamayacak kadar aydınlıktı. Memed, dağın karşısında bir süre durdu. Allalem, bütün yıl gece gündüz başından ışık eksilmeyen ulu dağ bu, diye içinden geçirdi.

Yıkık avlu kapısından içeriye girdi. Kutsal ocağın avlusundaki ak kayalar yunmuş arınmış, ortalık ışığa kesmişti. Eğildi toprağı öptü. Orta yere gelince bir daha eğildi. İçini, şimdiye kadar hiç bilmediği korkuyla, sevgiyle karışık bir duygu kapladı. Eşiğe kadar vardı, diz çöktü orada, eğildi üç kere eşiği öptü. Kapı birden açılınca irkildi. O uzun boylu adam, kapının kanadı elinde, bekliyordu. Ayağa kalkıp ona gülümsedi. Adam onun önüne düştü. Bir karanlık yerden geçip, başka bir karanlık yere düştüler. Üçüncüde, aydınlık geniş bir salondaydılar. Ocağın yanındaki sedirde, apak giyinmiş, postuna oturmuş, doksan dokuzluk tespihini önüne yığmış Anacık Sultan onu bekliyordu. Gitti, onun önünde niyaza durdu. Anacık Sultanın elini aldı üç kere öpüp alnına götürdü. Anacık Sultan onu elinden tutup çekti, yanına oturttu. Az sonra hoş kokulu bir kahve geldi. Memed bir türlü kahvenin kulpunu tutamıyor, elleri titriyordu. Bu, Anacık Sultanın gözünden kaçmadı. Fincanı aldı tepsiden ona uzattı, bu da onu daha çok allak bullak etti.

"Seni bekliyordum İnce Memed. Hoş geldin yavrum, iyi misin?"

"İyiyim anam," dedi İnce Memed, bir çocuk sıkılganlığıyla. Yüzüne kan basmış, yanıyordu.

Odada kılıçtan başka da hiçbir şey görmüyordu. Çocukluğundan bu yana bu kılıç üstüne çok şey işitmişti. Türkücüler, aşıklar, hikayeciler bu dağlarda yıllar yılı şu duvarda asılı kılıcın macerasını anlatmışlardı. Bu kılıcın üstüne altınla dokuz yüz doksan dokuz ayet, hadis yazılmıştı. Tılsımlıydı. Ocaktan istiklal Harbine giden on altı kişiden hiçbir tanesi de bu kılıcı kuşanıp gitmemiş, hiçbirisi de geriye dönememişti. Bu tılsımlı kılıcı niçin almamışlardı? Belki de kılıcı almış olsalardı, hiçbirisinin de burnu kanamazdı. Hepsi de geriye, ocaklarına dönebilirlerdi. Hasan Beyin kutsal kılıcını ocakta taşıyacak erkek kalmamış, duvarda mahzun, küskün öyle durup duruyordu. Ne kadar iyi bir insan olursa olsun İnce Memed bu kılıcı taşıyamazdı. Hasan Beyin soyundan gelenler

bile, hakkı olanlar bile kılıcı duvardan alarak kuşanıp savaşa gitmek yürekliliğini gösterememişlerdi. Ocak, bu tılsımlı, kutsal kılıcı kuşanamayacak kadar bozulmuş muydu, kim bilir. İşte bir tanesi de İstiklal Harbinden dönememişti.

"Ne düşünüyorsun İnce Memed, yavrum, gözlerini kılıca dikmişsin de?"

"Niçin savaşa giderken pirlerimiz bu kılıcı alıp da öyle gitmediler, diyorum."

"Güçleri yetmedi Hasan Beyin kılıcına. Babam, kardaşlarım, amcalarım, Hasan Beyin kılıcıdır o... O kılıca herkesin gücü yetmez ki derlerdi, o kılıçtan korkarlardı."

Padişah Eyüboğlu Selahaddin armağan eylemişti Hasan Beye kutsal kılıcını. Bu kılıç onun elinde Kudüsü, Şamı Şerifi korumuştu demir donlu, boyunlarında haç asılılardan. Ve kutsal beldeler uğruna şehit düşmüştü. Bir sabah, uykudan yorgun uyanan Eyüboğlu Selahaddin Padişah Hasan Beyi yanına çağırmış, şu doğan güneşin, balkıyan ışığın, dönen çarkı feleğin, çölün, kutsal Kudüsün, bereketli toprağın, yeşil çimenlerin yüzü suyu aşkına, bu kılıç bundan sonra senin elinde o demir d onlulara karşı savaşacak, kimseye de teslim olmayacaktır. Al kılıcı, al askerlerini ko git, günün battığı yere. Hasan Beydir kutsal kılıcı eline almış, yarenlerine, haydin gazaya demiş, iş başa düştü, Anadoluna, Rum toprağına gidelim.

Konya ovasında demir donlu, boğazlarında haçlar asılı uzun kılıçlılarla karşılaşmışlar. Gelenler kalabalık, demir donlular deniz kadar, ışıltılar, şangırtılar içinde, Hasan Beyin ordusu azlık. Öbürleri onun, otuz katı.

Kıyasıya bir cenk başlamış Konya ovasında. O gün Hasan Beyin on beş bin kişisinden on bini gitmiş. Konya ovasında kartallar, kuzgunlar insan etine doymuşlar. Ertesi gün, Hasan Beyin ordusunun geriye kalanları da kırılmış. Hasan Bey kırk kişisiyle arkalarındaki alımlı dağa sığınmış. Düşmanlar kalabalık, dört bir yanından ulu, sivri, görkemli dağı kuşatmışlar. Hasan Bey gün akşam oluncaya kadar, bu dağı karıncalar gibi sarmış demir donlularla dövüşmüş, gün kavuşunca da dağın doruğunda üç kişi kalmışlar. Doruğa gür bir ateş yakıp dinlenmeye geçmişler. Yaktıkları ateşin ışığı bütün ovayı aydınlatmış. Sabah açılmış, Hasan Bey düşman ordusunun içine, koyun sürüsüne dalan bir kurt gibi dalmış. Düşmanlar onu sağ yakalamak istiyorlarmış. Hasan Bey üç arkadaşıyla tam öğleüstü şehit düşmüş. Düşmanlar sevinçlerinden bağırmışlar. Komutanları, "Onun kılıcını bulun bana," diye buyurmuş. "Bizim kökümüzü o kılıç kesti, ocağımızı söndürdü." Kılıcı aramışlar taramışlar, yok. Geriye dönmüşler, komutana, hal keyfiyet böyle böyle demişler. Komutan da "Bunda bir iş var, amanın kılıcı bulamadınızsa Hasan Beyin ölüsünü bulun da kellesini kesin," demiş. Demir donlular varmışlar ki ölüler de yok.

Ertesi gün köylüler gelmişler, bakmışlar ki kırk ölü de yan yana uzanmışlar, dudaklarında gülümsemeler, hiçbir yerlerinde en küçük bir kan damlası yok, yatar dururlar, derin uykularda. Onları yıkamışlar, ak kefenlere sararak gömmüşler. Bir de görmüşler ki ne görsünler, Hasan Beyin kılıcı gelmiş mezarının başucuna dikilip kıyama durmuş. Kılıcı almak istemişler, el uzatmışlar, köylüler el uzatır uzatmaz kılıç çekilmiş yerin altına girmiş. Onlar çekilince gene yerin altından ağır ağır çıkmış, gene kıyama durmuş. Ötekiler kılıcı ne kadar oradan almak istemişlerse kılıç onlara teslim olmamış. Bu sırada bir er peydah olmuş, "Destur," diye bağırmış, "destur ümmeti Muhammed, bu kılıcı buradan hiç kimse koparıp alamaz. Vakta ki Hasan Beyin soyundan bir er buraya gele, bu dağa çıka, adı da Hasan ola, ancak o er Hasan Beyin kutsal kılıcını yerinden ala... Ondan bu yana, o kılıcı yerinden koparmaya hiçbir er muktedir olamaya..."

Aradan yıllar, yüzyıllar geçmiş, o kılıç orada, Hasan Beyin, onun yiğitlerinin başında türbedarlık yapmış Kırkgöz Ocağına Hasan adında bir pir gelinceye kadar. Pir günlerden bir gün, on yedisinde tuvana bir delikanlı imiş, dağa yürümüş, Hasan Bey dedesinin türbesine gelmiş kılıcı görmüş. Ürküntüsünden oraya yaklaşamamış. Kılıçtır, ona doğru yürümüş kabzasını delikanlının eline vermiş. O da almış onu ocağa getirmiş.

O günden sonra o dağın adı Hasan dağı olmuş. Ve o gün bugündür, güneş her sabah doğduğunda Hasan dağının doruğuna gelir, orada bir süre oturur, ardından da göğe yükselir.

Akşam oldu, Anacık Sultan, namazını kıldıktan sonra mutfağa gitti, ona hoş kokulu bir çorba pişirdi. Çorbadan sonra yan yana oturdular, gece yarısına kadar öyle durdular, konuşmadılar.

Sonunda Anacık Sultan sessizliği bozdu:

"Konuşmuyorsun İnce Memed, bir derdin mi var oğlum senin?" diye sordu. "Dağlardan iniyorum Anacık Sultan," dedi İnce Memed. "Eşkıyalık bana göre değil. Hiçbir işe yaramadım şimdiye kadar. İnce Memedi öldüreceğim. Onu sana sormaya geldim."

"İçin neyi istiyorsa onu yap!"

"Onu yapayım da, nereye gideyim, ne yapayım? Bir de benim başımda külfetim, karım var, aşağıda Vayvay köyünde yolumu gözlüyor."

"Hiçbir gidecek yerin yok mu?"

"Yok Anacık Sultan. İnce Memed ölünce yerine çok İnce Memed gelecek. Fakir fıkaralar çok, ötekiler az. Ben nereye gitmeliyim?"

Sustular düşüncelere daldılar. İnce Memedin gözleri kutsal kılıca takılmış

ayrılmıyordu. Bu kılıç sahipsiz kalmıştı, bundan sonra onu oradan alabilecek bir kişi çıkacak mıydı?

"Gitmesem, bu dağlarda kalsam, olmaz mı Anacık Sultan, ömrümü burada bitirsem, bir kurşunla da ölsem..."

Ondan destur istiyordu düpedüz İnce Memed, gitme, eşkıyalığını sürdür, senin yazgın da bu imiş, alın yazını silemezsin, demesini bekliyordu. O bunu söylerse, bundan sonra iş tamamdı.

"Gönlünün istediğini yap." A

"Olur Anacık Sultan..."

Anacık Sultan ayağa kalktı, cebinden bir sürü anahtar çıkardı, bir sandığın önüne oturup çın diye açtı. Oradan kadifelerin içine sarılmış bir mühür yüzük aldı getirdi:

"Bu," dedi, "ocağın mühürüdür. Benden sonra bu ocak sönüyor, al sende kalsın. Malatyaya gidersen, Ağuiçen Ocağına var, bunu onlara göster, seni saklarlar. Ölünceye kadar da, parmağına taktığım bu yüzüğü yanından ayırma. Belki sana bir faydası olur. Bu ocak sönerken, bu yüzük iyi bir kimsenin parmağında olsun."

Sağ elini tuttu yüzüğü ortaparmağa usulca, incitmeden geçirdi. Yüzük sanki İnce Memedin parmağına göre yapılmıştı, tıpatıp uydu.

"Bu kılıç da senin hakkın ya, benim gönlümce, o kılıcı ben kimseye veremem. Ben öldükten sonra o kılıç kendi başının çaresine kendisi bakar."

İnce Memed onun huzurunda niyaza durup elini üç kere öpüp başına koydu.

"Bana destur Anacık Sultan," dedi sevinç içinde, ışık içinde kalmış, bedenine yepyeni bir güç gelmiş, yeniden anasından doğmuş gibi olmuştu. İçi öylesine yunmuş arınmıştı.

"Bir çorba daha pişireyim de sana, ondan sonra seni şu doğan güne teslim edeyim."

Gün burnuna çorbayı da aynı tastan birlikte içtiler.

İnce Memed uğunan bir ışık içinde kalmış, yukardan aşağıya kanat takmışcasına iniyordu. Sağ yandan da, ormanın içinden bir kalabalığın ağıt sesleri geliyordu.

Dört yol ağzına gelince durdu, ağıt seslerine kulak verdi, merak etmişti, bir taşın üstüne oturdu, bekledi. Ağıt sesleri gittikçe yaklaşıyordu.

Önce salacayı gördü. Salacanın üstüne genç, bıyığı yeni terlemiş bir delikanlıyı uzatmışlardı. Ölünün yüzü balmumu gibi olmuştu. Kolları salacadan aşağıya sarkmış sallanıyordu. Salacayı taşıyanlar da genç adamlardı. Altısının da yüzleri donmuş gibiydi. Geldiler, İnce Memedin önünde durdular. Onu görmüyorlardı.

Ürkek gözlerle sağa sola bakındılar, omuzlarındaki salacayı yakınlarındaki bir ak kayanın üstüne yerleştirip, ölünün sarkmış kollarını da toplayıp göğsünün üstünde birleştirdiler. Az sonra da ağıtçı kadınlar, köylüler kalabalığı sökün etti. Geldiler, ölünün yöresinde halkalandılar.

Memed ayağa kalktı, önündeki ak sakallı yaşlı kişinin yanında durdu:

"Başınız sağ olsun," dedi usulca. "Ne olmuş ki bu delikanlıya?"

"Gözü kör olsun, ocağı sönsün o İnce Memedin," dedi yaşlı adam, "köyümüzü bastı dün gece, bizi soydu, kızlarımızın başına çöktüler. Bizi perperişan ettiler."

Bu sırada onu gören kalabalık birer ikişer onların yanlarına gelmeye başladılar.

Ağlamaktan sakalı ıpıslak olmuş yaşlı adam:

"Bu benim en küçük oğlumdu. Hiçbir sebebi yokken, onu kurşunlayı verdiler."

"Kör olası İnce Memed," dedi bir ikisi. "Kör olası..."

Salacanın başucuna oturmuş bir kadın ırganarak ağıdmı usul usul sürdürüyor, İnce Memedi de yerin dibine batınp çıkarıyordu.

Memed bir hoş oldu, dünya başına yıkıldı, gözleri karardı, ayakta duramadı, az önce kalktığı taşın üstüne kendisini zor atıp başını elleri arasına aldı, yumuldu.

Onun bu üzüntülü hali oradakilerin gözlerinden kaçmadı. Ölünün yöresindekiler de orayı bırakıp onun yanına geldiler.

Yaşlı adam:

"Sen onu, oğlumu tanır miydin yolcu?" diye sordu. "Benim aslanım senin de mi yoldaşındı, onun yoldaşı çoktu."

"Ona bütün dünya yandı."

"Ocağı sönsün o İnce Memedin."

"Yağlı kurşunlardan gitsin."

"Leşini itler parçalasın."

"İnşallah mezar yüzü görmez de kartallara yem olur."

Ötekiler konuşuyor, o, bir türlü kendine gelemiyordu.

Yöresine birikmiş kalabalığın ilenmeleri, İnce Memede küfürleri uzun sürdü. Sonunda kalabalığın içinden uzun boylu, ötekilere bakarak daha iyi giyinmiş, saat köstek takınmış, beli tabancalı birisi çıktı, geldi Memedin kolundan tuttu:

"Başını kaldır arkadaş," dedi. "O İnce Memed değil feriştah da olsa Hasanın ölüsünü biz yerde komayız, biz altı kardeşiz, öcümüzü alırız. Sen nereden tanırdın Hasanı?"

Memed başını yerden kaldırdı, o çelik ışıltısı gelmiş gene gözbebeklerine oturmuştu ya, gene de çok perişandı.

"Nasıl bir adamdı bu sizin İnce Memed dediğiniz adam?" diye yumuşacık sordu. "Bu Hasanı öldüren?"

"Yüzü batsın," diye atıldı bir sakallı. "Sarı bir çıyana benziyordu."
"İnce Memed sarı bir çıyana benzemez."
"Ya neye benzer?"
"İnce Memed senin benim gibi bir adamdır."
"Sarı bir yılana benziyordu."
"Çakır gözleri soğuktu."
"Suratı ölümün suratıydı."
"Bir yanlışlık olacak."
"Bir yanlışlık yok oğlum yolcu, ben tanırım, o İnce Memeddi."
"Sen İnce Memedi hiç görmüş müydün?"
"Ben onu iyi tanırım."
"İnce Memed böyle genç, yakışıklı bir Hasana kıyamaz. Ben de bilirim onu."
"Biz hepimiz de tanırız İnce Memedi."
"Kim bilmez İnce Memedi..."
"O zalim İnce Memedden başkası olabilir mi, yolcu?"

Kadınlar da, kızlar da geldiler Memedin başına. Onlar İnce Memedi erkeklerden de daha çok tanıyorlardı. Onu taa çocukluğunda, Değirmenoluk köyünde keçi güttüğü günlerden biliyorlardı.

"İnce Memed Hasanı öldürmez."

Kalabalık gittikçe öfkeleniyordu. Memed baktı ki hiçbir çaresi yok, ayağa kalktı, başı önünde kalabalığın arasından sessizce sıyrıldı çıktı, yokuş aşağıya yürüdü gitti. Arkasından da ağıtlar yeniden başladı.

Hiçbir şey düşünemiyor, öfkelenemiyor, üzülemiyorduSağ küreğinin altındaki yara yerinin sızılamasını bile duymuyordu. Bütün bedeni donmuş gibiydi. Ormanın ucundaki pınarın yanına kadar yürüdü. Ancak pınarı görüncedir ki susadığı, acıktığı aklına geldi. Oluğa ağzını uzatıp soğuk suyu içti. Pınarın başındaki iri sedir ağacına sırtını dayadı, daldı. Ölü delikanlının yüzü ona çok dokunmuştu. Onu bir yerlerden tanıyordu ya, nereden, çıkaramıyordu.

Hürü Ananın dağarcığına koyduğu azığını çıkardı, gönülsüz gönülsüz yemeye başladı. Tam bu sırada da yukarılarda bir kıyamettir koptu. Başını çevirip o yana baktı. Kara bulut gibi bir kuş sürüsü biraz ötesinde çalkanıp duruyordu. Kuş sürüsü son bir hızla bir toprağa iniyor, toprağa değecekken birden çavıyor, az ilerden gene geriye dönüyor, ardından ormanın üstüne çavıp, oradan aynı hızla geriye geliyordu. Memed, sürünün içine ok gibi girip çıkan alıcı kuşu görünce her şeyi anladı.

Bu, o kadar da büyük bir alıcı kuş değildi. Yalnız kanatlarının ucu hançer ucu gibi sivriydi. Alıcı kuş, sonsuz bir devinimdeydi, sürüye bir dalıyor, kuş

bulutunun arasında bir ara yitip gidiyor, sürü çekilince de, bir anlık, toprağa bir karış kalmış, neredeyse yere çakılacakken toparlanıyor gene aynı hızla saldırıyordu. Memed ayağa kalkmış, kuşların en küçük bir devinimlerini kaçırmıyordu.

Kuş sürüsüyle alıcı kuşun cebelleşmesi uzun sürmedi. Sonunda, gökten inanılmaz vıcırtılarla yere inen sürü dağılınca toprakta debelenen alıcı kuşu gördü, yanma koştu, kuşun bir kanadı bir çalıya, bir dikene, dala değmiş olacak ki düşmüş yerde sürünüyordu. Alıcı kuşa yaklaştı, kuş onu görünce kanat açıp uçmaya çalıştı, azıcık havalandı, birkaç adım sonra geri düştü. Memed ona yaklaştıkça, o son bir gayretle uçuyor, ardından da düşüyordu. Memed ona elini uzattığında, artık uçmaktan umudunu kesmiş kuş onun ellerine saldırdı. Sert gaga başparmağını yaraladı.

"Seni yakalayacağım," diye güldü Memed. "Sen bir acemi kusmuşsun. Usta olsaydın ne kanadın kırılırdı, ne bir şey... Şimdi bir de kuş kapmış, yüksek bir dala çekilmiş yemeye başlamıştın."

Memed ellerinin sıyrık içinde kalmasına karşın uzun bir cebelleşmeden sonra onu yakaladı. Kuş yorulmuş, bitmişti ya, gözleri canlıydı. Yuvalarında hırsla dönüyor, teslim olmayı aklından bile geçirmiyordu. Ah, diye düşündü, şimdi Anacık Sultanın merhemleri yanımda olmalıydı ki senin kanadına sürmeliydim, sürmeliydim de o güzel kanatçığını bir güzel sağaltmalıydım."

Kuşu kucağına aldı:

"Acemim, güzel gözlüm, bu dünya böyle işte. Hiç acemiliğe gelmez. Senin kadar hırslı, öfkeli olmaya da gelmez."

Onu okşarken, kuş sert bir gaga daha attı elinin üstüne, deriyi bıçak gibi yardı. Memed kanını yaladı, pınar suyunda yıkadı.

"Dostunu düşmanını bilseydin zaten başına bu iş gelir miydi..."

Kuşun macerası onu iyice keyiflendirmişti. Heybeden kestiği bir parça iplikle onun ayaklarını bağladı, bir keven dikeninin yanma koydu. Yarım bıraktığı yemeğini yemeye başladı. Pınara gitti, oluğa ağzını dayadı, içti, keven dikeninin yanındaki kuşu aldı yola düştü. Seyrana götürürüm, dedi kendi kendine. Seyran ona bakar, kanadını sağaltıp sonra da bu acemiyi Anavarza kayalıklarına bırakır. O da Recep Çavuşun mezarının üstünde, bir daha böyle acemilikler yapmadan döner durur, belki de gider onun mezarının başucundaki ağaca konardı. Kuşun ayaklarındaki ipi çözdü. O, İnce Memedin öldürdüğü Hasanı hiç düşünmek istemiyordu. Ölü çocuk, ağıtçı kalabalığı aklına geldikçe ya Hürü Anayı, ya Ferhat Hocayı, ya da Seyranı düşünüyordu.

Bir koyağa indi. Bu koyakta bir şeyler anımsıyordu ya çıkaramıyordu.

Burasının kevenleri öbek öbek sarı, çok pembe, som kırmızı bitmişti. Kırmızı kevenlerin dikenleri bile kıpkırmızıydı. Koyağın yamaçlarına kırmızı, yalım yalım ocaklar açılmış, közleri ışılar gibiydi. Yanı başında bir atın gürültüyle soluklandığını duyunca olduğu yerde dikildi kaldı. Yağız at yirmi, yirmi beş adım kadar ötesindeydi, durmuş ona bir tuhaf bakıyordu. Elindeki kuşu yere koydu, ata doğru gitti, yanına yaklaştı, elini tam ona uzatırken at sündü, başının üstünden akarak uzaklaştı gitti. Biraz zayıflamıştı. Gitti, sivri bir kayanın üstünde durdu, üst üste üç kere kişnedikten sonra, yönünü güneşe döndü kulaklarını dikti. Memed yerdeki kuşu aldı, ata özlemle baktı:

"İbret al gönlüm," dedi, "eğer sende azıcık adamlık kalmışsa bu attan, bu kuştan ibret al." Elindeki kuşun başını okşadı: "Sen de ibret al alıcı kuş," dedi. "Bak o at atken bile, ağzı dili yokken bile kimseye teslim olmuyor. Olmayacak da... Bu dağlarda ölecek, kemikleri un ufak olacak ama, o da Köroğlunun atı gibi teslim olmayacak. At atken, ağzı var dili yokken bile... İbret al deli gönlüm, bu kuştan, bu attan."

Kızılkartallı koyağına çevirdi yönünü. İnşallah Sankeçili oymağı daha kalkmamıştı. Koşarcasına yürüyordu, kucağında yaralı alıcı kuşuyla. Alıcı kuş artık dinginlemiş, Memedin kucağında yatışmış, ona uysal gözlerle bakıyordu.

Önündeki tepeyi aşınca obayı görecekti. Görmüş geçirmiş Battal Ağa onu görür görmez her şeyi anlayacak, yumuşacık, dudaklarının ucuyla gülümseyecekti. Memed ona ne söyleyeceğini, nasıl davranacağını bir türlü bilemiyordu.

Tepeye çıkınca oymağın yerini gördü, göç kalkmıştı, bir iki ocak da daha incecikten tütüyor, dumanlar ormanın üstüne doğru iniyordu. Bir süre olduğu yerde durup orayı seyretti. Ayakları onu aldı koyağa götürdü. Battal Ağanın çadırının yerinde kıl çulların, kilimlerin izleri olduğu gibi duruyordu. Bir çift eski çocuk çarığı, nakışlı bir çorap eskisi, bir sipsi, bir kırık kamış gördü. Sipsiyi yerden alıp çalmaya başladı. Çocukken güzel sipsiler yapar, çok da güzel çalardı. Bir taşın üstüne oturup eski, çocukluğunda çaldığı havaları çaldı. Hatçeye sipsi çalmasını öğretmeye çalışmış, bir türlü becerememişti. Kızlar bir türlü kaval çalmasını, sipsi öttürmesini öğrenemiyorlardı. Kuşların çatalları çadırların önünde daha dikili duruyordu. İlerdeki bir çadır yerinde boş bir hızman yan yatmış duruyor, hızmanm yöresinde bir arı sürüsü dolanıp duruyordu. Bir çadırın önünde de kıpkırmızı bir öbek keven dikeni bitmişti, terü taze ışılıyordu. Sapı kırık bir çakı bir çadır direğinin çukuruna düşmüştü. Karınca katarları oymağın ortasından yukarıya, yana, aşağılara ince yollarından, ağızlarında tohumlar çekiliyorlardı. Önündeki çatala bir küçücük kuş geldi kondu. Memed, bu kuşu

bir taşla vurmalı, etini de elindeki alıcı kuşa vermeli, diye düşündü. Yerden aldığı taşı kuşa nişanladı, küçük kuş öylesine renkli, ince, güzeldi ki atmaya kıyamadı taşı, aldığı yere usulca geri koydu. İçine bir hüzün çöktü, elindeki yaralı kuşun da gözleri hüzün doluydu. Kuşu göç yerine bıraktı. Alıcı kuş bir sıçrayışta çatalın üstündeki küçük kuşun yanına vardı. Öteki havalandı, birkaç kere alıcı kuşun yöresinde döndükten sonra, zikzaklar çizerek ormanın üstüne uçtu gitti. Memed de onun arkasından ormana indi, candarmayla ilk karşılaştığı kayalığa, yaralandığı yere geldi. Kayalığı döndüğünde bir candarma bölüğüyle hapahap kaldı. Bir an ikircik geçirdikten sonra yolun kıyısına çekilip bölüğün geçmesini bekledi. At üstündeki Yüzbaşı onun karşısına gelince atının başını çekti, bu sırada onun arkasındaki bölük de durdu.

"Gel bakalım buraya köylü," dedi Yüzbaşı.

Astsubaylar, çavuşlar, onbaşılar da hemen yanlarına koştular.

Memedin yüzü bir an sararıp sonra eski haline döndü.

"Bu elindeki ne kuşu?"

"Yaralı," dedi Memed, "ne kuşu olduğunu bilmiyorum." Kuşun macerasını kısaca anlattı.

"Demek yakalayamadı, bir tek kuş bile alamadı o kadar kuşun içinden?"

"Alamadı."

"Şimdi sen bu kuşu ne yapacaksın?"

"Köye götürüp bakacağım, iyi olunca da ormanına bırakacağım."

"Güzel. Senin adın ne?"

"İnce Memed."

"Allah Allah," diye güldü Yüzbaşı, "bu dağlardaki herkesin adı da İnce Memed."

"İnce Memed," diye gülümsedi Memed.

"Bir de eşkıya İnce Memed var, sen onun adını duydun mu, İnce Memed?"

"Kim duymadı ki onun adını?"

"Nerede o şimdi, biliyor musun?"

"Biliyorum," dedi Memed boyun bükerek, alçakgönüllü. "O şimdi Akçadağda."

"Çete kuruyormuş..."

"On altı kişilik bir çete kurmuş."

"Bütün köylüler biliyor."

"Onun yerini bana söylerler, değil mi?"

"Söylerler."

"Öyleyse ben de onu yakalarım." "Yakalarsın, Faruk Yüzbaşım."

"Ben Faruk Yüzbaşı değilim. Ben Maraş Candarma Kumandanlığına bağlıyım. İnce Memedi ben yakalayacağım Faruktan önce."

"Meramın elinden hiçbir şey kurtulmaz, Yüzbaşım."

"Sen İnce Memedi gördün mü?"

"Gördüm Yüzbaşım."

"Nasıl bir kişi?"

Memed başını önüne eğdi, bir süre düşündü, gözlerinin içine gözlerini dikip:

"Senin gibi babayiğit bir kişi. Senin gibi iri gözlü, karayağız, uzun parmaklı... Sen onu görsen çok seversin."

Yüzbaşının yüzü biraz daha yumuşadı.

"Sen şimdi nereye gidiyorsun böyle?"

"Kasabaya gidiyorum."

"Onun yerini sen bana gösteremez misin?"

"Ben şu yakın yerlerden olurum Yüzbaşım, Akçadağı hiç bilmem."

Yüzbaşı atını sürdü:

"Sağlıcakla kal İnce Memed."

"Güle güle Yüzbaşım."

Memed yolun kıyısına çekildi. Bölük geçinceye kadar orada bekledi. Bölük geçtikten sonra halsiz oradaki bir kütüğün üstüne çöküverdi. Yüreği küt küt atıyordu. Çok korktum, diye kendi kendine söylendi. İnce Memed de korkar mıymış, diye de alay etti. Gerçekten bir hoş olmuştu, ayağa sallanarak kalktı, bir iki adım attı, ayakları biribirine dolanıyordu, geriye dönüp kütüğe yeniden oturdu. Kucağındaki kuş gözlerini ona dikmiş şaşkınlıkla bakıyordu. Kuşun başını avucunun içine aldı, kuş çırpınmca vazgeçti. Kuşu yere koydu. Kanadı sarkmış yerde sürünüyordu. Kuş bir iki sıçradı, uçmaya çalıştı, tek kanadıyla uçamayıp bir yana devrildi. Bomboş, yalnız, ortada kalakalmış Memed hemen gitti kucağına aldı onu, kuş da içindeki boşluğu, korkuyu dolduramadı. Bir eksiklik duyuyordu, kolu, bacağı, başı yokmuş gibi geliyordu ona. Candarmaların arkasından baktı, son candarma da çalının karartısında yitince ayağa kalktı, koşmaya başladı. Sanki Yüzbaşı geriye dönmüş, horlayan atıyla onu kovalıyor, atın soluğunu ensesinde duyuyordu. Mor kayalıklı Süleymanlı yokuşunu indi, yokuşun dibinden küçük bir dere akıyordu, taşlara basa basa karşıya geçti, çınarların duldasına girdi. Ağaçlar daha kırmızı yapraklarını dökmemişlerdi. Çalıların arasından kendine korkuyla bakan bir tilkiyi gördü. Tilki onu görür görmez uzun, yalım gibi kuyruğunu sallayarak yamacın yüzünden koşarak yabangüllerinin arkasında yitti.

İçindeki boşluk büyüyor, onulmaz bir korku bütün bedenini usul usul

sarıyordu. Sankeçili oymağı uzaklarda olamazdı. Yurt yerindeki ocaklar daha tüttüğüne göre, oba, kuyrukyıldızı tanyerinde göründüğünde yola çıkmıştı. Ve uykulu çocukların elleri, yüzleri üşümüştü. Yayla dönüşü onlar da daha şafak atmadan kuyrukyıldızı doğar doğmaz yola düzülürler, Memedin elleri yüzü üşür, Hürü Ana onun ellerini elleri arasına alırdı.

Ormanın ortasında yeşil bir düzlük vardı. Yörükler her zaman oraya konarlar, yeşil düzlüğün ortasından kaynayan ak çağşaklı pınarın başında birkaç gün konaklarlardı.

İkindiüstü düzlüğe yaklaşırken kendini tüy gibi bir boşluğun içinde uçarken buldu. Şu kucağındaki kuş da olmasa kendinin var olduğuna bile inanamayacaktı. Bir şeyi, çok alıştığı bir şeyi yitirmişti ya neydi, bir türlü de o yitirdiği şeyin ne olduğunu bulamıyordu.

Uzaktan kulağına bir oymak kalabalığının sesleri geldi. Sandığı gibi oba yeşil düzlüğe konmuştu. Burada birkaç gün kalırlardı. Önündeki kayalığı dönüp de uzun sedir ağaçlarının arasına girince çadırların tepelerini gördü, ilerleyemedi. Şimdi obaya nasıl girecek, Battal Ağaya ne söyleyecekti? Sağa kırdı. Eğreltiler göğsüne kadar geliyor, ıslak orman reçinesi, toprağı, yarpuzu, daha yeni açmış güz çiçekleriyle keskin, acı kokuyordu. Ormanın kokusu onu azıcık kendine getirdi, kuşa baktı, o gözlerinin perdesini indirmiş uyuyordu, sıcacık.

Oymağa girmek için geceyi bekledi. Obanın çoban köpeklerinden korkuyordu. Her birisi at gibi köpeklerdi. Gece bir yabancıyı görmesinler, parçalarlardı.

Yeşil düzlüğün çevresini dördüncü kez dönmekteyken bir çobanı gördü. Yanında boynu tohtlu kırmızı alalı köpeği bir pınara eğilmiş, kollarını çevremiş, pınarın göleğinden elini sokup sokup ustalıkla alabalıkları yakalayarak çimenlerin üstüne atıyordu.

"Çoban!"

Çoban onu tanıdı:

"Buyur Memed Ağam." Hemen köpeğiyle onun yanına geldi.

"Battal Ağa oymakta mı, Kasımla Temiri gördün mü?"

"Oymaktalar."

"Haydi git obaya da Kasımla Temiri çağır. Beni söyleme. Sizi bir yoldaşınız istiyor diye söyle. Al buraya getir."

Çoban gitti. Biraz sonra Kasımla Temir omuzlarında tüfekleri, çaprazlama fişeklikleri tam tekmil düzlüğün ucundan gözüktüler. Memedi görünce hiç şaşırmadılar, gülümseyerek ona koştular, sarıldılar.

Temir:

"Battal Ağa seni bekliyordu," dedi. "Az sonra gelir, diyordu. Kahven ocakta

hazır."

"Ne biliyordu?"

"O çok şey bilir. Eski bir soydur. Yörük Yörükken bütün bu dağlar, bütün o aşağıdaki Çukurova bizimdi. Yörük kalmadı artık. Bizi kötü köylü, bizi perişan, bizi nan ekmeğe muhtaç ettiler."

Bu çok az konuşan Temirin böyle konuşması Memedin içine işledi.

"Haydi gidelim," dedi Kasım. "Seni bekliyor Battal Ağa. Seni görünce çok sevinecek. Sen gittin gideli yalnız seni konuştu. Senden başka ağzına başka söz alamıyordu. Ne konuşursa konuşsun, sözü döndürüyor dolaştırıyor sana getiriyor, her gün de sabahlardan akşamlara kadar tepeye çıkıp senin yolunu gözlüyordu. Ben her şeyde yanılırım da adamda yanılmam diyordu. Yanılmamış. Haydi."

Kasım önde, Memed onun arkasında, en arkada da Temir obaya yürüdüler. Battal Ağa onları düzlüğün ucunda karşıladı. Memedi kucakladı:

"Hoş geldin İnce Memed," dedi.

Battal Ağanın ellerinden, gözlerinden, tüm bedeninden öyle bir sevgi taşıyordu ki Memedi ürpertti. Onu bir tek Hürü Ana böyle karşılar, onu bir tek Hürü Ana böyle severdi.

"Seni gittiğin günden beri bekliyordum."

"Neden?"

"Kurdunu iyi biliyorum senin."

"Nasıl bir kurtmuş ki o acep?"

"Şimdi o kurdu sen benden daha iyi öğrendin, gördün, tanıdın, bildin, bana mı soruyorsun?"

Çadıra geldiler.

"Biz bu düzlüğe hiç konmazdık, seni Kızılkartallıda bekledim, bekledim umudu kesmedim ya, keser gibi ettim, göçü yükledik, buraya gelince de içim götürmedi, çözün yükü dedim. Seni, sen gelinceye kadar, kışa kadar burada yolunu gözleyecektim."

"Size Çukurovaya gelirdim."

"Çukurova olmaz, eşkıya tuzağıdır orası. Ölümdür. Yüzbaşıyla yolda karşılaştın mı?"

"Karşılaştım, bana adımı sordu, ben de İnce Memed dedim. Bu kuş kurtardı beni. Hiç kucağı kuşlu eşkıya olur mu?"

"Olmaz," dedi Battal Ağa.

Çadıra döşekler, sofra serilmiş konuğu bekliyordu. Önce tüten bir çorba getirdiler.

"Anacık Sultanın çorbasından," dedi Battal Ağa.

"Ne biliyorsun?"

"Parmağındaki yüzük ocağın yüzüğüdür. Bunu ocakgillerden başkası takamaz. Sana nasıl verdi ki? Seni pir saymıştır. İşte bunu unutma. Bu yüzük parmağındayken seni bütün kazalardan belalardan korur."

Oturdular, büyük tastaki çorbayı kaşıklamaya başladılar.

Bu sırada da o güzel genç kız Memedin tüfeğini, fişekliklerini, obanın armağanı tüfeği, fişeklikleri getirdi onun yanına koydu.

Memed:

"Kurt," dedi. "Kimin içine girmişse, ölünceye kadar..."

"Ölünceye kadar," dedi Battal Ağa. "İnsan her şeyden kurtulur da içindeki kurttan kurtulamaz.

Bundan sonra yemek bitinceye kadar konuşmadılar. Yemek bittikten sonra Memed Hürü Anayı, Anacık Sultanı anlattı.

Battal Ağa:

"Hürü senin içindeki kurdun birisidir."

Memed:

"Öteki de Anacık Sultan," dedi. Atı, alıcı kuşu da anlattı.

"At da senin içindeki kurdun birisidir."

"Kuş da," dedi Memed.

Battal Ağa elini onun sırtına koydu:

"Memedim, oğlum," dedi sevgi dolu gözleriyle, "yiğidim, benin içindeki en büyük kurt sensin."

"At," dedi Memed, gülüştüler.

Daha yatsı namazı olmadan Memed:

"Ben uyuyacağım," dedi. "Battal Ağam, bu kuş da sana teslim. Şu kuşun kanadına bir bak hele. İyi olur mu olmaz mı? Çukurovaya inmeden iyi olursa onu bırakırsın. Beceriksiz bir şey fıkara..."

"Kurdunu," dedi Battal Ağa.

"Kurdumu," dedi Memed.

Kız geldi:

"Memed Ağamın yatağını serdim."

Memed:

"Sağ ol bacım," dedi, sonra Kasıma döndü. "Kasım bu gece yarısına kadar nöbet sende. Gece yarısından sonra da Temir bekler. Kusura kalmayın, ben bugün çok yorgunum."

Kalktı yatağa gitti, soyunmadan yorganı üstüne çekip tüfeğini, fişekliklerini

yanma uzattı, başını yastığa koyar koymaz da uyudu.

Temir ona tanyerleri ışımadan seslendi. Memed epeydir uyanmış Temiri bekliyordu. Yataktan çıktı, kapıdaki ibriği aldı, dereye indi, orada çatladı. Geldiğinde sofrayı hazır buldu. Çorba, tereyağı, bal, sıcak bazlama. Battal Ağanın yüzü bu sabah ışık içindedi, sevinçliydi. Kahvaltıyı çabuk yapıp helallaştılar.

Battal Ağa onu üç kere kucaklayıp alnından öptü. Daha oba uyanmamıştı. Orman dumanlanıyordu. Gün ışıyıncaya kadar ormanın içinden yürüdüler, bir kayalığa gelince Memed durdu:

"Çetebaşını seçeceğiz çocuklar."

Kasım:

"Sensin," dedi. . Temir:

"Sensin."

Memedin tüfeğini taşın üstüne uzatıp ellerini üstüne koydular, onun her buyruğunu yerine getireceklerine Kuranı Kerimin, adı güzel kendi güzel Muhammedin, Hazreti Alinin, Kırkgöz Ocağının, Hasan Beyin kılıcının, Kırklara karışmış Köroğlunun üstüne ant içtiler.

İnce Memed yolda gördüğü, eşkıyaların öldürdüğü Hasanı anlattı:

"Biz bu İnce Memedi bulmalıyız," dedi. "Yoksa bu dağlarda yaşamamız müşkül." Köylülerin ona söylediği o sarı yılan gibi eşkıyanın kim olabileceğini sordu.

Kasım:

"Biz onu tanıyoruz," dedi. "Temir de, ben de onu iyi biliriz. O da bizi bilir."

Temir:

"Şimdi ben onu neredeyse elimle koymuş gibi bulurum. Onun saklandığı bütün yerleri biliriz. Ona Sarıçiyan Abdik derler. Yakalayınca öldürecek miyiz?"

"Öldürmeden yakalayacağız."

İki gün geceli gündüzlü yol aldılar dağlara doğru. Çok kayalık bir yere geldiler.

Memed:

"Kusura kalmayın ben daha hamım, yorgunluktan öldüm. Yemek yemek bile istemiyor canım," diye onlardan özür diledi, kendini yere attı.

Kasım:

"Biraz bekle," diye onu ayakta tutmaya çalıştı. "Şimdi, yere kuru ot sereyim de..."

Hemen Temirle ikisi kuytulardan kuru otlar toplayıp kovuğun içine serdiler, Memed kendini otlara attı.

"Temir seni bekleyecek, ben de Sarıçiyanı bulacağım. Burada adamlarımız var, onlar onu bulurlar."

Kasım gün doğarken geldiğinde Memed uyanmış, bazlamasının içine sardığı peyniri yiyor, Temir de ona hayran bakıyordu.

"Buldun mu?"

"Buldum. Az ilerde, yanlarında da altı tane kız keyfediyorlarmış."

Memed:

"Tamam," dedi. "Onlar bu gece uyumamışlardır, sersem sersem, kuşatacağız onları. Sarıçiyanı vurmak yok. Ötekileri, Allah ne kısmet etmişse..."

"Ya teslim olmazsa Sarıçiyan?"

"Teslim olacak."

Yamaçtan aşağıya bir kedi sessizliğiyle indiler. Sarıçiyan çetesi korunmasız bir aralıkta, tabak gibi ortadaydılar.

"Bunlar eşkıya değil, çalıkakıcı," dedi Memed. "Eşkıya olan bir eşkıya böyle yerde konaklar mı?"

"Eşkıya olan bir eşkıya böyle elin ırzına dokunur mu?"

"Ölüm fermanlarının altına bunlar kendi elleriyle basmışlar mührü."

"Temir sen şu yana geç! Kasım sen de şu kayanın üstüne çık! Ben de şu taşın arkasına geçeceğim. İlk önce ortada dolanana ateş edeceğim. Öldürmeye değil. Kısmeti varsa... "

İlk kurşun atıldığında o ortada dolanan zayıf eşkıya bağırarak yere düştü, sonra kalktı, elindeki tüfeğiyle kendi yöresinde döndü. Az sonra da elindeki tüfek fırladı gitti. İnce Memed, Kasım, Temir hiç ses çıkarmadan ardı ardına ateş ediyorlardı. Neden sonradır ki oradan bir karşılık geldi. Sonra onlar da ateş etmeye başladılar. Kızlar oraya buraya koşuşuyorlar, kendilerini taştan taşa atıyorlar, ilk kurşunda vurulmuş eşkıya yerde debelenip duruyordu.

Memed, omuzu gözüken bir tanesini daha vurdu. Vurulan kişi ayağa kalkıp yokuştan aşağıya aldı yatırdı. Temir onu iki bacağından da biçti. Bir kişi daha tüfeğini bırakıp kaçmaya başladı. Temir onu da devirdi, arkasından da:

"Seni kara dinini..." diye sövdü.

"Teslim ol Sarıçiyan, teslim ol Abdik," diye Memed gür, etkili, kayalıklarda uzun uzun yankılanan bir sesle bağırdı. "Sarıldınız, ya teslim olun, ya da hepinizi öldüreceğiz."

"Sen kimsin?" diye sordu Abdik.

"Ben İnce Memedim," dedi Memed.

"Eğer senin İnce Memed olduğun doğruysa teslim olurum."

"Ne bileceksin doğru olup olmadığını?"

"İnce Memedi tanıyan bir arkadaş var içimizde."

"Öyleyse sal da gelsin."

Kayalığın ardından küçücük bir adam çıktı. Tepeden tırnağa bütün bedenine fişeklikler bağlamıştı. Yaklaştı.

"At tüfeğini yere. Tabancalarını da..."

Adam bir anda silahını, tabancalarını yere attı, fişekliklerinden soyundu, ellerini havaya kaldırdı, gülünç bir hal aldı. Tir tir titrediği daha uzaktan belli oluyordu.

"Gel bakalım buraya."

Adam uzandı, İnce Memedi gördü, bir an dondu kaldı, sonra da aşağıya doğru delicesine bağırarak:

"Bu İnce Memed, İnce Memed!" diye koşmaya başladı, kendini Sarıçiyanın yanına dar attı. "İnce Memed, İnce Memed... İnce Memedi gördüm."

"Teslim oluyorum," diye ortaya çıktı Sarıçiyan. "Söz ver, canıma kıyma!"

"Söz veriyorum, canına kıymayacağım."

Sarıçiyan Abdik tüfeğini atmış, onlara doğru geliyordu.

"Temir dışarıya çıktı, Sarıçiyanı yakaladı, tabancalarını alıp bir anda soydu.

"Siz de çıkın."

Kayalığın dibinden altı kişi daha çıktılar. Temir hepsini soydu.

Kasım da, Memed de yerlerinden çıktılar. Memedin sert, öfkeli yüzü ter içinde kalmıştı. Hiç konuşmadan Sarıçiyanın yüzüne onu aşağılayan bir bakışla baktı. Kızlar da bir araya toplanmışlar, koyun gibi biribirlerine sokulmuşlardı.

"Kızlar, gidin de şu yaralıların yaralarını sarın," dedi Kasım.

Kızlar koştular, fistanlarını yırtıp yaralıların yaralarını sardılar.

Memed Kasımın kulağına:

"Bunların hepsini de anadan doğma soyun."

Kasım kızlara baktı.

Memed:

"Ne yapalım," dedi. "Uzun bir ip bulun."

Kasım:

"Kızlar, bunları bağlayacak uzun ipleriniz var mı?"

Kızlar kuşaklarını çıkarıp biribirine uladılar.

Kasımla Temir eşkıyaları anadan doğma soydular, kuşaklarla onları biribirlerine tirkediler.

"Siz Hasanın köyünden misiniz?"

"Oradanız."

"Düşün önümüze."

Köy o kadar uzak değildi, ikindiüstü vardılar. Köylü çoluk çocuk, genç yaşlı olanı biteni duymuşlar, köyün orta yerine toplanmışlar, konuşmuyorlardı.

O yolda İnce Memedle konuşan yaşlı adam kalabalıktan ayrıldı, Memedin karşısına geldi:

"Ben seni tanıdım, sen Hasanın yoldaşı değil misin?" dedi.

"Benim."

"Sen mi yakaladın bunları?"

"Biz."

"Sana kurban olayım," diye ayaklarına kapandı onun yaşlı adam. "Bu İnce Memedi sen ne yapacaksın şimdi?"

"O İnce Memed değil," dedi Memed. "Ona Sarıçiyan Abdik derler." Sarıçiyana döndü: "Söyle bakalım Sarıçiyan, İnce Memed kim?"

Abdik başını önüne eğmiş susuyordu.

"Söyle, İnce Memed kim?"

O karşılık vermiyordu.

"Kim?"

Kasım sert bir dipçikle onu yere düşürdü.

"Söyle, İnce Memed kim?"

Sarıçiyan gözlerini kırpıştırdı. Korkudan dili dönmüyor, sesi çıkmıyordu, İnce Memedi omuzuyla gösterdi.

"Ağalar, kusura bakmayın, İnce Memed benim."

Kalabalık dalgalandı, homurdandı.

"Sen misin İnce Memed?" diye ona sarıldı yaşlı adam. "Oğlumun öcünü aldın."

Bir kadın gelip İnce Memede sarıldı, onu ellerinden öptü. Kalabalık o homurtudan sonra bir ses daha çıkarmadı.

İnce Memed:

"Size bu adamları böyle çırılçıplak köyünüze getirdim diye bana gönüllenmeyin. Benim onlara vereceğim ceza budur. Şimdi ben onları size teslim ediyorum, tüfekleri, fişekleri, öteberileri, giyitleri de aşağıda, onları alın, bunları da alın ne ceza verirseniz verin. Haydi bize allahaısmarladık."

Köylüler onların yolunu kestiler, "Bir yemeğimizi, bir çayımızı içmeden biz İnce Memedi hiçbir yere göndermeyiz," dediler.

"Size ben gücendim," dedi İnce Memed.

"Söyle kusurumuzu," dedi Hasanın babası.

"Siz bana ilendiniz."

"Oğul acısı..." dedi yaşlı adam.

"Irzımız payimal oldu," dedi bir yaşlı kadın.

İnce Memed sesini yükseltti. Çok öfkeli olduğu belliydi.

"Siz beni yaraladınız."

"Biz sana ne yaptık, İnce Memed?"

"İnce Memed hiç Hasan gibi çiçeği burnunda bir genci öldürür mü, daha evlenmemişti bile, değil mi?"

"Evlenmemişti..."

"İnce Memed böylesi bir insana kıyar mı?"

Karşılık vermediler.

"İnce Memed hiç ırza geçer mi, bunu neden hiç düşünmediniz?" Bakın İnce Memed bu eli kanlı ırz düşmanlarını, kendi adını beş paralık edenleri bile size teslim ediyor, benim öcümü de siz bunlardan alın."

Kalabalık donmuş kalmış, kimse bir söze varamıyor, öne düşmüş başlarını kaldıramıyorlardı.

Onlar geçerlerken kalabalık ortadan ikiye ayrıldı, önde İnce Memed, arkada Kasımla Temir köyün içinden ağır ağır çıktılar gittiler.

"Bu köyün adı ne?"

"Bu köye Çamlıyol köyü derler."

22

Ümmetin sofrası her zaman herkese açıktı. Bu dağ başında, bu yörelerde onun evinden başka ev yoktu. Onun için yolda belde, karda kışta kalanlar oraya sığınırlardı. Eskiden orta halli bir kişiydi Ümmet, bir yıl içinde zenginleşivermiş, değişmişti. Evi üç gözlü bir toprak damdı. Şimdi o toprak damın yerinde çatısı kırmızı kiremitli, pencereleri, kapıları kemerli iki katlı, yirmi üç gözeli bir konak yükseliyordu. Konak yüksek mazgallı duvarlarla çevrilmişti. Yapı ormanlıklı, kayalıklı dağın yamacına yapışmış, çok uzaklardan bile apak parlıyor, avlusundaki çınarın altından da gür bir pınar kaynıyordu. Söylentiye göre Ümmet eşkıya Keklikoğlu yüzünden zengin olmuştu. Keklikoğlu tam otuz yedi yıl üç kişisiyle bu dağlarda gezmiş, evler basmış, yollar kesmiş, ocaklar söndürmüştü. Ümmet onu taa çocukluğundan beri tanır, ona yataklık, ulaklık ederdi. Gene söylentiye göre Keklikoğlu otuz yedi yılda sandık sandık altınlar biriktirmiş, bu biriken altınları da, çok güvendiği, canı kadar sevdiği Ümmete emanet etmiş, bundan sonra da ortadan yitip gitmişti.

Onu Ümmetin öldürdüğünü, hem de ne biçim öldürdüğünü herkes biliyor, olayı da gözleriyle görmüşler gibi anlatıyorlardı. Bir gece Keklikoğlu yorgun argın, elinde bir torba altınla Ümmete gelmiş. Eşkıyaların üçü de yorgunluklarından ayakta uyuyorlarmış. Onları böyle görünce Ümmettir çok sevinmiş, önceden hazırladığı deliceli ekmeği de onlara yedirince yaşlı eşkıyaların üçü üç yerden, daha sofradan kalkmadan, oldukları yerde tırlamışlar. Ümmet onların üçünü de katırlara atmış dağın doruğuna götürmüş, üçünü de yan yana yatırmış basmış kurşunu. Kendilerinden geçmiş eşkıyalar debelenememişler bile.

Bu söylentiye kimi inanıyor, kimi de hiç inanmıyordu. Ümmet onu tanıyan, gören bütün insanlara güvenilir bir adam duygusu veriyordu. Bütün bu Keklikoğlu söylentilerine karşın herkes ona eskisinden de daha çok güveniyordu. Söylentiler, en küçük bir biçimde de olsa, onu hiç etkilememişti. Bu dağ başında, bu dört yol ağzında eşkıyaların da, candarmalarm da ona gereksinmeleri vardı. O da, her insanın, her başı dara gelmişin yardımına koşuyordu. Eşkıyaları izlemeye çıkmış candarmaya ne kadar yürekten yardım ediyorsa, izlenen eşkıyalara da o kadar, belki ondan da çok canı gönülden yardım ediyordu. Bir eşkıyanın yakalanması onun için ne kadar bir sevinçse, o kadar da bir üzüntüydü. Ümmet bir tuhaf bir adamdı işte.

Şimdi soylu atlar besliyordu tavlasında. Urfadan, İskenderundan, Halepten seyisler getirtmişti atları için. Sürü sürü keçileri, boğaları, inekleri otluyordu aşağıdaki düzlükte, yeşil alanda. Bütün bu yörede avuç içi kadar bir düzlük de

olsa Ümmet tapusunu üstüne çıkarmıştı. Her zaman gülüyordu, hep sevinç içindeydi. Konağın bittiği gün de eve üç tane biribirinden güzel kız getirmişti, tam bir hafta süren bir de toy düğün düzenlemiş, Maraştan, Andırından, Adanadan, Antepten çağrılılar gelmişlerdi düğüne. Bütün bu dağların eşkıyaları da, kanlı bıçaklı olanlar da toplanmışlardı düğüne. Güleç yüzlü Sarı Ümmet gelinleri sıraya bindirmiş, her gece birisiyle gerdeğe girip üç gecede işini tamamlamıştı.

Sarı Ümmet bir de dağdaki bütün ceviz ağaçlarını alıyordu. Her ağaca bir sahip uyduruyor, uydurduğu sahiplerden de ağaçları satın alıp kestiriyordu. Evinin arkasındaki koyak ağzına kadar ceviz kütükleriyle dolmuştu. Ümmet yakında bu kütüklerin üstünü çinkoyla örttürecekti. İşte ondan sonra da ağaçlar beklesin dursunlardı. Bu ağaçlardan o küpler dolusu altın kazanacaktı. Ne kadar beklerse o kadar iyiydi. Cevizlerin pahası her gün artıyordu.

İnce Memedle arkadaşları bir gece yarısı indiler Sarı Ümmetin evine. Memed konağı görünce şaşırdı kaldı:

"Bir yanlışlık olacak arkadaşlar," dedi. "Bizim Sarı Ümmetin damı tam buradaydı geçen yıl ya, bu konak burada yoktu."

Kasım:

"Bu konak Sarı Ümmet Ağanın konağıdır, hem de senin bildiğin toprak damın yerine yapılmıştır."

"Vay anasını," diye şaştı Memed. "Bu kadar parayı nereden bulmuş, hem bir yılda bu konak nasıl yapılır?"

"Sivastan, Kayseriden, Göksundan çok ustalar getirmiş, namlı, hünerli ustalar... Buralarda taş da, ağaç da çok."

"Ya bu kadar para?"

"Keklikoğlunun bütün altınları ondaymış. Öldürmüş Keklikoğlunu, altınlar da ona kalmış."

"Ümmet kimseyi öldürmez, kancıklamaz. Ümmete parayı yaşlanınca Keklikoğlu kendisi vermiş, sonra da başını alıp gitmiştir. Bir yıl içinde de böyle bir konak yaptır demiştir. Ümmet de ne yapsın, kolları sıvamıştır."

"İnşallah," dedi Kasım.

"İnşallah," dedi Temir.

"Öyledir," diye kesin konuştu Memed. Yerden bir taş alıp büyük kemerli avlu kapısına vurdu: "Ümmet, Ümmet! Hay Sarı Ümmet!"

Kapıyı silahlı iki kişi açtı.

"Ümmet Ağa konakta," dedi öndeki silahlı adam çok sert bir sesle. "Kim diyeyim?"

"İnce Memed dersin."

Kısa bir süre bir sessizlik oldu, sert sesli adam yumuşacık bir sesle sordu:

"Sen İnce Memed misin?"

"İnce Memedim."

Adam İnce Memedin üstüne eğildi, onun yüzüne baktı, yıldız ışığında pek seçememiş olacak ki:

"Kusuruma kalma İnce Memed. Ağaya bir haber vereyim."

"Ver," diye buyurdu İnce Memed.

Az sonra yukardan aşağıya Sarı Ümmetin gülüşü çınladı.

"İncem, İncem, İnce kardaşım hoş gelmişsin. Bu bizim sersemler de seni konağın kapısında bekletiyorlar."

İki eski arkadaş kucaklaştılar.

Ümmet önde, Memed arkada yukarıya çıktılar. Konağın koskocaman bir sofası vardı, at meydanı gibi. Odalar yan yana sıralanmışlardı. Ümmet en uçtaki odanın kapısını açtı. Ortadaki, her yanı işlemeli tahtalarla çevrilmiş büyük ocakta kütükler yanıyor, ocağın tam alnına asılmış bir büyük, karpuzu pembe işlemeli, mavi gaz lambası ortalığı ısıtıyordu. Oda fırdolayı yumuşacık, renk renk halılarla örtülmüş sedirlerle çevrilmişti. Sedirlerde şişkin halı yastıklar...

"Aç mısınız?"

"Ağamızın konağına geldik, tok olacak değiliz ya! Ben bu gece yarısı, gece yarısı da olsa kuzu isterim böyle bir konak Beyinden."

"Ben de kuzuyu şimdi kestiririm İnce Memedime. Yeter ki o beklesin."

"Beklerim," dedi İnce Memed. "Sen azıcık peynir ekmek bulursan... Şu ocağa da çay da koyarsan... "

"Daha, daha? Başka bir isteğin var mı, benim yakışıklı oğlum, İnce Memedim?" diye şakalaştı San Ümmet. Ardından da bağırdı: "Kızlar, çocuklar..." Odaya iki kız, birisi delikanlı üç kişi girdiler. "Hemen bir kuzu kesin, oğlum, kızartın, çabuk olsun. Kızlar, siz de yağ, bal, peynir, ne varsa evde böylesi şeylerden hemen getirin, çay da yapın, demli olsun. Benim dünya kardaşım gelmiş ki, sevinçten deli olmamak eldeyse olma bakalım... "

Gerçekten de Sarı Ümmet sevincinden yerinde duramıyor, gidiyor geliyor, onu kucaklıyor, öpüyor, konuşuyordu.

"Ölüm haberini bile duyduk..."

"Az daha ölüyordum."

"Anacık Sultan olmasaydı..."

"Kurşunun bir tanesi sağ küreğimin altında duruyor." Anacık Sultanı, Hürü Anayı anlattı. Şimdiye kadar başından ne gelip geçmişse Sarı Ümmete baştan

sona söyledi.

Sarı Ümmetin sevincinden ağzı kulaklarına varıyordu.

"O Yüzbaşı var ya, hani senin dağda karşılaştığın, onun adına Şevket Yüzbaşı derler, Faruk Yüzbaşının can düşmanı. Biribirlerini hiç çekemiyorlar. Şevket Yüzbaşı Maraş Vilayeti Candarma Kumandanlığı emrinde. Ama o gene İnce Memedin ardında. İnce Memedi ben yakalayacağım diyormuş da başka bir şey demiyormuş. Faruk Yüzbaşı da avucunu yalayacak, ele aleme rezil kepaze olacak. İki Yüzbaşı biribirlerine takışmışlar ki kan gövdeyi götürüyormuş."

"Sen şu konağın işini anlat hele bir kere. Ben bu işi anlayamadım. Bir gecede periler mi kondurdu onu buraya."

"Periler kondurdu dersen ben de inanırım, öylesine göz açıp kapayıncaya kadar çıktı bu konak ortaya... Eşkıya Keklikoğlu var ya..." Sustu, sonra da gözlerini Kasımla Temire dikti.

Memed onun ne demek istediğini anladı:

"Konuş," dedi. "Bu Kasım, bu da Temir. Bunların yanında her şeyi konuşabilirsin. Bu arkadaşlar senin bildiğin kişilerden değil, anladın mı, benim canımı güvendiğim kişiler. Bunlar olmasalardı, ben şimdiye kadar çoktan kara toprağın altında olurdum. Senin de bu güzel konacığmı göremezdim."

"Anladım," diye güldü Sarı Ümmet. "Şimdi beni iyi, can kulağıyla dinle öyleyse. Keklikoğlunu çok eskiden, çocukluğumdan, babamın sağlığından bu yana tanırdım. Babam onu çok severdi. Babam öldükten sonra ne yapar eder, iki eli kanda da olsa yılda birkaç kez bana uğrar bir hafta, iki hafta kalır dinlenirdi. Biz onunla, babam öldükten sonra baba oğul gibi olduk. İki arkadaşı vardı, üçü de aynı gün eşkıya olmuş, dağa çıkmışlardı. Bir gün, şu taşın arkasından bir ıslık sesi geldi, hemen Keklikoğlunun geldiğini anladım. Ben de ıslığımı çaldım. Dokuz kişi birden avluya girdiler. Keklikoğlu, kardaşlığımm oğlu, diye bana sarıldı. Şu dünyada senden başka kimsem yok. Eğer adam çıkarsan da sensin, çıkmazsan da... Şimdi bir koç boğazla da bize, seninle sonra konuşuruz, dedi. Koç kolay, Keklikoğlu, dedim. Sen koçu kesilmiş bil, biz babamızın arkadaşını ağırlamasını iyi biliriz, dostu düşmanı ağırlamasını bildiğimiz gibi..."

Keklikoğlu yanındakileri Sarı Ümmetin damına gönderdi, siz içerde dinlenin, çok yorgunsunuz, dedi. Onlar içeriye çekilince, bunlar da gidip şu çınarın dibinden kaynayan suyun başına oturdular.

"Kardaşlığımm oğlu, beni iyi dinle," diye konuştu Keklikoğlu. Kaşları çatılmıştı. Onun sakal bıraktığını bu anda fark etti Sarı Ümmet. Keklikoğlunun sütbeyaz, uzun bir sakalı vardı. "Yaşlandım Sarım, oğlum, artık bir dağdan ötekine bir günde ulaşamıyorum. Benim eşkıyalığım bitti ya namımız iş görüyor.

O nam da bir gün, iki gün iş görür, üçüncü gün de deriyi tuzlarız. Ben eşkıyalığı bırakıyorum. Söyle bana, ömrümün sonuna kadar yaşayacak param var, çok altm biriktirdim, ben nerede saklanabilirim?"

O gün akşama kadar kafa kafaya verdiler düşündüler, Keklikoğluna rahat yaşayacak bir yer aradılar. İkinci günü de düşünerek, tartışarak geçirdiler. Üçüncü gün Keklikoğlunun gidip saklanacağı yeri buldular. Keklikoğlu kıvançlıydı.

Bir zamanlar Kürt Resul Paşa Çukurovaya, kasabaya sürgün gelmişti. Kürt Resul Paşa sürgüne gelirken dokuz karısını, bin kadar atlısını, çocuklarını, elinin, aşiretinin bir kısmını da getirmişti. Yaz gelince Çukurovanm korkunç sıcaklarına, sineğine dayanamayan Kürtler kırılmaya başlamışlar, hükümetten izin alaraktan yaylaya çıkmışlardı yüzlerce kara çadırla. İşte bu sırada genç bir adam olan Keklikoğlu da onun adamlarına karışmış, karıncayı gözünden vuracak kadar atıcı olan Kürtlerden nişancılığı öğrenmişti. Onun nişancılığına Resul Paşa bile parmak ısırmıştı. Gel zaman git zaman Paşa Urfaya döndü. Bütün Harran ovası, Ceylanpınarı taa Abdülaziz dağlarına kadar onun toprağıydı. Keklikoğlu da Resul Paşayla birlikte Urfaya gitmişti. Paşa onu bütün adamlarından daha çok seviyor, onu yanından ayırmıyordu. Keklikoğlu az bir sürede Kürtçe de öğrenmişti.

Paşa Urfada gene rahat durmadı. Doğrusu bu kadar geniş, verimli toprakların üstünde bir devlet kurulabilirdi. Paşa başkaldırdı. Çarpışmada yenildi ve Halebe kapağı dar attı. Araya Halep Beyleri, Valisi, Paşası girdi de Padişah Resul Paşayı bağışladı. O da Halepte oturmaya, topraklarından gelen gelirle geçinmeye razı oldu. Yanından da, nereye giderse gitsin, koruyucusu Keklikoğlunu ayırmıyordu. Paşa sürmeli gözlü, ceren bakışlı, geniş alınlı, uzun yüzlü, ince, dal gibi bir kişiydi. En soylu, en güzel atlara bütün Arabistan ülkesinde o binerdi. Keklikoğluyla aynı yaştaydılar, biribirlerine de kardeş gibi benziyorlardı. Bir seferinde Halep Valisi, Resul Paşanın yerine Keklikoğlunun boynuna sarılmış onu öpmüştü.

Bir gün, çok canı sıkılan Keklikoğlu, o sonuna kadar başkasına koruyuculuk, bekçilik yapacak bir adam değildi, elindeki tüfeğin hakkını verebilecek bir kişiydi, "Destur Paşam ben gidiyorum," dedi.

"Etme eyleme Keklikoğlu, sen benim kardaşımsm, kardaşımdan da ilerisin bu gurbet elde benim için... Sen benim için Torosun en yüce doruğunun üstünde açmış bir güneş gülüsün, beni bırakmak sana yakışmaz."

Keklikoğlu, Resul Paşa ne söyledi, ne yaptıysa onu dinlemedi, ondan ayrıldı ve üç arkadaşıyla yıllarca Antep, Urfa, Halep yollarını tuttu. Gözü pek, sert, yürekli

bir adamdı. Az bir sürede bütün güneyde Urfadan Adanaya, Halebe, Musula kadar ünlendi. Ve yıllarca bu yollarda altın, elmas, inci, yakut ve yeşim topladı. Arap, Kürt, Türkmen Ağalarının, Beylerinin evini bastı. Onun adını duyan, ne istiyorsa hemen çıkarıp veriyordu. Bedeninde yaralanmadık yer kalmadı. Yedi canlı bir kedi gibiydi ve canı çıkmıyordu.

Yükünü tutunca onun için daha güvenceli bir yer olan Toroslara döndü. Dağlar eşkıyaların en büyük sığıncalarıdır. Burada da boş durmadı, yollar kesti, evler bastı, altınlarının üstüne altın koydu. Ama bir kerecik olsun, yanılıp yazılıp da bir fıkaradan bir iğne bile almadı. Orta halli olduğunu bildiği kişilerin bile bir ipliklerine dokunmadı. Onun şu ovada, şu dağlarda soymadığı hiçbir Bey, Ağa yoktu. Sanki bütün Ağaları, Beyleri vergiye bağlamıştı. Zamanı gelince herkes, Keklikoğlunun gönderdiği adamına vergisini veriyordu. Vermeyenler de birkaç gün içinde, isterse yılanın deliğine girsin, kuşun kanadının altına saklansın öteki dünyayı boyluyordu. Toroslar, Toroslar oldu olalı böyle kurnaz, akıllı, çevik bir eşkıya görmemişti. Yıllarca bölükleri, taburları, alayları ardına takmış oyum oyum oynatmıştı bu dağlarda. Herkes onun elinden el aman demişti. En büyük özelliği bu gece buradaysa, öbür akşam Çukurovada oluşuydu. Onun bu kadar çabuk devinme gücüne kimsenin aklı ermiyordu. Bir bakmışsın Aladağda, iki gün sonra da bir bakmışsın Düldülde... Bu kadar uzaklığı, bu kadar az sürede kuş bile uçamazdı.

Toroslarda, Çukurovada, adının geçtiği her yerde herkes onun yığdığı altınlardan söz ediyordu.

Halepteki Paşa daha sağdı. Sarı Ümmetle üç gün üç gece düşünüp buldukları saklanacak yer Paşanın yanıydı. Paşa onu görünce çok da sevinecekti. Duyduğuna göre Paşanın o kadar, eskisi gibi hali vakti de iyi değildi. Hem ona bir yardımı da dokunurdu.

"Bu iş tamam, Paşanın yanma gidiyorum. Başka bir isteğim daha var senden Sarı Ümmet, bunu da yerine getirirsen gözüm açık gitmez."

"Buyur amca, isteğin neyse başım üstüne."

"Burasını bana satacaksın. Ustaları birlikte getirdim, onlar nasıl bir konak yapacaklarını biliyorlar. Resul Paşanın çöldeki konağını onlara gösterdim, tıpkısını dikecekler buraya. Bu konak bir yıl içinde bitecek. Ben gelip göreceğim. Şu çınarın dibine, suyun üstüne, kayalığın içine de mezarımı yapacaksın, ben nerede ölürsem öleyim, benim mezarımı alıp buraya getireceksin. Paraya gelince, yakında göreceksin ya, Sultan Süleymanın hazineleri kadardır benim altınlarım, onları sana vereceğim. Ben de Halepte yaşayacak kadar yanıma altın alacağım, insan halidir, yetmezse sen bana

getirirsin."

Bir gece yarısı üç katır alıp Keklikoğlunun altınlarının saklı olduğu sarpa gittiler. Gerçekten burası kimsenin aklına gelmezdi. Gelse de kolay kolay bu sarpa çıkmayı kimse göze alamazdı. Altınlar çelik kasalardaydı.

"Konak bittikten sonra Keklikoğlu geldi gördü mü?"

"Gelmedi."

"Duydu mu?"

"Duydu."

"Gelecek mi?"

"Gelecek."

"Ne zaman?" diye heyecanlandı Memed. "Gelince bana da haber verir misin?"

"Veririm."

"Paşayla arası nasılmış?"

"Paşa çok fıkara düşmüş, Keklikoğlunu görünce çok sevinmiş. Keklikoğlu da onun ayaklarının altına altınları sermiş."

"Sen artık zenginsin."

"Zenginim."

"Bu konak senin."

"Benim. Ama onun gelip de dünya gözüyle onun için yapılan konağı görmesini öyle bir istiyorum ki..."

"Niçin hemen gelmedi?"

"Çok korkuyor o," dedi Sarı Ümmet.

"Keklikoğlu mu?"

"Keklikoğlu."

"Ne tuhaf!"

"Yaşlanınca insan korkak olur, ejderha da olsa."

"Bunu bilmiyordum. Bir yaşlının önünde ne kadar zaman kalmış ki..."

"Bir gün bile kalmışsa, o, bir güne bin yılmış gibi dört elle sarılır. O yüzden yaşlılar kadar korkak bir yaratık gelmemiştir bu dünyaya. Delikli demiri görünce, bir delikli demir de kendi almayı akıl etmemiş, dağlardan kaçmıştır koç Köroğlu. Neden? Korkaklığından. Yaşlı olmasaydı kaçar mıydı Köroğlu?"

"Kaçmazdı..."

"İşte bunun için Keklikoğlu bir daha buraya gelemez. Ölünce onun ölüsünü buraya ben getireceğim. Bana inanıyor."

"Sana nedense herkes inanır. Herkes senin Keklikoğlunu öldürdüğünü söylüyor ya, gene de sana güvenmeden edemiyorlar, sana kıyamıyorlar."

"Keklikoğlunun ölmediğini biliyorlar da..."

"Bir resimci bulsan..."

"Konağın resmini çektirip Keklikoğluna göndersem, diyorsun. İyi bir akıl. Boşuna İnce Memed olmaz ki adam..."

"Ne yaptım da İnce Memed oldum? İşte buna da akıl sır ermiyor ki... Köroğlu da benim gibiydi herhal."

"Tıpkı senin gibi..."

"İşe yaramaz... Boş yere..."

"Bak," dedi Ümmet, "sana bir şey deyim de beni iyi dinle... Bu millet sana İnce Memed demişse, bunda bir şey vardır, sende bir şey bulmuştur. Millet, insanı herkesten iyi anlar, dünya kurulduğundan bu yana insanoğlu insanoğlunu tartmıştır. İnsanoğlu, insanoğlunu bildiği kadar hiçbir şeyi bilmez."

"Benim aklım ermiyor."

"Ersin."

"O senin insanoğlun var ya, en çok da insanda yanlış yapıyor."

"En çok da insanı tanıyor. Keklikoğlu geldi de bu kadar insan içinde beni nasıl buldu? Biliyordu ki dünya dünyaya geçse, ben bu konağı yaptırırım, onun da ölüsünü şu kayalığa gömerim. Başucuna da yabangüllerini dikerim. Hem de kara gözlü nergis, hem de mor saçaklı sümbül..."

Kuzu kızartması sabaha karşı ancak yetişti. Bir güzel karınlarını, hiç konuşmadan doyurdular. Kasımla Temir, Memedin gözüne baktılar, uykusuzluktan ölüyorlardı.

"Siz gidin uyuyun, biz Ümmet kardaşımla nöbeti bekleriz."

Ötekiler kalktılar, Sarı Ümmet onları götürdü yataklarına yatırıp geldi.

"Şimdi söyle bana, elinde güvenilecek eşkıyaların var mı, yiğit, yürekli, becerikli..."

"Var."

"Kim?"

"Sinemoğlu çetesi."

Memed güldü.

"Neye güldün?"

"Sinemoğlu daha çocuk."

"Genç Osman da çocuktu. Sen de çocuksun."

"Anladım, anladım," dedi Memed.

"Sana da... Evvel Allaha, sonra da sana tapıyor. Çok konuştum onunla. Söyle bakalım ne işine yarayacak?"

"Kasabayı basacak."

"Nasıl?"

"Karşı tepeye, bağlara gelecek, mitralyozun başına oturacak, kasabayı taradıktan sonra sabaha karşı dağlara çekilecek."

"Sen şu düşündüklerini baştan sona anlatsana."

Memed ne düşünüyorsa, ne kurmuş, ne yapacaksa Ümmete teker teker anlattı.

"Gitme Çukurovaya," diye ona yalvardı Ümmet. "Bu sefer Çukurovadan sağ çıkamazsın. Çukurova kırk bin hayın göz olmuş seni bekliyor."

Uzun uzun tartıştılar, Sarı Ümmet Memedi yolundan çeviremedi, Nuh diyor da Peygamber demiyordu.

"Yazık olacak sana Memed. Sen soluk aldıkça fakir fıkaranın umudusun, istersen hiçbir şey yapma. Sen eşkıyalığı bırakacak cinsten bir insan değilsin, buna hiç umutlanma. Sen içinde başkaldırma kurduyla doğmuşsun, başka türlü yapamazsın."

"Ölmek istemiyorum," dedi Memed, "kurşunlardan gitmek istemiyorum."

"Kurşunlardan gitmek senin yazgın. O parmağmdaki yüzüğü sana niçin verdi Anacık Sultan, biliyor musun?"

Gün doğarken konaktan çıkmışlar, gelmişler Keklikoğlunun çınarının altındaki kayalığa tünemiş oturmuşlardı. Suyun dibine bütün çakıltaşlarım tek tek gösteren bir ışık çökmüştü tanyerleri ışır ışımaz.

"Kendi kendini yenemeyeceğini bildiğin için."

Ümmetin bu sözlerine bir yandan kızmış görünüyor, bir yandan da için için, kendi bile farkında olmadan seviniyordu.

"Demek Topal Ali, Molla Duran Efendinin yanma girdi?"

"Görme Topal Aliyi! Adana Valisi gibi lenger şapka başında. Bir de kırmızı kartal tüyü sokmuş lengerin kuşağının içine. Topal ayakta çizmeler... Geçenlerde bir al Arap ata binmiş, kucağında Alaman filintası... O da delirmiş."

"Ne olmuş da delirmiş?"

"Murtaza Ağayı öldüreceğim diyor da başka bir şey demiyor."

"Asıl yüreğinde kurt olan insan odur işte. Onun yüreğindeki kurt yırtıcı bir kaplan kadardır. Bunca yıl bu düzene, bu gidişe, bunca kötülüğe, zulme nasıl dayandı bu adam, şaşıyorum. Demek ki bu adamda kırk aslan yüreği varmış."

"Onu da istiyor musun?"

"Onun aklı olmazsa, işte o zaman Çukurovadan çıkamam ben."

"Başka adam gerek mi sana?"

"Sağ ol Ümmet kardaş, biz üçümüz yeteriz."

İki gün içinde Ümmetin adamları Sinemoğlunu buldular getirdiler. Altı kişiydiler. Altısı da aynı yaşta, gepgenç gösteriyorlardı. Sinemoğlu Memedi görünce hemen önünde niyaza gelip elini aldı, üç kere öptükten sonra alnına

götürdü. Ötekiler de onun gibi yaptılar. Karşıya geçip diz üstü oturdular, ellerini de kucaklarına aldılar. Karşıdan, doruğuna gün vurmuş görkemli bir dağa bakar gibi bakıyorlardı ona, hayran.

Sarı Ümmet, bu arada Sinemoğlu çetesini anlatmıştı Memede. Çetedeki eşkıyaları ona teker teker söylemişti. Şaşılacak iş, hepsinin de macerası aynıydı, bütün bu dağların, ovanın insanlarının da macerası aynıydı. Öyleyse, niçin yalnız bu altı kişi çıkmıştı dağa? Onların içindeki kurt daha mı başka bir kurttu ki...

Sinemoğlunun dedesi savaşa gitmiş dönmemişti. Söylediklerine göre dedesinin babası, onun da babası savaşa gitmişler gelmemişlerdi. Dedesi, babası, üç amcası, yedi dayısı da savaşta Arabistan çölünde, Yunan Savaşında kalmıştı. Çetedeki öteki delikanlıların babaları, dedeleri de savaşlardan dönmemişlerdi. Bunların altısı da, askerlik zamanları gelince kafa kafaya vermişler, düşünmüşler taşınmışlar dağa çıkmışlardı.

"Bir af çıkarsa inecek misiniz?"

"İnmeyeceğiz."

"Ölünceye kadar savaş içinde olacaksınız, savaştan korkup askere gitmediniz ya..."

"Eşkıyalık savaştan iyidir."

"Kim bilir," dedi Memed. Sonra da gözlerine o çelik ışıltısındaki ışık geldi çakıldı. Sapsarı güneşler başında döndü, saçakladı, harmanladı. "Bir yer bulsak kendimize, bir portakal bahçesi, deniz kıyısında. Portakallar çiçek açmış, kokuları insanın başını döndüren... Siz hiç portakal bahçesi gördünüz mü?"

Sinemoğlu ellerini gösterdi, elleri tırmık içindeydi.

"Bak ellerime, portakal bahçelerinde ırgatlık edenin elleri böyle olur. Ben yedi yaşımdan bu yana Dörtyolda portakal topladım."

"Şimdi büyük bir bahçemiz olsa, o da çiçek açsa, güzel koksa, siz gene inmez misiniz düze?"

"İnmeyiz."

Akşamüstü al atının üstünde Topal Ali geldi. Memed onu) görünce gülmeye başladı. Topal attan indi geldi Memedi, Um j meti kucakladı, o, iki kat olmuş daha Topal Aliye bakıp bakıp gülüyordu.

Topal Ali kızmış gibi yaptı, kaşlarını çattı:

"Neye gülüyorsun oğlum sümüklü Memed, bir açık yerimi mi gördün?"

"Yok yok... Şu lenger şapkasına bakın şunun... Lenger, lenger..."

Memed gülmekten neredeyse boğulacaktı. Sinemoğlu, Kasımla Temir, Ümmet, öteki eşkıyalar da Memede katılmışlar, onlar da gülüyorlardı.

"Ne var ki oğlum bu lengerde bu kadar gülecek?"

"Çıkar şunu Ali."

"Çıkarmam oğlum, senin gibi görgüsüz bir eşkıya parçası Ağaların, Beylerin, hem de Paşaların giydiği lengerden ne anlar. Sen biliyor musun ki bu tüylü lenger, senin gibi bir köylünün üç kanı pahasmadır."

Topal Ali lengerini çıkardı, kırmızı kartal tüyünü okşadı, tozunu almak için fiskeledikten sonra şöyle usturuplu başına geçirdi.

"Şimdi anladın mı oğlum Memed bu lenger nasıl giyilirmiş?"

"Anladım," dedi Memed.

Üç eski arkadaş sarmaş dolaş oldular. Topal onlara sabaha kadar kasabayı, onların korkularını, Murtaza Ağayla arasında geçenleri anlattı. O anlattıkça Memed gülüyordu. Karnı, kasıkları gülmekten ağrıyordu.

"Öldürdün beni gülmekten, beni Ali kardaş."

"Yarın Faruk Yüzbaşıyla karşılaşırsan böyle gülmeyi unutursun."

"Unutmam."

"Ben Murtazayı öldürüp de dağa çıkınca sen gülmeyi iyice unutursun."

"Sen bunu bana yapmazsın. Sen Çukurovada olmazsan ben ne yaparım?"

"Sen ne yaparsan yap, ben kendi elimle öldüreceğim Murtazayı."

"Sen onu öldürmeden, ya onu ben öldürürsem?"

Alinin gözleri yuvalarından fırladı, dudakları titredi, yumruklarını sıktı:

"Bütün o hakaretleri senin için yuttum. Murtazayı sen benden önce öldürürsen, Kuran üstüne, Allanın adı üstüne ant veriyorum ki ben de seni öldürürüm..."

"Abooooov Ali!" dedi Memed, Topal Aliyi hiç böyle görmemişti, "bu ne öfke böyle!"

Topal Ali Memedi üzdüğünü anladı:

"Kusura kalma Memedim," dedi. "Biliyorsun sen ne dersen o olur ya, böyle aşağılık bir adamın bu dünyada bir damla su içmesi, bir lokma ekmek bile yemesi haram. Bizim şu dünyamız ne kadar kötü olursa olsun, böyle bir adamın yaşamasına layık bir dünya değil."

"Ali Ağam," diye boynunu kıvırdı Memed, "şu dünyaya kim bilir ne kötü, ne alçak, tanıyınca ne kadar utanacağımız insan gelmiştir, kim bilir?"

"Bunun gibisi gelmemiştir," diye kestirdi attı Topal Ali. "Ben onu kendi elimle öldüreceğim."

"Öldür," diye güldü Memed.

Sabahleyin atına binen Topal Ali kaykılarak, lengerin tozunu fiskeleyerek yola düştü. O gözükmez oluncaya kadar da Memed onun arkasından güldü.

"Bize üç at gerek Ümmet."

"Ohhooo, attan çok ne var konakta..."

"Neden o kadar çok atın var?"

"O Kürt paşası var ya..."

"Var... "

"O Urfalıymış, söyledim ya..."

"Söyledin."

"Urfanm küheylanları dünyanın güzel atları."

"Bunu herkes biliyor."

"O Kürt Paşasının da Urfada tavla tavla Arap atları varmış."

"Sen bu atları Urfadan mı getirdin?"

"Ay otuz, hafta yedi, bir hafta, bir ay geçmiyor ki Keklikoğlu bir at göndermesin, bir kaçakçıyla, bir Kürt eşkıya, bir seyisle..."

"Çok mu at var ahırda?"

"Say sayabildiğin kadar. Hepsi de eyerli, her bir eyerin, dizginin, üzenginin değeri belki de yüz altın."

"İnşallah Keklikoğlu korkusunu yener de gelir görür bütün bunları..."

"İnşallah," dedi Sarı Ümmet.

Gün kavuşurken atları çektiler, bindiler. Sarı Ümmet her birisine de birer sırmalı Kabartay Çerkesi işi yamçı verdi, silahları görünmesin diye.

"Siz gidin, ben de arkanızdan geliyorum. Ben de silahlı ineceğim kasabaya."

O gece sabaha kadar at sürdüler ya Vayvay köyüne ulaşamadılar. Gün burnuna Azaplının altındaki büklüğe vardılar, atları sazların, kamışların içine çekip geceyi orada beklediler. Memed sabırsızlanıyor, hemen dışarı çıkıp Vayvaya gitmek istiyordu. Uzaktaki yoldan at arabalarının sesleri geliyordu. Soğuk bir poyraz esiyor, büklükteki kamışları güneye doğru yatırıyordu. Ova bir tuhaf hışıltı içindeydi. Poyrazın önüne düşmüş kuşlar hızla Akdeniz üstüne, kanatları savrularak akıp gidiyorlardı. Çürümüş ot, kök, yaprak, çiçek kokusu ortalığı almıştı. Anavarzanın üstündeki bulut oraya çakılmış gibi kıpırdamadan duruyordu. Memed gözlerini kapatmış, yöresindeki dünyayı unutmuştu. Delice koyaktaki çiçek açmış nar ağaçları al bir bulut gibi yukarıya, dağın doruğuna yukarı ağıp gidiyordu. Kıpkırmızı bir yol oradan buraya kadar bütün ovayı kuşatıyordu. Kıpkırmızı bir kuş, gözleri de bir köz gibi yanarak büklüğün üstünde kanatları yalazlayarak dolanıyordu. Sararmış başaklar, ikindiüstü yeliyle sırtları ışılayarak, altın sarısında şavklanarak doğudan yana yatıyorlardı. Seyranın güneş yanığı yüzü, saçları buğday, acı çiçek, gün ışığı kokuyordu. Sıcak toprakta onu deli eden bir koku vardı. Sarı güz yaprağı, yağmur sonu toprağı kokuyordu Seyranın bedeni. Islak, sıcak... Memed durmadan bataklıktan dışarıya kayıyor, Vayvay köyünden yana bakıyor, açılmış geniş burun

delikleriyle havayı kokluyordu. Her yer Seyranın gün ışığı kokusuyla kavrulmuş kokuyordu. Seyranın kokusu kayaya, kanadı yaralı alıcı kuşa, çalıların dibindeki menekşeye, dibi çakıltaşlı, kıyıları yarpuzlu pınara sinmişti. Kasım da, Temir de Seyran kokuyorlardı.

Memed sonunda dayanamadı:

"Atları çözün arkadaşlar," dedi, "gidiyoruz."

Kasım çok deneylerden geçmiş bir kişiydi, Memedi anlıJ yordu.

"Gidelim," diye ayağa kalktı.

Memed çoktan ata binmiş büklüğü dışarı çıkmıştı bile.

Doludizgin köye girdiler.

Koca Osman bir türlü gözlerine inanamıyor, kapısının önünde durmuş bu üç atlıya yaklaşıp yaklaşıp bakıyor, tanıyamıyordu. Atlar, atların koşumları, binicileri ona bir şeyleri anımsatıyordu ama, o gidiyor geliyor, bakıyor, bir türlü çıkaramıyordu.

"Osman Emmi, Osman Emmi benim ben, Memed."

"İnce Memed şahinim!" diye ona koştu Koca Osman, gitti atın dizginine sarıldı. Öylesine heyecanlanmıştı ki ata tutunmasa yere yuvarlanacaktı. Memed attan inip onu kucakladı eve götürdü. Kamer Ana kapıda durmuş onları bekliyordu.

"Siz de inin yavrular."

Kasımla Temir de indi.

Bir anda avluyu bir köylü kalabalığı doldurdu. Atları tavlaya çektiler. Memedin köye girdiğini, daha o doludizgin gelirken görmüş Seyran da koşarak Koca Osmanın evine geliyordu. Çok öfkelenmiş, korkusundan yüreği ağzına gelmişti. Bu ahmak adam ölümünü arıyordu. Dalgündüz, hem de atlı... Bu köy ihbarcı doluydu. Vay akılsız Memed vay, bir bulup da bir yitirdiğim...

O gelinceye kadar Koca Osmanın büyük avlusu ağzına kadar insanla dolmuştu. Bir yandan da duyan geliyordu, duyan geliyordu. Seyran geldi, kalabalığı yardı, kapının ağzında durdu. Sapsarı kesilmiş tepeden tırnağa titriyordu.

Memed onu görünce bir hoş oldu, yerinden kıpırdayamadı. Seyrandan baş döndürücü bir koku fışkırıyor, bütün dünyayı dolduruyordu. Memedin gözü karardı, sendeledi, Seyrana doğru yürüdü.

"Kendini öldürtmeye mi geldin Memed?"

Seyranın sesi sert, soğuktu.

Memed kendine geldi. Ona yaklaştı, kucaklamak istedi. Seyran onun elini silkeledi attı.

"Buralarda candarmalar cirit atıyor, Çukurova ağzına kadar askerlen doldu.

Her çalı, her böcek, her ağaç, her kuş da ihbarcı oldu. Sen kendini öldürtmeye mi geldin?"

Memed konuşamıyordu.

"Bin atına hemen çekil dağlara."

Seyran bir kaya parçası gibiydi, gözleri kıvılcımlanmış.

"Ben seninle evlenmeye geldim bugün."

"Ben böyle, senin gibi kanına susamışlarla evlenemem. Bin atına da hemen çekil git!"

"Seyran!"

"Konuşma benimle. Ben böyle ne oldum delisi olanlarla konuşamam. Bir de İnce Memed olacak! Söyleyin bana ey millet. İnce Memed gibisi böyle de bir iş yapar mı?"

Arkasına döndü, kalabalığı yardı çıktı, evine yollandı. Öylesine çabuk, öfkeli, kendinden geçmiş homurdanarak yürüyordu ki, babası, kardeşleri ardından yetişemiyorlardı.

Konaklarının avlusunda babası Seyranın kolundan tuttu, kardeşleri de yetişti.

"Ne oldu, ne var kızım, Seyran?"

"Onu öldürecekler baba."

"Kim öldürecek kızım?"

"Yüzbaşı, candarmalar... Onlar üç kişi, candarmalar bin kişiler. Baba, gönder onu dağlara. Kurban olayım baba. Şimdi, onu gören Feleksiz Fazlı kasabaya yetişmiştir bile. Yetiş oraya, onu kurtar baba. Bu ovanın yüzünde İnce Memed değil, kuş olsa kurtulamaz candarmaların elinden. Köylüler de candarmalarla bir olurlar, baktılar ki İnce Memed naçar, yalnız kalmış."

"Feleksiz Fazlıyı bulun."

Seyranın kardeşleri bir anda köyün içine daldılar.

"Feleksiz Fazlı..."

"Feleksiz Fazlı!"

"Şimdi gördüm, az önce şu evin duldasındaydı."

"Şaşkın şaşkın İnce Memede bakıyordu."

"Gözlerini dikmiş."

"Feleksiz Fazlı, Feleksiz Fazlı..."

Köylüler dağıldılar, herkes Feleksiz Fazlıyı arıyordu. Biraz sonra Feleksiz Fazlının bir ata binmiş, kasaba yolunu tutmuş olduğu haberi geldi.

Koca Osman:

"Yetişin, yakalayın onu. Altındaki atını vurun, olmazsa kendisini de vurun. O kasabaya yetişirse biz Memedi kurtaramayız."

Boynu uzun Muhtar Seyfali:

"Muslu, sen koş, binbir ata sen git. Feleksiz Fazlı sana teslim. Yanına kaç kişi alırsan al! Ama o kasabaya varamasın."

"Seyranın kardeşleri de yola çıkmışlar."

"Onlar yakalarlar Feleksizi."

"Öldürsünler," diye gürlüyordu Koca Osman. "Onu öldürüp ölüsünü Akçasaza gömsünler."

"Kim bu Feleksiz?" diye çırpınıyordu İnce Memed. "Niçin bu kadar telaşlandınız?"

Ona kimse karşılık vermiyor, herkes Feleksiz Fazlıyla uğraşıyordu.

En sonunda boynu uzun Muhtar Seyfali:

"Bu," dedi, "Memedim, bu Feleksiz Fazlı öksüz, Yüzbaşının adamı. Sen gittikten sonra gece gündüz Seyranı gözlüyordu. Nereye gitse, ne yapsa gölge gibi onun ardındaydı. Şimdi de seni görünce, Yüzbaşının ona verdiği ata binmiş, doludizgin sürmüş gitmiş, telaş bu!"

"Seyran buna mı kızdı?"

"Neye kızacak ya," diye çıkıştı Kamer Ana. "Senin ölüm haberin geldi de, o az daha kendini öldürüyordu. O koca konakta sabahlara kadar çığrıştı. Sonra da, ölenin sen olmadığını görünce sevincinden uçtu. Bütün dünya da, gökteki kuşlar, sudaki balıklar, yerdeki karıncalar, çöllerin cerenleri, dağların kartalları kurtları, ağaçlar da, sular da onunla bile dört döndüler sevinçlerinden."

Gökteki yıldızlar, çiçekler, ay, güneş sevinç açtılar, sevinçten ışık saldılar. Bütün dünya gülüyordu. Şu ovanın tekmil insanları da katıldılar sevincine Seyranın. Senin ölmediğini öğrenince ova, bebeler bile ağıtlarını kestiler, sevinç mırıltıları koyverdiler.

"Seyran korkuyor."

"Bana bir şey olmaz. Bak!"

Parmağmdaki yüzüğü gösterdi.

"Bu ne?"

"Kırkgöz Ocağının mührü bu, tılsımlı mühür. Anladın mı"

"Seyran bunu bilmiyor."

"Bunu Anacık Sultan verdi bana. Bundan sonra..."

"Anladım," diye sevindi Kamer Ana. "Sana kurşun geçmez."

Bu sırada Seyranın amcası içeriye girdi. Geniş omuzlu, kurumuş yüzlü, ak sakallı, güzel giyinmiş, yanağında bir yara izi, sert bakışlı bir adamdı.

"Bizim çocuklar onu kasabaya varmadan yakalarlar."

Memed sevindi. Bu iri, güvenli, güleç yüzlü adamı çok sevmişti. Kasımla

Temire:

"Siz dışarda nöbete durun, kalabalığa da söyleyin dağılsmlar. Benim Ağalarla konuşacaklarım var. Şöyle odaya buyurun."

Önde Seyranın amcası, arkada Seyfali, Hüsam, öteki köylüler odaya girdiler.

Memed Koca Osmana:

"Emmi, sen kal," dedi.

Koca Osman kaldı.

"Şimdi biz içeriye girince sen, Allanın emri Peygamberin kavliyle Seyranı amcasından bana isteyeceksin. Köyde imam var mı?"

"Var."

"Ondan sonra da Seyrana gidilecek, nikah orada kıyılacak."

"Bu çok güzel," diye sevinçle şakıdı Koca Osman. Hemen içeriye girdi, kızı istedi.

"Verdim gitti," dedi Seyranın amcası. "Onları Allah yazmış biribirine. Benim elimden ne gelir ki..."

Hüsam imama koştu, Seyfali, Koca Osman tanık oldular. Seyran, önde imamı, arkada Memedi, Koca Osmanı, Seyfaliyi görünce her şeyi anladı ya öfkesi geçmedi, sertleştikçe korkuyor, korktukça sertleşiyordu.

Kısa bir sürede nikahı kıydılar, Memedle Seyranı odada bıraktılar çıktılar. Az sonra Koca Osmanın avlusunda davullar dövülmeye, zurnalar ötmeye, halaylar çekilmeye başladı.

Memed, çekinerek, ağır ağır, ortada taş gibi donup kalmış Seyrana yaklaştı, gülümsedi, öteki öyle buz gibi duruyordu.

"Seyran," dedi. Taş kesilmiş Seyranın kirpikleri bile oynamadı. Memed onu kucakladı, sıktı, öptü, Seyran bir ağaç kütüğü gibi cansız, bütün kanı çekilmiş, ayakta ölmüştü sanki. "Seyran ne oluyor?"

Seyran durumunu hiç bozmadı.

"Etme Seyran..."

Uzaktan, davulun sesinin altından, Akçasazdan birtakım sesler geliyordu.

"Ölü müsün Seyran?"

Memed uğraştı, yalvardı yakardı, Seyranın inadını kıramadı.

"Öldürdün beni Seyran. Bir şey, bir söz söyle bana." Seyran kocaman, küsmüş gözlerini şaşkın, sevgi dolu onun yüzüne dikti bir süre, gözlerinin içine baktı:

"Bin atına git Memed," dedi. "Sen ölürsen ben yaşayamam. Sen git, ben seni neredeysen tez günde bulurum. Bin atına!"

Sesi o kadar hüzünlüydü ki Memedi yürekten yaraladı.

"Hemen gidiyorum Seyran," dedi. "Şu anda."

Kucaklaştılar. Seyran onu yanağından, incitmekten korkarmış gibi usulcana öptü.

Memed merdivenleri birer ikişer koşarcasına indi. Seyran da onu izledi.

"Haydiyin arkadaşlar, gidelim." Koca Osman onu yakaladı:

"Olmaz," dedi kesin bir sesle. "Düğün yemeğimizden yemeden seni bir yere göndermem. İşte asıl uğursuzluk bundan gelir."

Memed gülerek Seyranı gösterdi. Koca Osman:

"Kız," dedi yumuşacık, "ne istiyorsun benim şahinimden? İnce Memed benim şahinim. Herkes seni öldü sandı da..." Elini Memedin omuzuna koydu: "Söyle Seyran, yalan mı, ben, benim şahinim ölmez, dedim. Söyle, söyle yalan mı?" Sonra gitti Seyranı kucakladı: "Ulan," dedi, "ulan kız, adınız Seyran da olsa avrat milleti değil misiniz, bak kızım Seyran, Feleksiz Fazlı kasabaya yetişse bile, haydi yetişti diyelim, candarma hazırlanacak da, buraya yetişecek de... Sen deli misin kızım, bırak da şahinim yemeğini, hem de düğün yemeğini rahat rahat yesin. Ona düğün yahnisini Kamer Anası pişirdi." Sağına Seyranı, soluna Memedi aldı. Ak sakallan sevinç içinde gülüyordu. "Bu düğün üç gün üç gece sürecek, sen şimdi çekip gitsen de... Sen kimsesiz, öksüz bir çocuk değilsin, senin evin var, Koca Osman gibi baban var. Şu ovada kim varsa, yarından tezi yok okuntu gönderilecek, pehlivanlara, aşıklara, halaycılara..."

"Sağ ol Emmi..."

Odaya geçtiler. Seyran kapıda kaldı. Bir süre Memedi, onun güzelliğini hayran seyrettikten sonra ayrıldı, alacakaranlıkta köyün yöresinde dönmeye başladı. Keskin kulakları en küçük bir sesi, bir çıtırtıyı kaçırmıyordu. Feleksiz Fazlıyı aramaya çıkanlar bir türlü daha dönmemişlerdi. Bir yandan evlendiğine, Memedin canını da göze alıp ona geldiğine seviniyor, içinde ılık ılık kaynayan, aydınlık bir su gibi içine çöken bir sevgi, bir yanda da onulmaz bir korku... Şimdi elinde olsa da Memedi bir kuş yapıverse de onu havaya atıverseydi. Allahım, diye kollarını göğe açtı. Gökte yıldızlar üst üsteydi ve sevinç içindeki yıldızlar gün vurmuş, balkıyan sarı bir ekin tarlası gibi dalgalanıyordu. Allahım, sen koru Memedimi.

Kasabaya doğru yürüyor, dereye gelince geriye dönüyor, kulağını yere dayayıp uzaklardan sesler dinliyordu. Topraktan, uğuldayan, patlayan bataklık seslerinden başka hiçbir ses alamayınca da yüreğine bir güven geliyordu. Ve düşünüyordu, bundan sonra bütün yaşamı hep böyle geçecek, bir ömür boyu, ya da İnce Memed de vurulana kadar eli yüreğinin üstünde olacaktı. Memedin elinde bir yüzük görmüştü, üstünde yazılar olan o eski yüzüklerden birisine benziyordu. O koruyucu yüzüklerden... Heyecanlandı. Ama şimdi nasıl gider de,

o kadar adamın içinde ona, Memed, bu parmağındaki yüzük ne, diye sorabilirdi.

Köye doğru koştu, Koca Osmanın avlusuna geldi, Kasımı buldu, bu adamı gözü tutmuştu:

"Ben Seyranım," dedi.

"Bildim bacım."

"İçeriye gir de, onun kulağına, kimse duymasın, benim onu burada beklediğimi söyle."

Kasımın içeriye girmesiyle Memedle birlikte çıkması bir oldu.

"Seyran..."

"Daha bir gözükür yok ortalıkta. Ben yolları gözlüyorum. Kasım, Temir kardaş da burada. Sana bir şey soracaktım da, onun için..."

Sesi sıkılgan, utangaçtı.

"Sor Seyran..."

"Hani demem o ki..." Kekeledi.

Memed güldü:

"Benden mi utanıyorsun?"

"Hani dedim ki..."

"Ne dedin Seyran, Seyran, Seyran," diye Memed onu kucakladı. O yanık güneş, ışık, ekin, ot, insan kokusunu içine çekti. Başı döndü. İçi sevgiden doldu taştı.

"Hani... O parmağındaki..."

"Yüzük mü? Onu işte benim yaralarımı sağaltan Kırkgöz Ocağının piri Anacık Sultan verdi. Bu yüzüğü yalnız ocağın soyu takabilirmiş, ilk olarak ben takıyorum... Ölümden, kurşundan, hastalıklardan, yıldırımdan... "

"Biliyorum Memed. Sen var git yoluna. Yolun açık olsun, Allah seni sonuna kadar gönendirsin. Seni tez günde arayıp bulacağım. Artık senin üstünde bu yüzük varken hiç korkmuyorum."

"Korkma," dedi Memed. "Bak sana bir şey söyleyim mi, bir Abdi ölünce yerine Kel Hamza gelir, o ölünce yerine, on Kel Hamza... Ali Safa ölünce, yüz Ali Safa gelir... Öyleyse benim çabam niye?"

"Niye," diye sordu Seyran. Memedin bu kadar konuştuğunu görmemişti. Herhalde çok önemli bir şey söyleyecekti, durup dururken, gecenin yarısında böyle sorular sorduğuna göre.

Avlunun ortasında büyük ateş yanıyor, ateşin yöresinde delikanlılar eski, ağır bir halay çekiyorlardı, durgun bir su gibi dingin.

"İnce Memed ölünce..." Sesi ışık gibi çınlıyordu.

"Allah göstermesin."

"İnce Memed ölünce on bin, yüz bin, yüz yüz bin, bin bin, milyon İnce Memed gelecek. Neden ki dersen fakir fıkaralar çokluk, zenginler azlık... Sonunda tükenecekler."

"Anladım," diye onu kucakladı Seyran. "Bir iyice anladım. Sonunda kınla kınla soyları tükenecek. Sen şimdi gir içeri de yemeğini ye... Kaç gündür açsın, kim bilir."

Memed içeriye girdi, Seyran da köyün yakınındaki tepeye yollandı. Tepe o kadar yüksek değildi ya gene de tepe sayılırdı. Birden anımsadı ki çalınan davullar, bu kurulan düğün onunla İnce Memed için...

Tepeye çıkıyor, iniyor, çalman davulla halaydan halaya geçişini dinliyor, yanan ocağın durmadan ölçerilişini izliyor, düğününü düşünüyor, Anacık Sultanın yüzüğünü aklından çıkarmıyor, ama gene de korkudan kurtulamıyordu. Şu adam, şuradan, başına bir hal gelmeden kurtulsa gitse diye Tanrıya yalvarıyordu.

Ama İnce Memedin bütün yaşamı böyle, bugünkü gibi geçmeyecek miydi, buna can mı dayanırdı. Derin, kaygan, umutsuz bir karanlığın içine yuvarlandı. Dayanamayıp ıslak toprağa oturdu, ardından da başını elleri arasına aldı.

Sonra birden kendine geldi. "Orospuya bak," dedi gülerek kendi kendine. "Şu korkak, ahmak orospuya bak... Hep böyle korkacakmış. Oğlan ne dedi, hiç anlamadın mı, hey ahmak kafa Seyran, sümüklü, Ağalar az, fıkaralar çok... Kınla kınla tükenecekler. Dünya kurulduğundan bu yana berikiler kırıldılar, kırıldılar tükenmediler. Bu sefer de ötekiler..."

Koca Osmanın avlusuna geldiğinde gençleri yeni bir halaya durmuş buldu. Köyün kızları, gelinleri, kadınları da en güzel bayramlık, düğünlük giyitlerini giymişler, takmışlar takıştırmışlar birer bahar çiçeği gibi açmışlardı. Seyranı aralarına aldılar, geniş sofalı bir eve götürdüler, eski, sevinçli güzel türkülerine başladılar. Bunun bir oyun değil, gerçek bir düğün olduğunu daha yeni anlamışlardı. Az bir sürede Seyrana çok güzel bir gelin başı yaptılar.

Gece yarısına doğruydu ki doludizgin gelen atlı Koca Osmanın avlusunda, yanan ateşin yanında durup atından atladı, koşarak içeriye girdi, onun telaşını gören davulcular da seslerini kestiler beklemeye başladılar.

"Kasabanın altında, köprüye bir sigara içimlik yerde ulaştım Feleksiz Fazlıya. Atını doludizgin sürüyordu. Bir kurşunda atını vurdum. At devrildi. At devrildiği yere vardım. Baktım ki Fazlı yok. Onu aramaya başladım oralarda, çalıların içinde, kamışların köklerinde, ağaçların üstlerinde. Ben onu aramakta olayım, bir baktım, köprüde bir kalabalık. Bir baktım, candarmalar. Bir baktım, başlarında Yüzbaşı Faruk, yanında Teğmen Habip, Kertiş Ali, Feleksiz Fazlı... Ben de atı doldurdum, buraya yetiştim."

Memed, soğukkanlı, hiçbir şey olmamış gibi ayağa kalktı, gülümsüy ordu:

"Bu iyi oldu," dedi, oradakileri teker teker kucakladı, dışarıya çıktı, halay çekenlerin yanına vardı. "Sağ olun çocuklar, ne güzel de halay çekiyordunuz, neden durdunuz?"

Davullar hemen çalmaya başladı.

Seyranı sordu, yol gösterdiler, gelin başlı Seyranı görünce gözleri doldu:

"Sağlıcakla kal Seyran," dedi.

"Selametle git."

Aşağı yoldan, Amberarkının oradan kasabaya doğru çıktılar.

Kabaağacın altında yanında atı, sigaranın birisini söndürüp birisini yakıyordu Topal Ali.

Memed:

"Kasım bak," dedi, "orada, o ağacın altındaki ipiliyen ağara Topal Alinin."

"Ne biliyordu ki bizim geleceğimizi?"

"Bilse de, bilmese de o bekler."

Biraz sonra ağacın yanında atlarının başını çektiler.

"Selamünaleyküm Topal Ağa."

Topal Alinin karartısı onlara doğru birkaç adım attı.

"Memed Ağa, buyurun, inin bakalım, bir cıgaramızı için."

"İçeni severiz," dedi Kasım.

"İçeni severiz," dedi Temir.

"Sar bir tane okkalı," diye güldü Memed. "Biliyor musun Topal Ağa, ben evlendim." "Biliyorum. Allah bir yastıkta kocatsın.

"Düğün var Vayvay köyünde."

"Biliyorum. Allah şenliğimizi eksik etmesin."

"Faruk Yüzbaşı da takım taklavat düğüne gidiyor."

"Biliyorum."

"Senin de bilmediğin hiçbir şey yok Topal Ağa. Sinemoğlu ne alemde?"

"Allah göstermesin, bir bela o... Dün gece yarısından sabaha kadar mitralyozu şu tepeye koydu, tıkırdattı. Kasabada hiç kimse, ne candarma, ne de Asım Çavuş burunlarını dışarıya çıkaramadılar. Şimdi, az sonra da başlar."

"Öyleyse Faruk Yüzbaşı onu bıraktı da nasıl gitti Vayvaya?"

"Seni yakalayacak. Feleksiz Fazlı onun has adamı, büyük casusu. O ihbarı yapınca iş tamam demiştir."

"Hocayı gördün mü?"

"Hocayı gördüm, çok sevindi, seni gözlerinden öpüyor. Nöbetçi de tamam. Yobazoğluna gelince, ben buradan çıkmam da çıkmam diyor."

"Desin o, tüfeğin ucunu görünce... Şimdi seninle Molla Duran Efendinin evine gidiceğiz, ondan sonra da biz Ferhat Hocayı gidip alacağız. Sarı Ümmet nerede?"

"Çarşıda... Görme onu sen. Şimdi o geçerken bütün çarşı ayağa kalkıp onu selamlıyorlar. Ağalar, Beyler bile o geçerken, Sarı Ümmet bir selam versin diye can atıyorlar."

"Demek işler yolunda."

"Yolunda ya, sen benim Ağam Molla Duran Efendiyi ne yapacaksın?"

"Sen benim Ağam Murtazaya ne yapacaksan..."

"Etme eyleme İnce Memed bunu bana. Kendime güzel, iyi, insanlıklı bir Ağa bulmuşum, onu da sen elimden alma."

"Sen beni ona götür. Ama daha önceden senin elini bağlayacağım."

"Bağlama," dedi Ali. "O cin gibi bir adam. Her şeyi, seninle benim dostluğumuzu, kardaşlığımızı biliyor. O bizden birisi... Ağalara, Beylere öfkesinden deli oluyor."

"Daha iyi ya... Haydi gidelim öyleyse."

"Ona bir kötülük..."

"Haydi gidelim Ali."

"Dur bre adam, şu sigaranı bitir."

"Bitmiyor ki... Çok kaim sarmışsın." Üst üste elindeki sigarayı birkaç kere çekti tüketmek için, sonra yere, uzaklara attı. "Haydi kalk..."

Topal Ali kalkarken, karanlıkta bile lengerini fiskelemeyi unutmadı.

Topal Ali yampiri yampiri merdivenleri çok hızlı çıktığından soluk soluğa kaldı.

"Ne oldu Ali, ne var?"

"Bir yanlışlık, uygunsuzluk yok. İnce Memedi getirdim."

"Neee?"

"İnce Memedi."

Duran Efendi onu karşılamak için ayağa kalktı.

"Buyurun, buyurun İnce Memed evladım, ben de seni görmeyi çok arzu ediyordum. Seni gördüğüme çok sevindim. Benim Peygamber sıfatlım, Hazreti Ali Efendimizin, Köroğlu dedemizin kılıcı oğlum, İnce Memedim, tüyü bitmedik yetimlerin intikamı... Senin kılıcına suyu Allah vermiş, senin sırtını Hazreti Hızır okşamıştır. Kılıcını nereye uzatırsan kesecek, meydan muharebesinin ortasında kalsan sana kurşun değmeyecektir. Buyur hele buyur, bir kahvemizi için."

Bu yaşlı adam sevincinden dört kol bir çengiye dönmüş, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyor, İnce Memedin yöresinde dönüp duruyordu.

"Öldürdün o dinsizi, öldürdün o Ali Safayı. İnşallah geriye kalanını da öldürürsün. Allah bundan sonra ne ömrüm kalmışsa alsın sana versin. Otur, dinlen yavrum, aç mısın, susuz musun, burası senin evin, babanın, kardaşmın evi..."

Boyun damarları şişmiş, yüzündeki damarlar kıpkırmızı kesilmişti.

"Kahveler gelene kadar, sana bir sigara sarayım ki kokulu, kehribar bir tütünden..."

Sigarayı sararken güldü:

"Şu Topal var ya, şu Topal, Allah bunun gibi bir adamı düşman başına vermesin. Dedim ki ona, günlerdir diyorum ki ona, bana açıldığı günden bu yana, ulan, diyorum, bizim İnce eşkıya adamdır, dağda belde adamdır, onun arkasında benim gibi bir adam gerek. Git sor, paraya pula, silaha cephaneye, yatağa, adama bir ihtiyacı var mı, yerini bilmiyorum, diyor da Topal şeytanı lain başka bir şey demiyor. Kimseye, kendi gözüne bile güvenmiyor."

"Sana çok güveniyor Efendi."

"Şimdi anladım güvendiğini."

"Ferhat Hoca işini de sana söyledi mi?"

"Söyledi."

"Daha nasıl güvensin sana Efendi?"

"Güveniyor."

Memed başını önüne eğdi, bir süre daldı gitti. Arada bir başını kaldırıp bir Kasıma, bir Temire bakıyor, sonra geri indiriyor, dalıp gidiyordu.

"Söyle Memed oğlum, bir zorun mu var, benden bir isteğin mi var?"

Memed başını kaldırıyor, bir onun yüzüne, bir Kasıma, bir Temire bakıp geri indiriyordu.

"Söyle arkadaş içindekini, sıkılma, beni baba, ağabey bil. Ne istersen bana her şeyi açık açık söyle. Hiçbir boka yaramadım şu dünyada para biriktirmekten başka, her şey, bütün öfkem içimde kaldı. Şu kasaba Ağalarına baktıkça kusacağım geliyor, şu insan müsveddelerine, merhametsiz, yalancı, korkak canavarlara... Gittikçe ben de onlara benziyor, onlar gibi hileci, belki onlardan da bin beter yalancı, ikiyüzlü, kendime, evime, çocuklarıma, dostlarıma, sana, Aliye bile ikiyüzlü oluyorum, onlar gibi... Gözünü seveyim, benden ne istiyorsan söyle. Açık konuş benimle."

"Yörüklerin kışlaklarını ver onlara," diye sert, bıçak gibi konuştu İnce Memed. Sesinin böyle gür, keskin, buyurucu çıkmasından da utandı, başını önüne eğdi.

"Verememem."

"Vereceksin," diye öfkelendi İnce Memed. Molla Duranın "Verememem" diye sert

çıkması işine yaradı. Artık o da ondan daha sert olabilirdi.

"Kimseye malımdan, tapulu toprağımdan, canım gitse de bir avuç veremem. İki gözüm İnce Memede bile. Ben onları nasıl kazandım sen biliyor musun, bir can için, canımdan korkup da ben toprağımı birisine verir miyim sanıyorsun İnce Memed?"

"Durun," diye söze karıştı Topal Ali. "Ortada bir yanlışlık olacak. İnce Memed senin tarlalarının tapusunu istemiyor, Yörükler gene eskisi gibi konsunlar da para vermesinler, diyor. Yörükler çok fıkara düştüler. O topraklar onların..."

"Allahım," diye güldü Molla Duran Efendi. "Onlardan da ben çil çil altınları sayarak aldım. Söyle Yörükler gelsinler otursunlar. Sen yaşadığın sürece, dağda da olsan, düzde de olsan, yatalak hasta da olsan onlardan otlakiye, toprak bastı parası almayacağım."

"Sen sağ ol Molla Duran Efendi."

"Sen de sağ ol İnce Memedim, oğlum, yiğidim. Allah seni dağlarımızdan eksik etmesin. Bundan sonra ne ömrüm varsa Allah onu benden alsın da sana versin."

Önce Topal Ali, sonra eşkıyalar ayağa kalktılar, Molla Duran Efendi onları konağın kapısına kadar uğurladı.

"Dinle beni İnce Memed, bu ovada her ne hacetiniz varsa tarafımızdan görülecektir. Sizden de bu Molla Duran Efendi hiçbir şey istemeyecektir. Bes, kimse tarafından ben sağ iken, topraklarıma el bile sürülemeyecektir. Canımı koyarak aldığım o topraklar da benim insanlığımdır, İnce Memedlik nasıl senin insanlığınsa... Allah yardımcınız olsun ve de kılıcınız keskin... Ferhat Hocaya selam söyleyin."

Ali o sırada, onlar Duran Efendiyle konuşurlarken kılığını değiştirmiş eski köylü donuna girmişti.

Onlar ev aralıklarından hapisaneye doğru yürürlerken, tepeden de Sinemoğlunun cayırtısı başladı. Yalnız mitral yozu takırdatmakla yetinmiyorlar, beş mavzer de beş yerden durmadan ateş ediyordu kasabanın üstüne.

Duvarın üstündeki nöbet yerindeki candarmanm yere yattığını, "parola, yasak," dediğini duydular. Topal Ali bir kedi gibi duvara tırmanıp nöbetçiyi mengene gibi elleriyle tuttu: "Sus ulan Sivaslı," dedi, "bana Sinemoğlu derler, kanını içerim senin.

"Kıyma canıma Sinemoğlu!"

Topal Ali candarmanm tüfeğinin mekanizmasını çıkardı aldı.

"Bunu hapisanenin kapısının yanına koyarım giderken. Kötü bir şey yapmıyoruz, iftiraya uğramış Allahm adamı Ferhat Hocayı kurtarmaya geldik, sana ne oluyor?" Duvardan kayarak aşağıya indi.

"Aç gardiyan kapıyı."

Gardiyan kapıyı açtı.

Bu sefer yukardan, candarma komutanlığından etkili, bilinçli bir ateş başladı. Altı yedi kişi kadar vardılar.

"Asım Çavuş," diye bağırdı Memed, "kasabayı kırk kişiyle sardım. Faruk Yüzbaşıyı da Vayvaya gönderdim, kötü bir şey yapmıyorum. Sen de biliyordun Ferhat Hoca adam öldürmedi. O, karıncayı bile incitmez. Onu alıp götüreceğim, ne var bunda... Eğer kurşun sıkmayı sürdürürsen, şimdi seni de alır dağa götürürüm. Anamın ve hem de Hatçenin ruhu, Kırkgöz Ocağının başı için söylüyorum ki, bilirsin beni, seni alır götürürüm. Sen de koca Çavuş, dosta düşmana rezil olursun."

Asım Çavuş kurşunlarını kesti.

Gardiyan Ferhat Hocayla Yobazoğlunu içerden aldı getirdi İnce Memede teslim etti. "Sizi gördüğüme çok sevindim İnce Memed Bey. Sizi görmek beni saadete gark eyledi. Hoca Efendiye karşı hörmette kusur etmedik zannedersem. Kendileri bizden zannedersem memnundurlar..." Eğildi Ferhat Hocanın elini öptü. "Güle güle Hocam, geçmiş olsun. Bakın, ne güzel, İnce Memed Bey sizi bihakkın tahliye ettiler. Ben size, buraya düştüğünüzden bu yana hiçbir suçunuz yok, kurtulacaksınız demiyor muydum, kurtuldunuz işte, gözünüz aydın. Biz de sizin sayenizde İnce Memed Beyefendiyi tanımış, görmüş olduk. Güle güle efendim. Kusurumuz olmuşsa, biz kulunuzu bağışlayınız efendim..."

23

Feleksiz Fazlı Yüzbaşıya şikayet ediyordu.

"Ben bu köyde kalamam Yüzbaşım. Beni öldürmediler, dövmediler bile ya, öldürmekten beter ettiler, benimle köyde hiç kimse konuşmuyor, kimse yüzüme bakmıyor, köyün köpekleri bile. Anam, kardeşlerim bile benimle konuşmuyorlar. Kertiş Ali Onbaşımız, köyde dayaktan geçirmediği kimse bırakmamış, anamın bile kaburga kemiklerini kırmış. Köylü dayak yediğine, zulümlere, aşağılanmalara kızmamış da düğünlerinin bozulmasına kızmış. Ben ne bileyim onun kimin düğünü olduğunu. Ben kasabaya koşarken köyde düğün müğün yoktu. Sonra da öğrenemedim bu düğünün nereden çıktığını, kimse benimle konuşmuyor ki, kime sorayım da öğreneyim o düğünün nereden çıktığını? Ben İnce Memedi bilmez miyim, onu senden de, kardaşımdan da, anamdan da daha iyi tanırım. Şu gözlerimle gördüm. Köylü onu yitirdiyse suç benim mi Yüzbaşım?"

"Suç senin," diye gürledi Yüzbaşı. "Köylü seni bilmemeliydi. Öğrendikten sonra, sen de ortadan kaybolunca İnce Memed de kaçtı. Sen bana başka adamı göndermeliydin."

"Adam bulamıyorum Yüzbaşım. Hepsi, yediden yetmişe bütün köylüler, Çukurovalılar ve hem de dağlılar onu ermiş eylemişler de bastığı toprağı öpüyorlar. Onun geldiğini size haber verdim diye anam bile konuşmuyor benimle. Bir şey yap Yüzbaşım, ben o köyde yaşayamam artık."

"Pekiyi, yerine adam buldun mu?"

"Bulamadım."

"Köye gideceksin."

"Gidemem."

"Emrediyorum."

"Gidemem Yüzbaşım. İnce Memed bir daha köye gelirse ilk işi beni öldürmek olur."

"Köye gelemez o bir daha."

"Gelir Yüzbaşım. O hiçbir şeyden korkmaz. Hem gelir, hem de beni öldürür."

"Sen köye gideceksin, o kadar. Haydi çık şimdi, benim işim var. Murtaza Ağaya git, sana para versin. Sen bugünden tezi yok köye git ve benim emrimi bekle. Seyrandan da gözlerini ayırma."

Feleksiz Fazlı boynunu büktü ve yavaş yavaş Yüzbaşının odasından çıktı.

"Söyle Asım Çavuş," diye masasından, palaskasına parmaklarını sokmuş Yüzbaşı kalktı. "Söyle, bu gece de gelecek mi o mitralyozlu eşkıya kasabayı kurşunlamaya?" "Gelecek Yüzbaşım."

"İnce Memed mi bu adam?"

"İnce Memed olamaz Yüzbaşım. O ciddi bir eşkıyadır."

"Sen seviyorsun onu, değil mi?"

"Severim Yüzbaşım. O da beni sever."

"Biliyorum Asım Çavuş. Düşman ama..."

"Düşmanın yiğidine can kurban."

"Bu kim olabilir?"

"O küçüklerden, nam yapmak isteyenlerden birisi olabilir. İnce Memed ondan kasabayı bir gece basmasını istemişse..."

"O da meydanı boş bulup... Onu bu gece pusuya düşürelim de... Şu işi bitirelim. Kasabanın eşkıyalarca basıldığı Ankarada bir duyulursa... Ferhat Hocayı, Yobazoğlunu da kaçırdı İnce Memed mahpusaneyi basarak, bu da duyulursa seninle ben ondan sonra ancak bir iş görebiliriz, o da Belediyeye, Muhacir Muradın yerine çöpçü yazılabiliriz."

"Doğru Yüzbaşım, ben çarşıya insan içine çıkamaz oldum. Herkes bizimle alay ediyor gibime geliyor."

"Alay ediyorlar. Görmedin mi Vayvay köyünü, herkes bizimle alay ediyordu. Bunlar, bu köylüler bize ne kadar düşmanlar böyle... Korkuyorlar bizden. Sadece korkuyorlar. Bizi hiç sevmiyorlar. Eşkıyadan da korkuyorlar ya bizi hiç sevmiyorlar. Ne yapacağız şimdi?"

"Ferhat Hocanın kaçması?"

Kasaba hiç konuşmuyordu. Sanki hiçbir şey olmamıştı. Üç gecedir, eşkıyalar geliyorlar, kasabayı kurşunluyorlar, sabaha karşı da çekip gidiyorlardı. Murtaza Ağa bile telaş etmiyordu. İki gündür de ortalıkta yoktu. Yüzbaşı soruyor, adamlar çıkarmış araştırıyor, onu kimse bulamıyordu. Kaymakam da, Belediye Başkanı da sus pus olmuşlardı. Zülfü Beyinse ağzı kulaklarındaydı. Emekli yargıç Hüdai Beyin dilinin altında bir şeyler vardı da söylemiyor, konuşmuyorlardı. İnce Memed, Molla Duran Efendinin evini basmış, onun adamı Topal Aliyi yakalamış, elini ayağını bağlamış, öldürecekken, Molla Duranın yalvarması üstüne vazgeçmişti. Topal Ali de bu utanç verici olaydan sonra evden çıkmıyordu. Onurlu adamdı Topal Ali. İnce Memed gibi bir çocuğun onu yakalaması çok ağırına gidiyordu. Böyle bir adamın bu hale düşmesi, aşağılanması onun biraz da ölümü demekti. Bundan sonra Molla Duran ona niçin iş versindi.

"Topal Ali bize bundan sonra yardım edebilir, onu iz sürmekte kullanabiliriz, değil mi Asım Çavuş?"

"Benim bu adamı hiç gözüm tutmadı Yüzbaşım. Bana bı adam her zaman el

altından bir şeyler çeviriyor gibi geldi. İki1 yüzlü bir adam. Ya da İnce Memedden çok korkuyor."

"Herkes bu adamdan çok korkuyor ya, ben onu kendi elimle öldüreceğim."

"Şevket Yüzbaşı da onun ardındaymış."

Yüzbaşı güldü.

"Ardında," dedi. "O hiçbir zaman beni çekemedi, şimdi de İnce Memedi elimden alacak. Biz onunla sınıf arkadaşıyız. O kadar eşkıya temizledi, yakaladı daha doymuyor."

"Bazı insanlar doymaz," dedi Asım Çavuş.

"Ağır Ceza Reisiyle görüşmeliyiz."

"Sert bir adam Yüzbaşım..."

"Ferhat Hocanın hiçbir suçu yoktu ki... Biliyorsun Adem kayboldu gitti. Kim öldürdü Ademi biliyor muyuz? Belki de ölmemiştir. Biz sırf Ali Safa Beyin hatırı için onu tevkif ettirdik. Adil bir mahkemenin onu beraat ettirmesi gerekti. O korkak, ağlayan inatçı adamın adı neydi?"

"Yobazoğlu."

"Hah, o. Adam öldürebilir mi?"

"Öldüremez."

"Öyleyse beraat etmeleri gerek."

"Adil bir mahkeme onları çoktan beraat ettirmeliydi, delil kifayetsizliğinden."

"Taşkın Halil Beyin..."

"Siz kendiniz gidin Ağır Ceza Reisine, her şeyi anlatın. Kaçmış değil de, beraat etmiş de bırakılmış gibi."

"En iyisi bu ya... Ya Ferhat Hoca da eşkıya olursa?"

"Onu da sonra düşünürüz."

"Bir de başımızda imam, eşkıya imam! Bir acayip iş."

Akşamüstü candarmalar tam teçhizat hazırlandılar. Domuz tepesindeki çalılıkta pusuya yatacaklar, bu gece kasabayı kurşunlamaya gelen eşkıyaları pusuya düşüreceklerdi.

"Topal Aliyi de yanımıza alalım."

"Alalım Yüzbaşım. Onu bir de böyle deneyelim. Belki bir faydası dokunur."

Bir candarma gitti Topal Aliyi Molla Duran Efendinin yanından aldı getirdi.

Odaya giren Topal Ali, elinde lenger şapkası, çizmeleri, külot pantolonuyla hazır ola geçti.

Yüzbaşı ona otur demeden doğrudan doğruya soruna girdi:

"Şimdi, bu gece Asım Çavuşla pusuya yatacak kasabayı kurşunlamaya gelen eşkıyaları yakalayacaksınız. Otur."

Topal Ali yandaki boş sandalyaya ürkek, sağına soluna bakınarak çöktü. Şapkasını dizlerine geçiriyor, ellerini bacaklarının üstüne koyabilmek için, şapka bir türlü dizlerinde durmuyor, düşüyordu. Asım Çavuş yerdeki şapkayı aldı sonunda, duvardaki çiviye astı.

"Sağ ol Çavuşum."

Çavuşun elindeki yara izi Alinin gözlerinden kaçmadı. İnce Memed onu demek ki bu elinden vurmuştu. Bu Asım Çavuş kadar akıllı, yürekli bir adamı görmedim, diye düşündü. Bu Çavuş böyle candarma olup sürüneceğine eşkıya olmuş olsaydı eğer şu dağlarda İnce Memedden de daha çok nam verir, adı dillere destan olur, bütün Türkiye Cumhuriyetinin candarmaları bir araya gelseler onu yakalayamazlar, vuramazlardı.

"İnce Memed sana çok kötülük etti mi?"

"Etmedi. O beni öldürecek. O bana kötülük etmez. Molla Duran Efendiyi, din adamıdır ya, saydı da beni öldürmedi."

"Kimler bu kasabayı kurşunlayanlar, hiçbir fikrin var mı?"

"Bence küçücük, genç çocuklar bunlar. Aklı başında kimseler bunu yapmazlar."

"İnce Memedin parmağı var mı bu işte?"

"Var. O, Ferhat Hocayı kurtarmak için candarmayı kasaba dışına çıkarmak istedi... Bunların da kasabayı kurşunlamak hoşlarına gitti. Durmadan kurşunluyorlar her gece. Çocuk dedim ya... Nam için. Yakında kim olduklarını dünyaya ilanat verirler."

"Eğer bu gece biz onları yakalamazsak... Bu gece gelirler mi?"

"Eğer öteki çeteler onların önüne geçmezlerse..."

"Kasabamız için yüzkarası."

"Öyledir Yüzbaşım."

"Sen ne diyorsun, gelirlerse yakalayabilir miyiz?"

"Asım Çavuş geliyor mu?"

"Geliyor."

Ali gülümsedi:

"Öyleyse yakalarız. Ben de bir silah alabilir miyim?"

"Alabilirsin. Hem de kendi silahını..."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"Ben kasabada kalıyorum bu gece. Siz istediğiniz kadar candarma alın yanınıza."

Ali sevindi.

O gece Domuz tepeye gizlice çıktılar, çalıların arasına yerleştiler, sabaha kadar

beklediler, kimseler gelmedi.

Gün doğunca Ali eşkıyaların izlerini sürdü bir süre.

"Bunlar altı kişiler," dedi. "Altısı da acemi çaylak. Bugün de gelmelilerdi, niçin gelmediler? Öteki eşkıyalar ya onları vurmuş, ya da kulaklarını çekmiş olacaklar."

"Keski onları yakalasaydık," dedi Asım Çavuş. "Senin için de, benim için de iyi olurdu."

"İyi olurdu," dedi Ali.

"Bu İnce Memedi ne yapacağız?"

"Onu yakalamak zor."

"Zor ama yakalamalıyız. Yüzbaşı kederinden ölecek. İnce Memed diyor da başka bir şey demiyor."

"Herkes bir İnce Memed."

"Atını bile evliya ilan ettiler."

"Ben biliyorum o atı," dedi Topal Ali. "Ali Safa Beyin soylu atı. İnce Memedin değil ki... "

"Bütün dağlara emir verdik, yakalayın da getirin diye, kimse yaklaşamıyor o ata, niçin anlamıyorum. Vuramıyorlar da..."

"Attan korkuyorlar. Bizim köylüler böylesi hayvanlardan ürkerler. Onu yakalar, onu vururlarsa başlarına bir felaketin geleceğinden korkarlar."

"Sen de korkar mısın?"

"Korkarım. İnce Memedi vururum da o atı vuramam."

O gün Asım Çavuş, Topal Ali candarmalarla birlikte yakın köylere kadar çıkıp geriye döndüler, kasabayı basanların kim olduklarını köylerde herkes biliyordu. Kasabaya geldiklerinde bütün kasabanın da bildiğini gördüler. İnce Memedin, üstelik de kasabayı bastırarak Ferhat Hocayı hapisten aldığı halde adından kimse söz etmiyordu. Varsa da eşkıya Sinemoğlu, yoksa da eşkıya Sinemoğlu.

Asım Çavuşla Topal Ali kasaba yöresinde bir hafta daha pusuya yattılar, o yörelerde kuş bile uçurtmadılar, ne gelen oldu ne de giden.

Yüzbaşı Asım Çavuşa:

"İşler karıştı Asım Çavuş. Ağır Geza Reisine, çok düşündüm, ben gidemedim. Hiç kimse de Ferhat Hocanın kaçırılışı üstünde durmuyor. Murtaza Ağa uğraşıyor şimdi bu işlerle... Bundan sonra seninle biz halledeceğiz bu işi. İşler de çok karıştı. Bir izci daha bulduk. Zülfü Bey de İnce Memedin bir arkadaşını getirecek bana. Onu İnce Memede göndermemizi istiyor. Kancıklayarak İnce Memedi öldürsün diye. Biliyorsun Çavuş, ben bunu yapamam. Biraz ağınma gider bu iş. Yıllardır ben İnce Memedle karşı karşıyayım. Onu ben yakalamak,

öldürmek isterim. İnce Memed de benden bunu beklemez."

"Beklemez Yüzbaşım."

"Çok acayip bir insan bu İnce Memed."

"Bir eski zaman adamı."

"Çok da genç. Ölümün ötesine geçmiş. Belki de yiğitliği, temizliği, mertliği bundan. Zülfü Beyin çiftliğinde çalışan eşkıyanın adı Cabbar. Onu sen hatırlıyor musun?"

"Hatırlamaz olur muyum..."

"Af çıktığında ilk teslim olanlardan birisi. Hani hep İnce Memedi anlatmıştı da bize, kendisinden hiç söz etmemişti. Deli Durduyu da söylemişti. İnce Memedi niçin sevdiğini de... Biz İnce Memed çetesini çok sanıyorduk, sadece iki kişi olduklarını ondan öğrenmiştik. Hoş bir adamdı, temiz, çocuk yüzlü. Şimdi Zülfü Beyin çiftliğinde çalışıyormuş. Bugün de Reise Taşkın Bey gidecekti. Diretiyor Reis. Varsın diretsin. Ama suçsuz Ferhat Hocaya acıyorum. O da çok hoş bir adam. Adalet yerini bulsun istiyorum. Yoksa öbür kısmını, biliyorsun kolay hallettik. Bu Murtaza yaman adam. Kasabayı istediği gibi konuşturuyor, istediği gibi herkesi düşündürüyor, inandırıyor. Kaymakam çok pasif. Müddeiumumi ateş gibi. Ben Cabbarm İnce Memedi kancıklamasını nasıl kabul ederim? Biliyorum başımıza bela."

Taşkın Halil Bey, o gece Ağır Ceza Başkanının evine gitti. O da eski bir hukukçuydu. Gençliğinde mahkemelerde çalışmış, sonra da kasabada bir süre davavekilliği yapmıştı. Ceza Reisiyle de sevişirlerdi.

"Buyurun Halil Bey, hoş geldiniz."

Çok ince, saygılı bir adamdı Başkan. Dazlak kafalı, zeki görünüşlü, parlak gözlü, çok görmüş olduğu her halinden belli olan bir kişiydi. Kartal burnu, güçlü, geniş çenesi ona sert bir insan görünümü veriyordu. Babası da, dedesi de yargıçtı. Yargıç olmakla, bir yargıç soyundan gelmekle övünürdü. Babasının yargıç cüppeli karakalem resmi evinin duvarında asılı tek resimdi.

Halil Bey, gevşemiş eski taban tahtalarını gıcırdatarak gitti yargıcın gösterdiği çok eski, kumaşı solmuş, eprimiş bir koltuğa çöktü. Bu evdeki tek koltuğun yıllardır, ülkenin birçok ilini, kasabasını dolaştığı belliydi. Ağaç kısımlarını da yer yer kurt yemişti.

"Ne haber Halil Bey, çoktandır görüşemiyoruz?"

"İşler," dedi Halil Bey. "Memleket yeniden kuruluyor, işler başımızdan aşkın. Hem memleket işleri, hem şahsi işlerimiz. Şu çiftliği biraz yenileyelim, şu yıllardır boş kalmış toprakları biraz işleyelim, bir traktör, birkaç makina alalım dedik, mahsul hiç para etmiyor. Pamuklar da ambarlarda yığıldı kaldı, kimse

satın almıyor. Adanadaki fabrikalar daha yeni yeni açılıyor. Ziraat Bankasının kasaları tamtakır, bir kuruşluk kredi vermiyor. O boş topraklara baktıkça yüreğim sızlıyor. Bir hasta, sakat işsizler ordusu ki ovada sürünüyorlar aç susuz. Tekmil ovada sıtmalanmamış bir tek kişiye rastlayamazsınız. Millet açlıktan yıllardır ot yiyor. Ot da olmamış olsaydı halimiz dumandı. Sapır sapır dökülüyor insanlarımız. İşler karmakarışık, ne yapacağımızı bilemiyoruz. Bir de başımızda bu eşkıyalar... Kasabayı bile keyifleri için basıyorlar, kurşunluyorlar. Murtaza Ağanın bu kadar korkmakta hakkı varmış, geçen gün İnce Memed sergerdesi Molla Duran Efendinin evine gelmiş, onun yeni bir adamı var, Topal Ali, onu öldürmek istemiş, Molla Duran Efendi rica etmiş de adamın canını kurtarmış. O da hapisaneden Ferhat Hoca nam kişiyi kaçırmış. Yüzbaşı Faruk Bey benden..."

"Yapamam Halil Bey!" Yargıç kızdı. "Hiçbir zaman böyle bir şey yapmadım, gene de yapamam..."

"Ama hiçbir suçu yokmuş Ferhat Hocanın."

"Hiçbir suçu yoktu da peki niçin adamı idamlık iddialarla karşıma çıkardılar, kati surette böyle bir şey yapamam. Adaleti oyuncak haline getiremem. Biliyorum, çok tecrübem var, bundan sonra bu kasabada beni rahat bırakmazlar ama ne yapalım, ben dededen bu yana hakim olan bir ailedenim, benim için adalet mübarektir, hiçbir şekilde onu kirletemem. Ferhat Hoca suçluydu da kaçınca mı suçsuz oldu? Bırakın bunları Halil Bey. Siz bu memleketin halasına kanıyla iştirak etmiş bir kişisiniz. Bunu benden istememeliydiniz. Eğer adalet zedelenirse biz bu memleketi zor ayakta tutarız. Bu Müddeiumumiyi de benim gözüm hiç tutmuyor. Hiç suçu olmayan bir adamı benim karşıma nasıl, nasıl getirirler deliller uydurarak, şahitler göstererek? Kederimden kahroluyorum Halil Bey... Biliyorum, memleket yeni kuruluyor, çok hatalar oluyor, ama adalet fikri, insan vicdanı çok eskidir. Ben onların arzularını maalesef yerine getiremeyeceğim. Ferhat Hoca, benim önüme getirilen delillerle mahkum edilecekse edilecek, beraat edecekse edecektir."

Yargıç o kadar sert, kesin, inanmış konuşmuştu ki bir anda ter içinde kalmıştı. İkide birde de mendiliyle alnını siliyordu.

Karısı:

"Bu kadar öfkelenme Bey, kendini öldürüyorsun," diye ona bir bardak su getirdi, sevecenlikle onun omuzuna okşarcasma dokundu.

"Kahroluyorum Hanım, şu memleketin haline kahroluyorum. Biliyorum, bu günleri de atlatacağız ama... Çok zor olacak... Karşıma gelen, suç işlemiş köylüleri bir görseniz, kendimden, insanlığımdan utanıyorum."

"Zor meslek sizinki," dedi Halil Bey. "Çok zor. Allah yardımcınız olsun."

"Zor" dedi kıpkırmızı kesilmiş Yargıç. "Şimdi ben önüme getirilen delillere bakarak Ferhat Hocayı cezalandırsaydım, ne olacaktı? Şimdi de aynı adamlar karşıma gelmişler, suçu yok, diyorlar. Ben ne yapayım ben? Ben kanun adamıyım. Biz mesleğimizde babamızdan, dedemizden böyle gördük. Kahroluyorum Halil Bey... Beni anlıyor musunuz? İnsanın içindeki adalet duygusunu köreltirsek, insanın insana saygısı kalmaz. İnsanın insana itimadı, hürmeti kalmayınca da bir yerde insanlık çok şey kaybeder, hayat çirkinleşir."

Yargıç coşmuş konuştukça konuşuyordu.

"Biz yeni bir memleket kurarken çok adil olmalıydık."

Başını kaldırdı, bir tuhaf Taşkın Halil Beye baktı.

"Şimdi bu Ferhat Hoca eşkıya mı olacak?"

"Belki de," dedi Halil Bey. Çok utanmıştı, elini koyacak yer bulamıyordu, yanma, koltukla bacağının arasına sakladı elini.

"Şimdi adam eşkıya olur da bizden görmediği adaleti kendisi dağıtmaya çalışırsa, köylüler de İnce Memed gibi onu evliya mertebesine yükseltirlerse biz ne yapacağız, bu adam haksız mı, diyeceğiz?"

Halil Bey bilgiç bir tavırla:

"Bu adam eşkıya olacak, hem de kanlı bir eşkıya."

"Biz onu beraat ettirsek de... Bu duruma göre suçsuz olduğu anlaşılıyor, gene eşkıyalıkta devam eder mi?"

"Belli olmaz ki insanoğlu, belki de hiçbir şekilde eşkıya olamaz."

Yargıç bir su daha içerek düşüncelere daldı. Sonra da güldü.

"Bu insanoğlu hiç belli olmuyor. Şu Yüzbaşıya da doğrusu acıyorum. Burada, bu kadar eşkıyanın, asker kaçağının karşısında tek başına bırakılmış. Bir de karşısında bu kasaba canavarları... Küçücük bir menfaatleri için, Halil Bey, yapmayacakları yoktur. O da öfkelendikçe, sıkıştıkça öfkesini köylülerden alıyor. Karşıma getirilen köylülerin hallerini görüyorum, görüyor ve de kahroluyorum."

Taşkın Halil Bey ayağa kalktı, o da terlemişti.

"Kasabayı bile bastılar, üç gece mitralyozla taradılar. Durumumuz müşkül."

"Müşkül," dedi Yargıç. "Allah yardımcımız olsun."

Taşkın Halil Beyi kasaba ileri gelenleri, Kaymakam, Belediye Başkanı belediyede bekliyorlardı.

Altın dişli, yakışıklı, eski bir kunduracı olan Belediye Başkanı onu daha yolda karşıladı.

"Ne oldu?"

"Ne olacak, Reis yağdı gürledi, ağzına geleni söyledi ama Ferhat Hocayı beraat

ettirecek."

"İsterse ettirmesin," dedi Murtaza Ağa. "Ferhat Hoca yok. Ne hapse girdi, ne de çıktı. Hiç kimse bilmiyor bunu, bilmeyecek de... Kasabayı da kimsecikler basmadı. O kurşun sesleri var ya, candarmaların kaçakçılarla giriştikleri müsademelerin kurşun sesleriydi. Bunları da bugün öğrendik."

Molla Durana döndü, onu omuzundan tuttu:

"O senin eve gelen de İnce Memed değildi, öyle mi?"

"Değildi."

"O İnce Memed de yakında yakalanacak, şu kasabanın ortasında o Ferhat Hocayla birlikte asılacaktır. Şimdi Zülfü Bey kardaşımızı dinleyelim."

"Dinleyelim," dedi Kaymakam.

"İnce Memedin bir eşkıyalık arkadaşını buldum, adı da Cabbar. Uzun Cabbar diye tanınıyor. Afta İnce Memedle birlikte dağda gezerken düze inmiş. Tesadüfen öğrendim. Bizim çiftlikte çalışıyor. Sessiz, etliye sütlüye karışmayan bir kişi. Eşkıya demeye bin şahit ister. Köylüler onun çok cesur, namuslu, İnce Memedi İnce Memed yapan kişi olduğunu söylediler. Ben de düşündüm ki, onu İnce Memede eşkıya gibi gönderelim, o da uyurken İnce Memedi bir gece öldürüversin. Bunu Yüzbaşıya söyledim, kabul etmedi. İlle de İnce Memedi ben yakalayacağım, ben öldüreceğim, diyor. Bencil... "

Murtaza Ağa:

"Ya İnce Memed, kasabayı basan, hapisaneden adamlar kaçıran, Vayvay köyünde düğün kuran İnce Memed, Yüzbaşı onu yakalayamadan, ya o bizim hepimizi öldürürse? Hep birlikte Yüzbaşıya gidelim onu ikna edelim."

"Ben çok rica ettim."

Belediye Başkanı:

"O beni sever, beni dinler."

Kaymakam:

"En kolayı Cabbar formülü. Yüzbaşının bunu kabul etmesi gerek. Ama Cabbara sordunuz mu, kabul etti mi, yiğit bir adam diyorsunuz, öylesi bir adam arkadaşını kancıkça öldürmeyi kabul eder mi?"

Zülfü Bey kahkahayla güldü:

"Sormadım ama kabul eder. Ben ona kabul ettiririm. Daha küçücük küçücük üç çocuğu var."

"Siz Yüzbaşıya kabul ettirin yeter ki, ben Cabbara kabul ettiririm," dedi güvenle Murtaza Ağa. "Ben de duyardım Cabbarı.

Yüzbaşıyla ertesi sabah konuşmaya karar verdiler.

Sabah erkenden Kaymakam, Belediye Başkanı, Taşkın Halil Bey Belediyede

buluşup Yüzbaşıya gittiler. Ve Yüzbaşı bir süre direttikten sonra kabul etti.

Eski komitacı Taşkın Halil Bey:

"Biz de bu iyiliğin altında kalmayacağız, Yüzbaşım," dedi.

"Ne gibi?"

"Eğer Cabbar onu öldürürse, biz de Ankaraya, Adanaya, bütün dünyaya İnce Memedi senin öldürdüğünü ilan edeceğiz."

Kaymakam:

"Çok güzel bir fikir."

Belediye Başkanı coşkun bir adamdı, ayağa kalktı, Yüzbaşının elini yakaladı, ardından da onu kucakladı:

"Sizi şimdiden tebrik ederim Yüzbaşım. Ha siz öldürmüşsünüz İnce Memedi, ha böyle bir tertiple öldürtmüşsünüz, gene şeref sizin."

"Ben bunu kabul edemem. Ben bu sahtekarlığı... Bu adam ortadan kalksın da onu kim öldürürse öldürsün. Ama onu ben öldürmek isterdim, o adam benimle çok oynadı, onurumla benim. Onu yakalamak, konuşmak sonra da onu öldürmek isterdim. Ardında gençliğimi tükettim. Ne yapalım, şimdi de onu tertiple, kancıklayarak öldürteceğiz. Ne yapalım... Ben düşmanıma böyle bir oyun oynamak istemezdim. Düşmanıma, hem de düşman-ı biamanıma..."

"Teşekkür ederiz Yüzbaşım."

"Hürmete şayan bir insansınız."

"Murtaza Ağa Cabbarla konuşacak, ona kabul ettirecek."

Yüzbaşı içini çekti:

"İnşallah kabul etmez," dedi kederden kahrolan bir yüzle. "En büyük düşmanıma bile bunu yapmak, onu en yakın arkadaşına öldürtmek istemezdim, ne yapayım ki çaresizim. Önümüz de kış, hiçbir harekatta bulunamam. Onun da tezelden imhasını herkes istiyor, herkes o adamdan niçin bu kadar korkuyor, anlamıyorum." "Korkuyoruz, ben bile ondan korkmaya başladım Yüzbaşım," diye onun sözünü kesti Taşkın Halil Bey.

"Siz de mi?"

"Ben de Yüzbaşım."

"İnşallah kabul etmez Cabbar ya, ben bu köylüleri yakından bilirim. Korkusundan, hele üç çocuğu da varsa ırgat Cabbarın, zaruretten kabul edecektir."

"Üzülmeyiniz Yüzbaşım, neticeden çok memnun kalacaksınız."

Yüzbaşı onları merdiven başına kadar uğurladı.

"Asım Çavuş, duydun mu?" "Duydum Yüzbaşım."

"Kabul edecek mi Cabbar?"

"Kabul ettirecekler."

"Cabbar bu işi becerebilecek mi?"

"Onu iyi tanırım, mert, kendi halinde, çok iyi bir adamdır. Teslim olduğunda, İnce Memedi bıraktım geldim dağlarda, diye çok üzülüyordu. Kendine yediremiyordu arkadaşını tek başına dağlarda bırakıp indiğini. Ben onu teselli etmeye çalışmıştım. Demek Zülfü Beyde çalışıyormuş ha? Belki de İnce Memedi öldürebilir."

"En yakın arkadaşını öyle mi, ah bu bizim köylüler..."

"Böylesi eşkıyaları çoğunlukla arkadaşları..."

"Hiç mi arkadaşlık... Arkadaşlık bir insanın canından daha değerli değil mi? Belki de Cabbar gider de İnce Memed çetesine girer, her şeyi ona anlattıktan sonra."

"Olabilir... "

"Böyle bir şey olursa çok sevineceğim."

"Ben de," dedi Asım Çavuş.

"Biz şimdi, Cabbar ona yetişmeden, İnce Memed daha toparlanmadan bir harekata girişsek... "

"Önümüz kış, Torosta da yağmurlar başladı."

"Kaç kişisi varmış yanında, dedin?"

"Fazlının söylediğine göre üç kişilermiş."

"Bahara kadar toparlanırlar."

"Toparlansınlar. Biz de toparlanırız."

"Cabbar?"

"Belli olmaz," dedi Asım Çavuş. "Beceremezse ölüsü de gelir."

"İnce Memed en yakın arkadaşını öldürür mü?"

"Öldürür," dedi Asım Çavuş.

Zülfü Bey o gün çiftliğe Cabbarı alsın gelsin, diye bir adam gönderdi. Cabbarla Murtaza Ağa konuşacaktı.

Murtaza Ağa:

"Eğer," diyordu ellerini kıvançla ovuşturarak, "eğer Cabbar bu işin altından kalkamazsa, elimde bir kozum daha var ki koz derim size. Değil İnce Memedi öldürmek, bütün dağlardaki eşkıyaların tozunu attırır. Ama ben, doğrusu bu Cabbara da çok güveniyorum. Ulan şu Zülfü yok mu, şu Zülfü, eğer onun üstüne bir adam daha varsa şu Çukurovada, ben de şu iki elimi ve hem de şu bıyıklarımı kökünden keserim."

Cabbarı sabırsızlıkla bekliyor, onun nasıl bir adam olduğunu çok merak ediyordu. Teslim olduğunda onu karakolda görmüştü, öbür eşkıyaların arasında,

İnce Memedin arkadaşıdır, diye azıcık üstünde durmuştu, o günden bugüne çok bir zaman geçmişti, ancak büzülmüş, iki kat olup oturmuş çok uzun boylu bir adamı şöyle böyle anımsıyordu.

"Yüzbaşı çok üzülecek."

"Üzülsün," diye güldü Murtaza Ağa. "Ona ne oluyor? Biz gönderiyoruz Cabbarı. Ona, bunu haber vermenin bile lüzumu yoktu. O kendi işine, kasabayı İnce Memede bastırdığına karışsın. İnce Memed herhangi bir şekilde öldürülürse mesulü o mu olacak? Gene bize şükretsin o Yüzbaşı, beceriksiz, İnce Memedi Cabbara biz öldürteceğiz, ya da başkasına, parsayı o toplayacak. Eğer bu Cabbar da bu işin üstesinden gelemezse, bende de bir adam, bir adam, bir adam var ki İnce Memedi su gibi içer. Yalnız şimdilik, ince bir taktik icabı onun adını kimsecikler öğrenemeyecekler. Ben adamımı İnce Memedi öldürmeye gönderdiğimde de bunu ne kimseye söyleyeceğim, ne de kimseye bir şey soracağım, ne de muhterem Yüzbaşı Faruk Beyden icazet dileneceğim. Hele Cabbarı bir deneyelim. Ben, maşa dururken közü elimle tutmak, kendi adamımı zahmete koşmak istemiyorum. Çünkü o kahraman insan, o bana, bu kasabaya her zaman lazım olacak bir cesur, gözü kanlı kişidir. Öyle kişiler ancak bir asırda bir kere gelebilirler bu Çukurovaya ve hem de biltekmil Toros ve hem de Binboğa dağlarına. Bende de bu adamlardan bir değil, iki alıcı kuş var."

"Şimdi anladım sendeki değişikliğin sebebini," diye güldü Taşkın Halil Bey. "Ağzın kulaklarında. İnce Memedden de hiç korkmuyorsun."

"Onun için İnce Memed çantada keklik."

"Ne sandın ya oğlum Zülfü?" diye gürledi Murtaza Ağa. "Tabii İnce Memed çantada keklik. Beni Ali Safa mı sandın? O İnce Memed benim için bir içimlik su bile değil... Onun benim için bir karınca kadar bile hükmü yok. O İnce Memed mi ne kızılkurt, o, ayağı yalın, çıplak köylü mü ne, o öksüz... Öylesi bin eşkıya benim için bir kuru çöp bile değil. Onu bağırlarına basan köylülere de bu muhterem Türkiye Cumhuriyetinin bir sözü olacak, Yüzbaşıya da..."

Arif Saim Beye de diyecekti ya sustu. Öyle durup dururken ortaya attığı o söz ortalığı velveleye vermiş, Adana, Ankara ve hem de İstanbulu çalkalamıştı. Aldığı son haberlere göre, Arif Saim Beyin Mustafa Kemal Paşaya suikast yapacağı haberi bütün ülkede bomba gibi patlamıştı. Ankarada yüksek rical Mecliste, rakı sofralarında, gazete matbaahanelerinde hep bunu konuşuyorlardı. Kasabada da bu suikast işini herkes biliyordu ya, hiç kimse öyle uluorta konuşamıyordu. Ateş olmayan yerden duman çıkmazdı. Belki de doğruydu, Murtaza Ağa böyle mühim bir hadiseyi kendi işkembeyi kübrasmdan çıkaracak değildi ya... Nasıl olsa Mustafa Kemal Paşanın da kulağına gidecekti bu hadise.

İşte o zaman gör sen, Zülfüyü ve işte gör sen Arif Saim Bey adındaki milli kahramanı! Boğazında ip, göğsünde yafta, ipte sallanan Arif Saim Bey ve de Zülfü ve hem de yandaşları...

Zülfü onun birkaç kere ağzını aramış, Murtaza Ağa hiçbir şey duymamış gibi davranmış, oralı bile olmamıştı. Biliyordu ki, Zülfü bir gün bu meseleyi onunla açık açık konuşacaktı. Şimdiden ödü kopmaya başlamıştı.

Cabbarı gördüğünde, Murtaza Ağanın gözü onu hiç tutmadı. Ayağında çiftçi edikleri, bacağında solmuş, yırtık bir kara şalvar, başında siperliği kırılmış bir kasket, süklüm püklüm, soluk yüzlü bir adam, utangaçlığından da kimsenin yüzüne bakamıyor.

Konağa geldiğinde çok erkendi. Murtaza Ağa, aba altında er yatar, diye düşünerek onu iyi kabul etti, kahvaltıya çağırdı. Cabbar kahvaltıda şaşkındı, çayı içerken, tabaklardan peyniri, zeytini alırken bir kere olsun başını kaldırmamış, onun yüzüne bakmamıştı. Elleri de titriyordu. Sofradaki bala, tereyağına elini bile süreememişti.

"Evet Cabbar Efendi, demek sen İnce Memedin arkadaşıydın?"

Cabbar sıkıldı, utandı, bir şeyler söylemek istedi söyleyemedi.

"Demek öyle ha, sen dağda İnce Memedle mi gezdin, birlikte mi başladınız eşkıyalığa?"

"Daha önce ben Deli Durdu çetesindeydim, Deli Durdu Kerimoğlunu dövünce... Evini de soyunca ben de, bir de Recep Çavuş ondan ayrıldık, İnce Memedle birlikte dolaştık. Recep Çavuş da Akçasazda ölünce biz Memedle birlikte kaldık."

"Hep iki kişi miydiniz?"

"İki... "

"Sen neden eşkıya çıkmıştın?"

"O adam anamı çok dövdü de... Anam ölünce de ben... İşte onu..."

"Sonra?"

"Sonra af çıkınca ben indim. İnce Memed dağda kaldı, dağda kalınca da Abdi Ağayı öldürdü, sonradan da ortalıktan yitti gitti, imi timi bellisiz oldu. Bir de baktım, Ali Safa Beyi öldürmüş, dediler. Ayrıldığımızdan sonra ben onu hiç görmedim."

"Şimdi İnce Memed dağda, geçen gün de kasabayı bastı, Topal Aliyi öldürecekti, Molla Duran Efendi de onu elinden aldı, yalvararak yakararak. Sen biliyor musun İnce Memedin Topal Aliye niçin düşman olduğunu?"

"Biliyorum, İnce Memed söylemişti bana."

"Niçin?"

"Topal Ali, İnce Memed Hatçeyi kaçırdığında onun izini sürüp onu yakalatmış da, İnce Memed onun yüzünden eşkıya olmuş da, bir de Hürü Ana var ya, ona, ille de Topal Aliyi öldür, diyor da, o da Hürü Anayı hiç kıramaz da..."

"Nasıl bir adam bu İnce Memed, çok mu yürekli?"

"Yürekli de söz mü, deli o. Kendisini ateşin içine kapıp koyuverir. Yeter ki gözlerindeki o ışık bir kez yanmasın."

"Nasıl bir ışık o?"

"Nasıl bir ışık olduğunu bilemem. O çok kızar da, bir şey yapmaya kalkarsa gözlerinde iğne ucu gibi ışıklar çakar. İşte o ışıklar çakınca da İnce Memedi bir daha kimse zapt edemez."

"Çok mu kurnaz, çok mu akıllı?"

"O çok akıllıdır, bir çocuk kadar da iyidir, azıcık da kurnazdır. O, karıncayı bile incitemez. Herkese de inanır, bir çocuk gibidir, dedim ya."

"Sen onu çok mu seversin?"

"İnsan arkadaşını sevmez mi?"

Murtaza Ağa gözlerini Cabbarın gözlerinin içine dikti, Cabbar gözlerini ondan kaçıramadı. Böyle göz göze bir süre kaldılar.

"Seni şunun için buraya çağırdım ki, sen... Sen..." Cabbarı yokluyordu. "Sen İnce Memedi öldüreceksin."

Sanki Cabbar böyle bir öneriyi bekliyordu, yüzünde hiçbir değişiklik olmadı, bir söze de varmadı.

"Hükümet bu İnce Memedin üstünde çok duruyor. Ankaradaki İsmet Paşa, öteki büyükler, bu İnce Memedin vücudu ortadan kalkmalı diyorlar da başka hiçbir şey demiyorlar. Bizi burada çok sıkıştırıyorlar. Biz de İnce Memedi ortadan kaldıracak bir gözü pek, yiğit kişi ararken Zülfü Bey de seni söyledi. Ben de münasiptir dedim. İnce Memedi öldürmek şerefi de onun en yakın arkadaşının olsun, dedim. İnce Memed gibi bir yiğidi, cömert, iyi, arkadaş canlısı, Hazreti Ali emsali yürekli bir kişiyi de kanı ciğeri beş para etmez birisi öldürmesin de, onun yakın arkadaşı şerefli Cabbar öldürsün, dedim. İnsanın gönlü İnce Memed gibi bir adamı bir kötünün öldürmesine razı gelmiyor. İnce Memed erinde geçinde nasıl olsa öldürülecek. Hiçbir eşkıyanın, İnce Memed gibi bir eşkıyanın sen sonunda kurşundan gitmediğini gördün mü?"

Durdu, sorusuna karşılık bekledi.

Cabbar:

"Anlamadım," dedi. "O, Abdi Ağayı öldürdükten sonra eşkıyalık yapmayacaktı. Bunu ben biliyordum. Ali Safa Beyi öldürdüğünü duyunca inanamadım."

"Herkes biliyor Ali Safa Beyi onun öldürdüğünü."

"İnanamam. Onun derdi Abdi Ağaydı, onu da öldürünce kaçıp gidecekti. Ben dedim ki, Ali Safa Beyi başka birisi, bir düşmanı, başka bir köylü Öldürmüştür de İnce Memedin üstüne atmışlardır. Ben öyle dedim."

"Topal Ali var ya, o şimdi Molla Duran Efendinin yanında çalışıyor, daha önce de benim yanımda çalışıyordu..."

"Duydum."

"Sen onu da iyi tanır mısın?"

"Tanırım."

"İşte o Topal Ali, İnce Memedi Ali Safa Beyi öldürürken gözüyle görmüş."

Cabbarın ilk olaraktan yüzünde bir değişiklik oldu, elle tutulurcasına bir şaşkınlık belirdi, bu da Murtaza Ağanın gözünden kaçmadı.

"Şimdi İnce Memed dağda. Bu kati ve eşkıyalık yapıyor, adam öldürüyor, yol kesiyor."

"O yol kesmez," diye kesin konuştu Cabbar.

"Önce dediler ki, İnce Memedi Topal Aliye, Kürt Rüsteme, daha başkalarına öldürtelim. Zülfü Bey de senin adını söyleyince, ben de işte İnce Memedi öldürmek böylesi bir adama yakışır dedim. Bak, ben harbi adamım, lafı öyle evelemesini, gevelemesini bilmem, kurşunu adamın alnına alnına sıkarım. Onun için iyi dinle beni ve hem de kulaklarını bir iyice açaraktan. Sen İnce Memedi öldürünce, Zülfüyle, öteki Ağalarla Beylerle konuştuk, sana üç yüz dönümlük, beğendiğin yerden bir tarla vereceğiz. Bir çift beğendiğin at, dört öküz, iki pulluk, tohumluk, bir de ev yaptıracağız sana. Bir de sana, ne kadar gerekliyse aramızdan toplayarak para vereceğiz. Paran Molla Duran Efendide kalacak. İnce Memedi öldürüp döndüğünde de para senin olacak. İnsan halidir bu, eğer sen gider de, sen İnce Memedi değil de, o seni öldürürse bütün para, sana söylediklerim, tarla marla karına, çocuklarına verilecek. Eğer sen bizim şimdi bu dileğimizi kabul etmezsen, hem İnce Memede ve hem de bize kötülükte bulunacağın için, seni bu Çukurovada yaşatmayacağız. Önce seni Zülfü Bey çiftlikten atacak. Bu da olmadı öyle mi, seni bu dünyada hiçbir yer kabul etmeyecek, bizim ve hem de Hükümetimizin eli kolu uzundur taa arşa kadar, seni nereye gitsen bulacağız. Bana hiçbir şey de mi yapamazsınız diyorsan, yaparız, öldürülmüş bir adamı senin üstüne atarız. Ya dağa çıkar İnce Memede karışır, gene de kurşundan gidersin, ya da içeriye girersin, hapisanede çocuklarının yüzünü göremeden ölürsün. Ya da asılırsın şu kasaba meydanında..."

O sözünü bitirince Cabbar sapsarı ölü gibi kesildi:

"Etme bunu bana Ağa," diye onun ellerine sarıldı. "Bunu yapma, kıyma bana. Beni İnce Memede öldürtme."

"O ne bilecek senin ona niçin geldiğini? Eşkıya çıktım dersin, senin dağa çıktığını duyunca, o da sana inanır."

"İnanmaz o. Bilir beni o. Benim bir daha eşkıya çıkmayacağımı da bilir. Kendisini öldürmeye geldiğimi de bilir, etme bunu bana. Küçük, küçücük çocuklarım var, kıyma bana."

"Tamam! Başka söz istemem. İnce Memedi senden isterim. Ve hem de tüm kasabamız ve hem de bilumum Hükümetimiz böyle bir şerefi sana layık gördüler de... Sus! Al tüfeğini, çık dağa... Senin bu kasabaya geldiğini, bizimle görüştüğünü kul olan bilmeyecek. Yolun açık, gazan mübarek olsun."

Cabbar bundan sonra ne kadar inledi sızladı, yalvardı yakardıysa da Murtaza Ağaya, onun ağzından bir tek söz alamadı. Murtaza Ağa taş kesilmişti de dil vermiyordu. Sonunda:

"Bana on gün izin," dedi Cabbar. "Bir düşüneyim, taşınayım."

"Gene eşkıya çıkmaya kalkma, alimallah yanarsın..."

"Eşkıyalık nerde, biz nerde," diye acı acı gülümsedi Cabbar.

Upuzun boyuyla ayağa kalktı, sendeliyordu.

"Sana on beş gün izin, düşün taşın."

24

Molla Duranın köyü şu uzak mor dağların arkalarında kayalıklı, ormanlık keskin bir koyağın kuytusundaydı. En yakın köy bir buçuk, en yakın kasabaysa üç günlük yoldaydı. Köyü dünyaya sarp dağları aşan incecik bir çiğir bağlıyordu. Yılın yedi ayı da köyün bütün dünyayla ilişkisi kesiliyordu. Tarlaları yoktu. Kaya aralıklarında buldukları avuç içi kadar topraklara ekinlerini kazma ile ekiyorlardı. Ve çok keçileri, az koyunları, hemen hemen hiç inekleri yoktu. Bu sarpta katırdan başka da binit işlemiyordu. Duran gözünü açtığından beri bol bol kabak, bol bol mantar biliyordu. Ekmeği bile çok seyrek görüyordu. Ekşi ayran, imansız çökelek bile onun özlem duyduğu yiyeceklerdendi. On iki yaşına kadar boynu çöp gibi inceydi. Gözleri yuvalarından fırlamış, yüzü kurumuş, kavrulmuştu. Bacakları, zayıflıktan biribirine dolanıyordu.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında köy ilk yabancıları gördü. Bunlar, kimisi daha bıyığı terlememiş genç, kimisi de orta yaşlı kişilerdi. Kimisi silahlı, kimisi silahsız, kimisi yarı çıplak, kimisi de koyunları altın dolu, çok güzel giyinmiş, altın kordon takınmış, parlak çizmeli kişilerdi. Birkaç yıl içinde köydeki insan sayısı üç katına, Kurtuluş Savaşı günlerinde de beş katına, yedi katma çıktı. Köye sığınanlar daha çok okumuş yazmış kişilerdi. İçlerinde eşkıyalar, yol kesiciler, kaçakçılar da vardı. Bu asker kaçakları, kaçakçılarla birlikte de kurulduğundan bu yana tekdüze yaşamını sürdürmüş olan Sarıasma köyü birden başkalaştı, birkaç ay içinde köylülerde gözle görülür bir biçimde değişiklikler oldu. Köylülerin kılıklarında bile farklar görüldü. Kaçakların bir kısmı bu kuytu köye ev bile yapıp, karılarını getirdiler. Ve burada bütün gözlerden, baskılardan uzak kıvanç içindeydiler.

Duranın babası savaşa gitmiş Sarıkamışta kalmıştı. Künyesi daha gelmemişti ya, babasmm onun yanında can verdiğini bir asker arkadaşı köye kadar gelerek haber vermiş, kendisi de bir daha asker ocağına dönmemişti. Duranın anası güzel, güçlü, gösterişli bir kadındı. Babasının ölümüne ağlamamıştı bile. Köydeki asker kaçaklarından İmam Hüseyin Hocayı çoktan evine almıştı. İmam Hüseyin kırmızı yüzlü, kara çember sakallı, geniş omuzlu, kaim dudaklı, iri gözlü, lacivert külot pantolonlu, körük çizmeli, gümüş savatlı kuburunun içi altın dolu, altın köstek saatli bir hocaydı. Hep ağzı kıpır kıpır dualıydı da. Yepyeni bir Alman filintasını da hiçbir zaman cüppesinin altından eksik etmiyordu. Çaprazlama bağladığı fişeklikleri sırma işlemeliydi. Ve her işleme bir tılsıma işaretti.

Hüseyin Hoca köyde ne kaçaklarla, ne de yerli hiç kimseyle konuşmuyordu. Varsa da yoksa da ev, hem de Duranın anası. Hoca, hiç uyumadan her gece

sabaha kadar onunla sevişiyor, ilk günlerde Duranı uyutmuyorlardı bile. Duran da ne yapsın onları her gece dinlemek zorunda kalıyordu. Çok da hoşuna gidiyordu ya uykusuzluğa fazla dayanamıyordu.

Hocadan Duranın üç tane kız kardeşi oldu. Bu arada Duran da semirdi, boy attı. Hoca onu seviyordu. Yalım gibi kara gözlerinde derin, hırslı bir ışık vardı. Bu da Hüseyin Hocanın gözünden kaçmadı. Az bir sürede ona okuryazarlık, dualar öğretti. Birlikte namaz kılmaya, Kuranı bile birlikte ezber okumaya başladılar. Hüseyin Hoca öğrencisinin başarısından dolayı kıvançlıydı ve onunla övünüyordu.

Bir gün Duran, Hocanın hazırlandığını, köyü, anasını, çocuklarını bırakıp kaçacağını anladı, onu izlemeye başladı. Bir gece yarısı, anası derin uykudayken, Hüseyin Hoca yataktan kalktı, giyindi, filintasını aldı, yastığının üstüne bir kese bırakıp dışarıya çıktı. Duran çoktandır bu anı bekliyordu, giyinikti. O da az sonra onun arkasından dışarıya fırlayıp uzaktan Hocayı izlemeye başladı. Bahardı, ılık bir yel esiyor, hışırdayan ormanın üstüne de yoğun bir ay ışığı dökülüyordu. Köyü çok hızlı çıktılar, Hocaya birkaç köpek havladı, öteki aldırmadı. Yardaki keskin kayalıklı, yüksek gediği aştılar, gün burnuna derinliği birkaç kilometre, kuyu dibi gibi bir uçurumun dibine indiler. Yolda Hoca birkaç kere kuşkulanmış, arkasından birisinin geldiğini anlayıp durmuş yöreye bakınmış, dinlemiş, kimseyi göremeyince de yürümesini sürdürmüştü. Derin koyağı yukarı çıkarken, tam öğleüstü Hoca bir pınarda aptes almış, büyük zekerini tutup bir süre oynamış, sonra da namaz kılıp oturmuş yemeğini yemişti. Duran da acından ölüyor, karnı gurulduyor, Hoca yemeğini atıştırırken onun ağzının suyu akıyordu.

Yemekten sonra azıcık kestiren Hoca, sağına soluna kuşkuyla bakındı, gözleri birilerini arıyordu. Kesinlikle bir şeyleri sezinlemişti ya, Duran onun ardınca öylesine gizli, ürkek bir kuşmuşcasına yürüyordu ki öteki bir türlü, ne kadar kuşkulanırsa kuşkulansın onu göremiyordu.

Hoca akşam yemeğine oturuncaya kadar Duranın durumunda öyle pek bir değişiklik olmadı. Biraz bacakları feldirdiyor, başı dönüyordu ya gene de Hocayı izleyebiliyordu.

Hoca bir yaylanın düzünde, tek bir ağacın altından kaynayan oluğun başında durdu, azık torbasını gövdenin dibine yerleştirdi, sağa sola şahin gözleriyle bir bakıp namaza durdu. Duran artık dayanamadı, bir kedi gibi sürünerek, çıt çıkarmadan ağacın dibine geldi, elini azık torbasına uzattı, tam bu sırada da Hüseyin Hocanın sert pençesi onun bileğini kavradı.

"Biliyordum mendebur köpek, biliyordum senin benim peşimde olduğunu.

Acıktın değil mi?" diye gülümsedi. "Seni mendebur seni. Dur namazımı bitireyim de sonra konuşuruz seninle, bekle."

Yeniden namaza durdu, bir rekattan sonra duasını topladı.

"Gel bakalım Molla Duran Ağa, şöyle bir karnımızı doyuralım. Ondan sonra..."

Torbada çok peynir, çok soğan, çok katı yumurta, çok patates, çok ekmek vardı. Bu kadar büyük hazırlığı kimsenin haberi olmadan Hüseyin Hoca ne zaman, nerede yapmıştı, Duran bu işe gerçekten şaşırdı.

"Daha fazla ben o köyde kalamazdım, Duran oğlum. Anana gelince, o daha genç, çok da güzel. Ben de ona epeyce altın bıraktım. Bir haftaya kalmaz, genç, beğendiği birisiyle evlenir. Beni çoktan unutmuştur bile. Yalnız, o seni benim kaçırdığımı sanır, bana düşman kesilir. O sensiz yapamaz. Benim ondan olan kızlarımı kendisinin saymıyor. Sen döneceksin köye."

Duran çok dingin:

"Dönmeyeceğim," diye kesin konuştu.

"Pekiyi, nereye gideceksin?"

"Sen nereye gidersen oraya."

Yemeği çabucak bitirdiler. Hüseyin Hoca olukta ellerini yıkadı, döndü. Duran azık torbasını topluyordu.

"Sen benimle gelemeyeceksin."

"Geleceğim."

"Sen benim başıma bela mısın?"

"Ne var, belayım..."

"Bak Duran, seni çok severim bilirsin. Kızlarımdan da, anandan da seni fazla severim. Ama şimdi hemen dönmezsen geriye seni öldürürüm." Filintasının mekanizmasını şakırdattı, namluya fişek sürdü, tüfeği omuzuna dayayıp Durana çevirdi. "Derhal geriye dönmezsen yersin kurşunu."

"Dönmeyeceğim."

"O üç kız çocuğuna kim bakacak, sen gidiyorsun, ben de..."

"Onlar kendilerine bakarlar, anam da üç güne varmaz evlenir."

"Ulan mendebur, dön diyorum sana, şimdi tetiğe bastım basacağım."

"Bas," diye soğukkanlı konuştu Duran.

"Öldürürüm seni," diye dişlerini sıktı Hüseyin Hoca.

"Öldür."

"Al öyleyse..."

Duranın ayağının dibine bir kurşun salladı. Çocuğun yüzü azıcık sarardı ya başkaca durumunu hiç bozmadı. Hüseyin Hoca bir kurşun, bir kurşun daha

salladı, öteki hiç aldırmıyor, gözlerini bile kırpmıyordu. Hüseyin Hoca bu çocuğun bundan da daha gözü pek bir çocuk olduğunu biliyordu ya onu geriye döndürmenin de bir yolunu arıyordu. Kurşun para etmeyince onu kandırmayı denedi. Ölümü göze almış bir kişi birkaç söze kanar mı? Yalvardı yakardı, türlü diller döktü, oğlan aldırmadı bile, orada öyle ağaç gibi dikilmiş kalmıştı. Paralar önerdi, gene olmadı.

"Ben de senden daha inatçıyım, sana kıyamadım, buna güvenme, sen benimle uzun bir süre kalamayacaksın. Bunu böyle bil de başının çaresine öyle bak."

Hüseyin Hoca önde, Duran arkada yola düştüler. Çukurovaya kadar yalnız yemeklerde bir araya geldiler ama, bir tek sözcük konuşmadılar. Önde güçlü kuvvetli Hüseyin Hoca, arkada ayakları şişmiş, boynu sönmüş direnen Duran, Akdenizin kıyısındaki ak badanalı evleri portakal ağaçlarının arasındaki bir köye geldiler. Burada Hocayı herkes tanıyordu. Karısı, çocukları onu ağlayarak, sevinçten deli olarak karşıladılar. Köyde kimse gözlerine inanamıyordu. Hocanın üç yıl önce Sarıkamıştan künyesi gelmişti.

Hoca hiçbir şey olmamış gibi evine yerleşti, çoluk çocuğuna karıştı, Durana da bir yatak verdiler, hiç kimse de neci olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini sormadı. Köye geldiklerinden bir hafta sonra Hüseyin Hoca bir dükkan açtı, dükkanda tozlanmış kavanozlar, boş kutular, telis çuvallar, çuvalların hepsi de sabun kokuyordu, büyük büyük sandıklar... Kolları sıvadılar, sabahtan akşama kadar dükkanı sildiler süpürdüler, yıkadılar ovdular, dükkan pırıl pırıl oldu. Ama hiç konuşmadılar. Konuşmak değil, Hüseyin Hoca bir kerecik başını kaldırıp da onun yüzüne bakmadı.

İkinci gün, boğazlarına mavi boncuklu ziller takılmış iki biribirisinin tıpkısı doru at koşulmuş yeşil, nakışlı, koşumları pırıl pırıl, yağ kokan yepyeni bir arabaya binip kasabaya indiler. Çok alışveriş ettiler.

Dükkan açılır açılmaz bütün köylü saldırdı. Birkaç kez kasabaya gene gittiler, köylü mal almaya doymuyordu. Savaş içinde öteki köyler ne kadar fıkaralaşmışsa, bu köy o kadar zenginlemişti. Bir yandan kaçakçılık yapıyor, Suriyeye sığır, keçi, koyun götürüyorlar, bir yandan da İskenderundan gelen teknelere portakallarını yüklüyor, az da olsa yetiştirdikleri pamuklarını gene aynı teknelerdeki tüccarlara veriyorlardı. Köylülerin tümü de Girit göçmeniydiler.

Molla Duran tam üç yıl kaldı Hüseyin Hocanın yanında. Üç yılda bir tek sözcük bile konuşmadılar. Üç yılda bir kere olsun göz göze bile gelmediler. İkisi de Allahm belası iki çetin cevizdi.

Üç yıl doluncadır ki bir gün kasabada bir kebapçı dükkanında karşılıklı oturmuş sumaklı kebap yerlerken, Molla Duran Hüseyin Hocanın gözlerine

dostlukla bakarak ilk olarak konuştu:

"Gidiyorum Hocam," dedi. "Beni başımdan da büyük gönendirdin, sağ olasın. Senin bu iyiliğini ölünceye kadar unutmayacağım. Hakkını helal et." Sesi karıncalanmış, elleri de usuldan titriyordu.

"Helal olsun ne hakkım geçmişse sana Duranım. Sen de var ol, sağ ol... Artık gideceğini biliyordum." Elini koynuna soktu, büyük bir cüzdan çıkardı. "Üç yıldır dükkandan kazandığın paraları bile hazırlamıştım. Al paranı." Cüzdandan kalın bir deste para çekti, kıvançlı, gülümseyerek Durana uzattı. "Al!"

Duran parayı aldı, boğazına asılı kesenin büzgüsünü açıp desteyi oraya güzelce yerleştirdi, ayağa kalktı. "Sağlıcakla kal Hüseyin Hocam," dedi, çıktı gitti.

Hoca onun arkasından sevgiyle baktı. Bu çocuk çok hırslı, diye düşündü, öyle bir adam olacak ki bütün Çukurovanm şaşkınlıktan parmağı ağzında kalacak.

Molla Duran hemen, gün geçirip fırsat vermeden zamana pazara gidip görkemli, at gibi bir Kıbrıs eşeği satın aldı, bir çift de camekan uydurup içini cıncık boncukla doldurdu, hemen o gün de köylere çıktı.

Gittiği köylerde hem öteberilerini satıyor, fırsat buldukça da imamlık ediyor, namaz kıldırıyordu. Nereye gitse, dağ başında da olsa bir vakit için namazını geçirmiyordu.

Altı ay sonra eşeği satıp yerine bir at aldı. Atıyla kaçak mal satmaya başladı. O da yetmedi, yanma dört beş kişi uydurup Halepten kaçak mal getirdi. Bu kaçak mallarla Antepte, Kiliste dükkanlar açtı. Bu da yetmedi, büyük bir kaçakçı şebekesinin başı oldu. İşi olağanüstü bir beceriyle yönetti, çok para kazandı. Kaçakçılığın da sonunun olmadığını biliyordu. Her şeyi, şebekeyi, dükkanları yüzüstü bırakıp sandık sandık altınlarla kasabaya geldi. Köprünün üst başını oldum olası severdi. Otuz dönümlük bu büyük bahçeyi üç altına aldı. Bir yıl içinde kasabada büyük bir ün yaptı. O, yedi yaşındaki Hafızı Kuran olmuş, bunu duyan Adana Valisi de onu Mısıra Camiyülezhere okumaya göndermişti. O da orada öyle bir tahsil yapmıştı ki değme din bilgini onun eline su dökemez. Ankarada ona Diyanet İşleri Başkanlığını önermişler, o bütün önerileri geriye çevirmiş, hiçbir şey kabul etmemişti...

Bundan sonra onun büyük aşkı tarla olmuştu. Zülfüyle anlaşmış, hazinenin açık artırmaya çıkardığı toprakları birkaç altına bir uçtan almaya başlamıştı. Birkaç yıl içinde hazineden, köylülerden o kadar çok tarla almıştı ki tapularının sayısını kendi de unutmuştu. İlk karısı babası ölmüş bir Ağanın kızıydı, ondan da binlerce dönümlük çiftlikler gelmişti. Aldığı en güzel tapu da on yedi dönümlük, bir köylüden iki buçuk altına düşürdüğü bir tapuydu. Bu tapu Torosun tam ovadan başlayan, en gür ormanlı, her ağacının gövdesini iki adam el ele verse

çeviremez bir yamacını tutuyordu. Bu on yedi dönümlük tapunun sınırları öylesine sünekti ki bir yanı ovadan başlıyor, dağların ilk tepelerine kadar gidiyordu. Batıdan doğuya da kilometrelerce uzuyordu. Molla Duran bu tapuyu alınca kendisini mahkemeye verdirmiş, mahkeme yıllarca sürmüştü ama, o da kazanmıştı. Bu sefer de Yargıtaya göndermişti kendisini, o da yetmemiş Genel Kurulca da tapusunun sınırı kesinleştirilmişti. Ve orman sedir ormanıydı. Sedir ağacı değerli ağaçtı ve Mersin limanında yabancı bandıralı gemiler, bu değerli sedir ağaçlarını bekliyorlardı.

Molla Duran Efendi bu güzel, büyük ormana bin baltayla birlikte girdi. Acele ediyordu. Hükümet bir kendine gelirse, bu ağaçları ona yedirmezlerdi. Birkaç yılda sınırlarının içinde dikili bir fidan bile kalmadı. Bu yüzden de öylesine bir zenginleşti ki parasını koyacak yer bulamadı. Ormanın kökünü sökmek çok zor oldu. Bereket ki bütün ova, bütün dağlar işsizdi. Gündeliği on kuruşa, boğazı tokluğuna adamlar çalıştırdı. Ormanın yerinden inanılmaz verimlilikte bir toprak çıktı. Çukurovanın Akdeniz kıyısında, Yüreğir ovasında bile böyle bir toprak yoktu. Molla Duran Efendi karasevda bağlamıştı bu toprağa. Bu zamana kadar karıyı üçlemişti ya onlarla fazla ilgilenemiyordu. Varsa da yoksa da orman toprağı... Kasabaya giren birkaç traktörden üçü de onundu. Bir batöz, bir sürü de orak makinaları almıştı. Makinaya çok meraklıydı.

Aldığı topraklar içinde dört Yörük obasının kışlakları da kalmıştı. Önceleri Yörükler direttiler, baba dede kışlakları için bir de para mı vereceklerdi? Sert, dişli, gözü kanlı adamlardı. Ama kim olurlarsa olsunlar Molla Duran Efendinin karşısında kısa bir sürede pes etmek zorunda kaldılar, kuzu kesildiler. Molla Duranla başa çıkmak her adamın harcı değildi. Ve Molla Duran, Yörüklerden otlakiye parası olarak kağıt para değil de altın istiyordu. Yörükler de her yayla dönüşü kadife keselerde ona altınlarını biltekmil sunuyorlardı.

Topal Ali:

"Battal Ağa geldi, Molla Efendi."

"Atını tavlaya çektiniz mi?"

"Çektik."

"Buyursun gelsin."

Molla Efendi Battal Ağayı ayakta karşıladı. Onu seviyordu. Böyle hem ölüp giden, hem de kuyruğu dik gidenlere oldum olası hayranlığı vardı. Yörükler bitmişler tükenmişler, açlıktan da ağızları kokuyor, obalar da gün geçtikçe tükeniyor, her gün bir, birkaç çadır obalardan ayrılıp buldukları yerlere gidip yerleşiyorlar ama Battal Ağa kılığı kıyafeti, çadırının görkemi, elindeki şahiniyle eski halini olduğu gibi sürdürüyordu. Buraya bile şimdi elinde şahiniyle gelmişti.

Battal Ağa burulmuş bıyıkları, Halep işi, siperliği geniş şapkası, cepleri sırmalı kumaş şalvarı, lacivert ceketi, çizmeleri, ipekli mintanıyla bir erkek güzeliydi. Kucaklaştılar.

Kahveler geldi, ilk yudumdan sonra Battal Ağa cebinden kırmızı kadife keseyi çıkartıp Molla Efendiyle kendi arasına, sedirin üstüne usulca koydu.

"Bizimkilerin güçleri bu yıl bu kadar," dedi.

"Al onu oradan," diye güldü Molla Duran Efendi.

"Al ve de koynuna olduğu gibi koy."

"Ama... Nasıl olur... Bu... Kışlak parası..."

"Al ve cebine koy!"

Battal Ağa şaşırmıştı. Elinde tuttuğu keseyi bir türlü ne yapacağını bilemiyordu.

"Biz sana bir şey yapmadık. Ne oldu, Efendi? Sen bizden, biz de senden hoşnutuz..."

"Al ve de cebine koy!"

"Bunun ne olduğunu bana söylemeden... Belki seni gücendirdik. Öyleyse, insan halidir, kusura kalma. Ne oldu, kulun olayım söyle?"

"İnce Memed geldi."

Battal Ağanın yüzü sapsarı kesildi.

"Vallahi onu biz sana göndermedik, Efendi."

"Biliyorum haberiniz yok. Ona bir iyilikte mi bulundunuz?"

"Yaralanmış, bizim obanın yanında atından düşmüş, yarası çok ağırmış, bizimkiler de almışlar onu kurtarmışlar."

"İyi yapmışsınız," diye onun omuzunu okşadı Molla Duran Efendi. "İyi yaptınız ki, ben yerden göğe kadar memnun oldum. Onun gibi insanlar bizim bu dünyamıza gerek. Bu kadar kötülük, pislik, ikiyüzlülük ve hem de zalimlik dolu dünyamıza böyle ışıklı pınar suları gibi temiz olan insanlar gerek ki bize, azıcık soluk alalım. Onu kurtardığınıza iyi yaptınız ya, o da beni çok kızdırdı. Gelmiş buraya, bana Yörüklerin eski kışlakları Yörüklerin olacak, diyor." Birden parladı, bu sözler onu yüreğinden yaralamıştı. Onun tepkisiydi. Yoksa Molla Duran Efendi soğukkanlılığını hiç yitirmez, yitirdiği zamanlarda da burnuna esrikleştirici portakal çiçeklerinin kokusu gelir, onu dinginleştirirdi. "Ulan İnce Memed, bir daha söyle hele bir daha, sen eşkıya oldun diye kimin malını alıp da kime veriyorsun, dedim. Ben kızınca o da indirdi. Yörüklerin ata kışlağıymış benim tarlalarım, hem de bin yıllık. Olsun, bana ne, ben çil çil altınları sayarak almadım mı o topraklan? Yörüklerin aklı yok muydu, niçin benden önce akıl edip de kendi kışlaklarının tapusunu almadılar? Ben kızdıkça o indirdi, o

indirdikçe ben kızdım... Sonunda anlaştık. O benim tapuma karışmayacak, ben de sizden, ben ölünceye kadar otlakiye almayacağım."

"Vallahi billahi, Kuran üstüne yemin ederim, buraya İnce Memedin geldiğinden haberimiz olmadı, yoksa göndermezdik."

"Cebine koy o keseyi!"

Battal Ağa kuşkulu, onun gözlerinin içine bakarak, altından bir çapanoğlu çıkmasın diye çekinerek keseyi koynuna soktu.

"Bizi bilen bilir. Biz gökteki kartallarla dövüşerek, dişimizle tırnağımızla bu hale geldik. Bizi Allahtan başka kimse yolumuzdan çeviremez. İnce Memed gibi çocuklar bize bir lokma bile olmazlar. Lokma olmazlar da ne demek, dişimizin kovuğuna bile girmezler. Ama öyleyse ben niçin sizden bundan sonra ölünceye kadar otlakiye, kışlak parası almayacağım? Söyle neden?"

"Allah seni inandırsın ki onu biz buraya göndermedik. Bize gücenme ve de kusurumuza kalma... "

"Neden mi, çünkü siz İnce Memed gibi bir yiğidi kurtardınız. Kurtarıp da bu mübarek vatana iade ettiniz. Bundan dolayı ben de size minnetimi bildirmek için... Bundan sonra siz benim için İnce Memed gibi bir ermişi, kahramanı kurtarmış kişisiniz. Başım üstünde her zaman yeriniz var."

Battal Ağa ikircik içindeydi, bu adam İnce Memedi gerçekten seviyor mu, diye düşündü. Böyle adamlar dünyada kendilerinden başka da hiç kimseyi sevmezler, dedi kendi kendine. Böylesi canavarlar öyle kolay kolay da korkmazlar.

Molla Duran Efendi onun ne düşündüğünü anlamış gibi, biraz acı, biraz alaylı gülümsedi:

"Bir insan ne kadar yürekli olursa olsun İnce Memedden korkmalı. Çünkü o, ölümün ötesinde yaşıyor. Bu ne demektir, biliyor musun?"

"Biliyorum ya, İnce Memed öyle değil."

"Doğru, her zaman değil. Çoğu kez herkes gibi bir adam. Yumuşak, iyi huylu, küçük bir çocuk gibi nazlı... Kimisinde de..."

"Korkulur," dedi Battal Ağa.

Molla Duran Topal Aliyi çağırdı.

"Ali, şöyle otur hele. İnce Memedi konuşuyorduk."

"Duydum Efendi. Doğru konuştunuz ikiniz de. Onu iyi tanıyorum, çocukluğundan bu yana, bir iş yapmaya kalkıştı mı gözlerine önce bir çelik ışıltısı gelip yerleşiyor. İşte o zaman o ölümün ötesine geçiyor. İşte o zaman ondan korkulur."

"Benden de korkulur," dedi Molla Duran Efendi. "Biz onunla aynı demirdeniz."

"Anladım," dedi Ali. "İkinizi bir arada görünce hemen anladım. İkinizin de gözlerine o ışık geldi aynı anda yerleşti."

"Ben bir karış kışlağı vermem deyince, bu toprakları benden alacak yürekli bir kişi varsa gelsin de görüşelim deyince, o anladı ki olmayacak. Ben de ona otlakiyeyi hediye ettim. Bir de onu kurtardığınız için size... Bir de Aliyi bağışladı benim hatırım için. Belki Ali onun adamıdır, o başka. Ali onun, dedikleri gibi düşmanı da olsa benim için bağışlardı."

"Bağışlardı," dedi Ali, kıvançlı.

"Size bir gizlim var, ama adamım Aliye güvenemiyorum. Bilsem ki bu adam İnce Memedin adamı rahat edeceğim."

"Bana sen güvenmelisin. İnce Memed de güvenmeli. Benden de korkulur."

"Bunu biliyorum işte. Sen hepimizden betersin."

"Siz ayda, yılda bir ölümün ötesinde gezersiniz. Bana gelince ben her gün ölümün ötesindeyim. Benden ben bile korkuyorum. Ama İnce Memedle sen bana güvenmelisiniz."

"Dinleyin öyleyse, birkaç gün önce eşkıya Kuzgun Veli bana haber salmış. Diyor ki, İnce Memedi ben öldürürsem, beni bağışlatır da düze indirtir misiniz? Bu adam kafasına koymuş, bu işi yapacak. Ben önayak olmasam bile başkasına, Taşkın Halil Beye, Zülfüye, Murtazaya başvuracak. Onların da İnce Memedden o kadar ödleri kopuyor ki onun her istediğini kabul edecekler. Şimdi size söylüyorum, Kuzgun Veli feleğin çemberinden geçmiş bir kişidir, otuz otuz beş yılık eşkıyadır. Yanında da gün görmüş, turnayı gözünden vurur sekiz kişisi var. Belki de, gaflete getirip İnce Memedi avlayabilir. İşte o zaman da ben kendim de ölmüş, yenilmiş gibi olurum. Topal Ali de öyle olur. Ben onun ölümüne dayanamam. Bunu şakacıktan değil, taa yüreğimin kökünden söylüyorum. Bir çare..." Sustu, yüzü kararmıştı, başını önüne eğdi, bir süre düşündü. "Tek çare, bunu İnce Memede ulaştırmaktır. Temkinli ol, üstüne gelen Kuzgun Velidir diye. O Kuzgun Veli ki, pis bir adamdır, öldürdüğü insan elliyi geçer. Bunu ona kim ulaştıracak, Battal Ağa sen mi, izci Ali sen mi?"

Aliyle Battal Ağa biribirlerine bakıştılar, Battal Ağa çabucak:

"Ben," dedi, "ben, ona bu haberi ulaştırırım. Sağ ol Molla Duran Efendi. Senin de bize bir emrin olursa..."

"Estağfurullah..."

Battal Ağa ayağa kalktı, yanına yöresine bakındı. "Ali Ağa, benim heybem nerede?"

"Kapının arkasında, getireyim mi?"

"Zahmet olmazsa."

Ali kapının arkasındaki halı heybeyi aldı getirdi onun önüne koydu. Battal Ağa cebinden bir anahtar çıkardı halı heybenin kilidini açtı. Kilit üç kere çınnn etti. Heybeden büyücek bir külek çıkardı.

"Bunda arı sütü var," dedi. "İnsanı gençleştirir. Arıların yuvaları en yüce dağın doruğunda bir çakmaktaşı, cam gibi bir kayanın kovuğundadır. İşte bu bal oradandır." Bir külek daha çıkardı. "Bu da tereyağıdır. Bu yağı sen de, sen de iyi bilirsiniz." Üçüncü külek biraz daha büyüktü. "Bu da mor peynirdir, otlarla yapılır. Yalnız bizim Yörükler yapmasını bilirler. Yiyince rayihası on gün insanın bedeninden gitmez. Hoş, deli, esrik bir koku içinde dolaşır insan. Bir de her derde devadır. Bana izin."

Molla Duran onu cümle kapısına kadar uğurladı, kucaklaştılar.

"İnce Memede haberi ulaştırmayı unutma."

"Bu gece."

Ali onu bahçenin dışındaki yola kadar uğurladı.

Battal Ağa atın üstünden ona eğilip yavaşça:

"Sana yarın Müslüm çocuğu yolluyorum buraya. O, İnce Memedi neredeyse bulur."

Molla Duran yatsı namazını kılmış, duasını topluyordu, aşağıdan biraz telaşlı gelen Topal Ali:

"Geldiler," dedi.

"Al getir."

Kepenekli üç çoban girdi odaya. Molla Duran ayaktaydı, Kuzgun Veliyle kucaklaştılar.

"Bu dünyada bir tek sana güvenirim Molla Duran. Malımı, mülkümü, karımı ve hem de canımı. Sen de çiğ süt emmiş bir insanoğlusun ya, sana şu insanlar içinde en çok güvenirim."

"Sen otur hele otur, şu kepeneğini çıkar da... Sana çobanlık eşkıyalıktan daha çok yakışıyor." Öteki eşkıyalara döndü. "Siz de kepeneğinizi çıkartın."

Kuzgun Veli, ötekiler kepenekleri üstlerinden atınca altından pırıl pırıl, menevişli silahları çıktı. Göğüsleri çaprazlama fişeklikten gözükmüyordu. Dürbünleri, tabancaları, hançerleriyle dişlerine kadar silahlanmışlardı.

Kuzgun Veli çok uzamış gitmişti. Bir zenci kadar yanık yüzlüydü. Yaşını hiç göstermiyordu. Molla Duran onu tanıdığı günden beri o hep otuzundaydı. Onuncu yıl affında İnce Memedle birlikte affı kabul etmeyerek dağdan inmeyen eşkıyalardan birisi de oydu. Niçin düze inmiyorsun diyen dostlarına, daha yükümü tutmadım, birkaç kuruşla düze ineyim de Çukurovada onun bunun oyuncağı mı olayım, demişti. O zamandan bu yana da soymuş, öldürmüş, yol

kesmiş, evler basmıştı. Dört karı, bir çiftlik almış, çiftliği atlar, soylu boğalar, koyun sürüleriyle doldurmuştu. Hepsi de kendisine benzeyen çok çocuğu olmuştu. Urfadan, Maraştan, Halepten, Malatyadan, Kayseriden bu yana birçok zenginin ocağına incir dikmişti.

"Artık yaşlılık geldi kapıya dayandı. Dinlenmenin de sırası geldi. Ölüme ne kadarcık günümüz kaldı ki Duran Efendi... Çok insan öldürdük Duran kardaş, çok ocaklar söndürdük. Allaha çok şükür çiftliğimiz de, her şeyimiz de var. Sen benden iyi bilirsin, sandığımızdaki altınları saymaya kalksak üç gün üç gece sürer sayması. Bundan sonra bir kör kurşundan gitmek de var. Şimdiye kadar kimse bize yaklaşamadı ama yaşlılığımızı anlayınca yaklaşırlar. Otuz beş yıldır çete başıyım, ölümü göze almazsan kimseyi ölüme gönderemezsin. Öldürme de öyle... Kocadım artık, can tatlılaşıyor insan kocayınca, artık ölümü göze alamıyorum. Öldürmekte de yüreğim yumuşadı. Kolay kolay adam öldüremiyorum. Eskiden olsa insanı bir kasabın bir koyunu doğradığı gibi gözümü kırpmadan doğrardım. Çok da doğradım. Ölümü, öldürmeyi göze alamayanı da dağda yaşatmazlar, öldürürler. Ben tez günde dağdan düze inemezsem, uzun yaşayamam artık, beni öldürürler. Şu iki kişi, bak başlarını önlerine eğmişler, öyle duruyorlar, insan insanın yüreğindekini her zaman okur, onlar bilsinler ki benim içime en küçücük bir korku gelmiş yerleşmiş, bunlar bile beni öldürürler."

Adamlar durumlarını hiç bozmadılar. Dizlerinin üstüne koydukları tüfeklerine sıkı sıkıya yapışmışlardı. Çünkü Kuzgun Veli de öyle yapmıştı.

"Ben kendimi iyi biliyorum, benim içime korku düştü. Bir insana bir kurşun sıkarken de ellerim titriyor. Ben bundan sonra iflah olmam. Ben artık dağdan yüze inmeli, çiftliğime yerleşmeli, çoluk çocuğumun arasına karışmalıyım. Artık kuru toprakta da yatamıyorum, sırtım, belim tutuluyor. Çiftliği kale gibi yaptım. Ben düze inince kimseye bulaşmazsam kimse bana karışamaz. Her şeyi, düze inmek için her şeyi yıllar yılı ona göre hazırladım. Hiç olmazsa ölmeden önce birkaç yıl rahat yaşamak, bir Arap ata binip şöyle korkusuz, gece de olsa dolaşmak istiyorum. Bunu göremeyeceğim diye de korkuyorum. Bunun için çok çok insan öldürdüm, çok zulmettim, hakkım değil mi birkaç yıl dinlenmek?"

Karanlık bir kuyu gibi derinde olan, gökyüzü düşmüş bir kuyu aydınlığındaki gözlerini Duran Efendinin gözlerinin içine dikti baktı, ondan bir umar bekliyordu.

"Çarem sensin Molla Duran Efendi. Benim halimden bu kasabada yalnız sen anlarsın. Anamla Çukurovanın sarısıcağında başak topladığımız günleri, susuzluktan kavrulup da bir damla su bulamadığımızı, sıtmalı, kurtlu, kan

kesilmiş çeltik sularını içtiğimizi, ben anamla sıtmadan titrerken köylülerin bizi tarladan tarlaya kovaladıklarını... "

İki eski arkadaş, uzun yıllar önce aşağı yukarı haftada bir iki kere ya dağda, ya kasabada buluşurlar, dertleşirler, biribirlerine çocukluklarını anlatırlardı. Kuzgun Veli, Molla Duranın acı yaşamına ağlar, Molla Duran da ötekinin..."

"Yalnız sen bilirsin. Ölüm korkusuz bir tek günü yaşamak istiyorum, bir tek geceyi güzel bir yatakta rahat uyumak istiyorum. Allahtan daha fazla bir şey istiyorsam, o koca Allah bin belamı versin."

Sonra güldü:

"Bir şey daha istiyorum, Hacca gidip, Allahımıza günahlarımı da bağışlatmak istiyorum."

"Hacca birlikte gideceğiz. Kavli kararımız öyle değil miydi?"

"Hani aklında mı, oraya, Akdeniz kıyısına, seninle birlikte giderken mübarek Hacca gideceğimize de biribirimize söz vermiştik. Sen o adamdan çok korkuyordun, Hüseyin Hocadan."

"Doğru, çok korkuyordum."

Molla Duran Hüseyin Hocanın portakal bahçesinin içindeki evini eliyle koymuş gibi bulmuştu bunca yıl sonra. Hüseyin Hoca onu görünce önce deliler gibi sevinmiş, sonra da yüzü sapsarı kesilerek titremeye başlamış, salt, o da bir kere, "Beni öldürmeyeceksin, değil mi," diye sormuştu.

Hüseyin Hoca çok zengin olmuştu. Portakal bahçesinin sınırını taa Akdenize kadar götürmüş, birkaç tane de gemi almış Akdenizde yüzdürüyordu. Portakal ağaçları sikirdim gibi çiçek açmıştı ve dünya kokudan deliriyordu. İki arkadaş Hocayı almış al köpüklü, yüksek dalgalı, büyük denizin kıyısına götürmüşlerdi.

"Son sözün Hocam?"

Molla Duranın sesinin titrediği Kuzgunun gözlerinden kaçmamıştı.

"Beni tanyerleri ışırken vuracaksınız. Böyle olacağını, senin bir gün geleceğini biliyordum. Anandan, çocuklardan bir haber var mı?"

Molla Duran karşılık vermedi. Sabaha kadar denizin sesini dinleyerek dingin beklediler. Tanyerleri ışıdı ışıyacak Molla Duran sapı fildişi tabancasını çekti, Hüseyin Hocanın karşısına geçti.

"Daha var," dedi Hüseyin Hoca. "Tanyerleri az sonra ışıyacak, o kadar acele etme canım... "

Molla Duran elinde tabanca onun karşısında bir süre bekledi.

"Tamam mı, bak ortalık ağardı."

"Tamam," dedi Hüseyin Hoca. Yüzü kül gibi olmuştu.

Molla Duranın tabancasından çıkan üç kurşun doğru gitti Hüseyin Hocanın

yüreğine saplandı. Hüseyin Hocanın çok kanı aktı. Hoca son soluğunu verinceye kadar başında beklediler.

"Nasıl da soğukkanlı, hiçbir şey olmamış gibi, tanyerleri ışırken öldürmüştün onu... Sonra da çiçekli bir portakal dalı kırmış doya doya koklamıştın. Birlikte Hacca gidip günahlarımızdan arınacağız."

"Arınacağız," dedi Molla Duran Efendi.

"Şimdi senden isteğim, ben İnce Memedi yakalamaya, ya da öldürmeye geldim." Konuşurken Topal Aliye gözü ilişti.

"Bu mu?" dedi Molla Duran. "Bu izci Topal Alidir. İnce Memed bunun kanına susamıştır. Geçen gün öldürüyordu Aliyi, onun elinden zor aldım. Bana ne kadar güvenirsen, ona da o kadar güven."

"Ben Topal Aliyi bilirim," diye güldü Kuzgun Veli. "O da beni bilir."

Topal Ali biraz yakma gelip ona elini uzattı:

"Hoş geldin," dedi.

"Hoş bulduk Ali kardaş. Korkma, o İnce Memedi öldüreceğim. Dünkü çocuk o."

"İnşallah."

"İnce Memedi öldürmek için bir tek şey istiyorum, o da bağışlanmam. Anladın mı, Molla Duran Efendi?"

"Anladım."

"Ben İnce Memedi öldürdükten, ya da yakaladıktan sonra, elimde bana bir şey yapılmayacağı üstüne, en büyük yerden bir söz kağıdı olacak. Bunun üstesinden gelirsen ben de sana..."

"Haydi şimdi biz uyuyalım. Gün açıla, hayır ola..."

Molla Duran Efendi sabahleyin Taşkın Halil Beye giderken, Topal Aliden talimatını almış çoban Müslüm de dağlara İnce Memedi aramaya gidiyordu.

Gece kasabanın ileri gelenleri Molla Duran Efendinin konağında toplandılar. Kuzgun Veli, İnce Memedi yakalamak ya da öldürmek için, bu işi yaptığında onu affeden yazılı bir söz istiyordu. O da Arif Saim Beyden.

Zülfü:

"Ben bu kağıdı sana iki gün içinde alır getiririm. Arif Saim Bey şimdi Adanada. Beni de çağırmış."

"Ben de sana böyle bir kağıdı Validen alırım," dedi Murtaza Ağa. "Ben seni iyi tanırım. Gelsen gelsen bu işin üstesinden sen gelirsin."

"Ben de candarma komutanından alırım," dedi Taşkın Halil Bey. "Askerler mert olurlar, hem de sözlerinin eri..."

Kuzgun Veli çetesi bir hafta sonra cebinde kağıtları Molla Duran Efendinin

bahçesinden, suyun kıyısındaki ılgınların arasından, İnce Memedi aramak için dağlara çekiliyordu. Bundan Kaymakamın, Yüzbaşının, öteki hükümet adamlarının hiç haberi olmamıştı. Kuzgun Veli, işini sağlama almak için bunu Ağalardan, Beylerden özellikle istemişti.

İnce Memedden korkulur, ona göre kendini sakın, demişti Molla Duran. Kuzgun Veli düşünüyordu. Acaba ne demek istiyordu Molla Duran? İnce Memed kimdi, küçücük, zavallı, ağzı süt kokan, zorlan eşkıyalığa itilmiş, tek başına dağlarda gezen, ne yapacağını bilemeyen bir kişiydi. Allah ondan razı olsun. Eğer o bu kasabalıları bu kadar korkutmamış olsaydı, yıllardır beklediği düze inme düşü gerçekleşemezdi. İnce Memed onun başına konmuş altından bir devlet kuşuydu. Onu öldürmek istemezdi ya, ne yapsın, o öldürülmek için karşısına çıkmış, bunun için ona devlet kuşu olmuştu. Ne kadar istemezse istemesin onu öldürecekti.

Sevincinden uçuyor, kendi kendine türkü söyleyerek, oynuyordu yürürken arada bir de... Gençliğinde de bir adam öldürdüğünde, yol kesip altın keseleri koynuna koyduğunda, ev bastığında da hep böyle keyiflenir, sevincine sınır olmazdı. Tez, tez günde öldürmeli bu İnce Memedi, güzel çiftliğine yerleşmeliydi.

O kadar çabuk yürüyordu ki öteki eşkıyalar, en gençleri bile arkasından yetişemiyorlardı.

Kale boynunu bu minval üzere aştıktan sonra Kuzgun Veli geriye döndü:

"Bu böyle olmayacak çocuklar," dedi. "Yürümekle ona yetişilmez hemen. Birer at bulmalıyız, yukardaki Çerkeslerden."

Öğleye doğru atlar hazırlanmış, çınarın dibinde onları bekliyorlardı.

Bir dağlan tutarlarsa, gerisi kolaydı ve İnce Memed avuçlarının içindeydi.

25

"Bizi asacaklardı, biliyor musun Memed," dedi Ferhat Hoca. "İyi ki yetiştin de kurtardın bizi."

Tam on gündür bu sarp, kuytu köydeydiler. Köye yalnız bir tek yoldan gelinebilirdi, o yol da çırılçıplak gözlerinin önündeydi. Yoldan karınca geçse köyden gözüküyordu. Köyde bir eski zaman kalesi kalıntısı, kalıntılarda da yabanıl aslan kabartmaları vardı. Buradaki bütün insanlar da Ferhat Hocayı tanıyor, onu seviyorlardı. Kimse bir şey söylemiyordu ya, Ferhat Hocanın her ne sebeptense burada birkaç yıl kaldığı belliydi. Memed, Hocayı çok yakından tanıdığı için, bu köyde hangi sebepten kaldığını merak bile etmiyordu.

Yobazoğlu onlardan daha yolda, nereye gideceğini, ne yapacağını söylemeden ayrılmış gitmişti.

"İnsanın bu kadar korkağı da..."

Ferhat Hoca en çok Yobazoğluna şaşıyordu. Diline pelesenk etmişti, "İnsanın bu kadar korkağı da..." diyordu da başka bir şey demiyordu.

Memed Ferhat Hocayla birlikte olduğundan hem çok mutluydu, hem de ona büyük bir güven duyuyordu.

O gün bugündür de İnce Memedle Ferhat Hocanın tartışmaları sürüyordu.

Hoca:

"İnsanın yolunu Allah çizer. Allah benim yolumu çok eskiden çizmişti de ben anlamamıştım. Ben, sen eşkıyalığı bırakıp gitsen de ben bu dağlarda kalacağım. Bunun bir mümkünü çaresi olmadığını anladım. Benim sonum kurşun. Bunu düşümde de gördüm. Hapisten kurtulacağımı, dağlara geleceğimi de düşümde görmüştüm. İnsan hem kendi yolunu kendi çizer, hem de Allah çizer. Ben dağda kalmamak için her şeyi yaptım, ama baktım ki alnıma yazılmış, kaderin önünden kaçamıyorum. Dağda bir tek eşkıya kalmasa da ben dağda kalacağım. Böylesi benim için daha iyi. O sığındığım köyde Allah seni boş yere karşıma çıkarmadı."

Hoca sonunda çok kesin konuşmuştu, Memed üstelemedi. Çoktan da atıcılık talimlerine başlamıştı. Her sabah erkenden kalkıyor, namazını kıldıktan sonra:

"Haydiyin çocuklar, benimle gelen var mı?" diyor, yanma kim takılırsa onunla köyün arkasındaki düzlüğe çekiliyor, atışlara başlıyordu. Bir de durmadan dağ tırmanıyor, yürüyor, koşuyordu.

Memed, Hocanın her şeyine şaşırıyordu ya, onun atıcılığına hayran kalmıştı. Gözünün gördüğü neye nişan alıyorsa onu vuruyordu. Memed böyle bir nişancıyı ömründe ne görmüş, ne de duymuştu.

Köyde bir ay kaldılar. Memed anladı ki bu köylüler, yakın köyler Hocayı bir ermiş eylemişler, onu kutsuyorlar. Sebebini de öğrendi.

Ferhat Hoca kıtlık yılında üç arkadaşıyla bu köye sığınmış, yol kesmiş, Kayseriden, Develiden, Sivastan, köylerden zengin evleri basmış, sürüler talan etmiş getirmiş bu köylerin aç insanlarına dağıtmıştı. Gücünün yettiğince de buralardaki aç asker kaçağı sürülerinden onları korumuştu.

İşte bundan dolayıdır ki Ferhat Hocanın buralarda yeniden gözükmesi düğün bayram karşılanmıştı.

Memed:

"Hocam," dedi, tüfeğini onun önüne uzattı, "ben senin emrindeyim. Çetebaşı sensin, bundan önce olduğu gibi, ben de senin çetenim."

"Köylüler mi söyledi bunu sana?"

"Köylüler söylemediler. Ben öğrendim."

Ferhat Hoca onun öğrendiklerini bura köylülerinin hiçbir zaman, hiç kimseye söylemeyeceklerini biliyordu. Onun macerasını, buralara geldikten sonra, bir yabancıdan, saf bir çobandan cin gibi Memedin öğreneceğini de biliyordu.

"Bir gün sana her şeyi, bütün başıma gelenleri en küçük ayrıntısına kadar anlatırım. Al tüfeğini önümden. Çetebaşı sensin."

"Alamam. Kabul edemem."

"Al onu önümden. Ben kimin çetebaşı olacağını bilirim."

"Ben de bilirim Hocam."

Hoca kızdı:

"Al onu yerden. Eski köye yeni adet çıkarma."

"Çıkarırım."

"Başıma bela mısın sen?"

"Belayım."

"O zaman arkadaşları çağıralım, hemen şimdi, çetebaşını seçelim. Sen olduğun yerde kal. Çocuklar gelin."

Kasımla Temir onları biraz ötede durmuşlar izliyorlardı, yakına geldiler.

"Çetebaşını seçeceğiz. Memedi isteyenler?"

Üçü de Memedi istediler...

Memed bu oldubittiye bir düşte, bir yarı uykuda gibi küskün bakıyor, bir şey söylemiyordu.

Üçü de silahlarını aldılar, götürdüler Memedin ayaklarının dibine koydular. Memed birden duygulandı, gözleri yaşardı, hemen vardı Ferhat Hocanın elini kaptı alnına götürdü.

Köylüler olanı biteni görmüşler, duymuşlardı. O gece Memedin onuruna büyük bir şölen verdiler. Yakındaki köyden davulcular, aşıklar, türkücüler, kavalcılar geldiler. Köyün ortasındaki alana büyük bir ateş yakıldı, orman, kayalıklı

yamaçlar sabaha kadar aydınlandı.

Bir hafta sonra Memed:

"Çok küflendik buralarda," dedi, onun aklı fikri hep Seyrandaydı. Bir gün önce Seyranı alıp bilinmeyen yerlere, üstelik de portakal bahçelerinin olduğu deniz kıyılarına gitmek istiyordu. Bunun için de birazıcık olsun paraya gereksinmesi yok muydu?

"Çıkalım buradan. Yalnız burasını unutmayalım. En kötü günlerimizde... Buranın köylülerini teker teker kesseler, bizi kimse ele vermez."

"Biliyorum, vermezler Hocam."

"Burası bizim kalemiz..."

Köylüler, kadın erkek, çoluk çocuk onları aşağıdaki gediğe kadar uğurladılar.

Ferhat Hoca köylülerden ayrılıp tepeyi çıkınca, gökte uçan kartallardan birisini gösterdi:

"Memed," dedi, "şuna iyi bak. Bu benim ilk avım, eğer vurabilirsem talihim yaver gidecek." Tüfeğini kaldırdı, tetiğe çöktü, kurşunun sesinden kayalar yankılandı ve kartal tıngır mıngır gökten düşmeye başladı. "Demek ki talihim yaver gidecek."

Hoca buradaki yolları, köyleri avucunun içi gibi biliyordu, akşama doğru bir küçük, ortasında tek parça kırmızı bir kayadan adacığı olan bir gölün kıyısına kurulmuş bir köye geldiler. Köylüler öteki köyden daha büyük bir sevgi, coşkuyla karşıladılar Ferhat Hocayı. "Hocam seni ölmüş biliyorduk. Candarmalar seni öldürmüşler diye çok haberin geldi, çok şükür bu günümüze Hocam," diye sevinerek onu karşıladılar. Hocaya kurbanlar kestiler, onları orada bir hafta ağırladılar.

Gölde alabalık vardı. Ferhat Hoca bacaklarını çemreyip göle girdi, eskiden olduğu gibi elleriyle kovuklardan çok alabalık yakaladı.

Bu köyde çok güzel soylu atlar yetiştirirlerdi bilinen zamandan bu yana. Köyün atları Urfanın, Arabistanın soylu atlarından da daha ünlüydü. İnce Memedin bindiği Ali Safa Beyin atının ünü buralara kadar da gelmişti.

"Kimi atlar böyledir, bir tezikmeyegörsünler, onları kimsecikler yakalayamaz. İnsana düşman kesilirler. Yangın onu çok korkutmuş, bir daha ölünceye kadar kendine gelemez."

Ferhat Hocayla Memedi iki katlı, güzel bir eve konuk etmişlerdi. Ev gölün üst başındaki kayalığın uçundaydı. Aşağıdaki göl som maviydi. Ortasındaki kırmızı kayalığa tanyerleri ışıyıp da gün vurunca göl de, o yörelerdeki ağaçlar, toprak, otlar da som kırmızıya kesiyor, gün yükselince de kırmızı kaya ışıltılara boğulup göl maviliyordu.

Hocayla Memed yan yana serili yataklarında sabahlara kadar konuşuyorlardı. Memed soruyor, öteki karşılık veriyordu. Hoca şu dünya üstüne, insanlar üstüne çok şey biliyordu. İnsanın bir gözlerinin içine bakmayagörsün, yüreğinin en derin yerini bile okuyordu.

"Sen kafana takmışsın Memed, sana söz, öğüt para etmez. Al Seyranı yanma, git o deniz kıyısına, portakal çiçeklerinin arasına... Ama bil ki sen gene uzun süre oralarda kalamayacaksın, dağlara geri döneceksin. Senin mayanda dağlar var. İnşallah portakal bahçelerinde başına bir iş gelmez. Oradan çabuk kurtulursun... Bir insan İnce Memed olunca, İnce Memedlik insanın sırtına en büyük yüktür. Bir insan İnce Memed olunca başka hiçbir şey olamaz. Portakal bahçelerinin içinde bir gün, iki gün, bir yıl ancak kalabilir. Bir yıl ancak, o da en çok karısının koynunda kalabilir, bundan sonra bağlasalar hiçbir yerde duramaz."

"Bayramoğlu otuz yıldır nasıl durdu?"

Ferhat Hoca güldü:

"Ben onun çetesinde kaldım," dedi, "hem de uzun bir süre. Ondan boyuna haber alırım. O her gün, her sabah silahını kuşanır, karşı dağa kadar gider geriye döner. Onun silahını bir gün elinden alsınlar, bir sabah silahını kuşanamasm, gör sen ondan sonra Bayramoğlunu. Bayramoğlu bir gün dağa gene çıkacak. Belki de son soluğunda, ama çıkacak. O, yatağında osura osura ölecek adam değildir. Sen Abdi Ağayı öldürdüğünde kaybolup gitmiştin, niçin döndün, kim zorladı seni, kim tanırdı seni?"

"Döndüm..." dedi Memed.

"Gene döneceksin. Senin de mayanda onların mayasında olandan var. Köroğlunun, Pir Sultan Abdalın, Sakarya Şeyhinin..."

Birisi aşık, hem pir, hem aşık. Güzel türküler söyler. Alevi, Kızılbaş, asi. Şahın adamı, Şah Alinin, hani Düldül atının sahibi Hazreti Ali var ya, onun adamı. Bu yüzden de padişaha düşman, ona asi.

Bir sabah yanında çalışan Hıdırı çağırır, ben bu gece bir düş gördüm Hıdır, der. Düşümde İstanbula gidiyormuşsun, orada Vali olup Sivasa geliyor, beni burada Sivas çarşısında asıyormuşsun. Haydi güle güle. Yazgının önüne geçilmez. Hıdırdır, pirin ellerine, ayaklarına düşer, aman pirim, yaman pirim,ben seni nasıl asarım, yeter ki Vali olayım. Pir Sultandır, yürü git Hıdır, der, onu yolcu eyler. Hıdır gider, aradan yıllar geçer, Sivasa bir Vali gelir Hızır adında. Bir gün Valinin aklına gelir ki onu düşünde görerek, himmet edip İstanbula yollayan piri Yıldızelinin Banaz köyündedir. Hani o Vali olup beni asacaksın demişti ya, ben ona büyük, misli görülmemiş bir şölen çekeyim de görsün, der. Sivasla Banaz arası üç günlük yol. Şölen gününü hazırlar, Sivasın ileri gelenlerini, Beylerini,

Ağalarını da çağırır ki pirine nasıl bir saygı gösteriyor Vali, Vali olduğu halde. Sivasla Banaz arası üç günlük yoldur, Vali adamlarını göndertip Pir Sultan Abdalı sarayına getirtir, o şölen yerine gelirken huzurunda niyaza varır. Pir buna derecesiz sevinir ya içinde de bir kuşkusu vardır. Bu Hıdır Hızır olmuştur ve hem de Osmanlı... Bir kişi Osmanlı olmuşsa ona güven olmaz. Bir de düşünü görmüştür pir. Derken şölen başlar. Sofrada türlü yemekler vardır, buralarda görülmemiş, bilinmemiş. Sofrada kuş sütü eksik. Herkes yemeği yemeye başlamış, Pir Sultan öyle elleri kolları bağlı gibi durup durmuş. Hızır Paşanın bu gözünden kaçmaz. Buyur pirim, yemek ye. Pir karşılık vermez, herkes iştahla yemeğini yerken o el bile sürmez. Aman pirim... Pir Sultan başını kaldırır, gözlerini oradaki Ağaların, Beylerin, yüksek devlet adamlarının üstünde teker teker dolaştırır, ben bu yemekten yiyemem, der, çünkü bu yemekte tüyü bitmedik yetimlerin hakkı, kan ter içinde çalışanların kanı var, bu yemek zulüm yemeğidir, ben bu yemeği yiyemem, haramdır. Bu yemeği ben değil, köpeklerim bile yemez.

Hızır Paşa çok kızar, saçını başını yolar, öfkeden delirir. Durumunu birazıcık kurtarmak, bu Beylerin önünde daha fazla rezil olmamak için, çağır köpeklerini, pirim, der, bakalım yemeyecekler mi... Pirdir, hemen buradan Banaza el eder, köpekler yola düşüp gelirler. Buyur Paşa, işte köpekler. Yemekler Pir Sultanın köpeklerine sunulur, köpekler, yemekleri şöyle uzaktan, burunlarının ucuyla koklarlar, Paşanın adamları ne yaparlarsa yapsınlar yemezler.

Paşa bu kadar insan önünde çok bozulur. Bu aşağılanmayı nasıl yutacaktır, durumunu kurtarması gerekir.

Düşün gerçek çıkıyor, pirim, der Hızır Paşa. Yalnız sana pirim olduğun için bir kapı daha açıyorum, bu bana yaptıklarına karşılık seni çoktan sallandırmayıydım. Şimdi sen, şu insanların huzurunda üç deme söyleyeceksin, bu üç demede de Şah adı geçmeyecek. Böyle yaparsan seni bağışlarım. Yoksa seni bu sabaha karşı şehrin meydanında en yüce ağaca astıracağım.

Pir Sultan sazı kucağına çeker, ilk demesini söyler. Başta Paşa, ortadakiler donar kalırlar. Pir Sultan şiirinin her dizesinde bir kere Şah demiştir. Şölendekiler ikinci demeyi beklerler. O da baştan aşağıya Şahla doludur. Üçüncü deme de öyle.

Hızır Paşa, pirim, düşün gerçekleşti, der, asesler piri alırlar Sivas meydanında asarlar. O yüzden Sivasm adı kanlı Sivas kalır. Kıyamete kadar da bu şehir böyle anılacaktır.

O sabah günle birlikte bütün Sivasta Pir Sultan Abdalın bu minval üzere asıldığı konuşulur. Bir tanesi der ki, ben ala şafakta Pir Sultanı ak libaslara

bürünmüş Kayseri kapısından çıkıp giderken gördüm. Ötekisi, ben de onu Tokat kapısında gördüm, der. Kimi onu şehrin doğu, kimi batı kapısında görmüştür. Kimse pirin asıldığına inanmamaktadır. Kuşkuda olanların bir kısmıysa, Halep oradaysa arşın buradadır, derler. Haydi meydana gidelim de görelim, Pir Sultan asıldıysa oradadır. Şehrin alanına gelirler ki ortalıkta hiç kimse yok. Yalnız bir kalın, uzun ip bir ağacın dalında sallanır durur...

Ferhat Hoca güzel sesiyle Pir Sultanın o üç, her dizesinde Şah adı geçen şiirini söyledi.

Memed:

"Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi bir aşıkmış. Hak aşığı..."

"Dadaloğlu gibi," dedi Ferhat Hoca.

"Pir Sultanın atı yokmuş, öyle mi?"

"Yok," dedi Ferhat Hoca.

Sakarya Şeyhini sorarsanız Sultan Dördüncü Murat devrinin Mehdisidir. Mehdi olaraktan Sakarya dağlarında zuhur ve huruç eylemiştir. Padişah üç kere üstüne ağır asker göndermiş/ Mehdi üç keresinde de Osmanlı askerini birkaç bin kişisiyle püskürtmüştür.

Sultan Murat ordusunu çekmiş Bağdat seferine giderken ordu Konyada konaklamış. Bu arada serasker, sadrazam, vezirler, aman biz ne yapıyoruz, diye ayıkmışlar, Padişaha gitmişler" Padişahım, biz böyle ne yaptık, biz askeri aldık Bağdada gidiyoruz, o melun Sakarya Şeyhi nam Mehdi de İstanbulun burnunun dibinde, bizim altmış bin kişilik ordumuzu yenen beş bin kişilik orduyla kaldı. Ya İstanbulu işgal ediverirse? Sultan Murattır, düşünmüş, demiş ki, gidin benden selam söyleyin Şeyhe, ona bir soylu at, bir hilat kürk, bir de vezirlik tuğu gönderiyorum. Bağdadin fethine, Kızılbaş üstüne gidiyorum, ordusunu alsın gelsin, sevaptır, o da Bağdadin zaptına katılsın. Serasker, sadrazam, vezirler almışlar armağanları gelmişler Sakarya dağlarına. Buldurmuşlar Şeyhi.

"Padişah sana vezirlik ihsan eyledi hem de üç tuğlu. Bu atı, bu hilatı da yolladı. Kızılbaş üstüne seferim var, sevaptır, o da ordusunu çeksin gelsin de birlikte fethedelim Bağdadi, dedi."

"Kabul edemem."

"Ne? Ne, vezirliği mi kabul edemezsin?"

"Edemem."

"Nasıl edemezsin?"

Serasker, Sadrazam şaşırmışlardı. Karşılarında uzun boylu, çökük avurtlu, kara abanoz sakallı, solgun, yanık tenli, yalım karası ışıltılı, keskin gözlü bir genç adam kaya gibi duruyordu.

"Edemem."

"Edemezsen biz de seni burada, İstanbulun burnunun dibinde bırakamayız."

"Biliyorum."

"Senin beş bin kişin var, Bağdat ordusunun yekunu neredeyse üç yüz bin kişi..."

"Biliyorum."

"Bu orduyu geriye döndürüp seni hallettikten sonradır ki ancak biz Bağdat seferine gidebiliriz."

"Biliyorum."

"Bu ordu seni yenecek. Sen yakalanınca Konya çarşısında bir eşeğe ters bindirilip çırılçıplak dolaştırılacaksın."

"Biliyorum."

"Derdin ne öyleyse?"

"Zuhur ve huruç etmeye mecburum."

Ve mecbur adam, Sakarya Şeyhi kapıda duran kır atına atladı mor dağlara doğru uçtu gitti.

Ve Sultan Murat Bağdat ordusunu onun üstüne çekti. Sakarya dağlarında mübalağa cenk olundu. O gün akşama kadar Şeyhin ordusundan hemen hemen kimse kalmadı. Ve akşamüstü Şeyhi yakaladılar. Yalım karası gözlerinde korku, soluk, güzel yüzünde keder yoktu.

Konya şehrinde onu bir eşeğe ters bindirip cellada teslim ettiler. Cellat onun derisini ağır ağır yüzdü, mafsallarını kanırdı. Onun yüzünde en küçük bir sızlanma gözükmedi.

Cellat boynunu uçurmadan:

"Eriş ya Dede Sultan," dedi.

Sabaha karşı biraz uyumuşlardı. Memed hiç uyumak istemiyor, günlerce, gecelerce Hocayı dinlemeye can atıyordu. Bu Ferhat Hoca da ne çok şey biliyordu... İnsanı, ağacı, otu, çiçeği, yıldızları, şu dünyada ne var ne yoksa, tekmil gizleri ondan sormalıydı. Bu dağlarda niçin bu kadar çok dolaşmıştı, eşkıya desen eşkıyaya, imam desen imama, kaçakçı desen kaçakçıya, asker kaçağına, şehirliye, köylüye benzemiyordu. Memed şaşkınlık içindeydi, bu yaşa gelmiş buna benzer hiçbir adamı görmemişti.

Tanyerleri ışırken, bütün bir gece uyumuşlar gibi dipdiri kalktılar, giyinip gölün kıyısına indiler. Sabahın sisi içindeki gölün dibinin aydınlığında yıldırım hızındaki kırmızı benekli alabalıklar oynaşıyorlar, bir anda bir yere toplanıp, bir anda da ortalığa kıvılcımlar fışkırtarak kayıyor yitip gidiyorlardı. Suda balıklarla ışıkların oyunu karmakarıştı.

"Eriş ya Dede Sultan, demiş, başka bir şey dememiş öyle mi, cellat palayı çalarken öyle deyişi, kellesinin kanlar saçarak yere düşmesi olduğu gibi gözlerimin önünde. Bu gece düşümde Pir Sultan oturmuş bir ak taşın üstüne türkü söylüyor, Şeyh de durmadan, eriştin mi bana Dede Sultan, diyor, ışık gibi arı, gökyüzü gibi duru gülüyordu."

"Bu dünya işte onlardaki mayanın yüzü suyu hürmetine duruyor, onlar olmasa bu dünyayı zulüm, kötülük, pislik alır götürürdü çoktan."

"Götürürdü," diye onu onayladı Memed. Gözlerini suya dikmiş çok derin, etiyle kemiğiyle, saçlarının köklerine, tırnaklarının uçlarına kadar bütün bedeniyle düşünceye kesmiş düşünüyordu. Suyun dibindeki çakıltaşlarının üstünde ışıklar dalga dalga genişleyerek kıyıda tükeniyorlardı.

"Demek kellesi uçarken, eriş ya Dede Sultan, demiş, başka bir şey dememiş, ne yalvarmış ne de yakarmış, başkaca hiçbir şey dememiş?"

"Dememiş," dedi Ferhat Hoca gülümseyerek.

Kaldıkları eve döndüklerinde çoban Müslümü eşiğe oturmuş kendilerini bekler buldular.

Onları görünce ayağa kalktı:

"Beni bildin mi İnce Memed?" diye sordu.

"Bildim. Hani sen o Yüzbaşının köpeğini öldürdüğü çoban çocuk değil misin, kan işeyen?"

"Benim," dedi Müslüm. "O Kertiş Aliyi de, o Yüzbaşıyı da öldüreceğim."

"Dur hele," diye gülümsedi Ferhat Hoca. "Dur hele, onları sonra öldürürsün, şimdi sen buraya niçin geldin, onu söyle?"

"Amma da bulunmaz adamlarmışsınız siz de, hay yiğen. Sizi araya araya ayaklarım şişti, çarığım delindi," diye gücenik konuştu Müslüm.

Ayağının altını gösterdi. Çarığının bütün tabanı aşınmış gitmişti.

"Sana yeni bir çarık alırım. Buraya niçin geldin?"

"Beni sizi bulmaya Topal Ali Ağa gönderdi." Ferhat Hocaya, eğil işareti yaptı, bu adamı İnce Memedden daha çok gözü tutmuştu. Ferhat Hoca eğilip kulağını onun ağzına dayadı: "Bakın, beni buraya Topal Alinin gönderdiğini sizden başka kimse bilmeyecek. Bilirse olmaz. Dünya ağzı gevşek adamlarla doludur. Olur mu?"

"Olur," dedi Ferhat Hoca doğrulurken. "Sen getirdiğin haberi söyle."

Çoban Müslüm kuşkulu gözlerle yanma yönüne bakındı, kimseyi göremeyince, alçak sesle:

"Kuzgun Veli çetesi sizi öldürmeye geliyor." Sesini daha alçaktı. "Topal Ali Ağa dedi ki, kasaba Beyleri ona çok para vermişler sizi öldürsün diye. Bir de

onun suçlarını bağışlayacakmış Hükümet, o da gidip çiftliğinde yan gelip yatacakmış ölene kadar. Topal Ali böyle dedi işte."

"Sağ ol Müslüm," dedi Ferhat Hoca, onu kucakladı. Ardından da bir dua okuyup onun üstüne üfledi.

"Bildim," diye güldü Müslüm. "Sen Ferhat Hocasın. Hııım... Sen ne yaman adamsın sen..." Müslüm onu tanıdığına sevinmişti.

"Sen beni nereden biliyorsun?"

"Ben seni bilirim, hem de çok iyi," diye övündü Müslüm.

"Sen bizi nasıl buldun Müslüm?" diye merakla sordu Memed.

"Ben bulurum," dedi Müslüm. "Sen onun orasına karışmasan iyi edersin. Üzümünü ye bağını sorma. Şimdi ben Kuzgun Veliyi kovalamaya gidiyorum." Sesini alçalttı, sağma soluna bakındıktan sonra: "Topal Ağa bana dedi ki, haberi ver onlara, sonra da Kuzgunun yerini bul, onlara bildir dedi. Ben gidiyorum, bir diyeceğiniz var mı, sizi neredeyseniz ben bulurum..."

"Bir yemek yeseydin ya Müslüm."

"Azığım var belimde. Cebimde de param var." Bir iki topallayarak yürüdü. "İşte o dedi ki bana, gün geçirip fırsat verme zamana. Sağlıcakla kalın." Yürüdü, bir elli altmış adım gittikten sonra döndü: "Senin at var ya, senin at? O delirmiş yahu Memed Ağa. Çok bela bir at olmuş. Onu geçen gün Karsavuran düzünde gördüm. Kendi kendime, bu İnce Memedin atıdır, dedim, yanına varayım da azıcık boynunu okşayım, dedim, aman varmaz olsaydım, az daha beni öldürüyordu. Yüzbaşı da emir vermiş, o at demiş, görüldüğü yerde, İnce Memedden de önce vurulacaktır, demiş. Yaaa, duydun mu Memed, onun hakkında da vur emri var. Benim köpeğimi de öldürdü o Yüzbaşı. Ben de onu öldüreceğim. Senin atını öldürürse de... Köylüler de senin atma yaklaşamıyorlarmış. Köylüler dediler ki, o ata yaklaşınca at görünmez oluyormuş. Olmaz olsun öyle at, iyi huylu bir şey değil. Vururlarsa hiç üzülme. Aaah, benim köpeğim öyle miydi ya..."

İçini çekti.

26

Yağız at yel gibi uçarak geldi geniş yeşil çayırlığın ortasında durdu. Başını kaldırıp kulaklarını dikti. Düzlüğü çepeçevre sarmış orman uğulduyordu. Sarı yapraklar yer yer yeşili örtmüştü. Uzaktaki yarı puslu dağın koyaklarına sabahın gölgeleri düşmüştü. Dimdik at kımıldadı, gerindi, sağrısı ince ince kırıştı. Bedeni upuzun uzamış, karnı yere değecek kadar gerilmişti. Bir süre böyle durdu. Dikeldiğinde kuşkuyla sağa sola bakındı, bir kayalık ayna gibi arada bir şavkıyor, ışıklar atın gözüne geldikçe at bir irkiliyor, kulaklarını dikip sağa sola bakmıyordu.

Çayırlığın ortasından yöresini mor çiçekli yarpuzlar almış, dibi ak çağşaklı üç pınar kaynıyordu. Pınarlardan suların yüzündeki kaygan böcekleri son hızla oradan oraya kayıyorlardı.

Yağız at çok ağır, yürümez gibi en yakınındaki pınara yürüdü, eğildi, kuyruğunu usulca sallayarak suyu içmeye başladı. Başını sudan bir türlü çekmiyordu. Yukarda, gökte atmacalar, göğüslerini esen yele vermişler, öyle süzülüyorlardı. Pınarın başına üç tane ardıç kuşu kondu. At bundan ürker gibi oldu, başını kaldırdı, sonra geri indirdi. Az sonra bir ak bulut gibi bir kelebek sürüsü geldi, pınarların yöresindeki mor yarpuzlara kondu. At, çayırlık, bir süre ak kelebek bulutu içinde kaldı. At huylandı, başını aşağı yukarı, kuyruğunu yana yöreye hızla salladı. Kelebekler bir uçuyorlar, sonra gerisin geri yarpuzlara konuyorlardı. Bir ara geliyor, at kelebeklerden gözükmüyordu. Durmadan başını silkeleyen, kuyruğunu da daha hızlı sallayan at aldı yatırdı. Kelebekler onu bırakmıyorlar, onunla birlikte, onu sarmışlar uçuşup gidiyorlardı. Güneşte çok ışıltılı, saydam, pul puldular.

At çayırlığı bir uçtan bir uca kelebeklerle gidiyor geliyor, duruyor eşiniyor, çifte atıyor, alıyor yatırıyor, şaha kalkıyor, kelebeklerden bir türlü kurtulamıyordu. Düzlüğün ortasında yorulmuş, teslim olmuş durdu. Ak kelebekler üstünde kaynaşıyorlar, o inatla öyle durmuş hiç kıpırdamıyordu. Üç pınarın üçünün de suyu taştı, fokurdadı, ak köpükler kabardı yeşil çimenlerin üstünden çağıldadı. Atın dizlerine kadar çıktı sular. Kelebekler atın üstüne sıvanmışlardı. Sular ormana çekildiler gittiler. Güneş pınarların dibine vurdu. Atmacalar orada, göğün mavisine yapışmış daha öyle duruyorlardı.

Aşağıdaki ormanın içinden bir yalım patladı sündü, at yalımı görür görmez olduğu yerde bir süre pisti, karnı yere yapıştı, kulaklarını indirdi, perçemi

başının ucundaki sarı çiçekli çalıya değdi. Üstünde kelebekler, nereden geldikleri belirsiz gittikçe çoğalıyorlar, at da gözükmüyordu. Güneş ortalığı kavurdu, gözleri kör eden tozlu bir sarı sıcak aldı ortalığı, otlar, pınar, mor çiçekli yarpuzlar kurudu. Bir toz tabakası ormanı, otları, çiçekleri, suları kapladı. Kar yağmış gibi her yer tozlar altında kaldı. Yağız at silkindi, tozlar, kelebekler döküldü. Bir ara Hürü Ana elinde bir urgan, bir tutam ot ata yaklaştı. Bir yalım patladı aralarında at şahlandı ileriye sıçradı, yöresini sarmış yalımlarla birlikte kendi yöresinde hızla döndü. Hürü Ana, atın ötesinde durmuş yalımlarla birlikte dönen atı seyreyliyordu. Ormandan elleri urganlı, bir tutam otlu bir sürü köylü çıktı. Yalımlarla birlikte dönen ata doğru geldiler, Hürü Ananın arkasında döndüler. Ormandan çıkıp geliyorlar, çıkıp geliyorlar Hürü Ananın arkasında toplanıyorlardı. Sonra ortada yalımlarla dönen atın yöresinde halkalandılar. Kalabalık büyüyordu atm yöresinde. Yalımlar söndü. At gene ak kelebek bulutu içinde kaldı. O döndükçe de kelebekler savruluyor ama onu bırakmıyorlardı.

Urganlar sağıldı ata doğru. At döndükçe atılan urganlara dolanıyordu. Dizlerinin üstüne çöktü. Bu anda da gözden yitti gitti. Köylüler şaşırdılar. Atın döndüğü yere geldiler. Otlar bir harman yeri kadar ezilmişler, at izleri toprağı çakur çukur etmişti.

Sert bir yel esti, sarı yaprakları savurdu. Köylüler yaprakların altında kaldılar. Hürü Ana gülerek, ata söverek yaprakların altından çıktı elindeki urganla. Köylüler de yapraklan yararak onu izlediler. Hürü Ana bir kayanın üstündeki atı görünce ona koştu. Köylüler de onun arkasından... Kayalığı çevirdiler. At hiç aldırmıyor, kayanın sivrisinde, yönünü güneşe dönmüş, uzun gölgesi kayayla birlikte toprağa serilmiş orada dimdik duruyordu. Köylüler kayalığa tırmanmaya başladılar. Dik kayayı yarıya kadar tırmanıyorlar, oradan öteye bir karış bile çıkamıyorlardı. Kaya sallandı, tırmanan köylülerin hepsi yere döküldüler. Eli mavzerli, kara yüzlü bir adam çıktı ortaya, durun siz, dedi. Diz çöküp toprağa, ata nişan aldı, arka arkaya beş el ateş etti, at yerinden kıpırdamadı bile. Onun ardından Yüzbaşı Faruk geldi kayanın dibine, köylüler süklüm püklüm, elleri karınlarının üstüne kavuşturulmuş yana çekildiler. Azgın yüzlü Yüzbaşı Faruk ata bakınca yüzünü geniş bir gülümseme kapladı, yere diz çöktü, ata nişan aldı, arka arkaya beş kere ateş etti. At hiç aldırmadı. Yüzbaşı Faruk mavzerini çabucak doldurdu, gene beş kere tetiğe bastı. At hiç oralı değildi. Yüzü güneşe dönük, olduğu yerde öyle durdu kaldı. Yüzbaşı tüfeğini doldurup doldurup boşaltıyordu. Hiç de yorulmuyordu. Bir kelebek bulutu geldi, atı sardı. At kendi yöresinde kelebekleri savurtarak döndü, ardından da kayanın doruğundan, kelebeklerle birlikte, tam Yüzbaşının üstünden bir kuş gibi süzülerek, uzaktaki

çayırlığa indi. Seyran onu yelesinden tutmuş çekiyordu. Yüzbaşı köylülere döndü, İnce Memedin canı bu attadır, sizden bunun ölüsünü ya da dirisini istiyorum, dedi. Eğer tez günde bunun ölüsü ya da dirisi bana gelmezse siz bilirsiniz. Köylüler, gözümüzden iste bu atı Yüzbaşım, dediler. Asım Çavuş orada, kayanın dibine sinmiş, çömelmiş, tüfeği kucağında üst üste sigara içiyor, üzgün düşünüyordu.

At yeşil çayırlığın ortasında duruyor, yelesini sarkıtmış, kuyruğunu sallıyordu. Ayaklarındaki dört nalı da attığı, tırnaklarının genişlemesinden belli oluyordu. Biraz zayıflamış, tüyleri de domur domur kabarmış, uçları güneşten solmuştu. Atmacalar gökyüzünde oldukları yerde, mavi göğe yapışmışcasma süzülüyorlardı.

Bir sürü kuş, hepsi de ak, ormandan top top çıkıp çayırlığa kondular. Yağız at, çayırlığın aklığının üstünde bir kara leke gibi kaldı. Uzaktaki dağdan bir ak bulut koptu geldi, atın tam üstünde durdu. Bulutun gölgesi ak kuşların, yağız atın üstüne düştü. Bir mavi, küçücük gölekte atın yansıması gün ışığıyla birlikte çalkalanıyordu. Yağız atın yansıması gölün aydınlığında bir kırılıyor, kayanın doruğuna çıkıyor, ardından süzülerek iniyordu. Altın pırıltısmdaki balıklar atın üstünde dolaşıyorlardı.

Gök, çayır, mor yarpuzlar, sarı yaprakları esen yelde uçan orman, at, her şey silindi, her şey ak, saydam bir ışığa kesti. Ormanın üstündeki ışık şırlıyor, dünyanın öteki ucu gözüküyordu. Portakallar çiçek açmış, kokuları taa Akdeniz kıyılarından dalga dalga dağlara kadar vuruyordu.

Kırmızı, pembe, ak, sarı keven dikenleri birer yalım öbeği gibi yanıyordu uzak dağın yamacında. Gün ışığında dönüyorlardı. Tanyerleri ince, bulutlu işiyordu. At, upuzun uzatmıştı bacaklarını, gerininee karnı yere değdi değecek. Gözleri dışarıya fırlamış, gözlerinin akında kırmızı damarlar, boynu kuğu boynu gibi uzun, güzeldi. Dağın doruğundan ışığa batmış, keven dikenlerinin cümbüşüne karışmış, ayağının altındaki taşları yuvarlayarak kır, güzel, ince boyunlu, nazlı bir kısrak geldi yağızın biraz ötesinde durdu, otlamaya koyuldu. Yağızı sanki hiç görmemişti. Yağız yeni gelene başını kaldırdı baktı, o da onun gibi, onu görmemişcesine atlamaya başladı. Aralarında vızıldayarak, ondan ona gidip gelen yeşil, bir parmak büyüklüğünde ışığa gelince çakıp sönen bir arı mekik dokuyordu.

Yağız at, usulca kısrağa yaklaştı. Öteki oralı olmadan, karşı koyağa otlayarak ilerledi. Koyakta insan boyu kadife kırmızı çiçekler el büyüklüğünde, el büyüklüğünde buradan ormana kadar sık, yılan giremez açmışlardı. Kısrak çiçeklerin arasına daldı ve ilk olarak yağıza baktı. Yağız ona koştu. Onunla

koklaşmak istedi. Kısrak birden onun yelesine bir diş attı, yağız geriye sıçradı. Kısrak, az aşağıya, koyağın dibine çekildi, yağız onu bırakmadı, burnunu kuyruğunun dibine götürdü. Kısrak, sert bir çifteyle onu durdurdu. Yağız kızmıştı. Sağında solunda dönüyor, kokluyor, öteki ısırıyor, beriki aldırmıyordu. Kısrak, geriliyor, arada bir bacaklarını açarak işiyordu. Yağız onun işemiğini kokluyor, başını göğe dikiyor, burun deliklerini alabildiğine açarak havayı kokluyordu. Öteki duruyor, işiyor, yağız koklayarak onun yöresinde dönüyordu.

Kısrak durdu, arkasına döndü, yağıza baktı, yağızın burun delikleri titriyor, açılıp kapanıyordu. Aletini çıkarmış, dikmiş, karnına yapıştırıp yapıştırıp indiriyordu. Kısrak bacaklarını açmış, gerilmiş, sağrısı ince bir titreşimde bekliyordu. Yağız ön bacaklarını açtı, uzattı, kısrağın üstüne attı, dişleriyle onu boynundan kavradı, tutturamadı indi. İkincide de tutturamadı. Üçüncüde artık dişleri kısrağın yelesini bırakmadı, kısrağa aştı. Sağrısı gerildi, önce çabuk çabuk, sonra yavaştan devinmeye başladı. Atın üstündeki ön bacakları, baldırları, sağrısı uğunan bir titremedeydi. Bu sırada ak bir kelebek bulutu ortalığı ışığa boğarak geldi, onların üstlerini örttü. Yağız, kısrağın üstünden inince de kelebekler, geldikleri gibi ışıldayarak, top top savrularak, havada zikzaklar çizerek çekildiler gittiler.

Yağızla kır kısrak orada, oldukları yerde kulaklarını düşürmüş, başlarını toprağa sarkıtmış kaldılar.

Doğudan bir yalım parçası sündü geldi, çiçeklerin arasından geçti, atların yöresinde halkalandı. Yağız bir sıçrayışta yalımları aşıp yönünü dağa döndü, bir anda da keven dikenlerinin kırmızı, sarı, pembe dumanının arkasında yitti gitti.

Bir koyağın diz boyu taze çayırlarının ortasmdaydılar. Yağızla kısrak, kıtlıktan çıkmışçasına, başlarını yerden kaldırmadan otluyorlardı. Uzakta, ormanın üst yanında bir yerden gür bir duman tütüyor, yamaca doğru yayılarak ağıyordu. Atmacalar, göğüslerini yüksekte esen serin yele vermişler, alabildiğine kanatlarını açmışlar, bomboş, duru gökte salmıyorlardı.

Çalının arkasından turunculara bürünmüş, uzun kara belikleri kalçalarına kadar inmiş bir kız çıktı, yayılan atlara doğru yürüdü, kır kısrağın yanına geldi. Yayılan kır kısrak kızı görünce başını kaldırdı, baktı, kızı bekledi. Kız onu yelelerinden tuttu, üstüne bindi sürdü. Yağız bir süre kır kısrağın kuyruk altını koklayarak onların arkasından gitti, kız atı doldurunca yağız olduğu yerde kaldı. Ötekiler uzaklaştılar. Yağız uzun uzun üst üste birkaç kere kişnedi, arka ayaklarının üstüne dikilerek, onların arkasından, onlar gözden ıralıncaya kadar baktı. Mahzun geriye dönüp yeniden otlamaya koyuldu.

Yağız at tanyerleri ışırken o çok mavi gölün kıyısmdaydı. Suyun üstü

dumanlanıyordu. Ormanın sarı yapraklarının üstünden bulutlar kalkıyordu. Kır kısrak karşı kıyıda kişniyor, eşiniyor, bacaklarını gerip işiyor, yağız da burun deliklerini açarak derin derin, bütün havayı içine çekiyordu.

Yağız dayanamadı, kendisini mavi sulara bıraktı, öbür kıyıya doğru suları köpürterek yüzmeye başladı. Kır kısrak da kendisini suya attı, ortada buluştular. Yağız onu dişleriyle boynundan yakaladı, kısrak kurtulmaya çalıştı, çabaladı, sonunda da kurtuldu. Birlikte kıyıya çıktılar. Kısrak sırtından sular akarak bacaklarını alabildiğine gerip işemeye başladı, çırpındı, üstündeki suları döktü. Yağız onun yanma geldi, aşmak istedi. Yörelerini urganlı, silahlı köylüler alıverdiler. Kısrak huysuzlandı, kişnedi, arkasını döndü yağıza çifteler yağdırdı. Yağız şahlandı, kişnedi, kudurdu. Eli urganlı köylü kalabalığı gittikçe kalabalıklaşarak üstlerine geliyorlardı. Aralarına nereden geldiği bilinmeyen bir yalım düştü, patladı, sündü, üstlerine bir ak bulut indi, yağız kalabalığın üstünden göle süzüldü, yüzerek karşıya geçti. Kır kısrak da arkasından geldi. Gölü çıktılar, çırpınıp sularını döktüler, ormana daldılar.

Güzel bir bahar ılıklığında toynakları yumuşacık toprağa gömülerek, ak çiçekler açmış portakal bahçelerine düştüler. Esen yel, dalga dalga şimdiye kadar hiç bilmedikleri bir koku getiriyordu burunlarına. Portakal bahçelerini geçtiler. Irgatlar iki büklüm olmuşlar, tarlalarda çalışıyorlardı. Aralarından sıyrıldılar. Çalışan adamlar o kadar işlerine vermişlerdi ki kendilerini, önlerinden geçen atları görmediler bile... Kıyılarına vardıkları uçsuz bucaksız serilmiş büyük deniz minare boyu dalgalarla köpükleniyordu. Biribirlerine sokularak yan yana denizi beklediler. İkisinin de gölgesi kumlara düşmüştü. Bir incecik yel çıktı, sonra durdu. Kısa aralıklarla yel bir fisiliyor, bir duruyordu. Çok sıcak vardı. Sıcakta deniz duruldu, üstü dümdüz oldu, kırışıksız. Denizin ortasından bir aygır başı gözüktü, bu yana geliyordu. Kır kısrak huylandı, kaçmaya davrandı. Portakal kokuları denize doğru esti. Kır kısrağın burun delikleri titredi. Denizdeki at başı gittikçe yaklaşıyordu. Geldi geldi, tam önlerinde denizden çıktı. Lekesiz kır, iri, gözleri büyük, kulakları kalem, yeleleri mavi boncuklu bir aygırdı. Silkindikten sonra kır kısrağa yaklaştı. Onu kokladı. Kısrak hiçbir şey yapmıyor, hiçbir devinimde bulunmuyordu.

Yağız şaşırmış, kır kısrak ne yapacak diye bakıyordu. Aygır onun her bir yerini kokluyordu. Denizden kıpkırmızı bir yalım sağıhverdi kıyıya, yağız şahlandı, aygıra saldırdı. Kır kısrak bir yana çekilmiş bu biribirine girmiş azgın atlara bakıyordu.

Dövüşleri uzun sürdü. Kuyruk, yele kılları havada uçuşuyor, keskin dişlerin yaraladığı bedenlerden kanlar akıyor, atlar kırmızıya boyanıyordu. Sonunda

ikisinde de kıpırdayacak bir durum kalmadı ya, yağız biraz daha canlıydı. Aygırı önüne kattı, tarlalardan, portakal bahçelerinden onu dağlara sürdü. Aygır ormanda yitinceye kadar arkasından kovaladı. Döndü denizin kıyısına geldi. Kır kısrak onu orada bacaklarını açmış bekliyordu. Yağız yorgunluğuna bakmadan ona aştı. Bu sırada da bir kelebek bulutu gelip pır pır üstlerini örttü.

Bulut dağılınca eli urganlı köylü kalabalığını karşılarında buldular. Bu sefer çok daha kalabalıktılar. Hep birden onları yakalamak için urganlarını attılar. Bir yalım patladı. Yağız kendi yöresinde üç kere döndükten sonra denize atladı, kır kısrak da arkasından... Kalabalığın bağırtısı, şamatası az sonra gerilerde kaldı. İki at yan yana uçsuz denizde sonsuza doğru yüzüyorlardı.

27

Gediği aşınca Sakızlı köyü karşılarına çıktı. Köy bir koyağın üst ucundaki düzlükteydi. Sırtını mor kayalıklı Kekilli dağına vermişti. Evlerin çoğu yarı yarıya yıkılmış, duvarların taşları arasından yaban otları, eşek incirleri, çiçekler fışkırmış, köyün dışındaki ağaçsız küçük mezarlığın da bütün hece taşları devrilmişti.

Kasım köyün üst başına gelince durdu, bir taşın üstüne sekilendi.

"Şu ev bizimdi," dedi kaşlarını çatarak. Koyağın karşı yamacındaki, yığma taşlardan geniş bir avlusu olan iki katlı, sıvaları dökülmüş, bağdadi kirişleri görülen bir evi gösterdi. "Köy sürüldükten sonra buraya bizim köyden tek gelen insan benim. Ne yapalım, bütün keçilerini yemiştik Çiçeklidereli Mahmut Ağanın. Açlık bu. Dini imanı, vicdanı yok açlığın..."

Konuşkan bir adam olmayan Kasımın dili çözülmüştü.

"Benim yutamadığım, bizi buradan kovdu anladık, keçilerini yemiştik. Ama Çukurovadaki köyümüzü neden elimizden aldı? Biz o toprakları canımızı vererek çıkarmıştık."

Ellerini gösterdi. Ellerinde çalı yırtmamış, orak, tahra, balta kesmemiş azıcık bir yer bile kalmamıştı. Elleri bir tuhaf hayvana benziyordu.

"Öldürdüğün Mahmut Ağanın küçük kardeşiydi, değil mi?" diye onun yanma çömelmiş Ferhat Hoca sordu.

"Bir kurşunda başı paramparça oldu, taşa düşmüş karpuz gibi."

"Senden başka, öteki köylüler hiç mi diretmediler?"

"Diretmediler. Diretseler de hiçbir şey gelmezdi ellerinden. Mahmut Ağanın başında çok silahlı adam vardı. Bir de Hükümet arkasında. Çok da gözümüzü korkutmuştu bizim Mahmut Ağa. Bu kadar korkan insanlar hiçbir şey yapamazlar."

"Sen nasıl yaptın öyleyse?"

"Ben onların on misli, yüz misli korkuyordum da ondan. Nasıl yaptım, ben de bilmiyorum. Parmağım tetiğe dokunuvermiş."

"Ya şimdi Kasım?"

"Şimdi o kadar çok öldüm ki, korkuya alıştım."

"Duyduğuma göre senin Sakızlı köylüleri, yani Yalnızkurt köylüleri başlarını almışlar, uzak, adı sanı duyulmadık diyarlara gitmişler. İmleri timleri belirsiz

olmuş."

"Antakyaya, Amik ovasına gittiler. Orada saklanıyorlar. O kadar korkuyorlar ki Mahmut Ağadan, orada da gelir kendilerini bulur diye, delik delik kaçıyorlar. Böylesine bir korku görülmüş değil. Böylesi bir korku ölümden de beter."

"Beter," diye onu onayladı Ferhat Hoca. "Bir aşabilselerdi içlerindeki o korku dağını, bir kırabilseler o zinciri bir daha kimse o köylüleri zapt edemez. Ne kadar güçlü olursa olsun Mahmut Ağa toz ediverirler onu. Ama gel gör ki..."

İnce Memed de Ferhat Hocanın yanma tıpkı onun gibi çömelmiş, elindeki bir çöple toprağı karıştırıyor, hiçbir söze varmıyor, salt dinliyordu. Temirse aşağıdaki çitlembik ağacının altına oturmuş, sırtını gövdeye dayamıştı, boynunu uzatmış ıpıssız köye bakıyordu.

Kasım içini çekti:

"Bir daha dönmeyecekler bizimkiler bu köye, Çukurovaya da... Çöl Arabistanda yitecekler."

Ayağa kalkıp köye aşağı yürüdü. Ötekiler de onu izlediler. Kasım vardı evlerinin avlusunun önünde durdu, orada bir süre bekledi.

"Ne o Kasım, eve girmeye korkuyor musun?"

"Ben bu evde doğdum da, büyüdüm de..." Başını kaldırdı Ferhat Hocaya, Memede, Temire baktı, evi baştan aşağı süzdü. "Giremeyeceğim," dedi, arkasını döndü, koyağın dibinden, suyun kıyısından yokuş aşağı yürümeye başladı. Ötekiler onun ardından zor yetişiyorlardı. Yıkık köy, ortasındaki çıplak, uzun kavak ağacıyla gözükmez oluncaya kadar bu minval üzere yürüdüler. Memed varıp da Kasımı tutup kolundan durdurmasaydı onun duracağı yoktu. Soluk soluğa kalmışlardı.

Bir taşın üstüne çöken Ferhat Hoca tabakasını çıkardı, kalın bir sigara sardı, iri demirci çakmağını çaktı, ortalığı güzel bir kav kokusu aldı.

"Köyün neresinde saklandın Kasım, kendi evinizde mi, kaçak olduğun sıralar? Mahmut Ağa seni fellik fellik aradığında boş köyden korkmadın mı?"

"Korkuyordum," dedi Kasım. "Ama burada, boş köyde gizlendiğim sürece beni kimse ele vermezdi. Bir de benim gelip de boş köyde sığınacağım Mahmut Ağanın aklına gelmezdi."

"Boş köylerden, eski örenlerden insanlar kadim zamanlardan beri korkarlar, şimdi az önce Kasımın kendi evinden korkup da kaçtığı gibi."

"Korktum, ürktüm," diye Ferhat Hocayı onayladı Kasım. "Ölülerden çok korktum." "Köyde saklandığın sıralar yemek için ne yapıyordun?"

"İlk günlerde Çiçeklideresine gidiyordum yemek yemeye. Herkes bana sofrasını açıyordu. Az bir sürede bütün köyler benim boş köyde barındığımı

öğrendi. Ben hiç korkmadım. Bir keresinde Çiçeklideresinin içinde Mahmut Ağayla karşı karşıya geldik. O beni tanımazdı ya bütün adamları beni görmüşlerdi, tanıyorlardı. Korkumdan dizlerim çözüldü, ileriye bir adım atamadım. Onların karşısında sararmış yaprak gibi titreyerek öylece kaldım. Ne onlar beni yolun ortasında bırakıp gidiyorlar, ne ben yerimden kıpırdayabiliyordum. Sonunda Mahmut Ağa bir şeylerden kuşkulanmış olacak ki beni yanma çağırdı, sen kimsin, nereden gelip nereye gidiyorsun, bu halin nedir, niçin böyle yaprak gibi titriyorsun, diye sordu. Ben de ona, Ağamı, Mahmut Ağamı görünce böyle oldum, deyince onun hoşuna gitti, gülmeye başladı, ardından da atını sürdü, bana daha başka bir şey sormadan çekildi gitti. Mahmut Ağanın adamları giderlerken, atlarının üstünden bana dönüp dönüp bakıyorlardı. Onların bakışlarından Mahmut Ağa hilelenir de geriye döner diye ödüm koptu. Yolun az ötesindeki dama canımı zor attım. Çok tuhaf değil mi, Mahmut Ağanın adamlarından hiçbirisinin beni ele vermemeleri? Oysa aylardır dağ taş beni arıyorlardı."

"Ferhat Hoca, sen ne dersin bu işe?"

"İnsanoğlu yiğit yaratıktır," dedi Ferhat Hoca. "İnsanoğlu mert, onurlu yaratıktır. Kasımın o kadar korktuğunu görünce kimse onun aradıkları Kasım olduğunu söylememiştir Mahmut Ağaya. Bunu küçüklük, alçaklık saymışlardır. Herkes insanların kötü, alçak yanlarını görüyor da bu yanlarını görmek istemiyorlar."

Kasımı omuzundan tuttu:

"Söyle oğlum," dedi, "sen boş köyde kalırken bütün bu yöre köylüleri, Çiçeklideresi de içinde senin orada kaldığını yediden yetmişe biliyorlardı, biraz önce öyle demiştin, değil mi?"

"Biliyorlardı. Biliyorlar, şu tepedeki ağacın dallarına getirip benim için yiyecek asıyorlar, çıkını dala bağladıktan sonra da bir ay ıslığıyla bana haber veriyorlardı. Bazan gece ben uyurken ay ıslığını duyuyor, yatağımdan çıkıyor, bir köylü de bir yatak bırakmıştı bir seferinde ağacın dibine, ağaca geliyor, daha sıcacık yemek çıkınını daldan alıyordum, bir gecede üç kez ıslık sesi duyduğum da oluyordu. O kadar çok yemek geldi ki bana, sonunda köyden hiç çıkmaz oldum. Ardından da Temir düştü köye."

Temir:

"Buradan, şu karşıki yoldan yaylaya gidiyordum," diye söze karıştı. "Bir ıslık duydum. Bir adamın da ağaca bir çıkın bağladığını gördüm. Köyün bomboş kalmış bir köy olduğunu, başından da neler geçtiğini biliyordum. Bir çalının içine saklanıp bekledim, baktım Kasım çıktı köyden, geldi çıkını daldan aldı,

oracığa, ağacın altına çöktü, çıkını açtı atıştırmaya koyuldu. Sonra ben çıktım ortaya, Kasımın yanına geldim, afiyet olsun arkadaş, dedim, sağ ol, dedi başını kaldırıp, buyur... Ben de gidip onun yanına çöktüm, birlikte yemeği yedik."

"Mahmut Ağa bütün bu olan bitenleri duysaydı, önce Çiçeklideresi köylülerini, sonra da bu dağların köylüklerim Sakızlı köyü gibi sürgün ederdi, değil mi?"

"Ederdi."

Yöreyi çepeçevre çevirmiş dağların doruklarını bulut almıştı. Bir de batıdan, Aladağ üstünden kapkara bir bulut yığını kabararak geliyordu. Ortalık da usuldan kararıyordu. Yalnız Sakızlının ortasındaki alana bir harman yeri büyüklüğünde çok parlak bir ışık düşmüştü uzun, çıplak kavağın tam üstüne.

"Yağmur geliyor."

"Gelsin," dedi Memed. "Biz de Sakızlıya sığınırız. Kasımın evi olduğu gibi duruyor."

"Ben gitmem," dedi Kasım. "Yağmurdan boğulsam da, beni seller alsa götürse de ben o köye bir daha girmem. Mahmut Ağanın elinden bir daha kaçsam da, katlime ferman çıksa da, ben de bu köye girince yüzde yüz kurtulacağımı bilsem de o köye bir daha girememem. Siz girin köye yağmur gelince, ben sizi burada oturur, beklerim."

"Haydi kalkın," dedi Ferhat Hoca. "Burada da daha fazla kalmayalım. Ortada kum gibi candarma kaynıyor. Durup dururken bir çatışmaya girmeyelim."

Yamaca yukarı yürüdüler. Soğuk yağmur yelleri esmeye başlamıştı. Yağmur yeli kimi çok sert, sağdan soldan aşağıdan yukarıdan esiyor, kurumaya yüz tutmuş keven çiçeklerini çatırdatıyor, kırıyor, savuruyor, kimi yumuşuyordu. Yamacı çıkınca iri, ağır damlalar da pat pat diye toprağı dövmeye başladı. Aşağıdaki yolda atını bir oraya, bir buraya süren, arada bir de durup yöreyi araştıran, dinleyen bir yolcu gördüler.

Kasım:

"Tanıdınız mı şu atlıyı?" diye yolu gösterdi. "Çoban çocuk o. Ne de güzel at sürüyor, atının üstünde oynuyor."

"Bizi arıyor," dedi Memed, "o şeytan."

Temir koşarak, bağırarak aşağıya indi. Yolcu atının başını çekti, Temiri bekledi.

"Merhaba Müslüm. Ne var, ne yok?"

"İyi haberler var."

"Dur, bekleyelim, ötekiler gelsinler de..."

Müslüm attan indi, atı götürdü yolun kıyısındaki çam ağacına bağladı.

"Yaralarım daha sızılıyor. Kertiş Ali beni dövmüştü ya...Yağmur yağınca

yaralarım sızılıyor."

"Çok yağmur yağıyor..."

"Siz ne biçim eşkıyasınız?" diye çıkıştı Müslüm. "Eşkıyanın yamçısı olur ki Çerkesden gelme. Top güllesi bile işlemez, değil yağmur."

"Bizim yok. Biz fıkara eşkıyayız."

"Zengin olun. Dağlar taşlar zengin adamlarla dolu. Ben çıkmalıyım ki bir dağa, o zaman görün siz! Bütün bu dağları, ovaları, zenginleri soyarım."

"Onlar da seni öldürürler."

"Öldürsünler, ölüm haktır. Ölümden korkup da sen geri durma, yiğidin alnına yazılan gelir."

Yağmur hışım gibi iniyordu. Eşkıyaların da, Müslümün de cıcığı çıkmıştı. Ortalık da gittikçe kararıyor, yalnız karşıda düz bir kayanın üstü pul pul ışılıyordu.

"Hoş geldin Müslüm."

"Hoş bulduk İnce Memed."

"Sende iyi haberler olacak."

"Var," dedi Müslüm. "Beni size Hıdır gönderdi."

"Kimmiş o Hıdır?"

"Sen onu tanıyormuşsun. Bir Hasan varmış, hani senin arkadaşınmış. Onu Sarıçiyan öldürmüş de, ben de İnce Memedim, demiş. İşte bu Hıdır o Hasanın babasıymış. Anladın mı?"

"Bildim," dedi Memed.

"İşte bu Hıdır bana dedi ki tez ulaş İnce Memede... Onlar benim senin ulağım olduğumu biliyorlar nasıl bellemişlerse... Bir onlar mı biliyor," diye övündü Çoban Müslüm, "bütün dağ köylükleri biliyor."

"Bir de candarmalar bilirse kemik koymazlar sende..."

"Bilemezler, bilseler de beni bulamazlar, bulsalar da yakalayamazlar, yakalarlarsa da ellerinden kaçırırlar, kaçırmazlarsa da hapsedemezler, asamazlar. Ben çok kurnazım, hem de akıllıyım."

"Anlaşıldı. Şimdi sen Hıdır Ağa ne dedi, onu söyle bana."

"Hıdır Ağa dedi ki, ölmüş Hasanın babası, Kuzgun Veli onların köyüne gelmiş. Bu Kuzgun Veli Hükümete söz vermiş, seni öldürecekmiş. Hükümet de onun için af çıkarmış. Hıdır Ağa dedi ki, o senin kanına susamış. Hıdır Ağa dedi ki, amanın İnce Memede söyle, bu gece Çamlıyol köyüne ulaşsın. Biz Kuzgun Veliye bu gece delice ekmeği yedireceğiz, o da iki gün iki gece baygın düşecek. Gelsin de kellesini kessin."

"Bu gece nasıl yetişiriz Çamlıyola? Atla bile gitsek oraya yetişmenin

mümkünü yok."

"Hıdır Ağa bir de dedi ki aman temkinli olsunlar, Çiçeklideresinden Mahmut Ağa da otuz adamıyla onun ardmdaymış."

"Ohhooo, dünya bizim ardımıza düşmüş," diye güldü Ferhat Hoca. "Biz de hapisaneyi basmasaydık, kasabayı kurşunlatmasaydık. Daha da çok adam yollayacaklar üstümüze. Her şey iyi de Mahmut Ağaya ne oluyor, onu anlamıyorum."

"Ben onu çok yakından tanırım," dedi Memed. "Onun gibi nam düşkünü bir adam yoktur bu dağlarda, şu aşağı ovada."

"İnce Memed bu kadar ünlendi ya, ondan pay kapacak teres," diye öfkesini belli ederek konuştu Kasım. "O benim kurşunumla gidecek. Allah..." Ellerini havaya açtı: "İnşallah," diye de indirdi.

"Önce şu Kuzgun Veliyi ortadan kaldırmalıyız."

"O kolay," dedi Ferhat Hoca. "Kuzgun bizi bir karınca kadar bile görmüyor. Bu yüzden onun işi kolay. Onu çabuk avlarız. Ben Mahmut Ağadan korkuyorum. Bir, başında çok adamı var. İki, şu dağlarda onun yandaşı olan epeyce de çete çıkar. Üç, candarmaları da alır yanma. Dört, köylülerin de hepsi onun kulu. Kasımın işine bakmayın. O bir kere olur. Yoksa köylüler, salt Mahmut Ağanın gözüne girmek için, hepimizin derisini, babaları, anaları, çocukları olsak da derimizi yüzerler. Söyleyin şimdi ne yapacağız?"

"Çamlıyola gideceğiz. Ne yapıp edeceğiz bu gece, sabaha karşı da olsa oraya ulaşacağız. Hadi sen yola çık Müslüm."

"Nasıl ulaşırız Memed?"

"Ulaşırız Hocam. Ben kese yolları biliyorum. Şu dağı aşınca Çamlıyolun üstüne düşeriz. Yolumuz çok sarptan geçiyor ya, ne yapalım."

Müslüm atının başını çevirdi, doludizgin kırbaç gibi inen yağmurun altında gözden uzaklaştı.

Ötekiler kayaların arasından yer yer çamlar, çalılar çıkmış eğe gibi pütürlü, çarıklarını dolayan dağa vurdular. Durmadan yağmur biteviye usul usul yağıyordu. Tüfeklerinin ağzını yere çevirmiş eşkıyalar dik yamacı tırmanıyorlardı. Memed en öndeydi ve bir geyik gibi sekiyor, ötekiler onun ardından zor ulaşıyorlardı.

Gece ortalık göz gözü görmez bir karanlıktı. Hiçbirisi nereye bastığını, ne yaptığını, ne yöne gittiğini bilmiyordu. Gün açılıncaya kadar Ferhat Hoca iki kere sele kapıldı. Birincisinde onu zor kurtardılar. İkincide Hoca bir dala yapışmış avazı çıktığmca bağırıyordu, yerini kolay buldular. Kasım da bir uçurumun kuyu gibi derin dibine düştü. Ondan umudu kestiler. Bir yarım saat

sonra düştüğü yerden çıkageldi. Düştüğü yer yumuşacık bir dere yatağı, kumlukmuş, azıcık sol bacağı incinmişti.

Kaya, çalı, orman, dağ, su demiyor, önlerine düşmüş Memed kedi gözleriyle karanlık demiyor ilerliyordu. Gediğe geldiklerinde ortalık azıcık ışımıştı. Aşağıdaki köyün birkaç evinin de bacaları tütüyordu.

"Geldik," dedi Memed.

"Geldik ya, öldük," diye karşılık verdi Ferhat Hoca.

Memed:

"Temir," dedi, "köyün şu en ucundaki eve gidecek kadar halin kaldı mı?"

"Kaldı," dedi Temir. "İstersen bir bu kadar daha yürürüm."

"Öyleyse o eve git, evde kim varsa, kadın, erkek, çocuk Hıdırın evine gönder. Hıdırı al buraya gel."

Temir koşarak, sanki bu kadar yolu o yürümemiş, gecenin karanlığında, yağmur altında o çalılıklara düşmemiş, ağaçların gövdesine o toslamamış gibi yamacı aşağı indi. Berikiler, büyük bir sedirin duldasında oturdular. Burasını hiç yağmur tutmamış, sular biribirinin üstüne yapışmış geniş dalların üstünden kayıp gitmişti.

"Bir ateş yaksak mı?" diye sordu Kasım. "Kururduk. Ben titriyorum."

"Hepimiz titriyoruz," dedi Ferhat Hoca.

"Dört bir yandan kuşatıldık Kasım," dedi Memed. "Farkında değil misin, nasıl ateş yakarız?"

Kasım üstelemedi.

Bundan sonra hiçbirisi bir daha konuşmadı. Başlarını önlerine düşürüp daldılar gittiler. Aşağıdan bir çatırtı duyuncaya kadar da öyle kaldılar.

"Geldik," dedi Temir. Koşarak yokuşu çıkıyor, ardından da, çok gerilerde kalmış Hıdır Ağa geliyordu. Ağacın altına geldi, daha soluğunu toparlayamadan: "Konuşmuyor," diye yakındı, "bu Hıdır mıdır nedir, ağzını açmıyor. Bir şeyler dönmüş olacak bu köyde ya ben bir şey anlayamadım. Gelsin hele."

Gitti, sırtını ağacın gövdesine dayadı.

"Buyur Hıdır Ağa," diyerek Memed Hasanın babasını yolda karşıladı, koluna girdi sedirin altına getirdi. Ferhat Hoca da, Kasım da onu biraz aşağıya inerek karşıladılar.

"Hoş gelmişsiniz Ağalar. Bu kardeş Ferhat Hoca mı?"

"Odur," dedi Memed.

"Biz Hocamızı bu dağlarda çok severiz. O, Allahm bir ermişidir. Uzun yıllar biz onu Hızır sandık. Sonra da anladık ki o Ferhat Hocaymış."

"Hızırdır," dedi Memed. "O Hızırdır da bizi Ferhat Hoca donuna girmiş

kandırıyor."

"Kandırmam," diye güldü Ferhat Hoca.

"Buyurun eve gidelim öyleyse. Sıcak çorba sizi bekliyor evde. Hem de dumanı üstünde."

"Kuzgun Veli nerede?"

"Boş verin Kuzgun Veliye de siz eve gelin."

"Hani bu gece?"

"Geç kaldınız, kaçırdık onları. Merak etmeyin, bir daha gelecekler."

Arkasına döndü yürüdü, ötekiler de onu izlediler.

Köye girdiklerinde bütün köylülerin dışarıya dökülmüş, onları beklediklerini gördüler. Aralarından geçip Hıdır Ağanın evine, konuk odasına geldiler. Konuk odası çok geniş, büyük pencereleri aşağıdaki çok derin, bakınca baş döndüren uçuruma açılmış, damı kırmızı kiremit döşeli, bütün duvarları tahta oymalı, tabanı seçme kilimli, çinke taşından örülmüş büyük ocaklı, iki duvarına boydan boya karşılıklı sedirler konmuş bir odaydı.

"Çok ıslanmışsınız, soyunmaz mısınız?"

Hıdırın dilinin altında bir şeyler olduğunu Memed çoktan anlamıştı. Yoksa bu sabahın erkeninde, daha gün yeni doğdu doğacakken, kırbaç gibi indiren yağmurun altında bütün köylüler dışarıya dökülüp niçin onları beklesinlerdi? Bu köyde bir şeyler dönmüştü ya, acaba neydi? Ferhat Hocayla kiminde göz göze geliyorlar, bir şeyler döndüğünü gözleriyle konuşuyorlardı ya, ne olduğunu çıkaramıyorlardı.

"Soyunuruz," dedi Memed.

Biraz sonra Hıdır Ağa elinde dört kat çamaşırla geldi.

"Bunları giyin. Çocuklar giyitlerinizi ateşe tutup hemen kuruturlar siz çorbanızı içerken."

Teker teker yan odaya girip soyundular, kuru çamaşırları giyinip çıktılar. Onlar giyininceye kadar da büyük bir bakır sini gelmiş ortaya konmuştu. Sinide üstü yağlı, kırmızıbiberli, sarımsaklı tarhana çorbası tütüyordu. Hıdır Ağa da uzun, ağzı geniş tasları ortadaki büyük kaptan tarhanaları kepçeyle alıyor dolduruyordu.

"Buyurun hele..."

Ocak gürlüyordu. Dört aç kaşık dört yerden tarhana taslarına saldırdılar. Ardından tereyağı, ak petekli, püren kokan bal geldi. Bir iyice karınlarını doyurdular. Bir genç kızla bir delikanlı geldiler siniyi, tasları, kapları kaldırdılar.

Memed kendini bırakmış, ocağın sıcağına kendisini kaptırmış gitmişti. Hocaysa tetikteydi. Çorba içerken bile tüfeğini kucağından ayırmamıştı.

Sofra kaldırılır kaldırılmaz, önce yaşlılar, ardından da ötekiler birer ikişer odaya gelmeye başladılar. Her gelen, "merhaba, hoş geldiniz," diyor, bir yere oturuyordu. Oda iyice dolup da yükünü alınca Hıdır Ağa eşkıyaların kurumuş giyitlerini getirdi. Gene teker teker öteki odaya gittiler giyinip geldiler.

Kırmızı çizgili, ağızları geniş, kulpsuz fincanlarda kahveler geldi. Sıcak odanın içi ağır bir kahve kokusuyla koktu. Adamlar kahveyi içerlerken Hıdır Ağa:

"Getirin," dedi.

İki delikanlı önlerinde çırılçıplak, zayıf, zayıflıktan kasık kemikleri dışarıya fırlamış, çok uzun boyunlu, yanık tenli, gözlerinin feri sönmüş, elleri arkasına bağlanmış bir adamı odaya getirdiler. Adam korkulu gözlerle yöreye bakıyor, öne eğilmiş hayasını bacağının arasına alıp saklamaya çalışıyordu.

"Buna Kuzgun Veli derler. Çetebaşıdır. İnce Memedi öldürmek için buraya, bizim köye kadar gelmiştir. Buyurun, biz de onu Çamlıyol köyü olaraktan size teslim ediyoruz."

"Sağ olun," dedi İnce Memed.

"Ötekileri de getirin."

Delikanlılar öteki çıplak eşkıyaları da getirdiler. Hepsinin de kolları arkadan bağlanmıştı. Hepsi de öne eğilmişler hayalarını saklamaya çalışıyorlardı.

"Beni niçin öldürecektin Kuzgun Veli?"

"Şunun için ki İnce Memed, seni öldürürsem beni affedeceklerdi. Ben de şu dağlardan bıkmıştım. Aşağıda ovada çiftliğim, varlığım, karılarım, çocuklarım, her bir şeyim vardı. Kırk yıldır bu dağlara nasıl dayandım, bilmiyorum. Kırk yıl her gün her gün öldüm. Ömrüm kalmışsa bir yılcık da, bundan sonra ölünceye kadar da rahat yaşayayım, dedim, her gün ölmektense... Nasip değilmiş. Bu alçak, insanlıktan çıkmış köylüler beni al ile avladılar. Bir kurtulabilsem şimdi, hiç umut yok ya, bu köylülere yapacağımı bilirim ben. Hiç yerinme, sevinme İnce Memed, senin sonun da benim sonum gibi olacak. Sen temiz bir çocuksun. Bu köylüler seni de benim gibi yakalayacaklar, üstelik İnce Memede değil de candarmaya teslim edecekler. Şimdi benim azıcık da olsa bir umudum var. Senin hiç olmayacak."

"Neymiş o senin azıcık umudun?"

"O da sensin. Sen azıcık yiğit bir eşkıyaysan beni bırakırsın. Çünkü hiçbir eşkıya böyle eli kolu bağlı bir hasmını öldürecek kadar küçülmez."

"Sen benim hasmım değilsin."

"Ben kim olursam olayım, seni öldürmeye geliyordum. Bu yüzden de şimdi ben senin eline düştüm, beni öldüreceksin. Silahsız, çırılçıplak, o da şu alçak köylülerin yakaladığı bir düşmanını öldüremezsin. Bu insanlığa yakışmaz. Eğer

beni öldürürsen, azıcık mertlik kalmışsa sende, ölünceye kadar kendini bağışlamazsın. Ben ölürken senin insanlığını, yiğitliğini, cömertliğini, içinde ne güzel şeyin kalmışsa onun hepsini de alıp götüreceğim. Beni bırakmak zorundasın. Beni bırak, ver silahımı elime, seninle karşı karşıya, teke tek dövüşelim."

"Haklısın," dedi İnce Memed. "Dur da Ferhat Hocaya sorayım."

"Kuzgun Veli haklı," dedi Ferhat Hoca. "O bizim düşmanımız."

"Hoca," diye bağırdı Memed, "sen yanlışsın. Ben onu kendim için, o, beni öldürmeye geldi, diye öldürecek değilim. Şimdi teke tek biz onunla vuruşursak, o da beni öldürürse bu köylüler ne olur? Kuzgun canavarı bütün bu köyleri yakmaz mı, taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakır mı? Benim derdim bu. Yoksa ben böyle zalim, böyle bir kan içiciyi, yol kesiciyi, fakir fıkarayı soyucuyu karşıma alır da konuşturur muydum."

"Ben fakir fıkarayı hiçbir zaman soymadım. Sen beni bırakırsan eğer, belki seninle bir daha hiç karşı karşıya gelmem ama bu köylüleri senin dediğinden de beter ederim."

"Söyle Hocam, buna ne diyorsun?"

"Ben söyleyeceğimi söyledim Memed."

Köylüler susmuşlar, olanı biteni seyrediyor, düşünüyorlardı.

Hıdır Ağa olduğu yerden ayağa kalktı:

"Bırak gitsin Kuzgun Veliyi İnce Memed," dedi. "Bizim içinse sen hiç küsüm çekme. Biz de senin o bildiğin adamlardan değiliz. Eşkıya Sarıçıyan bizi gafil avlamıştı. O zaman köyümüzde üç dört tüfekten başka tüfek yoktu. Şimdi köy bir cephanelik gibi. Bizim de gözümüz açıldı. Sen bırak Kuzgun Veliyi istiyorsan. Bizi düşünme, onun bu köye bir daha geleceği varsa, göreceği de var." Köylülere döndü: "İnce Memed bıraksın mı Kuzgun Veliyi?"

Köylüler hep bir ağızdan:

"Bıraksın," dediler.

"Getirin şunların giyitlerini, silahlarını da..."

Delikanlılar eşkıyaların silahlarını, giyitlerini getirip önlerine koydular. Hıdır Ağa, Kuzgun Veliyi elinden tuttu yandaki odaya götürdü. Öteki eşkıyaları da oraya soktu.

Ferhat Hoca allak bullak bir suratla ayağa kalktı dışarıya çıktı. Memed de onu izledi. Dışarıya çıkınca Hoca gözden yitti. Memed, gözleriyle onu aramaya başladı. Yağmur dinmişti. Sırtını, avludaki iki adam el ele verse çeviremez ceviz ağacının gövdesine verdi. Merak ediyordu, Hocaya böyle ne olmuştu, böyle allak bullak olmuş bir yüzle nereye gitmişti?"

Uzun bir süre ağacın altında bekledi. Hoca bir türlü bir yerlerden çıkıp da gelmiyordu.

"Allahaısmarladık İnce Memed. İnşallah, Allah seninle beni bir daha karşı karşıya getirir."

Kuzgun Veli onun yanından, arkasında yedi adamıyla geldi geçti. İçerdeki köylüler, Kasımla Temir de dışarıya çıkmışlar Kuzgun Velinin gidişini seyreyliyorlardı. Kuzgun Veli yığma taş avlu duvarını aşınca ayağı kayar gibi oldu, bu sırada da tüfeği patladı, kurşun Memedin abasını deldi, omuzunu sıyırdı geçti. Ardından da Kuzgun: "Ateş," diye emir verdi adamlarına. "Hepiniz İnce Memede... Ateş!"

Memed kendini ağacın arkasına çoktan atmış, o da ateşe başlamıştı.

Kuzgun Velinin adamları öyle, açıkta dimdik durmuşlar, hiçbir şeye karışmadan, olanı biteni seyreyliyorlardı. Kuzgun Veli taş yığınlarının üstünden ağacın arkasındaki Memede kudurmuş gibi ateş ediyordu. Dehşet nişancıydı. İlk kurşunda İnce Memedi tutturamaması, onun yapamayacağı bir işti. Kırk yıldır da başına böyle bir iş gelmemişti.

Kuzgun, Memedin ağacın arkasından gördüğü en küçük bir parçasına ateş ederken, arkadan, kayaların arasından Ferhat Hoca şalvarının bağını bağlayarak çıktı. Kuzgun Velinin çıldırmış sırtı önünde tabak gibiydi.

"Kuzgun Veli!"

Kuzgun Veli Ferhat Hocanın sesine döndü, dönmesiyle de, tam alnının ortasından kurşunu yemesi bir oldu, taş yığınının üstüne ağzı yukarı serildi.

Tam bu sırada da aşağıdan bir çoban kan ter içinde kalmış, boyun damarları şişmiş, körük gibi soluyarak geldi:

"Köy sarıldı," dedi.

Ferhat Hoca yaklaştı, Kuzgun Velinin adamlarının önünde durdu:

"Bakın çoban kardaş ne dedi, köyü sarmışlar. Siz bize katılıyor musunuz, yoksa gidiyor musunuz?"

Öndeki kısaca boylusu:

"Bir yere gidemeyiz zaten, sarıldık," dedi.

"Memed..."

Sapsarı kesilmiş Memed:

"Adam bizi öldürüyordu. Sen mahsustan dışarı çıkmıştın Hocam, bunu bilerek."

"Ben Kuzgunu yakından tanırım."

Karşı yamaçtan köyün üstüne bir yaylım ateşi açıldı, ardından da kesildi.

"Teslim ol, İnce Memed!"

Memed:

"Kasım, sen yanına iki kişi al, şu kayanın altına sığın, orayı tut. Temir sen de iki kişi al, şu aşağıyı tut... Hocam sen de şu karşıya..."

Ortada kısacık adam kalmıştı.

"Sen de yanıma."

Bir yaylım ateşi daha başladı.

"Yere yatın. Köylüler, sizler de evlerinize..."

Yaylım ateşi sürüyordu.

"Teslim ol İnce Memed, kurtuluşun yok. Her bir yerden sarıldın."

Köyün dört bir yanından gelen yaylım ateşine bakarsan büyük bir kalabalıkça sarılmışlardı. Kurtulmaları olanaksızdı hemen hemen...

"Hocam söyle ne yapacağız?"

"Çarpışacağız."

"Böyle kaç gün dayanırız?"

"Köyde de çok cephane var, belki üç gün, dört gün. Bilemedin beş gün."

"Üç gün içinde bütün yöremiz yüzlerce, binlerce askerle

dolar. Bugün bu kuşatmayı, en çok da bu gece yarıp çıkamazsak bizden hayır bekleme Hocam, hepimizi teker teker keklik gibi avlarlar."

"Ne düşünüyorsun?"

İnce Memed Hocayı elinden tuttu, uçurumun başına götürdü. Üstlerine kurşun yağıyordu, taş yığınlarının ardında durdular. O kısa boylu eşkıya da yanlarındaydı. Az sonra, nereden çıktıysa, çoban Müslüm de geldi aralarına.

"Ben şu uçurumdan aşağı insem de, bu gece onları varsam da arkalarından kuşatsam, onlar da..."

Ferhat Hoca uçurumun ucuna geldi, aşağıya baktı:

"Abooov, ocağın yana Memed," dedi, "bakamadım bile, dibini bile göremedim uçurumun! Sen buradan nasıl aşağı ineceksin? Bir düşersen bin parça olursun."

"Ben çok indim böyle uçurumlardan. Eskiden, geyik avlarken."

"Bu uçurumdan inemezsin. Kuş kanadıyla, yılan beliyle de inemez."

"Ya inerim, ya da burada hepimiz candarmalara yem oluruz. Candarmalar bizi yakalarlarsa sağ mı bırakırlar sanıyorsun."

Memedle Ferhat Hoca arasındaki tartışma uzayıp gidiyor, köyü saranların yaylım ateşi de gittikçe çoğalıyor, Kasımla Temir de yanlarındaki Kuzgun Velinin adamlarıyla aynı yoğunlukta onlara karşılık veriyorlardı.

"Senin Kasım iyi dövüşüyor."

"Gece yarısına kadar onları arkalarından..."

"Bu uçurumu inemezsin. Baksana, uçsuz bucaksız, bir de duvar gibi dimdik."

Bu sırada orada durmuş bekleyen, bir kızarıp bir bozaran çoban Müslüm:

"Ben Memed Ağamı buradan indiririm," dedi.

"Nasıl indirirsin?"

"Ben yolunu biliyorum. Önce ben önlerinden inerim, sonra da onlar benim ardımdan gelirler. Eğer bana da bir tüfek verirseniz..."

"Sen tüfeği ne yapacaksın?"

"Ben de işte onlara..." Köyün dışından ateş edenleri eliyle gösterdi. "Ben de... Bana tüfek vermezseniz, ben de burada kalırım. Ben bir çoban çocuğum, kimse bana bir şey yapmaz."

Ferhat Hoca duvarların dibine sinerek Kuzgun Velinin ölüsüne kadar gitti. Müslümün bu tüfeğe göz koyduğunu anlamıştı. Eşkıyanın üstündeki bütün silahları, kurşunları, bir de onun kuburunu aldı geldi, "Al," dedi çoban Müslüme verdi. Çoban Müslüm, elleri ayaklan biribirine dolanarak silahlan kuşandı.

"Memed, sen de bu kuburu al... Ağzına kadar altın dolu. Sana bir gün para gerekebilir."

Memed hiçbir söze varmadan, gümüş savatlı, çok güzel bir deriden işlenmiş, gül, ceren, at başı kabartmalı kuburu aldı beline bağladı. Kubur çok ağırdı ve ancak altın bu kadar ağır olabilirdi.

Ferhat Hoca, "Ben gidiyorum, adamlar bizimkileri çok sıkıştırıyorlar. Böyle giderse akşama kadar dayanamayacağız," dedi, yanındaki iki kişiyle köyün sol yanma, uçurumun öteki ucundaki kayalığa kaydı.

"Hoca orayı tutarsa bir gün de, iki gün de dövüşür, karşısında bir ordu da olsa."

Az ilerde durmuş kalmış Kuzgun Velinin kısa boylu çetesi hiçbir söze varmıyordu.

"Senin adın ne?" diye onun varlığının farkına varan Memed sordu.

"Sahan."

"İnebilir miyiz dersin buradan aşağıya parçalanmadan?"

"İneriz."

"Öyleyse Müslüm, düş önümüze."

Müslümün yüzü kıpkırmızı olmuş, suratı asılmıştı. Olağanüstü bir işe hazırlanmış insanların temkinindeydi. Yönünü gündoğuya döndürdü, uçurumun kıyısındaki uzun, hendek gibi bir çukura indi. Çukurun içini keven dikenleri, çalılar, kurumuş otlar ağzına kadar doldurmuştu. Memedle Sahan da onu izlediler. Müslüm, kiminde göbeğe kadar suya batıyor, ama hendekten çıkıp da dışarda yürümeyi nedense düşünmüyordu, ateş etkisinin dışına çıktıkları halde. İster istemez Memedle Sahan da, bir şey söylemeden onun arkasından gidiyorlardı.

Sık ağaçlıklı, ağaçlarının her birisinin gövdesini iki kişi çeviremez bir ormana geldiler. Bir sel yatağı ormanı çok derin ikiye biçmişti.

"İşte, inersek buradan, bu sel yatağından aşağı inebiliriz. Ben eskiden hep sel yataklarından inerdim. Keçiler de sıkışınca sel yataklarından inerler uçurumu. Ben keçilerden öğrendim uçurumlardan böyle inmeyi."

Sahan, Memede döndü:

"Şu ormanın içinden vursak da, arkalarına geçsek, ne dersin?"

Memed:

"Çevirmişlerdir. Burasını boş bırakmazlar. Müslümün kılavuzluğundan başka çaremiz yok. İn Müslüm."

Memed:

"Ya Allah, ya fettah, ya bismillah," dedi, uçurumu inmeye başladı. Bıçak gibi kayaların arasından, suyun açtığı yollardan kolaylıkla aşağı iniyorlardı. Bu yollar da çok sarptı, tutundukları kayalar, çalılar, ağaç kökleri, dikenler ellerini bıçak gibi doğruyor, giyitlerini dalıyordu. Az bir sürede üçünün de elleri kızıl kan içinde kaldı.

Müslüm arada sırada biraz durup da onları beklediğinde öğütlerini eksik etmiyordu. "Uçurumdan aşağıya bakmayacaksınız. Sonra başınız döner düşersiniz. Toprağa, küçük taşlara basmayacaksınız. Kaya bulacaksınız basmak için. Kayalardan değil, köklerden tutacaksınız, sağlam köklerden," diyordu. Öğütleri birer buyruktu.

Büyük bir cebelleşmeden sonra uçurumu indiler ama onlarda da insanlık hali kalmamış, elleri, dizleri, ayakları parçalanmıştı.

Müslüm:

"Şimdi şu derenin içinden aşağıya inersek oradan yukarıya çıkılacak bir dere bulacağız. O dereyi de çıkınca onların tam arkasına düşeriz. Ondan sonra da, allooooş, Allah ya onlara verir, ya bize. Memed Ağam, sen de benim nasıl bir kurşunlar sıktığımı göreceksin," diye sevindi. "Ne yazık ki bu mendebur Kuzgunun çok kurşunu yokmuş."

"Ne diyorsun sen Müslüm, sendeki kurşunla bir ordu durdurulur."

"Az, az," dedi Müslüm. "Haydi yürüyelim, daha çok yolumuz var."

"Müslüm, sen buralarını çok iyi biliyorsun. Daha önce gelmiş miydin bu köye?"

"Ben buraya hiç gelmedim."

"Öyleyse az ilerde bir dere olduğunu ne biliyorsun?"

"Bilirim," diye övündü Müslüm. "Belli olur o. İndiğimiz sel yatağından dolayı. Her sel yatağının yanında birkaç dere olur. Sen bunu bilmez misin?"

Dere çakıltaşlı bir kuru dereydi. Sel suyu azalmıştı. Yokuşu da azdı. Suların içinden yürüdüler. Kurşun sesleri daha durmadan geliyordu.

Derenin üstüne ormana çıktıklarında karanlık kavuşmuştu. Bir süre ormanda bekleyip soluklandılar.

Sahan:

"Ben bu yukarıları iyi bilirim. Şu koyaktan yürüyelim."

Islak dallar yüzlerini acıtıyordu. Koyağı çıkarlarken Memed:

"Durun," dedi. "Önümüzde birisi var."

Durdular, kulak verdiler yöreyi dinlediler.

"Kıpırdama! Kim o?"

"Benim İnce Memed," dedi bir ses.

"Sen kimsin?"

"Sefil Aliyim ben, Sefil... Anladın mı?"

"Gel Ali, buradayız, bekliyoruz seni."

Ali çalıların arasından, çalıları yararak sesler çıkararak bir süre sonra geldi onları buldu. Memedle kucaklaştılar.

"Sizi arıyordum. Burada olduğunuzu duydum, ata bindim sürdüm. Buraya gelince de sarıldığınızı anladım. Ben de arkadan candarmalara ateş etmeye başladım. Neye uğradıklarını bilemediler. Şimdi, nedense, az önce köyü kurşunlamayı durdurdular. Gelin şu ilerdeki kayaya gidelim. Atım orada. O kayayı tutarsak, dört kişi olduk şimdi, ateşe bir başlarsak sarıldıklarını sanarlar, hele bir ikisini vurursak..."

"Vururuz," dedi Memed. "O kolay. Tüfeklerinin yalımına ateş açarız, o tamam. İstediğim kadarını..."

"Dana gibi böğürtürüz," dedi Sahan.

"Bu kardaş kim?"

"Bu Sahan," dedi Memed. "Bu da çoban Müslüm."

"Kuzgun Veli çetesinden Sahan bu mu? Abooov Memed, sen de adamın hasını bulurmuşsun! Kuzgun Veli kim ki, onu Kuzgun Veli eden bu Sahandır derler. Ne oldu Kuzguna, size mi katıldı?"

Memed olayı olduğu gibi ona anlattı.

Sefil Ali:

"İyi olmuş," dedi. "Şimdi benim kayaya gidelim. Kayanın arkası bir sarp ki kartal bile uçamaz."

Kayaya vardıklarında Sefil Alinin atı onları kişneyerek karşıladı. Yukardaki on altılık ayın önünden hızla bulutlar geçiyordu.

Atın üstünde bir sazın karartısını gören Memed:

"Demek sen daha aşıklığı bırakmadın Ali," dedi.

"Ben eşkıyalığı bıraktım. Öncesi gün köye geldiğimde senin yeniden dağa çıktığını, bu köyde olduğunu duydum. Tüfeğimi aldım düştüm yola."

Ali daha sözünü bitirmeden önlerinden yoğun bir cayırtı başladı.

Çoban Müslüm:

"Ben de çok candarma öldüreceğim."

"Eşkıyalar candarma öldürmezler," diye onu azarladı Memed.

"Ya, onlar eşkıyaları öldürüyorlar."

"Onlar öldürürler."

"Eşkıyalar candarmaları öldürmezler de ne yaparlar öyleyse?"

"Çok sıkışırlarsa yaralarlar."

"Sıkışmazlarsa?"

"Kaçarlar."

"Ya ben Kertiş Aliyi görürsem?"

"Onu vur," dedi öfkesini belli ederek İnce Memed. "Öldür onu. O bir zalim, işkenceci... "

Candarmalara ilk ateşi Müslüm açtı. Üçüncü kurşununda aşağıdan bir bağırtı geldi.

"Gördüm," dedi Müslüm. "Tüfeğinin yalımıyla birlikte de nişan aldım. Öldürmedim. Omuzunu deldi geçti kurşunum."

"Sus , konuşma," dedi Memed.

Dağılmışlar, aşağıyı yoğun bir ateşe tutmuşlardı. Sanki dört adam değil de kırk adam ateş ediyordu. Koşarak, sağa sola atlayarak, elleri makina gibi işleyerek kendilerini çoğaltıyorlardı. Candarmalar iki ateş arasında kaldıklarını çoktan anlamışlar, şaşkınlıktan ateşlerini seyrekleştirmişler, ateş çemberinden bir an önce, gün doğmadan sıyrılmanın yollarını arıyorlardı. Bu eşkıya kalabalığı gün doğunca hepsini keklik gibi avlayacaktı.

Kimseye haber vermeden adamlarıyla İnce Memedi izlemeye çıkan Mahmut Ağa Kızılkartallıda Yüzbaşı Şevketle karşılaşmış, Kuzgun Velinin Çamlıyol köyünde İnce Memedi yakaladığını duymuş, Yüzbaşıyla birleşerek hızla bu yöne kaymışlar, Çamlıyol köyünü kuşatmışlardı. Mahmut Ağa da, adamları da bu köyü, bu yöreleri taş taş, çalı çalı biliyorlardı.

"Bastırıyorlar Yüzbaşım. Sandığımız gibi bunlar birkaç kişi olamazlar. Sarıldık. Hem sarıldık, hem de köydekiler yaman dövüşüyorlar. Çok usta adamlar. Biz onlardan ancak bir kişiyi vurabildik, onlarsa bizim yarıya yakınımızı yaraladılar. İsteseydiler hepimizi vururlardı. Sıkışırlarsa, sabah da olursa bizim bir tekimizi bırakmazlar. Onlar, candarmadır diye öldürmeye

sıkmıyorlar. Gün doğup da bizi böyle görürlerse... Ben çekiliyorum, şuna aşağı doğru."

Yüzbaşı Şevket çok öfkelenmişti:

"İnce Memedi bir daha mı kaçırdık?"

"Belki kaçamamış, belki onu öldürmüştür Kuzgun Veli."

"Ya o Kuzgun Veliyi öldürmüşse?"

"O öldüremez Kuzgunu. Kuzgun kurt gibi bir adamdır."

"Demek ben artık hiçbir zaman İnce Memedi öldüremeyeceğim, öyle mi?"

"Kim bilir, belki..."

"Faruk Yüzbaşı benim şu halimi duyarsa çok sevinecek. Çekilelim Mahmut Ağa." Memed bir süre sonra onların çekilmekte olduklarını anladı.

"Ne yana gidiyorlar Müslüm?"

"Şimdi öğrenirim."

Müslüm kayalara tutunarak aşağıya indi, ağaçların arasından, çalıların içinden çıtırtı çıkarmadan yürüdü, yok oldu. Döndüğünde ay batıya iyicene yıkılmış gitmişti.

"Geldiğimiz yöne aşağı çekiliyorlar. Oradan aşağıdaki büyük ana yola inecekler. Aralarında çok sivil var. Birisi tam önümden geçti. İstesem öldürürdüm."

"Sivil mi?"

"Sivil" dedi Sefil Ali. "Seni bizim köyün Ağası Mahmut Ağa üstüne almış."

"Mahmut Ağanın benimle ne alıp veremediği varmış?"

"Seni yakalamak, seni öldürmek herkes için bir şan... Şimdi artık şu ağaçlar bile sana düşman. Mahmut Ağayla adamları olacak o siviller."

"Haydin öyleyse yollarını keselim."

Geldikleri koyağa indiler, son hızla inmeye başladılar. Bulutlar ayın önünden akıp gitmişler, ortada testekerlek, koskocaman ay gökte yüzer gibi kalakalmıştı. Çok uzaklarda, göğün eteklerinde de birkaç yıldız ipiliyordu. Yaprakların üstlerindeki damlalar da parlayıp sönüyorlardı.

Koyağa inip de dirseği dönünce Memed:

"Ayak sesleri geliyor, şu karşı yamaca, kayalığa siz, bu yamaca da Müslümle ben çıkalım, onları aramıza, çapraz ateşe alalım. Sivillerin iğne ucu kadar bir yerlerini görürsek vuracağız. Herkes sivillere öldürmeye kurşun sıkacak."

Biraz sonra ilk candarmanm deredeki karartısını gördüler. Sefil Ali onun ayaklarının dibine bir tarak kurşunu boşalttı. Candarma bağırarak geriye doğru aldı yatırdı. Ardından da, ormanın içinden kayalığa kurşunlar yağdı. Karşılıklı dövüş gün ışıyıncaya kadar sürdü. İnce Memed, Mahmut Ağayı arıyordu. Onu

vurmak sevap olacak, bütün bu dağlar, aşağıdaki Çukurova bayram edecek, diye düşünüyordu.

"Sen Mahmut Ağayı tanır mısın?"

"Tanımaz olur muyum, köyümüzün Ağası..."

"Ben de yakından tanırım," dedi Sahan. "Benim de onunla bir geçmişim var."

"Haydi öyleyse bitirelim şimdi şu adamın işini."

Bulundukları yerden aşağılar tabak gibi gözüküyordu. Ağaçların, büyük taşların arkasına siperlenmiş candarmalar apaçık ortadaydılar. Ne tuhaf, bir tek sivil kişi yoktu ortalıkta. Yüzbaşı, sol elinde kırbacı, sağ elinde tabancası ortada dönüp duruyordu.

Gün kuşluğa kadar, ne candarmalar, ne de Memed çıt çıkarmadan beklediler. Sonunda Yüzbaşı, kalkın komutu verdi. Candarmalar birer ikişer ağaçların, taşların ardından çıktılar, tek sıra olup koyağın içinden aşağıya yürüdüler, çektiler gittiler.

Onlar çekilip gidince Memed:

"Köye gidelim. Belki Mahmut Ağadan da bir haber alırız."

İkindi olurken köye geldiler. Açtılar, yorgunluktan bitmiştiler. Onlar köye girerken Hıdır Ağa onları gedikte karşıladı. "Ferhat Hoca yaralandı, durumu da hiç iyi değil. Aşağıdan da iki bölük candarma köye doğru geliyormuş," diye haber verdi.

Memed hemen Ferhat Hocanın yanma koştu. Hoca ak çarşaflar içindeki sabun kokan bir yatakta rahat yatıyor, arada sırada acıdan yüzünü buruşturuyordu.

"Geçmiş olsun Hocam."

"Sağ ol Memed, hemen kalkıp bu köyden uzaklaşmalıyız. Bizi burada bir daha kıstırırlarsa bizim için artık kurtuluş yok. Önüne gelen, aşağıdan buraya doğru yürüyen candarmalara bizi haber veriyor. Sabahtan bu yana belki on beş kişi geldi."

"Yaran nasıl?"

"Kolumda. O kadar önemi yok. Silah bile sıkabilirim sıkışırsam. Hemen gitmeliyiz. Benim için bir at bulun."

"Sefil Alinin atı var."

"Kim bu Sefil Ali?"

"Benim eski arkadaşım. Bir ara birlikte dolaştık, yiğit oğlandır. Bizim sarıldığımızı duyunca... "

Memed Ferhat Hocayı kendi eliyle giydirdi, Sefil Alinin atı kapıda bekliyordu. Binektaşına çıkabilen Hoca ata kolaylıkla bindi. Köylüler onları köyün dışına kadar uğurladılar. Ferhat Hocaya, onun kurşun sıkışına, yiğitliğine, kurnazlığına

hayran kalmışlardı. İnce Memedin adını bile etmiyorlardı.

Köyü dışarı çıkıp bir sigara içimliği yol gidince durdular.

"Nereye gidiyoruz?"

"Nereye gidelim Hocam?"

Herkes bir köyü, saklanacak bir yeri söylüyordu. Hocanın yarası, Hoca aldırmaz görünmesine karşın iyice şişmişti. Ağrısı da çoğalıyordu.

"Yakın bir köy olsa daha iyi olur. Bir de cerrah gerekecek bana. Biraz şişiyor."

Sefil Ali:

"En yakın köy bizim köy."

"Sizin köyün Ağası da bizim kanımıza susamış. Gidip de Mahmut Ağanın kucağına mı düşelim," diye acı gülümsedi Ferhat Hoca.

"Daha iyi ya," diye diretti Sefil Ali. "O bizim ardımızdaysa, bizim kendi köyüne saklanacağımız hiç aklına gelmez."

"Bir tanesi bizim orada olduğumuzu haber veremez mi?"

"Bizim köyde öyle insan yoktur," dedi Sefil Ali. "Sonra cerrah da hazır."

"Kasımın boş köyüne gitsek?"

"Ben oraya gitmesem iyi olur," dedi Kasım.

Aralarında uzun bir süre tartıştılar. Karanlık kavuşmuş, dondurucu bir yel esiyordu.

"Biz Memedle bizim köyde o kadar kaldık da, söyle Memed, kimse bizi kancıkladı mı?"

"Kimse."

"Bir kişi bile çıkmaz mı Mahmut Ağaya haber verecek?"

"Çıkmaz."

"İkiye ayrılacağız," dedi Memed. "Ben, Hoca, Ali, Kasım, bir de eşkıya Müslüm, Çiçeklideresi köyüne gideceğiz. Temir, Sahan, ötekiler de Sakızlı köyüne gidecekler. Hangimizin başı dara gelirse, o ötekinin imdadına yetişir. Yiyecek var mı yanımızda?"

"Var," dedi Temir. "Hıdır Ağa o kadar çok azık koymuş ki hepimize bir hafta yeter."

Düzlükteki yol ayrımında biribirlerinden ayrıldılar. İnce Memedle Ferhat Hoca, Kasım, Müslüm, Ali Çiçeklideresine, ötekilerse boş Sakızlı köyüne gittiler. Çiçeklideresine vardıklarında neredeyse gün ışıyacaktı, horozlar daha ötmemişlerdi. Sefil Ali ötekilere köyün dışında bir süre beklemelerini söyleyip köye girdi. Sarı Çavuş onun dayısı olurdu, onun evine vardı, durumu anlattı. Sarı Çavuş: "Gelsinler, başım üstünde yerleri var. Bu köyde de onları kimse bulamaz. Bizim evi aramak kimsenin aklına gelmez." Sefil Ali geriye döndü arkadaşlarını

aldı, Sarı Çavuşun evine geldi. Çavuşun evi çok büyük, altı gözeli bir damdı. Odalar biribirine ulalıydı ve odadan odaya geçilebiliyordu.

"Bu son oda sizin," dedi Sarı Çavuş. "Düşmanlar kapıdan girerlerse, beş odayı geçip size gelinceye kadar siz şu kapıdan kaçar, hemen arkadaki kayalığı tutarsınız. O kayalığı tutunca da sizi kimse yakalayamaz."

Yerlere kilimler, keçeler serilmiş, üstlerine kalın döşekler atılmıştı. Harlı yanan ocakta da büyük bir çaydanlık kaynıyordu.

"Siz oturun, kahvaltı şimdi hazırlanır. Bizim Köroğlu şimdi yanınıza gelir, ben de cerraha gidiyorum. İnşallah evdedir."

Sarı Çavuş öğle olurken yanında bir kara eşeğe binili yaşlı cerrahla köye girdi. Cerrahı Sarı Çavuşun yanında gören köylüler, ortada olağanüstü bir şeylerin geçtiğini, Çamlıyolda kuşatılmış İnce Memed çetesinden yaralıların buraya düştüklerini anladılar, sus pus oldular. Bunu Tazı Tahsin de duydu. Sarı Çavuşun evinin arkasındaki kayalıklara saklanıp evi gözetlemeye başladı. Köy evlerinde ayakyolu yoktu. Herkes işini kayalıkların arasında görüyordu. Eğer eşkıyalardan birisi dışarıya çıkacak olursa, nasıl olsa çıkacaklardı, Tazı Tahsin de onları görecek, kim olduklarını öğrenecekti. Önce Kasım çıktı kayalığa, ay ışığında sağma soluna uzun bir süre bakındıktan sonra şalvarının bağını çözdü taşların duldasına, Tazı Tahsinin az ilerisine çömeldi çatladı. Bir hoş bir koku aldı ortalığı. Kasım işini görürken bile eli tüfeğinin tetiğindeydi. Tazı Tahsinin ödü koptu. Bir öksürse, bir ses çıkarsa yanmıştı. Bu korkunç adam onun gözünde gittikçe şişiyor, uzuyor, kocamanlaşıyordu.

Ardından Sefil Ali, onun ardından da Müslüm. Müslümün de eli tetikteydi. Az daha da Tazı Tahsini görüyordu. Bir adım ötesindeki uzun taşın yanma gelmiş uzun uzun çövdürmüştü. Sidiğinden sıçrayan damlalar Tazı Tahsinin yüzünü gözünü ıslattı. İnce Memed Ferhat Hocanın koluna girmiş dışarıya çıktı. Aralarında fısır fısır konuşuyorlardı. Sonra yan yana çömeldiler, öyle çömelerek de konuşmalarını sürdürdüler. Onları görünce Tazı Tahsin kendinden geçmiş, yüreği göğsünü küt küt dövmeye başlamıştı. Yerinde duramıyor, ötekilerse çömelmişler, kıçları açık konuşmalarını sıçarak sürdürüyorlardı. O kadar yavaş konuşuyorlardı ki Tahsin onların bir sözcüklerini bile duyamıyordu. Kan ter içinde kalmış titriyordu. Bir ara kendini çont olmuş sandı. Elini kolunu, başını bile kımıldatamıyordu. Onların orada çömelmiş konuşmaları ona bir yıl kadar sürmüş geldi. Onlar kalkıp gittikten, dama girdikten uzun bir süre sonra bile Tazı Tahsin kendine gelemedi. Kalkmak, yürümek, koşmak istiyor, bir türlü bedenine hükmünü geçiremiyordu.

İlk horozlar ötünce doğrulabildi. Ayaklarını sürükleyerek Muhtarın evine geldi.

Muhtar avluda aptes alıyordu. Onu görünce, aptesini yarıda kesti, ayağa kalktı:

"Ne var, ne oldu Tahsin?" diye sordu. Tahsinin bu sabah vakti niçin geldiğini hemen anlamıştı.

İçeriye girdiler.

"Burada," dedi Tahsin. "Şu iki gözümle gördüm. İnce Memed, bir de yaralı adam. Bir de bizim Sefil Ali, bir adam daha, hepsi de Sarı Çavuşun evindeler. Mahmut Ağaya hemen haber vermeliyim. O da bana çok para verecek, Murtaza Ağadan da bile çok. Bizim Mahmut Ağamız herkesten zengin değil mi?"

"Zengin."

"Hemen gidiyorum."

"Ya İnce Memed kaçarsa, ondan sonra düşündün mü senin halin ne olur?"

"Ben de kaçarım."

"Herkes biliyor senin İnce Memedi herkese haber verdiğini."

"Bilsinler. Ben kaçarım."

"Peki benim halim neye varacak?"

"Mahmut Ağa İnce Memedi kaçırmaz."

Muhtarla Tazı Tahsin arasındaki konuşma epeyce sürdü. Tazı Tahsini bir türlü kandıramadı Muhtar. Bu küçücük adamın gözü dönmüştü. Başına da çok kötü işler gelecekti. Ancak kapıdan çıktığını görebildi. Gitse Sarı Çavuşa, Tazı Tahsinin Mahmut Ağaya konuklarını kancıklamaya koştuğunu söylese miydi? Sarı Çavuşun damının kapısına kadar yürüdü, orada bir süre durduktan sonra geriye döndü. Yerinde duramıyor, bir Sarı Çavuşun damının önüne gidiyor, orada bir süre bekliyor, sonra kendi evine geri dönüyordu. Evden eve mekik dokuması öğleye kadar sürdü. Öğleyi biraz geçiyordu, Sarı Çavuşla ağacın altında karşılaştılar.

"Dur," diye kükredi Sarı Çavuş. "Sen beni bilirsin. Ben Mustafa Kemal Paşayla silah çatmış bir adamım. Onunla birlikte Çanakkale denizini ben göğe fışkırttım. Sen ne demek istiyorsun da, daha gün doğmadan bu yana evimin kapısına ayağı yanmış it gibi durmadan geliyor gidiyorsun? Bana bak," diye çimeni yeşil gözlerini belertti. "İnce Memed bu evde. Kıçında donun varsa, onu git de senin o zalim, alçak, kan emici Ağana söyle. Gelsin de İnce Memedi benim evimde öldürsün. İşte o zaman ben de, sen bu Sarı Çavuşu iyi tanırsın, işte o zaman ben de senin de, o Ağan olacak itin de kökünüzü kuruturum. Unutma bunu Muhtar, ben Çanakkalede Mustafa Kemalle çakmak çaktım, gökyüzüne sular fışkırttım. Haydi yürü. Sen düşün gerisini."

Muhtarın dili tutulmuştu sanki. Tazı Tahsinin Mahmut Ağaya gittiğini, kendini zorluyor zorluyor, bir türlü söyleyemiyordu Sarı Çavuşa.

"Çavuşum bana kıyma," sözcüğü ağzından dökülüverdi. "Ben sana bir şey yapmadım."

"Sen düşün gerisini," diye Çavuş ona sırtını döndü evine girdi. Çok kızmıştı Muhtara. Öfkeden seyrek sakalları titreyerek ona sövüyordu.

Muhtar birkaç kere daha Sarı Çavuşun kapısına kadar gitti. Tazı Tahsini söylemek istiyor, kapıya gelince orada bu düşüncesinden vazgeçiyordu.

Akşam olunca Muhtar konuk odasına girdi, anahtarı karısının eline verdi, "Üstüme kilitle," dedi, "yarın sabaha kadar da bağırsam çağırsam, evde yangın çıksa, Mahmut Ağa gelse kapıyı bana açma. Yemin et, adı güzel Muhammedin, üstü bulutlu Kırkgöz Ocağı üstüne..." Kadın yemin etti ve onun üstüne kapıyı kilitledi.

28

Kayalıklardan esen yel köye kekik kokuları getiriyordu. Silme ay ışığında kayalıklar billurdanmış gibi ışılıyor, aşağıdan yukarıya dağı çevirmiş ova apak bir göl gibi dalgalanıyordu. Uzun kavakların gölgeleri toprak damların üstüne düşmüştü. Önde Mahmut Ağa arkada adamları bir kedi sessizliğiyle, konuşmadan, sigara içmeden, ince dağ yolundan köye iniyorlardı. Çok uzaklarda, durup durup bir puhu ötüyor, arada sırada da kayaların çatırtısı duyuluyordu.

"Gel bakayım yanıma Tazı." Mahmut Ağa duyulur duyulmaz bir fısıltıyla konuştu. Tazı Tahsin arkasmdaydı, yanına geldi.

"Kapıda nöbet bekleyen bir kişi var mıydı?"

"Dün gece yoktu, belki bu gece koymuşlardır."

Yürüdüler, köyün yukarısına, Sarı Çavuşun evinin üst başına geldiler. O kadar sessiz yürümüşlerdi ki ayaklarının altından bir taş bile kayıp aşağıya yuvarlanmamıştı.

"Git bak bakalım, dışarda bir nöbetçi var mı?"

Tahsin yamaçtan aşağıya kayarak indi. İnmesiyle de dönmesi bir oldu.

"Nöbetçi var. Tam kapının önünde. Allalem nöbetçi de Sefil Ali."

"Sefil Ali mi, hani saz çalan bir eşkıya vardı, o mu? Bizim

"Gözüm iyi seçtiyse, odur," dedi Tazı Tahsin.

Ağa yanındaki iriyarı adama buyurdu:

"Sen bu işin ustasısm, Sefil Aliyi al da buraya getir. Eğer onu kaçırırsan, en küçük bir sesi çıkarsa, hepimizi ölmüş bil. İstersen Tazıyı da al yanına."

Uzun boylu, iri adam ayakkabılarını çıkardı, oraya taşın üstüne koydu, "Haydi Tahsin," dedi, "düş önüme."

Bir kelebek gibi sessiz kayıyorlardı. Köyün ortasından akan suyun sesi taa buralarda patlıyordu. Ortalıkta başkaca en küçük bir çıtırtı yoktu, kayaların çatlamasından başka.

Onlar Sarı Çavuşun damının duldasına girdiklerinde Sefil Aliyi sırtını köşeye vermiş, başını da önüne düşürmüş buldular. Ona beş adım, dört adım, üç, iki adım yaklaştılar, Sefil Ali daha durumunu bozmuyordu. Önce iri adam Alinin üstüne atıldı, mengene gibi kollarıyla Alinin ağzını kapadı. Ali deprenirken Tazı Tahsin de üstüne atladı. Onu kıskıvrak yapıp yukarıya, Mahmut Ağanın yanma

götürdüler.

"Elini ayağını bağlayın, o burada kalsın. Biriniz de başını bekleyin."

Damın duldasına indiler, duvarın dibine arka arkaya sıralandılar. Bu anda uzaktaki puhu öttü, Sefil Alinin atı kişnedi, kocaman, ak bir çoban köpeği de kuyruğunu patançları arasına sıkıştırmış büzülerek yanlarından geldi geçti, gitti Sarı Çavuşun, ağacın altında uyuyan köpeğinin yanında durdu. Köyün alt ucundan birkaç köpek sesi geldi, çok seyrek, o da kesildi.

Mahmut Ağa biraz önce Sefil Aliyi yakalayan iri adamı kolundan tuttu yanma çekti:

"Kapı açık değilse, üçünüz birden yükleneceksiniz kapıya. İnşallah kapı açıktır. Yanınıza mavzer almayacaksınız. Karşı koyarlarsa hançerlersiniz. Tazı, sen de köpeklere mukayyet ol. Hiç köpek sesi istemem."

Üç kişi daha ayırdı.

"Siz de kapı açılır açılmaz, onların arkasından..."

Kapı açıktı ve öndeki üç adam ellerindeki cep fenerlerini yakarak içeriye daldılar. Ötekiler uyuyorlardı, deprenemediler bile.

"Tamam mı?" diye heyecandan kısılmış, titreyen sesiyle sordu Mahmut Ağa.

İri adam:

"Tamam," diye bağırdı.

"Ellerini kollarını bağlayın."

"Bir tanesi yaralı."

"Onu da bağlayın."

Kısa bir sürede dört kişinin kollarını arkalarına bağladılar, Sefil Aliyi de yukardan getirdiler.

"Muhtarı çağırın."

Sarı Çavuş olanı biteni duymuş, don gömlek dışarıya çıkmış aval aval Mahmut Ağanın yöresinde konuşmadan dönüp duruyordu.

"Sarı Çavuşu alın getirin."

"O burada," dediler.

"Vay, seni kocamış köpek, demek benim köyümde, benim evimde düşmanlarımı, bu milletin canına kast etmişleri saklarsın ha? Seni kocamış uyuz it seni. Başına neler geleceğini hiç şu akılsız başının köşeciğinden geçiriyor musun?"

"Ağzını topla Mahmut, ben kocamış köpek değilim, kocamış köpek olan sensin."

"Söyletmeyin şu deyyusu, bağlayın ellerini. Senin derini yüzeceğim senin, kocamış çakal."

"Çakal senin baban. Hem de sensin. Hem de sülalen."

"Getirin şu dinsizi yanıma."

Mahmut Ağanın boğa aletinden kırbacı arka arkaya yılan ıslığı gibi öterek sakladı. "Muhtar gelemiyor Ağamız."

"Nedenmiş o?"

"Avradı onu odaya kitlemiş."

"Gidin de kırın kapıyı."

İki ev ötedeki evden bir süre pat küt, kapı gıcırtıları geldi, az sonra da kesildi.

"Oooo Muhtar, baba dostu, insan Ağasını böyle kilitli kapılar ardından mı karşılar?"

"Kusura kalma Ağam, avrada kendimi kilitlettim."

"Nedenmiş o?"

"Çünküleyim ki Tazı Tahsini sana ben gönderdim. Pişman olurum da onlara, Tazı Tahsini sana gönderdiğime... "

"İyi yapmışsın."

"Bize buyurun."

"Size geleceğiz ya, şu eşkıyaları nereye koyacağız?"

"Hele eve gidelim de... Onları da alıp..."

"Doğru..."

Köyde iki katlı topu topu iki ev vardı. Bir tanesi Mahmut Ağanın konağı, bir tanesi de Muhtarın eviydi. Eşkıyalar önde, Mahmut Ağayla adamları arkada, bir anda olayı duyup alanları, ev aralarını doldurmuş köylü kalabalığını yardılar, Muhtarın evine geldiler. Kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Sanki hepsinin kanı çekilmiş, kupkuru ağaçlara dönmüşlerdi.

Muhtarın konuk odasının kapısı açıktı ve karısı elinde anahtarlarla kapının kırık kanadının önünde duruyordu. Kadın ocağa da üst üste üç kütük atmış, kütükler tutuşmuşlar, bol yalımlarla yanıyorlardı. Oda aydınlıktı.

Mahmut Ağa geçti başa oturdu. Adamlarından beşi de alt alta onun aşağısına sedire sıralandılar. Öteki adamlarının bir kısmı dışarda, bir kısmı da içerde elleri tetikte bekliyorlardı.

"İndirin onları sedirden, o eşkıyaları... Kim oluyormuş onlar! Aşağılık yol kesiciler, soyguncular... Getirin onları, yere, şu ayağımın dibine oturtun. Bizim Muhtar da bu kefen soyuculara paşa muamelesi yapıyor."

Muhtarın sedire oturttuğu eşkıyaları Mahmut Ağanın adamları aldılar, Ağanın ayaklarının dibine yan yana dizdiler.

Mahmut Ağa bir süre onları süzdükten sonra, baştakine:

"Hey yaralı, sen kimsin bakalım? Çok da utangaç bir adama benziyorsun."

Ferhat Hoca başını kaldırdı, inceden, alaylı gülümsedi:

"Ben Ferhat Hocayım."

"Oooo, sen misin o? Duydun mu, sen hapisi yarıp da kaçtıktan sonra beraat ettin, kurtuldun yani. Ama şimdi, İnce Memedin yandaşı, çetesi olaraktan asılacaksın. Seni neden, sizi neden şu anda öldürmüyorum, biliyor musunuz, siz benim elimle öldürülmeye layık değilsiniz, siz asılarak ölmeye layık canavarlarsınız. Bilseydim ki içinizde azıcık adamlık var, sizi ipe göndermez, hemen buracıkta öldürürdüm. Seni uyuz köpek, bir de hoca olacaksın. Dediklerine göre çok da bilgili, derin bir hocaymışsın. Hiç de suçun yokmuş kaçtığında, şimdi idam edileceksin. Bacakların sallanacak, böyle böyle."

Sağ elinin iki parmağını açtı açtı kapadı.

"Sen kimsin?"

"Ben İnce Memedim."

"Vay anasını, süt dökmüş kediye benziyorsun ulan, İnce Memede de hiç benzemiyorsun." Muhtara döndü. "İyi bak bakalım şu babayiğide, şu aç kalmış bir sıçana benzeyen Toros dağlarının kahramanına! Bu adam İnce Memed mi? Sen daha önce Memedi tanıdın mı?"

"İnce Memedi bu köyde kim tanımaz ki... Bu adam İnce Memed."

"Allah Allah! Allah Allah, şu yakaladığım, bunca ardında koştuğum adam da bari bir adama benzeseydi. Bunu İnce Memeddir diye kasabaya götürsem herkes benimle alay eder, beni tefe koyar da diyar diyar gezdirirler! Ben böyle bir sümüklüyü, solucanı kasabaya götüreceğime bırakırım. Bunu salıveririm de utançtan kurtulurum. Kasabada Ağalara, Beylere dedim ki yarın gider de onu kulağından tutar getiririm. Bakın şu övündüğüm adama, ben bunu kapıma uşak yanaşma bile almam! Şu murdarın suratına bakın, Abdi Ağayı, Ali Safa Beyi öldüren kokmuş tilki taşağmın suratına! Tuuuu, senin pis yüzüne... Daha da durmuş, şuna söz söylüyorum, şu kokmuş sırtlan leşine. Ben Hükümetin yerinde olsam, şöyle bir adama benzemezi aşmazdım bile. Bok kuyusuna atardım, bok kuyusuna..."

Mahmut Ağa kimi öfkeleniyor, ayağa kalkıyor, eğilip Memedin yüzünün ortasına tükürüyor, onu tekmeliyor, kimi yerine oturup ayak ayaküstüne atıyor, onunla alay ediyor, alayın ardından da küfürlere başlıyordu. Sonunda yoruldu, sesi bile çıkmaz oldu. Ama Memedden hıncını daha alamamıştı.

"Sen kimsin?" Kasıma sordu.

"Ben Hacı Temirim. Anavarza köylüklerinden olurum. Kuzgun Veli çetesindenim. Kuzgun Veli vurulunca bunlara katıldım. Kader..."

Mahmut Ağa onun üstünde durmadı.

"Çocuk, sen kimsin?"

"Ben de Sarıkeçili oymağından olurum. Benim adım da eşkıya Müslüm."

"Neee, eşkıya mısın sen?"

"Eşkıyayım ya..."

"Ne zamandan beri?"

"İki gün önceden..." Müslüm, iki gün demeyecekti ya, iki yıl diyecekti belki de, ağzından kaçırdı.

Mahmut Ağa:

"Çözün şunun kollarını," diye buyurdu.

Adamlar Müslümün kollarını açtılar.

"Ben sana ne kötülük yaptım da Ağa beni bırakıyorsun? Ben eşkıya değil miyim?" "Atın şunu dışarıya."

Müslüm somurtuyordu. Dışarıya attılar.

"Seni biliyorum, sen bizim Aşık Sefil Alisin. Sana bir şey yapamam. Baban benim has adamımdı, Allah rahmet eylesin. Balkan Savaşma gitti, o kadar önüne geçmeye çalıştım, askere gitme, dedim, beni dinlemedi gitti, bir daha dönmedi. Seni eşkıyalığı bıraktı, dediler bana."

"Bırakmıştım. İnce Memedin yeniden dağa çıktığını duyunca, iki gün önce ben de gittim onu buldum."

"İyi ki buldun. Sen olmazsan o bu köye gelmez, ben de onu böyle, dalında olmuş bir armut gibi koparamazdım. Açın şunun kollarını."

Sefil Alinin kolunu açtılar.

"Çek sazı da bir iki tıngırdat bakalım."

Sefil Ali karşılık vermedi, herhangi bir devinimde de bulunmadı.

"Al sazı eline," diye sert buyurdu Mahmut Ağa.

Sefil Ali gene oralı olmadı.

"Bana saz çalmıyor musun?"

Sarı Çavuş başını kaldırdı:

"Sana, değil benim yiğit yiğenim, sana benim köpeğim bile saz çalmaz, Mahmut."

"Öyle mi?" diye alaylı güldü Mahmut Ağa. "Öyle mi, Mustafa Kemalin has adamı, öyle mi Çanakkalede bir mermide denizi göğe uçurup da dünyayı denizsiz koyan martavalcı?"

"Mustafa Kemal Paşanın adını senin gibi köpekler ağızlarına alamazlar. Senin gibi kan içiciler. Senin gibi atına adam çiğneterek öldürenler..."

Mahmut Ağa ağır ağır yerinden kalktı. Gözleri sapsarıydı. Sarı Çavuşun yanına geldi. Bu böğrüdür diyerek yaşlı adama bir tekme savurdu. Ardından bir

daha, bir daha... Sonra elindeki kırbaçla, ayaklarıyla, bütün gövdesiyle San Çavuşun üstüne abandı. Yaşlı adamın ağzı burnu, saçları sakallan, mintanı ayakları kızıl kan içinde kaldı. Öteki dövdükçe hırslanıyor, yerdeki adamın üstünde dolanıyor, hırslandıkça dövüyordu. Sarhoş gibi yalpalayıncaya, ayakta duramaz bir duruma düşünceye kadar Çavuşu çiğnedi. Çavuşsa en küçücük bir ses çıkarmadı, of bile demedi.

"Eğer bu gece sabaha kadar ölmezsen, yarın sabah seni Öldüreceğim. Şu itin de elini tekrar bağlayın."

Sefil Alinin elini arkasına yeniden bağladılar.

"Şimdi Muhtar, bu gece biz burada kalacağız. Muhkem bir yer gerek bunlara sabaha kadar. Sabahleyin candarmalar gelecekler, kasabaya bu canavarları öyle götüreceğiz."

"Bu odada kalsınlar."

"Burası olmaz. Belki adamları basıverirler köyü. Bunların bir yarısını Sakızlıda kıstırdım. Senin Tazı gelince de hemen onları orada bıraktım geldim. Onlar bu gece belki burasını basarlar. Senin ev olmaz..."

Başını elleri arasına aldı, düşündü.

"Buldum," diye de başını kaldırdı. "Bizim konağa... Orası kale gibi muhkemdir. Bin kişi kuşatsa orasını üç kişi on gün koruyabilir."

"Doğru," dedi Muhtar.

"Anahtarlar sende mi?"

"Bende."

"Haydi kalkalım da bu ahır zaman kahramanlarını bizim konağa misafir edelim. Şu kocamış uyuz domuzu da ortadan kaldırın. Kaldırın da, yarına sağ çıkarsa eğer, bunu da kasabaya götürüp asalım."

Dışarıya çıktılar. Köyün içinde kimsecikler kalmamış, in cin top oynuyordu. Ortalıkta ürkütücü bir sessizlik vardı. Bu, eski kurt Mahmut Ağanın gözünden kaçmadı.

"Bu köyde bir şeyler dönüyor, Muhtar."

"Ne gibi, Ağam?"

"Bilemem. Köy çok sessiz."

"Bizim köyümüz her zaman sessizdir."

"Bu başka bir sessizlik. Köye ben gelmişim, İnce Memedi yakalamışım, Sarı Çavuşu çiğnemişim, bunu da bütün köylü duymuş, sonra da bu sessizlik..."

"Korktular. Sen gelince bizim köylü hep böyle sessizleşir, saygıdan."

"Belki de..."

Muhtar önce kale kapısı gibi muhkem kemerli yüksek avlu kapısını, ardından

da konağı açtı, merdivenleri çıktılar. Bir delikanlı, elinde büyük bir gemici feneri taşıyarak önlerinden gidiyordu.

"Şu odaya koyalım. Bir gecelik. Bu odanın dışarıya açılan penceresi yoktur. Zaten babam suçlu köylüleri hep bu odaya hapsederdi."

Önce Sarı Çavuşu getirdiler, odanın ortasına attılar, arkasından da ötekileri.

"Bütün konağı ışıklandırın. Avlunun ortasına da büyük bir ateş yakın. Sabaha kadar sönmeyecek." Adamlarına da buyurdu: "Sen, sen, sen... Gözünüzü kırpmayacaksınız. Ben bu geceden korkuyorum. Keski şu eşkıyaları alıp hemen gidebilseydik... O da olmazdı... Pusu... Candarmalan bekleyeceğiz. Tazı Tahsin kasabaya uçtu mu? Bir de atlılar gitsinler, bizimkilerden, çabuk."

"Gönderelim. Tazı Tahsin çoktan uçtu."

"Yorulmuşum. Gözlerimden uyku akıyor."

Konağın her köşesine bir lamba asılmış, avlunun ortasına da kütükler yığılmaya başlanmıştı.

"Gözlerinizi dört açın. Yoksa canınızdan olursunuz."

O önde, Muhtar, adamları arkada, eve geldiler. Muhtarın karısı sofrayı sermiş, bir de büyük şişe rakıyı sofranın ortasına dikmişti. Ağalarının içkisiz yapamayacağın bilirlerdi. Sinide de haşlanmış birkaç keklik tütüp duruyordu.

"İşte buna sevindim Muhtar. Ama bu sessizlik beni ürkütüyor."

"Uykudalar."

"Elimi keserim ki bu anda, bu köyde kimse uyumuyor, bebeler bile."

Mahmut Ağa kendi köylüsünü iyi biliyordu. İnce Memed ve arkadaşlarının yakalandığı andan bu yana köyü çok sessiz bir fısıltı almıştı. Kadınlar, kızlar, kız çocukları lisanı hal ile biribirleriyle konuşuyorlar, onların konuşmalarını hiçbir erkek, erkek çocuklar bile duymuyorlar, duysalar da konuştuklarından hiçbir şey anlamıyorlardı.

"İnce Memedi asacaklar."

"Ne de güzel ağıtlar yakmıştık ona!"

"Şimdi de bizim köyümüzde yakalandı."

"Lanetli, uğursuz sayılacak bizim köy..."

"İnce Memed asılırsa..."

"İnce Memed asılırsa..."

"Başımıza gökten taş, ateş, yılan çıyan, ejderha, solucan yağacak..."

"İnce Memed asılırsa..."

"Bu köy, bu dünya..."

"Bu koca Binboğalar yıkılacak."

"Topraktan kan fışkıracak su yerine..."

"Kıyamete kadar."

Emiş Hatun, arkasında yedi tane genç kız köyün içine düşmüşler, ev ev, kadın kadın dolaşıyorlardı.

"Bu bize yakışır mı?"

"Bizim köy İnce Memedin yakalandığı yer, diye anılacak kıyamete kadar."

"İnce Memed de bizim yüzümüzden asılacak."

"Sarı Çavuşu da öldürdü o dinsiz."

"Eskiden atına adam çiğneterek öldürürdü."

"Şimdi kendisi çiğniyor."

"Atının yerine..."

"Varınca öbür dünyaya ölülerin yüzüne nasıl bakacağız?"

"Çocuklarımızın..?"

"Elalemin..?"

"Şu koca Toros dağlarının..?"

"Pamuk topladığımız Akçadenizin..?"

"Ekin biçtiğimiz Çukurova toprağının yüzüne nasıl bakacağız..?"

"İnsanoğlu bizden bunu kıyamete kadar sual etmez mi?"

"İnsanoğluna ne diyeceğiz?"

Tanyerleri neredeyse ışıdı ışıyacaktı. Köyün bütün kadınları sessizce gelmişler, Mahmut Ağanın konağının kapısında durmuşlardı. Üç kadının ellerinde siniler, sinilerin içinde de yiyecekler vardı. Bütün kadınlar ak çarşaflara sarınmışlardı.

"Açın kapıyı yavrular, size yiyecek getirdik."

Nöbetçi, kadınların sesini duyunca kapıyı açtı, kadın kalabalığını görünce bir tuhaf oldu.

Emiş Hatun:

"Ne o, yavrum?" dedi. "Ürküttük mü seni? Korkma bir şey olmaz."

Kadınlar içeriye doldular. Nöbetçiyi ortalarına aldılar. Adam bir anda aralarında yitti gitti, sesi soluğu çıkmadı. Kadınların bir ucu çoktan konağa çıkmışlar, oradaki nöbetçileri de aralarına almış, yitirmişlerdi. Muhtarın yaşlı karısıyla, o da İnce Memede güzel ağıt yakanlardandı, Emiş Hatun, onların arkalarında da genç kızlar mahpusların odasına girdiler.

Emiş Hatun:

"Çözün şunların ellerini," diye bağırdı.

Kızlar göz açıp kapayıncaya kadar onların ellerini çözdüler.

"Bunlar giyitleriniz, alın da hemen giyinin."

Eşkıyaların silahları da kızların kucaklarındaydı.

"Bunlar da silahlarınız, kuşanın. Sabaha az var. Neredeyse gün ışıdı ışıyacak.

Dağı tutun. Sarı Çavuşu bize bırakın. Biz ona bakarız."

Önce İnce Memed, sonra ötekiler, yaralı Ferhat Hoca bile, nasıl giyindiklerini, silahlarını nasıl kuşandıklarını bilemeden giyindiler kuşandılar, "Sağlıcakla kalın, sağ olun, var olun," dediler, ikiye ayrılarak, onlara yol veren kadın kalabalığının arasından çıktılar, az sonra da kayalıkları tuttular. Kadınlarsa hiçbir şey olmamış gibi ellerindeki tepsileri yere, nöbetçilerin önüne koydular, "Yiyin afiyet olsun," dediler, geldikleri gibi gene sessizce çekildiler gittiler.

Bir süre sersem sersem orada kalakalmış nöbetçiler bir koşu Mahmut Ağaya gittiler. Mahmut Ağa daha yeni sızmıştı, onu kendine getirmeye çalıştılar. Kendinden geçmiş Ağa bütün çabalara karşın ancak bir kere gözlerini açtı. "İnce Memed kaçtı Ağa, kaçtı," dediler, o aldırmadı, gözlerini kapayıp yeniden derin uykulara daldı.

Sabah oldu, gün ışıdı, Ağayı kimse uyandıramıyordu. Yöresinde dönenip duruyorlar, bağırıp çağırıyorlar, kıyamet koparıyorlar, Mahmut Ağa bana mısın demiyor, rahat uykusunu sürdürüyordu.

Öğle vaktinin horozları öterken Ağa kendiliğinden uyandı, eline tutuşturulan ibriği aldı, uykulu sersem, sallanarak, evin arkasındaki kayalığa gitti, bir taşın arkasına çömelip çatladı. Yıkandıktan sonra döndü, yöresindeki herkes sus pustu, köyden de, horoz seslerinden başka bir ses gelmiyordu.

Büyük bir sini içinde kahvaltı geldi. Mahmut Ağa kahvaltısını tek başına yaptığının farkına varmadı. Sofradan kalktı, bir kız ibrik sabun, havlu getirdi, Ağa ellerini, ağzını yıkadı, ayağa kalkınca, önünde el pençe durmuş, süt dökmüş kediye dönmüş Muhtara sordu:

"Candarmalar daha gelmediler mi?"

"Gelmediler ya Ağam..."

"Ne var?"

"Yani daha gelmediler de... Hani..."

"Söyle, dilinin altında ne var?"

"Hani demem odur ki... Ağam daha iyi bilir ya, bu gece ya... Yani ya..."

"Ne var, ne oluyor?"

"Bu gece İnce Memed de..."

"Ne oldu İnce Memede?"

"Onu götürdüler..."

"Kim? Candarmalar mı? Gösteririm onlara. Benim yakaladığım eşkıyayı... Olamaz. Onların ellerinden alacağım. Beni neden uyandırmadınız onlar geldiğinde?"

"Uyandırdık Ağam, sen uyanmadın."

"Binin atlara, candarmaların arkasından yetişelim, İnce Memedi ellerinden alalım."

Bu sırada o iriyarı adam ortaya çıktı, ellerini ovuşturuyordu:

"Ağam," dedi, "İnce Memedi candarmalar götürmedi."

"Ya kimler götürdü?"

"Periler, cinler..."

"Nasıl periler, cinler? Yani düpedüz kaçırdınız, öyle mi?"

Olayı duyunca Mahmut Ağanın bağırıp çağıracağını, kıyameti koparacağını, nöbetçileri, Muhtarı, öteki adamlarını kan işetinceye kadar döveceğini sanıyorlardı, tam tersi oldu, Ağa çok soğukkanlı davrandı.

"Şimdi anlat bakalım sen."

İriyarı adam ellerini daha çok ovuşturuyordu.

"Ben avlu kapısında nöbet bekliyordum. Ortalıkta çıt bile yoktu. Bir ara dalmışım, bir kadının sesiyle ayıktım. Sana yemek getirdim, dedi kadın. Tepeden tırnağa ak libaslar içindeydi. Şu yukarı kayalıklardan, şu aşağıdaki alandan, yandan yönden hiç ses çıkarmadan ak libaslar giyinmiş kadınlar geliyorlardı. Sonra ne olduğunu anlayamadım. Gözümü açtığımda kollarımın, ağzımın bağlı olduğunu anladım. Öteki nöbetçiler de yanımda yatıyorlardı, avlunun ortasında, taşların üstünde. Ayağa kalktım, odaya koştum, İnce Memed yoktu. Dağa yukarı baktım, binlerce ak libaslı kadın doruğa yukarı ağır ağır çekilip gidiyorlardı. Arkalarından koştum, birkaç el de ateş ettim, bir baktım ortada kimsecikler yok. Cin miydi, peri miydi, insan mıydı bu kadınlar, artık onun orasını ben bilemem, Allah bilir."

"Çiçeklideresinin canavar kadınlarıydı. Hani o İnce Memede ağıt yakan kadınlar. Onlar ne cin, ne peri, ne ferişţahtı, düpedüz insandı."

Öteki nöbetçiler de aşağı yukarı buna benzer şeyler söylediler. Yalnız, onlara göre kadınlar çırılçıplaktılar, hepsinin de memeleri dimdik, sert ve sivriydi. Bunlar da onları yakalamak için arkalarından koşmuşlar, yetişmişler, kadınlardan tuhaf, bayıltıcı bir koku esince kendilerinden geçmişlerdi.

"Atımı getirin."

Hemen atını getirdiler, bindi:

"Muhtar, bütün köylü toplansın." Adamlarına buyurdu: "Siz de ata binin."

Muhtar yanındaki bekçiye:

"Şu taşın üstüne çık da tellal çağır, bilumum köylü burada toplanacak, Ağamız gidiyor."

Bekçi taşın üstüne çıktı, gür sesiyle köylünün alanda toplanmasını söyledi. Bu bir gelenekti. Yıllardan bu yana Ağa, Ağanın babası, dedesi ne zaman isterlerse

köylü alana hemencecik dakika sektirmeden toplanırdı.

Az bir sürede kalabalık bütün alanı doldurdu. Mahmut Ağa da, arkasında adamlarıyla atını sürdü kalabalığın kıyısına geldi durdu. Bıyıklarını burarak güldü. Köylü, bunca yaş yaşamışlardı, Mahmut Ağanın güldüğünü ilk kez görüyordu.

"İyi yaptınız," diye söze başladı. Sesi soğuk, düz, kesindi. En küçük bir öfke, bir kırgınlık, üzüntü yoktu. "Çok iyi yaptınız da benim yakaladığım İnce Memedi bıraktınız. Bizim ahmakları da, İnce Memedi periler aldı götürdü diye de kandırdınız, uyuttunuz. Ne yaptıysanız iyi yaptınız. İnce Memed size mübarek olsun. Onu tepe tepe kullanın, sevin, sayın. Şimdi ben bugün gidiyorum. Az sonra gelecek candarmalara da yolda rastgelirsem, size bir fiske bile vurmamalarını söyleyeceğim. Siz benim bin yıllık köylümsünüz, aşiretim kanımsmız. Onun için hiç kimsenin size hakaret etmesine dayanamam. Şimdi sizden istediğim, on gün içinde bu köyü bırakacak gideceksiniz. Bugünden sonra bu köyde hiçbir tavuk, keçi, sığır, koyun kesilmeyecek. Göndereceğim çobanlara hayvanları teslim edeceksiniz. Biliyorsunuz, oturduğunuz evler, bastığınız toprak, köyde ne var ne yoksa, şu akan su bile, hepsi benim. Kıçınızdaki donunuz bile benim. On gün sonra buraya geleceğim, burada bir tek kişi bulursam, artık onun orasını kendisiyle bir de Allah bilir."

Atını sürdü, arkasına bile dönüp bakmadan köyü çıktı.

Kalabalık karıştı. Uzun bir süre kimin ne söylediği anlaşılmadı. Ardından da top top dağılıştılar.

"Ayağı kademli geldi İnce Memedin, batası!"

"Batıp da yerlere gecesi..."

"Olmaz olası!"

"Yıktı viran etti köyümüzü."

"Öldürdü hepimizi."

"Söndürdü ocağımızı."

"Zaten yüzünde de meymenet yoktu."

"Gözleri de yılan gözleri."

"Boyu da bir karış."

"Boyu yerin dibine gecesi..."

Biraz sonra köyün içini bir çığrıltıdır aldı. Sürgün ağıtları yakılıyor, İnce Memede kargışlar yağıyordu. Emiş Hatun evinin karşısına geçmiş, kuş gibi çığırıyor, bu evde geçen güzel yaşamını anımsıyor, dile getiriyor, senden nasıl, nasıl ayrılacağım tellice evim, diyordu her sözünün sonunda da... Senden nasıl ayrılacağım tellice kavağım, senden nasıl ayrılacağım gün gibi suyum, alakarlı

dağım, savran kurmuş sarı çiçekli, mor kevenli koyağım, yaz bahar ayları gelince nennilenen ormanım, sarıasmalarım, üveyiklerim, ballı incirlerim, bin çiçekten bin koku derleyen arılarım?

"Gelmez olaydın da Çiçeklideresine, İnce Memed!"

"Görmez olaydık o devrilesi boyunu."

"Pörtlemiş kurbağa gözünü."

"Ölü, dağarcık yüzünü."

"Yağlı kurşunlardan gidersin inşallah, İnce Memed."

"Leşini itler sürükler inşallah İnce Memed."

"Kartalların ağzında kalır her parçan, her bölüğün inşallah İnce Memed."

"İnşallah seni bir çingene asar, İnce Memed."

"Onmayası..."

"Gün görmeyesi..."

"Yılın yılın, yılancıklar çıkararak da hapislerde çürüyesi İnce Memed."

"Mezar yüzü görmeyesi..."

Kayalıklara saklanmış eşkıyalara kadar köyün çığlıkları, patırtıları gürültüleri geliyordu.

"Hocam, bir şey var bu köyde. Bir şey oldu onlara."

"Oldu," dedi Ferhat Hoca. "Mahmut sabahleyin uyanınca..."

"Ne yapar onlara Hoca?"

"Kasımın köyüne ne yapmışsa, ondan beterini de, hem de bin beterini bunlara yapacak."

"Ne yapalım öyleyse, Hoca?"

Hoca ona karşılık vermedi.

Aralarında uzun bir sessizlik oldu. Hiç kimse konuşmuyordu. Köyün üstünden bu yana durmadan top top kuşlar uçuşarak yorgun geliyorlardı.

Köyde seslerin kesildiğini neden sonra fark ettiler.

"Ne oldu, Hocam?"

"Kötü bir şey oldu. Seslerin böyle birdenbire kesilmesi hayra alamet değil."

"Tam bizim köyde de böyle olmuştu," dedi Kasım. "Allah düşman başına vermesin böyle bir derdi."

Bu sırada aşağıdan, kayalıkların arasından Müslümün kırmızı fesli başı gözüktü. "Nereden buldun o fesi?" diye ona takıldı Ferhat Hoca.

"Sarı Çavuş verdi."

"Nasıl o?"

"Çok inliyor ya, iyi."

"Köy nasıl?"

Müslüm köyü, köylüleri, Memede sövenleri en ince ayrıntısına kadar onlara bir bir anlattı.

"Demek böyle ha!"

"Böyle," dedi Müslüm. "Hiç anlamadım bu işi, ne var bir göçmede de bu kadar ağlıyorlar, kıyameti koparıyorlar? Biz her gün göçüyoruz. Göçmek daha iyi değil mi?"

Ayağa kalkmış Hoca onun omuzunu okşadı:

"Konup göçmek daha iyi ya, bu insanlar o tadı çoktan unuttular yavrum. Müslüm. Senin çocukların da unutacak. Göç sözü edilince de aşağıdakiler gibi kıyameti koparacaklar."

"Sanki dünya batıyormuş gibi..."

Ferhat Hoca Memedi elinden tuttu, kendine doğru çekti:

"Gel," dedi, "gel de şurada birazıcık kendi kendimize konuşalım."

Bir kayanın dibine, sırtlarını taşlara verdiler oturdular.

"Şimdi iyice anladım ki, oğlum Memed, bu eşkıyalık sana göre değil. Aşağıdan sesler gelirken öldün öldün de dirildin. Eğer köylü sürgün edilir de, öyleye benziyor, Çiçeklideresi köyü Sakızlıya benzerse sen kolay kolay ayakta kalamaz, yaşayamazsın. Bu iş başka iş, senin gibi çocuk yüreklilere göre değil. Senin yüzünden bir köy azıcık ağladı diye neredeyse düşüp şu kayaların içine ölecektin. Ya yarın senin yüzünden Faruk Yüzbaşı, Ağalar, Beyler bütün Torosları dayaktan, işkenceden, zulümden geçirirlerse, ya yarın öbürsü gün bütün Toroslar bir feryadü figana dönerse, senin halin nice olur Memed?"

Memed boynunu bükmüş konuşmuyordu.

"Bak yavrum, sen bir deli atın bile tek başına dağda kalmasına dayanamıyorsun. Neredeyse üzüntünden çont olacaksın. Seni öldürseler de sen bir insana ateş edemezsin. Benim anlamadığım, sen nasıl Abdi Ağayı, Kel Hamzayı, Ali Safayı öldürdün? Bana öyle geliyor ki onları sen öldürmedin. Azıcık anlıyorum ya, az daha Yobazoğlunu öldürecektin atını yakalamaya gitmiyor da, başını alıp kaçıyor diye. Bak Memed, senin o belindeki kuburda çok altını var Kuzgun Velinin, sana bir ömür boyu yeter. İyi ki Mahmut görmedi. Ben de İnce Memed adını bu dağlarda eksik etmem. Ölünceye kadar seni başımda, yanımda taşırım. Hiç kimse senin düze indiğini bilemez ben ölünceye kadar. Ben ölünce de bir başka İnce Memed çıkar."

"Çıkar mı, dersin?"

"Çıkar," diye toprağı yumrukladı Ferhat Hoca. "Sen nasıl çıktın? Şu topraktan, şu sarı çiğdem, bak, toprağı nasıl yarmış çıkmışsa, bak, nasıl yüzümüze gün ışığı gibi gülüyorsa, insanların içinden de İnce Memedler böyle çıkacak. Beni merak

etme. Ben şimdi dağlardan, ormanlardan benim köye giderim."

"Sefil Aliyle birlikte gidin."

"Olur."

"Ben de Kasımı, Müslümü alırım. Temir ne oldu acaba?"

"Sen onları merak etme, ben yakında bulurum."

"Hakkını helal eyle Hocam."

"Çok çocuğun olsun."

Kucaklaştılar.

Eşkıyaların yanına geldiler. Ferhat Hocanın sakalı titriyordu. Durmadan da gözlerini kirpiştiriyor, ellerini ovuşturuyordu.

"Haydi siz sağlıcakla kalın. Ben, Kasım, bir de Müslüm, biz gidiyoruz."

Helallaştılar.

Memed arkadaşlarıyla köye geldi. Gün yıkılmış gitmiş, gölgeler uzamıştı. Köylüler alanda durmuşlar kalmışlardı. Yamaçtan inen İnce Memedi, o daha çok uzaklardayken görmüşlerdi.

İnce Memed aralarına gelince hiçbir tepki göstermediler. Ne başlarını çevirip baktılar, ne konuştular, ne de ona bir kötü söz söylediler, öyle orada balçık gibi devinimsiz kalakaldılar. Sadece Emiş Hatun ona sırtını döndü. Memed, yanında Kasımla Müslüm köyün içinde bir oraya gitti, bir buraya... Bir süre dolandı durdu. Köyden çıt çıkmıyordu. Sonunda Sarı Çavuşun evine yollandı. Evde kimsecikler yoktu. Sarı Çavuş da ocağın yanına serilmiş yatakta tek başına inliyordu.

Memed vardı, Çavuşun yanına diz çöktü:

"Geçmiş olsun Çavuş Ağam."

"Sağ ol Memed. O kafir gitmiş. Gitmiş, gitmiş ya köyü de bitirmiş. Ben bunu ona bırakmam. Sarı Çavuşun bunu ona bırakacağını sanıyorsa aldanıyor. Ayağa kalkar kalkmaz onu öldürecek, başını da kesip İsmet Paşaya yollayacağım, bunları başımıza siz cellat eylediniz diye. Mustafa Kemal Paşama da bir mektup donatacağım ki mektup derim sana. İşte o zaman bu kasaba ağaları görürler Hanyayı Konyayı... Köyü sürgün ediyor sidikli Mahmut, varsın, ne olacak, biz de Çukurovaya gideriz. Gider de karaçalılıklardan, kamışlıklardan, sazlıklardan toprak çıkarırız. Bizim köyümüzün delikanlıları çok güçlüdürler.. Bir köye yetecek kadar ormanı, karaçalılığı altı ayda hopur eder, tarla çıkarırlar."

Yanına çökmüş Memedi kolundan tuttu:

"Sen çok üzülmüşe benziyorsun. Aldırma bizim köyün kadınlarının senin için ileri geri konuştuklarına. Canları yanıyor da, köylerinden sürgün ediliyorlar da onun için öyle azıcık acı konuşuyorlar. Yoksa onlar sana hiç kıyarlar mı? Sen

ölünce, bizim köyün kadınları senin üstüne öyle bir ağıtlar yaktılar ki, şu dünyada hiçbir kadın adı güzel kendi güzel Hazreti Muhammed üstüne bile böyle güzel ağıtlar yakmış değil... O kadınlar işte dün gece de..."

Gözleri ışıladı, sözünün gerisini yuttu.

"Dün gece de peri kızları, bin tane, iki bin tane, ak libaslara bürünmüşler geldiler de, bizim kadınlar da onlara, salt sizin gülden nazik hatırınız için ballı börekler verdiler de... Onlar da sizi o yılan Mahmudun dişlerinden kurtardılar da... Ol sebepten bizim kadınların kusuruna bakmayasm Memedim. Seni Çukurovadaki köyümüzde de beklerim. Ben o zamana kadar da Mahmudu öldürürüm, sen de rahat rahat köyümüze gelir gidersin."

Dişsiz ağzını açarak içten güldü:

"Başın dara gelirse de Çukurovada gene peri kızları gelirler de seni kurtarırlar."

Elini Memedin kolundan çekti.

"Ben iyiyim. Cerraha adam gönderdim, az sonra gelir. Tez günde iyi eder beni. Haydi sen git. Allah yolunu açık, kılıcını keskin etsin."

Memed eğildi, onun elini öptü. Kasım da, Müslüm de...

Sarı Çavuş, onlar giderlerken yataktan doğruldu, gözleri yaş içinde kalmıştı:

"Aaah," dedi arkalarından, "aaah, sizin bu yiğitliğinizi, insanlığınızı, insanlara saygınızı Mustafa Kemal Paşa bir görse, bir duysaydı size canını verirdi. Ben onunla Çanakkalede omuz omuza çarpıştım. Her top mermisi atışımızda düşman gemilerine, bütün deniz olduğu gibi göğe çıkıyordu, gemiler de havalarda uçuyorlardı."

Memed başını geriye çevirdi, ona çok güzel bir şeyler söylemek istiyor, bir türlü de bulamıyordu.

"Allah sana çok, çok uzun ömürler versin Emmi," diyebildi sonunda. "Hazreti Nuh kadar uzun ömürlü olasın."

29

İnce bir yel esiyor, ovadaki yeşil ekinleri yatırıyor, bol ışıkta yatan ekinlerin sırtları ışılıyor, gökte, köyün üstünde de büyük bir kartal geniş halkalar çizerek, kanatlarını kıpırdatmadan dolanıyordu.

Ay ışığı bataklığın üstünde sallanıyor, bataklık yerleri sarsarak, çok uzaklarda soluklanıyordu. Buradan Torosa doğru fırıldak gibi dönerek, yöresinde ay ışığını savurtarak akan toz direkleriyle birlikte gölgeler gidiyorlardı.

Bir suyun üstüne geldiler toz direkleriyle gölgeler. Ay ışığının derinliğinde göklerin ucunda yüzlerce kartal geniş halkalar çizerek dönüyorlar, koyu gölgeleri toprağa düşüyor, ağaçların, çalıların, kırmızı, ak, mor, sarı çiçeklerin, akarsuların üstünde bir tuhaf oyun oynuyorlardı, gölgelerin, kanatların, yıldızların... Hiçbir yerden hiçbir ses çıkmıyordu.

Soğuk bir yel esti, çok uzaklardaki Aladağm ardında üst üste şimşekler çaktı, şimşek ışıkları oradan buraya ancak ulaşabildi. Ardından birdenbire koyu bir gece çöktü, ortalık ışık sızmaz bir karanlığa kesti. Gecenin içinden, üstünden kır donlu atlar indiler yamaçtan aşağıya, upuzun uzayarak, apak çizgiler bırakarak karanlığın ucunda. Atlar gecenin üstünde, kartalların altında dönüyorlar, ak çizgilerini parlatarak, geceyi oyarak aşağıya iniyorlardı. Çok, çok atlar çıktı karanlığın içinden, kuyruklarında, yelelerinde yıldızlar. Parladılar, söndüler, köyün içini baştan sona doldurdular, üst üste, burun buruna, yele yeleye, başları havada, horulayarak soluklandılar, göğüsleri körük gibi indi çıktı. Baş, yele, kuyruk, gövde ayak biribirine karıştı, savruldu. Birden dünyayı bir kişneme aldı. Bütün kır atlar başlarını göğe kaldırdılar, kulaklarını diktiler. Göğün ötesinden onların kişnemelerine bir tek at onlara uzun bir kişnemeyle karşılık verdi. Kişneme yaklaştı, bu sırada da karanlığın içini bir tünel gibi oyarak bir top ışık çıktı geldi. Işığın içinden bir kır at, kır atın üstünde bir yeşil donlu, yeşil sarıklı atlı, atlının elinde yeşil ışıklar fışkırtan bir kılıç... Yeşil atlı köyü ev ev dolaştı, her evin kapısının önünde durdu. Ardından da konağa vardı. Zincirler şangırdadı gecede, kayalıklar, karanlık, yıldızlar un ufak oldu.

Yeşil donlu adam atını duvara sürdü, duvar ortadan ikiye biçildi, kapılar ardına kadar açıldı. Hızır Aleyhisselam, bin terkime İnce Memed, dedi. Öteki onun terkisine atladı, ala donlu, mor çiçekli Aladağına doğru uçtular gittiler. Onun arkasından kızıl külahlı bir kır atlı, onun ardından da ak külahlı bir kır atlı

geldiler, Ferhat Hocayla Kasımı aldılar götürdüler.

Kayalıklarda kurşun sesleri kaynıyordu. Ortalık yalıma kesmiş, cehenneme dönmüştü. Bir turna çıkmıştı göğün öteki ucundan, gelmiş, üstlerinde usulcana dönüyordu. Memed, Kasım, bir de çoban Müslüm sarılmışlardı. Mahmut Ağanın adamları yüz kişiden de fazlaydı. Bir yandan da bölük bölük candarmalar geliyorlardı. Belki bin kişi kuşatmıştı üç kişiyi. Ormanı da üst yandan ateşlemişlerdi. Orman, bütün dağ tutuşmuştu. Yalımlar doludizgin geliyordu Memedin üstüne doğru. Yalımların önünden yılanlar, tilkiler, kurtlar, böcekler, ayılar, tavşanlar uçarak, çığlık çığlığa kaçıyorlardı. Az bir sürede bütün dağ yalıma kesti, dünya bir köz yığını oldu. Öterek çığlık çığlığa gelen yılanlar, tilkiler, kurtlar, böcekler, tavşanlar, çakallar kendilerini akarsuya atıyorlar, su onları alıyor, aşağılara götürüyordu. Yağız at da geldi kuyruğu tutuşmuş, yalımların üstünden, karnında yalımlar... O da kendini suya bıraktı. Memed arkadaşlarıyla yüksek bir uçurumun başındaydı, yalımlar burunlarının dibine kadar gelmiş, onları neredeyse içine alacaktı.

Turna geldi, tam tepelerinde, yalımların, dumanların üstünde durdu. Yağız at sağılarak ormanın içinden çıktı. Memed atın yelesini yakaladı. Kasım da kuyruğunu tuttu, Müslüm atın üstüne bindi. At uçurumdan aşağıya süzüldü indi. Sonra aşağıya binlerce, on binlerce at geldi. Üst üste suyun kıyısına yığılıştılar. Yağız at onların arasına karıştı çekildi gitti.

Çamlıyol köyünde Yüzbaşı Şevket, Ferhat Hocayı kuşatmıştı. Memed ortaya çıktı. Çiçeklidereli Mahmut Ağa Ferhat Hocayı yaraladı. İnce Memed onları kuşattı. Berikiler onun elinden canlarını zor kurtardılar, üç gün üç gece savaşarak. Sonra Memedle arkadaşları, Ferhat Hoca yorgun düştüler. Sarı Çavuşun evinde uyudular. Mahmut Ağa geldi onları yakaladı. Ellerini kollarını zincirledi, onlar o kadar yorgundular ki uyanamadılar. Mahmut Ağa, onlar uyuyorlar diye onları öldürmedi, uyuyan insanlar öldüklerini bilemezler, hiç ölmemiş gibi olurlar diye. Götürdü onları kendi konağına hapseyledi, yedi kapı arkasına. Bir bulut çıktı Aladağın üstünden, ışığa doymuş, ışıkta patlayacak bir duruma gelmiş, güneş gibi aydınlatan, koskocaman, göğün yarısını almış bir bulut. Ak, çakmaktaşı kayalıkların üstünde durdu ışık bulutu. Geceye ışık yağıyordu. Kayalıklardan bir kadın kalabalığı, hepsi de ak libaslar giyinmiş, köye indiler. İndikçe iniyor, indikçe iniyorlar, kadın kalabalığının ardı arkası kesilmiyordu. Çiçeklideresinden Emiş Hatun onlara, hoş geldiniz, dedi. Ak libaslı kadınlar köyün içinde büyük bir toy düğün kurdular. Yöredeki bütün dağlar, üstteki gök, yandaki orman aydınlandı. Sabaha karşı kadınlar konağın kapısına geldiler, silahlı adamlara, açın kapıları, dediler, biz İnce Memedi

alacağız. İnce Memedi, arkadaşlarını aldılar götürdüler, köyün üst başındaki mağaraya bıraktılar.

Sabah olunca yağız at kuyruğu sırtında, kulakları dikilmiş, yelesi kabarmış, köyün içinden üç kere yel gibi geçti. Üç keresinde de Mahmut Ağa, adamları tüfeklerinde ne kadar kurşunları varsa yağızın üstüne boşalttılar, ata değmedi. Sonra atlar indiler yamaçlardan aşağıya, hepsi de kırdı. Ovada buluştular. Gelen ovanın ortasına birikiyor, gelen birikiyordu. Ovaya ak bulutlar inmiş gibi oldu. Atlar, ovanın bir ucundan öteki ucuna çekiliyorlardı. Memedi, yaralı Ferhat Hocayı aralarına aldılar, Çukurovaya indiler, Akdeniz kıyısına çekildiler gittiler, denizde yittiler.

Dağlardan gelen atlı atının başını Murtaza Ağanın kapısında çekti. Murtaza Ağa onu konaktan gördü, aşağıya indi.

"Mahmut Ağa İnce Memedi yakaladı, elini kolunu bağladı hapsetti, kapısına da on beş silahlı adamını dikti. Candarmaları bekliyor, onlar gelince alıp kasabaya getirecekler. Bana dedi ki selam et, dedi, Murtaza Ağaya, gözleri aydın olsun, dedi. Ona haber vermeden çıktım dağlara, dedi, kusuruma kalmasın. Ona da, kimseye de haber veremezdim."

Daha onlar konuşurlarken Tazı Tahsin sallanarak geldi, atın tırnağının dibine düştü. Yüzüne kolonya serperek, epeyce uğraşarak onu ayıktılar.

"Şu iki gözümle gördüm," dedi. "İnce Memed Ferhat Hocayla Sarı Çavuşun evinde uyurlarken, ben Muhtara söyledim, bir gece sabaha kadar evin ardındaki kayalıklarda bekledim de... Mahmut Ağa da geldi, onları kıskıvrak yakaladı, ellerini ayaklarını zincirlediler, kapıya da yüz silahlı adam diktiler. Muştuluğumu isterim."

Tazı Tahsin sözünü yeni bitirmişti ki bir atlı daha geldi. Atının burnu şişmiş, körük gibi soluyordu.

"İnce Memedi yakaladı Mahmut Ağa."

O gün akşama kadar atlılar geldiler geldiler gittiler. Tazı Tahsin çarşıya düşmüş İnce Memedi nasıl yakalattığını önüne gelene anlatıyor, ama o eski kebapçı dükkanının önünden geçmek yürekliliğini bir türlü gösteremiyor, pazaryerine gelince belki üç yüz adım ötesinden geçiyordu kebapçının.

Sonunda Topal Ali buldu onu. "Gel bakalım Tazı Tahsin," dedi. Tazı Tahsin olayı ona da bire bin katarak, kıvançtan kendinden geçerek anlattı.

"Eğer bu yaptığın doğruysa seni öldürürüm ulan boklu Tazı."

"Neden, ne yaptım ki ben sana?"

Gözü dönmüş, boyun damarları şişmiş, bıyıkları diken diken olmuş Topal Ali hışımla onun üstüne yürüdü. Tazı eğer atik davranmayıp da Alinin eline bir

geçseydi, kırılmadık yeri kalmazdı.

Topal Ali öfkesini yenemeyince Molla Duran Efendiye gitti, onu gören Duran Efendi:

"Duydum Ali, duydum," dedi. "Çok yandım İnce Meme" de. Diri yakalamış onu üstelik de o kafir. Keski onun ölüsünü ele geçirseydi Mahmut. Çok kötülük edecekler İnce Memede. Ona çok hakaret edecekler. İnsanlığa yakışmaz zulümlerle, işkencelerle aşağılayarak öldürecekler. Ölümden de bin beter edecekler onu. Bu yoz kasabalılar, ben bunları çok iyi tanıyorum, öç almaları yaman olur. Bunlar insanlığın dışına düşmüş, hiçbir hayvanın da..."

"Onu kurtarmak mümkün değil mi?"

"Dur hele, dur Ali, gün doğmadan neler doğar. Dur hele dur, o kadar üzülüp de kahretme kendini. İnce Memeddir o."

"O bir çocuktur, iyi, temiz yürekli bir çocuk. Bu iş burada bitti. Ben de o Mahmudu yaşatırsam bana da Topal Ali demesinler."

"Dur hele dur Ali. Ben şimdi Belediyeye gidiyorum. Sen de çarşıya çık. Dur Ali, üzülme, biz de varız. Gün doğmadan neler doğar."

Yüzbaşı Faruk çok üzgündü. Kaymakamın, Belediye Başkanının, ötekilerin dediklerini hiçbir zaman yapamayacak, candarmalarını alıp Deveboynunda Mahmut Ağayı, Yüzbaşı Şevketi karşılayamayacaktı. Arif Saim Bey, Vali, İl Candarma Komutanı, İçişleri Bakanı da emir verse bu işi yapamayacaktı.

"Asım Çavuş, bir olay çıkmalı bu gece kasabada. Biz de askerimizi çekip ya şu yana, Düldül dağına doğru gitmeliyiz, ya da ovaya aşağı inmeliyiz."

"Olur Yüzbaşım. Ali Onbaşı bu gece sivil giyinip başına kırmızı bir fes takar, geçer kasabanın üst başına sabaha kadar kasabayı kurşunlar. Biz de onu Hemite dağına, Osmaniye üstüne doğru kovalarız."

Yüzbaşı kıvançlanmıştı. Ne olursa olsun, kendisine haber vermeden İnce Memedi yakalamaya dağa çıkan Mahmut Ağayı, ona yardakçılık eden, üstelik de kendi bölgesine girerekten eşkıya avlayan o işgüzar Şevketi karşılamayacaktı. O, önce İnce Memede fiske bile vurdurmayacak, ne boynuna ip takılıp kasabada dolaştırılacak, ne ona kimse tükürecek, ne de onu en küçük bir biçimde de olsa kimse aşağılayabilecekti.

"Biz gidiyoruz Yüzbaşım. Biz kasabada yokken bu katil İnce Memede neler yaptırmaz ki..."

"Hiçbir şey yaptıramaz," diye yumruklarını sıktı Yüzbaşı. "Ben Kaymakama tembih ederim, o da benim sözümden çıkamaz. Kasaba dışına çıkmasak da, o katili karşılamasak... Onu da ele aleme ilan etsek... Olmaz, değil mi? O zaman kıskandı da Yüzbaşı... Demezler mi?"

"Derler."

"İnce Memede en küçük bir hakarette bulunsunlar da göreyim onları. Hepsini deliğe tıkarım."

"Korkarlar."

"Üstelik de İnce Memedi astırmayalım, Asım Çavuş, öyle değil mi? Onun Abdiyi, Ali Safayı, Kel Hamzayı öldürdüğünü gören var mı?"

"Yok. Hiç kimse onun karıncayı incittiğini bile görmemiştir."

"İstersek onu beraat bile ettiririz."

"Ettiririz Yüzbaşım."

"Bana haber vermeden İnce Memedi yakalamak nasıl olurmuş, görsünler."

"Bu gece kasabadan çıkıp gidecek, birkaç gün de dönmeyeceğiz, öyle mi Yüzbaşım?"

"O Mahmut Ağayı, o katili, o köyleri sürgün eden sömürücüyü, o halk ve insanlık düşmanını karşılayacak değilim ya... Her bakımdan bizim, o gelirken kasabada olmamamız daha iyi. Bir asker bir katilin elini sıkmamalı. Bir asker bir eşkıyayı bir katilden teslim almamalı."

Çarşıda bir uyurgezer gibi dolaşan Topal Ali neredeyse kahrından ölecekti. Yukarlardan, dağlarlardan kim geliyorsa İnce Memedin yakalanma haberini getiriyor, herkes kendince başka başka biçimlerde onun yakalanışını anlatıyordu.

Belediyede toplanmış kasaba ileri gelenleri de artık İnce Memedin yakalandığından şüphe etmiyorlar, Mahmut Ağayı nasıl karşılayacaklarını, ona nasıl görkemli bir tören düzenleyeceklerini düşünüyorlardı.

Murtaza Ağa, Zülfü, Taşkın Halil, ötekiler, bu olaydan dolayı buruktular. İnce Memedi bu adam yakalayacağına, keski İnce Memed dağlarda kalsa da, bunlar da ölüm korkusundan geberseler, sokağa çıkamasalardı. Herkesin içinden de bu, buna benzer düşünceler geçiyor, kimse de yüreğindekini dışarıya vuramıyordu. Şimdi artık Mahmut, Arif Saim Beyin, Ankaranın gözünde bir iyice milli kahraman olur, isterse eğer onu milletvekili de yaparlardı. İşte o zaman yaklaş yaklaşabilirsen Çiçeklidereli Mahmudun yanına. Artık, o isterse Çukurovadaki, Toroslardaki bütün köyleri sürgün edebilirdi. Çarşıda daha şimdiden onun yiğitliği üstüne destanlar düzülmeye başlamıştı. "Çangal bıyığını burar, atına adam çiğnetir, buna Mahmut Ağa derler, parmağında dünyayı oynatır."

"Yüzbaşıya yüreğim acıyor."

"Git de avını elinden al onun."

"İnce Memedi kimseye haber vermeden git de sen yakala."

"Olur mu böyle şey!"

"Yüzbaşı da, bu soylu, öz Türk kanlı bu Yüzbaşı da böyle ağır bir hakareti de onun yanma bırakırsa, ben de ona Yüzbaşı Faruk demem."

"Olamaz."

"Bırakamaz."

"Durun hele," diye gürledi Murtaza Ağa. "Durun hele arkadaşlar, İnce Memed daha gelmedi kasabamıza, hapisaneye girmedi. İnce Memedi o dağlardan indirip de kasabaya getirmek, bir alay candarma da olsa yanlarında kolay mı sanıyorsunuz? Azıcık sabırlı olalım ve hem de bekleyelim. Kim bilir o dessas İnce Memedi ne hilelere başvurarak yakalamıştır. Yüzbaşı diyor ki, İnce Memede hiçbir hakarette bulunamayacak kimse, diyor. Muhterem Yüzbaşımız Faruk Bey diyorlar ki, o aslan yavrusu Memedi mahkum etmek için elimizde hiçbir delil yok, diyor. Onun Abdi Ağayı da, Kel Hamzayı, Ali Safa Beyi de vurduğunu gören bir kimseyi şimdiye kadar bulamadık, diyor. Evet, doğru söylüyor. Böyle olunca bu adamı adil Türk mahkemesi nasıl mahkum edecek? Sen söyle Taşkın Halil Bey, sen hem büyük bir hukukçu, hem de Milli Mücadele kahramanısın. Cumhuriyetimizin hem de gözbebeğisin, sen söyle."

"Delil yoksa İnce Memedi kimse mahkum edemez."

Molla Duran Efendi:

"Onu, bu kadar ünlenmiş bir eşkıyayı bırakabilecekler, demek?"

Taşkın Halil Bey sağ elini yeni kabaran göbeğinin üstüne koyup Molla Duran Efendiye döndü:

"Delil yoksa ne yapabilir mahkeme?" diye sordu. "Hele böyle kılı kırk yaran bizim Hakim gibi bir hakime düşerse, o hiç kimseyi, babasını bile, devleti bile dinlemez, kanun neyse onun bütün gereğini yerine getirir, İnce Memedi de kimsenin gözünün yaşma bakmadan bırakır."

"İnce Memedi dağlardan alıp getirebilirse o Mahmut, o Mahmudun kim olduğunu tekmil bu kasaba bilir," diye konuştu Zülfü. "Hiç kimse bu zavallı köylü çocuğunun aleyhine bir tek delil bulamayacaktır. Eğer bir ülkede adalet yozlaşırsa, o memleketin dibi oyulmuş demektir. Adaleti çökmüş bir milleti yok olmaktan hiçbir güç kurtaramaz. Kanun karşısında eşkıya İnce Memed de birdir, Başvekil İsmet Paşa da... O zaman öyleyse kim, hangi kuvvet İnce Memedi mahkum edebilir? Yakında İnce Memed de, bu talihsiz kişi de, bu halkımızın bir ermiş mertebesine yükselttiği mübarek insan da bizim gibi hür, serbest bir vatandaş olarak bu topraklarda dolaşacaktır. O bir şehit yavrusudur. Dedesi Çanakkalede, babası Yunanda, bir amcası Sarıkamışta, dayısı Kanalda, öbür amcası Galiçyada kalmıştır. Bütün bunlardan ötürü bu vatanda hür ve serbest dolaşmayı o hepimizden daha çok hak etmiştir. İcap ederse ben onun için Hakim

Beyle de, Arif Saim Beyle de görüşeceğim. İcap ederse ben onun için Ankaraya kadar giderim. Siz hiç üzülmeyin, ben İnce Memedi, bu mübarek kişiyi, o Çiçeklidereli Mahmuda yedirmem, o kan içiciye, o zalim, o köyleri sürgün edene, o sülük gibi bütün bu dağların, ovanın kanını somurana... Tanrı şahidim olsun ki, şu koca ovadan ona, bundan sonra da değil bir dönüm, bir karışlık bir toprak parçasını bile vermeyeceğim."

Belediyeden sonra konuşmaları gece geç zamanlara kadar da lokantada içerek sürdürdüler.

Sabah olurken de karşı tepeden bir cayırtı koptu. Eşkıyalar gene kasabayı basmışlardı. Yüzbaşı yarından tezi yok kasabayı basanları izlemeye çıkacak, o sırada da Mahmut Ağa kasabaya gelecekti. Kasaba ileri gelenleri de ister istemez, Yüzbaşıyı karşıladıkları gibi değilse de, onu gene görkemli karşılayacaklardı. Yüzbaşının kasaba baskını oyununu oynayaraktan böylece ayrılması iyi olacaktı. Onun yanında kimse Mahmut Ağayı kucaklayamaz, coşamaz, onu gökyüzüne çıkaramazdı. Öyle görkemli karşılayamazlar, kasaba bayraklarla donatılamaz, Turgut Saim o göz yaşartıcı söylevini, yırtınarak, kendini paralayarak, ölüp ölüp dirilircesine söyleyemezdi. Bütün bunları yapsalar da tadı olmazdı. Genç, Cumhuriyet çocuğu Yüzbaşıya karşı biraz ayıp olurdu. Zaten Mahmut Ağa İnce Memedi yakalamakla ona yapacağını yapmıştı.

Molla Duran Efendi eve gece yarısından sonra ancak gidebildi. Topal Ali gözleri şişmiş, yüzü bir iyice kırışmış, on beş yaş daha kocamış, onu bekliyordu.

"Haydi gözün aydın Ali, müjdemi isterim."

"İnce Memed kaçmış mı?"

"Kaçmamış Ali."

"Ya ne olmuş öyleyse?"

"İnce Memed Abdi Ağayı öldürmedi mi?"

"Benim bildiğim..."

"Senin ne bilip bilmediğini bilmem. İnce Memed Abdi Ağayı öldürmemiş. Kel Hamzayı da, Ali Safayı da öldüren İnce Memed değilmiş."

"Hiçbir şey anlamıyorum, Efendi."

"Ben de anlamıyorum Ali ya, dur da sana anlatayım anlatabilirsem."

Molla Duran Efendi gitti sedire oturdu, doksan dokuzluk tespihini eline alıp dualar okumaya başladı.

"Gel yanıma otur, Ali. İnce Memedi Çiçeklidereli Mahmut Ağa yakalayınca burada bizimkiler öldüler dirildiler. Yüzbaşı da çok öfkelendi, onu karşılamamak için bir oyunlar çevirecek. Emir vermiş Yüzbaşı, İnce Memede kimse..."

Her şeyi olduğu gibi baştan sona anlattı.

Ali:

"Her şey aklıma gelirdi de işte bu gelmezdi."

"İnce Memedi de yanımıza alırız."

"O zaten hiç eşkıyalık yapmak istemiyordu, bu iyi oldu."

"İnce Memed beş altı yıl çok işimize yarar. Ondan sonra eşkıya, ermiş değil de peygamber olsa da unutulur. Beş altı yıl da bize yeter de artar bile."

Sabaha kadar uyumadan konuştular, tasarımlar kurdular, düşler, çiftlikler gerçekleştirdiler.

Ali uyumadan çarşıya çıktı, camiye gidip sabah namazını orada kıldı. Namazdan sonra berber Kör Salihe uğradı. Berbere daha hiçbir müşteri gelmemişti, Kör Salih onu güzelce bir tıraş etti. Tıraş ederken de durmadan konuştu.

"İnce Memed beraat edecek. Bir eşkıya adam, dağa alışmış adam düzde ne yapabilir ki... "

"Daha o çok genç, bir çocuk o."

"Demek Abdi Ağayı, Ali Safayı da o öldürmedi?"

"Öldürmedi," diye kesin konuştu Ali. "O, karıncayı bile incitmez, nereden adam öldürecek... İftira."

"İftira bir ateşten gömlek," dedi Kör Salih hayıflanarak.

Ali Kör Salihe para verdi, berber Aliden para almadı. O çıktıktan sonra dükkana Murtaza Ağa girdi, girer girmez de:

"Salih, Salih, kardaşım Kör Salih," dedi, "insanoğlu yanılan bir yaratıktır. Ne çok yanılmış da, ne kadar çok korkmuşuz. Meğer İnce Memed hiç kimseyi öldürmemiş."

"Ben de biliyorum Ağa, o karıncayı incitmemiş bir kimsedir. O küçük bir delikanlıdır, bu koskocaman Ağaları nasıl öldürür ki?"

Murtaza Ağa biraz düşündü, bıyıklarını sağa sola oynattı:

"Herkes biliyor bu Ağaları, Beyleri kimin öldürdüğünü. Bir biz bilmiyormuşuz. Daha doğrusu bir ben bilmiyormuşum. Yüzbaşı da, Taşkın Halil Bey de, Molla Duran da, Zülfü de, Ankaradaki Arif Saim Bey de, bütün Türkiye biliyormuş, bes bir ben bilmiyormuşum. Benim de onun adını söylemeye dilim varmıyor."

"Kim Ağa? Kurbanın olayım söyle..."

Ağa nazlandı.

"Kimdir o, Ağa? Ben, ben, ben nasıl olur da ben bilmem? Bu kasabada benim bilmediğim bir şey olabilir mi, söyle kulun olayım."

"Diyorlar ki, bütün kasaba, bütün Çukurova yediden yetmişe onu konuşuyor,

maalesef, diyorlar ki, Abdi Ağayı, Ali Safayı da, Kel Hamzayı da öldüren Çiçeklidereli Mahmuttur, diyorlar."

"Vay anasını!" diye bağırdı Kör Salih. "Bunu bilmeliydim işte. İnce Memed gibi ayağı çarıklı bir garibanın bu kaplan gibi Ağaları öldüremeyeceğini bilmeliydim. Nasıl, nasıl oldu da bu kadar atladım? Kendimi ölünceye kadar bağışlamayacağım. Talip Beyi kim öldürdü öyleyse?"

"Bu kadar ahmak olma Kör Salih," diye ona çıkıştı Murtaza Ağa. "Ayıp etme artık'. Artık onu da kimin öldürdüğünü sen bul."

"Vay be, onu da Mahmut Ağa ha? Vay namussuz kan içici adam vay! Diyorlar ki Mahmut Ağanın o kadar çok altını varmış ki hepsini de bankaya koymuş, on bir sandık... Doğru mu?"

"Herkes biliyor, var. Nasıl olmasın, onun sülalesi yüz yıldır Torosu soyuyor. Artık Çukurova da ona kaldı. Bundan sonra da bütün Türkiyeyi soyar soğana çevirir. Bundan sonra bu kasabada onun önüne duracak bir kuvvet yok. Bundan sonra o daha çok, daha çok kaplan gibi Ağaları öldürmeye devam edecek."

"Allah seni esirgesin Ağa."

Murtaza Ağa boynundan kuyruksokumuna kadar ürperdi.

"Dilim varmıyor ya, Allah bizi bu adamların elinden kurtarsın. Zavallı İnce Memed, zavallı çocuk bihakkın bu dağlarda aç kurt gibi yıllarca kovalandı, bok yoluna. Ne haksızlık, ne vicdansızlık, ne zulüm, ne adaletsizlik."

Tıraşı bitti, berber Kör Salih hiç konuşmadan eski bir fırçayla onun üstündeki kılları aldı.

"Hırslı, doymaz insanlar, gözlerini toprak doyursun. Onu, o zalimi, o kan içiciyi bir de merasimlerle karşılayacağız, milli kahraman ilan edeceğiz Çiçeklidereli katili. Hay Allah, şu başımıza gelenlere bakın! Bir katil, bir masumu yakalamış diye merasimler yapıyoruz. Ne yapalım bizim milli geleneğimiz bu, Oğuz dedelerimizden bu yana göreneğimiz bu."

Çarşıda esnafın bir kısmı dükkanlarına ay yıldızlı kırmızı bayrakları çekmişlerdi bile. Dağlardan murt dallan, yaban çiçekleri getirilmiş, taklar dikilmişti. Ustalar hırsla çalışıyorlardı. Pazaryerine kürsü kurulmuş, kürsünün üstü, yanı yöresi bayraklarla örtülmüştü. Davulcular pazaryerine daha gün doğmadan gelmişler, sabırsızlanıyor, bir sorumlu kişinin, çal demesini bekliyorlardı. Köylüler dağlardan, ovalardan daha şimdiden kasabaya çekilmeye başlamışlardı.

Öğleye doğru bütün hazırlıklar bitti. Herkes heyecan içindeydi. Artık kasaba, bunca zamandır beklediği İnce Memedi görecekti. Çiçeklideresinden Mahmut Ağayı da daha iyi, daha yakından tanıyacaktı.

Çarşının ortasına üç tane tak kurulmuştu, yemyeşil, mavi susamlarla, yaban çiçekleriyle, kasımpatılarla donatılmış, her zamankilerden daha güzel. Kurbanlar hazırlanmıştı, koyun, keçi, boğa... Boğayı Murtaza Ağa Mahmut Ağanın ayaklan dibinde kestirecekti.

Taşkın Halil Bey:

"Olamaz," diyordu. "Bile bile bir katili biz böyle karşılayamayız. Ankara duyarsa bunu, bizim için hiç de iyi olmayacak."

"Ya ne yapalım, adam İnce Memedi almış getiriyor, zincirlemiş onu kanlı katiller gibi."

"Ah keşki Yüzbaşı gitmeseydi."

"Ne olurdu?"

"Bir katili karşılamamıza müsaade etmezdi."

Belediye Başkanı:

"Ben de etmiyorum," diye dikeldi. "O adam, o katil bu kasabaya sessiz sadasız, bir tabut gibi girecektir. Bundan Yüzbaşı da çok memnun olacaktır."

"Öyleyse bayraklar indirilsin."

"Taklar sökülsün."

"Davulcuları def edin."

"Çok güzel olacak, böyle bir karşılama bu adama."

"Onun İnce Memedi yakaladığını Vali duymayacak."

"Ankara bilmeyecek."

"Tıs yok."

"Sorarlarsa inkar ederiz."

"Belki de kendi içeriye girecek."

"İnce Memed de..."

Belediye Başkanı, "Siz beni burada bekleyin," diye dışarıya çıktı. Bu görkemli takların yıkılmasına bizzat nezaret edecekti. Çarşının ortasında yeşil bir daim, bir tek çiçeğin, bir bayrağın bile asılı kalması bu katile büyük bir onur vermek olurdu. Çarşıya aşağı hızla yürürken karşısından gelen, atı kan köpüğe batmış atlı doludizgin giden atının başını onun önünde çekti, atından da hızla kaldırıma atladı.

"Felaket Reis Bey, felaket," dedi.

"Ne oldu?"

"İnce Memedi kaçırdılar."

"Gel Belediyeye gidelim."

Belediye Başkanı önde, haberci arkada körük gibi soluyan atı bir memura bırakıp salona girdiler.

"Kaçmış," dedi Başkan.

"Kim?"

"İnce Memed."

Herkes ayağa kalktı, haberciye soru üstüne soru yönelttiler. Haberci, onun yalnız, onun ve arkadaşlarının Mahmut Ağanın Çiçeklideresindeki kale gibi konağından, elleri ayakları zincire vurulmuş, kapıda da on altı silahlı adam beklerken kaçırıldıklarını biliyordu. Mahmut Ağa ona bu kadarını söylemişti. Bu haberciden sonra kasabaya haber üstüne haber gelmeye başladı. Her önüne gelen İnce Memed üstüne bir haber getiriyor, her haber de önce çarşıyı bir anda dolaşıyor, sonra da kasabanın en uç mahallesindeki en küçük eve kadar ulaşıyordu.

Murtaza Ağa Belediyeden doğru çarşıya koştu:

"İndirmeyin bayrakları," diye bağırdı. "Muhterem Mahmut Ağa İnce Memedi elinden kaçırmış. Takları da daha güzel süsleyin."

Pazaryerine geldi. Pazaryerinin alanı kalabalıktı, davulcular, zurnacılar beklemekten yüzleri kararmış, yorulmuşlardı.

"Çalın!"

Dağlardan ak libaslar giyinmiş kadınlar iniyorlardı gecenin karanlığında, bir ellerinde yalın kılıçlar, öteki ellerinde ışıklar. Kadınlar dağlardan, yamaçlardan, aşağı ovadan çekildiler geldiler, çekildiler geldiler, köyün alanını, ev aralarını, arkadaki kayalığı doldurdular. Sonra da ardından Mahmut Ağanın kale gibi konağını sardılar, duvarlarını yıktılar, silahlı adamlar onları görünce durdular kaldılar, yerlerinden kıpırdayamadılar bile. Ak libaslı kadınlar gittiler İnce Memedle arkadaşlarının zincirlerini kopardılar, aralarına aldılar, çakmaktaşından kayalıklı dağlara çekildiler gittiler. O sayısız ak libaslı kadınların her birisinin üstünde de bir kırmızı kartal dönüyordu gecenin arkasında yalımlar saçarak.

Mahmut Ağa İnce Memedi yakaladığında yağmur yağıyordu. Dağ başıydı, karanlıktı. Soğuk, dondurucu bir yel esiyordu. Memed kaçıyor, Mahmut Ağa onu kovalıyordu. Memed kaya kovuklarına, ağaçlara, mağaralara saklanıyor, Mahmut Ağa, o neredeyse eliyle koymuş gibi bulup çıkarıyordu. Memed ne yapacağını, nereye saklanacağını bilemiyor, kayalıklarda dönüp duruyordu. Sonunda Ferhat Hoca işi anladı, "Görmüyor musun Memed," dedi, "parmağındaki yüzük seni ele veriyor. Nereye gitsen, nereye saklansan, ateşböceğinin götündeki ışık gibi elindeki bu yüzük gün gibi ışıyarak..." İnce Memed, "Ben bu yüzüğü parmağımdan çıkaramam. Çıkarırsam eğer, Mahmut Ağanın pireyi vurur nişancıları beni delik deşik ederler." İnce Memed yürürken bir aydınlık selinin ortasında kalarak, gün gibi ışıyarak öyle yürüyordu. Mahmut

Ağa onu bir duvara dayadı, yirmi yedi adamının yirmi yedisini de önüne dizdi, ateş, dedi. Yirmi yedi kurşunun yirmi yedisi birden sapır sapır yere döküldüler. Ateş, ateş, ateş... Mahmut Ağa hırsından kudurdu. Işık içinde balkıyan Memed gülüyordu. Bunun üstüne büyük kamasını çekti Mahmut Ağa, uzağa çekildi, gerindi, gerindi, İnce Memede gelha eyledi. Kama, çeliğe gelmiş gibi ortadan küt diye kırıldı. Ateşe attı kamayı Mahmut Ağa, o dağ gibi yığılmış közlerin içinden seher vakti açmış, üstü çiyli iri apak bir gül gibi açtı, esen yelde ığralanmaya başladı. Elini kolunu zincirleyerek, en yüksek uçurumun başından onu derin suya attı Ağa, o elini kolunu sallayarak bir ışık yumağı içinde, yöresine kıvılcımlar fışkırtarak geriye geldi. Mahmut Ağanın onun parmağındaki yüzükten haberi yoktu. Dört yanında pembe kiraz çiçekleri açtı. Çalılar, otlar, çamlar, kayalar, akarsu, toprak, gökyüzü, yeryüzü, bulutlar hep birden çiçeğe durdular, evren ağzına kadar çiçekle doldu.

Çaresiz Mahmut Ağa ağlamaya başladı, bu başıma gelen nedir diye.

Kısa boylu, apak, uzun sakallı asık yüzlü bir Derviş çıktı ortaya. Senin gücün buna yetmez, dedi Mahmuda. Çünkü sen eli kanlı birisisin. Baksana kör adam, İnce Memed bir ışık denizinde yüzüp durur. Kısa boylu Derviş, gel buraya Mahmut, diye buyurdu. Mahmut onun huzurunda hazır ola geçti, el pençe divan durdu, boyun kırdı, buyur pirim, dedi. Sen öldürmedin mi Abdiyi, söyle bana? Ben öldürdün pirim. Kel Hamzayı, Ali Safayı, Talip Beyi sen öldürmedin mi? Ben öldürdüm. İnce Memed, sağ ol sen pirim, dedi. Aşağıda, ovada ak libaslar giyinmiş binlerce, yüz binlerce kızoğlan kız arasına karıştı gitti. Akdenizin kıyısına vardılar, portakallar hep birden çiçek açtılar, yer gök, deniz çiçeğe kesti. Kızoğlan kızlar hep birden denize türküler söylediler, deniz onların ayaklarının dibine geldi. Taa buradan Torosa kadar incecik bir mavi aldı ortalığı. Maviye yürüdüler. İnce Memed ışığı ortalarında parlıyordu, uzaklarda yittiler gittiler.

Ferhat Hoca kolundan yaralıydı. Şişmişti. Acısından yerinde duramıyor, dişlerini sıkıyordu. İnce Memedin zincire vurulduğunu, Mahmut Ağanın kalesine hapsedildiğini duydu. Dağlardan aşağıya yürüdü. Onunla birlikte köylüler, taşlar kayalar da birlikte iniyordu Çiçeklideresinin üstüne. Köyün içini ağzına kadar candarmalar doldurmuşlardı. Ferhat Hocanın taşlarla, kayalarla, yer götürmez insanla köye indiğini görünce korkularından deliye dönüp, soluğu aşağıdaki ovada aldılar. Hocadır, İnce Memedin hapsedildiği kaleye gitti, açılın ya kapılar, dedi, kapılar açıldı. İnce Memed bir köşeye sinmiş, korkusundan gözleri ışılıyordu karanlıkta. Ferhat Hocadır, silinin ya karanlıklar, dedi, karanlıklar silindi, bir top ışık altındaki İnce Memed gözlerini kirpiştirdi. Çözülün ya zincirler, zincirler İnce Memedin üstünden sıyrıldılar, olduğu gibi

yere düştüler. Hışım gibi yağmur yağdı. Ferhat Hoca, İnce Memed, ötekiler dağın doruğuna çıktılar. Buradan Düldül dağına, oradan Aladağa görkemli gökkuşakları uzandı. Gökkuşakları bütün gece gün ışıyıncaya kadar da gökyüzünde yalp yalp ederek, tekmil yıldızlarla birlikte savruldular.

İnce Memed nereye yönünü dönse orada kendi boyundan da uzun bir çiçek açıyor, üstünde incecik, salkım saçak gökkuşakları dönüyordu.

Yağmur yağdı, sellerden sonra ak çakıltaşları çıktı ortaya.

Kaymakam, Belediye Başkanı, yargıçlar, savcı, öğretmenler, Murtaza Ağa, Taşkın Halil Bey, Zülfü, ötekiler Mahmut Ağayı yukardaki çınarın orada karşıladılar. Mahmut Ağa yorgun, sarı bir yüzle atından indi, ona karşıcı çıkanlarla kucaklaştı. Arkasındaki atlıları put gibi kıpırdamadan oldukları yerde, başları önlerinde duruyorlardı.

Kaymakam, Mahmut Ağa, Belediye Başkanı, Murtaza Ağa, Molla Duran Efendi, Hamza Dayının otomobiline sıkışarak Murtaza Ağanın evine, o üç görkemli takın altından geçerek yollandılar, onlar takın altından geçerlerken davullar, zurnalar da başladı, esnaf, bu güzel günü kutlamaya gelenler de yollara dökülmüşlerdi, kıyamet alkışladılar.

Büyük bir şölen hazırlanmış, cicim sofralara bakır siniler konmuştu. Yemeğe oturmak için geride kalan arkadaşlarını beklediler. Onlar daha yeni soluklanmışlardı ki ötekiler yetiştiler. Murtaza Ağa, o eli kanlı, iri, can, vatan millet düşmanı İnce Memedi yakalamış arkadaşı yiğitler yiğidi Mahmut Ağa için öyle yemekler pişirtmişti ki yiyen beş parmağını da birlikte yer, öyle lezzetli.

Mahmut Ağanın adamları dört yandan İnce Memedin yerini ona haber veriyorlardı. Bütün dağlar da, o Kırkgözün piri olacak orospu yüzünden İnce Memedi tutuyor, onu saklıyordu. Mahmut Ağa tam yedi kere kapana kıstırdı o kan içiciyi. Beriki hem cıva gibi bir adam, hem de bütün bu fakir Toroslar onun yanında. O orospu Anacık Sultan yüzünden de, onun yarasını Anacık Sultan iyi eylemiş, ocağın mührünü de ona vermiş, işte bundan dolayı da bu kanlı katil bir ermiş olmuş çıkmış. Ama meramın elinden ne kurtulur ki, sonunda Mahmut Ağa onu Çiçeklideresinde yakalayıp zincire vurmuş, kendi kale gibi konağına da, yedi kapı arkasına hapseylemiş. Ve gece yarısı bir gürültü kopmuş, Mahmut Ağa dışarı çıkmış ki ne görsün, bütün köylüler yediden yetmişe dışarda bekleşip dururlar. Konağın yöresini de almışlar, köyü hıncahınç doldurmuşlar. Sonra dağlardan, aşağı ovadan daha çok, daha çok insanlar akmış gelmişler, akmış gelmişler. İğne atsan adamdan yere düşmüyormuş. Ayağı çarıklılar kalabalığı da nedense gittikçe öfkeleniyor, homurtuları uğultuya dönüşüyormuş. Sabah olmuş gün açılmış ki, Mahmut Ağa ne görsün, dünya bir adam denizi olmuş. Ne yapsın

Mahmut Ağa, atma binmiş, adamlarını yanına almış, kalabalığı yararak, canını köyün dışına zor atmış. Bir de bakmış ki, ne görsün, kalabalık, başta da kendi köylüleri, hepsi onun köylüleri ya, hepsi de onun nam nimetiyle perverde olanlar ya, konağa yürümüş, bir kapanmışlar, sonra da kalkmışlar, konağın yerinde yeller esiyor. Bu, ejderhadan korkmayan Mahmut Ağanın, o azgın kalabalıktan ödü patlamış. İnce Memedi, Ferhat Hocayı almış kalabalık, hiç durmadan, Mahmut Ağanın gözünün önünden, zincirleri parçalayarak dağlara çekilmiş gitmişler.

Murtaza Ağanın rakı kadehini tutan eli titriyor, ağzına kadar dolu kadehten yöreye rakılar saçılıyordu. Taşkın Halil kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları şişmiş, elinde bir keklik budu öyle kalakalmıştı. Molla Duran Efendi bir yandan tespihini çekiyor, bir yandan sakalını sıvazlıyordu. Zülfü çenesini avuçları arasına almıştı. Kaymakam bir şeyler homurdanıyor, Savcı şaşkınlığını gizleyemiyordu.

"Ben demedim mi?" diye yakındı Murtaza Ağa. "Söyleyin, ben demedim mi yılanın başı küçükken ezilmeli? Şimdi artık bundan sonra Kuyucu Murat Paşa da gelse para etmez. Ayağı çarıklılar artık azdılar, dişlerine kan değdi, İnce Memedi Toros kaplanı Mahmut Ağanın bile elinden aldılar. Tamam, bu iş burada biter... İnce Memed artık bundan sonra bu kasabada taş üstünde taş, kelle üstünde baş bırakmaz. Ben söyledim. Ben kendimi paraladım, amanın, dedim, bu köylünün dişine bir kere kan değmesin, amanın yoldaşlar bunlar bizi perişan ederler, dedim. Bana inanmadılar, bana Murtaza korkusundan çıldırmış, karıncayı bile İnce Memed görüyor, dediler, buyurun, alın işte! Oysa bizim çok tecrübemiz vardı. Dişine kan değmiş ayağı çarıklıdan daha zalimi, daha kan içicisi bu dünyaya gelmiş değildir. Benim dedem, salt bir eşkıyayı, Devlete asi Kozanoğlunu yakaladı da Derviş Paşaya teslim etti diye, şu Çukurova bizimle, bizim soyumuzla, itimiz atımızla bile konuşmadı. Kendi elimiz, obamız bile o günden sonra yüzümüze bakmadı. Yahu, yüz yıl geçmiş, daha yüzümüze bakmıyorlar. İşte bundan sonra, şimdi ne yapacağız biz, söyleyin?"

Mahmut Ağa rakıyı içtikçe kendine geliyordu.

"O İnce Memedi bir daha yakalayacağım. Yakalar yakalamaz da öldüreceğim, hem de çok yakın bir günde. Çiçeklideresi köyüne de on gün içinde köyü boşaltsınlar diye emir verdim," dedi, elindeki kadehi sonuna kadar başına dikti.

"O köy yerinde kalırsa olmaz," dedi Murtaza Ağa. "O İnce Memedi elimizden alıp kaçıran köy cezasını bulmalı. Onların Çukurovaya yerleşmelerine müsaade etmemeli."

"Onları hudut harici etmeli," dedi Taşkın Halil Bey. "Bu kadarı da fazla. Bu,

basbayağı Cumhuriyete, Devlete, hepimize kafa tutmadır. Bu fiil çok sert bir şekilde cezalandırılmalı."

"Derhal," dedi Zülfü Bey. "Bu gaileden, zecri tedbirler almadan kurtulamayacağımız anlaşıldı."

"İnce Memed kurtulur kurtulmaz da geçen gece eşkıyalar kasabamızı bastılar. Bu hadiseden sonra, İnce Memedin kurtulduğunu bilmeliydik. İşte bu yüzden de Yüzbaşımız, kıymetli kardeşimiz Mahmut Ağayı karşılamak şerefinden mahrum kaldı. Çok dikkatli olacağız bundan sonra," dedi Kaymakam.

İçki, muhabbet gece yarıya kadar sürdü. Çiçeklideresi köylülerine tanınan on günlük mühlet çoktu. O köylüler derhal köyü tahliye etmeliydiler. Mahmut Ağa bunun mümkün olamayacağını söylüyor, "Ben," diyordu, "bu yaşa gelinceye kadar çok köy boşalttım. On günden önce ne yaparsak yapalım onlar köyü boşaltamazlar, bize de baş ağrısı olurlar. Benim sizden ricam, onlar Çukurovaya gelirlerse, onların bu altın topraklara yerleşmelerinin önüne geçilmesidir. Bunlar Suriyeye, Iraka, İrana sürgün edilmeliler. Çünkü dağlardan kovulanlar gelir Çukurovada köy kurarlarsa mükafatlandırılmış olurlar, tıpkı Sakızlı köyü gibi. Numuneyi imtisal olurlar."

"Hayır," diye bağırdı Zülfü. "Sana söz veriyorum Mahmut Ağa, o köylüler Türkiye topraklarından kendilerine bir ayak basacak yer bulamadıkları gibi, bir mezarlık toprak da bulamayacaklardır. Sana söz veriyorum, söz."

Şerefe kadeh kaldırdılar.

30

Dağlardan, ormanlıklardan çok hızlı yürüyerek Avşarlara gelmişler, büklüğün içine saklanmışlardı. Uzun, tozaklamış mor kamışlar esen ince yelde ırgalanıyorlar, bulutsuz gökte kuşlar, buradan Akdeniz üstüne küme küme uçuyorlardı. İncecik bir otta da bir arı kadar küçük ak bir kelebek kanatlarını açıp kapayarak dinleniyordu. Yorulmuş bitmişlerdi. Bir türlü de onları uyku tutmuyordu. Kasım hep konuşuyor, Memed onu dinlemiyordu. Derin düşüncelere dalmış, kendi içine gömülmüş gitmişti. Kimi zaman o çelik ışıltısı geliyor gözlerine oturuyor, ayağa kalkıp yöreyi dinliyor, başında bir sarı ışık yumağı saçılarak şavklanıyor, toprağa pul pul sağılıyordu.

Kararsızdı. Burnuna çürümüş ot, kamış kökü, saz, çürümüş su, bataklık kokusuyla birlikte portakal çiçeklerinin, Seyranın güneşten yanmış bacaklarının, dik memelerinin kokusu güneşe, sıcağa karışmış geliyordu. Bataklık soluklanıyor, uğul duyor, toprak sallanıyordu dünya her soluk alışta. Önce Seyrana gitmeli, onun sıcacık koynuna girmeli, gamzeli, gülerken sevgiden, sevecenlikten insanı çıldırtan yüzünü görmeli, karşısına oturmalı, gözlerini kırpmadan kıyamete kadar onu seyreylemeliydi. Seyran böylesi durumlarda hiç konuşmazdı. O da durur, hiç konuşmadan ona öylece bakar kalırdı. Onu bir kere daha görseydi... Belki gideceği yerden bir daha hiç dönemezdi. Seyranı görmeden ölmek ölümden de beterdi. Portakal kokuları, Seyranın güneş kokusu elle tutulacak gibiydi. Yöresindeki her şey silinmişti. Bataklık, dünya, Kasım, küçük kelebek... Ortada yalnız Seyran kalmıştı. Korkmaya da başlıyordu. Seyranı bir daha görememek onu çıldırtıyordu. Çok acıkmışlardı. Yemek yemeden de, aç acına oraya gidilmezdi ki... Şimdi, Seyrana gitmeli, onun yanına varmalı, Seyran ona taze Çukurova sebzelerinden bir türlü yapmalı, onlar da karınlarını bir iyice doyurmalılardı.

Müslüm kasabaya, Topal Aliye gideli çok olmuştu. Bir türlü de gelmiyordu. Yakalanmış mıydı acaba? Yakalanmış da... Yok yok, bu Yörük çocuğunu yakalayıp diri diri derisini yüzseler, etlerini kıyma etseler, gözlerini oysalar bile onun ağzından kimse bir söz alamazdı. Gecikmesinin bir sebebi olmalıydı.

"Sabırsızlanma Memed," dedi Kasım.

"Geç kaldı."

"Az sonra gelir."

Müslümün ay ıslığını yakında duyacaklardı. Müslüm gelince de buradan doğruca Seyrana gidecekler, ona bir yemek yaptıracaklar... Seyranın yemeğinin kokusu geldi burnuna... Seyranı candarmalar bekliyorlarsa, gene bir yakalanırlarsa Çiçeklideresinin durumu neye varırdı... Sarı Çavuş onu bağışlamış görünüyordu. Ama ötekiler, kıyamete kadar onu bağışlayamayacaklardı. Belki de bin yıl, iki bin, üç bin yıl onun adı anıldıkça kargışlar okuyacaklardı ona. Ama Seyranı da görmeden olmazdı. Aç aç da bir şey yapılmazdı ki...

İkircik cehenneminde yanıyor, bataklığın dışına çıkıyor, bir kamış kümesinin arkasına gizleniyor, yolları gözlüyordu. Müslüm görünürlerde yoktu. İçine kurt düşüyor, Kasımın yanına gidiyor, ya bataklığı candarmalar sararlarsa diye düşünüyordu. O zaman hiçbir kurtuluşları yoktu. Sığındıkları bu bataklık yer, bu büklük küçücük, ada gibi bir yerdi. Dört bir yandan kuşatılırlarsa kurtulmanın mümkünü yoktu. Candarmalar, köylüler onları sararlar, çıkacak bir delik bile bırakmazlar, burada bataklığın içinde boğarlardı onları. Seyranın yanı, Vayvay köyü daha güvenli değil miydi? Orada sarılsa bile, bir koca köy vardı yanlarında, geceleyin dışarıya sızarlar, Akçasazı, Anavarzayı tutunca belki de kurtulabilirlerdi, geçen seferki gibi. Burada kapana kısılmışlardı. Tedirgindi. Kasıma da bir şey söyleyemiyordu. Kasımsa Aladağdan serindi, dingindi. Hiçbir şey olmuyor gibi sırtını bir kamış köküne dayamış, bacaklarını da upuzun uzatmış, gözlerini yummuştu. Kendisindeki tedirginliğin ona da geçtiğini bilmiyor değildi Memed. Öteki hiç renk vermiyordu. Aldırmıyor görünmek, korkmadığını göstermek için ya durmadan konuşuyor, ya da böyle gözlerini kapatıp, yüzü kıpırtısız öyle uzanıp kalıyordu. Sonunda içindeki ikirciğe dayanamayan Memed:

"Kasım," dedi. Kasım gözlerini açtı. "Kasım, ya bizi haber alırlar da burada kuşatacak olurlarsa biz ne yaparız? Bu küçücük büklükten nasıl çıkarız, ben de o zaman Çiçekliderelilerin yüzüne nasıl bakarım?"

"Onların yüzlerine hiç bakamazsın."

"Benim derdim ölmek değil, keski ölseydim de bu işler gelmeseydi başıma. Ölümümle karşılaşsaydım da o Çiçekliderelileri öyle görmeseydim. Ben ölünce benim üstüme öyle bir ağıtlar yakmışlar ki... Hazreti Peygambere bile böyle bir ağıtlar yakılmamış. Sen hiç o ağıtları duydun mu?"

"Nereden duyacağım, duymadım ya söylediler."

"Ben şimdi öldürülürsem, bu anda, şu bataklığın içinde, bana bir daha ağıt mı yakarlar, kargış mı ederler dersin?.."

"Onun orası hiç belli olmaz."

"Biz köye girince gördün ya yüzlerini. Hepsinin kanı çekilmişti. Her evden bir

ölü çıkmış gibiydiler."

"Allah başa vermesin onların düştüğü durumu. Allah bizim başımıza verdi, kul olanın başına vermesin. Zor."

Ya şimdi ölürsek... Karnımız da aç. Gitsek de Vayvaya... Seyran... Seyran bize bir Çukurova türlüsü yapsa... Biz de bir iyice karnımızı doyursak... Ben de... Ben de hiç olmazsa bir kere olsun Seyranın yüzünü görsem, diyecekti, diyemedi. "Ben de işte..."

"Müslümü bekleyeceğiz. Zaten gün kavuşuncaya kadar buradan çıkmak olmaz. Bizi birisi görürse işte o zaman bittik. İşte o zaman Çiçeklidereliler öldüler, diri diri de toprağa gömüldüler."

"Gerçekten Kasım, onların neydi o halleri öyle, yüzleri? Diri diri toprağa gömülmüş gibiydiler."

Müslümün ıslığı taa bataklığın öbür ucundan geldiğinde gün çoktan kavuşmuştu. Kasım ona karşılık verdi. Islıklar sustuktan biraz sonra Müslüm yanlarındaydı.

"Topal Ali Ağam size yemek gönderdi," dedi. "Ben karnımı hemen oracıkta doyurdum. Siz acınızdan öldünüz, değil mi?"

"Öldük," dedi Memed, hemen onun elindeki çıkını aldı açtı. "Gel Kasım." Yemeğe başladılar, hiç konuşmadan çıkmdakileri sildiler süpürdüler.

"Topal Ali Ağam dedi ki hemen gelsinler. Candarmalarm hepsini Yüzbaşı almış kasabanın dışına çıkmış. Topal Ali Ağam dedi ki, Osmaniye üstüne gitmişler. Mahmut Ağa kasabaya geliyor diye, Yüzbaşı candarmalarını çekmiş, başını da almış gitmiş. Topal Ali Ağam dedi ki, tam sırası, Mahmut Ağa da Murtaza Ağanın evinde, tam sırası, dedi. Aman bu gece yetişsinler. Gün geçirip fırsat vermesinler zamana. Ben iki atla Kabasakızm altında onları bekliyorum. Mahmut Ağa da adamlarını, dedi Topal Ağam, çiftliğine göndermiş."

Müslüm sustu, somurttu:

"Benim atım yok," dedi arkasından da.

Memed ayağa kalktı, daha önce kazdıkları çaykaradan su içti avuçlarıyla.

"Demek Seyranı göremeyeceğim. Belki de onu hiç bir daha dünya gözüyle göremeyeceğim. Ölürsem, bu yüzük sana teslim Müslüm, sen bu yüzüğü ne edip eyleyeceksin Seyrana ulaştırıcaksın..." İçini çekti. "Ölümü de burada, Çukurova toprağında bırakmayın. Ölümü Hürü Anaya teslim edin, o ne yapacağını, beni nereye gömeceğini bilir. Bir de Hürü Anaya söyle ki..." Sözünü bitirmedi. "Haydi, düşelim yola."

Kabasakıza geldiklerinde Topal Alinin karartısını daha uzaktan gördüler. Ulu ağacın altında bir adamla üç at...

Topal Ali önce Memedi, sonra da Kasımı kucakladı.

"Ne yapalım Ali," dedi Memed, "yazgı böyle imiş."

Topal Ali güldü.

"Bunu ben hiç istemedim, Ali. Bil ki hiç mümkünüm çarem yok."

"Allah yolunu açık etsin, kılıcım da keskin..."

Sonra taşların üstüne oturdular, Ali, Murtaza Ağanın evini, merdiveni, odayı uzun uzadıya ona anlattı:

"Kapıyı ben açacağım," dedi. "Seni taa odanm kapısına kadar ben götüreceğim. Bir şey olursa Kasımla ikimiz... Üçümüz, kasaba candarmayla dolu bile olsa, biz dağlan tutarız. Meraklanma."

Memed konuşmadı. Üç kişi atlara bindiler, Müslüm orada kaldı.

"Sen," dedi, "Seyran bacına git, her şeyi ona olduğu gibi söyle. Memed diyor ki, de, kusuruma kalmasın. Sağlıcakla kal."

Atlarını sürdüler. Silme ay ışığı aşağı ovayı doldurmuş, dağları aydınlığa boğmuştu, gündüz gibi. Hızla kasabanın içinden geçtiler. Evlerin gölgeleri sokaklara, alanlara düşmüştü. Murtaza Ağanın kapısında indiler. Ali avlu kapısını kolaylıkla açtı. Evin cümle kapısının anahtarı da çoktandır kendisindeydi. Merdivenin başında bir gemici feneri yanıyordu. Ali önden çıktı. Sahanlıkta durdu, "İşte bu kapı," diye fısıldadı, o aşağı inerken Memed oda kapısını açtı. Karpuzu büyük lamba biraz kısılmış yan duvarda yanıyordu. Kapı açılır açılmaz Mahmut Ağa uyandı, doğruldu, sol dirseğinin üstüne yaslandı, tabancası elindeydi, Memedi görünce öyle kalakaldı. Bu sırada Murtaza da uyanmış, o da onun gibi durmuş Memede bakıyordu.

"Beni tanıdın mı Mahmut Ağa, benim adım İnce Memed."

Mahmut Ağanın elindeki tabanca son bir gayretle doğruldu, bu sırada da İnce Memedin elindeki filinta üç kere üst üste patladı. Kurşunların yelinden duvardaki lamba söndü. Kurşunlar patlar patlamaz da Murtaza Ağa yorganı başına çekti, yatağın içinde tortop oldu. Memed merdivenlerden indi, Alinin elindeki atı aldı atladı, kasabanın içinden yel gibi çıktı. O kasabadan çıkmış, uzaklaşmış gitmişti ki arkasından kurşun seslerinin geldiğini duydu.

Bütün bir gün, bir gece sapa yollardan, ormanlardan, sel yataklarından at sürdü, gün burnuna Çiçeklideresi köyüne geldi. Köyün orta yerindeki alanın ucunda, uzun kavağın yanı başında durdu. At köpük içinde kalmış, burun delikleri açılmış, göğsü körük gibi iniyor kalkıyordu. Gün doğdu, ortalığı yoğun bir ışık aldı. Kavak ağacının, atlının gölgeleri ipileyen, gür akan suyu geçip öteye, günbatıdaki kayalara kadar uzandılar. Köyden çıt çıkmıyordu. Birkaç kız çocuğu, birkaç kadın başlarını kapılardan uzatıp geri çektiler. Karşı dağdan bir

kuş sesi geldi, sonra da sustu. Boynu tohtlu turuncu iri bir çoban köpeği toprağı koklayaraktan köyün alt başına ağır ağır yürüdü, evlerin aralarında yitti. Dağın doruğundan kopan ak bir bulut geldi kavak ağacının üstünde bir süre salındıktan sonra yönünü gündoğudaki yüksek dağa döndü, tel tel saçılarak yukarı ağdı. Yeşil, kırmızı tüyleri yalbırdayan bir horoz, bir kül tümseğinden çıkmış hatmi çiçeklerinin yanında eşindi. Horozun, iri çiçekli mor hatminin yöresinde, güneşe gelince çakan, binbir kıvılcımda balkıyan boncuklu azgın bir arı gürültüyle dönüyordu. Suyun altına gün vurmuş, ak çakıl taşlan buradan aşağıdaki düzlüğe kadar ak bir yol gibi kıvrımlaşarak serilmişti.

Memed atının üstünde öylece durmuş bekliyordu. Esmer yüzünde de pul pul ışıklar, derin çizgilerini iyice ortaya çıkarmıştı. Başı açıktı. Sırmalı fişeklikleri, filintasının namlusunu menevişliyordu.

Kuşluk oldu, vakit öğleye yaklaştı, köyde en küçük bir devinim yoktu. Memed ne yapacağını bilemiyor, orada, kavağın yanında durmuş bekliyor, küllükteki horoz da durmadan eşiniyor, boncuklu arı hızını, vızıltısını artırmış çakarak, kıvılcımlanarak daha uçuyordu. Bu sırada karşı evden kıpkırmızı giyinmiş, saçları kırk örgülü, mavi boncuklu bir kız çocuğu çıktı, ürkek, ayaklarının ucuna basarak geldi atın önünde durdu, gözlerini hayretle açmış Memede dikmiş orada kalakaldı. Ardından bir kız çocuğu daha geldi. Tıpkı birinci gelene benziyordu. Sonra birer ikişer kız çocukları geldiler, öteki kızların yanına dikildiler. Memed onlara gülümsedi. At başını, kulaklarını dikti. Kuyruğu, yelesi kapkara dökülüyordu. Donu aldı, tüyleri domur domur olmuş, rengi de gittikçe açılıyordu. Çocukların ardından genç kızlar, onların ardından ak başörtülü kadınlar sessizce, akar gibi geldiler, alanı doldurdular. Memedin gözleri kalabalığın içinde o iriyan kadını, Emiş Hatunu arıyordu. Emiş Hatunu suyun öte gecesinde, kavak ağacının gölgesinin ucunda, orada, ak taşın yanında dikilmiş gördü. Atı ona doğru sürdü, kalabalık usulca ikiye ayrılıp ona yol verdiler. Küllükteki horoz eşinmiyor, arı da artık o kadar hızla, dünyayı vızıltıya boğarak dönmüyor, kadınların başları üstünden uçarak köyün alt başına kadar inerek geniş halkalar çiziyordu.

Memed, Emiş Hatunun birkaç adım önünde atının başını çekti:

"Emiş Hatun," dedi, biraz yorgun, biraz utangaç, "Emiş Hatun, bundan sonra bu köy kıyamete kadar yerinde kalacak. Hakkınızı helal edin."

Atının başını Yıldızlı dağdan yana çevirdi, doldurdu, köyün içinden al bir rüzgar gibi süzüldü çıktı. Alanda kalan köylüler bir süre daha yerlerinden kıpırdayamadılar, o gözden yitip gidinceye kadar arkasından bakakaldılar.

İkindiüstü köye ilk muştucularla birlikte davulcu Abdal Bayram, zurnacı

Cümek de geldi. Haberi alan öteki Toros köylükleri de dağlardan, ovalardan Çiçeklideresine aktılar. Çiçeklideresi köyü bu kadar kalabalığı alamadı. Kayalıklar, aşağı ova insanla doldu taştı. Gece sabaha kadar davullar çaldı, halaylar çekildi. Mübalağa şenlik oldu. Toroslar şimdiye kadar böyle bir şenliği görmemişlerdi.

Sabah oldu gün açıldı, Sarı Çavuşu yatağından aldılar, koluna girip kalabalığın ortasına götürdüler. Sarı Çavuş:

"Uşaklar," dedi, "öteki köylüler, İnce Memed atma binip de gözden ırayıp gidince bir şeyler yaparlarmış..."

Bu söz üstüne delikanlılar karşı çıplak, uçsuz bucaksız yamaca çekildiler, az bir sürede pembe, sarı, kırmızı kurumuş keven dikenlerinden bir tepe yığdılar, Sarı Çavuş çakmağını çakıp öbeği tutuşturdu. Köylüler yamacı doldurmuşlardı, iğne atsan insandan yere düşmezdi. Abdaloğlu Bayram davulunu çalarak, oynayarak, yalımların içine bir batarak, bir çıkarak o eski zaman oyununu oynadı. Kadınlar, el ele tutuşarak, şimdiye kadar görülmemiş dev bir halaya durdular. Yalımlar öbekten yamaca kaydı, bütün dağı bir anda sardı. Dağ yalımlarla dönerek çalkandı.

İnce Memedden bir daha haber alınmadı, imi timi bellisiz oldu.

O gün bugündür, Çiçeklidüzü köylüleriyle öbür köylüler kevenli yamaçta, İnce Memedin gittiği gün toplanırlar, büyük bir toy düğünle kevenlere ateş verirler. Yalımlar üç gün üç gece bir sel gibi yamaçta dolanır, bütün dağ tepeden tırnağa ateşe keser, yamaç bir yalım fırtınasında çalkanır, kevenlerden çığlık.lar gelir. Bu ateşle birlikte de önce Yıldızlı, sonra Çakmaklı, ardından da Boranlı dağın doruğunda birer top ışık patlar. Dağların doruğu üç gece ağarır, ortalık apaydınlık, gündüz gibi olur.